

અ-પૂર્વ પ્રંથ-ર-જો

શ્રી આચારાંગ સટીક	૬-૮-૦	અવભાષના સટીક	૭-૨-૦	પર્યુણાદ્રાણસક સટીક	૦-૧૦-૦	૧૨૫, ૧૫૦, ૩૫૦ના સસાક્ષિક
શ્રી દગપયજ્ઞા (સદ્ગાયા)	૨-૦-૦	પ્રવચનપરીક્ષા સટીક	૧૦-૦-૦	પ્રવચનસારોચાર (અન્તરાર્થ)	૪-૦-૦	અપાખ્યાયશ્રી મહારાજનાં સ્તવન ૦-૮-૦
શ્રી વિશોપાધ્યક્ષમાલ્ય		પ્રકરણસમુદાય	૧-૦-૦	પચપસ્તુક (સટીક)	૩-૦-૦	જિનસ્તુતિદેશના ૦-૧૦-૦
(કોટયાચાર્યજીવતી કાચુક)	૧૧-૦-૦	વચરણસંદોહ	૧-૦-૦	પંચાશત્રાદિ આઠ મૂલ શાસ્ત્ર	૪-૦-૦	વચ્ચર્ણસિદ્ધિ ૦-૫-૦
વિશોપાધ્યક્ષમાયાનુક્રમ	૦-૫-૦	અપદેશમાલા (હુ. સટીક)	૬-૦-૦	,, દ્વલખકારાદિ	૪-૦-૦	દેવસીરાદ પ્રતિક્રમણ વિધિ સ. ૦-૨-૦

અમદાવાદ ઝાંખડની પોળ નિવાસિ શાહ મોહનલાલ હોટાલાલના સુખની મણિકામણી

કરેલ તપસ્થાના ઉદ્યાપનમાં સ્થાપિત શાસ્ત્ર સંગ્રહ.

દશધૈકાલિકાચૂળિ	૪-૦-૦	સપ્તધર્મસૂત્ર સમાધ્ય	૧-૦-૦	સુદ્ધિસાગર	૦-૩-૦	શ્રી યોગિક ચરિત્ર (સંસ્કૃત પણ) ૦-૬
નદિચૂળિ, ઠાસિ. દુતિઅ	૧-૧૨-૦	,, ઠાસિ. દુતિ	૬-૦-૦	સાધ્યમસિદ્ધપ્રમાણપાઠરણ	૦-૮-૦	શ્રી કૃષ્ણ ચરિત્ર (પ્રાકૃત) ૦-૧૦-૦
ઘરિધર્માવિલસૂપાળિ	૦-૨-૦	,, ઘરું નિર્ણય	૦-૧૦-૦	સુકિમવોધ	૧-૧૨-૦	પૂજા પ્રકાશ (છપાય છે.)
શ્રી સંધાવારમાધ્યટીકા	૫-૦-૦	દ્વન્ધ્વક્ષેત્રલોકપ્રકાશ	૪-૮-૦	લલિતવિચિત્રરા	૦-૧૦-૦	સ્વાધ્યાય પ્રકાશ ( )
શ્રી શાંતિવિનયકાંટીકા ૧ લો ૩ ૧૨ ૮		નવપદ પ્રવરણ દુહાપદ્ધિ	૪-૦-૦	વંદનારુચિ	૧-૪-૦	સુપાત્રદાન પ્રકાશ
પ્રવચનપિયાનકુલક સટીક ૨-૮-૦		પરિણામમાલા	૦-૧૦-૦	પોદલકપ્રવરણ સટીક	૧-૦-૦	શ્રી પચપસ્તુક આધાર્ય:— ૦-૮-૦

પ્રાસિ સ્થાન:—શ્રી જૈનાનંદપુસ્તકાલય ગોધીપુરા-સુરત માસતર કુચરજી વામજી મોતીશંકરીયાની મેડી—પાલીતાણા.

卐

हर्षपुरीयगच्छगनाभरणमलधारीयश्रीहिमचन्द्रसूरिसूत्रिता स्वोपज्ञा

भवभावना (द्वितीयो भागः)

मुद्रयिता—मालवदेशान्तर्गतश्रीरत्नपुरीयश्रीऋषभदेवजीकेशरीमलजीनाम्नी श्वेतांबरसंस्था

मुद्रकः—भावनगरस्थश्रीमहोदयमुद्रणालयाधिपतिना श्रेष्ठिश्रीलल्लुभाईतनूजेन गुलाबचन्द्रेण मुद्रितम् ।

१८७७ वर्षीयनियमानुसारेण स्वायसीकृताधिकारं ।

वीरसंवत् २४६४

विक्रमसंवत् १९९४

क्राइस्टसन् १९३८

मूल्य ३-१०-०

卐

卐 卐 卐

श्रीभवभावनागतगाथाऽधिकारक्रमः ।

विषयः	गाथांकः	विषयः	गाथांकः
मङ्गलं	....	लोकस्वभावभावना ७	.... ४२६-४३० "
द्वादशभावनानामानि	....	आश्रवभावना ८	.... ४३१-४४२ "
अनित्यभावना १	.... १९ तः २५ यावत्	संवरभावना ९	.... ४४३-४५० "
अशरणभावना २	.... २६ तः ५४	निर्जराभावना १०	.... ४५१-४५६ "
एकत्वभावना ३	.... ५५ तः ६९	गुणरत्नभावना ११	.... ४५७-४६३ "
अन्यत्वभावना ४	.... ७७ तः ८१	बोधिभावना १२	.... ४५४-५०० "
भवभावना ५ तत्र	.... ८२ तः ४०३	भावनाफलम्	.... ५०१ तः ५२४ "
नरकभवः	.... १७८ यावत्	कर्तृनामनिर्देशः	.... ५२५
तिर्यग्भवः	.... २५० "	ग्रन्थमहिमा	.... ५२६
मनुजभवः	.... ३२५ "	भावनोपदेशः	.... ५२७ तः ५३०
सुरभवः	.... ४०३ "	ग्रन्थस्यैव	.... ५३१
अशुचित्वभावना ६	.... ४०४ तः ४२५ "		

दृष्टान्ताः

२६८ यावत् भवभावनायां श्रीनेमिचरित्रं
 श्रीनेमिपूर्वभवाः हरिवंशः वसुदेवच-
 रित्रं श्रीनेमिजन्माभिषेकादि कृष्णच-
 रित्रं जिनदेशनादि
 २७२ अनित्यभावनायां भुवनभानुचरित्रं
 (संस्कृतं)
 ३६२ अशरण्ये श्रीचन्द्रराजकथा
 ३७२ जरायामशरण्ये सोमचन्द्रकथा
 ३७७ अशरण्ये नंदराजकुचिकर्णतिलक-
 श्रेष्ठिसगरचक्रिकथानकानि
 ३८९ जिनधर्मशरणे वसुदत्तकथा
 ३९४ आत्मनः शाश्वतत्वे मधुनृपकथा

३९८ अन्यत्वे धनदृष्टान्तः
 ४२३ वृद्धत्वे भीमदृष्टान्तः
 ४३१ मांसाहारे कुंजरनृपदृष्टान्तः
 ४३४ आरंभेऽच(त्थ)लहृष्टान्तः
 ४३९ प्रतिबन्धे धनप्रियदृष्टान्तः
 ४४१ धनप्रियवृषभदृष्टान्तः
 ४४२ कंचलशवलोदाहरणं
 ४५५ सुखशीलत्वे शुल्लकमहिषोदाहरणं
 ४५७ कुटुम्बार्थपापभोगे समुद्रदत्तः
 ४६० अश्रद्धानादौ अंगारमर्दकदृष्टान्तः
 ४६४ हिसादिभिर्नरकगमने मधुविप्रदृष्टान्तः
 ४७० हरिणभवपीडायां पुष्कचूलदृष्टान्तः

४९१ गजदुःखे मैघकुमारकथा
 ४९५ मत्स्यदुःखे सुमित्रपुत्रकथा
 ४९९ शुकदुःखे वसुदत्तकथा
 ५०६ नगरभेदुःखे तिलकसुतकथा
 ५१० बाल्यदुःखे बलसारकथा
 ५१३ धनदुःखे मम्मणकथा
 ५१७ रोगदुःखे विक्रमराजपुत्रकथा
 ५३३ दारिद्र्यदुःखे कोशाम्बीविप्रकथा
 ५३६ कुद्रव्यदुःखे जिनदत्तकथा
 ५४१ मनुष्यायुषि धरणिधरसुनन्दयोः
 कथा
 ५५० छद्मस्थसंयमे श्वेतांचिकानृपकथा

- ५५७ वशविरतौ धनंजयकथानकं
 ५६१ अकामनिर्जरायां जम्बूकद्वष्टान्तः
 ५६३ बालतपसि ताम्रलिप्तकथा
 ५६६ क्षान्तिशीलादौ भुवनकथा
 ५७७ अनन्तभवदुःखे गोशालककथा
 ५८० देवादिना धर्मकरणे कदम्बविप्रकथा
 ५९३ जनन्याः पुत्रमांसादित्वे भिल्लसुको-
 शलकथा
 ५९८ क्रोधे सूरसेनद्वष्टान्तः
 ५९९ माने उज्जितकुमारकथा

- ६०२ मायायां वणिग्दुहितृकथा
 ६०७ लोभे लोभनन्दकथा
 ६०९ श्रोत्रे राजसुतद्वष्टान्तः
 ६१२ चक्षुषि श्रेष्ठितनयकथा
 ६१५ घ्राणे गन्धप्रियकथा
 ६१६ रसनायां मधुप्रियकथा
 ६१७ स्पर्शने महेन्द्रकथा
 ६१९ हिंसायां ललितांगंगदत्तौ
 ६२२ मृपावादे धनाकरद्वष्टान्तः
 ६२९ अदत्तादौ वज्रसारकथा

- ६२८ मैथुने वणिक्पुत्रः
 ६२९ परिग्रहे सुन्दराख्यानकं
 ६३६ संवरे विजयनरेन्द्रचिलातीपुत्रकथे
 ६४९ तपसि अतिमुक्तकमुनिकुरुदत्त-
 मुनिकथे
 ६५३ मोक्षराजमर्दने धनु(धन)कुमार-
 स्कन्दकुमारकथे
 ६६१ धर्मप्रभववांछिते पुराधिपनन्दन-
 न्दिनीकथे, सनत्कुमारकथा रोगा-
 तंकसहने

श्रीभवभावनाया विषयानुक्रमः ।

- १ मंगलं, उपमित्यतिदेशः, उपदेशमालैककर्तृत्वं, परोपकार-
कर्तव्यता, धर्मभेदाः
- ३ मंगलाभिधेयादि (गाथा १-२)
- ५ भवभावनाफलं (३-४)
- ६ भवभावनाभावुकाः श्रीनेमिजिनादयः (५)
- ७ श्रीनेमिचरित्रे--१ धनभवः (वर्धोपनं, शरद्, सिंहवस-
न्तवृत्तं, स्वप्नस्फोटः, मुनिवैयावृत्यं मोहनरेन्द्राद्युपमया
मुनिचन्द्रवृत्त गृहिधर्मः मोहयुद्धं)
- ३७ चित्रगतिभवः २, सुमतिविमलोदन्तः सुयशोदेशना राज-
सचिवादिघटना कमलयुद्धं आराधना ५० जिनस्तुतिः ५१
रत्नवती शशिस्मृत्युत्तं
- ५७ अपराजितभवः ३ चौररक्षा खेचरयुद्धं रत्नमाला विवाहः
अपहारः सुप्रभसज्जता केवलस्तुतिः प्रीतिमतिः स्वयंवरः
अनंगदेवमरणाद्वैराग्यं

- ८३ शंखभवः ४ जन्ममहः मतिप्रभसुहृद् समरकेतुजयः चंद्रा-
दिवृत्तं यशोमतिः खेचरयुद्धं श्रीषेणकेवलं देशना जिननाम
- १११ हरिवंशोत्पत्तिः मथुरातीर्थं दशार्णः कंसजन्मवृत्तं वसुदेव-
चरित्रं चारुदत्तवृत्तं याक्षवल्क्यसुलसापिणलादादयः अना-
र्थवेदाः अनाद्युष्टिजन्म १३६ वसुदेवपत्न्यः देवकीविवाहः
मलये सुलसा
- १४५ कृष्णस्य जन्म, मथुराया वृन्दावने नयनं, पूतनावधः,
वलेदेवप्रेषणं
- १४८ श्रीनेमिनोऽवतारः, चारणोक्तं स्वप्नफलं
- १५० नेमिजिनजन्माभिषेकः
- १५८ कृष्णवृत्ते वृषभादिदमनं चापारोहणं सत्यभामावरणं चाणू-
रवधः कंसवधः द्वारकानिवेशः
- १७३ नेमिनो वाल्यं रूपं सौभाग्यं च
- १७५ रुक्मिणीपरिणयनं जाम्बूवत्याद्यधिकारः यमुनाद्वीपवर्णिजः

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ २ ॥

१७७ जरासिन्धुनिर्गमनं सिणपत्न्यां यादवाः बलदेवातिरथादि-
बलं इन्द्रयः चक्रादिन्यूहाः श्रीनेमिप्रवृत्तिः शुद्धवर्णनं
जरासिन्धुवधः शौरिपराक्रमः कोटीशिला आनन्दपुरनिवेशः
कृष्णराज्याभिषेकः प्रमोदः
१९५ राजीमतिजन्म नेमिनः शंखापूरणं बलपरीक्षादि रैवते व-
सन्तक्रीडा गोपीयत्नः राजीमतिवर्णनं वरणं मंडनं गमनं
सख्यालापाः पशुरवाः
२२४ चिवाह्वदारुणता दानदशा गृहवासस्वरूपं उपदेशः दानं राजी-
मतिविलापः प्रतिक्षा दीक्षामहः
२३४ रथनेमिदशा
२३७ श्रीनेमिनाथस्य केवलं समवसरणं श्रीनेमिस्तुतिः देव-
देवीमहिमा
२४१ सूक्ष्मवादरनिगोदेवेवनाः पृथ्वीजलाग्निवायुवनस्पतिवदनाः
विकलेन्द्रियाः स्थलजलेचराः नारकाः देवा मनुजा ग्रन्थि-
स्तद्भेदादिः देशनादि
२४६ वारदत्तराजीमत्यादीनां दीक्षादि, सुलसापुत्रदीक्षादि, गजसु-
कुमालदीक्षा, रथनेमिवृत्तं

विषया-
नुक्रमः ॥

२५० द्वारिकानाशप्रश्नः सुराप्रतिषेधः सिद्धार्थदीक्षा द्वैपायनः
नगर्यी धर्मः द्वारिकादाहः कृष्णविषादः
२५७ हस्तकल्पे शुद्धं, कृष्णवधः, कृष्णाराधना रौद्रं च, बल-
देवविषादः, रामदीक्षा, कृष्णवचस्तत्करणं च
२६४ पांडवदीक्षा नेमिनिर्वाणं पांडवमोक्षः
२६९ भवभावनाश्रेणिः, (६) ममत्ववर्जनं (७) द्वादश भावनाः (८-१०)
२७० जीवितदेरनित्यता नदीपुलिनाद्युदाहरणानि स्वप्नेनोपमा
इन्द्रजालाद्युपमा अनन्तबलेदेवाद्यतीतता भवनादीनां माना-
दीनां बलध्यदीनां चानित्यता (११-२५) इत्यनित्यता
२७३ धर्मे नित्यानित्यते, सद्भेषजवद्धर्मः
२७५ बलिकथानकं, चन्द्रमौलिनृपः प्रतिहार्यगमः पारितोषिक-
दानं भुवनभानुवन्दनं शरणप्रश्नः लोकोदरपुरं मोहराज
चारित्रराजः कर्मपरिणामः सद्बोधमन्त्री, व्यवहारराशौ,
अनार्यै रसगृह्यकार्ये, दर्शनावरणनामकर्मणी मरणसुभटः
चैश्रमणभवे कुहृष्टिः (मिथ्यामोहकुहृष्टयोः संवादः) धन-
पिपासा स्वजनाद्यर्थी धर्मबुद्धिः चारित्रधर्मकर्ममूपालसंवादः

॥ २ ॥

- सोमदत्तः कुआहर्हिंसादि चरुणः मोहक्षोभः श्रवणविभ्रान्ताः
 सुमित्रभवः गुणजलधिसूरिः आलस्यादि
 ३६१ जिनशासनं विना भुवनेऽपि रोगाद्याक्रान्तानां (२६॥
 बलिचत्रयादीनां न शरणं (२७--२८)
 २६१ ज्वरादिदुःखस्य अविभागः (२९)
 ३६२ सनाथानाथानां अशरणता, तुल्या (३०)
 ३६२ विभविदरिद्रयोः तुल्याऽशरणता (३१)
 ३६२ कोशान्त्रीपुरीराजा राल्याद्यैर्न रक्षितो रोगेभ्यः
 ३६२ अशरण्ये श्रीचन्द्रराजकथा (३२ श्री ४२)
 ३६९ जरायामशरण्यं (४३ श्री ५३)
 ३७२ जरायामशरण्ये सोमचन्द्रकथा
 ३७५ मृत्यावशरण्यं
 ३७७ अशरण्ये नंदराजकुचिकर्णतिलकश्रेष्ठिसगर-
 कथानकानि
 ३८९ जिनधर्मस्य जरादिव्युच्छेदकत्वं
 ३८९ जिनधर्मशरणे वसुदत्तकथा (५४)

॥ इत्यशरणभावना ॥

३९२-३९५ कर्मजिनभोगजन्ममरणपरभवगमनरोगो-

पद्रवमृत्युष्वेकाकित्वं, (५५-६९)

सहजन्माद्यभावः,

नरकदुःखवेदने न कोऽपि स्वजनः

तिर्यश्चु भवनाद्येकस्य,

कुलुम्बार्थकृतपापफलवेदनम्

दुःखांशस्याप्यग्रहणं

चक्रिणोऽपि भवांतरे एकाकित्वं, आत्मनः शाश्व-

तत्वं, मधुनृपकथा ॥ इत्येकत्वभावना ॥

३९६तः ३९८ कुलुम्बादेर्भवान्तरागामिता (७०) ज्ञान-

गत्यन्तरवत्त्वात् जीवो न देहः (७१) नित्योऽ-

हेतुको जीवो, न शेषं (७२) कर्मणां कर्त्ता

भोक्ता च जीवः, धनादि तु हेतुः फलं च (७३)

विभवादौ मूच्छानर्हत्वं परित्राणाभावश्च (७४)

मिन्नत्वोपकारादिसंदेहसाम्ये कौ स्वान्ययो-

र्ममत्वरोषौ (७५) धनाद्यर्जकस्य भ्रमणं (७६)

पांथपक्षिवदन्यागत्यागतिगतिका जीवाः (७७-८०)
गृहादिप्रतिबन्धत्यागे धनदृष्टान्तः (८१)
प्रतिबन्धत्यागे धनदृष्टान्तः ॥ इत्यन्यत्वभावना ॥
गतयः पृथ्व्यो नरकावासानां संख्या स्वरूपं
शीतोष्णवेदना नरकगतिहेतवः शरीरमानं पीडनं
तक्षणं परमाधारिकाः शूलक्षेपादि अम्बादि-
चेष्टाः, छिन्नादीनां पारद इव मीलनं, प्रार्थना
चरणपातादि नास्तिकालापाः, वैदिकालापाः
गृद्धिस्मारणं अलीकादत्तपरदारगमनपरि-
ग्रहरात्रिभोजनमांसादनसुरापाननियोगगुरुदेवो-
पहासाशातनाश्रामकूटत्वस्मारणमात्मनिर्दोषता
प्रत्येकं वेदनाः अतिभारफलं शब्दस्य
रस-गन्धयोः स्पर्शस्य च गृद्धेः फलं, परस्पर-
वेदनाः क्षेत्रवेदना दशधा वेदनाः क्लान्तस्वरूपम्,
सुखाभावः, सम्यग्गृहेर्विचारः मिथ्यादृष्टेः,
द्विसायां मीमः मांसाहारे कुंजरराजा, आरंभेऽ-
चलश्च उदाहरणानि (८२-१७९)

३९८तः ४०१

४०२तः ४३५

४३६तः ४३८

४३९तः ४४३

४४४तः ४४८

४४९तः ५०१

तिर्यग्गतिसंबन्धः तिर्यग्भेदाः पृथ्व्यां स्फोटनादि
नीरे पानादि अग्नौ खोट्टनादि वायौ बीजनादि
तत्रौ छेदनादि, निगोदस्वरूपं क्षुल्लकभवमानं, पु-
त्रादिवस्त्रिग्रा अशानादियुता धनप्रियवदेभेन्द्र-
येषु (१८०-१८५)
पुत्रादिप्रतिबन्धे धनप्रियदृष्टान्तः, भुजंगमप्रसवः
युवोद्भवः
विकलेन्द्रियस्वरूपं, जिनधर्मोपहासाद्या हेतवः,
प्रियंगुवणिगदृष्टान्तः, पत्न्यदर्शनं पारसकूले
दासत्वं (१८६ शी १८८)
धनदेववृषभः पंचेन्द्रियाणां शीतातपादि वृषभ-
वेदना कंचलशबलोदाहरणं श्रीवीरदीक्षा सि-
द्ध्यर्थः तापसोटजः वर्धमानश्रामः अस्थिश्रामः
धनदेववृषभः मारिः अननुकंपया रोषः देवकुलं
प्रतिमा कायोत्सर्गः वेदना उपसर्गः, मथुरा
जिनदासः विषमतिथिब्रह्मव्रतं अर्हदास्याः सम-
तिथौ, द्वादश व्रतानि सच्चित्ताब्रह्मत्यागः, गोपी

विषया-
नुक्रमः ॥

॥ ४ ॥

पानीयेन्धनवहनादि वृषभद्वयं अनुकंपा यात्रा-
वाहनं प्रत्याख्यानं नमस्काराः देवत्वं गंगायां
नौरक्षा । महिषपीडा, प्रमादसुखैयितापरधन-
लोपाद्या हेतवः, श्रुल्लकोदाहरणं देवप्रियः
श्राद्धः, अष्टचार्यिकपुत्रेण दीक्षा, उपानत्वास-
डाशीर्षद्वारिकाभिक्षार्पणफलकमुंडनस्नानकाद्यनुज्ञा
महिषता, आरावेधः वचनानि जातिस्मरणं
निर्यामणा देवत्वं । कुटुम्बाद्यर्थं पापे महिषः
समुद्रदत्तः, मातुः शुनीत्वं पितुर्महिषत्वं जारस्य
पुत्रत्वं मांसखादनादि मुन्यागम महेश्वरदत्त-
दीक्षा । उष्ट्रव्यथा, जिनमताद्धानादिनोत्पादः अंगा-
रमर्दकदृष्टान्तः विजयसेनः स्वप्नः रुद्रदेवः
अंगारमर्दनं परिहारः दिलीपपुत्राः उष्ट्रः करुणया
मोक्षः । पशोर्दशा चर्ममांसार्थं वधः वल्यर्थं
धर्मार्थं पशुघातेन नरकाद्याहिडने मधुचिप्र-
दृष्टान्तः, जालिन्याः शुचिवादः, मातंगी पित्रा
संगमः खदिरगर्त्तार्थां मरणं वसुदेवः त्रिविक्रमः

मधुच्छागघाताः रुद्रदेवः मुनिदेशना तथापि होमः
देवत्वं रुद्रदेवकुष्ठं अनेकशः श्रावकत्वं महावि-
देहे सिद्धिः । हरिणदशा पुष्पचूलोदरणं शुभं
मरणभयादन्योऽन्यं विवाहः देव्या देवत्वं स्वप्ने
नरकदेवलोकादर्शनं पूर्वभववृत्तं, गृहे भिक्षा, गुरु-
रुचिता भिक्षा, केवलं प्रयागतीर्थं । शूकरात्मानु-
शास्तिः पितृशूकरमांसादी नृपपुत्रः निष्कासि-
तस्य द्रव्याप्राप्तिः शीलप्रतीतये चतुस्सरः कुसुमा-
भावेन राजख्यातिः किन्नरादिगमनं भूमिगृहे
पातः पादपतनं शीलशंसा, शूकरास्थीनि दीक्षा ।
हस्तिदशा मेघकथा श्रेणिकः दोहदः अभय-
स्याष्टमपौषधः मेघजन्य श्रावकत्वं दीक्षा द्वार-
संस्तारकः गृहजिगमिषा पूर्वभवोक्तिः ग्रीष्मचतुः
मंडलत्रयं शराकानुकम्पा अभिग्रहः विजये सुरः ।
मत्स्यदशा सुमित्रः पुत्रः मत्स्यग्रहणं सुनिवचः
दीक्षा । खचराः कुर्कुटदशा वसुदत्तः सार्धवाहः,
पुत्रः राजशुकः, माता मार्जारी शुकग्रहणं, घातः

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६ ॥

देशना दीक्षा । तियगदुःखस्याशक्त्यतोक्तिः,
मुग्धवंचनादिना तिर्यक्त्वं, श्रावस्यां वणिजः
सोमाद्याः पंचलक्षार्जनं निखातनं उपलब्धानि
पकेन्द्रियादौ । नरकैकेन्द्रियादिभ्यो मनुष्याः
(१८६ तः २५०)

५०९तः ५४०
मनुजानां कर्मभूमादयो भेदाः, गर्भस्वरूपं (२५३-
२७२) श्रीदत्तः भार्यामरणदीक्षा परीक्षार्थं
मित्याहस्युपसर्गाः भावना क्षामणादि गंधाम्बु-
दृष्टादि देवः, श्रीतिलकः, सुतः पद्माः, गर्भाष्टमे
मासि धर्मश्रवणं दीक्षाभिग्रहः दीक्षा केवलं,
वाल्यावस्था, चालदुःखदर्शनाद् वैराग्यवान् चल-
सारः, ललितांगीजिनपूजा खेचरेण युद्धं चिकित्सा
मकरध्वजमृगांकनाशोक्तिः निरपत्यता खेदवि-
नोदाय मूलिका भुवनसारजन्म मासमात्रे रोगाः
मरणं पूर्वभवे मिथ्यादृक् अक्षानकष्टं भूतोपमदीं
मृगारतादि नृपदीक्षा पंचमकल्पः विदेहं सिद्धिः,
तरुणदशा द्रव्यलोभे मम्मणः, राजगृहं श्रेणिक-

विषया-
नुक्रमः ॥

॥ ६ ॥

चेष्टणे वर्षर्तुः काष्ठाकर्षणं उपालंभः आह्वानं
वलीचिदर्दशनं तादृशरत्नस्य राज्येऽप्यभावः कष्ट-
सहत्वे तुच्छोपायः श्रेणिकोपदेशः दृषभपूतिः,
व्याधौ पथ्योषधादिरक्तता पुत्राऽभावः जातोऽ-
पि दुःशीलताव्यथाऽवाच्यता, युवाज्ञोपाद्गादिव-
र्णनम्, कुष्ठक्षयादिना तस्यापि शोचनीयता, कु-
सुमपुंरं विधितिलक. गौरी नृपविक्रमपुत्रः रोगा-
क्रान्तः धनञ्जयोपयाचितं विमलकीर्त्तिकेवली
देशना पूर्वभवः पद्माक्षनृपः सुयशोमुनेरुपसर्गः
प्रजोद्वेगः सुतस्थापना सोममुनेरुपसर्गः तेजो-
लेश्यानिसर्गः मत्स्यादिभवाः वसन्तपुंरं सिन्धु-
दत्तपुत्रः तापसः कुमारपश्चात्तापः सम्यक्त्वं
पूजाद्यनुष्ठानं महिषशतयाचना उपसर्गऽप्यचल-
नम् अन्योऽन्यं वादः यक्षस्य बोधः कुमारप्र-
शंसा, कलिङ्गाधिपतिर्यमः देवसह्यायवान्, तेन
सह युद्धं धनञ्जयसहयेन जयः, श्रेष्ठिपुत्रजन्म-
मरणहर्षशोकचेष्टादर्शनात् वैराग्यं, केवल्यागमः

मिथ्याभिमानशोकसुभटमहिमा दीक्षा मोक्षश्च ।
 जरायां हसनीयः शोच्यश्च, अनीतिमतां दुःखं दरि-
 द्राणां विचारश्रेणिः, कौशाम्यां सोमिलः प्रवासः,
 उपाध्यायकथितं, मुक्तिशास्त्रश्रवणम्, योगी
 रसकल्प पुनः पुनः शिक्षणात् रसनाशः, वृद्धत्व-
 स्यातिदेशोऽपि वृद्धत्वस्वरूपम्, जिनदत्तकथायां
 श्रावस्ती जिनदत्तवृद्धत्वं पुत्राणां धनार्पणम् अशु-
 श्रूपा विप्रतारणं विमलमित्रशिक्षा शुश्रूषाकरणं ।
 दशादशकं गर्भाधानकालः जिनशासनजिनेन्द्र-
 महर्षीणां सारत्वं चरणवतां घन्यत्वं मनुष्या-
 शुर्वन्धे धरणीधरसुनंदयोः कथा, वीरपुरं वज्र-
 सिंहराजा रुक्मिणी सामन्तरुधिरदोहदः भार-
 ण्डेन नयनं कांपिल्यपुरं भरतराजः मलय-
 केतुसामन्तः चन्द्रसेनपुत्रः सुरापहृतो वृक्ष-
 स्थायी सिंहसिन्दुरयुग्मजन्म सार्थरक्षा दुर्जय-
 भिक्षजयः गजप्रार्थना भट्टोक्तिः तत्त्वकथनं यो-
 गीश्वरकेवली पूर्वभवः श्रीपुरे धरणीधरसुनन्दौ

सकलदेवपूजा विनयवृत्तिः दयादिः साधुवध-
 निवारणम् (२७३ श्री ३२५)

५४६तः ५३९

प्रस्तावना देवमेदाः भवनसंख्या भवनस्व-
 रूपं व्यन्तरनगरस्वरूपं ज्योतिष्कविमानस्वरूपं
 विमानसंख्या विमानस्वरूपं छद्मस्थसयमादि-
 हेतुषु श्वेताम्बिकानरनाथाद्या दृष्टान्ताः, श्वेताम्बि-
 कापुरी सागरमित्रः श्रेष्ठी समुद्रे सुवर्णद्वीपः बाल-
 प्राप्तिः सागरदत्ताभिधानं सुयशोराजपुत्रसंगतिः
 गुणसागराभिधानं रत्नवतीरागः रहस्यभेदः
 सीमापालजयः गुणसागररत्नवत्योरपहारः धरणे-
 न्द्रमुचने सत्कारः पूर्वभवः रोहिडगे नन्दनवणिक्
 राजदण्डः पश्चात्तापः धरणेन्द्रः नन्दनः सौधम्मै
 धरणोऽभिचन्द्रनृपपुत्रः विद्याधरात् रत्नवत्या
 मोक्षः विद्यादानं रत्नवत्याः विवाहः केवलिन
 आगमः विजयनरेन्द्रदीक्षा अभिचन्द्रराज्यम्
 अभिचन्द्रदीक्षा वान्तमोजिन श्वानं दृष्ट्वा वै-
 राग्यम् एकाकिविहारः उपसर्गः शुभभावना

सर्वार्थे । कुणालपुरी धनदः श्रेष्ठी पुत्रचतुर्कं
वृत्तकराः मुद्रिकाग्रहणं गृहे अपवरके नमः विशा-
लायाः उद्याने गमनं स्त्रीषोडशकं खरीकरणं
इन्द्रकुमारवृत्तं नगरे गमनं रहस्यमेव धर्मा-
ङ्गीकारः मन्त्रिपदानीप्सा श्रेष्ठिपदम् आराधना
संलेखना अन्युते देवः । मथुरायां जितशत्रुः
कालीपुत्रः कालः शृगालशब्दः ताडनादि व्यन्तरः
साधुभ्योऽभयं देशना दीक्षाग्रहणं मुद्रशैले उप-
सर्गः देवलोकः । ताम्रलिप्तिः तामलिः प्राणामा
प्रव्रज्या असुरागमनं अनादरः ईशाने इन्द्रः असु-
रोपद्रवः क्षामणा । क्षान्तिशीलादिभिर्देवत्वं काम्पी-
त्यपुरी कुशलपुत्रो भुवनः सर्वदेवप्रणामादिः
दानव्यसनात् पार्थक्यं जीर्णोद्धारः पर्वते गमनं
देव्याऽक्षोभः सुरतोषः क्रद्धिप्राप्तिः बन्धुमत्सरः
नरेन्द्रकथनं वध्याज्ञा देवशिला रहस्यमेदः अन-
शनं सौधर्म्ये देवः (३२६ थी ३४८)
देवानामुत्पत्तिक्रमः अभिषेकविधिः देवस्वरूपं वि-

षादेव्याऽऽज्ञाभंगपरभवदुःस्थतादीनां दुःख,
सम्यग्दृष्टेरपि गोशालकवत् अनन्तः संसारः,
श्रीवीरस्य राजगृहे द्वितीया चतुर्मासी पारणे
दिव्यानि गोशालकदीक्षा षड् वर्षाणि सार्द्धं
वैश्यायनतेजोलेख्या साधन षड् दिशाचरा चतु-
र्विंशतिवर्षपर्यायः श्रावस्यामुपसर्गः सर्वानुभूति-
सुनक्षत्रदाहः आजीविकस्थविरप्रतिबोधः गोशा-
लकचेष्टा सम्यक्त्वलाभः भ्रमणोक्तिः अन्युते देवः
अनंता भवाः दृढप्रतिज्ञः केवलं आशातनाफल-
कथनं, देवगतौ तीर्थकरसमवसरणवैयावृत्यादि
सारं अनन्तशः दुःखसहनं चतुरशीतियोनिलक्ष-
भ्रमणं, देहादिना परिभोगः, जलेनाम्भोधिबत् विष-
चैर्दुष्पूर्यता धर्मोपदेशः इति संसारभावना ।
(३४९ थी ४०३)

शरीरस्य अशुचित्वे त्रीजस्थानादिविचारणा वीजा-
दीनि पृष्ठकरण्डकादीनि हृदयमानादि अन्त्रमानं
शिरासप्तशती स्नायवः मूत्रादिमानं श्रोतोमानं

देहः श्मशानवत् शुचीनामप्यशुचित्वं देहात्
संस्कारवशेन अशुभानां शुभत्वं जिनधर्मोपकारके
शुभत्वं धर्मे देहादीनामुपकृत्यं । काकंदी सोमशर्मा
कदम्बः शुचिवादः रोगात्तन्नाशः साधुदर्शनं
पञ्चात्तापः रोगनिवृत्तिः देशविरतिः धर्मोपका-
रकस्य शुचिता दीक्षा सिद्धिः इत्यशुचिभावना
(४०४ तः ४२५)

५९२ तः ५९६ चतुर्दशरज्जुमानं धर्मन्यानार्थं चिन्ता जनत्यादीनां
दुहितृत्वादित्ता सुकोशलमुनिवत् प्रियपुत्रस्यापि
जननी मांसादिनी साकेतपुरं विजयनृपः वज्रबाहु-
पुरन्दरौ नागपुरे इन्द्रवाहनः मनोरमावज्रबाह्वो-
र्विवाहः उदयसुन्दरः श्यालकः मुनिप्रशंसा हास्यं
पद्मविशल्या कुमारैर्दीक्षा विजयदीक्षा पुरन्दरपुत्रः
कीर्त्तिधरः सहदेवी सूर्योपरागाद् वैराग्यं पुत्रज-
न्मत्नानात् दीक्षा सुकोशलनृपः कीर्त्तिधरागमनं
निर्घाटनं गमनं दीक्षायज्ञा विचित्रमालया प्रजा-
पालनप्रार्थनं गर्भस्थपुत्राभिषेकः पित्रा सह वि-

५९७तः ६३३

द्वारः व्याघ्री हननं द्वावपि निष्कंपौ केवलं । इति
लोकस्वभावभावना । (४२६ तः ४३०)
आश्रवहेतुकं दुःखं, रागाद्या आश्रवाः आतुरवैद्य
इवाहितेषु लोकः पापरतिः क्रोधमानमायालोभ-
विपाकाः, क्रोधे शूरविप्रः वसन्ते सोमयशाः
शूरः, कोपात् न पितृपदं, राज्ञः प्रियाग्र-
हणं, तापसदीक्षा, वायुकुमारः स्थलीकहणं
डिम्भत्वादि मुनेः केवलं राजगृहस्वामिजेत-
व्यपृच्छा सूरजन्मादिवृत्तान्तः अभिमाने उज्झितः
नंदीपुरे रत्नसारः जितकुमारः मातापित्रा-
दीनामनमनं उपाध्यायतिरस्कारः निर्विषयता
आश्रमे गमनं अवशा सिंहेन मृतिः श्वादि-
भवाः पुरोहितपुत्रः नृपप्रत्यागमनं अभिमानः
दुग्धसुतः पुरोहितममत्वं, केवलिना पूर्वभव-
कथनं नृपदीक्षा । वाणारसी कमलश्रेष्ठी पञ्चिनी
पुत्री माया गृहजामाता अभिनमनं चालकास्पर्शः
तृणाहरको ब्राह्मणः गृहार्पणं, चन्दनस्य प्रवासः

काष्ठीभूतपक्षी कल्याणारकक्षपकः विप्राशंका
रात्रौ गमनं आश्चर्यचतुष्कं कर्णादिच्छेदः पाटलि-
पुत्रं जितशत्रुः तडाकखननं कुश्यानयनं जिन-
दत्तप्रतिबेधः लोभनन्देन ग्रहणं सुतैरग्रहणं किट्ट-
करफोटः पादचूर्णनं जिनदासपूजा (४३१ तः ४३८)
अमन्ननागग्रहणमिव इन्द्रियाणि, राजसुताद्या
दृष्टान्ताः, ब्रह्मस्थलं भुवनचन्द्रद्वयः अमरगुरु-
मैन्त्री रामो नृपपुत्रः श्रोत्रेण अयोग्यता, रामस्य
नृपत्वं श्रोत्रेण दुम्बिप्रसंगः महाबलराज्यं दुम्बेन
हृतः हरिणादिभवाः पुरोहितपुत्रः मुक्तकलेन
नृपाणा प्रीतिपञ्चात्तापौ महाबलदीक्षा इति श्रोत्रे
राजसुताख्यानम् ।

विजयपुरं विश्वंभरः कुशलमतिरमात्यः यशो-
धरः श्रेष्ठी श्रेष्ठिसुतस्य रूपे आसक्तिः तरला-
क्षनाम देशान्तरनयनं पाषाणप्रतिमाप्रतिच्छन्द-
लुण्ठिते ग्रहिलः राजसुताबलात्कारः मरणं इति
चक्षुषि श्रेष्ठिसुताख्यानम् ।

पद्मखण्डं प्रजापतिनृपः गन्धप्रियः मञ्जूषा
गन्धा मरणं, घ्राणे गन्धप्रियः ।

सिद्धार्थपुरं विमलबुद्धिः रसासक्तिः मदिरा-
मांसभोजी निष्कासनं राजकुले अक्षरलिखनं
डिम्भरूपभक्षणं गवेषकपुरुषः मरणं जिह्वायां मधु-
प्रियः । विश्वपुरं धरणेन्द्रः मेहेन्द्रकुमारः मदन
इभ्यपुत्रः चन्द्रवदना भार्या तम्बोलदाने स्पर्शः
सर्वाङ्गालिंगनं आसेवा मदनस्य घातका कुमार-
नाशाक्षा मदनसज्जता व्रतं सिद्धिः भिलुघाटिः
कंवलरंजनार्थं विक्रयः देवः, स्पर्शं मेहेन्द्रः ।

नावि छिद्रैर्जलवत् आश्रवैर्जीवि कर्म, धान्य-
सञ्चयः कुलपुत्रौ काष्ठशकटं चक्षुर्लिङ्गीमारणं
धनश्रेष्ठिपुत्री इष्टः ललितांगः, गंगदत्ते रोषः, प्रच्छ-
न्नपालना जनन्या प्रहृतः साधुपृच्छा संसार-
वैचित्र्यं त्रयाणामपि दीक्षा, गगदत्तस्य निदानं,
ललितांगगंगदत्तयोर्हिंसायां कथा । विजयव-
र्द्धनं सुलसधनाकरौ भद्रः वरण्डे आज्ञादान

धैर्यकरणं स्तम्भनं पुरात् निष्कासनं नारक-
त्वादि पल्लीपतिः सत्कुकरावादि ज्ञान्यागमः
पूर्वभवः सत्कुकदान सम्यक्तत्वं गृहपृच्छा उद्-
वसता वैराग्यं देवः, सुपावादे धनाकरवणिक् ।
अवन्तीवर्द्धनं वज्रसारवणिक् स्थाने धनव्ययः
देशत्यागः रत्नपुरगमनेच्छा मातुलस्य द्रव्या-
पहारः गिरिपुरं अन्वेषणं रत्नावलीदर्शनं ग्रहणं
राजपुरुषाः रत्नावलीपातः, जननीभार्ययोः आगमः
नृपदुहित्रागमः मोचनं व्रत, अदत्ते वज्रसारः ॥
कोशाम्बी शिवपुत्रः श्रीपति उज्जयिन्यां वन्धु-
दत्तेन पुत्र्या परिणयन, श्रीपते. उज्जयिन्यां
वर्षा, वन्धुदत्तगृहे गमनागमनं अनाचारः, आग-
मनं, पश्चिमद्वारेण निर्गमः वैराग्यं दीक्षा, परिज-
नात् ज्ञानं प्रब्रज्या, मैथुने श्रीपतिः ॥ भद्रिलपुरं
सुनन्दः सुन्दरश्च, वोहितव्यापारचिन्ता सुन-
न्दात् पार्थक्यं अनिच्छा ज्येष्ठस्य वृद्धिः अवयव-
सायस्य धर्मकर्मकापौरुष्यं पुनर्देशान्तरागमनं

ज्येष्ठस्य वृद्धिः असूच्छे. क्षेत्रेषु द्रव्यव्ययः
लब्धागमनं चतुर्दश्यां पौषधः सर्पदष्टः ज्येष्ठस्य
परिग्रहमानं परिग्रहे सुन्दरः इति आश्रव-
भावना (४३९-४४२)

६३४तः ६३९

सम्यग्भूतदर्शनादिना संवरः, हिंसेन्द्रियादिरोधः,
अहिताहारत्यागवत् कपायत्थागादाश्रवरोधः रोग
इव आश्रवरोध. तपःप्रशमादिना रोध इन्द्रियोगानां
वियोगे गुण, दोषोपरमादिना आसन्नपरमपदता,
विजयवर्द्धनं विजयनरेन्द्रः चन्द्रलेखा भर्तृप्रति-
बोध. उज्जयिनीदूत आयोधनं पचमुष्टिलोचः
पीपीलिकोपसर्गः केवली पराजितो विप्र. द्रव्यतो
व्रतं जातिमदः जुगुप्सन्ती भार्या कर्मर्षेण
चिलातिपुत्रः सुषमा निर्घाटनं सिंहगुहापल्लिः
धाटि शिरश्छेद उपशमविवेकसंवरोपदेश. तद-
नुष्ठानं देवत्व ॥ इति संवरभावना । (४४३ तः ४५०)
कनकावल्यादितपांसि तपसा अशुभकर्मक्षयः
संसारविटपिमूलदाहः मोहवलनाशकनमस्कारः

६४०तः ६५२

कर्ममलापनयनं तपोऽनले कनकवत् आत्मशुद्धिः,
पोलासपुरं श्रीभार्या सिद्धस्वप्नः अतिसुक्तकः
गौतमभिक्षा वेशनाश्रवणं पूर्वभवप्रमज्ज्याप्रभावः
सम्यक्त्वं अनुज्ञा दीक्षा, वर्षति क्रीडा, चरमश-
रीरत्वात् उपचारः गुणरत्नादितपः इत्यतिसुक्तक-
कथा । नागपुरं कुरुदत्तः प्रमज्ज्या प्रतिमा गवेष-
कानुत्तरं अशिक्षेप इति कुरुदत्तकथा ॥ इति
निर्जराभावना (४५१ तः ४५६)

६५३तः ६७०

गृहवासत्यागाद् गृहचारकबन्धनमुक्तेः प्रारब्ध-
समाप्तेः यौवने इन्द्रियसेन्यभंगात् तारुण्ये मव-
नादर्शनात् मुक्तानां मुनीनां धन्यत्वं भद्रं च,
धनुःस्कंधकादीनां नमस्कारः, काकंदी जितशत्रुः
भद्रा धनुः पुत्रः द्वात्रिंशद् भार्या संसारस्य दुःख-
हेतुत्वादिवेशना अनुज्ञा दीक्षामगः उल्लिखितधर्मया
भिक्षा दुष्करत्कारकता इति धनमहर्षिकथा ।
कार्तिकपुरं अग्निनृपः पुत्र्या विवाहः स्वामिका-
र्त्तिकेयः वीरश्री रोहितके कुञ्चस्य रहस्यमेवात्

निर्वेदः दीक्षा किष्किन्धिपर्वते प्रतिमा तीर्थं
भगिन्या रुदनं शक्तिप्रहारः मौर्यविद्या स्वाभिमृष्टं
स्कन्धतीर्थं रहस्यमेवः द्वयोर्वीक्षा इति स्कन्ध-
मुनिकथा । धीरपुरुषाणां नमस्कारः, पुण्याजिन-
शासनलाभ आसन्नभयत्वे धर्मशीकारः मनुष्यत्व
आर्यक्षेत्रदेवैर्बुलभत्वं युगसमीलादृष्टान्तः धर्म-
लाभे प्रमादितो विषादः, व्याक्षेपाः, कुपथवपुत्वे-
न विषयलोभेन च बुलभता, प्रमादे जीवशिक्षा,
विविधमात्मानुशास्त्रितः, धर्मात् वाञ्छितं, धरणि-
तिलकनगरं श्रेष्ठिपुत्रः लोकेन पालितः निष्फल-
प्रयत्नः धर्मश्रवणं तत्करणं दुर्गताभिधानं मुद्र-
पोटलिका छिद्राफलश्रवणं मुद्रग्रहणनिषेधः नृप-
मन्त्रिपुत्रीपाणिग्रहणं द्वादशशतत्रासाः धर्मरतिः
दीक्षा देवत्वं इति पुराधिपनन्दनकथा ॥ रत्नवती
अमरकेतुः अष्टमीपुत्री सातुकपुरे प्रवासेन गमनं
यमुनाभिधानं धर्माधर्मफलश्रवणं व्रतादिधर्मः
षष्ठ्यष्टेन पारणं धनवयक्षः मकरध्वजभार्यात्वं

सुलसस्य त्रोध. पट्टदेवी निजपित्रादिज्ञानं माता-
पितृप्रतिबोधः धर्मधर्मौ सुखदुःखहेतू मरणे इति
द्वादशी भावना (४५७तः ५००)

६७१तः ६८७ ज्ञानयुक्तभावनाभिः समूलकर्मदाहः ज्ञानमाहात्म्य
ममत्वेनावधितता, भवस्य दुःखरूपत्वादि, स्नेह-
हेतुनाशकभावनया स्नेहनिवृत्तिः सुखावसानता
वेदनादिभिरजीवत्वाभावः रोगातंकसहने सन-
त्कुमारचक्री, हस्तिनागपुरं अश्वसेन सनत्कुमारः
महेन्द्रसिंहः मित्रं अश्वेनापहारः यक्षेण पानी-
यदानं मानसे गमनं असिताक्षयक्षजयः सौधः नृप-
पुत्रीरोदनं वज्रवेगजयः सुनदापरिणयनं सन्ध्या-
वलिविवाहः हरिश्चन्द्रचन्द्रसेनाभ्यां रथावेदीनिं
सन्ध्यावल्या प्रज्ञेसः विद्याधराभियेकः भानुवेग-
पुत्र्यान्दकपरिणयनं प्रियसंगमापुरी मानसे गमनं
महेन्द्रसिंहागमन पूर्वभवा. काञ्चनपुरं विक्रम-
यशोराजा विष्णुश्रयपहार. विष्णुश्रीमरणं उन्मत्तता
कलेवरदर्शनाद् वैराग्यं सुनतसुरेदीक्षा सनत्कु-

मारे देवः क्षपणपुरे जिनधर्मः सिंहपुरे अशि-
रार्मी द्विमासक्षपणः निमन्त्रणं पृष्ठौ पायसस्थालः
दीक्षा सौधर्मे देव. अग्निशर्मैरावणः असिताक्षश्च
मित्रविज्ञप्त्या हस्तिनागपुरागमनं अश्वसेनस्य
दीक्षा मोक्षश्च सोधर्मेन्द्रः सुरागमनं अभियेकः
सौदामिनीनाटक संगमकदेवतेजः वर्द्धमानतपो
हेतुः विप्ररूपदेवागमनं रूपचमत्कारः परावृत्तिः
वैराग्यं औपधविज्ञप्तिः राधाचार्यादीक्षा षण्मासीं
परिवारभ्रमः सप्तवेदनासहनं शक्रप्रशंसा वहि-
न्याधिः सुनेयः देवप्रशंसा सम्मते अनशनं रोगा-
तंके सनत्कुमारकथा, कपायकारणवर्जनेन सु-
खिता (५०१-५२०)

६८८ त ६९३ गुरुविनयः तस्मात् सिद्धिश्च (५२१-५२४)
नामनिर्देशः, परमपदमार्गफलं भाविते स्वस्थता अ-
नभिनिविष्टानामुपकारः गाथामानं आशीश्च शो-
धनयाञ्चा प्रशस्तिः (५३१)

इति भवभावनाविषयानुक्रमः समाप्तः

परिशिष्टानि ।

प्रथमं परिशिष्टं

श्रीभवभावनागतविशेषनामानि

अ

अंगारग
अंगारवर्ध
अंधगवण्ही
अधमुत्तो
अधमुत्तओ
अओहणो
अकूरनामा
अगिसम्मो

अग्नी
अच्युअसेना
अजिअसेणो
अज्जुण
अणंगेदेव
अणंगेदेवो
अणंगसीह
अणंगसीहो
अणंतसेणो

६५४
१७१
१४४
१४७
७८
९४
५४
३८
१४४

अणाद्धि
अणिहयनामो
अणीअजसो
अणुमाण्
अत्तिमुत्तकः
अपराजितः
अप्रमत्तकूटः
अभयेदेवसूरिः
अभयवयणो

१३६-१७
१४४
१४४
१७६
११९
६३
३४२
६९१
७६

अभयसेणो
अमरेकऊ
अमरगुरुः
अमरश्रेष्ठी
अभिअण्णमा
अमित्तसेणा
अरिकेसरी
अरिट्टेनमी
अरविन्दः

६३
६६७
६०९
२८७
७३
१४३
५५८
७०-१७९
३३७

अरविन्दः

अवंनिसुंदरी

असणिवेग.

असणिवेगो

आ

आणंदो

*आर्जवः

आसगीचो

आससेण

१३३-१४३-६७४

इ

इंदवाहण

इदसम्म

इंदसम्मो

इंदो

इन्द्रः

इन्द्रदत्तः

३३६

१४०

१४३-६७६

१२०

५७१

२८०

१३७

१३३-१४३-६७४

५९३

१३१

१३२

५५८

३०८

३४६

ल

उगसेण

उज्जेणी

ए

एणिपुत्तो

औ

*औदार्य

क

कंचणदाढो

कक्कोडण

कण्ह

कत्तिय

कमल

कमलसिद्धी

कमलमाया

कमला

१४६-१९४

६२८

१३८

२८०

१४३

१२७

१४६-१४७

६५४

४७

६०३

६१

३४६

कमलिणी

कमलिनी

कयंबो

*कर्मपरिणामनामा

*कर्मभूयः

कपिलः

कपिला

कामदेवः

कामलया

*कामपरिणतिः

किण्हो

कित्तिघरो

कित्तिमई

कीर्त्तिमती

कुइअणो

कुंचनरिंद

कुंती

१२-६६

३४३

५९०

२८०

३१०

१४३-१३२

१३२

१३८

६८

२८०

८७

५९४

६३

१००

३८९

६५४

११४

कुबेरः

कुंभकंडूतयः

कुमुदणी

कुरुदत्तो

कुवल्यचन्द्रः

कुसलमई

कुसली

कृष्णः

केउमइ

कोडुई

कोल्लयर

क्षेमंकरः

ख

खीरकयंव

ग

गंग

१३३-३१४-७२

१२७

६६-५११

६५१

३५४-३५२

६१२

५६६

९४

१४३-१४०

१७८

१४३

३३८

१३०

४५४

परि-

शिष्टानि ॥

॥ १५ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ १६ ॥

गङ्गावृत्तः
गंगा
गंधप्लिओ
गंध-मधु-प्लिओ
गंधव्यसेण
गंधारपिंगलो
गन्धिलवती
गउरी
*गाम्भीर्यं
गुणधरकेवली
गुणनिधिः
गुणसायरो
गुणहरो
गोरी
गोवावरी
गोसालो

३०१-६२२
१३५
६१५
६१५
१४३
१३९
३४६
१७६
२८०
२६
३४३-८३
५५४
१०८
५१८
१४०
५७७

चंवणो
चंदमई
चंदलेता
चंवययणा
चंदो
चंद्रकीर्त्तिः
चन्द्रधारा
चन्द्रवक्ता
चन्द्रमौलिः
चन्द्रसेन
चंपः
चवलगाई
चारणमुणी
*चारित्रधर्माण्यं
चाकवृत्तः

६०४
१७६
६३६
४८५-६१७
८७-४९
११२
३४७
३६०
२८३-३३४-२७६
५२२-८९
१४३
५७-५५
१४८
२७९
१२१

चिसंगय
चिसगद
चित्तमई
*चित्तवृत्तिमहाटवी
चित्रमतिः
चित्रमती
चिलाइपुत्त
चेलुणा
जंयव
जंलु
जंलुविद्रो
जंलुयई
जउणानई
जउनिलओ
जयवक्तो

१३४
३८-५७
४३१
३४२
३३८
४०
६३९
५१३
१७६
४३९
४४९
१७६
६६७
१४६
१२७

जयंतसुरसेण
जयन्ती
जर
जराकुमरी
जराकुमार
जरासिंधू
जरासंघ
जवणो
जसदेवी
जसमई
जसो
जसोआ
जसोहरो
जिणवत्तो
जिणवासो
जिणधम्मो
जितशत्रुः

५५५
३३५
१४३
१४०
१४०
११६
१४०
१८२
६७६
५०८
७२
१४७-१४६
६२३
५३६
४५२
६८०
७०

परि-
शिष्टानि ॥

॥ १६ ॥

तितादिः	तुंगो	द	घ	न	
जिनदासः	२००	१५९	देवदिन्नो	४४४	घरणिघरो
जिनश्रीः	३१५	१४२	देवपिओ	४५५	धारिणी
जियसन्	३१५	३२८	देवय	१४३	धूमसिंहो
जीवजसा	६५३-५६१-५६२	९४	धणजओ	५१९	नंदगोवई
जुयावली	११६	२८०	घणजय ९४-३१९-५५७-५३२	५५७	नन्दा
जोईसरो	१४३-२४३	१७५-११४	घणओ	४३९	नंदियेणः
ज्वलनशिवः	६६३	१३५-१४१	घणप्पिओ	११	नमिजिनः
	५४५	१४७	घणवई	६५३	नमिनरिंद
	३१७	१३०	घणू	२८९	नागदत्तो
		४६१	घनतिलकः	३२४	नागसिरी
	१४०	१३१	घनदत्तः	३१०	नारयविण्णो
	१८०	४३९	घनदत्तेष्टी	२८९	निवविक्कमो
	१३२	१३२	घनमतिः	३२२	नीलकंठ
	४६६	१४४	घनाढ्यः	६१७	नीलजस
	१३६	१४३	घरणिंदो		नेमि
डिभगः	१४०				
डिभगो	१८०				
निलसोमय	१३२				
निलसोय	१४३				
तिविक्कमो	४६६				
तिसहरो	१३६				

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ १८ ॥

परि-
शिष्टानि ॥

॥ १८ ॥

प	पिअवंसणा	प	पिअवंसणा	ब	भाणु	म
पउमं	८१	७६	वंधुवत्तः	६२८	भाणु	४८५-१७६
पउमकखो	५२१	४४४	बंधुमई	१४३	भाणु	८७
पउमहरो	१४०	१३८-१४३	बंधि-सुंवरी	१४३	भाणुः	३४६-९४
पउमसिरी	१४३-१४०	१२८	बलवेव	१४७	भीमग	१७५
पउमवई	१७६-१३२	५७	बलसारः	५१०	भीमरहो	३८९
पउमिणी	४४४-६०३	४४४	बलिनरेन्द्रः	२७३-६५७	सुवणचंदो	६०९
पउमो	५०८	७१-७०	बगुला	४५७	सुवणो	५६६
पञ्चुतो	१७६	१४३	बालचंदा	१३७	सुवनसारो	५१२
पयाः	३२२-५०-३९	३३९	भगवत्तः	१८२	सुवनमाणुः	३३४
पमावई	१३९	१३३	भद्रा	६५३	मेष्टिओ	४४५
पयावई	६१५	१४६	महिलतिलओ	१४४	मकुखली	५७७
परगुहसुवाहकः	३१३	४७०	भद्रा	३९	मंदोअरी	१३०
परवलवीरो	३९४	४७०	भवणचंयो	७२	महिंदो	१२२
पवओ	१३०	५७-५९३	भवनमाणुः	२५९	मरूपभो	८३
पहसिअ	१२९	११२			मगरखओ	५११

मगहसेणा
मणगव
मणगमी
मणिचूडः
मणिभद्रः
मणोरमा
मणिसेहर
मम्मण
मयणवेग
मयणवेगा
मयणो
मतागिरी
महिदसीहो
महिदो
महुपिणो
मह
महेसरो

१३२
५७
५५
५५-७३
३२७
५९३
१०२
५१४
१४३
१३५
६१७
११३
५७४
६१७
१३०
३९४
५००

महेसरदत्तो
माणसवेगो
मालइ
मिअंकमई
मिगद्धओ
*मिच्छइंसण
मित्तगिरी
*मिथ्याभिमानः
मुनिचन्द्रः
मुनिचन्द्रस्सरिः
मुनिसुव्रतः
मृगरमणः
मोरियपुत्तो
*मोहनरेन्द्रः
*मोहराजः

४५०-४५८
१३४-१३५-१३९
७२
५४
१३८
२९
{ ११३
१३२
५३०
३२
६९१
११३
३५४
५६३
२९
२७९-२८०-५३०

यशमती
यशोमतिः
रइवद्धणो
रट्टवद्धण
रतिमाला
रतिवद्धनः
रतिसुंदरी
रमणः
रयणमाला
रयणवई
राजिमतिः
रामो
रायचंद

व
र

राहायरिय
रुक्मिणी
रुप्पी
रुइदेवो
रुद्रदत्तः
रुपिणी
रुप्पी
रुहिरो
रोहिणिजाय
रोहिणी
लक्ष्मण
ललियंगओ
ललियंगी
*लोकस्थितिः
लोभनंदो
लोहिअक्को

३९
१०८
९५
१७६
९५
९४
९४
३००
{ ३८
{ ६३
{ १९३
{ ६६७
११०
६०९
६७६

६८५
३५१
१७५
४६१
१२५
१७६-४४१-१४
१७५
१४०
१४७
२३०
१७६
६७
५१०
२८०
६०७
१३८

ल

प्रल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ २१ ॥

सउणी	१४६	सरस्वती	८९
सउरी	१९३	सरस्सइ	४४४
सचुंजयो	१४२	सहो	१४२
सदागमः	२८०	ससी	५५
सद्याण	१३४	ससिसणो	८१
सणंरुमारो	६७४	सहदेवी	५९४-६७४
सत्यः	२८०	सागरः	९४
सद्वोत्रः	२८०	सागरदत्तो	५५१
समरकेऊ	८५	सागरमित्तो	५५३
समरकेतुः	७२	सागरमेत्तो	५५०
समीरणः	३३५	साम	१४३
समुद्रपाल	७९	सामा	१२०
समुद्रविजय	१४८-१४९	सारणो	१८२
समुद्रसत्थाह	९४	सालगुहा	१४३
समुद्रो	४५७	सिन्धुदत्तः	३०१
समुद्रविजयः	११४	सिन्धुदत्ता	५२२
सम्यग्दर्शन	२८०	सिंहगिरी	४३९

सिंहः	६४९-९४	सिरि	१४३
सिंहरथः	१७५	सिवचंदा	१२०
सिंहविक्रमः	९४	सिवजीव	१८२
सिअमंदिरं	१४८	सिवादेवी	१४३
सिरितिलओ	६३	सिरिसेण	३०१
सिरिदत्तो	८७-६२८	सिवो	५२२
सिरिमई	१७६	सिसुपाल	४३९
सिखिद्धमाणसामी			
सिरिविज्जुवेग			
सिरिसोमदत्तराय			

सीमन्तकः	३१२	सीमंतसूर	३४३
सीमंतसूर	३४३	सीहो	३४३
सीहो	३८	सीहजसो	५०८
सीहदाढ	५०६	सीहरहो	८१
सीहरहो	५७७	सीहो	१३६
सीहो	१३९	सुकुमालिका	१२०-३९
सुकुमालिका	५२१-५५२	सुकोसलो	१३०
सुगीवजसो	६६३	सुग्रीवः	९५
सुग्रीवः	९४	सुजसो	९४
सुजसो	६३	सुत्तिमई	८७-६२८
सुदंसणो	१७६	सुंदरी	१७६
सुंदरजीवः		सुंदरो	

६६१-६३०-४४४

॥ २१ ॥

परि-
शिष्टानि ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ २२ ॥

सुन्दरगृहपतिः
सुनंदी
सुनंदनामं
सुपद्मो
सुपग
सुभगः
सुभद्रसार्थवाहः
सुभद्रा
सुभद्रावेवी
सुभंगला
सुमं
सुमित्तो
सुमित्रः
सुमित्रवीरनाथः
सुसुधो

२९९
६३०-५४५
६७६
११९
{ १३९
१४७
३२०
३३०
१२७-१२२
११४
३८९
६६३
४९५
{ ३९
४०
११३
१११

सुयशः
सुरपावपः
सुरसेण
सुरदी
सुरेन्द्रः
सुरेन्द्रवत्तः
सुलसः
सुलस-धणायरा
सुलसा
सुलसो
सुवन्नकुंभः
सुवन्नकेज
सुवीरः
सुसीमः
सूरः
सूरकंतः
सूरतेजः

४१
४१
१४०
६७६
२६
३४५
३०२
६२२
१२७-१४४-१३०
६६७
१२७
५११
११४
१७६
५५
६४
५८

सेणिय
सोडासनाम
सोम
सोमग
सोमजसो
सोमवत्त
सोमपण्हो
सोमनामा
सोमसम्मो
सोमसिरी
सोमसिरी
सोमिल
सोमो
सोहगमंजरी

४९०-५९३
१३२
१७६
१६६
५९८
{ १४३
३२४
७३
३२८
५९०
१४३
१३९
५३४
५००-५२१
६६३

दंसगो
हरिनंदी
हरिनंदिनरवर्द्ध
हरिनंदी
हरियस्स
हरिवाहणो
हिमगिरी
हिमचूला
हिरणनाम
हिरण्णामो
हिरन्नकुंभः
हिरन्नगब्भो
हिरन्ननामा
हिरन्नरोमय
हेमवत्सुरिः
हेमसुरिः

ह

१७९
६८
७६
५७-७८
१३७
६८०
११३
५९३
१७६
१४१
१२७
५१९
१८२
१२२
५७
६२

परि-
शिष्टानि ॥

॥ २२ ॥

द्वितीयं परिशिष्टम्

परि-
शिष्टानि ॥

श्रीभवभावनागतदेशनगराकाराद्यनुक्रमः ।

अ	इ	उ	क
अञ्जवपुरी अयलिगाम अवतिवद्धण	इन्द्रपुरं इलावद्धण	उसहपुरं	कंचणउरं कंपिहं
१७६ १४३ ६२५	३३५ १३३-१४३	४८५	६७९-४९८ ५६६
कणगखलनगरं कत्तियपुरं कलिंगं कमलपुरं कमलाकरः काकंदी काञ्चनपुरं कायंदी कुडिणी कुणाला कुम्मारगाम कुसुमपुरं कोह्यर	१३५ ६५४ ४९५ ८ ३४६ ६५३ ३३८ ५९० १७५-३३० ५५७ ५७८ ५१८ १४३	कोह्यगो कोसंबी कौशाम्बी खवणउर खेत्तगाम गंधार गंधसमिद्ध गज्जयणं गजपुरं गयणवह्वहपुरं	५०६ ६२८-५३३ १११ ६८० १४५ १७६ १३९ ४६१ २६-३८९ १३७
			जंघूनयर जंवूदीव जणाणंदं जयपुरं
			१७६ ५१८ ७०-८७ ३२४-१४३
			च
			चिगितडगाम गोउर गोउल चंपा चंपासर चन्द्रपुरी
			१४३ १४५ १४७ ११२ १४० ३५४-३४६
			ज

॥ २३ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
मय-
भावना ॥
॥ २३ ॥

जवणदीव

*जैनेन्द्रपुर

त

तामलिक्ती

द

दिधितिलय

ध

धरणितिलय

न

नंदिजर

नागपुरं

नासिकपुर

निम्नागवर

प

पडमसरो

१७६

३४२

४५७-५६३

१३५

६६१

४६६-६०१

६५१-५९३

९४

१४३

४९५

पडमसंडे

पद्मखण्डनगरं

पद्मस्थलं

पद्मनाम

पियसंगमा

पुष्पभद्र

पूर्वविदेह

पोलासपुर

पोयणपुरं

ब

चंभथल

ब्रह्मपुर

भ

भद्विलनयर

भद्विलपुर

*भवावर्तपुरं

६१५

३४६

३४३

४८४

६७७

४७०

३४६

६४९

४४३

९४-६०९

३३९

१३३

६३०-१४३

५३०

भारहवास

भुवणोअर

भोगपुर

म

मंगलपुर

मगधः

मगाह

मगाहपुर

मलयदेस

मलयपुर

महालय

महापुर

महुरा

र

रायगिह

राजपुर

५१८

२९

३१६

म

८९

२२

४९०

१४०

१४४

३०४

२२

१४३-१३९-३२२-१३३

१३३-५६१-४५२

२

९४-५७७

३३८

रोहिङग

व

वणमाल

वसंतपुर

वाणारसी

विजयउरं

विजयखेड

विजयपुरं

विजयवद्धणपुरं

विजयवर्द्धन

विशाला

विस्सउरं

वीईभयं

वीरपुर

वेअसामपुर

६५४

११२

५९८-६२०-४५५

६०३

६१२-६१४

{ १४३
१२०

२७६-९४

६२२

३०२

५५८

९५, ६१७

१७६

५४१

१४३, १३२

स	सालिगाम	६६१	सिद्धतथपुर	६१६	सुवन्नदीवो	५५०
सउरि	सावत्थी	१४३-५००-५३६	सिद्धार्थः	३४७	सेयविया	५५०
साउर	सिहलदीव	१७६	सिरिउर	५४५	सोरिअपुर	१४८
सागेयपुर	सिअमंदिर	५४	सीहउर	६६		
सालगुहा	सिणवल्ली	१७	सिहपुरं:	६८०		
				११६-५७	हत्थिणउरं	६७८

ह

तृतीयं परिशिष्टम् ।

अन्तर्गतसाक्षिशाल्खनामानि

उपमितिभवप्रपंचा	२	प्रज्ञापनासूत्रम्	५	आवश्यकसूत्रम्	१७१
व्याख्याप्रज्ञातिः	५-४२०	जीवाभिगमसूत्रम्	५	पडमचरियं	५१६

चतुर्थं परिशिष्टम् ।

साक्षिश्लोकाकाराद्यनुक्रमः

अपराधो न मेऽस्तीति	३७८	तमसाऽनिशं शशाङ्को	३०३	येषां वित्तैः प्रतिपदमियं पुरिता	२७२
अप्राप्तकालवचनं	३७९	तेरेकारसनवसत्त पंच	४०३	भूतघात्री	२७१
इत्थं न किंचिदपि साधनसाध्यजातं	२७१	त्यागो गुणो गुणशतावधिको मतो मे	३२०	स च नृपतिस्ते भावास्ता	३१७
उपकारिणि वीतमत्सरे वा	३०२	दुष्प्रतिकारौ मातापितरौ	३२०	सत्कं कस्य गृहमिवं	२८९
कए तं भन्नइ सोयखं	७७	देहेऽपि जनितवाहं सिन्धुः	३०२	सिध्यन्ति मन्दमतयोऽपि यदत्र कार्ये	५
कामः क्रोधस्तथा लोभो	३७९	बहुविग्धाहं सेयाहं	५	सीसपवित्तिनिमित्तं	२७२
कुलीनः शीलसंपन्नो	३७८	भुक्ताः श्रियः सकलकामदुधास्ततः किं	२७१	सुरपुरि सुरधनु सस्यघण	३७९
कृत्वा गौरवमादरेण विपुलं	२७३	मुनिरस्मि निरागसः कुतो मे	३७८	सुलभाः पुरुषाः राजन्	३२०
गजतुरगभटानां कीटयो वर्णितानां	२७३	ये प्रातस्ते न मध्याह्ने	२७२	सौर्यं सौन्दर्यं वा विद्या	

पञ्चमं परिशिष्टम् ।

भवभावनासूक्तयः

पृष्ठ

मूलं च लघुययाः सगुणगहणं परस्स निंदा य ॥

रत्तो दुटो मूढो केणइ वुगाहिओ अ जो पुरिसो ।

देवेद्वि मयलेहि न तीरए पत्तिआवेउं ॥ २४७ ॥

वच्छे ! विणओ चिअ दोइ भूमणं इह नरस्सवि जयस्मि । २०

अविसिट्ठसंगमेणं सप्पुरिममगं चयंति धीरावि । २०

अणुवित्तिविरहिआणं विहंडंति सुआइणो पहूणंपि । २०

पगन्वाणेण विणा तह य नमोकारविरहिअं चेव ।

पमुणो न्य तयं पुण होज्जणंतंसारदुहफलं ॥ ४१

वरसंति घणा किमवेक्खिऊण ? किं वा फलंति वरतरुणो ? ।

किमविक्रमो य पणासइ सूरु तिसिरं तिहुअणस्स ? ॥

धन्ना ते सप्पुरिसा जे नवरमणुत्तरं गया मुक्खं ।

पृष्ठ

जम्हा ते जीवाणं न कारणं कम्मवंधस्स ॥

न हि गेहस्मि पलित्ते पलायमाणेण कोऽवि होइ कम्मो ।

न य सत्तूहि परद्धाण पहरणे काऽवि कमवित्ती ॥

निअहतथारोविअगुरुअकम्मपायवफलाइं सन्वेऽवि ।

भुंजंति पाणिणो इह निमित्तभावो चिअ परेसि ॥

पुरजोऽवि पयारेणं अन्नं वेइअव्वकम्मेसु । सुहभावे--

णिण्हिंहि हु किमजुत्तं वेअमाणं ? ॥

अन्नाणिणो अ जीवा धम्मव्भंसंपि केइवि परस्स ।

कुव्वंति इमेण पुणो सो न कओ मह स लाभोत्ति ॥

जं धम्मसहायाणं ताणं जीवाण सगमोक्खेसु ।

तेसु अणंतगुणाइं सुहाइं नणु मणुअजम्माओ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ २८ ॥

सरणागए अ दिष्टी परम्मुहा जस्स भगणजणे अ ।
सो जीवंतोऽवि मओ मुक्को जं सत्तजीएणं ॥
वयंति सुपुरिसा जत्थ तत्थ पिठ्ठि न मुंचए लच्छी ।
निम्मलगुणपडिबद्धा सुभगे महिलव्व अपुरत्ता ।
सुकयसहाया एगगिणोऽवि जायंति नूण जयपहुणो ।
सुकयविमुक्को भिक्खं एयागी भमइ चक्कीवि ॥
न हि निव्वरं सुअंतो रेहइ भवणम्मि संपलित्तम्मि ।
न य सत्तुगणारद्धो सोहइ सुहडो पमायंतो ॥
तो अज्जवि मच्चुनराहिवस्स धाडी न निवडए जाव ।
ता जुत्तं उज्जमिडं सइ सामग्गीइ अम्हाणं ॥
किं अविहीए मयाणं मरणेणं थीजणाइउचिएणं ॥
अवराहा सन्वेवि हु सामि ! खमिज्जंति गुरुपसाएण ।
नहि डंकइत्ति सुणओ डंकिज्जइ सोवि सिद्धेहिं ॥
जीवंता षिअ भं पेच्छइ एअं पि किं न सुअं ?

६० अरिहंतमाइयाणं भत्तीए नत्थि जन्न साहेइ ॥
किं ताए सिरीए सुंदरीइ जा होइ अण्णदेसम्मि ।
जा य न भित्तेहिं समं जा य न दिट्ठा अभित्तेहिं ॥
७७ नत्थि उवाओ तहविह ताव संभावणा जिअंताणं ।
७७ भोत्तण कुमुइणीओ भमरा धावंति कमलिणिवणेसु
८१ न य रायहंसजोगं नलिणिं भुंजंति कहवि साल्हरा ।
८१ न य चूअमंजरीए भोगड्डाणं हवइ काओ ।
८१ होति पसिद्धिपद्याणा केऽवि नरा गुणगणम्मि थेवेऽवि ।
८१ खारम्मि वि मयरहरे न माइ जं कत्थइ पसिद्धी ॥
८१ जाहे मालइमाला तव्वन्नसिरोरुहेसु दुल्लक्खा ।
८१ जायइ ताहे अज्जवि कामहिलासो विमूढत्तं ॥
८६ लोहक्खलपिहियस्सवि विसंतुलं नीहरंतपिक्खस्स ।
८९ तंबोलस्स समीहा विडंबणा किह न वि बुहाणं ?
वलि विवरगसिअंवदणरसम्मि पवणोल्लियम्मि कंपते ।

भवभावना-
सूक्तयः ॥

॥ २८ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ २९ ॥

देहे विलेवणामा जायइ न हु कस्स हसणिज्जा ? ।
परिमुसिअमंसरुहिरे कीरंती अट्ठिंपजरसरीरे ।
परसंवाहिअआभरणवत्थविभूमावि लहुएइ ॥
हिअमपणोऽवि भणिअं असुणंताणं विलीणसत्तीणं ।
परिअणविलंघियाणाण दुक्करो होइ धम्मोऽवि ॥
रुववइत्तं अत्रेण साहिअं जाणिऊण रमणीणं ।
रमणंपि मोहललिअं किं मलपच्छाद अच्छीण ?
ता वालुवुइइत्थीगुरुदीणनिवायगाण अहमगं ।
वधिज्जामि परत्ता इअ मह तुम्हाण पच्चक्खं ॥
दोमा कुसीलइत्थी वाहीओ सत्तुणो खला दुट्ठा ।
मूले अनिरुंभंता दुक्खाय हवंति वइत्ता ॥
जुत्ताजुत्तविआरं मुणइ पहू ! चेव सेवएहि पुणो ।
आणसोऽवि अ(चिय)पहुणो कायव्वो किं विअप्पेहि ?
कयलीणं वंमाण य होइ विणासाय जह फलं लोए ।

१०७ १०७ १०८ १०८ १६१ १६६ १६७
पुरिसाण तह अकळे पडिबंधो कुलविणासाय ॥
कत्तोऽविहु आवइओ न हुंति दिव्वेऽपराहुत्ते ॥
जीवंतच्चिअ भइ ! पेच्छंति मयाण किं एत्थ ? ॥
जायइ सएसु सूरु होइ सहस्सेसु पंडिओ कोइ ।
लक्खेसु होइ वत्ता दाया होज्जा न वा लोए
द्वारं च विवाहंतो भममाणो मंडलाइं चत्तारि ।
सूएइ अपणो तह वहुइ चउगइभवे भमणं ॥
दव्वाइं अल्लेउं लक्खंसेणावि दिज्जइ न दाणं ।
जं दिज्जइ पायं तंपि वित्तऽवाहाए दाराइं ॥
अच्छी पसारियच्चिय थक्का वाएण कज्जलं नीयं ।
सज्जक्खोऽवि पयट्ठो अचित्तिउं लहइ विणिवायं ॥
उप्पज्जइ इह वत्थुं तं सव्वं भंगुरं सुरधणुं व ।
नयरं धरं सरीरं नरुणो गिरिणो समिद्धी य ॥
थूलाण अवत्थाणं मण्णेज्ज कहं असंखए लोए ? ॥

भवभावना-
सूक्तयः ॥

॥ २९ ॥

क्षिज्झइ इयरोडवि कमेण दोडवि भंसंति पज्जते ॥३८७२॥ २५६
 नहि इंदयालभवविलसियाण विज्झइ इहंतंरं किपि ॥ २५६
 निरुपायो हि यस्तिष्ठेत्, प्रदीप्ते वहिना गृहे ।
 सर्वस्वदाहं संत्यज्य, तस्यान्यत्किं प्रजायते ? ॥ २० ॥ २८२
 अस्तोऽपि तमसा सूरः, किं विमुंचति विक्रमम् ? ।
 अस्तशेषस्तथैवासौ, किं न ज्योतयते जगत् ? ॥ २१ ॥
 न च शत्रुरिति ज्ञात्वा, नातुवृत्तिर्विधीयते ।
 सर्वस्वं येन निर्दग्धं, सोऽपि ह्यग्निरुपास्यते ॥ २८२
 सिध्यन्ति मन्दमतयोऽपि यदत्र कार्ये,
 सम्भावनागुणमैवैहि तमीश्वराणाम् ।
 भिन्द्यात्तु पङ्गुररुणोऽपि कथं तमांसि ?,
 सूर्यो रथस्य धुरि तं यदि नाकरिष्यत् ॥ १ ॥ २८९
 शाखाशृगस्य शाखायाः, शाखां गन्तुं पराक्रमः ।
 यत् पुनस्तीर्यतेऽम्भोधिः, प्रभावः प्राभवो हि सः । २८९

न य दंसणंपि एवं पवत्तए कस्सवि जयम्मि ॥ २५०
 गुरुपायाण पवितीओ न होति अहिंयाउ परिणामे ॥३४९३॥२२९
 धन्नाउ ताउ कुलबालियाउ परलोयवद्धलक्खाहिं ।
 जाहिं सुयाहिं निचं सुमिणेऽवि न पत्थिओ दइओ
 ॥ ३४९५ ॥ पियसंगाउ नियत्ता सुरलोयाओवि लहंति
 अहियसुहं । पियसंगो जेहिं कओ निरयाओऽवि ताण
 २२९
 दुहमहिंयं ॥ ३४९६ ॥
 एणोयरजायाणवि पेच्छ अहो अंतरं इह नराणं ।
 ववसइ सिवत्थमेओ अन्नो निरयत्थमुज्जमई ॥ ३६१६ ॥ २३६
 अहवेक्खवीयजाओऽवि अंकुरो उड्डमेव पक्कमइ ।
 मूलं अहोमुहं चिय विसमो वत्थूण परिणामो ॥३६१७॥ २३६
 भवियन्वयाइ चलिओ नहु कोऽवि पुणो तिहुयणेऽवि ३८५९ २५५
 जं उस्सुया सिरीए पडणंता तत्थ चेव सन्वेऽवि । २५६
 पुन्नोदयम्मि उदओ रिद्धीणं होइ तम्मि झिज्झंते ।

स्वजनयनभवनयौवनवनितातन्वाद्यनित्यमिदमखिलम् ।
 ज्ञात्वाऽऽपराणसहं धर्मं शरणं भजत लोकाः ! ॥ १ ॥ २९५
 उपकृतिराभिमिकतया क्षितिमपि न गणन्ति नात्मनोऽगुणिताम् ।
 जनयन्ति हि प्रकाशं दीपदशाः स्वाङ्गदाहेन ॥ २ ॥ ३०२
 देहोऽपि जनितदाहं सिन्धुर्वडवानलं शशी शशकम् ।
 न त्यजति कलङ्ककरं प्रतिपन्नपरा हि सत्पुरुषाः ॥ १ ॥ ३०२
 त्रयकारिणि वीतमत्सरे वा, सदयत्वं यदि तत्र कोऽतिरेकः ? ।
 अहिंते महमाऽपराधलब्धे, सधृणं यस्य मनः सतां स धुर्यः ॥ १ ॥ ३०२
 अपान्य लक्ष्मीहरणोत्थवैरितामचिन्तयित्वा च तदद्रिमर्दनम् ।
 ददौ निग्रामं हरये महार्णवो, विमत्सरा धीरधियां हि वृत्तयः ॥ १ ॥ ३०२
 तममाऽन्तिगं शगाङ्को गगनं न त्यजति खण्ड्यमानोऽपि ।
 क्लृतावती प्रसिद्धिर्यस्मादन्यत्र परिवसताम् ? ॥ १ ॥ ३०२
 सत्कं कस्य गृहमिदं ? चास्यति सह केन चेयमपि लक्ष्मीः ? ।
 ऋतिपयडिनपर्यन्ते न त्वं न गृहं न चेयं श्रीः ॥ १ ॥ ३१७

सौर्यं सौन्दर्यं वा विद्या लक्ष्मीर्वचस्विताऽन्यो वा ।
 शोभां नावहति गुणो विनयालङ्कारपरिहीणः ॥ १ ॥ ३२०
 त्यागो गुणो गुणशतादधिको मतो मे,
 विद्या विभूयति तं यदि किं त्रवीमि ? ।
 पर्याप्तमस्ति यदि सौर्यमपीह किन्तु,
 यद्यस्ति तेषु विनयः स गुणाधि राजः ॥ २ ॥ ३२०
 दुष्प्रतिकारौ मातापितरौ स्वामी गुरुश्च लोकेऽस्मिन् ।
 तत्र गुरुरिहामुत्र च सुदुष्करतरप्रतीकारः ॥ १ ॥ ३२०
 यः सेवतेऽतिभक्त्या चारित्रमसुं कदाचिदल्पमपि ।
 सोऽपि महर्द्धिकदेवो भूत्वा निर्दृतिविभुर्भवति ॥ १ ॥ ३२६
 लंघियवालत्ताणं न रेहए पिउसिरीइ परिभोगो ।
 जणणीथणपाणं पिव इयराणवि होइ हसणिज्जो ॥ १ ॥ ३६३
 तं नस्थि जं न पावंति परिभवं जन्तुणो जरागहिया ।
 जीवंतावि मयच्चिय रहिया धम्मत्थकामेहि ॥ ८ ॥ २७२

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ३२ ॥

कुलीनः शीलसंपन्नो वाग्मी दक्षः प्रियंवदः ।
यथोक्तवादी स्मृतिमान्, दूतः स्यात् सप्तभिर्गुणैः ॥ १ ॥ ३७८
अपराधो न मेऽस्तीति, नैतद्विश्वासकारणम् ।
विद्यते हि नृशंसेभ्यो, भयं गुणवतामपि ॥ १ ॥ ३७८
मुनिरस्मि निरागसः कुतो मे, भयमित्येष न भूतेऽभिमानः ।
परवृद्धिषु वद्धमत्सराणां, किमेव ह्यस्ति
दुरात्मनामलङ्घ्यम् ॥ २ ॥ ३७८
मुलभाः पुरुषा राजन्नपथ्यप्रियवादिनः ।
अप्रियस्य तु पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ १ ॥ ३७९
नानियुक्तेन वक्तव्यं, व्यवहारे कथंचन ।
नियुक्तेन तु वक्तव्यमपक्षपतितं वचः ॥ ३ ॥ ३७९
वैद्यसांवत्सरामात्याः, यस्य राज्ञः प्रियंवदाः ।
शरीरधर्मकोशेभ्यः, क्षिप्रं स परिहीयते ॥ २ ॥ ३७९
सभायां न प्रवेष्टव्यं, वक्तव्यं नासमञ्जसम् ।

भवभावना-
सूक्तयः ॥

अनुवन् विब्रुवन् वाऽपि, नरो भवति किल्बिषी ॥ ४ ॥ ३७९
कामः क्रोधस्तथा लोभो, मानो हर्षो मदस्तथा ।
षड्वर्गमुत्सृजेदेनं, त्यक्ते तस्मिन् सुखी नृपः ! ॥ १ ॥ ३७९
अनादेयं न गृह्णीयात्, परिक्षीणोऽपि पार्थिवः ।
आदेयं न समृद्धोऽपि, सूक्ष्मव्यर्थमुत्सृजेत् ॥ २ ॥ ३७९
अन्यायोपात्तवित्तेन, लोकद्वयविरोधिना ।
ये लोभयन्ति राजानं, वैरिणस्ते न मन्त्रिणः ॥ ३ ॥ ३७९
यशः शरीरं भूपानाभिच्छन्ति परमार्थतः ।
नष्टे तस्मिन् किमर्थेन ?, किंवा राज्यविभूतिभिः ? ॥ ४ ॥ २७९
यदि धर्मः, कुतो दम्भादर्थो न्यायव्यतिक्रमात् ।
ततः हेमशकीर्तिं च मुक्त्वाऽन्यत् किं प्रसिध्यति ? ॥ ५ ॥ ३७९
द्वे वाससी प्रवरयोषिदपायशुद्धा,
शय्याऽऽसनं करिवरसुरगो रथो वा ।
काले भिषगिन्यमिताशनपानवृत्ती,

॥ ३२ ॥

राज्ञः परास्त्रयमित्र शेषमेवेहि सर्वं ॥ ६ ॥

अनन्तैः पार्थिवैर्भुक्ता, कालेनोर्वी घनानि च ।

नीलितानि परं त्यक्त्वा, गतास्ते स्वकृतैः सह ॥ ७ ॥

तस्मान् कुरुज्व तं धर्मस्मितस्ते योऽन्यजन्मनि ।

महायः स्यान्मृतं लेता, तानुगच्छन्ति सम्पदः ॥ ८ ॥

अप्यक्ताण निययं होइ वलं उत्तणाण लोयम्मि ।

नियपस्त्रवलेगं चिय पउइ पयंगो पईवम्मि ॥ २९ ॥

मग्गादिइइर गुरुणो ण कुणंति अइक्कमं जुगंतेऽवि ।

हि उवल्लो केणवि मग्गुत्तिओ रहो रविणो ? ॥ ३० ॥

तुम्भीलेहि सुणहि पावइ वयणिज्जयं पियावि लहुं ।

किरणा तवंति लोयं वयर अदट्ठव्वयं सूरु ॥ ३२ ॥

कज्जं कुणंति गरुया भमरव्व परस्स अनुवरोहेण ।

अत्ते उ मूमगा इव कज्जाभावेऽवि परदुहया ॥ ३३ ॥

रीणाण समुज्जरणं भयंभि रक्खा गुरुण विणओ य ।

दण्डुधुराण समणं दाणं दारिद्रतवियाणं ॥ ६२ ॥

सव्वस्स पियं वयणं वंधुसिणेहो कयन्नुया सच्चं ।

सप्पुरिसाण इमाइ पगईसिद्धाइं लोयम्मि ॥ ६३ ॥

सो नरिय चिय भुयणेवि कोइ जो खलइ तस्स माहप्पं ।

सच्छंदयारिणो भुवणवेरिणो हयकयंतस्स ।

सीयंति सयलसत्थाइं तत्थ न कंमंति संतंतताई ।

अदिट्ठं पहरंत मरणे किं पोरिसं कुणउ ? ॥ ६६ ॥

सप्पुरिसचिय वसणं सहंति गुरुयंपि धीरमाहप्पा ।

धरणिचिय सहइ जए वज्जनिवायं न उण तंतू ॥ ७६ ॥

परवसणंमि सुणेहं संसाराणिज्जयं कहइ लोओ ।

नियवंधुयणविणासे सव्वस्स चलंति बुद्धीओ ॥ ७४ ॥

होइ गुरुयाण गरुयं वसणं लोयम्मि न उण इयराण ।

जं ससिरविणो वेप्पंति राहुणा न उण ताराओ ॥ ७७ ॥

कुणइ वियारं कालो न वेयपुरिसाण फुरियतेयाणं ।

उसिणत्तणं न मुंचइ जलणो सिसिरेऽवि नियपगइं ॥७८॥ ३८७
 महिला उ शगमत्ता उच्छुखंडं व सफ़रा चैव ।
 हृदइ विरत्ता सा जीवियं पि कसिणाहिगरलव्व ॥१२॥ ३९९
 गंगाए वालुयं सायरे जलं हिमवओ य परिमाणं ।
 जाणंति बुद्धिमंता महिलाहियं न याणंति ॥ १३ ॥ ३९९
 घरणिसरणाइएंसु जह सुहदुक्खे अणुगहविघओ ।
 तुह न भवइ तह जाणसु अन्नत्तणओ सरीरेऽवि ॥ ३९ ॥ ४०१
 जा य इह, तदुवसगे पीडा तुह साऽवि कम्मसंजणिया ॥
 कम्मं च वेइयव्वं पुरओऽवि हु ता वरं एत्थ ॥ ४० ॥ ४०१
 जिणधम्मसहाएहिं विवेयभावे मणे फुरंतम्मि ।
 अग्पाए वेयणाए वेइज्जइ तं बहं सिग्घं ॥ ४१ ॥ ४०१
 पलियअयोवभाइं नरए झीणाइं तुह अणंताइं ।
 एयं तु दुहं होही तुह केच्चिरमिति थिरो होसु ॥ ४२ ॥ ४०१
 मह पुत्ता मह लच्छी मह गेहिणिगेहमाइयाइं च ।

इय अट्टवसट्टमणो मरिडं एगिदिएसु वए ॥ ६० ॥ ४४२
 सा किं महिला भण्णइ भत्तारं जा निययदासं व ।
 न लहद्वेइ पाए आवइवडियस्स साहेज्जं ॥१८॥ ४४४-४४५
 सरसंगुवि नहु सुत्तिमुह वारियवाहपवाहु ।
 सो उगमगगिरगिरइं पभणइ पियपियनाहु ॥१५८॥ ४८२
 सुत्थावत्थाए वयं पालइ सव्वोऽवि किं चोज्जं ? ॥१४॥ ५०७
 बहुकालवेयणिज्जं कम्मं अचिरेण चैव कालेण ।
 वेयावइ कोऽवि तुमं ता परमसुहिति भवेज्ज ॥ १५ ॥ ५०७
 को उवसमी न लोए अविज्जमाणे कसायहेउम्मि ? ।
 जायम्मि य तम्मि पुणो जस्सोवससो स उवत्तो ॥१६॥ ५०७
 सहियाइं अणंताइं दुहाइं नरए अणंतयं कालं ।
 तहवि न छिन्नो एसो भवदुहविडवी पवडंतो ॥ १७ ॥ ५०७
 इण्हि च सुहुत्तं चिय दुक्खम्मिणं सहसि जइ थिरो होउं ।
 ता भवजलहिं तरिडं पावेसि परं पयं जीव ! ॥ १८ ॥ ५०७

नरुगततणम्मि पत्तरम धावणं दृवणिमेलणपिवासा ।

मा ऋचि जीउ न गणइ देवं धम्मं गुणं तत्तं ॥ २८२ ॥ ५१३

वट्ठंते उण अत्थे वहुइ इच्छावि तह्वि कह दूरं ?

जह्म मम्मणवणिओ इव मंतेऽवि ऋणे दुही होइ ॥ २८४ ॥ ५१३

मणं मुच्चउ णं मेहेण समा हवंति रायाणो ।

भरियादं भरंति दंढं रित्तं जत्तेण वलंति ॥ १८ ॥ ५१४

जो जणभोगरहिओ विहवो कि तेण अह धणी इमिणा ।

रुणयागलमत्ताणं मच्चोऽवि तओ धणी होजा ॥ २५ ॥ ५१५

वृणं भोगो य तहा विह्वस्स फलं विणा य पुण तेहि ।

नासोन्निय अवसिस्सउ तस्स न अत्ता गई जम्हा ॥ ३६ ॥ ५१५

केवलक्किेमभावं अनुह्विक्कणं धणं कयं जेहि ।

पावं चिय तण्णयमुवचिणिउं ते भमंति भवं ॥ ३७ ॥ ५१५

धणसंनया य विट्ठिया भवं भमंतेहिणंतठाणेसु ।

नत्ता य अपरिसुत्ता अदिन्नदणेहि जीवेहि ॥ ३८ ॥ ५१५

तिक्खावि खगधारा वल्ले कुंठत्तणमुवेइ ॥ ४१ ॥ ५१५

पूइलंति दयालू जइणो न हु मच्छवहगाई ॥ ८६ ॥ ५२५

रागहोसवसित्तं च पाणिणं मुणसु सयलदुहहेउं ॥

नय मम कल्लं रजाइएहिं भवदुक्खवेऊहिं ॥ ८९ ॥ ५२५

न हि कमइ लवणतोयं पीए दुद्धोयहिजलम्मि ॥ ९२ ॥ ५२५

न हि अंवाडयसद्धा नियत्तए अंवलीयाहिं ॥ ९३ ॥ ५२५

कह हीरइ करिकलहो अइनीरसफरुसघासेहिं ?

कत्थ वियारिल्लइ सोऽवि महुयरो कइरुसुमेहिं ? ॥ ९४ ॥ ५२५

नहि अप्पणोऽवि गरुया गुणे पयासंति अप्पणो चेव ।

एमेव पत्तभूयं सरियाओ सरंति सरिनाहं ॥ ९७ ॥ ५२६

का गुणंगुरूण हाणी बहु मन्निजंति जइ न इयरेहिं ? ॥ ५२६

होइ निरीहाणवि उत्तमाण पणएसु कारुअं ॥ १२० ॥ ५२७

किं तु न पहेरेमि अहं सत्तसुवि दीणयं पवत्तेसु ।

इय मुक्कोसि करेज्जसु पुणोऽवि मा सिक्खियं तुमए ॥ १४० ॥ ५२८

जाई रूपं विज्ञा तिन्निवि निवडंतु कंदरे विवरे ।

अत्योच्चिय परिवड्डउ जेण गुणा पायडा होति ॥८॥

विहवुज्जोएण विणा दरिदमहंधयारपिहियाडं ।

सेसरुणघविद्यादेवि नज्जंति न पुरिसरयणाडं ॥९॥

अलियंपि जणो धणइत्तयाण सयणत्तणं पयासेइ ।

परमत्थचंधवेणवि लज्जिज्जइ झीणविहवेण ॥१०॥

होतीइ होति अणहोतयावि जंतीइ जंति इंतावि ।

जीइ नीसेसरुणा जयउ जयउ सा पुणो लच्छी ॥११॥ ५३४

नीमेसमणोरहरूपूरणक्खमं सयल्लोयसामन्नं ।

साहीणं जाण धणं ते चिय जीवंति जियलोए ॥१२॥ ५३४

किं जयइ दरिदो तेसु तेसु कज्जेसु विहवपरिहीणो ।

नियइ सयल्लदिसिमंडलाइं सुन्नाइं दीणमणो ? ॥१३॥ ५३४

दुल्लहमउत्राण धणं दुल्लहं धणवल्लियाण सम्माणं ।

मम्ममाणवल्लियाण य नराण दुक्खं खणंपि न सुहं ॥१४॥ ५३४

धणजीविणण सुक्कं दरिदमडयं अमंगलमएण ।

न छिवंति नूण धणिणो दूरेणं चिय परिहरंति ॥ १५ ॥ ५३४

को तुल्लु कुणइ दुक्खं ? को य सुहं ? अप्पणच्चिय कयाइं ।

समयम्मि इमाइं परिणमंति किं खेयहरिसिंहि ? ॥१००॥ ५५६

जे अविवेयसहाया चिरक्खमं वेयमाणया जीवा ।

थोवं वेयंति नवं वहुं तु वंधंति पइसमयं ॥१०२॥ ५५६

जे नायागयवित्ती अप्पांभा जिणिदधम्मरया ।

कालं गमंति निबं तेच्चिय इह परभवे सुहिणो ॥१४७॥ ५६०

जे उण तुच्छम्मिन्निवि पाणवित्तकळे कुणंति पावाइं ।

ते दुहिया सन्नवत्थवि भमंति मिच्छाभिमाणहया ॥१४८॥ ५६०

नरएसु महारंभेण तहय महाधणपरिगहेणावि ।

पंचिदियहिंसाए कुणिमाहारेण वंधंति ॥१२॥ ५६२

मायासीलत्तेणं कूडतुलाकूडमाणकरणेण ।

कूडकयाडअलिण जंति सुणयादितिरिएसु ॥१२३॥ ५६२

अंथा वहिरा दुंदा परमंतावेण हुंति मणुएसु ।

देवेमुचि दोहगं क्विविमयत्ताइं पावंति ॥२४॥

तदेव वस्तु शुचिस्वरूपं प्रधानं च यज्जिनधर्मे

उपकरोति, अपं तु सर्वमशुच्येव वर्तते

ता सगलपावविरया ममचित्ता सत्तुमित्तवग्गम्मि ।

एए मुई पत्तिता पम्वालियसयलपावमला ॥१८॥

ना जमिह यन्मकळे वरथु उवयरइ मोक्खेहउम्मि ।

तं निग मुउं पवित्तं मन्नामि पसंमणिज्जं च ॥२६॥

पमोविय मुणिवरो जए वत्तो ।

तो चत्तमच्चसंगो तवतणुयंगो जियाणंगो ॥७॥

अणुवरउ तवं विउलं चिट्ठइ परमक्खरंमि सलीणो ।

समारभावमुलो मज्जाणपरायणो पवं ॥८॥

रागदोमरुमाया पत्र पसिद्धाइं उंदियाइं च ।

दिवालियाउगणि य आमवदाराउं कम्मस्स ॥३३॥

रागदोसाण धिरत्थु जाण विरसं फलं सुणंतोऽवि ।

पावेसु रमइ लोओ आउरवेज्जोव्व अहिएसु ॥४३३॥

धम्मं अत्थं कामं तिन्निवि कुद्धो जणो परिच्चयइ ।

आयरइ ताइं जेहि य दुहिओ इह परभवे होइ ॥४३४॥

पावंति जए अजसं उम्मायं अप्पणो गुणञ्जभंसं ।

उवइसणिज्जा य जणे होंति अहंकारिणो जीवा ॥४३५॥

जह जह वंचइ लोयं माइहो कूडवहुपवंचेहि ।

तह तह संचिणइ मलं वंधइ भवसायरं घोरं ॥ ४३६ ॥

लोभेण दारियमणो दारइ कज्जं समायरइ पावं ।

अइलोभेण विणस्सइ मच्छोव्व जहा गलं गिलिउं ॥४३७॥

यम्मत्थकामनासं जमजिप्पंता कुंणति कोवाई ।

परलोणे नरगाइसु कुणंति पुण दारुणं दुक्खं ॥ २६ ॥

होंति पमत्तस्स विणासगाणि पंचिदियाणि पुरिसस्स ।

उरगा इव उग्गविसा गहिया मंतोसहीहि विणा ॥

६०८

मल० श्री

हेमचंद्रीया

स्वोपज्ञा

भव-

भावना ॥

॥ ३८ ॥

जह् आगीर्णं लवोऽवि हु पसरंतो दहइ गामनगराई ।

एकेफमिदिंयपि हु तह पसरंतं समगगुणे ॥ १४ ॥ ६०९

अवसिदियाण तेसिं सयलजए वजए अयसढका ।

अइदुल्लहविच्छिन्ना य नासए सयलज्जसिरी ॥ १८ ॥ ६१०

ता एवमणत्थेहिं निरंतरं पूरियस्मि संसादे ।

संते य सिवट्टाणे को चिट्ठइ एत्थ मंदोऽवि ? ॥ ५९ ॥ ६१२

को कस्स एत्थ जणओ ? का माया ? बंधवो य को कस्स ?

कीरंति सकम्मेहिं जीवा अन्नअन्नस्वेहिं ॥ ३३ ॥ ६२१

मूलं धम्मस्स य वज्रियाइं सच्चं दया अचोरिकं ।

परजुवइवज्जणं चिय विसेसओ चेव पुरिसस्स ॥ १३ ॥ ६२३

लोए सत्थेसुं चिय मंडणमिह सज्जमेव निद्धिं ।

जस्स पइट्ठा वयणेपि नत्थि किं तस्स पुरिसत्तं ? ॥ १४ ॥ ६२३

नियकालवत्थाए सन्वे सज्जेण चिय पयट्ठंति ।

सीयं उण्हं चासं च रुक्खफलकुसुममार्इणि ॥ १५ ॥ ६२३

सच्चुच्छेए सन्वोऽवि छिल्लइ एत्थ लोयववहारो ।

पुहइससिसूरसागरपमुहावि सुयंति मज्जायं ॥ १६ ॥ ६२३

एकेणचि अलियपयंपिएण नासिज्जाए समग्गोऽवि ।

विहिओ विसेसधम्मो सच्चं चिय भणसु ता एत्थ ॥ १७ ॥ ६२३

साहू य सत्तुगेहिं एसणियजलेण तह य जं तइया ।

पडिलाभिओ तण्णिय तस्स महादाणविडविस्स ॥ ३६ ॥ ६२४

निहुया सन्वेऽवि हु साहुदाणधम्मो अईव पुण पोढो ।

गाढं निकाइओ नेण न ह्णिओ नयविपक्खेण ॥ ३९ ॥ ६२४

किं तु विहदुब्भवेण गन्वेण समुन्नया न याणंति ।

वच्चावच्चविभागं ठाणमठाणं च न मुणंति ॥ ३२ ॥ ६३१

न छुणइ कयावि मुच्छं परिमाणकडो अभिक्खमवउत्तो ।

चिट्ठइ वेच्चइ धणं जिणुद्धाराइठाणेसु ॥ ४० ॥ ६३२

जह् जह् दोसोवरमो जह् जह् विसएसु होइ वेरगं ।

तह तह विनायव्वं आसन्नं से य परमपयं ॥ ४४९ ॥ ६३५

भवभावना-

सूक्तयः ॥

॥ ३८ ॥

मन्त्र० श्री

भैरवन्द्रीया

भ्योपता

भव-

भावना ॥

॥ ३९ ॥

न य पागयपुरिमोऽवि तु जीवतो अप्यइ कलत्तं ॥ ९ ॥ ६३६
मंलनं तेण माहणा पवं ।

अयमम विवेग संवर इय धम्मो भद्द ! संखित्तो ॥ १९ ॥

तो एणंते ह्येउं परिभावइ अक्खवराण ताणत्थं ।

पुञ्जभवब्भासेण य सो एवं तस्स परिणमइ ॥

अन्य च तपसः सर्वान्मुन्दरत्वमानुपंगिकमेव फलं;

मुन्यं तु सर्वज्ञादाया क्रियमाणानां सर्वपापमेव तपसां

मोक्षावाप्तिरेव फलमिति भावनीयम्, एवमुत्तरत्रापि ॥ ६४५

जइ जइ द्दुहपइओ वेरगगओ तवं कुणइ जीवो ।

तइ तइ असुहं कम्मं झिजइ सीयं व सूरहय ॥ ६४८

नाणपण्णेण मत्तिओ सीलुज्जलिओ तवोमओ अग्गी ।

द्वद्वद्वयवहोव्व संमारविडविमूलाइं निदहइ ॥ ६४८

गइलम्मि जीवभवणे विद्वन्ननिब्बिन्नसंजमकवाडे ।

दाउं नाणपईवं तत्तेण अवणेसु कम्ममलं ॥४५५॥ ६४८

उच्छलिए पुण विरिए अणंतविरियस्स जीवस्स ॥१९॥

विज्जइ न दुक्कं तिहुयणेऽवि ।

गेहे य संपलित्तम्मि ।

का वालुहुइपमुहाण नीहरमाण किर चिंता ? ॥२०॥

जरसरणरोयसोयगिगसंपलित्तो य एस भववासो ।

ता निहरमाणयं को संठवई किर ह्यिओ संतो ? ॥२१॥ ६५०

धन्ना कलत्तनियलाइं भंजिउं पवरसत्तसंजुत्ता ।

वारीओ व्व गयवरा घरवासाओ विणिक्खंता ॥४५७॥ ६५२

धन्ना घरचारयंवंधणाओ मुक्का चरंति निस्संगा ।

जिणदेसियं चरित्तं सहावसुद्धेण भावेण ॥४५८॥ ६५२

धन्ना जिणवयणाइं सुणंति धन्ना कुणंति निसुयाइं ।

धन्ना पारद्धं ववसिऊण मुणिणो गया सिद्धि ॥४५९॥ ६५२

दुक्करमेएहि कयं जेहि समत्थेहि जोव्वणत्थेहि ।

भगं इदियसेन्नं धिइपायारं विलगेहिं ॥४६०॥ ६५२
जम्मं पि ताण शुणिमो हिमं व विष्णुरियद्वाणजलणम्मि ।
तारुणभरे मयणो जाण सरीरम्मि निविलीणो ॥४६१॥ ६५२
जे पत्ता लीलाए कसायमयरालयरस परतीरं ।
ताण सिवरयणदीवंगमाण भं सुणिदाणं ॥४६२॥ ६५२
पणमामि ताण पयंपक्याइं धणुखंदपमुहसाहूणं ।
मोहसुहखाहिमाणो लीलाए नियत्तिओ जेहिं ॥४६३॥ ६५३
दुहदेज दुहरुवो दुक्खफलो एस संसारो ॥ १० ॥ ६५३
विसयामिसलवगिद्धेहिं तेहिं मूढेहिं हारिओ अप्पा ॥
कावं तं पुण धीरा वयंति अयरामं ठाणं ॥ १२ ॥ ६५३
आसन्ने परमपए पावेयन्वम्मि सयलकल्लाणे ।
जीवो जिणिदमणियं पडिवज्जइ भावओ धम्मं ॥४६६॥ ६५६
दुलहो चिय जिणधम्मो पत्ते मणुयत्तणाइभावेडवि ।

कुपहवुयत्तणेणं विसयसुहाणं च लोभेणं ॥४५७॥ ६५८
उवल्लो जिणधम्मो न य अणुचिन्नो पमायदोसेण ।
हा जीव ! अप्पवेरिय ! सुबहुं पुरतो विसूरिहिंसि ॥
लद्धंमिवि जिणधम्मो जेहिं पमाओ कओ सुहेसीहिं ।
पत्तोवि हु पडिपुन्नो रयणनिही हारिओ तेहिं ॥४७९॥ ६५९
जरस य कुसुमसमो चिय सुरनरिद्धी फलं तु सिद्धिसुहं ।
तं चिय जिणधम्मतरं सिचसु सुहभावसल्लेहिं ॥
इच्छंतो रिद्धीओ धम्मफलाओऽवि कुणसि पावाइं ।
कवलेसि कालकूडं मूढो चिरजीवियत्थीवि ॥४८२॥ ६५९
भवभमणपरिस्संतो जिणधम्मतरुम्मि वीसमिडं च ।
मा जीव ! तंमिवि तुमं पमायवणुयवहं देसु ॥४८३॥ ६५९
जिणधम्मरिद्धिरहिओ रंकोच्चिय नूण चक्खवट्ठीवि ।
तस्सवि जेण न अल्लो सरणं नरए पडंतरस ॥४८५॥ ६५९

धम्मफल्मणुह्वंतेऽपि बुद्धिजसरुवरिद्धिमाईयं ।

नंपि न रुगर धम्मं अहह रुहं सो न मूढप्पा ? ॥४८६॥ ६५९

त्तेणं निय त्तिणयम्मेण गमिओ रंकोवि रज्जसंपत्तिं ।

तम्मिपि जरम अवन्ना मो भन्नइ किं कुलीणोत्ति ॥ ६५९

अइ धम्मसामयपाणं सुहाएँ पावेसि माहुमूलम्मि ।

ता दयिण्ण णिणेत्तं विमयविसं जीव ! किं पियसि ? । ६५९

अन्नन्नमुहम्मगागमच्चित्तामयदुत्तिथओ सयं कीम ? ।

रुग धम्मं जेण नुहं नोषिय विंतेइ तुह सव्वं ॥४९१॥ ६६०

धम्मो न रुओ माउं न जेमियं नेय परिहियं सण्हं ।

आमाएँ चित्तियएहि हा दुलहो हारिओ जन्मो ॥ ६६०

नाणरम केवलीणं भग्मायरियसम संनमाहूणं ।

निण्हंतेण अवन्नं मूढेणं नाभिओ अप्पा ॥४९५॥ ६६०

गदियं नेदि चरित्तं जलं व निसिएहि गिम्हपण्हिहि ।

कयसोगइपत्ययणा ते मरणंते न सोयंति ॥४९८॥ ६६०

ठाणट्टियस्स पढमं नियकजं किंपि काउं कामस्स ।

होइ सुहा असुहाविय छीया दिसिभायभेएण ॥१८॥ ६६२

पुव्वदिसा धुवलाभं जलणे हाणी जमालए मरणं ।

नेरइए उव्वेओ पच्छिमए परमसंपत्ती ॥१९॥ ६६२

वायव्वे सुहवत्ता धणलाभो होइ उत्तरे पासे ।

ईसाणे सिरिविजयं रज्जं पुण वंभठाणम्मि ॥२०॥ ६६२

पहपट्टियस्स समुहा छीया मरणं नरस्स साहेइ ।

वज्जेह दाहिणंपि हु वामे पट्टीएँ सिद्धिकरा ॥२१॥ ६६२

होइ पवेसे वामा असुहपरा दाहिणा सुहा भणिया ।

पट्टीए हाणिकरा लाभकरा सम्मुही छीया ॥२२॥ ६६२

निग्गमे सोहणा वामा, पवेसे दाहिणा मुभा ।

सु(मू)लि सुलिकरा सामा, नरो पुन्नेहि पावई ॥२३॥ ६६२

न कुतं न याचि सीलं न गुरुयणो नेय बंधवज्जणो वा ।

वरणिज्जंषि न गणियं न याचि सो पिययमो जाओ ॥४९॥ ६६४

किं गिताएँ ? पमाणं एतयवि सव्वणुणो वयणं ॥६५॥ ६६५

निन्दयओ सुहफलओ धम्मो दुक्खफलं पावं ॥६६॥ ६६६

इह लोपणिय सुहभावसेविओ होइ सुहफलो धम्मो ॥ ६६७

नियद्धथेहि मएणिय ववसियमसमंजसं कज्जं ॥६७॥ ६६७

सुत्तरसियमोक्खरुओ दिन्नो जं तीइ अन्ह जिणधम्मो ।

तत्थ य पडिउवयारो को अन्नो होइ भुवणेऽवि ? ॥४९॥ ६७०

नाणे आउत्ताणं नाणीणं नाणजोगजुत्ताणं ।

को निज्जरं तुलेजा चरणम्मि परकमंताणं ? ॥५०॥ ६७१

नाणेणं चिय नज्जइ करणिज्जं तहय वज्जणिज्जं च ।

नाणी जाणइ काउं कज्जमकज्जं च वज्जेउं ॥५०३॥ ६७१

जसकित्तिकरं नाणं गुणसयसंपायगं जए नाणं ।

आणावि जिणाणेसा पढमं नाणं तओ चरणं ॥५०४॥ ६७१

ते पुजा तियलोए सव्वत्थवि जाण निम्मलं नाणं ।

पुज्जाणवि पुज्जयरा नाणी य चरित्तजुत्ता य ॥५०५॥ ६७१

भइं बहुस्सुयाणं बहुजणसदेहपुच्छणिज्जाणं ।

उज्जोइयभुवणाणं झीणम्मि वि केवलमयंके ॥ ५०६ ॥ ६७१

जेसि च पुरइ नाणं ममत्तनेहाणुबंधभावेहिं ।

वाहिज्जंति न कहमवि मणम्मि एवं विभावता ॥५०७॥ ६७१

जरमरणसमं न भयं न दुहं नरगाइजम्मओ अन्नं ।

तो जम्ममरणजरमूलकारणं छिंदसु ममत्तं ॥ ५०८ ॥ ६७१

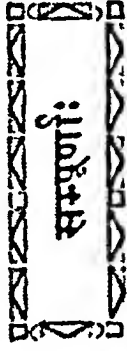
जावइयं किपि दुहं सारीरं माणसं च संसारे ।

एत्तो अणंतखुत्तो विहवाइममत्तदोसेण ॥ ५०९ ॥ ६७१

संसारो दुहदेउ दुक्खफलो दुमहुदुक्खरूवो य ।

नेहनियलेहिं चट्ठा न चयंति तट्ठावि तं जीवा ॥ ५११ ॥ ६७२

नियसु सरीरस्सवि भंगुत्तरणं जं किरेत्तिण्णावि ।
कालेण इमं विधुरं विहियं जुगवंपि रोगेहि ॥१७२॥ ६८४
जरस कए पावाइं देहरस इमाइं सेवए लोओ ।
परिणामो तरस इमो जायइ पेच्छसु खणद्धेण ॥१७३॥ ६८४
मुक्खत्तणं इमोऽवि हु अहिमाणो जोव्वणार्इसु ॥१७४॥ ६८४
उम्माओ भोगासेवणंपि इय तणुअणिञ्चते ॥१७५॥ ६८४

भवभावनागताः प्रघट्टकाः

तं चाहइ अवंतं मज्झ तओ भरह्वामम्मि ॥ ३९८६ ॥
जं चारवईदाहे तुहा अरिणो य दूमिया मित्ता ।
गंतूण तुमं तेमि अन्नाण य सयललोयाणं ॥ ३९८७ ॥

उच्चं मोमं मरणं दाहं निपीलणं च लोयस्मि ।
जीवा तित्ता य पेच्छह पावति सिणेहमं च्छदा ॥ ५१३ ॥ ६७२
नरतिरिण्णु गयाउं पल्लिओवममागराउं ङणं ताइं ।
हि पुग मुद्दाचमाणं तुच्छमिणं माणसं दुक्खं ? ॥ ५१७ ॥ ६७३
महयाइं च दूहाउं महसु उड्धाउं निययसमयस्मि ।
न ह जीरोऽवि अजीवो कयपुब्बो वेयणाईहि ॥ ५१८ ॥ ६७३

नियमोहच्चिन्मियं तं मुणेसु पुष्णि अहं समगंभि ।
नुवगम्मिपि चित्ताओ होउं तत्थेय तो पच्छा ॥ ३९८५ ॥
अण्णाणिओ दुल्लो मरणं जं पाविओ अणाहोष ।

पयउं िसेसु ममं करेज्ज पूयारिहं च सच्चत्य ।

अनुसुवगुं एयं देवो एत्यागओ वुरियं ॥३९८८॥ [प्र० ५०००]

गगसंनचअपाणिं कण्हं पीयंबरं गरुडचिंधं ।

हल्लसुसत्तरं रामं नीलंमरतालझयकल्लियं ॥ ३९८९ ॥

पवरविमाणारुउं तररूवररं विउव्वए तत्तो ।

नीसेसदेसपुरगामपमुहट्ठाणेसु लोयाणं ॥ ३९९० ॥

तें नियाकुलसंजुतं महिद्धिपरिचारपरिगयं देवो ।

इंसंतो सच्चत्ववि गयणयलेणं परिन्भमइ ॥ ३९९१ ॥

पभणइ य अहं कण्हो सल्लिज्जणं संहारमि भूयगणं ।

संहरिज्जण पुणोऽवि हु करेमि भूयाण उप्पायं ॥ ३९९२ ॥

चारव्ववि हु सिट्ठा पढमं सा तारिसा मए चेव ।

संहरिया य मए धिय तोऽहं कत्ता निहंता य ॥ ३९९३ ॥

सगं वगामि पुणो इह आगच्छामि कारणवसेण ।

कीलामि जहिच्छंमि हु अन्ननेहिं सरीरेहिं ॥ ३९९४ ॥

मच्छो कुम्म वराहो नरसीहो वामणो य रामो य ।

रामो रामो य तहा चकी बुल्लोऽवि य भवामि ॥ ३९९५ ॥

सव्वगओऽहं तसथावरेसु भूएसु तहय चिट्ठामि ।

भूयाइं मम्मयाइं वतिरित्तोऽहं न भूएहिं ॥ ३९९६ ॥

तो परमप्पा अहमेव एत्य पूएह तो ममं चेव ।

आराइह निअंमि हु जइ इच्छह अप्पणो रिद्धि ॥ ३९९७ ॥

इय देसेसु पुरेसु य गमेसु य तेण सयल्लोयाणं ।

वहुहा परूवियमिणं कारेज्जण य मंहताइं ॥ ३९९८ ॥

वहुयाइं देउलाइं देवरूवेण ठावए कण्हं ।

सव्वत्थ जलथलेसुं सभपवमढमंदिराईसु ॥ ३९९९ ॥

जो तं पूयइ पयओ तस्स सुरो देइ दविणमार्इयं ।

जो पुण कुणइ अवन्नं तस्स अणिठुंमि संघेइ ॥ ४००० ॥

इय हरिअणिण सुरेण तेण नेहेण तह पइट्ठविंयं ।

मिच्छत्तमिणं लोए जह अज्झवि वट्ठए एवं ॥४००१॥ [पृ. २६४]

रूपहो न भरहर्गाङ्ग निमुनिं विमलचरियां ॥ ३७३६ ॥
गिण्ड अभिगाहं जह पिओ य अपिओ य कोवि जो मज्झ ।
पल्लं पडिपत्तं मो मोत्तवो न मलणीओ ॥ ३७३७ ॥
यामामु य चाउमामं धम्मत्थं वज्जिऊण गेह्वहिं ।
निगंतव्यं न रुयार ॥ पु. २४७ ॥
पमणउ नमो जिणागं मन्वेमि सकपणमियपयाणं ।
नामयपयपत्ताणं नमो नमो सव्वसिद्धाणं ॥ ९९२८ ॥
आयरियाणं न नमो आयारा(पणदा)यारुद्धणनिरयाणं ।
गुत्तामययागरए पणमामि य सयमुवञ्जाए ॥ ३९२५ ॥
माएण नमो निगं निव्वाणमुद्देकमाहणरयाणं ।
तवनिगमनुत्थियाणं महायकिच्चुञ्जायाणं च ॥ ३९२६ ॥
वानोडणं तम्म पुणो लेणुद्धरिओ भवंचकूवाओ ।
गाउयममत्तगुणारुणारुगुरुपमाएण ॥ ३९२७ ॥
पणमानि य मविस्सेमं निगं जिय तम्म चरणकमलां ॥

सयलतियलोयपहुणो मूसियहरिवंसपक्खस्स ॥ ३९२८ ॥
सूरस्स व इण्हिंषिहु पडिवोहंतस्स भव्वकमलां ।
मं पेच्छंतस्स इहट्ठियंपि सिरिनेमिनाहस्स ॥ ३९२९ ॥
जा य मए परिविहिया तेसि आसायणा विमूढेण ।
परमेट्ठीणं पहुणो नेमिस्स य सपरिवारस्स ॥ ३९३० ॥
मिच्छामि दुक्कं ता तह य जाणि कयां पावां ।
पाणिवहाइयां रत्तांभाइनिरएण ॥ ३९३१ ॥
रागदोसेहि पमायओ य अन्नाणओ य ताणंपि ।
मिच्छामि दुक्कं मज्झ तह य इह परमवे जीवा ॥ ३९३२ ॥
मणवइकाएहिं कहिपि दूमिया ते खमंतु मह सव्वे ।
अहमवि खमामि तेसि वेरां चएमि सव्वां ॥ ३९३६ ॥
इय पभणंतो अहियं वियणाए वाहिओ निवज्जेउं ।
संधारयम्मि चित्तइ काऊण सिरं जिणाभिमुहं ॥ ३९३४ ॥
धन्नो सो नेमिजिणो ते वरदत्ताइ निवइणो धन्ना ।

अगुरुष्वपि गुरुमतिं अतरचेष्वापि तत्त्वाध्यवसायं, कारयत्य-
वस्तुषु महाप्रतिबन्धं त्याजयति सर्वथैव सत्कृत्यपक्षं प्रवर्त्तयति
महापापक्रियासु कारयति हिंसां जल्पयत्यलीकानि प्राहृत्य-
दत्तानि सेवयति परकलत्राणि आसज्जयति महारम्भपरिमहेषु
जनयति महागृद्धिं राजभिक्तेषु क्षिपति क्रोधमहाज्वलने
अवष्टम्भयति मानसौलनिचयेन दंशयति दुष्टमायासुजङ्गीमुखेन
पातयति लोभमहासागरे वृन्नाति पुत्रादिभिमवन्धपाशैः नियन्त्र-
यति कलत्राद्यदुरागनिगडैः, ततः पातयति समृद्धिभ्यो जनय-
त्यमाहात्म्यं उत्पादयति दीनतां सम्पादयति शोच्यतां नयति दुर्गतिं
क्षिपति महानरकेष्वपि नयति तिर्यक्षु प्रापयति कुमानुषेषु विड-
म्बयति तत्र दारिद्र्यदौर्भाग्यपरिभादिविडम्बनाभिः प्रवर्त्तयति
पापक्रियासु पुनर्गमयति नरकादिष्वपि ॥ पृ. २७१ ॥
जनयत्यसौ देवेष्वेव देवदुद्धिं गुरुष्वेव गुरुमतिं सन्क्रियासु
तत्त्ववर्त्ति, त्याजयत्यवस्तुषु प्रतिबन्धं प्रवर्त्तयति सन्क्रियासु

॥ ३९३५ ॥

पञ्चसंघमारणपमुहा कुनरावि सकयथा ॥ ३३६ ॥
रिक्कीमाइयाओ तह य जायवीउ धलाओ ।

राष्ट्रभक्तानां परित्यागो निन्द्यान् ।
अपि इमो निन्द्यान् तत्तमं लीणा ।

परिसमिन्वणाया पदमेवेदवि सुगङ्गा सुहृण ॥ २६० ॥
तवनिगनुस्थिया अहरेण विसयिद्धेण । २६० ॥

न कथं पय तेषां उ० ॥ ३१५ ॥
तेषां सद्यः श्वपि तु दारुणदुःखान् एषां ॥ ३१६ ॥
तेषां सद्यः श्वपि तु दारुणदुःखान् एषां ॥ ३१७ ॥

रश्मन्त्यात्मन मर्धभूतप्राभं परिहारयत्यनृतं निवारयति स्तेयं
निरोधयत्यग्राह्य शिथिलयत्यारम्भपरिग्रहाग्रहदुद्धिं नियमयति रात्रि-
भोजनं भूययति प्रगमेन मण्डयति मार्दवेन समलङ्करोत्यार्जवेन
तर्पयति मन्त्रोपेग मोचयति निविडमेहवन्ध्यात् दलयत्यनुराग-
निगच्छानि, शृङ्गायागोपयति महासमृद्धिं जनयति गुरुतां स्थगयति
ममलन्तुतां मम्पादयति सर्वजनश्लाघ्यतां, नयति सुगतिं निरु-
णद्धि नररुतिर्नोमाती उत्पादयति महर्द्धिकहेचेयु ॥ पृ. २८० ॥

भैरवानप्यसौ गर्दभयति गर्दभानप्यमरयति तिरश्चोऽपि नार-
क्यनि नारकानपि तिरयति द्विरदानपि कीटयति कीटानपि
तिरिरयति चक्रिणोऽपि रद्धयति रक्कानपि नरेन्द्रयति ईश्वरानपि
निःस्पयति निःस्पानपि क्षणादीश्वरयति नीरुजोऽपि सद्यः सरोग-
यति मरोगानपि प्रगुणयति सजोहानपि निःशोकयति निःशोका-
नपि मजोरुयति सुग्निनोऽपि दुःखयति दुःखितानपि सुखयति ।
॥ पृ. २८०-२८१ ॥

ततः परिणामनृपेणासंव्यवहारनगरात् समानीय मुक्तोऽसौ
व्यवहारनिगोदेयु ॥ पृ. २८३ ॥

व्यवहारनिगोदेयु नीत्वा तथैव प्रत्येकमनन्तादिरूपं कालं
स्खलितस्तावद्यावदेतेष्वेकैन्द्रियेषु पुनः पुनः अमयद्भिर्निरुध्य
विधृतोऽसंख्येयान् पुद्गलपरावर्तान् ॥ पृ. २८४ ॥

एवं विकलेन्द्रियैकैन्द्रियेषु गतागतैरनन्तान् पुद्गलपरा-
वर्तान् रुद्धोऽतिदुःखितः ॥ पृ. २८४ ॥

विकलेन्द्रियेषु सम्मूर्च्छजपञ्चेन्द्रियेषु च गतागतैः पुनरपि
निरुद्धोऽनन्तान् पुद्गलपरावर्तान् ॥ पृ. २८४ ॥

पुनरप्येकैन्द्रियादिषु गर्भजपञ्चेन्द्रियतिर्यक्पर्यन्तेषु गतागतै-
र्निरुद्धस्तथैवानन्तान् पुद्गलपरावर्तान् ॥ पृ. २८४-२८५ ॥

एकैन्द्रियादिषु नरकावसानेषु स्थानेषु गतागतैर्निरुद्धोऽनन्तान्
पुद्गलपरावर्तान् ॥ पृ. २८५ ॥

पुनरप्येकैन्द्रियादिषु सम्मूर्च्छजमनुजपर्यन्तेषु गतागतैर्धृतोऽ-

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्योपज्ञा
भा-
भाषना ॥
॥ ४८ ॥

नन्तपुद्गलपरावर्त्तान् ॥ पृ. २८५ ॥
मत्स्यैकेन्द्रियारिस्थानेषु अनार्यैर्पर्यन्तेषु निरुद्धोऽनन्तपुद्-
गलपरावर्त्तान् ॥ पृ. २८५ ॥
शसीपद् वशीकृतोऽनन्तवारान् व्याघृत्य प्रत्येकमनन्त-
पुद्गलपरावर्त्तोन्निरुद्धः ॥ पृ. २८६ ॥
अनन्तवारा हारितमनुजभवो व्याघृत्य विधृत एकेन्द्रिया-
विषु प्रतिशेगमनन्तपुद्गलपरावर्त्तान् ॥ पृ. २८७ ॥
अनन्तवारा व्याघृत्य भ्रमन्नेकेन्द्रियाविषु दुःखार्त्तस्थितः
पुनरप्यनन्तपुद्गलपरावर्त्तान् ॥ पृ. २८७ ॥
संव्यवहारनगरादारभ्यैतावन्तं कालं यावदयं महाभागो
मिथ्यादर्शनमहत्तमोऽनवरतं क्षणमप्यवियुक्तो भ्रान्तः, तत्पृष्ठ-
तश्च मद्रादेशेनैव सदैव तदनुचरो ज्ञानावरणाज्ञानमहासुभटावपि
तथैव हिण्डितौ, एकप्रितयप्रभावतन्त्रानेन नाकर्णितं कचिद्देववार्त्ता-
मात्रमपि नावगतं गुरुनामपि न ज्ञातस्तत्त्वलेशोऽपि, किं बहुना ?

भगभाव-
नागत-
प्रघट्टकः ॥
कर्णेऽपि तस्य न प्रविष्टानि धर्म इत्यक्षराणि, न ज्ञातः किंचिद्ज्ञा-
जनभाषितस्याप्यर्थः, केवलमाहारनिद्रामैथुनप्रसक्तो यश्चास्य वराकः
॥ पृ. २८७ ॥

तेषु भ्रमन्नसौ पुनः स्थास्यति अनन्तपुद्गलपरावर्त्तान् पृ. २८८
वालागवस्थोऽनुपलब्धधर्माक्षरोऽनन्तवाराः सर्वोपत्सहि-
तेन मरणेन संहृत्य व्यावर्त्तितः, क्षिप्त एकेन्द्रियादिषु, प्रतिवारं च
धृतः तेषु परिभ्रमन् अनन्तपुद्गलपरावर्त्तान् ॥ पृ. २८९ ॥
अकृतधर्माणां च प्राणिनां अशरणानां पतन्ति प्रतिपदं
महापदः ॥ पृ. २९६ ॥

पुष्टकारणसद्भावे हि कार्योणि स्वत एव जायन्ते ॥ पृ. २९६ ॥
गुरोरागच्छत एव निरूपिता महापशकुनाः प्रेषितः शिष्या-
ध्यापनादिविक्षेपः, प्रोत्साहिताः शिरोव्यथाविरोगाः उत्पा-
दिता अन्तराले प्रार्थिवविरोधाविप्रत्युद्वाहः, ततः प्रतिस्खलितः
हठादैतरागच्छन् गुरुः ॥ पृ. ३०० ॥

॥ ४८ ॥

ममानिङ्गिनः मंत्रमधिया जोभितः प्रज्ञामाभरणेन दुष्टप्रधु-
न्यनपन्नेजमा अभिगमनीयो भव्यभ्रमराणां मोममुखपङ्कजः
सम्पत्त्या पिङ्गिप्रः मुगन्धिशीतलविलेपनेन मण्डितः सर्वोद्गमेव
मधुगुणमण्डनेन अचलआरित्रप्रतिज्ञायां स्थिरो दर्शनाद्वीकारे
निष्ठाप्राप्तो मनिश्चुनज्ञाने चर्हिर्बहुशालकामिधानोद्याने ममानीतः
कर्मपरिगामेन मद्यागमान्वितो गुणजलधिनामा सूरिः ॥ पृ. ३०० ॥

निरुरयत्यालस्यं प्रेषयति कुटुम्बादिस्नेहमूढतालक्षणं मोहं
प्रेरयति किन्नेनेऽपि ज्ञानन्तीनिरूपामवज्ञां उत्साहयति जात्यादि-
महं गर्जयति कोपं प्रवर्त्तयति प्रमादं उच्छ्वसयति कार्पण्यं व्युत्स-
सृजति नरकादिदुःखश्रवणभयं सुत्फलयति शोकं उज्ज्वलयति कुह-
प्रियेगनोद्भवाज्ञानं मंचालयति गृहलट्टकृपिसैवाविषयव्याक्षेपान्
रन्सृजति नटदर्शनादिगृहलानि संवाहयति गूतकीडाः ॥ पृ. ३००

कथिताश्च तथा विरक्तार्थे मिथ्यादर्शनेन रुद्धष्टिदुहितृदोषाः
वर्णिताः सम्यग्दर्शनदुष्टिगुणाः कथितानि मोहमर्माणि निवे-

दितानि तत्सैन्यविलसितानि प्रख्यापिताश्चारित्रधर्मप्रसादसम्प-
त्तयः प्रकटितस्तत्सैन्यसम्भवः सुखसन्देशः ॥ पृ. ३०१

कथिताः सम्यग्दर्शनस्य सर्वेऽपि मोहमिथ्यादर्शनादिदोषाः नि-
वेदिता अशेषा अपि धर्मदेशनादिगुणाः ज्ञापिताश्च धर्मफलभूताः
स्वर्गोपवर्गादयः प्ररूपिताः पापकार्यरूपा नरकादयः ॥ पृ. ३०३

शुद्धधर्मचिकीर्षुणा तावत् प्रथममेवान्यपरिहारेण सम्यग्मनो-
वाक्कायैः प्रतिपत्तव्यः स्वामिभावेन सम्यग्दर्शननामामात्यो, रक्ष-
णीयं सर्वप्रकारैर्यत्ततः तत्कालुष्यं, ततः सम्यगाराधित एष तथा
प्रसीदति यथा भवति सर्वोऽप्युत्तरोत्तरगुणसंप्राप्तिः ॥ पृ. ३०७ ॥

अन्तरकरणनामके सम्यग्दर्शनावाससौधे, दृष्टश्च तत्रोप-
ग्रामिकरूपधारी सम्यग्दर्शनेन महामात्यः, ततो द्रवदग्धतरुविव
पुष्करावर्त्तवनवर्षेण म्रीष्ममरुपान्थ इव महासरः सलिलसेकेन
दुर्जनदुर्वचनेन तप्तमाधुरिव सुधारसस्यन्दिमुजनवनचनप्रबंधेन
आजन्मदारिद्र्योपद्रुतमहादरिद्र इवातिप्रभूतद्रविणलाभेन शिशि-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ५० ॥

रहिमपातदग्धकमलखण्ड इव मधुमाधवसंबन्धेन चिरविप्रयुक्ता-
तिप्रियप्रियविरहसंतप्ततत्संगमेन इव अनादिकालविरुद्धमोहादि-
महारिपुसमूहजनितदुःखौघदग्धः शीतीभूतोऽसौ तद्दर्शनेन पीयूष-
प्रवाहसंपातप्रतिमेन ॥ पृ. ३०८ ॥

भद्र ! यावज्जीवं ममायमेव स्वामी नान्य इति प्रतिज्ञा देवै-
रपि यथा न चाल्यते तथा दृढं धरणीया, प्राणेष्वपि गच्छत्सु न
मोक्तव्य एवायं, शङ्काकाङ्क्षाविचिकित्सापरपाषण्डिपरिचयपर-
पाषण्डिप्रशंसापिण्डप्रदानप्रपावितरणादयश्च प्रकाराः सर्वधैवास्य
कालुष्यहेतव आत्महितैषिणा दूरतः परिहरणीयाः, अन्यथा
मनागप्यस्मिन् कलुषिते पुनस्तथैव प्रौढीभवन्ति मोहादयः, ततः
पूर्वापकृतानि स्मरन्तो गाढतरं प्रकुपितास्ते दशनदष्टौष्ठाः सरुषो
गले गृहीत्वा समाकर्षयन्ति, निःशङ्का नयन्ति स्ववशतां,
ततो विडम्बयति निशङ्काः समधिकम्, अतो रक्षणीयो
वत्स ! दुष्टात्मनाममीषमीषदप्यवकाशः, ततोऽयं सम्यगाराधितः

सम्यग्दर्शनः माहात्म्यसमये त्वद्योग्यतां विज्ञाय दर्शयिष्यति
तं प्रणतजनमहावत्सलं सकलसुखसन्दोहदायकं चारित्रधर्म-
महाचक्रवर्तिनं, स च निविडभक्त्या समाराधितः स्वशरीरादप्य-
तिरिक्ते परवल्लभे जगद्गौरव्ये महासाम्राज्यदायिनि प्रवरलक्षणा-
न्विते निःशेषसौख्यखानिकल्पे समग्रगुणसर्वस्वश्रीगृहापवरिके
देशविरतिसर्वविरतिनामके दास्यति परितुष्टस्तव क्रमेण निज-
पुत्रिके, ते च दुराराधे अतिनिपुणजनरंजनीये, सर्वथा तच्चित्तकालु-
ष्यमजनयन् सेवमानस्त्वं सुखपरम्परामनुभवन् क्रमेण प्राप्स्यसि
परमैश्वर्यवर्धनिःसीमानन्तसुखसम्पन्नमप्रतिपाति सकलत्रैलोक्यो-
परिवर्त्तिनिर्धृत्तिपुरीपरमेश्वरत्वमिति ॥ पृ. ३७८-३०९ ॥

पुत्रपरिचेष्टामूढमनसः सुभगस्य विस्मृता देवा न दृष्ट्वा
दर्शनमात्रेणापि गुरवो गलितानि चित्तादपि तद्वचनानि न
सुखयन्ति वदन्तः साधर्मिकाः न प्रीतिमावहन्त्युपदिशन्तः शिष्टाः
वैरिणीव प्रतिभाति धर्मकथा जायते सम्यग्दर्शननाम्नाऽप्यस्य

अयया ॥ पृ. ३१२ ॥

त्रिनगलस्य च मयाल्लुखमपि कुटुम्बं सम्यग्दर्शनानुगतमेव,
नतो जिनभीरपि नयेन नदगुगता संजाता, परिणीता येयं भोग-
पुग्निवासिना विमलयेष्टिना, सोऽपि श्राद्ध इति तद्गृहेऽपि
जिनभीः पालयन्ति जिनभर्म, यन्दते देवान्, नमस्यति गुरुन्,
शृणोति तग्निके भर्म ॥ पृ. ३१५-३१६ ॥

भावककुलोत्पन्नत्वादेवान्य संजाता सम्यग्दर्शनानुगतिः
पृ. ३१९ ॥

गृहेदेगलये देवगृहे वा नीतो मात्रादिभिः स्तौति देवानु-
रागस्तुतिभिः, अन्तरसुपलभ्य भक्षयति सर्वमपि तत्तुपुरोवर्त्ति
नोरुणादिकं चक्षणां प्रक्षिपति यण्टादिकं न मन्यते च मार्य-
मागोऽपि निजापरागान् गोपयत्यनेकयुक्तिभिः न पुनर्नोच्छति
केनापि नह नदूभातां न प्रकटयति पितुरपि स्वाभिप्राध्न न
उत्तरति माता महाकृत्स्नम् ॥ पृ. ३२२ ॥

तत्प्रेरितोऽवज्ञयाऽधिक्षियति देवान्, गाढमाराधिता अपि न
कस्याप्येते रूपकमपि प्रयच्छन्ति, एवं द्वेष्टि गुरुन्, विभ्रमिव
मन्यते तदुपदेशं, अनाहतो धर्मकृत्येषु, तत्परः पापेषु, ततः
परिहृतः सम्यग्दर्शनेन, निःशङ्कमाक्रान्तश्च मिथ्यादर्शनादि-
मोहवलेन ॥ पृ. ३२४ ॥

छिन्नः पल्योपमपृथक्त्वलक्षणः पूर्वहस्वीकृतदेहस्यांशः सुन्द-
रेण मोहादिरिपूणां ॥ पृ. ३२६

पठितं लक्षमधिकं स्वाध्यायस्य, बुध्यते स्वनामवत् कर्मग्रंथा-
दिप्रकरणानि, प्रतिपन्नानि चानया द्वादशापि श्रावकव्रतानि पाल-
यति च निरतिचाराणि ॥ पृ. ३३०

वान्धव ! किं कुर्मः ? अन्यत्र तावत् कोऽपि कस्यचिन्न
मिलति, गृहे तु कस्यापि मत्को कोऽपि न गच्छति, अतः प्रिय-
मेलकोऽत्रैव भवति, क्षणमेकं तेन सुखदुःखमात्रं किञ्चिदुच्यत
इति नासमाधानं विधेयमिति, साध्वीनां चोपाश्रये स्वाध्यायं

परिहृयापरपरस्परिहृयिभिः गह्वरप्रभते तदेव त्रिकया-
प्रयत्नं, गृह्णाति माधुमाध्यमिभावकथाविहारीवोपानवर्तं,
नदि माग्नी क्वाचिन्निग्रति-माहनुभावे ! पठितं सर्वमपि परि-
गच्छितुं नमं, किमनेनैहिकमुष्मिकापागकारणेन केवल हर्म-
वन्तरेयुना त्रिकयापरपरिताद्वन्येदण्डेन ? सर्वसम्पत्तिनि-
नानगमूतरूपं स्वाध्यायमेव विधेहि, ततो गुणमोदनकं दत्त्वा
प्रतिगदति-रन्ताकारेण आधिके ! प्रतिनामपि दूरनिरुद्धौ विक-
यापरपरिग्रहौ, परं तावन्तरेणान्यमपि मुखेन वरेन तिष्ठन्तं न
कृत्वा पश्यामः, परेषां तु वयमपि सुतेनैव रुध्यामो, न
यान्तेरित् यं भावां कर्तुं जानीयो, यादृशं तु तिष्ठति तादृशं तु
पितुरपि मत्तं स्फुटमेव वदामो, यदि न पतिभासते तर्हि
कोऽपि कुर्यात् ॥ पु. ३३१

न्यान्गानेऽनुपविष्टा वस्त्रेणान्छात्र वस्त्रं कस्याञ्चिन् कणे
स्थित्वा वदति किञ्चिद् अन्यस्यास्तन्यदपरस्यास्तपरं तावद्या-

वदरुण्यमहिगीव पल्लजलं सर्वमपि व्यान्यामभगतजनाना-
लोऽत्र करोत्यन्येषामपि श्रुतिभङ्गं, ईध्रदुहिता चेति न कोऽपि
किञ्चिज्जल्पति, गुर्वादिना तु कदाचित् रुधमपि शिक्षिता ददति-
भगवन् ! नाहं केनापि सह किञ्चिज्जल्पामि, परं यदि प्रष्टुः केनापि
किञ्चिदुत्तरं न दीयते तर्हि स्तब्धेयमिति प्रमिच्छिलभ्यते, तद्-
भयादेव यदि केनचित् सह किञ्चिज्जल्पत इति, ततो गुणभि-
रपुपेक्षिता ॥ पु. ३३२

ततस्तत् पठनाशक्तौ परिगलितं सर्वमपि पूर्वोधीतं विस्मृतः
तदर्थः न निन्तयति व्रतानि नालोचयति तदतिचारान्, प्रमादयति
देववन्दनायां न सुगमयत्येतेन्यं न रमति चित्तं धर्मरूपायां
करोत्यनादरेण किञ्चित् प्रतिक्रमणादिकम् ॥ पु. ३३२

ततश्चाहो सेयं श्राविका, सा नेयं देववन्दना, तदेतत्प्रति-
क्रमणं, सेयं सुखवस्तिका, तदिदमधीतं, ईदृशश्रामीपां धर्मो यद-
सद्भूतानपि गृह्णातिः स्थीयते परवृत्तीञ्च कुर्वन्दिभरास्यत इत्येवं

निष्कृजनागन्मानं तर्मे न गिसयंती विगुण्यमाना निगता
गेहिनी नगरान् ॥ पृ. ३३३

मनुजक्रीडानुरागेण निःशेषानपान्य परान मानापिवादि-
मद्भान मनुज्य गुरुप्रगल्भेण परिणीतेयं परमविभूत्याऽ-
गिन्नुहमारेण, ततः प्रमुद्रिं समलनपि चारित्र्यमर्भनृपतिर्मेन्यं,
भिमजोऽभ्य मन्त्रिणौ नमानन्वितः नद्वयोधः शिरीभूतः सम्यग्द-
नेनः परिगितीभरानि प्रलिदिनं मगगमः अभ्यामीभवति
प्रच्योभादिन्याकलापः अन्वक्रियते नैव प्रजनेन मण्ड्यते मार्द-
नेन रिष्ट्यते आर्जयेन संजोष्यते संतोषेण रुकते चासौ तपः-
परि री पक्षेण रमने संगमेन प्रयनति नक्षपक्षं भाव्यते शौचेन
न मूल्यो धनमग्न्यास्त्रिद्वान्यनग्न्यर्थीभिः, एवमेतेषां मिलितः
नद्वयोधः नरागनोन्माहितः द्रष्टुं न्नि प्रनिदिनमेव मोक्षचलं,
कथं ? नरागरोह्यत्यप्रनारमत्तांगंधस्मितं समारोपयति गुभ-
मनोपि पानुर्दि, गरिरानिगुप्तेः प्रहरति मद्भायनामदाना-

रायैः विध्यति च तेर्मर्मसु मोहमहाराजं, ताडयति हृदि मदनमहा-
माण्डलिकं वर्णयति रागकेशरिणं आरादीर्मोचयति द्वेषगजेन्द्रं,
एवमयं चायं न तवेत्थं महाशत्रुरित्येवं सन्निहितसद्बोधसदा-
गमाभ्यागुपलक्षापितानपरानपि वैश्वानरशैलराजवहलीसागर-
ह्रिमामृषावाहस्तेयमेतुनमूच्छीदिरिपून् अहर्निशं सूर्यत्रेपोऽन्यदा
नान्यते स्वचित् महसैवाभिमुखोत्थितेन प्रमादरिपुदण्डाधिपेन
पुनरवष्टभ्य प्रहरन् बाध्यते क्वाल्येककालं बहुभिः ससुल्यितैः
सुवृषिपासादिपरीपहैः ॥ पृ. ३३६

लग्नो नपितुं गुर्वभिमुनं—किमाचार्य ! मया विनाशितम् ?
यदि परिभावयिष्यमि तदा नास्ति मदीयः क्रोडप्यपराधः, एवमेव
यदतस्तव क्रो निवारयिता ?, अन्यत्र—किमेकमेव मां निगेधयसि ?
किं त्वदग्न्येऽन्यः क्रोडपि एवं न करोति ? यदत्वेते प्रव्रजिता
मया मार्द्वे यदि क्रोडत्वेवं न करोति, ततो यदि स्थविराः शिक्षय-
न्ति—भो महाभाग ! राजपुत्र ! मुकुलसम्भवः त्वमिति गुर्वभिमुनं

तवेत्यभवज्ञया वक्तुं न युज्यते इत्यादि, तदा मम कुलोद्घट्टनं कुर्वन्त्येते इत्यादि विपरीतमेव परिणमयति, गाढतरं च कोपाहङ्काराभ्यां गृह्यते, यावच्च गुरुणा किञ्चित् पुनरपि शिक्षितः चिन्तितवान्-अहो मां लम्बाः सर्वेऽपि यूयमुच्चादयितुं तद् गृह्णीतात्मीयं पिच्छदकमिति वेषं परिहार्यं हठाद् गले गृहीत्वा नीतस्ताभ्यां प्रत्याख्यानावरणक्रोधमानसुभटाभ्यां, समर्पितो महाबले, सरो-
वैज्ञतत्सैनिकैः सर्वैरपि मिलित्वा गृहस्थवेषमात्रं किञ्चित् कारयित्वा प्रतिग्रामं प्रतिगृहं च धिक्कार्यमाणः परगृहेषु कुक्कुर्माणि कुर्वन् भिक्षां वा परिभ्रमन् अतिदुःखितो भ्रमितः सुचिरं, ततः पर्यन्ते पापिष्ठेन भ्रष्टबुद्धिना मया तावदुभयलोकयोरत्येकान्त-
दुःखावहं यदाचीर्णं तत्फलमनुभवामीदमित्याद्यात्मानं निन्दन् मृत्वा समुत्पन्नो ज्योतिष्कदेवेषु ॥ पु. ३३७-३३८

पृच्छति कस्यापि साधोः समीपे-क्व पुनरेतासां कलानां महान् विस्तरः?, तेनोक्तं-द्वादशाङ्गे चतुर्दशसु पूर्वेषु, ततस्तेनोक्तं-

क्रियन्ति पुस्तकानि पूर्वाणि भवन्ति?, साधुना प्रोक्तं-गुरुणा-
पृच्छस्व ॥ पु. ३३९

अधीतानि स्वरूपैरेव दिवसैश्चतुर्दशापि पूर्वाणि ॥ पु. ३४०
ततः प्रेषितो निद्रया निजपरिकरः, ततो व्याप्तोऽसौ झुम्भा-
भिः मोटयति पृष्ठं ऊर्ध्वोक्तरोति बाहू भनक्त्यङ्गुलीः यक्षाविल्ह इव
विक्षिपति विसंस्थुलं पादायङ्गुलानि मोटयति बहुप्रकारैर्मुखमुंघया
च गले गृहीतो नाम्यते अग्रतः पृष्ठतः पार्श्वतः सर्वतश्च, तदेवं
सर्वैर्भिलित्वा गलगृहीतस्य भणतामपि प्रयत्नतः स्थविराणां न
निर्गतं तस्य वदनादक्षरं, ततो रात्रौ समाक्रान्तः स्वयमेव ग्राहं
निद्रया, संस्तारकादिविरेहेऽपि यत्र तत्र वा प्रदेशे विसंस्थुलं
पातितः, काष्ठखण्डमिवाचेतनीभूतो निवादितवदनः शेते यावत्
प्रभातप्रतिक्रमणेऽपि कष्टेनोत्थाप्यते ॥ पु. ३४१

सुप्तोऽहमिति भ्रान्तिर्भवतां, नन्विदानीमेवाद्यापि गुणयन्त्रे-
वासमहं, केवलं निःशलीभूय यदाऽहं सूत्रार्थे परिभाषयामि

नदा सर्वेगमणि मवतां भ्रान्निरुत्पद्यते सुनोऽयमिति, ततो वादर-
गुणमागीनि विरक्षाः सर्वथा गुरवः सर्वमाधवश्च, प्रेर्यमाण-
प्रापगण्यसंबद्धानि जल्पति, बहुतरं च द्वेयमुपगच्छतीत्युपेक्षितः
सर्वगपि, तनत्रोपर्युपरि मोहुराजप्रेषिते परापरलोके तत्समीप-
नुपागच्छति त्रैमुल्यापन्नः सर्वथा दूरीभूतः मदागमः प्रणष्टः सद्-
योगः दूरादगति दूरमाश्रितआरित्र्यमैः विरज्य गता स्वयमेव सर्व-
विरतिस्त्वाग्दू यावन् प्रपलायिनः सोऽपि नम्यदर्शनः ॥ पृ. ३४२

ततो भग्निर्येष्टावर्द्धापनकं कारणीयं, येनात्र जन्मन्यसौ
देव्यं गुग्मनपद्मेन पोषयिष्यति, मद्बोधममागमप्रकटितेषु
गुणेश्वरोऽग्नौ न केनचिन् प्रतिपातयितुं शक्यते, मया ह्यस्मिन्
भग्नोऽग्नौ केवलः पुण्योऽग्नौ एव महायो दत्तस्तिष्ठति, अयमपि
न तमेव सर्वप्रकारैः पोषयिष्यति, न पापोदयं, ततो मनागपि न
मोहारात्रिपुण्यो भविष्यति तद्यावन्निर्येष्टिपुत्रीप्रवेश इति, एत-
दाकर्ण्य तप्याः समुत्थिताः सर्वे सम्यग्दर्शनादयो, जिनेन्द्रपुरे सर्व-

त्रोच्छ्राययन्ति प्रतिगृहद्वारं पद्मपिधानान् कनककुम्भान् कारयन्ति
हृद्दशोभां अवलम्बयति वंशाग्रेषु प्रवरवल्गुणि सिञ्चयन्ति मृगमद-
घनसारोन्मिश्रश्रीखंडरसेन राजमार्गान् दापयन्ति राशीकृतकनक-
रत्नमहादानानि प्रवर्तयन्त्यभयदानानि वादयन्ति तूयोणि कार-
यन्ति प्रेक्षणीयानि ॥ पृ. ३४४

सिंहरथो बालकालादपि हर्षितः प्रणमति देवान् नमस्यति
गुरुन् गच्छति पित्रा सह जिनायतनेषु हृष्यति तेषु स्तान्नाद्यव-
लोकनेन तुष्यति मुनिदर्शनेन आनन्द्यते तद्वचनश्रवणेन आह्ला-
द्यते तद्दीयमानागनादिदानसंवीक्षणेन ॥ पृ. ३४४

न रमतेऽसौ विषयेषु न सुखयत्यस्य स्त्रीणां कथाऽपि, न वा-
ञ्छति मनसाऽपि चैप तत्परिणयनं, केवलं स्तवीति मुनीन्,
शृणोति तदन्तिके धर्मशास्त्राणि, परिभावयति भवस्वरूपं, विरज्यति
प्रतिक्षणं तस्माद्, अभिकाङ्क्षत्यमीक्षणं मोक्षसुखानि ॥ पृ. ३४४

गाढमनुरक्ता तावत् समग्रत्रिभुवनसाम्राज्यदायिनी सर्व-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ५६ ॥

विरतिः क्षणमपि मन्निधानं न मुञ्चति सद्बोधः अङ्गङ्गीभावे-
नागतः सम्यग्दर्शनसाम्बन्धः, ततः कृतप्रशंसमहाकवचो वृत्तस-
न्तोषशिरस्त्राणः रादृभावनासारिगन्धे प्रतिनिविष्टः तथैवाप्रमा-
दमहासिन्धुरं समाकरोऽष्टायशशीलाङ्गसहस्रतलवर्गीकरश्चित्तबलः
पुरोव्यवस्थापितप्रतिविनोपचीयमानपुण्योदयमहादण्डनायकः प्र-
तिश्रवणोत्सवसंख्येयेष्टशुभाध्ययसायपदातिपरिदुतः प्रयुक्तो योद्धुं
सह मोहचलेन सिंहस्थराधुः, तत्र च विध्यत्यनवरतसेवाभूढ-
त्वाभिधाननिशितकुन्तामेण गोष्ठमहाचरदृढव्यं ताडयति यक्षसि
रामकालमेव दानवदर्शनचारित्रसेख्येयेण रागकेशरिद्वेयगजेन्द्र-
मदनमहागाण्डलिकान् हिनस्ति सर्वभूतदयापरिणामबाणेन हिंसा-
ध्यवसायसागन्तं चूरयति सर्वथा सत्यभाषणमुद्वारेण मृपावाद-
चरदमस्तकं भिनत्ति शौचमलेन स्तेयमहादुष्टद्वयं वृहति यत्ता-
चर्यामिश्रलेण शलभमिव भैथुनं दलयति निरीहतामहागदया
परिग्रहमहासामन्तं कीलयति क्रोधं तद्वैगुण्यचिन्तनतोमरैः

भवभाव-
नागताः
प्रघट्टकः ॥

भनक्ति मानाभिमानं मार्दवदण्डाभिधातेन दूरयुत्सारयति
मायां ऋजुताभङ्गीप्रक्षेपेण स्फोटयति लोभशिरः सन्तुष्टिय-
ष्ट्रभिघातेन गाढमवलम्ब्य सत्त्वं देहनिःसारचिन्तनादिशस्त्रैर्ली-
लयैव पराजयते परीपहान् अपाहस्तयत्युपसर्गोन्, एवं सर्वत्रा-
स्वलितप्रतापेन मोहचलं निहन्ता तेन गमितश्रिरकालः, ततः
क्षीणरीणग्रणप्रत्येषु शत्रुषु परितोणेणातिप्रसन्ने सम्यग्दर्शने
अतिग्रहणेण वर्द्धिते रादागमे सम्यगाराधिते क्रियाकलापे प्रबोध्य
मोहविडम्बनाभ्यो विमोचितेषु बहुषु भव्यसत्त्वेषु दीक्षितेषु प्रचुर-
शिष्येषु अतिप्रुष्टिमान्ति पुण्योद्ध्ये आसन्ने च विज्ञाते पर्यन्त-
समये कृता द्रव्यतो भावतश्च सिंहस्थराधुना संलेखना, ततो
गीतार्थतपोधनैः सह गतो बहिः पर्वतनितम्बे, प्रत्युपेक्षितं तत्र
विपुलं शिलातलं संस्तवस्तत्र च दर्भमयः संस्तारकः, तत्र पर्यङ्क-
निपण्णः शिरोविन्यस्तकरकुम्भलो वन्द्यते शक्रस्तवेन समस्त-
तीर्थकरैस्ततो वर्तमानतीर्थार्थिपं ततो निजगुरुन् तदन्तिके पूर्व

॥ ५६ ॥

प्रत्याग्यागान्यरि प्रत्याग्यागान्यश्रय पापस्यानानि नियमयति
चतुर्विंशसाहसं परिदृग्नि शरीरमात्रेऽपि प्रतिपन्नं, पञ्चमालोचित-
परिष्ठापनः प्रत्याग्यागानसंज्ञागो दिव्यमानुषनिर्येषुपनर्गान् अधि-
सहमानो नासं वाङ्मोपगमेन ग्लिता चरमोन्श्रुमावधि परि-
र्वादि निरुक्तद्वयभयः मगान्धिप्रायः कालं कृत्वा मनुष्यो
नशुभकृते नमःश्रुतागोपमायुरिन्द्रमामानिको मर्द्धिकदेवः ॥
पृ. ३४५-३४६

देवराजाभयप्रदानार्नेकनम्परितोद्दिष्टं न सम्पूर्णदिवसेषु
पदान्नरागरे रत्नपुञ्जनि मप्रभाविम्भरमगुणितनसूतिगुहं
प्रसूने पद्मिनाङ्गौ पुरं ॥ पृ. ३४६-३४७

इने च तन्मृग्यष्टेन तेन नस्ये च नममरुन्मपि गावन्नि-
पोक्तं मन्मार्गिगोपिकृतं, प्रगतिं च न नानामपि नगर्गो नादि-
मानन्दमर्द्धमर्द्धं महादर्शानकं, दामिनि हिरेण्यादिमहा-
दानानि शन्गीर्यानि नरोप्यपि कारागुणानि गुप्तानि नन्दीकन-

जनपुन्दानि कारितानि जिनभवनेषु महापूजास्तोत्राणि ॥ पृ. ३४७
ततस्तिष्ठति सदैव कलावेत्तृभिः कुमारैः सह शास्त्रवि-
नोदेन कारयति देवगृहेषु स्नात्राणि प्रवर्त्तयति पूजां विधापयति
रथयात्रां उत्सर्पयति तासु गीतवादित्रनृत्यप्रेक्षणीयैर्जिनशासनं
दापयति दीनादीनां दानानि शृणोति गुरूणां समीपे सदागमं,
तत्र च परिचितीभवति समस्तमपि चारित्रसैन्यं, ततो भीत-
भीतं परिभ्रमति दूरेण मोहमहाचरद्वलं, यतो न स्पृशत्यसुं
विषयरगो न चरति मन्त्रियनेतायस्य द्वेषो नाशयति समीपं
ब्रैथानरः नात्तत्रमागच्छति शैलराजो न वसति नेतस्यपि
शठता न दृष्टिविगधीभवति लोभः न वाधते तं स्पर्शाभिलाषः
न जानात्यमौ वार्त्तामपि सलोलातायाः न शृणोति कयामपि
गन्धमध्रे नाश्रिष्यते चक्षुरप्यस्य रूपेण न भाज्यते श्रोत्रमपि
मधुरशब्दैः न निकट्रीभवति स्वप्नेऽपि कृपणता न परिवमत्यङ्गे-
ऽप्यविनयः, ततः केवलविनयप्रशमगमाद्वाज्वन्तोपजिनेन्द्रिय-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ५८ ॥

त्वौदार्यगाम्भीर्यस्थैर्यशौर्यादिगुणमयशरीरस्य तस्य प्रसरत्या दि-
गन्तमपि कीर्तिः स्निह्यतोऽत्यर्थमेव तद्विनयादिगुणरञ्जितौ
पितरौ न चेच्छतः क्षणमपि तद्विप्रयोगं, प्रवर्तन्ते च तस्य
प्रतिगृहं गुणकथाः गीयन्ते सुरसुन्दरीभिरपि सोत्कण्ठाभिस्त-
द्वीगतानि पठ्यन्तेऽमरवन्दिवृन्दैरपि सुकविकाव्योपनिबद्धानि
शरच्चन्द्रचन्द्रिकाचारुणि तच्चरितानि ॥ पू. ३५०-३५१

यावदतिगुर्व्यो देवानामपि मनश्चमत्कारिण्यः कारिता-
स्तेन जिनशासनोत्सर्पणाः, विहिताः प्रभूतस्थानेषु जीर्णोद्भाराः
कारितानि च स्वदेशेऽनेकग्रामनगरादिषु नूतनान्यपि महायत-
नानि, सर्वत्र प्रवर्तिता महत्यो रथयात्राः, दूरं दृष्टिसुपनीतो जिन-
धर्मो, भुक्ताश्च सुराणामपि स्पृहणीया महाभोगाः, ततोऽन्यदा
चतुर्दशीदिवसे उपोषितेन सूर्यास्तमयसमये देवार्चनं कृत्वा
रजनीं स्वाध्यादिनिरतेन सामायिकपौषधविधिना शुभभावेनाति-
वाह्य तद्विरामे विशेषतः सन्निहिते सद्बोधादिचारित्रधर्मसैन्ये

चिन्तितं बलिनेरेन्द्रेण-पश्यताहो इतरेणैव मया विषयामिषलव-
मानगृध्रेन लब्ध्वाऽप्यतिदुर्लभमिदं बहु हारितं मानुषं जन्म, यैश्च
सागरोपमादिकालपर्यन्तैरपि, सुरलोकभोगैः प्राणिनो न वृष्यन्ति
पञ्चदिनभाविभिरत्यसारैर्विडम्बनाकल्पैरिहोपमुक्तैः कथमिव वृत्ति-
रचाप्स्यते ?, न चेह तत्त्वबुद्ध्या परिभाव्यमानं किमपि जीव-
लोके रमणीयमवलोक्यते ॥ पू. ३५३

कर्मपरिणामेनासंव्यवहारनिगोदपुरात्रिष्काश्य समानीतो
व्यवहारनिगोदेषु ॥ पू. ३५५

उपायश्चायं रिपुक्षये, प्रतिपद्यस्व शेषसंगत्यागेन चारित्र-
धर्ममेव शरणं, मा त्याक्षीः क्षणमपि सर्वविरतिसंगं, अतिस-
न्निहितान् अतिप्रियांश्च कुरु सद्बोधसम्यग्दर्शनसदागमात्,
शेषमपि प्रशममार्दवाज्वलसन्तोषतपःसंयमसत्यशौचाकिञ्चन्य-
ब्रह्मचर्यशीलाङ्गादिधलमुत्कर्षयन् समयमपि समीपात् मा मुञ्च,
ततः सद्बोधसदागमोपदिष्टविधिना गाढावलम्बितसत्त्वो यथो-

भवभाव-
नागताः
प्रघट्टकाः ॥

॥ ५८ ॥

—०— मन्नामि दंसणं पिययमाइ एक्कं सुहं सरागोऽवि ।
पावइ जेण जिणाईण दंसणाइं तु सयलाइं ॥ ५ ॥
केवलदंतफलाइं दिट्ठो सो केण एत्थ सुरलोओ ? ।
केणावि निरयवासो दिट्ठो दिट्ठोएँ परिकहह ॥ ६ ॥
को ताओ आगओ ? जाव अत्थि गेहम्मि भोज्जमिह किपि ।
तुम्हे अवि ता विलसेह स्वायह पियह य विगयसंका ॥ ७ ॥
पासंडियवयणेहिं तु भोलिया मा य लद्धभोगणं ।
वेस्सेह अप्पयं एवमाइ उवइसइ उम्मगं ॥ ८ ॥ पृ. ४४४ —०—
महुरा नामेण पुरी सोवन्नसुपासजिणमहाथूभा । पृ. ४५२—०—
दुःखदारुसंदोहदावानलकल्पां जिनदीक्षां गृहीत्वा केचिद्
वराकाः विहितप्रमादाः सद्नुष्ठानपरिहृतादराः क्षुत्पिपासाशीतो-
ष्णादिपरीपहभीरवः केवलं मृष्टानेषणीयरसशुद्धाप्कायपरिभो-
गोत्कृष्टधौतोपधिकोमलशय्याचित्रशालिकानिवासस्नानाभ्यङ्गादि-
जनितं सुखमेवेच्छन्तः प्रार्थयमाना विगुणा निर्गुणा एव सन्तो

ज्ञानन्मैत्र्यमग्निममैर्माहिरिजुभिः मह कुर्याः त्वमहर्निशं
महासमत्, गन्तारित्रधर्ममैर्निज्ञा भ्रातः महायाः, त्वमपि तेषां
महायो भूत्वा नर्वीर्य मोहारिप्लक्ष्यं कृत्वा भविष्यसि निर्गुचि-
पुरीरग्नेभर इति ॥ पृ. ३५७—३५८ —०—
सट्टागान नीया भिद्वंती सेयकूडवरसेलं । ॥ ८६ ॥
इत्थमगंगमापगग्निरिगंतनेसु य कमेण
गंगनेन कूरुगं नागेनं दान्तिणेण कुममानी । ॥ ८७ ॥
अग्नेय होमन्याणं तदुत्तरेणं पयागरम
कान्तीन दान्तिणं कृत्यइ विज्ञस्म मन्त्रयारेणं । ॥ ८८ ॥
मग्नान उत्तरेणं अंगानं दान्तिणेणं च
गद्रेमगाननद्रे कुममानी दान्तिणेण गंतूण । ॥ ८९ ॥
वन्तिषा पुत्राभिमुदा गंगा सह नइसहस्सेहि
नीला पुत्रमगुहं विद्धिया पूया पुणोऽवि नागणं ।
वत्स मनुदे मिलिया तं गंगामायरं भणियं ॥ ९० ॥ पृ. ३८७—३८८

मल० श्री
हेमचंद्रीया

स्वोपज्ञा

भव-

भावना ॥

॥ ६० ॥

हृदयवासनाशून्या दम्भादिमात्रेण केनापि चीर्णपरधना महिषादि-
भवानानुवन्ति

दावं धर्मेण तो विह्वं ॥ ५ ॥ पुत्तेणं चिय सद्धिं गिण्हइ
दिक्खं ॥ पृ. ४५५

इहाद्वय्यां बृहत्करिणः किलैवं धियन्ते-वारिनामिका महती
गतीं खन्यते, इयं चासारकाष्ठैस्त्वणरेखादिभिश्चाच्छाद्यते, तस्याश्च
परभागो करेणुका ध्रियते, तत्स्पर्शे च लुब्धो वनकरी धावति, स
च रागांधो गर्त्तामपश्यंस्तस्यामधो निपतति, तन्मध्ये च बुभुक्षितं
तमनेकदिनानि धरन्ति, ततोऽतिसन्नमर्कचित्करं सन्तं ततः
समाकृष्य राजसमीपं नयन्ति, तत्र च शुष्कयुक्ते चर्ममयगहा-
नाडकनियंत्रितो दीनः प्रतिदिनं क्षीयते ॥ पृ. ४८९-४९० -०-
तथागओ कयाइवि सिस्सिरीजिणेसरो विहरमाणो ।

तस्संतिण थ सोउं जिणधम्म सावओ जाओ ॥ १४ ॥

अह विहरिऊण भयवं पुणरवि तत्थागओ तओ दिक्खं ।

मेहलुमारो गिण्हइ संविग्गो तस्स पासम्मि ॥ १५ ॥ पृ. ४९१
भणियं जिणेण जह भइ ! न हु जुत्तो ॥ २२ ॥

शुरुसत्ताणं तुम्हारिसाण परिणयजिणिंदवयणाणं ।
जमणाइभवे चिट्ठउ नरगाइहुइं समणुभूयं ॥ २३ ॥ पृ. ४९१
पलाणो पढमथंडिले जाव संपत्तो ॥ ५४ ॥

ता तं सयलं रुद्धं चित्तयवयवघहरिणमार्हं ॥

तह बीयंपि हु रुद्धं करुणाए तंपि परिहरिउं ॥ ८६ ॥

तइयम्मि ठिओ गंतुं पृ. ४९३ -०-

कौतुकिना केनापि योभ्यमानेषु कुर्कुटेषु प्रतिपक्षभूतस्य
कुर्कुटस्य ये तीक्ष्णा नखरास्तत्तद्द्वारेः स्फुटितनयनो विभिन्न-
सर्वाङ्गश्च परकौतुकनिमित्तमनन्तशोऽपि निधनं-विनाशं गतो-
ऽसि जीव ! पृ. ४९७

कोऽपि पापकारी जीवो वातपित्तादिवृषिते देवाद्विस्तंभिते
वा गर्भे द्वादश संवत्सराणि निरन्तरं तिष्ठति ॥ पृ. ५०६

भवभाव-
नागताः
प्रघट्टकाः॥

॥ ६० ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६१ ॥

अस्थि माणिक्करइयं विसालमुखं जिणाययणं ॥ ७० ॥
कल्लाणगाइदिवसे महिमं काऊण तत्थ सो कुमरो ।
बहुपरियणसंजुत्तो कहंपि संझाइ विणियत्तो ॥ ७१ ॥ पु. ५२४
रे जीव ! तए पत्तो निवहुइपुरपत्थिएण सत्थाहो ।
देवो सिरिसव्वन्नु अपत्तपुब्बो भवारत्ते ॥ १०२ ॥
ता इमिणच्चिय चित्तिट्ठिण मरणंपि तुज्झ कल्लाणं ।
एयंमि पुणो मुक्के होसि अणाहो जियंतोडविं ॥ १०३ ॥
केत्तियमित्तं च इमं दुक्खं मह जिणमए पवत्तम्मि ।
पाविअअणंतपोगलपरियट्ठदुहस्स नरएसु ? ॥ १०४ ॥ पु. ५२६
तो वीसत्थं कुमरो पभणइ मह संगुरं वहिं देहं ।
जइवि विणासिहिसि तुमं मिच्छाभिनिवेसओ कहडवि ॥ १०७ ॥
तहवि हु जिणचलणुप्पल्लीणस्स महतरंगदेहस्स ।
न तए नय सक्केणं अत्तेणवि कीरए नासो ॥ १०८ ॥
तम्मि य अविणट्ठे मज्झ किंपि ण विणस्सए तुमं तम्हा ।

जं रत्तइ कुणसु तयं को तुज्झ निवारओ एत्थ ? ॥ १०६ ॥ पु. ५२६
नरपतेरतीव बल्लभः सदा सन्निहितो गवलगरलव्यालजी-
मूतकान्तिः प्रकृतिसमुद्धतात्मा समुन्नतहृदयो विकटगतिभिर्भ्या-
भिमानी नामा महासुभटः समस्ति, येनाक्रान्तमूर्त्यः प्राणिनोऽमी
विदधत्यवस्तुष्वपि वस्तुबद्धिं विकटपपन्ति क्षणभंगुराण्यपि स्थेयांसि
पश्यन्त्यसारमप्यात्मानमिन्द्रचक्रवर्तिभ्योऽधिकं (अं० १००००)
नृत्यन्ति सोन्मादं गायन्ति सोत्कण्ठं न निरीक्षन्ते समदृष्ट्या निष्ठी-
वन्ति निजस्कन्धस्याप्युपरितनभागेन भ्रमन्ति विकटं गणयन्ति
तृणवत् परं सर्वथा, विडम्बना प्रायःशब्दाद्युपभोगप्रसत्ता न चेत-
यन्त्यात्मानं परित्यजन्ति धर्ममकृत्यानि, ततः परलोकवार्तामप्य-
चिन्तयतः कुर्वन्ति तास्ताः संविग्नजनशोचनीयाः प्राकृतजनोप-
हासपदवीसमापन्नाश्चेष्टाः ॥ पु. ५३०-५३१

तस्यैव मोहमहानरेन्द्रस्यान्तरङ्गः शोकनामा सुभटः सम-
स्ति, यद्वशीकृता एते देहिनः प्रकटसत्त्वनिधयोऽपि सद्यः प्रकट-

भवभाव-
नागताः
प्रयट्टकाः ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६२ ॥

यन्ति दैन्यं कुट्टयन्ति शिरांसि ताडयन्ति उरांसि मूर्च्छन्ति शुभुर्गुहः
 लुठन्ति शुद्धे वसुधातले रुदन्ति निवधितवदनाः शोचन्ति प्रसा-
 रितचरणाः आक्रन्द्यन्ति विस्वरं, ततो ह्य तात ! ह्य मात ! रित्यादि
 पूरुर्बुधन्ति कुर्वन्ति च तास्ताः सद्बुद्धिजनशोचनीयाश्रेष्ठाः पू. ५३१
 नत्थि घरे मह दधं विलसद् लोभो पयदृच्छन्तीति ।
 छिभां रयन्ति तद्वा एद्धी किं देमि घरिणीए ? ॥ ३०० ॥
 दिंति न मह डोयं पि दु अत्तसमिद्धीए गस्सिया सयणा ।
 सेसाविहु भणिणो परिह्वंति नहु देति अवगासं ॥ ३०१ ॥
 अज्जा घरे नत्थि घयं तेलं लोणं च द्धणं वत्थं ।
 जाया व अज्जा तउणी कल्ले किद्द होदिइ कुलुम्भं ? ॥ ३०२ ॥
 वद्धइ घरे कुमारी बालो तणओ न विटप्पइ अत्थे ।
 उक्कोया मह घरिणी समागया पाहुणा बहू अज्जा ।
 जिन्नं घरं च हट्ठं घरइ जलं गलइ सन्धंवि ॥ ३०४ ॥

कलहकरी मह भज्जा असंबुद्धो परियणो पद्दु विरुवो ।
 देसो अ धारणिज्जो एसो वप्पामि अन्नत्थ ॥ ३०५ ॥
 जलहिं पधिसेमि महिं तरेमि घाडं धमेमि अहवावि ।
 विज्जं मंतं साधेमि देवयं वानि अभेमि ? ॥ ३०६ ॥
 जीवइ अज्जायि सच्चू मओ य इट्ठो पद्दु य मह रुट्ठो ।
 वाणिगहणं मगंति विहविणो कत्थ वप्पामि ? ॥ ३०७ ॥ पू. ५३३
 इह विहवीण दरिदाण वानि तरुणत्तणेवि किं सोक्खं ?
 दुहकोडिक्कुलारं चिय दुट्ठत्तं नूण सधेसि ॥ ३०८ ॥ पू. ५२६ ॥
 एयस्स पुण सरूवं पुंदिपि दु वन्नियं समासेणं ।
 वोच्छामि पुणो किंचिवि ठाणस्स असुत्तयाहेवं । पू. ५३६ ॥
 थरहरइ जंगलुयलं जिज्झइ विट्ठी पणस्सइ सुद्धेवि ।
 भज्जइ अंगं वाएण होइ सिंभोडवि अण्णउरो । ३११. पू. ५३६ ॥
 अह अन्नया कहिं पि दु आसन्नं जाणिऊण निययावं ।
 पूयाओ जिणायणेसु कारिं तहइ काऊण ॥ ५३ ॥

भवभाव-
नागताः
प्रघट्टकाः ॥

॥ ६२ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥ ६३ ॥

साहस्रियसम्माणं दणं दाऊण दुत्थियार्इणं ।
संपूइऊण संघं सावयपडिमाओ सयलाओ ॥ ५४ ॥
काऊण निरइयाराइं अणुपलेऊण देसविइं च ।
संलिहिऊण सरीरं कमेण पलंतसमयम्मि ॥ ५५ ॥
आलोइयपडिंकतो खामियनीसेससत्तसंघाओ ।
काऊण मासमेकं अणसणमुल्लसियसुहभावो ॥ ५६ ॥ पृ. ॥ ५६० ॥
तामलिना चैतद्वचः क्वापि समाकर्णितमासीत्,
तद्यथा—‘ आशंसया विनिर्मुक्तोऽनुष्ठानं सर्वमाचरेत् ।
मोक्षे भवे च सर्वत्र, निःस्पृहो मुनिसत्तमः ॥ १ ॥
इत्यादि, तो मोणं काऊणं ठिओ न जंपेइ किंचिवि तओ य ।
एयाइं नियाणट्ठा पुणो तं भणंति दढं ॥ २ ॥ पृ. ५६४-५६५
पुरं पि तं सयलं ॥ ३२ ॥
विट्ठल्लिज्जइ निच्चं एसो लहु वंधवो य एयस्स ।
विक्रमपयावकलिओ गरुयपसिद्धि गओ लोए ॥ ३३ ॥

मिलिऊण तओ पउरेहिं मंतीसामंतमंडलीएहि ।
लहुबंधुणो महावलनामस्स समग्गमवि एयं ॥ ३४ ॥
साहेउं रामनरिंदचेट्ठियं सिग्यमेव सो तत्थ ।
आहूओ संपत्तो एगंते रामनरनाहं ॥ २५ ॥
ठविउं सिक्खवइ अणेयहेउदिट्ठतजुत्तिवयणेहि ।
जा नाओ अविगिच्छो गिद्धो मूढो अणप्पवसो ॥ ३६ ॥
ता धरिउं हत्थेणं पुराउ नीहारिओ स जीवंतो ।
रल्ले उण लोएणं महावलो चेव संठविओ ॥ ३७ ॥ पृ. ६१०-६११
अह सुलसेण कयाइवि वरंडओ अंतरम्मि दोण्हं पि ।
गेहाणं सोभत्थं पारद्धो निययभूमीए ॥ ८ ॥
आणा धणायरेणं दिन्ना,
गिहस्स कज्जम्मि जरस तं पावं ।
समुवज्जियं तए किर नट्टं मूलाओ तं गेहं ॥ ४८ ॥
तक्कज्जकयं तु पुणो पावं अज्जवि न भिज्जए मज्झ ।

पृ. ६२३

॥ ६३ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६४ ॥

बुद्ध्यइ तहवि न जीवो अहो दुर्गतो महामोहो ॥४९॥ पृ. ६२५
चउमासाइपमाणं करेइ पुण परिगहवयस्मि ॥ ३ ॥ पृ. ६३०
काजरिसोच्चिय किमहं धम्मं कुणमाणओ अववसाओ ।
जे दिन्नभिमेणं चिय उवजीविस्सामि रंखव ॥ ३१ ॥ पृ. ६३१
परिगहपरिमाणकडस्स मुच्छरहियस्स ।

संतंपि असंतंपिव दव्वं आरंभकरणं च ॥ ६० ॥
इयरस्स असंतंइंवि परिगहेच्चिय धणाइं सन्वाइं ।
आरंभविहाणाणि य दव्वट्ठाए समग्गाइं ॥६१॥ पृ. ६३३

तदेवमपारः श्रुतसागरः, तत्प्रतिपादिततपासां चानन्ताः
कर्तार इत्यतोऽनेकानि स्कन्दकप्रमलपुरुषविशेषैराचीर्णानि तपांसि
श्रूयंते, कियन्तीह लिख्यन्ते ? दिङ्मात्रं च किंचिदेतद्गंधहस्ति-
पंचाशकादिशास्त्रदृष्टमुपदर्शितं, न तु स्वमनीषिक्येति, अन्येऽपि
बहुश्रुतान्मायात् तपोविशेषाः समवसेया इति । पृ. ६४८
अइमुत्तओत्ति नामं च से विहियं ॥ २ ॥

किंचूणअट्टवरिसे अह सो समलंकिओ महग्घेहिं पृ. ६४९
अइमुत्तओवि उगं काउं जम्मंतरम्मि पव्वजं ।
गंतूण देवलोयं चइऊण इहं समुप्पन्नो ॥ १४ ॥
पुब्बंपि बहुयकम्मे खविए लहुकम्मयाइ तो इण्हि ।
सोउं लिणस्स वयणं तक्खणमुवलद्धसम्मत्तो ॥ १५ ॥
पमणइ तुम्ह सहत्थेण दिक्खियं काउ अप्पयं भयवं ? ।
इच्छामि पृ. ६५०
तं सम्मं उवयरंति तो थेरा ।

पोढत्तं संपत्तो सोऽवि उदारं तवं कुणइ ॥ २९ ॥ पृ. ६५०
किंकिधिपव्वए अन्नया य पडिमट्टियस्स निसि सव्वं ।
जाया बुद्धी तत्तो देहमलं भेलिऊण जलं ॥ १० ॥
पाहणदेसपविडुं जायं सव्वोसहीसरूवं तं ।
पणाओ जणोवि मुच्चइ तहिं तओ सव्ववाहीहिं ॥ ११ ॥
इय दक्खिणावहे तम्मि पव्वए तं पवत्तए तित्थं । पृ. ६५५

भवभाव-
नागताः
प्रथद्वकाः॥

॥ ६४ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६५ ॥

जायं तस्सऽभिहाणं सामिनिहं सो य खंदसेलस्मि ।
कालगंओ तो जायं नामं खंदोत्ति वीयंणि ॥ १७ ॥ पु. ६५५
भागेण चुंठिऊणं मिलए कुसुमाहं नेइ जिणभवणे ।
पूयइ वंदइ विंवे कुणइ य आरत्तियाईणि ॥ ११ ॥
धम्मं अन्नांणि हु तणुकिसेसज्झं समायरइ सबं ।
कमसो परिणयधम्मो वहुंतसुहेकपरिणामो ॥ १२ ॥
आसंसाए विरहिओ निरुसुओ कुणइ पोसहाईयं ।
जं किंचिवि ववसायं कुणमाणो तो भरइ उयरं ॥ पु. ६६२

कुणइ य जिणधम्मं दिट्ठपच्चओ सो विसुद्धमाणमणो ॥ ८३ ॥
जिन्नाहं उद्धरेई जिणभवणाहं नवाहं कारेइ ।
विहिणा वियरइ दाणाहं सुणइ सुगुरूण वयणाहं ॥ ८४ ॥ पु. ६६६
देवाणुपिए ! पवज्जसु जिणिंदं ।
देवं विलीणरायं पंचमहद्वयधरे गुरुणो ॥ १८ ॥
गेणहसु दुवालसगिहिवयाहं भत्तीइ तह य सत्तीए ।
अवि अन्नं देहसज्झं करेसु जिणवंदणाईयं ॥ १९ ॥ पु. ६६८

भवभाव-
नागताः
प्रवट्टकाः ॥

श्रीभुवनभानुकेवलिकथितस्वभवादिकोष्ठकम् ॥

श्रीभुवन-
भानु-
कथित-
कोष्ठकम् ॥

॥ ६६ ॥

भव	परवर्तन	स्वनाम	मातृपितृनाम	नगरं	कारणं	परा० कालः
अव्ययपादराशि	अनन्तकाल	वार्धिकावि	अमरश्रेष्ठि-	कनकपुरं		अनन्त
व्यवधारनिगोव	"		भार्यानिन्दा-			
पृथ्व्यावि	"		गर्भात्-			
प्रत्येकतरु	"	वेक्षमणः	धनतिलकः	{ धीनिलयं	धर्मबुद्धिः	"
श्रीन्द्रियावि	"		धनमती			
सम्पूञ्छनमत्स्यावि	पुद्गल	सोमवत्तः	ब्रह्मवत्तः		कुम्राहर्दिसे	"
नरक	"	वरुणः	सौभाग्यः	सुन्दरपुरं	कुचष्टिः	"
समु० मनुष्य	"	सुमित्रः	रमणः	विमलपुरं		"
अनार्य	"	सिन्धुवत्तः	गंगवत्तः	अवंतिपुरं	जिज्ञासा	अनन्तकाल
आर्य	"	नन्दनः	सुलसः	विजयवर्धनं		"
वैश्यावि	"					
ओषटकावि	"					

सङ्खरसमाग-
मः यथाप्रवृत्ते

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६६ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥ ६८ ॥

श्रीभवभावनागतवर्णनानि ।

अन्यायस्थिति.
अष्टापदवर्णन.
अस्तमयवर्णन.
अंगोपांगवर्णन.
अंतरंगलोककथा.
आचार्यवर्णन.
आराधनावर्णन.
उत्पातवर्णन.
उत्सुकलीचेष्टावर्णन.
कन्यावर्णन.
कलावर्णन.
कुमारवर्णन.
केवलिस्तुतिः
क्रोधादिविपाक

३७७
३८३
८६
१७३
५३०
२१
१२४
२५४
५८
७२-८४-१०९
८३
१३
६९
५९८

क्षुते लाभालाभ.
गर्भस्वरूपं.
गर्भावस्थायवर्णन.
ग्रीष्मऋतुवर्णन.
जन्मोत्सववर्णन.
जिनजन्ममहोत्सव.
जिनस्तुतिः
तीर्थगामिचेष्टा
दरिद्रदशा.
दारसंग्रहपक्षप्रतिपक्ष.
दीक्षाविधिवर्णन.
दीक्षा (नेमिनाथ) विषय
दीक्षा (नेमिनाथ) विषय
दूतगुणाः

६६२
५७६
५०१
४९२
८२
१५-१५७
५१-६९८-७१८
४४३
५३३
२१२ श्री
५७
२३२
२३३
३७८

देववर्णन
देवनति
देशना.
देशना (जिन)
देशना (अर्णिकाचार्य)
देशना (मुनिचन्द्रसूरि)
देशना (अव्यवहारादि)
देशना (सुयशो०)
देवाभिषेकवर्णन.
धर्मकथामहिमा
धिज्जकरणं
नगरवर्णन.
नारकवेदना
नरके मिथ्यादृष्टिविचारः

५४७
२४०
१०९
२४१ श्री
४७२
२९-३२
४२
५७१
२
६२३
८
४९६
४२३

भवभाव-
नागत-
वर्णनानि ॥

॥ ६८ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा

भव-
भावन ॥

॥ ६९ ॥

नरके सम्यग्दृष्टिविचार
नारकोपपातवर्णन.
नारीदोष
नास्तिकाद्यालाप
निर्ममत्ववर्णन.
निर्वाणमहिमा.
निश्चयव्यवहारवर्णन.
नीतिवर्णन.
परमाधार्मिकवर्णन.
परोपकारमहिमा.
प्रियविप्रयोगवर्णन
पुत्रजन्ममहिमा.
वहिरंतरंगस्थितिः
भवस्वरूप.
भावमहिमा
भुजोपाजितलक्ष्मीवर्णन.

४२१
४०५
३५
४९२
६३२
२६५-२६७
६७
३७९
४०६
२
९१
९
४३-४४
७
३
८७

मनुष्यगतिगामी
मेषादिगुणदोष
मोहनाश
यज्ञकारकदर्शन.
यात्राकृत्य
युद्धवर्णन.

"

"

"

यौवनवर्णन

राजवर्णन

वसंतक्रीडा

वसंतवर्णन.

विवाहवर्णन

वियोगदशा

वीणावाद

५४१
३५७
३५
४६४
३८३
४८, ६२, ६३, ६६,
७५, ८५, १०३,
११७, १६२, १६५
१८८, १९०, २९६,
१०
८-३४-३७
२०६-२०९
२०२
२१९ थी २२१
१४-५३
१२१

बुद्धदशा
वेदोत्पत्ति
वैताढ्यवर्णन.
वैराग्यवर्णन.
शकुनवर्णन
शरद्वर्णन.
शीलरक्षवर्णन.
शोकनिवारण
श्रावकधर्मकृत्य.
श्रावककृत्यानि.
स्त्री-(राजिमती) वर्णन
स्त्रीस्वरूप.
स्थितिवर्णन
स्वप्नफलं
स्वयंवरवर्णन.
हेमंतवर्णन.

५३७
१२० थी १३१
३७
६६, ८०, १०७
११
८८-१७०-१७८
९६
३८६
६३२
३४-७०-१०८
२१५
३९३
३८४
१४९
७२-७४
३६४-४८०

भवभाव-
नागत-
वर्णनानि ॥

॥ ६९ ॥

श्रीभवभावनाया उपोद्घातः ।

हं ह्यो ! ! महाबुभावा ! जैनशारानुधापानपीनान्तःकरणाः स्वीकुर्वन्तु शास्त्ररत्नमेतत् भवतां शुभवतां करकमलालङ्कृतये सम-
र्थमाणं भवभावनाभिधानम् ।

कर्तारः—विधातारश्चास्य श्रीसिद्धराजजयसिद्धानां चौलुक्यान्ययशुकुटगणीनामारभ्यतगाः श्रीमलधारगच्छीयश्रीअभयदेवसूरि-
सम्राट्चरणकमलचंचरीकाः श्रीमद्देवमचन्द्रसूरिपादाः ।

समयः—पूज्यपादाश्रमे वैक्रमीयद्वादशशताब्दीसमयसमुपलब्धसत्ताका इति निःसन्देहं निर्णीयतेतरां प्रान्त्यभागस्यास्यैवालोका-
नात्, स चैवंरूपः

“ सप्तत्यधिकैकादशवर्षशतैर्विक्रमादतिक्रान्तैः । निष्पन्ना वृत्तिरियं श्रावणरविपंचमीदिवसे ॥ १ ॥ ”

गुण्डुतरं निर्णीतमत्र द्वादशशताब्दीसमयसंभवेत्वं, यद्यपि पूज्यप्रवरैर्विहिता अनेकाः कृतयः श्रीमदावश्यकटीप्पनकाद्याः श्रीमद्-
विशेषावश्यकविवरणावसानाः तथापि स्पष्टतरं स्वरात्तासमयनिर्देशो यथाऽस्मिन्नुपलभ्यते न तथाऽन्यत्र ।

कृतिक्रमः—रवार्वाः स्वाः कृतीर्भावनगंजूगारश्चोपादानभूतनूतनफलककपाटान्यतरस्थानभूतत्वेन संपादयामासुरिति निम्नोद्धित-
श्रीमद्विशेषावश्यकविवरणग्रान्तभागादवसीयते, स चैवं—

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥ ७१ ॥

“ ततो मया तस्य परमपुरुषस्योपदेशं श्रुत्वा विरचय्य झटिति निवेशितमावश्यकटिप्पनकाभिधानं सद्भावनामञ्जूपायां नूतनफलकम्, ततोऽपरमपि शतकविवरणनामकम्, अन्यदप्यनुयोगद्वारवृत्तिसंज्ञितम्, ततोऽपरमप्युपदेशमालासूत्राभिधानम्, अपरं तु तद्द्वितितनामकम्, अन्यच्च जीवसमासविवरणनामधेयम्, अन्यतु भवभावनासूत्रसंज्ञितम्, अपरं तु तद्विवरणनामकम्, अन्यच्च झटिति विरचय्य तस्याः सद्भावनामञ्जूपाया अङ्गभूतं निवेशितं नन्दिटिप्पनकनामधेयं नूतनद्वयफलकम् । एतैश्च नूतनफल-कैर्निवेशितैर्वज्रमयीव संज्ञाताऽसौ मञ्जूपा तेषां प्रापानामगम्या । ततस्तैरतीवच्छलयातितया संचूर्णयितुमारब्धं तद् द्वारकपाटसंपु-टम् । ततो मया ससंभ्रमेण निपुणं तत्प्रतिविधानोपायं चिन्तयित्वा विरचयितुमारब्धं तद्द्वारपिधानहेतोर्विशेषान्वश्यकविवरणाभिधानं वज्रमयमिव नूतनकपाटसंपुटम् । ततश्चाभयकुमारगणि-धनदेवगणि-जिनभद्रगणि-लक्ष्मणगणि-विबुधचन्द्रादिमुनिवृन्द-श्रीमहानन्द-श्रीमहत्तरा-वीरमतीगणिन्यादिसाहाय्यात्—” (विशेषे ० बृहद्दृष्टि १३५६ प०)

ग्रन्थद्वयसंवन्धः—अत्रेरितः क्रमो ग्रन्थकृतिक्रमस्य द्योतक इत्यनुमानमक्षुण्णं चेद् भवभावनात्मकोऽयं ग्रन्थो भवभावनाऽभिख्यः श्रीउपदेशमालाऽपराभिधानपुष्पमालाया नानन्तर्यभागे, मध्ये जीवसमासद्वयमिधानफलकसन्निधानाख्यानात्, कृतिक्रमस्यैवं वैपन्येऽपि संवन्धक्रमस्य त्वानन्तर्यमेव, यतः पूज्यपादा एवाचक्षिरे स्वयमेवं-भुवणमुवदेसमाला भूसह रयणावल्लिख एकावि । भवभावणमुत्ताहल-मालाह समं तु किं भणिमो ? ॥१॥ विलोकनादस्याः स्पष्टं ज्ञायते यदुत रत्नावलीमुक्तावत्योरिय परस्परमुपदेशमालाभवभावनाप्रकरणयोः संवन्धः अत्यज्ञावि प्रतिभावद्भिः, इत एव च ‘ मुत्ताहलमालं पि व रयमि भवभावणं विमलं ’ इत्युक्तिः ‘ सिद्धंतसिधुसंगयजुत्तिसुत्तीण संगहेरुणा ’ इत्युक्तिश्च संगच्छेते, मणिरत्नानां स्थलजलोद्भवत्वे मतभेदेऽपि रत्नमुक्ताफलानां समुद्रोद्भवत्वे मतभेदस्यानवकाशात् ।

भवभाव-
नाया
उपोद्-
वातः ॥

॥ ७१ ॥

ग्रन्थारम्भे अनया गाथयाऽस्या भवभावनाया मुक्ताफलमालात्वेन सादृश्योक्तावपि ' भवभावणवररयणावलीङ्गी क्रीड अलंकारो ' इति प्रान्त्यभागप्रोक्तागाथादलेनास्या रत्नावल्यौपम्यमाविष्कृत्य पूज्यपादा उपदेशमालायाः समकक्षत्वं प्रादुश्यक्रिये, न चैवं सिद्धान्तानां सिद्धित्वोक्तावसांगत्यं, रत्नानां समुद्रोद्भवत्वस्य बहुजनख्यातत्वात्, मुक्ताफलरत्नानां च यस्य नीरनिधिप्रभवत्वे न तथाभूतो विवादो, यद्यपि उपदेशमालाया ग्रन्थकृद्भिरुपदेशमालेत्येवाभिधोल्लिखिता अत्र, श्रीविशेषावश्यकविवरणेऽपि च सैवाभिधोल्लिखिता, न तु कापि पुष्पमालेति, परं चतुर्दशवैक्रमीयशताब्द्यां गाढमेव तस्याः पुष्पमालेति नाम रुढं, ग्रंथकृद्भिर्यद्यपि तत्र सिद्धान्तानां काननत्वमुल्लिख्य ' वरकुसुममालं व ' इत्युक्त्योपमिता कुसुममालता, सैव च ख्यातिमाप्ता पुष्पमालातामुद्भावयामासेति ज्ञायते ।

विषयः—यद्यप्युपदेशमालायां दानादिभेदेन धर्मोपदेशं तन्वद्भिः पूज्यपादैर्भावनाविचारो विस्तृततमतया विहित एव, परं सा भावना संसारजुगुप्सादिधर्मभावनारूपा सम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गरूपा वा, अत्र तु वैराग्यरूपा एव भावना विवरीतुमिष्टा इति ज्ञायते । सूक्ष्मेक्षिकया तु सूरिसाम्राज्यमनुसरद्भिर्भगवद्भिर्भवभावना या द्वादशसु भावनासु पञ्चमस्थाने पठ्यते तामेवानुभावयद्भिः सरणि-रियं ग्रन्थस्य कृतेति ज्ञायते, यतोऽभिधानं तावत् अत्र प्रकरणे मुखसमास्योर्भवभावनेति, विशेषावश्यकविवरणेऽपि चेदमेव, चिन्तनीयमिदमत्र यद् द्वादशापि भावनाः क्रमेणादित एव चेदभिधेया भवेयुस्तदा ग्रन्थस्य भावनेति वैराग्यभावनेति वा संज्ञा विहिताऽभविष्यत्, सामान्यभावनाभिधां मुक्त्वा भवभावनेति विशेषाभिधानस्य विधाने हेतोरभावात् असंभवाच्च, एवं च नायं ग्रन्थो द्वादशानां भावनानामभिधेयतासुरीकृत्यारब्धः, किन्तु द्वादशसु भावनासु पंचमस्थानभाविनीं भवभावनामेवाश्रित्य विधित्सै-तस्यादितः, अभिधानवशेनेत्थं न कल्पना केवला, परं ग्रन्थस्यास्यैवोपाद्घातः संबन्धः उपसंहारश्च तदेव वस्तु पुष्पान्ति, यतः

उपक्रमे तावत् पृष्ठे ३ भवभावणं विमलं ॥ १ ॥ पृ. ५ भावन्तानं भवणवसरूवं (३) ६ संसारभावणाचालणीइ (४) पृ. ६ संसारसरूवं चिय. (५) पृ. २६९ भवभावणनिस्सेणि (६) भावेज्ज सया भवसरूवं (७) ।

संवन्धे च—पृष्ठ ४०२ नारयतिरिनरामरगईहिं चउहा भवो विणिहिंदो (८३) ॥ पृ. ५८३ एत्थ य चउगइज्जलिहिंमि (३११) सो नल्लि पएसो (४००) सञ्जाणि सन्वलोए (४०१) मयरहरोव्व जलनिहिं (४०२) इय भुत्तं विसयसुहं—उज्जमसु जिणयस्से (४०३)

उपसंहारेऽपि—संसारो दुहहेऊ (५११) इत्याद्याः ५३१ पर्यन्ताः, एवं च पृ. ३२१+२१=३४२ गाथाः भवस्य भावनां दर्शयन्ति, तथा च पञ्चान्निविष्टानामेकादशानामपि भावनानां १८२ गाथाः केवलाः यास्ताः पञ्चात् सर्वागपूर्त्यर्थं स्वासां दर्शयन्ति, अत एव च ‘भवभावणा य एसा पडिज्जाए वारसण्ह मज्झंमि । ताओ य भावणाओ’ इत्येवं गृहीत्वाऽवयवं संवद्धोऽवयवी । व्याख्यायामपि तथैवाहुः—नन्वेया भवभावना भवद्विरागमे क पठ्यमाना दृष्टा (पृष्ठे ३६१) एष संवन्धग्रन्थोऽपि ग्रन्थस्य भवभावनामयत्वमेवादितो वदति ।

भवभावनाव्याख्यायामप्याहुः—एतासु द्वादशभावनासु मध्ये पंचमस्थाने संसारभावनेयं पठ्यते, सैवेह विस्तरतोऽभिधायते, तत्प्रसंगतः संक्षेपेण शेषा अपीति (२६१) अत्र शेषभावनानामनित्यत्वादीनां भवभावनाप्रसंगप्रतिपाद्यत्वं तद्विस्तरापेक्षिकं संक्षेपप्रतिपाद्यत्वं चेति स्पष्टतयोच्यते, पंचमभावनायां “इदानीं भवभावनोच्यते, इयमेव चेह सविस्तरा, अत एतदभिधानेनैव ग्रन्थोऽयं (४०२) इति संबंधं दर्शयन्नपि ग्रन्थोऽयं भवभावनाव्याख्यामाविष्करोति, क्वोपयोगिन्येषा सूक्ष्मेक्षिकेति चेदत्र भगवतः श्रीनेमिनाथस्य कुमारब्रह्मचारिणो जिनस्य चरित्रं किमित्यतिविस्तृतं ग्रन्थाम्रत्रितयभागमानमुदितं ? कथं च अंगातिविस्तृततायां न दूषणमिति शंकायाः प्रादुर्भावे समाधानोपयोगिनी, एवमेव वल्लिराजस्य भुवनभान्वपराभिधानस्य चरित्रे किमित्यामूलचूलो भवविस्तरः प्रतिपादित इत्यपि यथाशङ्क्येत

तत्रात्येव सूक्ष्मेक्षिका समाधानविधाने प्रत्यलेति, ग्रन्थे चास्मिन् चरित्रद्वयमेतदतिविस्तृतं यन्नयवेदि तद् भवभावनासाध्यसिद्धाव-
साधारणोपयोगितामेवाभिसमीक्ष्य, एतत् स्पष्टीभविष्यत्यत्र विचक्षणानां विलोकनानां यथावदेतच्चरित्रद्वयालोकेन, यथा च
चरित्रद्वयस्थैतस्य लोकेन भवभावनांगताख्यो मुख्यो हेतुः, तद्वदेव भवभावनाख्यायां पंचम्यां भावनायामपि नारकदेवोत्पत्त्यावधिकाराणां
विस्तृततथाऽऽख्यानं मनुष्यस्य गर्भेद्याल्ययौवनवृद्धत्यदशानां विस्तृतयैवाख्यानं ततोऽपि तिर्यक्षु वृषभमहिषोष्टपशुशुक्रहरिणहस्तिमत्स्य-
खेचरादीनां दुःखमयतायर्पणं यदतिविस्तरेण तदुपर्युक्तभवभावनांगस्य मुख्यतामेवोत्पत्तिरिति निश्चीयते ।

भगवद्भिः श्रीमलधारविरुद्धैः श्रीग्रन्थवाहनकुलालंकारसंभूतैः श्रीहेमचन्द्रसूरिभिः श्रीविशेषावश्यकग्रान्त्य-
भागोल्लिखिता ग्रन्थश्रेणिः सूत्रिता, परं नैकोऽपि चरित्रग्रन्थो भगवद्भिः पूज्यपादैः प्राणायीत्यस्या वाचः सत्यत्वेऽपि बाह्यतः चरित्र-
द्वयस्य पूर्वोक्तस्यावलोकने तत्त्वतः श्रीमतां चरित्रग्रन्थग्रन्थकतापि पटुदृष्टीनां प्रतिभापथमेष्यत्येवेति मन्यामहे निस्संशयं, ग्रन्थे चात्रा-
नेकेषु स्थानेषु श्रीजिनदेशनायां चलिक्वेवलिदेशनायां सुयगोमुनिदेशनायां श्रीमुनिचन्द्रदेशनायां इत्यादिषु याऽन्तरङ्गलोकवक्तव्यता सा
सर्वाऽपि श्रीसिद्धार्थिकवीश्वरोपदेति निस्संदिग्धं निष्ठक्यते, प्रभवोऽपि 'यदिहान्तरंगभक्त्या वक्तव्यत्वं किमपि निपुणजनयोग्यम् ।
उपमितिबद्धोद्भवो भावार्थस्तस्य सर्वोऽपि ॥ ७ ॥' इति व्याख्याग्रन्थेन स्पष्टयाभासुः ।

ग्रन्थकृतौ हेतुः—यद्यपि सर्वासामपि स्वकृतीनां मोहचरदजर्जरितसद्भावनामंजुपाया रक्षणमेव हेतुरिति प्रसुभिः प्रोद्धावितं
भाष्यविवरणे तथापि तदन्तरंगभावमपेक्ष्यैव, बाह्यदृष्ट्या तु परोपकारार्थमेव तत्रभवतां ग्रन्थसर्जनमिति, यतः 'धीरपुरिसाणुचिन्ने परो-
वयारंभि जइयव्वं' (२-८) ति, तस्मा उवइसियव्वो दायव्वो वाचि सयलजंतूणं । परउवयारत्थीहिं जिणधम्मोच्चिय जओ भणियं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्योपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥ ७५ ॥

॥ १८ ॥ सुरनरमुहाईं सयलाईं तेण दिनाईं निबुद्धसुदं च । परमदयवंदयेणं दिन्नो जेणस जिणधम्मो ॥ १९ ॥ इत्याद्यव्रत्यं,
उपदेशमालायां च ' धीरपुत्रिसाणुचिन्ने परोवयारंमि जइयठवं ॥ १ ॥ जम्हा तित्थयरावि हु संसारसमुदतीरपत्तावि । अजेसिं उवयारं
कुणंति उवएसदणेण ॥ २ ॥ ता तेसिं धीराणं ममं सरिक्क निवयसत्तीए । उवएसदाणओविंय परोवयारेसु उज्जमह ॥ ३ ॥'
इत्यादिप्रलोकनतो निश्चीयतेतरां यत् तेषां शुभवतां प्रयासः न परश्रेण्या न चान्यार्थः, किं तु परोपकारार्थैव ।

श्रीकृष्णस्यैतिहासिकता—भवतः श्रौतेजिनश्चरित्रं वर्णयद्भिः पृथ्वापदैः श्रीकृष्णस्य भाविजिनपस्यापि चरित्रं पूर्वभावोदितिसापेक्षं
न्यागादि, तत्र च यद्यपि प्रानभवविहितपुण्यप्राप्तत्वेन देवसाक्षात्त्यं स्वाने स्वाने गोकुलनयनादिषु सभारत्वेव, परं नैतावता परमेश्वरा-
वतारता, यदि स्यात् सा न स्यादेव भशुरादिजन्मभूतिपरिहारः शत्रुपराभवोद्भवः, चरित्रस्य चैतस्य मध्यस्थया दृष्ट्याऽऽवलीकनात् स्पष्टं
भविष्यति यत् न तत्र परमेश्वरावतारिता, यद्यपि शुभवलोकेषु तस्येश्वरावतारिता श्रीवलमद्रमुनिभिः शत्रुपदतोपपन्नसाय कृतात् विविध-
कार्यान् प्रचलिता परं साऽपि अर्वाचीनैव, कथमन्यथा श्रीशत्रुयोगद्वारेषु भारतावाचनं लैकिकावश्यकं सूत्रकृणो निक्षिपेयुः, कालान्तरे
विपर्यासरतु श्रीशुविधेर्भवतस्तीर्थं जात एव यथा नाहतानां स्वयमसंयतानामपि संयतपृथ्वपदमधिकरूपाणां, तथा च भरताविप्री
भरतचक्री न यथा नाशुसंश्लेषादकमाह्नसंस्थाविधायको दोषलेदराधानं तथा श्रीचलभद्रोऽपि द्वात्रिंशोपप्रतिपाताय दर्शयन्नपि लीलां
कृष्णमहाराजस्य न मिथ्यात्वदोषलेदभाक् तस्याः कालान्तरे गित्यान्तरूपत्वेऽपीति मन्यामहे ॥

कौशाभिविषयनिश्चयः—' नवमस्य वानुदेवपदस्थितश्रीकृष्णस्य नरत्वं पांडुनशुरां नन्वतः कौशान्भवमनस्ये जातं' इति तु
निर्विवादं, परं तत्कौशान्भवत्वं तुपाट्यायामन्यत्र वेति संशयमेव, तौराट्यान्तर्भवतानामपि तेषां नर्तनानां न काचिदर्थसिद्धिः, यत्तत्तैः

भवभाव-
नाया
उपोद्-
घातः ॥

॥ ७५ ॥

वत्सद्वेशीयराजधान्या कौशाब्ध्योपलक्षितस्यैव विषयस्य कौशाब्धीविषयतामभिगत्य सौराष्ट्रस्यानार्थतापादनं विधीयते, ततः सौराष्ट्रान्तर्गतत्वेन कौशांतस्यांगीकारानवकाशात्, किंच 'सर्वं सुरद्वविसयं अनायस्त्वा कर्हपि लंघंति ॥ कोसंबवर्णं पत्ता कमेण फलकुसुमसारतरुरहियं ।' इति स्पष्टोक्त्या भगवद्भिः सुराष्ट्राया बहिर्दक्षिणमथुराध्वन्येव कौशांगवनसंगोल्लेखात् ।

किंच—वावदूकानामेवमपि वाचः प्रपोस्फुरन्ति यदुत भगवतः श्रीनेमिनाथस्य श्रीगत्यावश्यके आर्योनाथदेशचारितोपदर्शिता, न च केवलद्विदशायां जिनानां भवत्यनार्थचारितेति छायाशब्द एव सा स्वीकार्या, श्रीमन्नेमिनश्च छायाशब्दं चतुर्ष्वं चाशतं दिनानीति स्पष्टं सौराष्ट्रान्तर्गतस्य देशस्यानार्थतेति, परं सर्वभेदतत्काशकुशावलंबनं, यतो भगवद्भिः श्रीनेमिजिनस्य कैवलयावस्थां वर्णयद्भिर्वर्णितमेतत् 'द्विरिमंतनगं गंतुं िह्रश् बहुणसु मेच्छवेसेसु । नरनाह्वाभजां ठावंतो धम्ममग्गंभि ॥ ४०११ ॥ आरियअणारिएसु इय विहरेऊण बहुयवेसेसु । द्विरिमंतयुवेद पुणो गंगाजलखालियसिलोहं ॥ ४०१२ ॥ " विह्रश् किरायदेसे द्विरिमंतनगाउ तो समुत्तरिडं । " समा-लोक्य धैतत् यथायथं श्रद्धेयं सुश्रद्धानैर्यदुत सौराष्ट्राद्द्विः दक्षिणदेशे कौशाब्धवनोपलक्षितो विषयः, जिनस्य केवलित्वेऽप्यनार्थदेश-विहारश्च, तथा च नांशतोऽपि अनार्थता सौराष्ट्रस्येति समाधानम् ॥

केचिदभिनवाः शास्त्रीयवाक्यानां विरोधोद्भावनाकरणे बद्धकक्षाः भवन्ति, किंतु समाधानं विधातुं शक्तिं न स्फोरयति, नेता-वदेव, किंतु समाधानकृतिमपि गर्हन्ते, परं नैते पूज्योपज्ञसरणिसारिणः, पूज्याश्चावश्यकविरोधमपनीतवन्त एव—

'जं आगया इहं पुण्वि । पोअणपुराओ कहुमवि अयलत्तिविहू हलीविण्हू ॥ २५६९ ॥ जलकीलं कुणमाणा इमस्मि तेऽवि तु पद्यासत्तिथम्मि । ठाणं पुरीणं इच्छंति तं च तेरिं तए विन्नं ॥ २५७ ॥ तिअसवइपेसविण्ण वेसग्गेणं पुरी विणिम्मविआ । बारसजोअण

दीहा नवजोअणवित्थडा रम्मा ॥ २५७१ ॥ वारवई नामेणं सा मुत्ता तेण पढमजुअलेणं । वीअं जुअलं हरिकेसवाण देसे सुरट्टाए ॥ २५७२ ॥ वारिपुरे उप्पणं तेणऽवि मुत्ता इमां पुरी रम्मा । तइयं कुसट्टदेसे महापुरे जुअलमुप्पणं ॥ २५७३ ॥ परिमुत्ता तेणाविहु सा नयरी तह चउत्थजुअलेण । अनट्टदेससत्तिउरसंभवेणावि सा मुत्ता ॥ २५७४ ॥ जं पुण जम्मट्टाणं कहिया आवरसयम्मि वारवई । तिण्हं डुविट्ठुप्पमुहाण तं पुण आसन्नभावेण ॥ २५७५ ॥ मोत्तुं वलदेवहरी चउरो एए इमाणवि सुणं । अत्रेण न परिमुत्ता सा वारवई पुरी रम्मा ॥ २५७६ ॥ पृ. १७१

तीर्थसत्ता—यद्यपि शत्रुजयोजयन्तादीनि तदा आसन्नेव, परं श्रीमथुराऽपि तदानीं तीर्थरूपा आसीत् । तत्र पार्श्वनाथचैत्यं श्रीसुपार्श्वनाथकनकस्तूपश्च वर्ण्यमानोऽभूदिति ज्ञापयंति पूज्याः, यतः “सिरिपासजिणहरजुआ सुपांसजिणकणयथूभंपरिकलिया वरतित्थंति पसिद्धा विच्छिण्णा भवणविहवेहि ॥ १ ॥ (पृ. ११३) ओओवनिर्गुत्तावपि चके थूमे इत्थादावन्थाहत्तं मथुरायांस्तीर्थत्वं ।

जिनजन्मसमयमहत्ता—आसोअअट्टमीए सियपक्खे सवणसंठिए चंदे—गहचके उडुहोराए ॥ १ ॥ पृ. १४५. लगे सोमगहेहि निरिक्खिए पावणसु अ गहेसु । एकारसम्मि ठाणे ठिएसु सव्वेसु राईए ॥ १ ॥ पृ. १४५. सिरिवच्छंकिअवच्छं संपुत्तंसमगलक्खणं पुत्तं । पसवइ देवी परिविहिअसयलभवणंतरुज्जोअं ॥ पृ. १४५.

अत्र होरायाः तदूर्ध्वतायाश्च फलानुसारेण कल्पना, शास्त्रानुसारिण्याः कल्पनायाः सुधियां स्यात्ततः सद्भावः, अहवावि अरिट्ठाइं नट्टाईं जं इमेण जाएणं १ । इट्ठो अ अरीणंपि हु २ अरिट्ठफलसामलो भयवं ३ । (पृ. १३७) अरिप्परत्तमयनेमिदर्शनस्य शास्त्रोक्तत्वेऽपि हेतुवयमिदं नव्यं, तथाच नागमसिद्धेर्धे हेतुयुक्त्यादिदर्शनतो विभ्रान्ततेति विह्वैर्विमुश्यमेतत् ।

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा

भव-
भावना ॥

॥ ७८ ॥

जिनेन्द्राणां गार्हस्थ्ये योद्धृत्वं—विद्यमानेष्वनेकेषु जिनचरित्रेषु जिनेश्वराणां युद्धकरणं कचिवेवोपलभ्यते । अत्र श्रीनेमि-
नाथेन भगवता कृतं युद्धं—सिरिनेमिजिणेण पुणो रुप्पी सह नरवराण लक्खेहिं । काऊणं हयमहिओ लीलाइ विणिज्जिओ
तत्थ । पृ. १८२.

जिनबलं—लोकोत्तरापेक्षया अनन्तबलत्वेऽपि जिनानां लौकिकापेक्षयाऽतिरथित्वं तेषामत्रोपनिबद्धं, प्राधान्यं च रथिकत्वादीना-
मेवं—अन्नं चिय अइरहिणो महारहा समरहा य अद्धरहा । रहिणो य निवा लोए पहावया हुंति उक्कमसो. ॥ पृ. १७० ॥ बालस-
मुद्रमानाल्यानवदेतदतिरथिकत्वकथनमपि ।

कोटीसंख्या—सौराष्ट्रानार्यवादी श्रीशत्रुञ्जयतीर्थमहिमानमसहमान इव प्रालपीत् यदुत श्रीशत्रुञ्जयाचलतीर्थसिद्धेषु यत् कोटी-
संख्यानं तत्र लक्षशतसंख्यकोटीरूपं, परं श्रीहीरसूरिप्रवरैः स्पष्टं लक्षशतसंख्यामानं निर्णीतं, जनबाहुल्यं च ज्ञातुं संख्याऽत्रत्या अक्षो-
हिण्या उपयोगिनी—नवसहस्रगयवरेहिं णवहि उ लक्खेहिं गयवराणं च । नवकोडीहिं हयाणं नराण नव कोडिकोडीहिं ॥ १ ॥
ईदृशी जनसंख्या तदानीं ज्ञायेत चेत्तदा न विप्रतिपद्येत यथार्थकोटीसंख्याने.

राजनीतिः—पुत्राणामौरसानामपि अविभागित्वं—तद्विहितं न ठाइ एसो अम्मापियरेहिं वारिओ संतो । लिहिऊण राउले अक्ख-
राइं नीहारिउं मुक्को ॥ १ ॥ तथा च नैदंयुगीनवत् पितृविभवे वर्णच्युतत्वादित्वेऽपि विभागित्वं. ॥

मूले दृष्टान्तः—एवमाद्यनेकविषयस्तरत्नाकरस्य सद्युत्तिकस्य दुर्लभतमानि पुस्तकानीत्यवगम्य मुद्रितमेतदारब्धमर्थसाहाय्य-
विरहेणापि ग्रन्थरत्नं, विषयश्चास्य यद्यपि मुख्यवृत्त्या भवभावनाख्यः, परं तत्साजात्यसंबन्धेन द्वादशापि भावना यथायोग्यं प्रतिपादिता

भवभाव-
नाया
उपोद्-
घातः ॥

॥ ७८ ॥

पर, प्रसंगतञ्च ज्ञानस्य विनयस्य साक्षात्त्वं दर्शयद्भिः श्रीमद्भिर्ममत्वस्तेहमोचनमव्याख्यायेव, दृष्टान्ता बहवोऽत्र सन्ति परं सर्वेऽपि पृथगे नृशस्त्रप्रतिपादना पृथोक्ताः । नया च यद्यपि दृष्टान्तप्रतिपादनं दार्ष्टान्तिकार्थप्रतिपादनायामनुक्तमपि नानुनितं तथापि तथा प्रतिपादनात् नृशनायामनु न विरक्षावायव्यं काऽपि ।

पाठान्तमंगलिः—अन्यदृष्टेः न प्रत्येयु पाठान्तराणां संभवः तदनुक्तत्वादेयां, संभवः अनुक्तत्वोक्तेऽत्र स्यादेव, परमत्र गोपननेऽपि नररूपान्वयिषयेऽनुक्तत्वप्रतिपादनं चित्ररूपमेव, परं भवभावनेया न स्वोपज्ञपदार्थरूपा, किन्तु परम्परागता, अन्येऽपि भवभावनाकमेव भावनाकमेव ना तद्वत्प्रतिपादका बहुवृत्त्यया इति नासंभविताऽस्य, एतच्च अत्रोदाहृततारुणयावस्थायाः पुराणान्तोद्गताऽवस्थायाः भेदात् स्पष्टं निश्चीयते ।

द्वितीये दोषाग्रगण्योपेने आगमंस्वरूपभावात् प्रतीनां दौर्लभ्याच्च नासंभवोऽष्टुद्धीनामिति कृत्वा करुणालयेः शोधयमित्यर्थ-
पदे ज्ञानरनागमः ॥ श्रीमिन्द्रदेवे ज्येष्ठशुक्लपूर्णिमायां रविवासरे १९९४ ।

अमूल्यग्रन्थरत्नानि

(प्राप्तिस्थानं—श्रीजैनआनंदपुस्तकालय, गोपीपुरा—सुरत)

१ अहिंसाष्टकं, सर्वशसिद्धिः, पेन्द्रस्तुतयश्च	०-८-०	१२ श्रीदशवैकालिकचूर्णिः (हारिभद्रीया)	४-०-०	२३ युक्तिप्रबोधः	१-१२-०
२ अनुयोगद्वारचूर्णिः, तद्गुतिः (हारिभद्रीया)	१-१२-०	१३ नंदिसूत्रचूर्णिः, तद्गुतिश्च (हारिभद्रीया)	१-१२-०	२४ ललितविस्तार	०-१०-०
३ आचारांगसूत्रं सटीकं	७-०-०	१४ पर्युपणावशतकं सटीकं	०-१०-०	२५ विदोपावश्यकभाष्यं सटीकं (कोट्याचार्य०)	११-०-०
४ उत्तराध्ययनचूर्णिः	३-८-०	१५ पंचाशकाविंशत्याष्टकं ” दशकारादि	४-०-०	२६ वन्दारुद्धिः	१-४-०
५ उपदेशमाला सटीका(पुष्पमाला)	६-८-०	१६ पथरणसंदोह	४-०-०	२७ षोडशकप्रकरणम् (सटीकं)	१-०-०
” मूलं (धर्मदास०)	०-८-०	१७ प्रकरणसमुच्चयः	१-०-०	२८ पञ्चावश्यकसूत्राणि	०-८-०
” सच्छाया (मुद्रणालये)	२-८-०	१८ प्रवचनपरीक्षा सटीका	१०-०-०	२९ अंगाकारविषयक्रमान्दि	४-०-०
६ उत्पादाविसिद्धिः	२-८-०	१९ प्रत्याख्यान० सारस्वतविभ्रम- दानपद्धतिशिक्षा, विशेषणवती, विंशतिविंशतिका च	१-४-०	३० भगवतीसूत्रं सटीकं प्रथमो भागः (अभयदेवीयं)	५-०-०
७ ऋषिभाषितानि सूत्राणि	०-५-०	२० बुद्धत्तसिद्धप्रभाषयाकरणम्	२-८-०	” द्वितीयतृतीयौ (मुद्रणालये)	०-१०-०
८ श्रीकल्पसूत्रकौमुदी	२-०-०	२१ मध्यमसिद्धप्रभाषयाकरणम्	०-८-०	३१ श्रीकृष्णचरित्रं	०-६-०
” सुबोधिका (मुद्रणालये)	३-०-०	२२ बुद्धिसागरः	०-३-०	३२ श्रीश्रेणिकवृत्तं	०-५-०
९ ज्योतिष्करंडकः सटीकः	७-८-०	२३ भवभावना सटीका	७-२-०	३३ श्रीनमस्कारमाहात्म्यम्	
१० तत्त्वतरंगिणी सटीका	१-०-०			३४ शान्दविनकृत्यबृहद्गुतिः	
११ श्रीतत्त्वार्थसूत्रं सभाष्यं				३५ श्रीसंघाचारवृत्तिः	

श्रीभवभावनाया द्वितीयो विभागः ॥

‘मा-ननु मातु मनेभ्यापि देहादिपञ्चनो जनित्यता, तथाऽपि नदालिङ्गितानां जिनयर्ममन्तरेणान्यः कोऽपि कुटुम्ब-
राननादिः शरणं भविष्यति, किं जिनयर्मानुष्ठानेनेत्याग्रहूय द्वितीयाभ्यगणन्यभावनां विभक्तिपुराह—

‘गोयजराभञ्चमुमुहागयाण चलिचक्रिकेसवाणं। भुवणेऽत्रि नरिथ सरणं एकं जिणसासनं मोचुं ॥३६॥
‘गोमाय नरा न मृत्युश्चर नमृतागतानां—नदालिङ्गितानां चलेदेकेजनचक्रिणापि जिनगागनादन्यो भुवनेऽपि न शर-
णम्, ‘सन्मन्त्रेण शरणनयाऽश्रयणीयं, तन्मृगरिपुत्रलज्जलनाद्याग्रधानां भवेदपि कोऽपि कस्यापि शरणमिति निगोयतो गोगजरा-
मन्मृगस्त्वपि मातः ॥ नत्र च जगन्नामादिगोग्रन्मानां हृदुम्यं शरणं न भवति, नापि तदुःखं विभज्य गृह्णातीति दर्शयति—
जगन्नामन्मासोमाहपरिगयं पेच्छिच्छण चरसासिं। जायाजणणिप्पमुहं पासगयं झूरइ कुटुम्बं ॥३७॥

न विरिञ्चइ पुण दूस्सयं मरणं ताणं च न हवइ म्मणां। वियणाओ तस्स देहे नवरं वहुंति अहियाओ ॥३८॥
‘जायाजणणिप्पमुहं पासगयं झूरइ कुटुम्बं’ इति श्रुत्वा, उपमानेन तु ज्ञाणं, कुटुम्बोदनादिदर्शनप्रभवात्तेभावेन
‘जायाजणणिप्पमुहं पासगयं झूरइ कुटुम्बं’ इति श्रुत्वा, उपमानेन तु ज्ञाणं, कुटुम्बोदनादिदर्शनप्रभवात्तेभावेन

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३६२॥

बहुसयणाण अणाहाण वावि निरुवायवाहि विहराणं । दुण्हं पि निविसेसा असरणया विलवमाणानं ॥२९॥

बहुस्वजनानामनाथानां वा-देवकुलादिपतितकार्पटिकादीनां निर्गतो निरुपक्रमतया स्फटने उपायो येषां ते निरुपाया व्याधयस्तैर्विधुराणां-अतिपीडया विह्वलीकृतानामुभयेषामपि विलपतामशरणता निर्विशेषैव, ननु बहुस्वजनेषु कोऽपि वैद्यमानयति, कोऽप्यौषधं ग्रथच्छति, कश्चिन्निवातगृहादिकमर्पयतीत्येवं व्याध्यपगमोऽपि दृश्यते, इतः प्रत्यक्षविरुद्धमिदं-‘दुण्हं पि निविसेसे’ त्यादीति चेत् सत्यं, भवत्येवं सोपक्रमव्याधीनां, निरुपक्रमरोगाणां तु कदर्थनैवातिरिच्यते, नान्यत् फलं, अत एवेह व्याधीनां निरुपायता विशेषणं कृतं, तस्मान्नेह स्वजना अपि शरणमिति ॥ विभवस्तर्हि शरणं भविष्यतीत्याह-
विहवीण दरिद्राण य सकम्मसंजणियरोयतवियाणं । कंदं ताण सदुक्खं को णु विसेसो असरणत्ते ? ॥३०॥

गतार्थैव, नवरमन्त्राण्यौपसर्गिकरोगे विभवात् स्यादप्युपकार इति स्वकर्मसंजनितत्वविशेषणमिति ॥ अथोदाहरणद्वारेण रोगाशरणत्वं दर्शयति—

तह रज्जं तह विहवो तह चउरंगं बलं तहा सयणा । कोसंबिपुरीराया न रक्खिओ तहवि रोगाण ॥३१॥

तथाशब्दः सर्वत्रातिशयख्यापनपरो द्रष्टव्यः, शेषस्त्वक्षरार्थः सुगमो, भावार्थस्तु कथानकादुच्यते, तच्चेदं—
इह चेव भरहवासे एत्थेव य मज्झिमम्मि खंडम्मि । पुब्बदिसाए विज्झइ जउणानइसंगसोहिच्छा ॥ १ ॥ कोसंबी नाम पुरी बहुसुसियाइं सिवाणवि घराइं । जीइ न नज्झइ संखा अहव घरे कस्सवि सिरीए ॥ २ ॥ राया य चंदसेणो तीसे

अशरण-
भावना ॥

॥३६२॥

आनन्दोप नुयमिदो । कयदाणवारिहमो विबुधपिओ विद्वियगुल्लेसो ॥ ३ ॥ तस्स अपरिमियगोत्तस्स आसि पुत्तो
गुन्नेयगो नाम । चाइ मरो दम्बो कलालओ विणयसंपन्नो ॥ ४ ॥ अह अन्नयाऽऽयेरेणं वसंतसमयम्मि संपयइम्मि । चाहि
गमजनिमिनं गया न्नेएण विन्नत्तो ॥ ५ ॥ वक्खित्तेणं तेणवि मुल्लेयणो पेप्पिओ तहिं दाउं । भंडारियाण सिक्खं वएज्जह
माइ नं एगो ॥ ६ ॥ अह नोजवि गओ चाहिं दाउं भोचुं न कील्लिउं मुइरं । संपत्तो सट्ठाणे नियत्तिओ ते निओईहिं ॥ ७ ॥
नन्न एण निवपुइओ वज्जिजंनम्मि दिन्नमिति कहियं । लक्खं दीणाराणं मग्गणमेत्तस्स एक्कस्स ॥ ८ ॥ तो कुविणं रत्ना
गणिओ कम्मो विस्वमिह क्को । एरिमअन्नयं तुह को पूरेहिंत्ति इच्चाइ ॥ ९ ॥ अवमाणिओ तओ सो निसाइ पढमम्मि
नेर नामम्मि । नयणीय गओ नितइ पेच्छ मए कोविओ ताओ ॥ १० ॥ सचं उयारभावे गुणो सविक्रमसमज्जियघणस्स ।
परदरिगोइणो पुण जायउ सोचिय महादोमो ॥ ११ ॥ लंघियचालत्ताणं न रेहए पिउसिरीए परिभोगो । जणणीधणपाणंपिच
इयगगायि होइ इयगिओ ॥ १२ ॥ तम्हा अज्जपभित्ति सभुयज्जियमेव कणयमाइयं । भोत्तव्वमेवमाइ विचिंत्तिउं अट्टरत्तम्मि
॥ १३ ॥ कम्मो अल्लहुरियओ चिय स्वग्गसहाओ विणिग्गओ तत्तो । थेवदियहेहिं पत्तो कत्थइ रत्तरे एसो ॥ १४ ॥
नन्ध य पुग्ग्य कम्मइ चाहिं इहम्मि वणनिउंजम्मि । धाउव्वार्द्धिदं दिहं धाउं धमेमाणं ॥ १५ ॥ तो वसुहारा इहं पडउत्ति
पंगपिउन्न मो कम्मो । कयगम्माणो तेहि उव्विड्ढो एगदेसम्मि ॥ १६ ॥ तो धाउवायभासाइ पुच्छिया तेण ओसहाइणं ।
नयन्नागिइ नामग्गी निउणेणं ताण पायम्मि ॥ १७ ॥ वायपवन्नाण य तुम्ह केत्तिओ वडुए इहं कालो ? । सिद्धी य अत्थि
त्ताहि वत्तम्मि एममाइए ॥ १८ ॥ पुट्ठे माहिप्पाओ महाणुभावो य कोऽपि एसुत्ति । कलिऊण तेहि कहिया जहड्डिया

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३६४॥

ओसहाईया ॥ १९ ॥ बालत्ताउ जुवत्तं तारुन्नाओ य कोडवि बुद्धत्तं । पत्तो य धमणखिन्नो पिउदविणखओ किलेसो य ॥ २० ॥ सेलसमाणो य इमे छारुक्खुडो तहावि पुण एसा । सिद्धी एत्थ महायस ! सुन्नं पुण जह अरन्नामिणं ॥ २१ ॥ इय परिकहिए तेहिं ईसिं हसिउण जंपई कुमरो । सह ओसहीहिं नागं वंगं संबं च खिविउण ॥ २२ ॥ आरोवेडं मुसाएँ धमेह मह चेव इह नियंतस्स । तो तेहि य तह विहिए पुन्नुदएण य कुमारस्स ॥ २३ ॥ जायं निम्मलकणयं सयलं आणंदिएहिं तो तेहिं । भणियं अम्ह महायस ! एहिं चिय ओसहेहिं सया ॥ २४ ॥ धममाणणं कालो वोलिणो एत्तिओ परं सिद्धी । जा तुम्हाणं कहिया इण्हि पुण तुह पभावेण ॥ २५ ॥ जाया सुवन्नसिद्धी पुन्ना अम्हं मणोरहा सवे । तत्तो य कुमारेणवि किरिया पडिहत्थिया एसा ॥ २६ ॥ जायं महन्तकणयं तत्थवि य तो महंतपडिवत्तिं । काउं तेहिं कुमरो धरिओ अइगुरु निवंधेण ॥ २७ ॥ अह पाडिउण कणयं कुणइ विलासे तेहिं चिय पुरम्मि । आराहंति इमेडवि हु देवयमिव तं नरिंदसुयं ॥ २८ ॥ अह अन्नया पयड्डो दुवयणेहिं खलोव शुवणयलं । तरुनिरंरपि दहतो हेमंतो हिमनिवाएहिं ॥ २९ ॥ जत्थ य लोदो कुन्दो पियंगुकुसुमं च खलसरूवाइं । लड्डुं विसेसलच्छिह हिमदड्डुवणं हसंति व ॥ ३० ॥ जालाउलजलणाणं रयणिवि-रामम्मि सीयपहएण । करपल्लवेहिं कीरान्ति मंडवा जत्थ लोएण ॥ ३१ ॥ पीणघणुन्नयथणमंडलाण नियपणइणीण सरिउण । पहिएहिं नियत्तिज्जह दूरगएहिवि जहिं सिग्घं ॥ ३२ ॥ जिन्नानिकेयकल्लिजे दरिदडिंभाइं जालिउं जलणं । कलहंति ठाणकज्जे वेछावेल्लि कुणंताइं ॥ ३३ ॥ जत्थ दरिदधरुभवमकंदणकलहंदतवीणाहिं । सीएण विणावि सया उज्जागरओ धणीणंपि ॥ ३४ ॥ जत्थडविय सीयभीओव दिणयरो हिमगिरिस्स दूरेण । वच्चइ नहेण सिग्घं तणुयंतो वासरे निच्चं ॥ ३५ ॥ हिम-

अशरण्ये
श्रीचन्द्र-
राजकथा ॥

॥३६४॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३६५॥

सेलमणुसरंतो सणियं सणियं निसासु पुण चंदो । वंक्तणेण वच्चइ काऊण य हिमसमिद्धाओ ॥ ३६ ॥ निस्सजणदूहदाओ
कुवइ दीहाउ ताओ निच्चंपि । अहवा जडाण मज्झम्मि वड्डिया हुंति विवरीया ॥ ३७ ॥ थणघुसिणतेल्लरल्लयनिवायपिय-
तरुणकामिणीओ य । मसिणंबराइं अग्गी य वल्लहो जत्थ लोयस्स ॥ ३९ ॥ हम्मयलं हरिणंको हारो नीराइं सण्हवत्थाइं ।
ण्हाणं च चंदणं चिय पायं मुक्काइं सवेण ॥ ४० ॥ तत्थ य बहुमोल्लसुयंघंकासाइपमुहवत्थेहिं । विहियाइं सुप्पइत्तिय-
पमुहाइं सीयरक्खाइं ॥ ४१ ॥ गहिऊणं सो कुमरो सेहेउं ताण कारणं किंपि । निगंतुं संपत्तो कमेण कुरुविसयमज्झम्मि
॥ ४२ ॥ तत्थ य कत्थवि रत्ने एक्कं उद्धट्ठियं तरुतलम्मि । पेच्छइ पहाणतुरयं हिमेण कट्ठं व निच्चेडुं ॥ ४३ ॥ तत्तो विग्गिय-
हियओ जा वच्चइ तत्थ ताव पेक्खेइ । वरनेवत्थं आहरणभूसियं अहिणवसुरव्व ॥ ४४ ॥ रुक्खस्स थुडे उट्ठंभिऊण सुत्तं
हिमेण निच्चेडुं । एक्कं चिय सरिसवयं पुरिसं करगहियहरिवग्गं ॥ ४५ ॥ तत्तो संभतेणं कुमरेण सुलोयणेण तस्सुवरिं ।
खिविऊण सुप्पइत्तियमरणिं व सरेण णिम्महिउं ॥ ४६ ॥ पज्जालिओ हुयासो तत्तो जाओ खणेण सच्चेडो । तुरएण समं एसो
उवविट्ठो नियइ पासाइं ॥ ४७ ॥ दट्ठुं सुलोयणं तो आलिगइ सहरिसं समुट्ठेउं । घेत्तूण संभमेण य उवविट्ठइ अप्पणो पासे
॥ ४८ ॥ भणइ अकारणबंधव ! मह जीवियदायगा कओ तुज्जे ? को देसो ? किं च कुलं ? तुमए य पवित्तियं कहसु
॥ ४९ ॥ तत्तो सुलोयणोवि हु साहइ सिरिचंदसेणरायस्स । कोसंविपुरीपहुणो सुलोयणो नाम पुत्तोऽहं ॥ ५० ॥ देसाण
दंसणत्थं परिभममाणस्स आगयस्सेत्थ । मज्झ वर कप्पतरुणा तुमए सह दंसणं जायं ॥ ५१ ॥ तुम्हाणंपि हु कत्तो अणुचिय-
ठाणम्मि संभवो एत्थ । इय साहेह रहस्सं जइ न ? तओ आह तं एसो ॥ ५२ ॥ नत्थि अकहणिज्जं तुह गयउरपहुणो जए

अशरण्ये
श्रीचन्द्र-
राजकथा ॥

॥३६५॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३६६॥

पसिद्धस्स । सिरिपुरिसदत्तरणो सरो नामेण पुत्तोऽहं ॥ ५३ ॥ कासीविसए य गओ मज्झ पिआ विगहेण तस्सेत्थ । सह-
ससुहे उ पवहते सेने विनियत्तमाणस्स ॥ ५४ ॥ विविहतरुहणयाए निसित्तिमिरभरेण कहवि मगस्स । सुल्लो भमिऊण चिरं
संतो सीएण अभिभूओ ॥ ५५ ॥ एत्थवि अहं निवन्नो सिलव जाओ अचेयणो तत्तो । दिन्नं जीवियमेत्तो निक्कारणबंधुणा
तुमए ॥ ५६ ॥ ता मज्झ अवत्थाविहु एसा पुनेहिं नूण संजाया । जं तुमए सह जायं गुणनिहिणा दंसणं एत्थ ॥ ५७ ॥
अन्नोऽन्नसंकहाए इय चिहुंताण ताण महईए । वेलाइ समणुपत्तं स्रस्स कुढावए सेन्नं ॥ ५८ ॥ तत्तो गयउरनयरे गया समं
तेण दोन्निवि कुमारा । समसम्भावसमग्गा अन्नोऽन्नसिणेहपडिवद्धा ॥ ५९ ॥ तो सरेणं पिउणो कहिओ सबो सुलोय-
णुवयारो । पडिवन्नो पुत्तत्तेण सोऽवि रण्णा सिणेहेण ॥ ६० ॥ सरकुमारावासस्स सन्निहाणम्मि गरुयपासाए । वसइ
सुलोयणकुमरो रम्मम्मि समप्पिए रत्ता ॥ ६१ ॥ तेण विणा सरोऽवि हु न चिहुए नेय भोयणाईणि । आयइ कहंपि हु तेण
दोऽवि अन्नोऽन्नमणुरत्ता ॥ ६२ ॥ कीलंति भमंति समं सुयंति वच्चंति नरवइसमीवे । तंनोलाहारविलेवणाइं समगंपि भुंजंति
॥ ६३ ॥ जिणसासणे य कुसलो सरो जिणवयणभावियमई य । तत्तो सुलोयणंपि हु गुरुपासे नेइ निच्चंपि ॥ ६४ ॥ तो तस्सवि
जिणधम्मो तह कहविहु परिणओ जहा अमरा । सक्कंति न खोभेउं तो दोन्नि य होति समसीला ॥ ६५ ॥ इहरावि ताण
पीई आसि परं धम्मदाणतुहाणं । तह कहवि गया बुद्धिं जह विम्भजंति देवावि ॥ ६६ ॥ तत्तो सुलोयणेणवि विणयाइ-
गुणेहिं रंजियम्मि निवे । अइगुरुपडिबंधेणं मोयावेऊण पियराइं ॥ ६७ ॥ निययट्ठाणम्मि समप्पिऊण रत्तो सुलोयणकुमारं ।
पवज्जं पडिवन्नो सरो सुगुरुण मूलम्मि ॥ ६८ ॥ निस्सारिएण गेहाओ कुपुरिसेणं छुहाभिभूएण । गहियं वयंति इति अवज-

अशरण्ये
श्रीचन्द्र-
राजकथा ॥

॥३६६॥

सस्स भीएण न हु गहिंयं ॥ ६९ ॥ तइया सुलोयणेणं वयं मणे निच्छियं पुणो एवं । समयंतरे मएविहु कायव्वमसंसयमिमंति ॥ ७० ॥ तत्तो विणयाइगुणेहिं रंजिओ नरवरो पुरिसदत्तो । सामंतमंतिलोओ सबोडवि सुलोयणे रत्तो ॥ ७१ ॥ अह पुरिस-
दत्तरणा वच्चंतेणं कयाइ परलोयं । रजं सुलोयणस्सवि दिन्नं अइगुरुयतोसेण ॥ ७२ ॥ अह वित्थरियपयावो सुलोयणो पत्थिवो तहिं जाओ । अणुरत्तमंडलो गरुयविक्रमो पसरियजसोहो ॥ ७३ ॥ स्र्रोडविहु गीयत्थो जाओ पत्तो तहिं च विहरंतो । वंदइ सुलोयणनिवो तं भत्तीए सुणइ निच्चं ॥ ७४ ॥ कुवइ य तदुवइड्डं धम्मं नीईय पालए रजं । अन्नदिणे कोसंबी-
नयरीओ आगओ तत्थ ॥ ७५ ॥ पिउणो पहाणमंती अइसंभमविहियगरुयसम्माणो । उवविट्ठो निवपुरओ कसिणसुहो संभमेण तओ ॥ ७६ ॥ पुट्ठो रत्ता किं सचिव ! कारणं जेण दीससि सखेओ ? । तेण भणियं कहिज्जइ आयन्नउ अवहिओ देवो ॥ ७७ ॥ सिरिचंदसेणरत्ता आइड्डमिणं जहा जए विहवं । अजंति सुपुरिसा ते उ तेण बहुएणवि कहिंपि ॥ ७८ ॥ लब्भंति न किं तु मए होऊणं इयरक्खिविणयजणस्स । सरिसेण सुवणसारो तुमं असारत्थकज्जेण ॥ ७९ ॥ सुलहत्थकए अइदुल्लहो य निग्गुणधणस्स कज्जेण । अवमाणिओडसि जं गुणनिहाण ! तं आसि अइगरुयं ॥ ८० ॥ मणदुक्खं पुवंपिहु सारी-
रंपिहु उवट्ठियं इण्हि । तं किंपि जं न कहिंउं सहिंउं च न तीरए कहवि ॥ ८१ ॥ जम्हा वाहइ देहे कासो सासो महाजरो दाहो । पवलं च कुच्छिदिट्ठीमुहसुलमपरिणई चेव ॥ ८२ ॥ कोहो अरिसाओ तह भगंदरो अरुइ कंडु उयरं च । कण्णच्छि-
वेयणावि य समकालमिमे महारोगा ॥ ८३ ॥ ता तुच्छजणसरिथं आयरियं वच्छ ! तुह मए सबं । होऊणं सप्पुरिसो तं पुण जीवंतएणिण्हि ॥ ८४ ॥ कुण दंसणं मए सह वारं एक्कं तओ मरंतस्स । अवरत्तओ न जायइ मज्झत्ति निसामिडं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३६८॥

राया ॥ ८५ ॥ बाहजलभरियनयणो पभणेइ सुलोयणो इसो ताव । लोयडुई पिऊइं होंति सुपुत्तेहिं सुहियाइं ॥ ८६ ॥ निहियं
पुण विवरीयं मए इमं जेण बालकालाओ । दुक्कं चिय परिविहियं ताण कुणंतेण अणम्मियं ॥ ८७ ॥ इच्चाइ जंपिऊणं कांडं
सुत्थं व सयलकुरुदेसे । विज्जे जोइसिए मंतवाइणो गिण्हउं सबे ॥ ८८ ॥ मग्गम्मिवि जे एए पत्ता ते गिण्हउं गओ
एसो । जणयस्स पए पणमइ विणएणं सोडवि परिहुओ ॥ ८९ ॥ सिरिचंदसेणराया परमं आणंदसोक्खमणुपत्तो । आलिगइ
नियपुत्तं ठवइ य रज्जम्मि निययम्मि ॥ ९० ॥ पारद्धा य चिगिच्छा वेज्जाईहिं पि तेण रोगाणं । न य एकस्सवि रोगस्स सक्किओ
काउसुवयारो ॥ ९१ ॥ इहलोइयकिरियाए विहियाए जाणिऊण य असज्झं । तत्तो सुलोयणेणं जिणधम्मो चोइओ ताओ
॥ ९२ ॥ न य किंपि जाणइ इसो पडिओ गुरुवेयणासमुग्घाए । तहविहु भद्दगभावे ठविओ दावाविओ दाणं ॥ ९३ ॥ जिण-
चेइएसु पूयं कारविओ तो समग्गसयणेसु । चउपासुवविट्ठेसुं चउरंगवले य रज्जाणं ॥ ९४ ॥ दोणंहं पि पेच्छमाणो तह विहवेट्ठेसु
वेज्जमाईसु । कंदंतो विलवंतो सरणविरहिओ महाराया ॥ ९५ ॥ उवसंहओ य रोगेहिं पाविओ निहणमवि समुच्छलिओ ।
अकंदो लोयाणं विहिओ देहस्स सक्कारो ॥ ९६ ॥ तत्तो सुलोयणेणवि दट्ठूण असरणयं तहा तत्थ । नामेण पुंडरीओ रज्जे
ठविओ निययपुत्तो ॥ ९७ ॥ रज्जे संठविऊणं तो गच्छइ गयउरंमि कुरुविसए । कमलक्खं नामेणं तत्थवि रज्जे ठवइ पुत्तं
॥ ९८ ॥ गिण्हइ सयं तु दिक्कं संविग्गो सरमुणिवरसयासे । दोन्निवि कयपवज्जा धुयकम्मंसा गया सद्धिं ॥ ९९ ॥

इति कौशाम्बीपुरीराजकथा समाप्ता ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा-
भव-
भावना ॥
॥३६९॥

अथ 'यथोद्देशं निर्देश' इति जराविषयमशरणत्वं विभगिषुराह—

सविलासजोव्धणभरे वदंतो मुणइ तणसमं भुवणं । पेच्छइ न उच्छरंतं जराबलं जोव्धणदुमग्गिं ॥३२॥

जराया बलं—परिकरभूतं वायुश्लेष्मेन्द्रियैकल्यादिकं, इदं च यौवनद्रुमस्याग्निरिव, यथा ह्यग्निर्दग्धा भस्मावशेषं द्रुमं करोति, एवं जराबलमपि पलितावशेषं यौवनं विदधातीति भावः ॥ किमित्यसौ तन्न पश्यतीत्याह—

नवनवविलाससंपत्तिमुत्थियं जोव्धणं वहंतस्स । चित्तेऽवि न वसइ इमं थेवंतरमेव जरसेन्नं ॥३३॥

स्तोकमन्तरं पतने यस्य तत्तथा, कतिपयदिनपातुकमित्यर्थः, उपलक्षणं चैतद् यतो ज्ञानादिभ्यो (हानिरपि) केषांचि(च्चि)त्ते न वसति । ततः किमित्याह—

अह अन्नादिणे पलियच्छलेण होऊण कणमूलम्मि । धम्मं कुणसुत्ति कहंति हव्वं निवडइ जरधाडी ॥३४॥

प्रकटार्थः ॥ निपतन्त्यास्तर्हि तस्या रक्षकः कोऽपि भवतीत्याह—

निवडंती य न एसा रक्खिज्जइ चक्किणोऽवि सेन्नेण । जं पुण न हुंति सरणं धणधन्नाईणि किं चोजं ? ॥३५॥

सुगमा । ततः किमित्याह—

वल्लिपालियदुरवलोयं गलंतनयणं धुलंतमुहलालं । रमणीयणहसणिजं एइ असरणस्स बुद्धत्तं ॥३६॥

सुबोधा । अन्यथा स्थितस्य वस्तुनोऽन्यथा करणे इन्द्रजालिनीव समर्था जरेति—

अशरणं-
भावना ॥

॥३६९॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३७०॥

जरइंदयालिणीए कावि हयासाए असरिसा सत्ती । कसिणावि कुणइ केसा मालइकुसुमोहिं आविसेसा ॥
अमरकुलाञ्जनपुञ्जकृष्णानपि केशोस्तथा कथमपि जरेन्द्रजालिनी शुक्लान् करोति यथा ते मालतीकुसुमैर्निर्विशेषा
भवन्ति, मस्तकनिबद्धमालतीकुसुमानां तेषां च शुक्लत्वेन विशेषो नावगम्यत इत्यर्थः ॥ राक्षसीव जरा अन्यामपि यां
विडम्बनां करोति तां दर्शयति—

दलइ बलं गलइ सुइं पाडइ दसणे निरुंभए दिट्ठिं । जररक्खसी बलीणवि भंजइ पिट्ठिं पि सुसिलिहुं ॥३८॥
गतार्था ॥ तथा—

सयणपराभवसुन्नत्तवाउसिंभाइयं जरासेन्नं । गुरुयाणंपि हु बलमाणखंडणं कुणइ वुड्ढत्ते ॥३९॥

जरागृहीतस्य अवश्यमेव प्रायः पुत्रकलत्रादिस्वजनपरिभवः शून्यत्वं वायुः श्लेष्मादयश्च भवन्तीति विवक्षया एते
जरासैन्यत्वेनोक्ताः, ते च महात्मनामप्यभिमानखण्डनं बलखण्डनं च, सर्वकार्यक्षिमाननादेयांश्च, कुर्वन्तीत्यर्थः ॥ जराभीता-
श्चाविवेकिनस्तन्निवारणे कानुपायान् कुर्वन्तीति दर्शयति—

जरभीया य वराया सेवंति रसायणाइकिरियाओ । गोवंति पलियवलिंगडकूवे नियजम्ममार्इणि ॥४०॥

जराभीताश्चाविवेकिनो वराका गन्धकादिरसायनानि सेवन्ते, तैश्च सेवितैरपि जरा नापगच्छति, अपगमे वा समथा-
न्तरे वा पुनरपि भवतीत्ययमनुपायोऽनैकान्तिकत्वादानात्यन्तिकत्वाच्च, तपःसंयमादिविधानं तु तदपगमे सम्यगुपायो,

अशरण
भावना ॥

॥३७०॥

मोक्षावाप्तेरवश्यजरोच्छेदेहेतुत्वेनैकान्तिकत्वान्मोक्षप्रतिपाताभावेन पुनर्जरायाः सम्भवाभावाच्चात्यन्तिकत्वाद्, अन्ये तु महा-
मूढा लोहकीटादिखरंटेन पलितानि गोपायन्ति, गण्डौ-कपालौ तयोर्वृहत्त्वेन पतितौ कूपौ मौलिवस्त्रादिना वेष्टयन्ति, निज-
जन्म चिरकालीनमप्यासन्नकालं कथयित्वा गोपायन्ति, आदिशब्दादन्याऽप्येवंप्रकारा मोहेचेष्टा द्रष्टव्या ॥ किन्तु पुनस्ते एवं
कुर्वन्ति ? न पुनः सम्यगुपाये लगन्तीत्याह—

न मुणांति मूढहियया जिणवयणरसायणं च मोत्तूणं । सेसोवाएहिं निवारियाविहु डुक्कइ पुणोऽवि ॥४१॥

गतार्था ॥ तर्हि जराभीतानां सम्यक्कृत्यं यत्तद्भवन्तोऽप्युपदिशित्वाशङ्क्य सदृष्टान्तं तदुपदिशन्नाह—

तो जइ अत्थि भयं ते इमाइ घोराइ जरापिसाईए । जियसत्तुव पवज्जसु सरणं जिणवीरपयकमलं ॥४२॥

प्रकटार्था, नवरं जितशत्रुरित्ययं गुणत एव द्रष्टव्यो, बहूनां शत्रूणामनेन जितत्वात्, नामतस्तु सोमचन्द्राभिधानोऽसौ
मन्तव्यः, शास्त्रान्तरे च क्वचिद् गुणमाश्रित्य जितशत्रुतयाऽसौ लिखितो दृष्ट इतीहापि तथैवोक्तः, आवश्यकदिषु तु सोम-
चन्द्रनामतयैव प्रसिद्धः, अनेन च जराभीतेन प्रथममज्ञानात्तापसी दीक्षा प्रतिपन्ना, पश्चात्तु श्रीमन्महावीरचरणयुगलमनुसृतं,
तदैव च सम्यगुपायता द्रष्टव्या इति संक्षेपार्थो ॥ विस्तरार्थस्तु कथानकेनोच्यते, तच्चेदं—

पोयणपुरमासि पुरं जत्थ वसंतिं सुयं सिरिं मुणिउं । रयणायरेण संपेसियव दीसंति रयणोहा ॥१॥ तत्थ य बंधवकुमुयाण
आसि सोमोव सोमवंदनिन्नो । देवी य धारणी तस्स वल्लहा सयलगुणकलिया ॥२॥ रन्नो य आगयस्सागयस्स ओलोयणम्मि

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३७२॥

विछरंती । केसे पलियं दहुं पभणइ देवागओ दूओ ॥ ३ ॥ तो संभंतो राया सव्वत्तो जोयए विचिंतंतो । अंतोउरद्वियस्सवि
मज्झ असंभालिओ दूओ ॥ ४ ॥ किह पत्तो ? इह पडिहारमाइणो किं न संति मह दारे ? । इय संभंतं दहुं देवं देवी भणइ
हसिउं ॥ ५ ॥ भणिहिसि जं नवि कहियं एसाइहं आगयत्ति कुण धम्मं । इय भणणत्थं पलियं जराइ दूओव पेसविओ
॥ ६ ॥ तं दहुं सो चितइ विणिच्छिओ एस जं इमो दूओ । जरक्खसीइ सावि हु मुहरच्चिय मरणधाडीए ॥७॥ तं नत्थि जं
न पावंति परिभवं जन्तुणो जरागहिया । जीवंतावि मयच्चिय रहिया धम्मत्थकामेहिं ॥८॥ एत्तोच्चिय वयगहणं कयं अदिट्ठंमि
निययपलियम्मि । अम्हाण पुवपुरिसोहिं मज्झ पुण हीणसत्तस्स ॥९॥ एमेव गओ एत्तिय कालो दिट्ठं च अत्तणो पलियं ।
बालो पसन्नचंदो अज्जवि इण्हिपि मह पुत्तो ॥१०॥ ता हंत किं करेमो ? इचाइ निवस्स चितयंतस्स । अइबहुविसायविहुरिय-
मणस्स गलियाइं अंछणि ॥ ११ ॥ तो उत्तरियवत्थंचलेण देवीइ ताइं फुसिऊण । भणइ जइ देव ! लज्जा तुम्हाणं बुद्धभावेण
॥ १३ ॥ ता न कहिस्सं कस्सइ रहस्समेयं तओ निवो भणइ । का एत्थ देवि ! लज्जा मणुयाण अवट्टिए भावे ? ॥ १४ ॥
एयं तु अत्थि गरुयं मह लज्जाकारणं निहीणस्स । जं न गओइहं नियपुव्वपुरिसमग्गेण विमलेण ॥ १५ ॥ तम्हा पसन्नचंदो
जाव पयापालणक्खमो होइ । ता तुममेयं पालसु अहं तु दिक्खं पवजामि ॥ १६ ॥ अह देवी भणइ निवं किं जोणहा स-
सहरस्सवि परोक्खे । चिट्ठइ कत्थइ दिट्ठा उ केण रविणो पहा भिन्ना ? ॥ १७ ॥ ता न सुएणं कजं तुब्माणुमयं
माएवि कायवं । इय नाउं निब्बंधं तीसे ठविउं सुयं रजे ॥ १८ ॥ तावसदिक्खं राया पडिवज्जइ धारिणीइ सहिओडवि ।
थेवदियहो य तीए गब्भे आसित्ति तो समए ॥१९॥ जाओ पुत्तो तयणंतरं च सा जोइसेसु मरिऊण । देविच्चेणुप्पन्ना काउं

अशरण्ये
सोमचन्द्र-
कथा ॥

॥३७२॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३७३॥

वणमहिसिरुवं च ॥ २० ॥ खिवइ कुमारस्स सुहे दुद्धं नेहेण अइगओ विद्धि । सो वक्कलेहिं ठविओ तो वक्कलचीरि-
नामोत्ति ॥ २१ ॥ अह कइवयवरिसंते रुवं ललियं अणुत्तरं तस्स । निसुयं पसन्नचंदेण राइणाऽओ य पच्छन्नं ॥ २२ ॥
वेसाणं धूयाओ अहिणवसंजायजोव्वणभराओ । अइसयरुववईओ तावसरूवाइं कारविउं ॥ २३ ॥ संजोइऊण खंडाईं
पवरदवेहिं मोयए ताण । हत्थे दाऊण तओ बहुपाइक्काइकलियाओ ॥ २४ ॥ संपेसियाउ तहियं समिहाईणं गए कुलवइम्मि ।
वक्कलचीरिस्स फलाणुगारिणो मोयए ताउ ॥ २५ ॥ देति तओ खुंजेउं पुच्छइ कत्थासमम्मि जायंति ? । एसिसमहुरफलाइं
तो ताओ भणंति एयाइं ॥ २६ ॥ पोयणपुराभिहाणे फलाइं जायंति आसमे निच्चं । तत्थ निवासी अम्हेवि तावसा ता तुमंपि
तहिं ॥ २७ ॥ आगच्छ जेण खुंजसि सयावि एसिसफलाइं तह ताओ । सुकुमालुन्नयथणपीलणेण लोभंति एगंते ॥ २८ ॥
तावसभंडं गहिउं तत्तो संचल्लिओ स ताहिं समं । एत्तो रुक्खारूढेहिं चारपुरिसेहिं वाहरियं ॥ २९ ॥ आगच्छए रिसीं सो
तत्तो सह परियणेण भीयाओ । ताओ पलाइऊणं गयाउ इयरोऽवि पयमगं ॥ ३० ॥ अणुसरमाणो वच्चइ न य मिलिओ
ताण नेय पियरस्स । मग्गम्मि परिभमंतो दिट्ठो एक्केण रहिएण ॥ ३१ ॥ करुणाए तेण य रहे चडाविओ पुच्छिओ य तं कत्थ ।
वच्चिहिसि ? तेण कहियं पोयणपुरआसमे गंतुं ॥ ३२ ॥ खुंजिस्सं महुरफलाइं सच्चमिचाइ साहियं तस्स । रहियस्स य भञ्जाए
अभिमुहमेसो भणइ उज्जू ॥ ३३ ॥ ताय ! अभिवादएऽहं सा पभणइ पिययमं किमेयंति ? । सो आह एस वसिओ निम्महिले
आसमे निच्चं ॥ ३४ ॥ तो पियरं चिय जाणइ तेण तए न हु इमस्स रुसियवं । रहियस्सावि सयासम्मि मोयगा आसि
पवरत्ति ॥ ३५ ॥ दिन्ना तेणवि एए तस्स विमुक्को य परिसरे नेउं । पोयणपुरस्स मज्जे पत्तो गेहंगणे कहवि ॥ ३६ ॥ वेसाए

एकाए लोयपसिद्धाए रिद्धिकलियाए । नरवेसिणी य एका धूया तीसे घरे अत्थि ॥ ३७ ॥ नेमिच्छिएण कहिओ पुंछपि हु
 सो पलोइओ तार्हि । वत्थाहरणोहिं विहूसिओ व ण्हाओ विलितो य ॥ ३८ ॥ उप्पण्णज्जुरायाए धूयाए कारिओ स रयणीए । पाणि-
 ग्गहणं तत्तो गिज्जइ वाइज्जाए धणियं ॥ ३९ ॥ रन्नोऽत्रि तयं कहियं वक्कलचीरी जहा अरन्नम्मि । अम्हेहिं सह विउत्तो पिय-
 रेण य भम्मइ रन्नम्मि ॥ ४० ॥ तत्तो य अइमहंतं दुक्खं जायं पभायसमए य । हकारिज्ज भणिया गणिया कुविण्ण नर-
 वइणा ॥ ४१ ॥ मह एरिसम्मि दुक्खे नूणं तुम्हं मणोरहा पुब्बा । जं एवं वाइज्जइ गाइज्जइ हट्ठुट्ठेहिं ॥ ४२ ॥ तो तीए
 गणियाए कहियं नेमिच्छियाइवयणं से । तावसकुमरस्स य आगमाइ परिसाहियं सबं ॥ ४३ ॥ देवस्स कुमरदुक्खं अम्हेहिं
 न जाणियं तओ खमह । पुंछिपि जेहिं दिट्ठो ते रत्ता पेसिया पुरिसा ॥ ४४ ॥ पच्चभिनाउं तेहिंवि आणीए सह वहुए सो
 तेहिं । आलिगिओ य रत्ता सहसिसमद्दासणे ठविओ ॥ ४५ ॥ अन्नाणंपि हु नरवइधूयाणं गाहिओ तओ पाणि । जुवरा-
 यपए ठविओ भुंजइ विउले इमो भोए ॥ ४६ ॥ एत्तो य तव्विओए पिउणा रोवंतयस्स अच्छीणि । अंतरियाइ नीलीए तह
 जह पेच्छइ न किपि ॥ ४७ ॥ संवच्छरेसु तत्तो गएसु बारससु रयणिविरमंमि । वक्कलचीरिवि कहमवि पियरं सरिज्ज
 झरेइ ॥ ४८ ॥ मोयावेइ नरिंदं सो पभणइ जुगवमेव वच्चासो । महईसामग्गीए गया तओ दोऽवि पिउपासे ॥ ४९ ॥
 विहियपणामा लग्गा चलणेसुं जाव ताव कुलवइणो । पुत्ते पराभुसंतस्स गरुयआणंदसल्लेण ॥ ५० ॥ अच्छीहितो नीली
 नट्ठा तो पेच्छए इमो सबं । पुच्छइ पसन्नचंदं सेवसिं कुसलवत्ताई ॥ ५१ ॥ वक्कलचीरिवि गओ मज्झे उडवस्स अप्पणा दहुं ।
 ठइयाइं वक्कलाइं छोडेउं झाडए रेणुं ॥ ५२ ॥ झाडंतो य विचित्तइ एरिस किरिया मए विहियपुब्बा । संभरइ जाइसरणेण तो

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३७५॥

वयं पुत्रमणुचिन्तं ॥ ५३ ॥ पडिलेहियाइं तत्थ य वत्थाइं संभरेइ संभरेइ दियलोए । भुत्ते य विउलभोए संभरिऊणं तओ इत्ति ॥ ५४ ॥ गुरुसंवेयमुवगओ अप्पाणं निंदए विसयमूढं । पडिवन्नो भावेणं चारित्तं खवगसेडिं च ॥ ५५ ॥ तो खवियधाति-
कम्मो केवलनाणेण पेच्छए सबं । देवयविइन्नलिंगो जाओ पत्तेयबुद्धोत्ति ॥ ५६ ॥ पडिबोहए य पियरं पसन्नचंदं च सावयं
कुणइ । सिरिवीरजिणसयासे गओ तओ गिण्हउं पियरं ॥ ५७ ॥ दिक्खाविओ य सिक्खाविओ य सिरिवीरजिणवरेणोसो ।
वक्कलचीरी सिद्धो पियावि गंतूण दियलोयं ॥ ५८ ॥ सिज्झिस्सइ धुयकम्मो भोत्तूण सुदेवमणुयसोक्खाइं । इय जरदुहवारणयं
सिरिवीरजिणिंदपयकमलं ॥ ५९ ॥ प्रसन्नचन्द्रस्य दीक्षाग्रहणं मनसा संग्रामः ततो निवृत्तस्य केवलोत्पत्तिः इदं त्विह न
लिखितमतिप्रतीतत्वादप्रस्तुतत्वाच्चेति ॥

इति जितशत्रुराजर्षिकथानकं समाप्तम् ॥

तदेवमुक्तं रोगजराविषयमशरणत्वम्, अथ मृत्युविषयं तद् विभणिषुराह—

समुवाट्टियम्मि मरणे ससंभमे परियणम्मि धावंते । को सरणं परिचिंतसु एक्कं मोत्तूण जिणधम्मं ? ॥४३॥

समुपस्थिते मरणे, निरुपक्रमे इतिशेषः, सोपक्रमे तु तस्मिन् भवति विभवस्वजनादयोऽपि शरणं ॥ जिनधर्मोऽप्यनन्तर-
भावेन परम्परया वा मृत्युवर्जिते स्थाने नयतीत्येतावता शरणमुच्यते, तद्भव एव सद्यः सोऽपि तं निवारयितुं न
शक्नोति, अत एवाह—

अशरण्ये
श्रीसोमच-
न्द्रकथा ॥

॥३७५॥

सयलतिलोयपहूणो उवायविहिजाणगा अणंतबला । तित्थयरावि हु कीरंति कित्तिसेसा कयंतेण ॥४४॥

उत्कृष्टो हि धर्मस्तीर्थकराणां, परं सोऽपि तद्भव एव न मृत्युं निवारयितुमलं, उपायाँश्च संभविनः सर्वानपि केवली जानाति, परं समुत्पन्नकेवलैस्तीर्थकरैरपि स कोऽप्युपायो न दृष्टो येन मृत्युः सद्य एव निवार्यते, एवमनन्तबलादिविशेषणा-
नामपि सफलताऽभ्यूहा ॥ अथ ज्ञान्तास्तीर्थकरा इति प्रभवत्येषां मृत्युः, ये तु सचक्रवर्तिवासुदेवा रौद्रास्तेयामसौ न
प्रभविष्यतीत्याशङ्कथाह—

बहुसत्तिजुओ सुरकोडिपरिवुडो पविपयंडभुयंदंडो । हरिणोव हीरइ हरी कयंतहरिणाऽहरिससत्तो ॥४५॥

हरिः—इन्द्रोऽप्यधरितसत्त्वः कृतान्तकेशरिणा हरिण इव ह्रियते ॥

छक्खंडवसुहसामी नीसेसनरिंदपणयपयकमलो । चक्कहरोऽवि गसिज्जइ ससिब जमराहुणा विवसो ॥४६॥
जे कोडिसिलं वामेक्ककरयलेणुक्खिवंति तूलं व । विज्झवइ जमसमीरो तेऽवि पईववऽसुररिउणो ॥४७॥

ये त्रिष्टुष्टादिवासुदेवाः कोटिशिलां वामैककरतलेन तूलमिवोत्क्षिपन्ति, तानप्यसुराणाम्-अश्वग्रीवादीनां शिपून् वासुदेवान् प्रदीपानिव विध्यापयति यमसमीरः ॥ ततः किमित्याह—

जइ मच्चुमुहगयाणं एयाणावि होइ किंपि न हु सरणं । ता कीडयमेत्तेसुं का गणणा इयरलोएसु ? ॥४८॥

सुगमा ॥ अपरं च निरुपक्रमे मृत्यौ समुपस्थिते सर्वमिदमनर्थकमिति दर्शयति—

जइ पियासि ओसहाइ बंधासि बाहासु पत्थरसयाइ । कारेसि अग्निहोमं विजं मंतं च संतिं च ॥४१॥
अन्नाइंवि कुंटलविंटलाइं भूओवघायजणगाइं । कुणसि असरणो तहविहु डंकिज्जासि जमभुयंगेण ॥५०॥

येऽपि कुटुम्बधनधान्यादयस्तेऽपि निश्चितं मुमूर्षोर्न कस्यचिच्छरणमिति दर्शयति—

सिंचइ उरत्थलं तुह अंसुपवाहेण किंपि रुयमाणं । उवरिड्डियं कुडुम्बं तंपि सकजेकतल्लिच्छं ॥५१॥
धणधन्नरयणसयणाइया य सरणं न मरणयालमि । जायंति जए कस्सवि अन्नत्थावि जेणिमं भणियं ५२

किमन्यत्र भणितमित्याह—

अत्थेण नंदराया न रक्खिओ गोहणेण कुइअन्नो । धन्नेण तिलयसेट्ठी पुत्तेहिं न ताइओ सगरो ॥५३॥

सुगमा ॥ कथानिकानि तूच्यन्ते—

पाडलिपुत्ते नगरे नंदो नामेण आसि नरनाहो । तस्स य नीइविरुद्धो अतिलोभो पसरिओ कहवि ॥ १ ॥ तेण य अणहुंताइं आयट्ठाणा कयाइं दवस्स । विद्धिं च णेइ पुव्विल्लियाइं सवाइं अइलुद्धो ॥२॥ सवाइं तह य संकोइयाइं लोए य वयणठाणाइं । दंडइ ल्हासइ उब्भाविउं असंतं पि अवरहं ॥३॥ नाणाविहे उवाए चिंततो अत्थुवज्जणनिमित्तं । सुयइ विउज्झइ य तहा

गिणहृदय तर्हि च सयलत्थं ॥ ४ ॥ इय अन्नाणपवन्नेण तेण संपील्लज्जण जणनिवहं । अयसस्स निहाणाण य भरियं सयलंपि भूवल्लयं ॥ ५ ॥ विहिओ हाहाभूओ लोओो सत्तोडवि हीरियासेसो । किं बहुणा ? निट्ठवियं नाणयनामंपि नियदेसे ॥ ६ ॥ चम्ममयणाणएणं ववहारी तो पयट्ठिओ तेण । सुयइ उज्झइ भमइ य सवाल्लुड्डो जणो तत्थ ॥ ७ ॥ मरणं चिय चिंततो तस्स कुभूमीवइस्स लुद्धस्स । दिंतो अक्कोसेडवि य छन्नं पयडं च निस्संको ॥ ८ ॥ दुड्डो अमग्गगामी अवयणकारी य मंतिमार्इहिं । नाडं मायंगो इव उवेहिओ चेड्डए कुमई ॥ ९ ॥ अत्रान्तरे अवध्यापुरीराजेन बहूनां राज्ञां समीपे तदन्तिकेडपि केनचित्तुच्छप्रयोजनेन निरूपितः—कुलीनः शीलसंपन्नो, वाग्मी दक्षः प्रियंवदः । यथोक्तवादी स्मृतिमान्, दूतः स्यात् सप्तभिर्गुणैः ॥ ११ ॥ एतैः सप्तभिर्दूतगुणैर्युक्तो भद्रमूर्तिः बहुपरिच्छदान्वितः, समायातः पाटलीपुत्रनगरविषये, तत्र च प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रति-मानुषं च शृणोति नरेन्द्रं प्रति समाख्यातुमप्यशक्यानि विरक्तप्रजादुर्भाषितानि, पश्यति तत्कृतां देशस्यावस्थां, अव-लोकयति प्रायः शून्याभूतानि सर्वस्थानानि, ततः परिव्राजकादिमठादीनपि शून्यान् दृष्ट्वा चिंतयत्यसौ—नन्वैतरपि स्व-स्थानानि किमिति त्यक्तानि ?, दुष्टोऽपि राजा निरपराधमुनीनां क्षताभावे किं कर्तुमीष्टे ?, अथवा नीतिविरुद्धमेव चिन्ति-तमिदं मया, यत् एवं नीतिः—अपराधो न मेऽस्तीति, नैतद् निश्वासकारणम् । विद्यते हि नृशंसेभ्यो, भयं गुणवतामपि ॥ १ ॥ मुनिरस्मि निरागसः कुतो मे, भयमित्येव न भूतयेऽभिमानः । परद्वद्धिषु बद्धमत्सराणां, किमिव ह्यस्ति दुरा-त्मनामलङ्घ्यम् ? ॥ २ ॥ इत्यादि विचिंतयन् गतो राज्ञः समीपे, दृष्टो मीलितान्नेषद्रविणोऽपि प्रजाविरागहतो निःश्रीको राजा, कृतयथोचितप्रतिपत्तिरुपविष्टदग्रतः, सुचिरं स्थितो यावन्न किञ्चिजल्पति तावद् भ्रुवमुत्क्षिप्य प्रोक्तं राज्ञा—किमिति

राजद्वारिको न किञ्चिज्जल्पति ? , तेनोक्तं-अग्रासकालं वचनं, बृहस्पतिरपि ब्रुवन् । अवज्ञां लभते लोकादपमानं च शाश्वतम् ॥ १ ॥ देवेनानुज्ञातैरिदानीं विज्ञप्यते, किंत्वप्रसादो न विधेयो, यतः-सुलभाः पुरुषा राजन्नपथ्यप्रियवादिनः । अप्रियस्य तु पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ १ ॥ वैद्यसांवत्सरामात्याः, यस्य राज्ञः प्रियंवदाः । शरीरधर्मकोशेभ्यः, क्षिप्रं स परिहीयते ॥ २ ॥ नानियुक्तेन वक्तव्यं, व्यवहारे कथंचन । नियुक्तेन तु वक्तव्यमपक्षपतितं वचः ॥ ३ ॥ सभायां न प्रवेष्टव्यं, वक्तव्यं नासमञ्जसम् । अब्रुवन् विब्रुवन् वाऽपि, नरो भवति किल्बिषी ॥ ४ ॥ तत्र च देव ! मया युष्मदीयदेशं प्रविशता यः प्रजाविरागः श्रुतो यच्चापकर्षितवित्तस्य जनस्य दौःस्थ्यमवलोकितं तदेवस्यापि सर्वं विदितमिति भाव्यते, तत्रेयं नीतिरपि देवस्य सुपरिचितैव, यथा-कामः क्रोधस्तथा लोभो, मानो हर्षो मदस्तथा । षड्वर्गमुत्सृजेदेनं, त्यक्ते तस्मिन् सुखी नृपः ॥ १ ॥ अनादेयं न गृहीयात्, परिक्षीणोऽपि पार्थिवः । आदेयं न समृद्धोऽपि, स्रक्षममप्यर्थमुत्सृजेत् ॥ २ ॥ अन्यायोपात्तवित्तेन, लोकद्वयविरोधिना । ये लोभयन्ति राजानं, वैरिणस्ते न मन्त्रिणः ॥ ३ ॥ यशःशरीरं भूपानामिच्छन्ति परमार्थतः । नष्टे तस्मिन् किमर्थेन ? , किं वा राज्यविभूतिभिः ? ॥ ४ ॥ यदि धर्मः कुतो दम्भादर्थो न्यायव्यतिक्रमात् । ततः क्लेशमकीर्तिं च, मुक्त्वाऽन्यत् किं प्रसिद्ध्यति ? ॥ ५ ॥ द्वे वाससी प्रवरयोषिदपायशुद्धा, शय्याऽऽसनं करिवस्तुरगो रथो वा । काले भिषग्नियमिताशनपानदृत्ती, राज्ञः पराक्यमिव शेषमवैहि सर्वं ॥ ६ ॥ अनन्तैः पार्थिवैर्मुक्ता, कालेनोर्वीधनानि च । मीलितानि परं त्यक्त्वा, गतास्ते स्वकृतैः सह ॥ ७ ॥ तस्मात् कुरुष्व तं धर्ममितस्ते योऽन्यजन्मनि । सहायः स्यान्मृतं हेता, नानुगच्छन्ति सम्पदः ॥ ८ ॥ इत्यादि तद्वचः श्रुत्वा कोपावेशाद्दशनगृहीतजिह्वाऽग्नौ राजमहाराजदौवारिकोऽयमिति

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३८०॥

तस्याग्रभवन्नुत्थाय प्रविष्टोऽपवरकमन्त्रे, पतितो दीर्घ निःश्वस्य खट्वायाम्, अपात्रभूतोऽयमनर्हः सधुपदेशानामिति विचिन्त्य
दूतोऽपि गतः स्वनरपतिसमीपमिति ॥ एतो य नंदराया इह लोए चिय उइन्नपावेण । गहिओ रोगायंकेहिं तिबवियणेहिं सुबहुएहिं
॥१॥ तत्तो विलवइ कंदइ धाहावइ कारचइ चिगिच्छाओ । अहियं चिय वियणाहिं घेप्पइ ओवाइयाइं जणो । २॥ देइ जहा मा एको
एसो जीवउ इमम्मि जियलोए । एएण देवयाणं सीलेण महासईणं च ॥३॥ इच्चाइ जंपमाणे लोए रज्जक्खमो सुओ तेण । नामेण
जयाणंदो बहुदुद्धिजुओ विणीओ य ॥ ४ ॥ रज्जं समप्पिज्जणं धरिउं वाहाइ सवहुपुवं तं । तह पुत्त ! करेज्ज अहं जह
सलहिज्जाभि लोएण ॥ ५ ॥ इय वोत्तणं घोरे पडिओ सो वेयणासमुग्घाए । नंदो पंचत्तगओ मोत्तुं सवंपि तं दविणं
॥ ६ ॥ पिउवयणसंकडे निवडिएण पुत्तेण चितियं हंत ! किं पिउणा किर विहियं सुहं जणो जेण सलहेज्जा ॥ ७ ॥
इच्चाइ चितयंतो अदुट्टभावोऽवि निययदुद्धीए । रक्खवावेइ समणे जलासए तो भणइ लोओ ॥ ८ ॥ किं एयं ? तो
रक्खगणुरिसा पभणंति देह करमिण्हि । नीरस्सवि तो लब्भइ पाउं नेउ च गेहम्मि ॥ ९ ॥ तत्तो पभणइ लोओ नंदो चिय
ता वरं इमाहिंतो । गहिएवि तेण अत्थे जं न निरुद्धाइं नीराइं ॥ १० ॥ इय लोयाओ सलहं गाहेज्जणं पिउस्स सवत्थ ।
होइ निराभारो किर पिउवयणाओ जयाणंदो ॥ ११ ॥ तत्तो य करट्ठाणाइं फेडए समहियाइं सवाइं । कुवइ य वयं उचियं
पसत्थओयारचित्तेण ॥ १२ ॥ पालइ नीईइ एयं जाओ सबोऽवि धणकणसमिद्धो । नंदइ लोओ सवत्थ पत्थिवे तम्मि नीइपरो
॥ १३ ॥ इय रक्खिओ न नंदो अत्थेहिं गओ इहंपि चइज्जण । तप्पच्चयपावेहिं अणुभविही भवदुहमणंतं ॥ १४ ॥ इति
नन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥

अशरण्ये
नन्दकथा ॥

॥३८०॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३८१॥

मगहाविसए मामो आसि पसिद्धो सुघोसनामोत्ति । जत्थ धणसंखरहिओ लोओ निद्धणयवग्गोऽवि ॥१॥ कुइअण्णो
नाम तहिं निवसइ गाहावई बहुसमिद्धो । जो अज्जुणोव्व निच्चं चिट्ठइ गोविंदपडिबद्धो ॥ २ ॥ पुणरवि य मीलियाइं कमेण
गावीण सिंगलक्खाइं । गोवालसहस्साणं विरंचिउं ताओं सयलाओ ॥ ३ ॥ अप्पइ रक्खणहेउं तहविहु मिलियाण ताण
कज्जम्मि । बाहिं कलहंति इमे अह कुवियण्णो विभज्जिणं ॥ ४ ॥ इक्कमि गोउले संठवेइ कसिणाउ ताउ सवाओ ।
धवलाणं रत्ताणं हलाहियाणं रवालीणं ॥ ५ ॥ गोहुमवन्नाण तहा नवप्पस्खाण गब्भवंतीणं । उभयवियलाइयाणं पिहो
पिहो गोउलं ठवइ ॥ ६ ॥ सयलाइं अरन्नाइं तस्स चिय गोउलेहिं रुद्धाइं । हिंइ य कमेण इमो सवेसुवि तेसु
मुच्छाए ॥ ७ ॥ पोसेइ तरुणवच्छे जुज्झावइ मत्तवसहविंदाइं । उवजीवए सयंचिय घयदुद्धदहीण गिद्धप्पा ॥ ८ ॥
अण्णदिणे कुइयण्णो तस्स अजिन्नेण तह कहवि पुणो(पीडिओ कहवि) । जह सरइ पाणिंयं हेडुओवि उडुं पि तं चेव ॥ ९ ॥
उच्छलिओ य महंतो दाहो गावीओ तन्नएहिं समं । हिंउं फंसंतो नियकरेहिं मुच्छाइ अभिभूओ ॥ १० ॥ हा गोउलाइं हा
दित्तवसहकुलाइं अईव रम्माइं । घयदुद्धगोरसाणि य पुणोऽवि किर कत्थ लब्धिमहिइ ? ॥११॥ इच्चाइ पलवमाणो न रक्खिओ
गोहणेण कुइयन्नो । मरिउं तिरिएसु गओ भमिही य भवे अणंतम्मि ॥ १२ ॥ इति कुचिकर्णाख्यानकं समाप्तम् ॥

अलयउरं नाम पुरं जत्थ सया धन्नसंगहरूणं । विरमइ महिड्डियाणं न कयावि हु धन्नभावकहा ॥ १ ॥ तत्थविय महा-
रंभो सेट्ठी परिवसइ तिलयनामोत्ति । संगहइ सो य तिलमुग्गमासनिप्फाववीही य ॥ २ ॥ गोधूमचणयतूरिमउडुचउलयमसू-

अशरण्ये
कुचिकर्ण-
कथा ॥

॥३८१॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३८२॥

अशरण्ये
तिलकश्रेष्ठि-
कथा ॥

॥३८२॥

रजुमलया । कोद्वक्त्रुल्यकंगूजवसणगोयारमार्दणि ॥३॥ धन्नाई तओ जाए दुब्भक्खे चिक्किणेइ सयलाइं । सगडाणं च सहस्से वहेइ तण्णच्चयं एसो ॥४॥ जलहिम्मि पवहणेणं पेसइ धन्नाईं अन्नदीवम्मि । पंचिंदियजीवाणवि होइ वहो तस्स आरंमे ॥ ५ ॥ भेहे य तस्स अंते बहिम्मि धन्नेहिं पूरिए निच्चं । भणहणमाणाण असंखधन्कीडाण कोडीहिं ॥ ६ ॥ जो परियणो समग्गो स वेढिओ भमइ अप्पणा तह य । तावच्चिय परिओसो होइ मणो तिलयसेट्टिस्स ॥ ७ ॥ दंतस्स य लेंतस्स य इय धन्नाईं इमस्स बहु कालो । समइक्कंतो अह अबया य कोडवि हु किरियस्स ॥ ८ ॥ नेमिच्चिओ कहेइ जह अहुणा किर निमित्तसउणेहिं । निच्छइयं दुब्भक्खं होही तो तेण लुद्धेण ॥ ९ ॥ घरसंतियं समगं दविणं धन्नाण संगहे खित्तं । अन्नं कलंतरेणं कड्डेऊणं पि णेगगुणं ॥ १० ॥ धन्नाण संगहेच्चिय खित्तं तत्तो य दुट्ठभावो सो । जावासाए विनडिओ चिट्ठइ ता वासकालम्मि ॥ ११ ॥ तह वरसिउं पवत्तो जह फुट्ठेउं तडत्ति सो हिययं । मरिऊण गओ नरए मिच्छत्तारंभमार्दहिं ॥१२॥ भमिही भवं अणंतं धन्नेहिं अरक्खिओ तिलयसेट्ठी । भणइ जहा न सरणं पुत्ताविहु सगरचक्कस्स ॥ १३ ॥ तिलकश्रेष्ठिआख्यानकं समाप्तम् ॥

बारसजोयणदीहा नव विच्छिन्ना पुरी अउज्झत्ति । आसि इह भरहवासे निवेसिया अमरनाहेण ॥ १ ॥ धाणुक्ककरयले च्चिय मग्गणया न उण जीइ अन्नत्थ । सिरिजिणहराइं मोत्तुं दीसंति न सावयजणावि ॥ २ ॥ जियसत्तू तीइ निवो जुवराया तह सुमित्तनामोत्ति । बलकेसवो व अन्नोडन्नसंगया दोडवि महिवलयं ॥ ३ ॥ पालंति समग्गं पि हु तत्तो जियसत्तुणो हवइ पुत्तो । सिरिअजियजिणवरिंदो चउदसवरसुमिणपरिकहिओ ॥ ४ ॥ बीयस्स सगरचक्की तेहेव वरसुमिणसइओ जाओ ।

तत्तो सुमित्तसहिओ जियसत्तू गिण्हए दिक्खं ॥ ५ ॥ सिरिअजियजिणवरिंदो राया सगरो य होइ जुवराया । तत्तो य कुम-
रभावे अट्टारस पुव्वलक्खाइं ॥ ६ ॥ पुव्वगेणऽहियाइं रज्जे तेवन्नपुव्वलक्खाइं । संचिद्धिऊण तित्थं पवत्तए अजियजिणनाहो ॥७॥
तो बारसमे वरिसे संपुन्ने अजियजिणवरिंदस्स । केवलनाणं जायइ उज्जोइयसयलतियलोकं ॥ ८ ॥ सगरो य कुणइ रज्जं चउ-
दस रयणाइं तत्थ सिद्धाइं । सयलं च भरहवासं साहियं तो तहिं जाओ ॥९॥ विक्खाय चक्कवट्ठी तो भुंजंतस्स तस्स वरभोए ।
जायाइं पहाणाइं सट्ठिसहस्साइं पुत्ताणं ॥ १० ॥ जण्हुकुमारो तेसु य उत्तमगुणसंजुओ सुओ जेड्ढो । तेणावि जूयविसयम्मि
रंजिओ कहवि सगरनिवो ॥ ११ ॥ तो सो पमणइ पुत्तय ! जायसु मणवंछियं वरं किपि । इयरोऽवि मणइ इच्छामि ताय !
तुब्भेहिंणुन्नाओ ॥ १२ ॥ सह दंढाइरयणेहिं परिगओ बंधवेहिं सयलेहिं । वियरेउं इह भरहे सयलं वसुहं पलोयंतो ॥ १३ ॥
तत्तो य चक्कवट्ठी सेनं सामंतमंतिपरिकलियं । दाऊण ताण बहुयं विसजए मंगलसएहिं ॥ १४ ॥ तत्तो जण्हुकुमारो बंधूणं
सट्ठिसहसपरियरिओ । अरहंतचेइयाणं ठाणे ठाणम्मि पवराओ ॥१५॥ पूयाओ कारवेंतो वंदंतो तह य गुरुयभत्तीए । दाणाइं
वियरंतो पयाउ सम्माणयंतो य ॥ १६ ॥ कमसोऽवि य रमणिज्जं नाणादुमसंडमंडियं पवरं । कत्थवि कंचणमइयं फालिहमयं
रयणकलियं च ॥१७॥ चउजोयणविच्छिन्नं उच्चत्ते अट्टजोयणपमाणं । सुरविज्जाहरकिन्नं पत्तो अट्टावयं सेलं ॥ १८ ॥ तस्स नियंबे
सिबिरं सयणं मोत्तूण तो गया उवरिं । कइवयपरिवारजुया सट्ठिपि हु बंधवसहस्सा ॥१९॥ जोयणदीहं अज्झं तु वित्थडं तिन्नि
गाउउच्चत्तं । रयणमयं तह नियनियपमाणउसभाइजिणपडिमं ॥ २० ॥ भाइसयथूभकलियं सिरिभरहनरिंदकारियं तत्थ ।
वंदंति चेइयहरं चउदारं परमरमणिज्जं ॥ २१ ॥ अट्टावयसेलसमं अन्नं ठाणं न अत्थि इह भरहे । अम्हेवि कारवेमो

जत्थेरिसजिणहरं रम्मं ॥ २२ ॥ तम्हा इमस्स रक्खं विलुप्पमाणस्स भाविपुरिसेहिं । चित्तेमी जं अम्हं पुव्वनरेहिं कियमि-
मंपि ॥ २३ ॥ इय भणिज्जं गिण्हइ देवसहस्सेणऽहिड्डियं सुदढं । हत्थेण दंडरयणं जण्हुकुमारो तओ तेहिं ॥ २४ ॥ सब्बेहिं
संबंधूहिं सहिओ अट्ठावयस्स चउपासं । भामेइ तयं तेण य वियारिया जोयणसहस्सं ॥ २५ ॥ उंडत्तणेण भूमी तत्तो य उव-
हुयाइं भुवणाइं । नागकुमारसुराणं ते भीया सरणमल्लीणा ॥ २६ ॥ जलणप्पहस्स तेणवि विन्नाया अवहिणा सगरपुत्ता ।
तो कुविएणागंतुं भणिया रे रे किमाढत्तं ? ॥ २७ ॥ किं ठिइलोवं काउं तुब्बेहिं विढत्तमेत्थ ववसाए ? । कसिणाहिंतुंडियाए
कंडुयह किमप्पयं अहवा ? ॥ २८ ॥ अप्पवहाए निययं होइ बलं उत्तणाण लोयम्मि । नियपक्खबलेणं चिय पडइ पयंगो
पईवम्मि ॥ २९ ॥ मग्गट्टिइइ गुरुणो ण कुणंति अइक्कमं जुगंतेऽवि । किं उवलद्धो केणवि मग्गुत्तिन्नो रहो रविणो ? ॥ ३० ॥
इयरे जं किंचिबलं लहिज्जण समुच्छलंति तुच्छप्पा । सम्मं न ठवंति पयं असारपक्खावि जह सलहा ॥ ३१ ॥ दुस्सीलेहिं
सुएहिं पावइ वयणिज्जयं पियावि लहुं । किरणा तवंति लोयं वयइ अदड्डवयं सरो ॥ ३२ ॥ कजं कुणंति गरुया भमरव पर-
स्स अणुवरोहेण । अन्ने उ मूसगा इव कज्जाभावेऽवि परदुहया ॥ ३३ ॥ तम्हा सगरस्स सुया तुब्बे भुवणम्मि विस्सुयगुण-
स्स । तेणेकं खमियमिणं न पुणो एवं खमिस्साभि ॥ ३४ ॥ तो जण्हुणावि भणियं अम्हाणं न तुम्ह भवणभंगत्थं । नागा-
हिव ! आरंभो एसो अट्ठावयस्स पुणो ॥ ३५ ॥ जिणभवणरक्खणट्ठा विहिया परिहा तहिं च तुम्हाणं । जं अवरद्धं अन्नाण-
दोसओ तमिह खमियव्वं ॥ ३६ ॥ तो उवसमिउं जलणप्पहे गए चित्तियं तहिं तेहिं । पूरिहिइ इमा परिहा कालेण पुणोवि
जलरहिया ॥ ३७ ॥ इय चित्तिज्जण जुण्हो दंडेणं दारिज्जण माहिवीढं । आणाइ तहिं गंगासलिलं पक्खिवइ परिहाए ॥ ३८ ॥

तत्तो जलपूरेणं नागकुमाराण ताई भवणाई । पुणरवि उवहुयाई तत्तो जलणप्पहो कुविओ ॥ ३९ ॥ सह नागकुमारेहिं समा-
गओ तत्थ जत्थ सगरसुया । कुविएण य तो तेणं तह ते अवलोइया सवे ॥ ४० ॥ जह हुंति छारकूडा सवेडवि हु जीविएण
परिसुक्का । उच्छलइ तओ सेने सयले हाहारवो करुणो ॥ ४१ ॥ तो तह विलवंति तहिं कुमराणंतेउरीओ सयलाओ ।
सामंतिमंतिलोओ जह रुयइ समं पसुगणेहिं ॥ ४२ ॥ तत्तो बहुसोयजुयं सेनं कहकहवि संवेहेज्जण । सवंपि निराणंदं वयइ
अउज्झाई आसन्ने ॥ ४३ ॥ आवासेज्जण ठिया बुन्ना सवेडवि मंतिसामंता । मंतंति तहिं कह भो ! साहेयवं इमं रन्नो ? ॥ ४४ ॥
जओ-अच्छउ ता निययपहू वावाइज्जिइ जमेत्थ अन्नोडवि । पेच्छंताणं धीरा तंपि हु सहिउं न सकंति ॥ ४५ ॥ ता साहेमो
अम्हे निब्भग्गा चकिणो कहं एयं ? । अम्हे अक्खयदेहा सवेडवि मया पुणो कुमरा ॥ ४६ ॥ तं किंपि एइ कजं पुव्वज्जियद-
हुदिबओएण । मरणम्पि जत्थ अरिहं असुंदरं जीवियवंपि ॥ ४७ ॥ तो अम्हंपि सयंचिय जालोलिकरालहुअवहे पडिउं ।
जुज्झइ पयंगलीला न उणो सुयमराणवज्जरणं ॥ ४८ ॥ अहवा समए चुक्काण तेण किं एत्थ बालचरिएण ? । भवियवमिमं
नासो तेसिं गरिहा य अम्हाणं ॥ ४९ ॥ इय मंतंताण इमाण आगओ तत्थ माहणो एक्को । भणिया ते तेण अहो किं एवं
आउलीभूया ? ॥ ५० ॥ धीरा होह अहं चिय साहिस्सं चक्कवड्डिणो एयं । इय भणिज्जण अणाहं मडयं घेत्तुं गओ एसो
॥ ५१ ॥ रायदुवारें महया सहेणं पलवमाणओ एसो । पुच्छाविओ निवेणं पभणइ एक्को सुओ मज्झं ॥ ५२ ॥ अहिणा डक्को
सोडवि हु जाओ निच्चंडुओ तओ एयं । जीवावसु तो राया गारुडिए पेसए तत्थ ॥ ५३ ॥ वाहेज्जणं मंते तेहिंवि नाओ
जहा मओ एसो । किंतु अइच्छंदसो माहणोत्ति तो तं विबोहेउं ॥ ५४ ॥ तेहिं भणियं न कोडवि हु मयपुव्वो जत्थ मंदिरे

ताओ । रक्खं आणेह तओ जीवावेमो इमं डसियं ॥ ५५ ॥ रण्णा पुरी समग्गा तओ गवेसाविया तहा गामा । तंपि न लद्धं
गेहं मयाण संखा जहिं अत्थि ॥ ५६ ॥ एत्तो रत्ता भणियं मज्झवि वंसंमि कुलगरा सत्त । तत्तो उसहजिण्णोदो भरहो बाहु-
नलिमाईया ॥ ५७ ॥ राया आइच्चजसो सोमजसो जा असंखकोडीओ । रायाण मया उ सिवे पयम्मि केई गया अचे ॥ ५८ ॥
दियलोए संपत्ता जियसत्तू जेठुबंधवो पिण्णो । सिद्धो मज्झ पियावि हु गओ सुरेसुं सुमिच्चोडवि ॥ ५९ ॥ ता जमिह अणं-
तेण जणेण साहारणं तुह सुयस्स । मरणं माहण ! तत्थवि किं तुह एएण सोएण ? ॥ ६० ॥ तो माहणेण भणियं नर-
वर ! तहवि हु इमो सुओ एको । मज्झ तओ अइदुसहं मरणं रक्खह इमस्स तओ ॥ ६१ ॥ दीणाण समुद्धरणं भयंमि रक्खा
गुरूण विणओ य । दप्पुद्धराण समणं दणं दारिदित्तवियाणं ॥ ६२ ॥ सबस्स पियं वयणं बंधुसिणेहो कयन्नुया सव्वं । सप्पुरिसाण
इमां पणईसिद्धां लोयम्मि ॥ ६३ ॥ तो नरवइणा भणियं माहण ! रक्खाएँ अविसओ मच्चू । न य सिज्झंति गुरूणवि
जाइं असज्झां कजाइं ॥ ६४ ॥ सो नत्थि च्चिय भुवणेवि कोइ जो खलइ तस्स माहणं । सच्छंदयारिणो भुवणवेरिणो
हयकयंतस्स ॥ ६५ ॥ सीयंति सयलसत्थां तत्थ न कंमंति मंतंतताइं । अदिट्ठं पहरंतो मरणे किं पोरिसं कुणउ ? ॥ ६६ ॥
किंच-जइ तस्स चैव एकस्स होज संसारगोयरगयस्स । मरणं न उणो अनस्स जंतुणो हयकयंतओ ॥ ६७ ॥ तो जुज्झइ रोयण-
पिट्ठणां काउं इमस्स लोयस्स । अह पुण सामन्नं विय मरणं भुवणे किमेएण ? ॥ ६८ ॥ तो माहणेण भणियं जइ एवं
नरवरिंद ! तुमएडवि । सट्ठिसहस्ससुयाणं मयाण सोओ न कायवो ॥ ६९ ॥ तो जाव बुन्नहियओ सो तं चित्तेइ हा किमेयंति ? ।
कयसंकेया ता तत्थ आगया मंतिसामंता ॥ ७० ॥ सबंपि जहावचं कहियं तो तेहिं चक्कवड्डिस्स । सोऊण तयं राया मुच्छाविह-

लंघलो पडिओ ॥ ७१ ॥ लद्धूण चेयणं तो सह अवरोहेण पागयनरोढं । पलवइ करुणं राया विमुसरियासेसपुव्वुत्तो ॥ ७२ ॥
तो माहणेण भणियं सुपुरिस ! सुमरेसु निययभणियाइं । अवलंबसु धीरत्तं किं बालविचिट्ठिणिमिणा ? ॥ ७३ ॥ परवस-
णंमि सुणेहं संसाराणिच्चयं कहइ लोओ । नियबंधुयणविणासे संबंस्स चलंति बुद्धीओ ॥ ७४ ॥ तुम्हारिसावि सुपुरिस ! सोय-
पिसाएण जइ गसिजंति । ता साह तुमं चिय धीर ! धीरिमा कं समहियउ ? ॥ ७५ ॥ सप्पुरिसच्चिय वसणं सहंति गरु-
यंपि धीरमाहण्या । धरणिच्चिय सहइ जए वज्जनियायं न उण तंतू ॥ ७६ ॥ होइ गरुयाण गरुयं वसणं लोयम्मि न उण
इयराण । जं ससिरविणो धेपंति राहुणा न उण ताराओ ॥ ७७ ॥ कुणइ वियारं कालो न वेयपुरिसाण फुरियतेयाणं ।
उसिणत्तणं न मुंचइ जलणो सिसिरेडवि नियपगइं ॥ ७८ ॥ तुम्हारिसाण सुपुरिस ! सयमवि विन्नायसयलभावाणं । मोत्तूण
नियविवेयं को अनो देइ उवएसं ? ॥ ७९ ॥ नियजीविएण जेहिं जिणभवणं रक्खिऊण य विढत्ता । सांसयकित्ती लोए
किह सोच्चा तुज्झ ते पुत्ता ? ८० ॥ इच्चाइ विप्पवयणं सोऊणं सगरचक्किणा भणियं । सच्चं अवितहमेयं मूढाणं चेड्ढियं सेसं
॥ ८१ ॥ एत्थंतरम्मि अट्ठावयस्स अासन्नवत्तिणो लोगा । परिहं भरिऊणं निग्गयाइ गंगाइ अभिभूया ॥ ८२ ॥ पोक्कार-
यंति सगरस्स अगगओ तेण सिक्खमभिदाउं । जण्हुकुमारस्स सुओ भगीरही पेसिओ तत्थ ॥ ८३ ॥ सामंतमंतिसहिण
तेण गंतुं तहिं विहेऊण । तिन्नुववासे जलणप्पभाइ आराहिया नागा ॥ ८४ ॥ तेसिं अणुन्नाइ तओ सुरसिन्धू तेण दंडरय-
णेण । भंजतेणं सेले भूमिं सरियाणयंतेण ॥ ८५ ॥ अट्ठावयाउ नीया भिंदती सेयकूडवरसेलं । कह्लासगंधमायणहिरिमं-
तनगेसु य कमेण ॥ ८६ ॥ ता मज्जेण कुरूणं सागेयं दाहिणेण फुसमाणी । अवरेण कोसलाणं तदुत्तरेणं पयागस्स ॥ ८७ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३८८॥

कासीण दाहिणेणं कत्थइ विंशस्स मज्झयारेणं । मगहाण उत्तरेणं अंगाणं दाहिणेणं च ॥८८॥ बहुदेसगामनचरे फुसमाणी दाहि-
णेण गंतूण । वलिया पुवाभिमुहा गंगा सह नइसहस्सेहिं ॥ ८९ ॥ नीया पुवसमुदं विहिया पूया पुणोडवि नागाणं । जत्थ
समुदे मिलिया तं गंगासायरं भणियं ॥ ९० ॥ गंगा जणहुकुमारो जं आणइ तेण जणहवी भणिया । नीया य भगीरहिणा
जम्हा भागीरही तेण ॥९१॥ नाएहिंवि मिलिजणं भगीरही जाइ पूइओ सगिहं । तं रजे ठविजणं गिण्हइ दिक्खं सगरचक्की ॥९२॥
सिरिअजियजिणसयासे तवमणुचरिजण सिद्धिमणुपत्तो । रजं पालेइ भगीरहीवि अह अनया कंप्पि ॥ ९३ ॥ अइसयनानि
पुच्छइ किमहं एक्कोत्थ नाह ! उवरिओ ? । किं वा सट्टिसहस्सा कुमराण मयाइं समकालं ? ॥ ९४ ॥ तेण भणियं नराहिव !
पुर्वि देवाण वंदणनिमित्तं । अट्ठावयम्मि सेले चलिओ संघो बहू सो य ॥ ९५ ॥ गामस्सेक्कस्स बहिं आवासं गिण्हए तहिं
गामे । पडिणीओ सबोडवि हु लोओ उ लउडलेड्डुहिं ॥ ९६ ॥ पहणइ वयइ असब्भं निंदइ खिसइ य तत्थ पुण एक्को । कुंभारो
तं वारइ लोयं सवं ससत्तीए ॥ ९७ ॥ भद्दगभावो य इमो आणेउं देइ तत्थ संघस्स । भंडगनीरणइंधण तह सालणगाइयं
सवं ॥ ९८ ॥ तत्तो गयम्मि संघे तम्मि भवे चेव तस्स गामस्स । संघासायणपावं समुइन्नं किप्पि तेणेक्को ॥ ९९ ॥ गामपुरिस्सो
विहेउं चोरिकं कत्थइं सलोदोडवि । गंतुं तत्थ पविट्ठो न अप्पिओ राउलंतस्स ॥ १०० ॥ कोवं गएण रत्ता तओ पलीवा-
विओ इमो गामो । दट्ठा सट्टिसहस्सा लोयाणं सो य कुंभारो ॥ १०१ ॥ सक्कुड्ढो उवरिओ जमन्नगामं तथा गयो आसि ।
गामजणो य समग्गो मरिउं महिसीए पोट्टम्मि ॥ १०२ ॥ एकम्मि कीडयाणं सट्टिसहस्साइं कहवि जायाइं । करिचरण-
चंपियाइं मयाइं तत्थविय समकालं ॥ १०३ ॥ इय समुदाइयकम्मस्स दोसओ समग्गेव जायंति । पायं मरंति य समं ते

अशरण्ये
सगरचक्रि-
क्रथा ॥

॥३८८॥

संसारम्मि भममाणा ॥ १०४ ॥ कत्थइ वाहिग्घत्था कत्थइ रत्ने दधगिनिहड्डा । कत्थइ सत्थेण हया इय ते भमिउं भवं
घोरं ॥ १०५ ॥ केणइ कम्मवसेणं सगरस्स सुया इहं समुप्पन्ना । आगंतूणं नारयतिरिमणुदेवाण मज्झाओ ॥ १०६ ॥
कुंमारोऽवि हु मरिउं वीयम्मि भवे महड्डिओ वणिओ । जाओ तइयम्मि भवे राया एवं कमेणोसो ॥ १०७ ॥ एत्तो अणंतर-
भवे वेमाणियसुरवइत्तणं लद्धुं । जाओ तुमं पि इहइं भगीरही सगरसुयपुत्तो ॥ १०८ ॥ संघासायणकम्मस्स सेसमह किंपि
जाऽऽगयं उदए । तेण मया ते कुमरा सवेऽवि तुमं तु संघस्स ॥ १०९ ॥ भत्तिफलेणुवरिओ राया जाओत्ति इय स निय-
चरियं । सोळणं संविग्गो गहिळ्ळण वयं गओ सिद्धि ॥ ११० ॥ इति सगरसुताख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ दृष्टान्तगर्भमशरणत्वभावनोपसंहारमाह—

इय नाऊण असरणं अप्पाणं गयउराहिवसुओव । जरमरणवाह्खिविच्छिन्निकारए जयसु जिणधम्मो ॥५४॥

इति-पूर्वोक्तेन प्रकारेण रोगजरामृत्युविषयेऽशरणमात्मानं ज्ञात्वा रोगजरामरणवह्नीविच्छेदकारके यतस्व जिनधर्मे, क
इव ?, गजपुराजस्तु निव ॥ कः पुनरसौ ? इति, उच्यते—

कुरुजणवए पसिद्धं नयरं नामेण गयउरं आसि । जत्थुववणकमलसरेसु चेव सउणाण संपाओ ॥ १ ॥ भीमरहो नाम
तहिं राया चंदोव कुवलयाणंदो । देवी सुमंगला तस्स ताण पुत्तो य गुणकालिओ ॥ २ ॥ वसुदत्तो नामेणं तेण अहीयाउ
थेवदियहेहिं । सवाओऽवि कलाओ नियबंधवमित्तपरियरिओ ॥ ३ ॥ कुवइ सुहुमवियारं कलासु निसुणेइ सुद्धसिद्धंतं ।

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३९०॥

सेवइ सुणीण चरणे वंदइ जिणचेइयाइं च ॥ ४ ॥ इय बुद्धिपगरिसेणं देहेण य वद्धमाणओ एसो । बहुयणसलाहणिजो
संपत्तो जोवणं रम्मं ॥ ५ ॥ परिणाविओ य रत्ना नरिंदधूयाउ पवररूवाओ । कारविया य निवेणं सत्वासिं ताण पासाया
॥ ६ ॥ अह ताहिं समं कुमरो वसुदत्तो अहमहतपासाए । खुंजइ विउले भोए अहिणवदेवोव सुरलोए ॥ ७ ॥ एवं वचंतस्मी
काले सो अजया वरकुमारो । ओलोयणम्मि चिट्ठइ अनलोयंतो नयरमणं ॥ ८ ॥ तो पिच्छइ नरमेगं सवंगे कुट्टवाहिपरि-
घत्थं । मच्छीहिं भिणिहिणंतं खीणसरं दीणभावं च ॥ ९ ॥ तस्स अणुमगओ धिय पेच्छइ पवणेण भगगतणुमज्झं । बुद्धं
जड्ठिविलगं पुरिसं घुलमाणसुहलालं ॥ १० ॥ जुहंतदेहचम्मेण वेढियं अट्ठिंपजरवसेसं । सुइदिट्ठिदुब्बलं पक्खलंतचलणं
अडवडंतं ॥ ११ ॥ तस्सविय पिट्ठओ पुण खंधेणं चउजोणेहिं उक्खित्तं । पेच्छइ पुरिसं कंपि हु पुरओ वजिरविरसत्तूरं
॥ १२ ॥ तो परिचितइ कुमरो पेच्छ अहो असरणत्तणं लोए । चोराईहिं विलुत्तो लोओ अम्हं परिकहेइ ॥ १३ ॥ रोगजरा-
मच्चूहिं इमेहिं पुण लुप्पमाणदेहाणं । अम्हाणंपि न सरणं विजइ लोयाण किं भणिमो ? ॥ १४ ॥ तो अंतरंगएसिस्सिविल-
सिरविलवतंसत्तुपक्खम्मि । जं विसयमुच्छिणहिं चिट्ठिजइ तं विमूढत्तं ॥ १५ ॥ इच्चाइ चिंतिज्जणं गओ कुमारो पिज्जण पास-
म्मि । तत्तो कयंजली भणइ ताइं अम्मो ! असरणोऽहं ॥ १६ ॥ तो मह भीयस्स करेह ताय ! जह होइ इह सणाहत्तं । तत्तो
रणा भणियं किह वच्छ ! तुहं भणसि एवं ? ॥ १७ ॥ एयाउ करिषडाओ परबलमहणी य तुह सहीणाओ । एयाइं साह-
णाइं जलनिहिकछोलभीमाइं ॥ १८ ॥ तुह अप्पायत्ताइं तह दप्पियपवरसुहडकोडीओ । रहियसणाहा य रहा एए समरम्मि
जुज्झोहा ॥ १९ ॥ लच्छी य घरे विउला अणिट्ठिया तुज्झ चेव हत्थगया । किह होसि तं अणाहो वच्छ ! असरणो न इय रज्जे ?

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३९१॥

॥ २० ॥ तुह चैव य साहीणो नाहो सरणं तुमं चिय जयस्स । भुंजसु विउले भोए निचिंतो सह सभजाहिं ॥ २१ ॥ तो कुमरेणं भणियं अत्थि इमं ताय ! करिघडाईयं । किंतु असारं सवं देहद्धियसत्तुरक्खाए ॥ २२ ॥ रोयजरामच्चूहिं अभिभूयं जेण अज्ज पुरिसतिगं । दिठ्ठं मए सयं चिय रायपहे तं च करुणाए ॥ २३ ॥ रक्खेउं मह चिंता जाया एएहिं करिघडाईहिं । किंतु परे ते दूरे तिन्नि जणा जाव अइनिउणं ॥ २४ ॥ चिंतेमि अप्पयं बहु न तीरए ताण रक्खिउं कहवि । ता एरिससत्तु-
वले उच्छरिए ताय ! निरुवाओ ॥ २५ ॥ रेहइ न नीइकुसलो बुद्धिउओ पुरिसयारकलिओ य । तो चिंतेमि उवायं अणुजा-
णह मं पसीऊण ॥ २६ ॥ अह सोयगगरगिरो गलन्तनयणो पिया य जणणी य । पभणंति वच्छुवाओ इह जिणदिक्खाइ
न हु अनो ॥ २७ ॥ सा य तुह दुकरचिय सुकुमालतणुस्स भोगललियस्स । न हि सहइ मालईए कुसुमं पविकहिणकर-
मलणं ॥ २८ ॥ तो पभणइ वसुदत्तो एवं चिय जं जहा भणह तुब्भे । किंतु न धीराण जए दुकरमुल्लसियविरियाण ॥ २९ ॥
नरए य परवसेणं सहियाओ वेयणाओऽणंताओ । इहंइपि किं न विसहइ जीवो एत्थागयं दुक्खं ? ॥ ३० ॥ इच्चाइनिउणजु-
त्तीहिं ताइं पडिबोहियाइं पियराइं । तह तेण जह इमेहिं पुन्नाओ गिण्हए दिक्खं ॥ ३१ ॥ उगं काऊण तवं रोयजरामरण-
वच्छिविच्छेयं । विहिज्जं विहुयरओ वसुदत्तो सिद्धिमणुपत्तो ॥ ३२ ॥ इति गजपुरराजसूनुवसुदत्ताख्यानकं समाप्तम् ॥

तत्समाप्तौ च समाप्ता द्वितीया अशरणत्वभावेनेति ॥

यदि नाम स्वकृतकर्मफलविपाकमनुभवतां शरणं न कोऽपि सम्पद्यते, तथाऽपि तद्वेदने द्वितीयः सहायमात्रं कश्चिद् भविष्यति ? , एतदपि नास्तीति दर्शयितुमशरणत्वभावनाऽनन्तरमेकत्वभावनामाह—

एक्यो कस्माहं समज्जिणेइ भुंजइ फलं पि तस्सेक्को । एक्कस्स जम्ममरणे परभवगमणं च एक्कस्स ॥५५॥
सयणाणं मज्झगओ रोगाभिहओ किलिस्सइ अहेगो । सयणोऽविय से रोगं न विरिंचइ नेय अवणेइ । ५६।

सुगमे, नवरं 'न विरिंचइ' चि न विभज्य गुह्णाति, नाप्यपनयति । तथा—

मज्झम्मि बंधवाणं सकरुणसदेण पलवमाणानं । मोत्तुं विहवं सयणं च मच्चुणा हीरए एक्को ॥५७॥
पत्तेयं पत्तेयं कम्मफलं निययमणुहवंताणं । को कस्स जए सयणो ? को कस्स परजणो एत्थ ? ॥५८॥

स्वकृतकर्मफलं ह्यनुभवतां प्राणिनां यदा कोऽपि विभागं न गुह्णाति नापि तद्वेदनं निवारयितुं शक्नोति तदा कः कस्य स्वजनः परजनो वा ? , न कश्चित्, मोहविलसितमात्रमेवेदमिति भावः ॥ अथ सहानुयायी कोऽपि स्यात्, तदपि नेत्याह—

को केण समं जायइ ? को केण समं परं भवं वयइ ? । को कस्स दुहं गिणहइ ? मयं च को कं नियत्तेइ ? । ५९।
गतार्थी ॥ एवं च सति केयमन्यजनशोचनेत्याह—

अणुसोयइ अन्नजणं अन्नभवंतरगं च बालजणौ । न य सोयइ अप्पाणं किलिस्समाणं भवे एक्कं ॥६०॥

सुगमा । एवमेकत्वेऽपि देहिनां मूढतामुपदर्शयति—

पावाइं बहुविहाइं करेइ सुयसयणपरियणणिमित्तं । निरयम्मि दारुणाओ एक्कोच्चिय सहइ वियणाओ ॥६१॥
कूडक्कयपरवंचणवीसिसियवहा य जाण कज्जम्मि । पावं कयमिणिंहे ते ण्हाया धोया तडम्मि ठिया ॥६२॥

इदानीमिति पापविपाकवेदनाकाले ॥

एक्कोच्चिय पुण भारं वहेइ ताडिज्जाए कसाइहिं । उप्पणो तिरिएसुं महिसतुरंगाइजाइसु ॥६३॥
दुट्ठकुम्भुबस्स कए करेइ नाणाविहाइं पावाइं । भवचक्कम्मि भमंतो एक्कोच्चिय सहइ दुक्खाइं ॥६४॥

योऽपि मम स्वजनविस्तारो महानिति गर्वितमनास्तन्निमित्तं पापानि करोति तस्याप्यधिकतरकर्मबन्धं भुत्वा नान्यत् फलमीक्ष्यते, द्वितीयस्यानुपलम्भादिति दर्शयति—

सयणाइवित्थरो मह एत्तियमेत्तोत्ति हरिसियमणेण । ताण निमित्तं पावाइं जेण विहियाइं विविहाइं ॥६५॥
नरयतिरियाइएसुं तस्सवि दुक्खाइं अणुहवंतस्स । दीसइ न कोऽवि बीओ जो अंसं गिणहइ दुहस्स ॥६६॥

गतार्थं ॥ आस्तां शेषः, चक्रिणोऽपि न कश्चिद् द्वितीय इति दर्शयति—

भोतूण चक्किरिद्धिं वसिउं छक्खंडवसुहमज्झम्मि । एक्को वच्चइ जीवो मोतुं विहवं च देहं च ॥६७॥
एक्को पावइ जम्मं वाहिं बुद्धत्तणं च मरणं च । एक्को भवंतरेसुं वच्चइ को कस्स किर बीओ ? ॥६८॥

उत्तानार्थे ॥ अथ दृष्टान्तोपदर्शनगभमिक्त्वभावनासुपसंहरन्नाह—

इय एक्कोच्चिय अप्पा जाणिज्जसु सासओ तिहुयणेऽवि । थंक्कति महुनिवस्स व जणकोडीओ विसेसाओ ६९

सुबोधा । कथानकं तूज्यन्ते—

कासीजणवयमज्जे नयरी वाणारसित्ति सुपसिद्धा । दोसायरो ससिच्चिय जीइ सराणं च जडसंगो ॥ १ ॥ सिरिपासनाह-
जम्मणपविच्चियाए इमीइ नरनाहो । नामेण मद्द महुसोयणोव जी सव्हामपिओ ॥ २ ॥ परबलवीरो नामेण तस्स एक्को
अहेसि पाइक्को । लक्खं शुंजइ वित्तीइ वाहवीओ सया एसो ॥ ३ ॥ अह कुरुजणवयपहुणा समं महाविग्गहो महुनिवस्स ।
जायइ कइयानि तओ नियनियदेसाण सीमाए ॥ ४ ॥ संचहिज्जणं दोन्निवि समागया किंतु महुनिवो थेवो । बहुया य परे
तेसुं जलहिज्जलेसुं व चइरिवलं ॥ ५ ॥ सत्तुगमुद्धिसमाणं खत्तियधम्माणुविच्चिओ तहवि । न नियत्तइ महुराया तो खुभिओ
अण्णदियहम्मि ॥ ६ ॥ परवीरेण समं सो मंतइ सो आह देव ! होसु धियो । अज्ज रयणीइ सबं सुत्थं काउं समप्पेमि ॥ ७ ॥
तो करहाणं उवरिं सेवसिं तेण रयणिसमयम्मि । खित्ताउ सारियाउ थोवं थोवं बलं तत्तो ॥ ८ ॥ बहुएहिं तूरेहिं गाढं
वजंतदक्कमार्द्धिं । पडुवियं सव्वत्तो गयउरसामी पुणो जत्थ ॥ ९ ॥ सुद्धिं समं काउं गंतूणं निवड्डिओ सयं तत्थ । पाणग्गाहं

राया सो निग्गहिओ तओ तेण ॥ १० ॥ तत्तो नायगरहिंयं सेन्नं सयलंपि लूसियं तेण । गयतुरयरहा कोसा सव्वं गहिंयं महुनिवेण ॥ ११ ॥ परवलवीरस्स इसो तुहो दिन्नं वहुं दविणजायं । मंडलमार्इणं पुण करयावि पणिणहए एसो ॥ १२ ॥ तो महुनिवस्स चित्ते संलग्गा वासणा इमा गाढं । जह चउरंगम्मि बले पाइक्का चैव सारंगा ॥ १३ ॥ एएहिं चिय जिप्पइ बुद्धीइ इमाण चैव संचलइ । सेसं तुरगाईयं तो एएच्चिय निवाण हिया ॥ १४ ॥ इय वासणावसेणं पाइक्के संगेहइ सो सुहडे । ता जाव मेलियाओ कोडीओ इमाण एएण ॥ १५ ॥ तो तेसिं समवायं दहूणं तूसए सया एसो । बलदरिसणं च गिणहइ अभिउत्तो ताणं अणवरयं ॥ १६ ॥ किं-बहुणा ताणं चिय कहाइ तह दरिसणेण चेह्वाए । रंजिज्जइ महुराया तेहिं चिय वेढिओ भमइ ॥ १७ ॥ अह अन्नया विस्सई उप्पन्ना तस्स नरवरस्स दहं । तो तीइ समक्कंतो मज्झ वलं मज्झ वरसुहडा ॥ १८ ॥ मह रज्जं मह विद्वो मह परिवारम्मि एत्तिओ लोओ । इय पलवंतो सव्वेसिं ताण सुहडाण चउपासं ॥ १९ ॥ सेल्लसरसवलमल्लयकरालकरवालकुंतहत्थाण । मिलियाण नियंताणं परिमुक्को जीविएणेसो ॥ २० ॥ एक्को चिय तो नरए सहेइ तिवाइं दुक्खलक्खवाइं । महुराया इहइं चिय ठियाउ सुहडाण कोडीओ ॥ २१ ॥ इति मधुनृपाख्यानकं समाप्तम् ॥

तदेतत्समाप्तौ तृतीया एकत्वभावना समाप्ता ॥

भवत्वेकाकी जीवः, परं य एते शरीरविभवादयः पदार्थाः ते जीवेन सहातिसन्निकृष्टत्वादतिवह्यभत्वाच्चाभिन्ना भविष्यन्ति, अतस्तदर्थे पापान्यपि करोत्ययं, नैतदेवमित्युपदेष्टुमेकत्वभावनाऽनन्तरमन्यत्वभावनामाह—

अन्नं इमं कुडुम्बं अन्ना लच्छी सर्रीरमवि अन्नं । मोत्तुं जिणिंदधम्मं न भवंतरगामिओ अन्नो ॥७०॥
प्रकटार्थी ॥ किमिति देहादयो जीवादन्ये?, न तु जीवस्य आत्मभूता इत्याह—

विन्नाया भावाणं जीवो देहाइयं जडं वत्थुं । जीवो भवंतरगई थक्कंति इहेव सेसाइं ॥७१॥

भावानां—जीवाजीवण्यपापादिपदार्थानां विज्ञाता—बोधस्वरूपो जीवः, यत्तु धनधान्यादिकं वस्तु तज्जडम्—अचेतन-स्वरूपं, चेतनाचेतनयोश्च कथमेकत्वं स्यादिति भावः । जीवश्च भवान्तरं गच्छति, शेषाणि तु शरीरादीन्यत्रैव तिष्ठन्तीत्य-तोऽपि जीवाच्छरीरादयो भिन्नाः, भेदे लोकस्य गमनमपरेषां चावस्थितिरिति युज्यते, नान्यथेति भावः ॥ अपरमप्यन्यत्व-कारणमाह—

जीवो निच्चसहावो सेसाणि उ भंगुराणि वत्थूणि । विहवाइ बज्झहेउब्भवं च निरहेउओ जीवो ॥७२॥

नित्यस्वभावो जीवः, कदाचिदप्यविनाशात्, शेषाणि तु शरीरादिवस्तूनि भंगुराणि—विनश्वराणि, अग्निसंस्कारादिना-ज्जैव विनाशाद्, विभवादिकं च वस्तु बाह्यदृष्टहेतुसमुद्भवं, जीवस्त्वनादिसिद्धो निर्हेतुकः, नित्यानित्ययोः सहेतुकनिर्हेतुक-योश्च भेदः सुप्रतीत एवेति ॥ भेदे हेत्वन्तरमभ्याह—

बन्धइ कम्मं जीवो भुंजेइ फलं तु सेसयं तु पुणो । धणसयणपरियणाइं कम्मस्स फलं च हेउं च ॥७३॥

जीवो मिथ्यादिहेतुभिर्ज्ञानावरणादिकं कर्म बन्धाति, तत्फलं च समयान्तरे भुङ्क्ते, शेषं तु धनस्वजनपरिजनशरीरादि कर्मणः फलं-कार्यं, शुभाशुभकर्मोदयवशेनैव तस्य जायमानत्वात्, तथा हेतुः कारणभूतं च कर्मणः, तन्ममत्वादिना तत्प्रत्यय-कर्मबन्धस्य जीवे समुत्पद्यमानत्वाद्, अतो भिन्नस्वभावत्वाज्जीवधनादीनां भेदः ॥ यदि नामैवं भेदस्ततः किमित्याह—

इय भिन्नसहावत्ते का मुच्छा तुज्झ विहवसयणेसु ? । किं वावि होज्जिमेहिं भवंतरे तुह परित्ताणं ? ॥७४॥

सुवोधा ॥ किंच—

भिन्नत्ते भावाणं उवयारऽवयारभावसंदेहे । किं सयणेसु ममत्तं ? को य पओसो परजणम्मि ? ॥७५॥

एवमुक्तयुक्तिभ्योऽयःशलाकाकल्पे अन्यत्वे व्यवस्थिते भावानां-जीवशरीरस्वजनविभवादीनां किं तव भो ! स्वजनेषु पुत्रादिषु ममत्वं ? कथं प्रद्वेषः परिजने, नन्वेवं सति सर्वत्रौदासीन्यमेव युक्तं, अथैवं ब्रूयात्-पुत्रादयः प्रौढीभूताः पुरस्तादुप-कारिणो भविष्यन्तीति तेषु ममत्वं, परे तु नैवमिति तेषु प्रद्वेष इत्याशङ्क्याह—‘उवयारे’ त्यादि, उपकारश्चापकारश्चोप-कारापकारौ तद्भावस्य सन्देहस्तत्र सति, इदमुक्तं भवति-पुत्रोऽपि बृहत्तरीभूतः पितरं घातादिना अपकरोति, परोऽपि हि प्रातिवेशिकादि बृहदुन्नतौ सत्यामुपकरोति, तत् कोऽत्र कस्मादुपकारापकारनिश्चयः ? इत्यतो न युक्तौ स्वपरभावेन रागद्वेषाविति ॥ इतोऽपि न युक्तं विभवस्वजनादिषु ममत्वं, कुतः ? इत्याह—

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥३९८॥

अन्यत्व-
भावना ॥

पवणोव गयणमगे अलक्खिओ भसइ भववणे जीवो । ठाणे ठाणम्मि समज्जिऊण धणसयणसंघाए ॥७६॥

यथा पवनो-वायुर्गने चक्षुषा अलक्षितो भ्रमति तथा जीवोऽप्यमूर्तत्वात् सर्वेन्द्रियैरनुपलक्षितो भववने परिभ्रमति.
किं कृत्वा ? इत्याह-‘ ठाणे ’ इत्यादि, अतः कियत्सु स्थानेषु मूर्च्छां कर्त्तव्येति भावः ॥ तथा—

जह वसिऊणं देसियकुडीइ एक्काइ विविहपंथियणो । वच्चइ पभायसमाए अन्नन्नादिसासु सब्बोऽवि ॥७७॥

जह वा महल्लरुक्खे पओससमाए विहंगमकुलाइं । वसिऊण जांति सूरुोदयम्मि ससमीहिद्यदिसासु ॥७८॥

अहवा गावीओ वणम्मि एगओ गोवसान्निहाणम्मि । चरिउं जह संझाए अन्नन्नघरेसु वच्चंति ॥७९॥

इय कम्मपासबद्धा विविहट्ठाणेहिं आगया जीवा । वसिउं एगकुडुम्बे अन्नन्नगईसु वच्चंति ॥८०॥

अतः स्वजनादिषु कः प्रतिबन्धो विधीयतामिति भावः, शेषं सुगमं, नवरं विविधस्थानेभ्य इति पंचमी ॥ अथोपसंहार-
पूर्वकमुपदेशमाह—

इय अन्नत्तं परिचिंतिऊण घरघराणिसयणपडिबंथं । मोत्तूण नियसहाए धणोव धम्मम्मि उज्जमसु ॥८१॥

सुगमा । कथानकं तूयन्ते—

इह चेव भरहवासे अस्थि पुरं दसउरंति नामेणं । महिमहिलाइ मुहंपिन वरयणं दीहरच्छं च ॥ १ ॥ धणसारो नामेणं

॥३९८॥

गुणओवि हु अत्थि तत्थ वरसेट्ठी । तस्स धणो नामेणं पुत्तो पगईइ थिरसत्तो ॥ २ ॥ सो जोवणमणुपत्तो परिणीओ तत्थ विजयसेट्ठिस्स । जस्समइनामं धूयं सा य सया तस्स किर भत्ता ॥ ३ ॥ अह काले वच्चंते धणसारे उवरए धणो चैव । सह जसमईइ जाओ धरस्स सामी समग्गस्स ॥ ४ ॥ तो तह विणायं कुवइ धणस्स सा जसमई जहा सबो । लोओडवि विम्हइज्जइ धणस्स पुण भन्नए किमिह ? ॥ ५ ॥ तत्तो य इमो चितइ मज्झ धरं जस्स एरिसी धरिणी । हिययाउ अवइरित्ता विणयपरा सीलकलिया य ॥ ६ ॥ सयणाण य सबेसिं जहोच्चियं देइ वत्थुमाईयं । धणसंतियं तओच्चिय सलहिज्जइ सा इमेहिं पि ॥ ७ ॥ तत्तो रंगियहियओ परिभमइ धणो गुणेहिं भज्जाए । धरघरणिसयणपडिवद्धमाणसो चिट्ठइ सयावि ॥ ८ ॥ तस्स य बहुबुद्धि-जुओ विमलो नामेण अत्थि वरमित्तो । सावयधम्ममिंम दढो तस्संसग्गीइ तो जाओ ॥ ९ ॥ भद्गभावमिंम धणोडवि अन्नया आह तं विमलमित्तो । भद् ! न भज्जा तुह सुंदरा इमा ता पयत्तेण ॥ १० ॥ रक्खेज्जसु अप्पाणं मा भणिहिसि जं न मज्झ केणावि । कहियमिंमं विसमाणि य महिलाचरियाइं जं भणियं ॥ ११ ॥ महिला हु रत्तमेत्ता उच्छुखंडं व सक्करा चैव । हरइ विरत्ता सा जीवियं पि कसिणाहिगरल्ल ॥ १२ ॥ गंगाए वालुयं सायरे जलं हिमवओ य परिमाणं । जाणंति बुद्धिमंता महिलाहियं न याणंति ॥ १३ ॥ इय सोउं विम्हइओ धणोडवि चितेइ हा ! किमेयंति । नासंबद्धं जंपइ मह मित्तो ता जुगंतेडवि ॥ १४ ॥ एसा य जहा दीसइ तहवि जइ वभिचरंति नारीओ । ता कत्थ समासासो कीरउ ? इय सल्लिओ जाव ॥ १५ ॥ सो चिट्ठइ ता सयमवि भज्जाए उत्तरीयमन्नदिणे । पेच्छइ विडस्स पासे कहमवि नयरे परिभमंतो ॥ १६ ॥ तो झत्ति गिहे गंतुं पमणइ भजं तु उत्तरीयं जं । अमुगं चिट्ठइ तेणडत्थि मज्झ कज्जं इहं किं पि ॥ १७ ॥ ता तं आणसु तुरियं

अहं खुद्धा संक्रिया भणइ एसा । सहियाए सग्गेउं नीयं चिट्ठइ तहिं इण्हि ॥ १८ ॥ तो किं काहिसि तेणं अन्नाइंवि मज्झ
तुह पसाण्ण । चिट्ठंति उत्तरीयाइं तेहिं सारेसु नियकजं ॥ १९ ॥ सो भणइ मह न कजं अन्नेणं ता सहिं नियं मज्झ ।
दंसेसु जेण गिण्हामि मगिउं तं भिय सयंयि ॥ २० ॥ तो भीया भुल्लोद्धा करेइ चट्ठोचेराइं अन्नाइं । जाव इमा ताव धणेण
निच्छियं भित्तपरिकहियं ॥ २१ ॥ परिचितियं च हियए अन्नासत्ताए हंत एयाए । एत्तियदिणाइं जं मारिओऽम्हि नाहं स
लामो मे ॥ २२ ॥ इहरा धम्ममकाउं विमले पत्तंमि धम्ममंघुम्मि । मरिउं पसुव अहयं आसि गओ दुग्गइपहम्मि ॥ २३ ॥
धरघरणिमयणपडिचट्ठमाणसो जं ठिओ अहं भूओ । सो अन्नाणंधेणं भूयाणं नाइओ वंसो ॥ २४ ॥ दिट्ठा एरिसरूवावि
भेहिणी अप्पणो अवहरित्ता । धचूरियाण जायइ लेट्ठणवि कणयपडिचत्ती ॥ २५ ॥ ता जाव परिहरेउं लजं इण्हि इमा न
नासेइ । मूलाउ चेव ममं ता नियकजं अणुट्ठेसि ॥ २६ ॥ इच्चाइ चित्तिउणं विमलं वेत्तूण साहुमूलम्मि । गंतूण धणो गिण्हइ
दिक्खं संविग्गपरिणामो ॥ २७ ॥ अचिरेणं चिय गिण्हइ सुत्तं अत्थं न जाव गीयत्थो । संजाओ ददधम्मो अलोभणिओ
सुराणंपि ॥ २८ ॥ तत्तो पडिन्नजिउणं एगल्लविहारपडिममुत्तिगो । भवचारयाउ एसो विहरइ गुरुणा अणुत्ताओ ॥ २९ ॥
अह अन्नया पयड्ढो सिसिरो हिमकणविम्मिस्सपवणेण । कंपावियपाणिगणो तासियकमलो य सत्तत्थ ॥ ३० ॥ कुनरिंदेत्त
मुदुसहो निट्ठवियासेसराउणसंघाओ । परिविहियपत्तसाओ कयजणगलत्ताइवंधो य ॥ ३१ ॥ सियकुसुममिसेण जहिं पाळलंक्रुदा
हसंति तरुनिवहं । परिसडियपत्तकुगुमं कंपतं पहियनिवहं च ॥ ३२ ॥ सरियाण सरचराण य जत्थ जलाणं चलत्तमचलत्तं ।
हिमपिंडीभूयाणं लक्खंति न निउणमइणोऽपि ॥ ३३ ॥ वणघुसिणविलित्ताणं पीणुन्नयथणपओहरजुआणं । पियकामिणीण

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४०१॥

संगं जत्थ पहाएवि न चयंति ॥ ३४ ॥ इय तंमि सिसिरसमए विहरंतो सो कहिं पि धणसाहू । अडवीए संपत्तो अत्थमिए ठाइ उस्सगं ॥ ३५ ॥ रयणीइ निरावरणो हिमेण जाओ सिलोव निच्चेडो । ससएहि य सवंगं पारद्धो भक्खिउं एसो ॥ ३६ ॥ तत्तो भावेइ मणे जीव ! सरीरं तुमाउ अन्नमिणं । भक्खं च दंसमसगाइयाण एयं इमे तत्तो ॥ ३७ ॥ जइ खुंजंति सयं चिय भक्खंतो तुह न जुजए पउसो । एएसु वारणं वा जमंतरायं हवइ एयं ॥ ३८ ॥ धरणिसरणाइएसुं जह सुहदुक्खे अणुगह- विद्याओ । तुह न भवइ तह जाणसु अन्नत्तणओ सरीरेडवि ॥ ३९ ॥ जा य इह तदुवसग्गे पीडा तुह साडवि कम्मसंज- णिया । कम्मं च वेइयवं पुरओडवि हु ता वरं एत्थ ॥ ४० ॥ जिणधम्मसहाएहिं विवेयभावे मणे फुरंतम्मि । अप्पाए वेय- णाए वेइजइ तं वहुं सिग्घं ॥ ४१ ॥ पलियअयरोवमाइं नरए झीणाइं तुह अणंताइं । एयं तु दुहं होही तुह केच्चिरमिति थिरो होउं ॥ ४२ ॥ अवलंविऊण सत्तं सहसु खणं जीव ! तं तु उवसग्गे । एए जं धेवेणवि साहेमि समीहियं कज्जं ॥ ४३ ॥ इय भावंतो एसो रयणिं सयलंपि दंसमसएहिं । निच्चुसिऊण विहिओ असोणिओ तह य सीएण ॥ ४४ ॥ भिनो बाहिं अड्ढि- तरे य मुक्को समग्गकम्मेहिं । पाणेहि य अंतगडो होऊणं केवली सिद्धो ॥ ४५ ॥ इति धनाख्यानकं समाप्तम् ॥

चतुर्थी अन्यत्वभावना च समाप्ता ॥

तदेवमनित्यत्वादिकाः प्रोक्ताश्चतस्रो भावनाः, तासु च भावितासु भवस्वरूपं भावनीयं, तद्भावेन विरागोत्पत्तेस्तद्धेतु-
विपक्षासेवनेन मोक्षावाप्तेरित्यनेन सम्बन्धेन इदानीं भवभावनोच्यते, इयमेव चेह सविस्तरा, अत एतदभिधानेनैव ग्रन्थोऽयं,
भवश्च नारकतिर्यङ्नरामरगतिभेदाच्चतुर्विध इत्यतो नारकगतिस्वरूपं प्रथमं परिभावनीयमिति दर्शयति—
नारयतिरियनरामरगईहिं चउहा भवो विणिहिट्टो । तत्थ य निरयगईए सरूवमेवं विभावेज्जा ॥८२॥

गतार्था ॥ कथं परिभावयेद् ? इत्याह—

रयणप्पभाइयाओ एयाओ तीइ सत्त पुढवीओ । सद्वाओ समंतेणं अहो अहो वित्थरंतीओ ॥८३॥

तस्यां-नरकगतौ रत्नप्रभादिकाः सप्त पृथिव्यो भवन्ति, तद्यथा-रत्नप्रभा शर्करप्रभा वालुकाप्रभा पङ्कप्रभा धूमप्रभा तमः-
प्रभा तमस्तमःप्रभा, एतासु च मध्ये रत्नप्रभा एव दृश्यते, अतस्तत्प्रत्यक्षतया प्रत्यक्षपरामर्शिना एतच्छब्देन सर्वा अपि निर्दिष्टाः,
एताश्च सर्वा अपि समन्तात्-सर्वासु दिक्ष्वायामविष्कम्भाम्यामधोऽधो विस्तारवत्यो द्रष्टव्याः, तद्यथा-रत्नप्रभा उपरि समवर्ति-
न्याकाशप्रदेशप्रतरद्ध्ये आयामविष्कम्भाम्यां सर्वत्रैकरज्जुः, ततश्चाधोऽध एषा विस्तारवती तावद् यावच्छर्कराप्रभा आयामविष्क-
म्भाम्यां सर्वत्र रज्जुद्वयं, एवं वालुकाप्रभा तिस्रो रज्जवः, पङ्कप्रभा चतुरश्र, धूमप्रभा पञ्च, षष्ठी पङ्, सप्तमपृथ्वी सप्त रज्जवः
आयामविष्कम्भाम्यामिति स्थूलमानं, सूक्ष्मं तु तत् शाल्वान्तरेभ्योऽवसेयं, एतासु च सप्तपृथिवीषु नगरकल्या अधरोत्तर-
गत्या व्यवस्थिताः प्रस्तटा भवन्ति, तद्यथा-रत्नप्रभायां त्रयोदश, शर्कराप्रभायामेकादश, वालुकाप्रभायां नव, चतुर्थ्यां सप्त,

पञ्चम्यां पञ्च, षष्ठ्यां त्रयः, सप्तम्यां त्वेकप्रस्तटः, उक्तं च-‘तेरेक्कारस नव सत्त पंच तिन्नि य तेहेव एक्को य । पत्थडसंखा एसा सत्तसुवि कमेण पुढवीसु ॥ १ ॥’ एतेषु च नगरकल्पेषु प्रस्तटेषु तदन्तर्गताः पाटककल्पा नरकावासा भवन्ति, तत्सङ्ख्यां सप्तस्वपि पृथिवीषु क्रमेणाह—

तीस पणवीस पनरस दसलक्खा तिन्नि एग पंचूणं । पंचय नरगावासा चुलसीइलक्खाइं सद्वासु ॥८४॥

रत्नप्रभायां त्रयोदशस्वपि प्रस्तटेषु त्रिशल्लक्षाणि नरकावासानां भवन्ति, एवं यावत् षष्ठपृथिव्यां त्रिष्वपि प्रस्तटेषु पञ्चभिर्नरकावासैर्न्यूनमेकं लक्षं नरकावासानां भवति, सप्तम्यां त्वेकस्मिन् प्रस्तटे पञ्चैव नरकावासाः, मीलितास्तु सर्वेऽपि चतुरशीतिलक्षाणि भवन्ति ॥ अथैषां नरकावासानां संस्थानादिस्वरूपमाह—

ते णं नरयावासा अंतो वट्ठा बहिं तु चउरंसा । हेट्ठा खुरुप्पसंठाणसांठिया परमदुग्गंधा ॥८५॥
असुई निच्चपइट्ठियपूयवसा मंसरुहिरचिक्खिल्ला । धूमप्पभाइ किंचिवि जाव निसगेण अह उसिणो ।८६।

पाठसिद्धे, नवरं मांसवसादिवस्तूनि तत्र परमाधार्मिकप्रवर्तितानि द्रष्टव्यानि, स्वरूपेण तेषां तत्राभावात्, चतुर्थीपञ्चम्यादिषु तु परमाधार्मिकरहितासु मांसादिविक्रुर्वणाभावेऽपि स्वरूपेणैव ते अनन्तगुणदुर्गन्धा भवन्ति, अपरं चाद्यासु तिसृषु पृथ्वीषु चतुर्थ्यां बहवो नरकावासा धूमप्रभायामपि कियन्तोऽपि नरकावासाः स्वभावेनैवोष्णा भवन्ति, तच्चौष्ण्यं कियति माने इति वक्ष्यति ॥ परतः का वार्त्ता इत्याह—

परओ निसगओ धिय दुसहमहासीयवेथणाकलिया । निचंधयारतमसा नीसेसहुहायरा सवे ॥८७॥
धूमप्रभायाः कियद्धयोऽपि नरकावासेभ्यः परतो ये तस्यामपि पृथिव्यां नरकावासा ये च पृथीसप्तम्योः येऽपि चतुर्थ्यां
कियन्तोऽपि नरकावासास्ते स्वभावेनैव दुस्सहमहाशीतवेदनाकलिताः, शैत्यमानमपि वक्ष्यति, इदं तु सर्वेषां साधारणं स्वरूपं,
किमित्याह—‘निचंधयारे’ त्यादि, केवलमन्धकारदुःखयोरधोऽनन्तगुणत्वं द्रष्टव्यम् ॥ औष्ण्यशैत्यमानमाह—
जइ अमरगिरिसमाणं हिमपिंडं कोऽवि उसिणनरएसु । खिवइ सुरो तो खिप्यं वच्चइ विलयं अपत्तोऽवि ८८
धमियकयअग्गिवन्नो मेरुसमो जइ पडेज्ज अयगोलो । परिणाभिज्जइ सीएसु सोऽवि हिमपिंडरूवेण ८९।

असत्कल्पनेयम्, अकृतपूर्वत्वादित्थं प्रायः प्रयोजनाभावाद्, अयं चेह परमार्थतः स्वादिरांगारूपस्य बह्वेतिह यदौष्ण्यं
ततोऽनन्तगुणं तदौष्ण्यं नरकेषु, यच्चेह मन्दमन्दपवनान्वितयोः पौषमाघयोरुत्कृष्टं शीतं ततोऽनन्तगुणं तच्छीतं नरकेषु, एते
च द्वे अप्यौष्ण्यशैत्ये स्वस्थाने अवस्थिते कदाचिदपि नापगच्छतः, अधोऽधोऽनन्तगुणे च द्रष्टव्ये ॥ आद्यासु चतसृषु
नरकपृथ्वीषु अतिकठिनवज्रकुड्यानि सर्वत्र भवन्ति, तेषु च जालककल्पान्यतीव संकटश्रुत्वानि घटिकालयानि भव-
न्तीति दर्शयति—

अइकठिणवज्जकुड्ढा होति समंतेण तेषु नरएसु । संकडमुहाइं घडियालयाइं किर तेषु भणियाइं ॥९०॥
गतार्था ॥ तेषु नारका यद्विधायोत्पद्यन्ते तदाह—

मूढा य महारंभं अङ्घोरपरिगहं पणिं दिवहं । काऊण इहऽद्वाणि वि कुणिमाहाराइं पावाइं ॥९१॥
पावभरेणोक्कंता नीरे अयगोलउव्व गयसरणा । वच्चंति अहो जीवा निरए घडियालयाणंतो ॥९२॥

सुबोधे ॥ कियन्मानं पुनस्तेषां तत्र शरीरं भवतीत्याह—

अंगुलअसंखभागो तेसि सरीरं तहिं हवइ पढमं । अंतोमुहुत्तमेत्तेण जायए तां पि हु महल्लं ॥९३॥
इदमुक्तं भवति— सर्वास्वपि नरकपृथ्वीषु नारकाणां भवधारणीयं यत् शरीरं तत् जघन्यतोऽङ्गुलासङ्ख्येयभागं, उत्कृष्टं तु प्रथमपृथिव्यां सप्त धनूपि हस्तत्रयमङ्गुलपट्टं च, द्वितीयायां तु ततो द्विगुणं, तद्यथा—पञ्चदश धनूपि सार्द्धहस्तद्वयं च, तृतीयायां च ततो द्विगुणं, तद्यथा—एकत्रिंशद्भूष्येको हस्तः, एवं पूर्वस्या उत्तरस्यां द्विगुणता द्रष्टव्या यावत् सप्तमपृथिव्यां पञ्च धनुःशतान्युत्कृष्टं भवधारणीयशरीरं, इदं चोत्कृष्टमानमन्तर्मुहूर्त्तं सर्वत्र भवति, उत्तरवैक्रियं तु सर्वास्वपि जघन्यतोऽङ्गुलसङ्ख्येयभागः, उत्कृष्टं तु तद्भवधारणीयोत्कृष्टात् सर्वत्र द्विगुणं यावत् सप्तमपृथिव्यां धनुःसहस्रमुत्कृष्टमुत्तरवैक्रियमिति ॥ ननु अन्तर्मुहूर्त्तं तदीदृशं बृहद् भवधारणीयं शरीरं भवति तर्हि घटिकालेषु ते निरावाधं कथं मान्तीत्यत्राह—

पीडिज्जइ सो तत्तो घडियालयसंकडे अमायंतो । पीलिज्जंतो हत्थिव्व घाणए विरसमारसइ ॥९४॥

घटिकालयसङ्कटे पीड्यते—बाध्यतेऽसौ, घटिकालस्यातिसंकटत्वात् तस्य चातिमहत्त्वादिति, हस्तिनं च घाणके प्रायो न कश्चित् प्रक्षिपति, केवलमभूतोपमेयं, यद्येवं कश्चित् कुर्यादिति ॥ तं च तथोत्पन्नं परमाधार्मिकसुरा यत् कुर्वन्ति तदर्शयति—

तं तह उत्पण्णं पासिउण धावंति हट्ठुट्ठमणा । रे रे गिण्हह गिण्हह एयं दुट्ठति जंपंता ॥९५॥
छोल्लिज्जंतं तह संकडाउ जंताओ वंससल्लियं व । धरिउण खुरे कड्ढति पलवमाणं इमे देवा ॥९६॥

यथा मोचिकः परक्कनिमित्तं यत्राद्वंशशलिकामाकर्षति, शेषं सुगमं ॥ के पुनस्ते परमाधार्मिका देवा ? इत्याह—
अंबे अंबरिसी चेव, सामे य सबलेत्तिय । रुदोवरुद्द काले य, महाकालेत्ति आवरे ॥९७॥
असि पत्तेधणू कुंभे, वालू वेयरणित्ति य । खरस्सरे मद्दाघोसे, पनरस परमाहम्मिया ॥९८॥

अम्बाः—अम्बजातीयदेवाः अम्बर्ययः—अम्बर्यिजातीयाः एवं ज्ञायमाः शबलाः रुद्राः उपरुद्राः कालाः महाकालाः असि-
नामानः पत्रधनुनामानः कुम्भजातीयाः बालुकाभिधानाः वैतरणीनामानः खरस्वरा महाघोषाः, एते पञ्चदश परमाधार्मिका
देवाः, अत्राखेटिका इव क्रीडया नारकाणां वेदनोत्पादका इति ॥ एते च नरकपाला देवास्तेषामभिमुखं किं जल्पन्तो
धावन्ति ? किं चाग्रतः कुर्वन्तीत्याह—

एए य निरयपाला धावंति समंतओ य कलयलंता । रे रे तुरियं मारह छिंदह भिंदह इमं पावं ॥९९॥
इय जंपंता बावल्लभल्लिस्सेल्लेहिं खगकुंतोहिं । नीहरमाणं विंधंति तह य छिंदंति निक्करुणा ॥१००॥
सुगमे, नवरं पापं—पापिष्ठं “अनेइवि निरयपाला” इति पाठोऽयुक्त एव लक्ष्यते, अनागमिकत्वाद्, अम्बादिपञ्चदश-

देवजातिभ्योऽन्यस्य नरकपालस्यागमे क्वचिदप्यश्रवणाद् अतः शोधनीयः पाठ इति ॥ घटिकालयान्निपतन्नारकस्तैः पापक्री-
डारैः देवैः क क्षिप्यत इत्याह—

निवडंतोऽवि हु कोइवि पढमं खिप्पइ महंतसूलाए । अप्फालिज्जइ अन्नो वज्जसिलाकंटयसमूहे ॥१०१॥
अन्नो वज्जग्गिचियासु खिप्पए विरसमारसंतोऽवि । अंबाईणऽसुराणं एत्तो साहेमि वावारं ॥१०२॥

नवरमेते अम्वादिजातीया देवाः प्रायो भिन्नव्यापारेण नारकान् कदर्थयन्ति यतस्तेषां पृथग्व्यापारं द्वितीयसूत्रकृद्ङ्गा-
दिषु तीर्थकरणधरैः प्रतिपादितं कथयामि ॥ तत्राम्बजातीयानामयं व्यापारस्तद्यथा—

आराइएहिं विंधंति मोग्गराईहिं तह निसुंभंति । धाडंति अंबरयले सुंचंति य नारए अंबा ॥१०३॥

अम्बजातीया देवा नारकमम्बरतले दूरं नीत्वा ततश्चाधोमुखं मुञ्चन्ति, पतन्तं च वज्रमयारादिभिर्विध्यन्ति, मुद्गरादिभि-
स्ताडयन्ति, तथा 'धाडंति'ति क्रीडया नानाभयानि सन्दर्शयन्तः सारमेयानिव तानुन्नासयन्ति, दूरं यावत् पृष्ठतो धावन्तः
पलायनं कारयन्तीत्यर्थः। अथाम्बर्विव्यापारः—

निहए य तह निसन्ने ओहयचित्ते विचित्तखंडेहिं । कप्पंति कप्पणीहिं अंबरिसी तत्थ नेरतिए ॥१०४॥

खड्गमुद्गरादिना निहतौस्तथा निपण्णस्तुदति मूर्च्छया पतितानुपहतमनःसंकल्पान्निश्चेतनीभूतान् सूचिकोपकरणविशेषसह-
शीभिः कल्पनीभिः विचित्रैः स्थूलमध्यमसूक्ष्मखण्डैस्तत्राम्बर्वयो नारकान् कल्पयन्ति ॥ अथ इयामानां व्याप्तिमाह—

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४०८॥

साडणपाडणतोत्तयविंधण तह रज्जतलयहारेहिं । सामा नेरतिताणं कुणांति तिब्वाओ विंयणाओ ॥१०५॥
सातनम्-अङ्गोपाङ्गानां छेदनं पातनं-घटिकालयादयो वज्रभूमौ प्रक्षेपणं तथा तोत्रकेण-वज्रमयप्राजनदण्डेन वेधनम्-
अराभिरुत्पादनं, एतैः सातनादिभिस्तथा रज्जुपादतलग्रहारैश्च श्यामा नारकाणां तीव्रवेदनां कुर्वन्ति ॥ अथ शबलानां
कृत्यमाह—

सबला नेरयियाणं उयराओ तह य हिययमज्झाओ । कड्ढति अंतवसमंसफिफ्फिए छेदिउं बहुसो ॥१०६॥
शबला नारकाणां विरसमारसतां हृष्टा उदरं पाटयित्वा हृदयं च छित्त्वाऽसत्यपि तच्छरीरेषु तद्भयोत्पादनार्थं वैक्रियाणि
कृत्वा समाकुण्याऽत्रवसामांसानि तथा अत्रान्तर्वर्तिनि मांसविशेषरूपाणि फिफ्फिसानि दर्शयन्ति ॥ रुद्राः किं कुर्वन्तीत्याह—
छिंदंति असीहिं तिसूलसूलसुइसत्तिकुंततुमरेसु । पोयंति चियासु दहंति निहयं नारए रुद्दा ॥१०७॥

सुगमा । नवरं स्रुचिः वज्रमयी स्रुलिकाविशेषरूपा द्रष्टव्या ॥ उपरुद्राः किं व्यवस्यन्तीत्याह—
भंजंति अंगुवंगाणि ऊरू बाहू सिराणि करचरणे । कप्पंति खंडखंडं उवरुद्दा निरयवासीणं ॥१०८॥
प्रकटार्थी ॥ कालाः किमाचरन्तीत्याह—

मीरासु सुंठिएसुं कंठूसु य पयणगेसु कुम्भीसु । लोहीसु य पलवंते पयंति काला उ नेरइए ॥१०९॥

नरकभव-
भावना ॥

॥४०८॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४०९॥

मीरासु-वज्राग्निमृदीर्घजुह्वीषु सुंठकेषु-वज्रमयतीक्ष्णकीलकेषु मांसमिव तन्मुखे प्राक्षिप्य कन्दुषु-तीव्रतापेषु उल्लरि-
पकरणविशेषेषु पचनकेषु-मण्डकादिपाकहेतुषु कुम्भीषु-उष्ट्रिकाकृतिषु लौहिषु-अतिप्रतप्तायसकवह्निषु प्रलापान् कुर्वतो नारकान्
जीवन्मत्स्यानिव कालाः पचन्ति ॥ महाकालानां व्यवसायमाह—

छेत्तूण सीहपुच्छागिर्दृणि तह कागणिप्पमाणाणि । खावंति मंसखंडाणि नारए तत्थ महकाला । ११०।
महाकालास्तत्र नारके नारकान् मांसखण्डान् खादयन्ति, छित्त्वा पृथ्वादिप्रदेशान्, कथंभूतानित्थाह-पुच्छाकृतीनि,
तथा काकणी-कपर्दिका तत्प्रमाणानि ॥ असिनरकपालानां चेषितमाह—

हत्थे पाए ऊरू बाहु सिरा तह य अंगुवंगाणि । छिंदंति असी आसिमाइएहिं निच्चपि निरयाणं ॥१११॥
सुवोधा । पत्रधनुर्देवानां क्रीडितमाह—

पत्तधणुनिरयपाला असिपत्तवणं विउव्वियं काउं । दंसंति तत्थ छायाहिलासिणो जांति नेरतिया ॥११२॥
तो पवणचलिततरुनिवडिएहिं असिमाइएहिं किर तेसिं । कण्णोदुनासकरचरणऊरूमाईणि छिंदंति ११३

अस्याद्याकारपत्रप्रधानं दृक्षसमूहरूपमसिपत्रवनं, शेषं प्रकटार्थं । कुम्भिनाम्नामसुराणां विजृम्भितमाह—

कुंभेसु पयणगेसु य सुंठेसु य कंदुलोहिकुम्भीसु । कुम्भीओ नारए उक्कलंततेल्लाइसु तलंति ॥११४॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४१०॥

इयं व्याख्यातार्थैव, नवरं शुण्ठके कृत्वा कथन्ते(त्) तैलादिषु तलन्ति इति द्रव्यं 'कंदुलोहिकुम्भीसु' चि लोहस्यैयं लोही सा चासौ कुम्भी च कोष्ठिकाकृतिरिति, कन्दुकानामिवायोमयीषु कोष्ठिकास्त्वित्यर्थः ॥ वालुकाख्या यदिदधति तदाह—
तडयडरवफुद्वंते चणयव्व कयंबवालुयानियरे । मुंजंति नारए तह वालुयनामा निरयपाला ॥११५॥

कदम्बवृक्षपुष्पाकृतिर्वालुका कदम्बवालुका तन्निकरे ब्राह्मवालुकातोऽनन्तगुणतप्ते, शेषं स्पष्टं ॥ चैतरणीनरकपालक्रियामाह—
वसुपूयरुहिरकेसाट्टिवाहिणिं कलयलंतजउसोत्तं । वेयरणिं नाम नइं अइखारुसिणं विउव्वेउं ॥११६॥
वेयरणिनरयपाला तत्थ पवाहंति नारए दुहिए । आरोवंति तहिं पिहु तत्ताए लोहनावाए ॥११७॥

कलकलायमानं उत्कलितं जत्विव-लाक्षेव श्रोतः—प्रवाहो यस्याः सा कलकलायमानजतुश्रोतास्तां तथाभूतां, शेषं सुखा-
वसेषं ॥ खरस्वरविनियोगं दर्शयति—

नेरइए चेव परोप्परं पि परसूहिं तच्छयंति दढं । करवत्तेहि य फाडंति निदयं मज्झमज्जेण ॥११८॥
वियरालवज्जकंटयभीममहासिंबलीसु य खिवंति । पलवंते खरसदं खरस्सरा निरयपालन्ति ॥११९॥
परस्परमिति अन्यमन्यस्य पार्श्वत् तमपीतरस्य समीपादित्येवं परस्परस्यापि नारकान् परशुभिः तक्षयन्ति, सर्वत्वगाद्य-
पहरणेन तत्तनूकारयन्तीत्यर्थः, शेषमुत्तानार्थं ॥ महाघोषविलसितामाह—

पुणो व नारए वहभएण भीए पलायमाणे य । महघोसं कुणसाणा रुंभंति तहिं महाघोसा ॥१२०॥
स्वयमेव नानाविधतीव्रकदर्थनादिभिर्नारकान् कदर्थयित्वा ततस्तत्कदर्थनाभयेन पलायमानान् महाघोषास्तत्रैव वधस्थाने
पशूनिव संपिण्ड्य निरुन्धन्ति—नान्यत्र गन्तुं ददति, तदेवमेतेषामम्बादीनां भवनपतिदेवाधमानां दिङ्मात्रोपदर्शनार्थं संक्षेपतो
दर्शितः कदर्थनाव्यापारो, विस्तरतः सर्वस्य सर्वायुषाऽपि कथयितुमशक्यत्वाद्, एते च तत्पापपरिणतिश्रिता एव नारकान्
व्याधा इव कदर्थयन्ति, ततश्च तेऽपि तत्प्रत्ययं कर्म बद्ध्वाऽत्र मत्स्यादितिर्यभूत्पद्य नरकेषु पतन्ति, अन्यैश्च तेऽपि कदर्थयन्त
इति ॥ आह—नन्वेतमेते नारकाः करपत्रादिपाटनतिलशृङ्खेदनादिभिः कथं न म्रियन्त इत्याह—

तह फालियावि उक्कत्तियावि तालियावि छिन्नाभिन्नावि । दड्ढा भुग्गा मुडिया य तोडिया तह विलीणा य १२१
पावोदएण पुणरवि मिलंति तह चेव पारयरसोव । इच्छंतावि हु न मरंति कहवि हु ते नारयवराया १२२।

यद्यपि प्राणान्तकारिण्यस्ता वेदनास्तत्करास्फालिताश्च ते मर्तुं त्राञ्छन्ति तथापि न म्रियन्ते वराकाः दीर्घायुःस्थितैर्वेद्या-
सातकर्मणश्च सद्भावात्, शेषं सुगमं । तर्हि ते तथा कदर्थयमानाः किं चेष्टन्त इत्याह—

पभणंति तओ दीणा मा मा मारेह सामि ! पहु ! नाह ! । अइदुसहं दुक्खमिणं पसियह मा कुणह एत्ताहे
एवं परमाहम्मियपाएसु पुणो पुणोऽवि लगंति । दंतेहिं अंगुलीओ गिण्हंति भणंति दीणाइं ॥१२४॥

‘एताहे’ चि इत ऊर्ध्वं, शेषं स्पष्टं । अथ निस्तृशनरकपालानां निर्वचनमाह—

तत्तो य निरयपाला भणंति रे अज्ज दूसहं दुक्खं । जइया पुण पावाइं करेसि तुट्ठो तथा भणसि ॥१२५॥

सुबोधा । तद्गणितमेवाह—

णत्थि जए सव्वन्नू अहवा अहमेव एत्थ सव्वविउ । अहवावि खाह पियह य दिट्ठो सो केण परलोओ ?
नत्थि व पुण्णं पावं भूयऽब्बमहिओ य दीसइ न जीवो । इच्चाइ भणसि तइया वायालत्तेण परितुट्ठो ॥१२७॥

नास्ति जगति सर्वज्ञ इत्यादि भट्टाभिप्रायेणोक्तं, ‘अहवाऽवी’ त्यादि तु नास्तिकमतेनाभिहितं । आह—ननु ते परमाधा-
मिकाः किं स्वयं सम्यग्दृष्टयो येनेदृशानि वक्ष्यमाणानि च मांसभक्षणजीवघातादिपापानि नारकाणां नरकदुःखहेतुत्वेन कथ-
यन्ति ? नैतदेवं, किन्तु तेषामयं कल्पो यदीदृशं सर्वं तैस्तेषां कथनीयं, न च स्वयं मिथ्यादृष्टिरीदृशं न प्ररूपयति, अभव्या-
गारकर्मदकाचार्यादिषु तथा श्रवणादिति ॥ अन्यदपि पूर्वचेष्टितं यत्तेषां ते स्मरयन्ति तदाह—

मंसरसम्मि य गिच्छो जइया मारेसि निग्घिणो जीवे । भणसि तथा अम्हाणं भव्वमियं निम्मियं विहिणा
वेयविहिया न दोसं जणेइ हिंसत्ति अहव जंपेसि । चरचरचरस्स तो फालिऊण खाएसि परमंसं ॥१२९॥

लावयति तिरअंडयरसवसमार्इणि पियासि अइगिद्धो । इण्हि पुण पोक्कारसि अइदुसहं दुक्खमेयांति १३०
‘अम्हाणं भक्खमिणं’ इत्यादि सामान्यजनपदोक्तिः, ‘वेयविहिया’ इत्यादि तु यज्ञेषु पशुघातविधायिनां जल्पितं,
अक्षरार्थस्तु प्रकट एव ॥ स्मारितो लेशतः प्राणातिपातः, अथ मृयावादमाह—

अलिण्हिं वंचासि तथा कूडक्कयमाइएहिं मुद्धजणं । पेसुन्नाइणि करेसि हरिसिओ पलवासि इयाणिं १३१।
अलिकैर्नचयसि तदा-पूर्वमेव सुग्धजनं, कथंभूतैः ? इत्याह-कूटक्रयादिभिः, आदिशब्दात् कूटसाक्ष्यादिपरिग्रहः, शेषं

सुगमं । अदत्तादानमाह—
तइया खणोसि खत्तं घायसि वीसंभियं मुससि लोयं । परधणलुद्धो बहुदेसगामनगराइं भंजोसि ॥१३२॥

तेणावि पुरिसयारेण विणडिओ मुणासि तणसमं भुवणं । परदव्वाण विणासे य कुणासि पोक्करसि पुण इण्हि
मा हरसु परधणाइति चोइओ भणासि धिट्ठयाए य । सव्वस्सवि परकीयं सहोयरं कस्सइ न दव्वं १३४।

मा गृहाण परधनानीति गुर्वीदिना प्रेरितो धृष्टतया वयोत्तरं करोषि, कथंभूतमित्याह-सर्वस्यापि द्रव्यं परकीयमेव
भवति, न तु जायमानेन सह द्रव्यं केनापि जायते येन तत्तस्यात्मीयं भण्यते, अन्यस्य तु परकीयं, शेषं सुबोधं ॥

मैथुनमाह—
मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४१३॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४१४॥

नरकगति-
स्वरूपं ॥

॥४१४॥

तइया परजुवईणं चोरियरमियाइं मुणसि सुहियाइं । अइरत्तोऽवि य तासिं मारसि भत्तारपमुहे य १३५
सोहग्गेण य नडिओ कूडविलासे य कुणसि ताहिं समं । इपिंह तु तत्ततंबयाधिउल्लियाणं पलाएसि ॥३६॥
परकीयच्चिय भज्जा जुज्जइ निययाइ माइभगिणीओ । एवं च दुब्बियदुत्तगव्विओ वयासि सिक्खविओ
‘ धिउल्लियाणं ’ ति पुत्तलिकानां, दुःशीलत्तीणां तु नरकगतानां तेऽपि पुत्तलका द्रष्टव्याः, शेषं स्पष्टं । अत्रापि
वद्योत्तरं ‘ परे ’ त्यादि स्पष्टा । परिग्रहमाह—

पिंडेसि असंतुट्ठो बहुपावपरिग्गहं तथा मूढो । आरंभेहि य तूस्ससि रूस्ससि किं एत्थ दुक्खेहिं ? ॥३७॥
आरंभपरिग्गहवज्जियाण निव्वहइ अम्मह न कुडुम्बं । इय भणियं जस्स कए आणसु तं दुहविभागत्थं १३९
बहुपापचन्धहेतुभूतपरिग्रहो बहुपापपरिग्रहस्तं, शेषं सुगमं । अत्रापि गुर्वादिशिक्षितेन यद्वद्योत्तरं तदाह— ‘ आर ’ मित्यादि
गतार्थः । रात्रिभोजनमाह—

भरिउं पिपीलियाईण सीवियं जइ मुहं तुहऽम्हेहिं । तो होसि पराहुत्तो भुंजसि रयणीई पुणमिट्ठं ॥३८॥
‘ पराहुत्त ’ ति पराङ्मुखः रजन्यां—निशीथे मण्डके हरिद्रादिकं आ मृष्टमिदं, वञ्चिता ये निशि न भुञ्जन्ते, न बुद्धो
हि तैस्तदाऽऽस्वाद इत्येवं प्रशस्य भुङ्क्ते, शेषं सुगमं ॥ पूर्वभवपुरापायिणोऽधिकृत्याह—

पियसि सुरं गायंतो वक्खाणंतो भुयाहिं नच्चंतो । इह तत्तत्तेलतंबयतज्जाणि किं पियसि न ? हयास ! १४१
सुबोधा । अमात्यादिराजनियोगे तलारादिकर्मणि च कृतपापस्मरणार्थमाह--

सूलारोवणनेत्तावहाइकरचरणछेयमाईणि । रायनिओए कुंठत्तणेण लंचाइगहणाइं ॥१४२॥
नयरारक्खियभावे य बंधवहाहणणजायणाईहिं । नाणाविहपावाइं काउं किंकंदसि इयाणिं ? ॥१४३॥

राज्यनियोगे-अमात्यपदादिके स्थितः शूलारोपणनेत्रोद्धारादीनि नानाविधपापानि कृत्वा क्रन्दसीदानीं, ननु सहस्र निभृतो भूत्वा स्वकृतकर्मफलभूतानि दुःखानीति भावः ॥ सामान्यजनं ग्रामकूटादिजनं च नरकगतमधिकृत्याह--

गुरुदेवाणुवहासो विहिया आसायणा वयं भगं । लोओ य गामकूडत्तणाइभावेसु संतविओ ॥१४४॥

ततः किं क्रन्दसीदानीमिति प्राक्तनमिहापि सम्यच्यते । अथोपसंहारपूर्वकमात्मनिर्दोषतां ख्यापयन्तः प्राहुः--

इय जइ नियहत्थारोवियस्स तस्सेव पावविडविस्स । भुंजसि फलाइं रे दुट्ठ ! अम्ह ता एत्थ को दोसो ?

इति रे दुष्ट ! यदि त्वं फलानि भुञ्जे तदाऽस्माकं कोऽत्र दोषः ? , कस्य फलानीत्याह-पापान्येव विटपी-वृक्षः पापविटपी तस्य पापविटपिनः, कथंभूतस्येत्याह--तस्यैव, ' नत्थि जए सवण्णू ' इत्यादिपूर्वोक्तप्रकारसिद्धस्यैव, पुनः कथंभूतस्येत्याह-निजहस्तारोपितस्य, स्वयंकृतस्येति भावः, एतानि च तैः स्मारितपूर्वभवदुष्कृतानि भवप्रत्ययजातिस्मरणेन नारकाः

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४१६॥

नरकगति-
स्वरूपं ॥

॥४१६॥

स्वयमपि जानन्ति, अधिना तु न किंचिदवगच्छन्ति, तस्योल्लुटतोऽपि तेषां योजनमात्रत्वादिति, इत्याद्युक्तप्रकारेण पूर्वभव-
दुष्कृतानि स्मरयित्वा नरकपालाः पुनरपि नारकाणां यत् कुर्वन्ति तदाह--

इच्चाइपुंभवभवदुक्कयाइं सुमराविडं निरयपाला । पुणरवि वियणाउ उईरयंति विविहप्पयारेहिं ॥१४६॥

गतार्थ । ता एव वेदनाः प्रदर्शयति--

उक्कत्तिउण देहाउ ताण मंसाइं चडफडंताणं । ताणं चिय वयणे पक्खिवंति जलणम्मि भुंजेउं ॥१४७॥
रे रे तुह पुंभवभवे संतुट्ठी आसि मंसरसएहिं । इय भाणिउं तस्सेव य मंसरसं गिणिहउं देति ॥१४८॥

स्पष्टार्थ । प्रकारान्तरेण वेदनोदीरणमाह--

चउपासम्भिहलिअवणदवमहंतजालावलीहिं डज्झंता । सुमराविज्जांति सुरेहिं नारया पुंभवदवदाणं ॥१४९॥

वैक्रियवनदवं स्वयमेव कृत्वा तत्र दह्यमाना नारकाः क्रन्दन्तः परमाधार्मिकसुरैः पापन्द्यादिकालप्रवर्चितं पूर्वभवदव-
दानं स्मार्थन्ते॥ तथा--

आहेडयचेट्ठाओ संभारेउं बहुप्पयाराओ । बंधंति पासएहिं खिवंति तह वज्जकूडेसु ॥१५०॥

पाडंति वज्जमयनागुरासु पिट्ठंति लोहलउडेहिं । सूलग्गे दाउणं भुंजांति जलंतजलणम्मि ॥१५१॥

उच्छ्विऊण उप्पिं अहोमुहे हेट्ठ जलियजलणम्मि । काउण भडित्तखंडं सोऽवि विकत्तंति सत्थेहिं । १५२।
पहरंति चवेडाहिं चित्तयवयवघसीहरूवोहिं । कुट्ठंति कुहाडेहिं ताण तणुं खयरकट्ठं व ॥१५३॥
कयवज्जतुंडवहुविहविहंगरूवोहिं तिक्खचंचूहिं । अच्छी खुड्ढंति सिरं हणंति चुंटंति मंसाइं ॥१५४॥

सुगमाः, नवरं चित्रकट्टकवज्रतुण्डपक्षादिरूपाणि परमाधार्मिकविक्रियाकृतानि द्रष्टव्यानि ॥ प्रकान्तरेण वेदनामाह—
अगणिवरिसं कुणंते मेहे वेउव्वियम्मि नेरइया । सुरकयपव्वयगुहमणुसरंति निजालियसव्वंगा ॥१५५॥
तत्थवि पडंति पव्वयसिलासमूहेण दलियसव्वंगा । अइकरुणं कंदंता पप्पडापिट्ठुव कीरंति ॥१५६॥

इदमुक्तं भवति—परमाधार्मिका नारकाणामुपरि निरन्तरं वज्राग्निकणवृष्टिं कुर्वन्तमग्निमेघं वैक्रियं कुर्वन्ति, तत्र च कृते तदाहनिर्ज्वलितसर्वाङ्गानां तेषां वैक्रियं पर्वतं कृत्वा दर्शयति, ततो नारका अग्निवृष्टिप्रतीकारार्थं तद्गुहामनुसरन्ति, तत्रापीत्यादि सुगमं ॥ यैश्च पूर्वभवे करभसेरिभृषभरासभतुरङ्गादितिरश्चामतिभारः क्षिप्तः तेषां यत् कुर्वन्ति तदाह—

तिरियाणऽइभारोवणाइं सुमराविऊण खंधेसुं । चडिऊण सुरा तेसिं भरेण भंजंति अंगाइं ॥१५७॥

गतार्थी, नवरं पर्वतादिसमभारमात्मानं कृत्वा तत्स्कन्धेष्वारोहन्ति, वज्रमयाराभिर्गुह्णन्ति कशादिभिस्ताडयन्तीति दृश्यं । प्रकारान्तरेण वेदनां सूत्रत एव पातनामाह—

स्वयमपि जानन्ति, अधिना तु न किञ्चिदवगच्छन्ति, तस्योच्छृणुतोऽपि तेषां योजनमात्रत्वादिति, इत्याद्युक्तप्रकारेण पूर्वभव-
दुष्कृतानि स्मरयित्वा नरकपालाः पुनरपि नारकाणां यत् कुर्वन्ति तदह—

इच्छाद्विपुवभवदुक्कयाइं सुमराविउं निरयपाला । पुणरवि वियणाउ उईरयंति विविहप्पयारेहिं ॥१४६॥

गतार्थ । ता एव वेदनाः प्रदर्शयति—

उक्कत्तिऊण देहाउ ताण मंसाइं चडफंडताणं । ताणं चिय वयणे पक्खिवांति जलणम्मि भुंजेउं ॥१४७॥

रे रे तुह पुव्वभवे संतुट्ठी आसि मंसरसएहिं । इय भणिउं तस्सेव य मंसरसं गिण्हिउं देति ॥१४८॥

स्पष्टार्थे । प्रकारान्तरेण वेदनोदीरणमाह—

चउपासम्हिअवणदवमहंतजालावलीहिं डज्झंता । सुमराविजांति सुरेहिं नारया पुव्वदवदाणं ॥१४९॥

वैक्रियवनदवं स्वयमेव कृत्वा तत्र दह्यमाना नारकाः क्रन्दन्तः परमाधार्मिकसुरैः पापद्व्यादिकालप्रवर्त्तितं पूर्वभवदव-
दानं स्मार्थन्ते॥ तहा—

आहेडयचेट्ठाओ संभारेउं बहुप्पयाराओ । बंधंति पासएहिं खिवांति तह वज्जकूडेसु ॥१५०॥

पाडंति वज्जमयनागुरासु पिट्ठंति लोहलउडेहिं । सूलग्गे दाऊणं भुंजांति जलंतजलणम्मि ॥१५१॥

उल्लंघिऊण उप्पि अहोमुहे हेट्टु जलियजलणम्मि । काउण भडित्तखंडं सोऽवि विकत्तंति सत्थेहिं ॥१५२॥
पहरंति चवेडाहिं चित्तयवयवग्घसीहरूवेहिं । कुट्ठंति कुहाडेहिं ताण तणुं खयरकट्ठं व ॥१५३॥
कयवज्जतुंडवहुविहविहंगरूवेहिं तिवस्वचंचूहिं । अच्छी खुडुंति सिंरं हणंति चुंटंति मंसाइं ॥१५४॥

सुगमाः, नवरं चित्रकट्टकवज्जतुण्डपक्षादिरूपाणि परमाधार्मिकविक्रियाकृतानि द्रष्टव्यानि ॥ प्रकान्तरेण वेदनामाह—
अगणिवरिसं कुणंते मेहे वेउवियम्मि नेरइया । सुरकयपव्वयगुहमणुसरंति निज्जलियसव्वंगा ॥१५५॥
तत्थन्नि पडंति पव्वयसिलासमूहेण दलियसव्वंगा । अइकरुणं कंदंता पप्पडापिट्ठव कीरंति ॥१५६॥

इदमुक्तं भवति—परमाधार्मिका नारकाणामुपरि निरन्तरं वज्राग्निकणवृष्टिं कुर्वन्तमग्निमेधं वैक्रियं कुर्वन्ति, तत्र च कृते तद्वाहनिर्ज्वलितसर्वाङ्गानां तेषां वैक्रियं पर्वतं कृत्वा दर्शयति, ततो नारका अग्निवृष्टिप्रतीकारार्थं तद्गुहामनुसरन्ति, तत्रापीत्यादि सुगमं ॥ यैश्च पूर्वभवे करभसेरिभट्टपभरासभतुरङ्गादितिरश्चामतिभारः क्षिप्तः तेषां यत् कुर्वन्ति तदाह—

तिरियाणऽइभारोवणाइं सुमराविऊण खंधेसुं । चडिऊण सुरा तेसिं भरेण भंजंति अंगाइं ॥१५७॥

गतार्था, नवरं पर्वतादिसमभारमात्मानं कृत्वा तत्स्कन्धेष्वारोहन्ति, वज्रमयाराभिर्गृह्णन्ति कशादिभिस्ताडयन्तीति दृश्यं । प्रकारान्तरेण वेदनां सूत्रत एव पातनामाह—

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥१८॥

जेसिं च अइसएणं गिद्धी सहाइएसु विसएसु । आसि इहं ताणंपि हु विवागमेयं पयासंति ॥१५८॥
गतार्था । तत्र शब्दरूपनिययगृद्धिविपाकमेकगाथया ग्राह—

तत्ततउमाइयाइं खिवंति सवणेसु तह य दिट्ठीए । संताबुव्वेयविधायहेउरूवाणि दंसंति ॥१५९॥

येषां मधुरगीतपरयुवत्याद्यनुकूलमन्मनभाषितादिशब्देषु पूर्वं गृद्धिरिहासीत् तेषां श्रवणेषु तां स्मरयित्वा उत्कलिततप्तै-
लादीनि क्षिपन्ति, येषां तु परयुवत्यादिरूपविषये वदननयनाधरपल्लवकटाक्षेपश्रेक्षितकक्षावक्षोजनाभिमण्डलत्रिवलीतरंगितोदर-
काश्चीपदोरुस्तम्भाद्यवलोकने गृद्धिरतिशयेन आसीत् तेषां दृष्टेर्महासन्तापकारीणि परमोद्वेगजनकानि सर्वथा स्फोटनस्वरूपवि-
घातेहेतुभूतानि रूपाणि विस्फुजत्स्फुलिङ्गमालाज्वालाकरालानि तप्तताम्रमयपुत्तलिकादीनि दर्शयन्ति । अथ गन्धरसगृद्धिवि-
पाकमाह—

वसमंसजलणमुम्भुरपमुहाणि विलेवणाणि उवणेति । उप्पाडिउण संदंसएण दसणे य जीहं च ॥१६०॥
तत्तो भीमभुयंगमपिवीलियाईणि तह य दव्वाणि । असुईउ अणंतगुणे असुहाइं खिवंति वयणम्मि

येषां तु सुरभिगन्धातिशयगृद्धानां कर्पूरकस्तूरिकोन्मिश्रकृष्णागरुश्रीखण्डविलेपनादिध्वासक्तिरासीत्तेषां वयुपि वसासां-
सज्वलनमूर्धुरपूयादिविलेपनान्युपनयन्ति-कुर्वन्ति, येषां तु मद्यमांसरजनीभोजनादिरसगृद्धिरासीत् तेषां संदंशकेन दशनान्

जिह्वां चोत्पाद्य ततो भीमशुजङ्गमपिपीलिकादीनि वदने क्षिपन्ति, तथा द्रव्याणि वैक्रियाणि कृत्वा वदने क्षिपन्ति, कथं-
भूतानि ?-अशुचीनि-जुगुप्सनीयानि महादुर्गन्धानि, किमुक्तं भवति ?-अशुचेर्विघ्नायाः अनन्तगुणेनाशुभानि । अथ स्पर्श-
गृह्णविपाकमाह—

सोत्रंति वज्रकंटयसेज्जाए अगणिपुत्तियाहिं समं । परमाहम्मियजणियाउ एवमाई य वियणाओ १६२

परकलत्रतन्वादिक्रोमलस्पर्शगृह्णान् स्वापयन्ति, केत्याह-वज्रकण्टकशय्यायां, कथमित्याह-अग्निप्रतप्तास्ताप्रमयाः पुत्रिकाः-
पुत्तलिकाः ताभिः सह, तदेवं परमाधार्मिकजनितवेदनानां दिङ्मात्रमुपसंहरन्नाह-परमाधार्मिकजनिता एवमादिका वेदनाः
अन्या अपि श्रुतसागरादवसेया इति शेषः, इह सर्वासामपि तासां प्रतिपादयितुमशक्यत्वाद् ग्रन्थविस्तरभयाच्चेति ॥ अथ पर-
स्पर्शोदीरितवेदनामाह—

एसो मह पुव्ववरित्ति नियमणे आलियमवि विगप्पेउं । अवरोप्परंपि घायंति नारया पहरणाईहिं १६३।

इदमिह तात्पर्यं-यः पूर्ववैरिको नाभवत् तमप्यधिकृत्यापरनारकोऽयं मम पूर्ववैरिक इति कर्मवशादलिकमपि विकल्प्य,
अपिगब्दात् पूर्ववैरिकेऽपि कथमप्येकस्थानोत्पन्ने सत्यमपि, ततः परस्परमपि घ्नन्ति नारकाः वैक्रियग्रहरणमुष्टिपाण्यीदिभिः ।
अथ क्षेत्रानुभावजनितवेदनामाह—

सीउसिणाई वियणा भणिया अन्नावि दसविहा समए । खेत्ताणुभावजणिया इय तिविहा वेयणा नरए

अन्याऽपि क्षेत्रानुभावजनिता शीतोष्णादिका वेदना दशविधा भणिता समये—आगमे व्याख्याप्रज्ञप्त्यादिलक्षणे, तथा च तत्सूत्रम्—(ग्रन्थाग्रं ८०००) “नेरइया णं भंते ! कतिविहं वेयणं पच्चणुभवमाणा विहरंति ? गोयमा ! दसविहं, तं० सीयं उप्पिणं खुहं पिवासं कंछं परज्झं जरं दाहं भयं सोगं ” तत्र शीतमौष्ण्यं च प्रागेव व्याख्यातं, क्षुत्पुनस्तेषां सदाऽवस्थिता सा भवति या समग्रजगद्भान्यभोजने च न निवर्त्तते, न च तेषां कावलिक आहारो भवति, केवलं ते तथा बुभुक्षिता आकाशात् आहारद्रव्याणि शृङ्खन्ति, तानि च पापोदयेनाशुचेरनन्तगुणमहाविशूचिकाजनकानि च ग्रहणमागच्छन्ति, ततस्तैरत्रातिमूढविशूचिकातोऽनन्तगुणदुःखा विस्मयिका भवति, ततस्तदुःखमन्तर्मुहूर्त्तमनुभूय तदन्ते पुनस्तादृशाहारद्रव्यग्रहणं, पुनस्तथाविधमेव दुःखं, पुनरन्तर्मुहूर्त्तं तद्ग्रहणमित्येवमाहारीऽपि वराकाणां संततमनन्तदुःखहेतुः, पिपासा तु सा काचिद् भवति याऽसत्कल्पनया निःशेषजलधिलपानेऽपि न व्यावर्त्तते, कण्डूस्तु वपुषि तेषां सा निरन्तरमुपजायते या तीक्ष्णक्षुरिकोत्कर्त्तिता नामपि न विश्राम्यति. ‘परज्झं’ ति पारवश्यं, जुरस्त्वत्रत्यमाहेन्द्रजुरादनन्तगुणस्तत्रामरणान्तं कदाऽपि न विरमति, दाहोऽप्यनन्तगुण एवमेव, भयशोकौ तु सदापि यथोक्तवेदनाकदर्थ्यमानानां किं कथ्येते ? तदेवं त्रिविधमपि वेदनां प्रतिपाद्योपहंसंहरति—‘इय तिचिहे’ त्यादि, इति-पूर्वोक्तप्रकारेण परमाधार्मिकजनिता परस्परोदीरिता क्षेत्रानुभावजनिता चेति त्रिविधा वेदना नरके आद्यपृथ्वीत्रयलक्षणे, परतस्तु परमाधार्मिकाणामभावात् तज्जनितां भुक्त्वा शेषा द्विविधैव भवति, परं सा द्विविधाऽपि स्वभावैर्नैवार्वागवर्तिन्या अनन्तगुणेति ॥ एताभिश्च वेदनाभिः कदर्थितास्ते नारकाः कथंभूतास्तत्र निवसन्तीत्याह—
तत्तो कसिणसरीरा बीभच्छा असुइणो सडियदेहा । नीहरियअन्तमाला भिन्नकवाला लुलंगाय ॥४५॥

दीणा सव्वनिहीणा नपुंसगा सरणवज्जिया खीणा । चिट्ठति निरयवासे नेरइया अहव किं बहुणा? ॥१६६॥

सुगमे । पूर्वकोट्यायुः सहस्रवदनोऽपि च नरकवेदनाः सामस्त्येन वक्तुं न शक्नोत्यतः संक्षेपमाह—

अच्छिनिमीलनमेत्तं नत्थि सुहं दुक्खमेव अणुवद्धं । नरए नेरइयाणं अहोनिस्सिं पच्चमाणाणं ॥१६७॥

प्रतीतार्थः । एवं नरकवेदनाऽभिभूताः सम्यग्दृष्टयो नारका यच्चिन्तयन्ति तदाह—

तत्थ य सम्मदिट्ठी पायं चिंतति त्रेयणाऽभिहया । मोत्तुं कम्माइं तुमं मा रूससु जीव ! जं भणिणं १६८

स्वयमेवोपात्ताशुभकर्मणामेव सर्वमप्येतत् फलं, अतस्तानि मुक्त्वाऽन्यस्य कस्यापि मा रूपस्त्वं, यद्-यस्मात् परममुनिभिर्भणितं, शेषं सुगमं । किं मुनिभिर्भणितम् ? इत्याह—

सव्वो पुव्वकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवरहेसु गुणेसु य निमित्तमेत्तं परो होइ ॥१६९॥
धारिज्जइ एंतो जलनिहीवि कल्लोलभिन्नकुलसेलो । न हु अन्नजम्मनिम्मियसुहासुहो देव्वपरिणामो

प्रतीतोऽर्थः । तथा—

अकयं को परिभुंजइ ? सकयं नासेज्जकस्स किर कम्मं ? । सकयमणभुंजमाणे कीस जणो दुम्मणो होइ ?

स्वयमकृतं शुभाशुभं कर्म क इह जगति परिभुङ्क्ते ? , न कश्चिदित्यर्थः, यच्च स्वयमेव कृतं कर्म तद् एवमेवावेदितं कस्य

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा-
भव-
भावना ॥
॥४२२॥

किल नश्यति-अपगच्छति ? , न कस्यचिदित्यर्थः, एवं च स्रक्तमेव कर्माशुभ्रजानो लोकः कस्मात् दुर्मनाभवति ? , किं सम्यग् न सहत इत्यर्थः ॥

दुष्पत्थिओ अमित्तं अप्पा सुप्पत्थिओ हवइ मित्तं । सुहदुक्खकारणाओ अप्पा मित्तं अमित्तं वा ॥१७२॥

लोके तावदिदं प्रतीतमेव यः सुखकारणं तत् मित्रं, यस्तु दुःखकारणं सोऽमित्रः, एवं च तस्यात्मनैवात्मनो मित्रममित्रं च सुखदुःखयोरंतरङ्गकारणत्वात्, कदा पुनरयमात्मा आत्मनो दुःखकारणं सन्नमित्रो भवति, कदा वा मित्रमित्याह—दुष्प्रस्थितः—कुमार्गप्रवृत्त आत्मा दुःखकारणत्वादात्मनोऽमित्रं, मित्रं सुमार्गानुगतश्च सुखकारणत्वादिति । अपरामपि 'संम्यग्दृष्टि-चिन्तामाह—

वारिज्जंतोवि हु गुरुयणेण तइया करेसि पावाइं । सयमेव किणियदुक्खो रूससिरे जीव ! कस्सिपिंहु ? १७३

सत्तमियाउ अन्ना अट्टमियानत्थि निरयपुढावित्ति । एसाइ कुणासि कूडुत्तराइं इपिंहु किमुव्वयांसि ? १७४।

सुबोधे । एवंविधया शुभचिन्तया वेदनादिभिश्च ताभिर्निर्जर्णकर्मणां सम्यग्दृष्टिनारकाणां पुरतो यद्भवति तदाह—

इय चिंताए बहुवेयणाहिं खाविऊण असुहकम्माइं । जायंति रायभुवणाइएसु कमसो य सिज्झंति । १७५।

सुगमा । मिथ्यादृष्टीनां का वार्त्ता ? इत्याह—

नरकभव-
भावनायां
भीम-
दृष्टान्तः

॥४२२॥

अन्ने अवरोप्परकलहभावओ तहय कोवकरणेणं । पावति तिरियभावं भमंति तत्तो भवमणंतं ॥१७६॥

अन्ये तु मिथ्यादृष्टिनास्काः परस्परकलहभावतः परस्परवेदनोदीरणेन तथा परमाधार्मिकादीनामुपरि गाढकोपकरणेनाशुभं कर्म बद्ध्वा मन्यादितिर्यक्षूपद्यन्ते, ततश्च पौनःपुन्येन तेष्वेव नरकादिप्लुत्यमाना अनन्तभवं भ्रमन्ति केचिद्भ्रमव्याः, आसन्नभव्यास्तु केऽपि क्रियन्तमपि कालं ततः सिद्ध्यन्ति, अभव्यास्तु भवमेव केवलं भ्रमन्तस्तिष्ठन्ति, न तु कदाचित् सिध्यन्ति । तत्राह विनेयो-ननु प्राणिघातमांसभक्षणमहारम्भादिकैः प्रागुक्तहेतुभिः कियन्तो जीवास्तेषु नरकेषूपन्नपूर्वाः ?, उच्यते, सर्वेऽपि जीवाः प्रत्येकमनेकजः, परं दिङ्मात्रोपदर्शनार्थमुदाहरणत्रयमुच्यते, तद्यथा—

पाणिचेहेणं भीमो कुणिमाहारेण कुंजरनरिंदो । आरंभेहि य अयलो नरयगईए उदाहरणा ॥१७७॥

तत्र कोऽयं भीम इति ?, उच्यते,

कंपिछपुरं नयरं पंचालाजणवयम्मि सुपसिद्धं । जत्थ तरुणीपओहरगलित्थिओ दुत्थिओ हारो ॥ १ ॥ सिरिदामो नाम तहिं राया बद्धुकोग्देसमुसमिद्धो । मुत्ताहारस्स वसहह जस्स छत्तस्स तरलत्तं ॥ २ ॥ पउमावइपमुहाओ देवीओ तस्स पव-रूवाओ । पउमावईह पुत्तो जेड्डो नामेण भीमोत्ति ॥ ३ ॥ कुरो साहंकारो मायासीलो य तह महालोभो । नित्तिसो निछज्जो निदरुखिन्नो मयविमुक्तो ॥ ४ ॥ कमलिणिनामा देवी अन्ना तस्सडत्थि वरनरिंदस्स । भाणू रामो पउमो कित्तिधणो नाम अणुकमयो ॥ ५ ॥ तीसे चउरो पुत्ता पुरिसत्था इव जणस्स अइइट्ठा । रयणागरा इव तहा बहुगुणरयणा गभीरा य ॥ ६ ॥

मल० श्री
क्षेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४२४॥

मत्तिसागरोत्ति नामेण तस्स रत्तो य अत्थि वरमंती । उप्पत्तियाइच्चलविहदुद्धिजुओ सावओ निजणो ॥ ७ ॥ तस्स य सुमई विमलो बहस्सई महधणो य नामेण । चत्तारि सुया बहदुद्धिसंजुया गुणसमिद्धा य ॥ ८ ॥ तत्तो भीमो सावकबंधुणो कुट्टए पवट्ठतो । सामंतमंडलाहिवपुत्तेवि न छट्ठइ कहिंपि ॥ ९ ॥ मइसागरस्सवि सुए सुमई मोचूण सेसए तिन्नि । तह वाहए सयावि हु जह ते सहिउं न तीरंति ॥ १० ॥ अह नायममच्चेणं भीमस्स दुचेट्ठियं तयं सबं । देहम्मि लग्गणाणि य निरिक्खए निजणदिट्ठीए ॥ ११ ॥ तो चिंतेइ अमच्चो पेच्छसु कह संकडं समावडियं ? जं एस सुओ नूणं होही रत्तो विणासयरो ॥ १२ ॥ तो जइ न कहेमि इमं तस्स हवइ तो उवेहिओ सामी । कहवि कहेमि तहा पुण मरणंपि हु अप्पणो नूणं ॥ १३ ॥ संकेमि भीमजणणीपासाओ ता किमेत्थ मह जुत्तं ? । अहवा किं एएणं उवेहियवो न ता सामी ॥ १४ ॥ इच्चाइ चित्तिज्जणं अन्नदिणो ठाविज्जण एगंते । पभणइ निवं अमच्चो देव ! इमा सुवए नीई ॥ १५ ॥ पढमंपि आवयाणं चित्ते- यवो नरेण पडियारो । न हि मेहम्मि पलित्ते अवडं खणिउं तरइ कोई ॥ १६ ॥ भीमो य आवरंए गरुयाए तुम्ह मज्झवि निमित्तं । संभाविज्जइ तम्हा जइ निधिसिओ न इण्हिपि ॥ १७ ॥ कीरइ एसो तत्तो होइ असज्जो सदेहज्वयवोडवि । खंडिज्जए विणट्ठो असमाणो के य पुत्ताई ? ॥ १८ ॥ नियदेहसंभवोडवि हु वाही निच्छुब्भए तओ सिग्घं । रेणुब्भवंपि खिप्पइ देहे परमोसहं लोए ॥ १९ ॥ किच्चं अकिच्चंपिहु अविसंको जो करेइ निक्कणो । तस्स विसेसेण न वीससंति दुट्ठस्स नरवइणो ॥ २० ॥ सुवियारियमवियारं भत्तं पाणं अचेयणंति निवा । उवजुंजंति सुचेयणसुवियारं किं पुण सुयाई ? ॥ २१ ॥ निवसेज सह परेहिं दोसविमुक्केहिं धम्मसरिएहिं । दोसेसु निधिसंके चएज्ज नियएवि निवधम्मो ॥ २२ ॥ इच्चाइ नीइमग्गे सचिवेण

नरकभव-
भावनायां
भीम-
दृष्टान्तः

॥४२४॥

हिरण्मिता समुद्रं । भणइ निवो मह पुत्तो अज्जवि चालो तहा भोलो ॥ २३ ॥ न मुणइ सचिवो ! वियारं तो सचिवो तस्स
जुत्तिलम्बेहिं । ठावइ दोसचहुत्तं पयंपणं तओ जाव ॥ २४ ॥ सो बुज्झइ नो कहमवि तो चितइ नूण एस भवियं । एवं
निय किंपि इमं नेहविमूढो इमो राया ॥ २५ ॥ वीहइ कुमारजणणीइ जंपिउं तेण किंपि न समत्थो । संवरणं काऊणं नमि-
उं तो उट्ठिओ मचिवो ॥ २६ ॥ तत्तो कलाण गहणे सोडवि सहज्झाणो समग्गेडवि । उज्झाएण समंचिय निस्संको कुट्टए
तत्तो ॥ २७ ॥ रण्णो भएण कोवि हु न जंपए किंपि तो अणुकमसो । दुस्सिक्खियकिंपिकलो आरूढो जोवणं भीमो
॥ २८ ॥ कमलिणपुत्तावि अमच्चपुत्तसहिया कलाउ उचिएणं । सयलाओ सिक्खिऊणं संपत्ता जोवणं कमसो ॥ २९ ॥ तो
भीमेण समगं बहुप्पयारं उवहुयं नयरं । उप्पाडिओ नरिंदो पउरेणवि तस्स रावाहिं ॥ ३० ॥ भीमस्स देइ देसं कुमार-
भुत्तीइ पेमए तत्थ । सो य तहिं वञ्चतो हक्कारइ सचिवजेट्टसुयं ॥ ३१ ॥ एत्तो य अमच्चोवि हु नाऊणं नरवरं तह विमूढं ।
अन्नमुत्रायं निजं चिंततो चिट्टए जाव ॥ ३२ ॥ आगतुं ता पुट्ठो सुमइभिहाणेण जेट्टपुत्तेण । हक्कारइ मं भीमो को आएसो
तहिं मज्झ ? ॥ ३३ ॥ तो भणियममच्चेणं वच्छ ! तए तत्थ चेव पच्छन्नं । तस्स सरूवं सयलं जाणावेज्जसु तहा रज्जं ॥ ३४ ॥
गिण्हहिइ इमो नूणं तो जइ सक्केसि वच्छरं रत्नो । मज्झवि करेज रक्खं विसज्जिओ एवमारियं ॥ ३५ ॥ सिक्खविउं तो
वज्झ भीमेण ममंपि सो तहिं देसे । पत्तो य अमच्चेणवि कमलिणिदेवीइ जेट्टसुओ ॥ ३६ ॥ सह विमलेणं नियपुत्तेणं
नरिंदपासाओ । मोयाविओ ममग्गे देसे दहुं विमलपासे ॥ ३७ ॥ बहुमोहुरणसारं संवल्यं अप्पिऊण भणियं च ।
जइया सुणेह अम्हे संगहिए भीमकुमरेण ॥ ३८ ॥ मोयावेज्जह तइया जइ सक्कह इय विसज्जिया दोडवि । अनेडवि केइ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४२६॥

कत्थइ कमलिपुत्ता नियसुया य ॥ ३९ ॥ भीमोऽवि हणइ देसे रज्जजिगीसाइ कुणइ अप्पवसे । लोओऽवि कुणइ रावं उवेहए
तहवि नरनाहो ॥ ४० ॥ तस्स सरूवं छण्णं पिउणो सुमईवि साहए सबं । किं कुणइ तहवि एसो मूढेणं पत्थिवेण समं !
॥ ४१ ॥ पायं सवेसु तओ तेणप्पवसीकएसु देसेसु । एइ पिउसन्निगासे पभूयसेनेण परिकलिओ ॥ ४२ ॥ अह मूढो
रायाविहु तह वित्थरसंजुयं सुयं एतं । सोढं वारंतस्सवि सच्चिवस्स विणिग्गओ समुहो ॥ ४३ ॥ तो गहिओ हत्थेणं भीमेण
अमच्चसंजुओ चाहिं । दुन्निवि पक्खत्ता कट्ठपंजरे अह सयं रज्जे ॥ ४४ ॥ उवविट्ठो सुमईवि हु कुणइ अमच्चत्तणं तओ भीमो ।
विउसेइ सयलदेसं कूरो अह अन्नदियहम्मि ॥ ४५ ॥ भणइ इमे उज्जालह अगणीए कट्ठपंजरेण समं । अह सुमई भणइ तयं
अपसिद्धी देव ! तुह एवं ॥ ४६ ॥ एवं ठियाण एसिं किं जीवइ ? अह तहावि मारेसि । भूमीइ कट्ठपंजरमेयं तो देव ! पच्छन्नं ॥ ४७ ॥
अयुगत्थ निक्खवणावसु तओ विरहिया य भत्तपाणेहिं । वाएण य परिहीणा इमे सयं चिय मरिस्संति ॥ ४८ ॥ सोऊण इमं तेणवि
विहियं तह चेव सुमइणावि तहिं । पाडाविउं सुरंगं नीया दोन्निवि नियघरम्मि ॥ ४९ ॥ जाओ य सयं तत्तो महापमत्तो स
भीमनरनाहो । पारद्वीए निरओ घायंतो भूयलक्खाइं ॥ ५० ॥ निवसइ अडवीए चिय पायं भुंजइ सुएइ तत्थेव । सिंचाणसुणय-
चित्तयप्पमुहेहि य कुणइ पारद्वि ॥ ५१ ॥ कालिजयाइं गिण्हइ काणवि हिययाउ निहओ गिद्धो । भुंजइ काणवि अट्ठीइं
गलयमंसाइं काणंपि ॥ ५२ ॥ लावयत्तिचिरमाईण बहुयरसए वसं च आवियइ । लक्खगुणं तं मूढो सयं कडं देह लोयस्स
॥ ५३ ॥ एत्तो य भाणुविमला परिभममाणा महाडइं एकं । संगत्ता तेहिं तहिं दिट्ठो विज्जं जवेमाणो ॥ ५४ ॥ विट्ठक्खेवेण
हुयासणम्मि जलणम्मि जोइओ एक्को । तो कुमरेणं भणियं किं भइ ! इमं समारद्धं ॥ ५६ ॥ तेण भणियं महायस ! पभूय-

नरकभव-
भावनायां
भीम-
दृष्टान्तः

॥४२६॥

कालो गओ इहं मज्झं । सुगुरुवएणुवलद्धं एयं विज्जं जवंतस्स ॥ ५६ ॥ तो भणइ भाणुकुमरो तं जइ मह भइ ! जोगया
अत्थि । ता देसु जेण साहेमि जीवियं चावि हु चएमि ॥ ५७ ॥ तो जोइएण सप्पुरिसपगइमभिणिच्छिउं तयं दिन्ना । सा
विज्जाडओ तेणवि गहियं विछत्थियं हत्थे ॥ ५८ ॥ विज्जं जविउं खिचं एक्कं वीयं तओ य पुण तइयं । वाराए चउत्थीए दिन्ना
संपा सयं तत्थ ॥ ५९ ॥ पट्ठीए विमलेणवि जा पडिया दोडवि तत्थ चिहुंति । ता डावागयखणो भाणू पेच्छइ तहिं एक्कं
॥ ६० ॥ केवलवररणमयं महाविमाणं फुरंतकिरणोहं । सन्निहियं रयणुज्जलकुंडलमसिणीकयकचोलं ॥ ६१ ॥ हारविराइय-
वच्छत्थलं च पेच्छइ सुरंगणं एक्कं । सुपसणवयणमुज्जयमणं च सिद्धीइ करणम्मि ॥ ६२ ॥ तो भणियं तीइ अहं सिद्धा
तुह वच्छ ! भणसु जं देमि । भणिया कुमरेण तओ साहगजोइयमणं देवि ! ॥ ६३ ॥ कुणसु कयत्थं सा भणइ वच्छ !
नामंपि मा इमस्म तुमं । गिण्ह अउणस्स इहं वराडियाएवि अजोगस्स ॥ ६४ ॥ ता भाणू भणइ तयं जइ एवं देवि ! ।
वरविमाणमिणं । सद्धिं मए निरुवसु आरूढो जं अहं एत्थ ॥ ६५ ॥ देसे पेच्छामि समं विमलेणं तो य पमणए एसा ।
मिद्धं चिय वच्छ ! इमं अन्नं पत्थसु तुमं किंपि ॥ ६६ ॥ तो भणियं कुमरेणं देवि ! पउत्तिं कहेसु मह पिउणो । तीएवि
कट्टपंजरखिवणार्इ नइयोरो सबो ॥ ६७ ॥ कहिओ तो कुमरेणं सप्पणयं जोडिऊण करकमलं । भणिया जइ देसि इमं ठवसु
रजम्मि मह जणयं ॥ ६८ ॥ भीमस्सवि जो उचिओ विणिओगो सो सयंपि कायवो । पिउघायगस्स उ मुहं तस्साहं पुण न
पेच्छामि ॥ ६९ ॥ देसे य वहू अज्जवि दंहुं कोऊहलं महंतं मे । अब्भुवगयं इमीए एयं कहियं च कुमरस्स ॥ ७० ॥ पन्न-
त्तिमहाविज्जा अहयं तो साहिऊण तुह वयणं । विणियत्ता अन्नंपि हु सबं उचियं करिस्सामि ॥ ७१ ॥ इय भणिऊणमंदसण-

मल० श्री
हेमचंद्राय
स्वोपरा
भव-
भावना ॥
॥४२८॥

भावना देवया तओ कुमरो । सह विमलेणारूढो तस्मि विमाणस्मि रयणमए ॥ ७२ ॥ पेच्छइ य तंगं भरियं रयणेणं तो कहेइ सयलंपि । जं देवयाइ भणिगं जोगिस्स तओवि करुणाए ॥ ७३ ॥ मोकालिओ सो गिण्हसु निगइच्छाए इमाइं रयणाइं । तो हिंइण इमेणं गहिया एक्का महाभोद्धा ॥ ७४ ॥ अह उप्पइओ कुमरो तेण विमाणेण विमलपरिगारिओ । भमइ समीहि- गदेसे जोईवि हु आगओ थेवं ॥ ७५ ॥ ता रिगं चिय पेच्छइ मोहुं तो निंदए य अप्पाणं । भाणूवि निगविमाणो दहुं ताइंपि रयणाइं ॥ ७६ ॥ सो एइ तं पुणो पुण एत्तो गंतूण देवयाइ तहिं । भीमस्स शुए दोबिबि उक्खणिउं रुक्खसाहाए ॥ ७७ ॥ उछंविओ अहोशुहगहो सया पज्जलंतजलणस्स । चिट्ठेइ धूमपाणं कुंतो तस्मि रस्से य ॥ ७८ ॥ पुणरवि ठविओ राया सिरिदामो चेव सह अमञ्जेण । कहिऊण ताण दोण्हवि पुत्तपउत्तिं गया देवी ॥ ७९ ॥ तो करुणाए राया उत्तारावेइ रुक्खसाहाओ । दावइ य भोगणं तो निएइ उछंविं पुण तं ॥ ८० ॥ उत्तारावइ पुणरवि पुणोऽवि उछंविगं नियइ भीमं । तो विणियत्तो भोगणमेत्तं चिय दावए निचं ॥ ८१ ॥ अह मइसागरमंती तस्सा सुया कमळिणीइ कुमरा य । सलहिंअंति जणेणं पिउघाई जीववहओ य ॥ ८२ ॥ शिक्कारिइ भीमो अणुहवइ इहंपि तिगहुक्खाइं । एत्तो य देवयाए कहियं भाणुस्स तं सणं ॥ ८३ ॥ उत्तरसेदीय तया वेगदुनगस्स कहवि अहिवइणो । कन्ना आसि तया तो पन्नचीए तहिं नीओ ॥ ८४ ॥ तो गयणवछहपुरे भाणुकुमारस्स सयलदेवेहिं । मिलिऊणं परिविहिओ विज्जाहरचक्रवृत्तीपए ॥ ८५ ॥ अहिसेओ विज्जाओंवि सिद्धा सयलाउ पढियमेत्ताओ । विमलस्सनि सिद्धाओ काउवि ठविओ य सचिचत्ते ॥ ८६ ॥ पुत्तेण नएणं विक्कमेण थेवेहिं चेव दियेहिं । विज्जाहारावि सगे तेणाणाकारिणो विहिया ॥ ८७ ॥ परिणीयाओ ताणं धूआओं उवाय-

नरकभवन-
भावनायां
भीम -
दृष्टान्तः

॥४२८॥

गाणि विचिन्ताणि । गहिर्याणि पवरकरितुरयरयणवरवत्थपमुहाइं ॥ ८८ ॥ किं बहुणा सवं चिय रजं पिउसंतियं च तस्स तयं ।
तह परिणयं गयाओ जह विजाओवि परिओसं ॥ ८९ ॥ चारणमुणीण पासे विमलेण समं सुणइ जिणधम्मं । संगोवंगं दोण्हं
परिणओ मो य पुब्बेहिं ॥ ९० ॥ तो नंदीसरमाइसु महाविदेहाइजिणसमोसरणे । पूयाउ कुणंति जिणे थुणंति निसुणंति
धम्मं च ॥ ९१ ॥ अह अन्नया विरत्ता संसाराओ समत्थपुत्ताणं । दाऊण नियपयाइं दुब्बिंवि गिण्हंति पव्वजं ॥ ९२ ॥
ततो भाणू जाओ धेवेहिं पि उ दिणेहिं गीयत्थो । कुवंतस्स य गाढं तवं सरीरेवि निरवेक्खं ॥ ९३ ॥ ओहिमणपज्जावाइं
उप्पन्नाइं तओ य चउनाणी । संजाओ निययपए गुरुणा विणिवेसिओ एसो ॥ ९४ ॥ तत्तो सह गब्बेणवि विहरंतो भाणु-
मुणिवरो पत्तो । कंपिह्लपुरे कइयावि सुरकए कणयकमलम्मि ॥ ९५ ॥ उवचिद्धो उज्जाणे कहेइ धम्मं जणस्स सो विमलं ।
मइसागरेण सहिओ तुद्धो सिरिदामनरनाहो ॥ ९६ ॥ सवाए इट्ठीए आगच्छइ तस्स वंदणनिमित्तं । भत्तीइ तं च नमिउं
निमलाइसुमाहुसंजुचं ॥ ९७ ॥ मइसागरेण सहिओ राया उवचिसइ उचियदेसम्मि । केवलहरिसमओ इव जाओ सो दंसणे
तत्तो ॥ ९८ ॥ रामो पउमो तह कमलिणी य मइसागरस्स पुत्ता य । सुमइप्पमुहा भत्तीइ पणमिउं हरिसभरियंगा ॥ ९९ ॥
उवचिद्धा तो भणियं मुणिणा नरनाह ! नेहनियडेहिं । निविडनिवद्धा जीवा अन्नाणंघा विमूढा य ॥ १०० ॥ कज्जाकजं
न मुणंति न य हियं अप्पणो य अहियं वा । तो कोसियारकीडोव्व कम्मकोसेण अप्पाणं ॥ १०१ ॥ परिवेदिऊण गाढं इह चेव
य जंति निहणमइदीणा । भममाणा य भवोहे भीमाइं सहंति दुक्खाइं ॥ १०२ ॥ तम्हा सइ सामत्थे लद्धुं सद्धम्मसुगुरु-
सामग्गिं । भग्गापगगसुहकारणम्मि धम्मम्मि जइयवं ॥ १०३ ॥ तो भणियं नरवइणा जह आइइं मुणिद ! तह सवं ।

मल० श्री
हेमचंद्रीगा
स्नोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४३०॥

किं तु पसिऊण साहद मज्जुवरि तथा य अइगरुओ ॥ १०४ ॥ मइसागरे पओसो जुओ रिलीय तह य पाणणं । साहसु
सुमइणा पीई भीमस्स किमेत्थ य निमित्तं ? ॥ १०५ ॥ तो भणिंयं सुणिवइणा मगहाविमए धनालओ नाम । गामो य
तत्थ सीहो नामेणं गामकुडोत्ति ॥ १०६ ॥ सो य पगईइ कुरो अजागरओ नरिंदलोयाणं । लंचादाणवलेणं सओसिं
मन्नणिओ य ॥ १०७ ॥ दत्तो नामेण य तस्स सेवओ आसि छंदयारिस्ति । तत्थवि गामे अओ नंदो नामेण कोडुंबी
॥ १०८ ॥ रिद्धिसमिलो गेहे बाहिं लक्खिअए न इगरेहिं । नंदस्स य आसन्ने मज्जो गामस्स विक्खाओ ॥ १०९ ॥
वन्छो नाम कुडुम्बी निवसइ दक्खो तथा विसिड्डो य । अन्नदियहम्मि नंदं अइसिरि नाऊण सीहेण ॥ ११० ॥
उब्भाविऊण अलिं व सवहा किंपि तत्थ सम्बन्धं । उद्दालिऊण गहिया तस्स समिली समग्गावि ॥ १११ ॥ दत्तो य
भणइ मलजओ (मिलिओ) पयाण एयारिसाण रिद्धीए । तुम्हारिसे विमोत्तुं उदारसरीरो (सारे) जए अओ ॥ ११२ ॥ कोठाणं ?
तो सधं गिण्हिअइ किंपि मा नएआसि । अह तेण धणे गहिए जाओ चित्तन्नमो तस्स ॥ ११३ ॥ वन्छेण तओ एउं करु-
णाए कहकइं पि संठविओ । बुज्जानिऊणवि सीहं कालेण य पाविया रिली ॥ ११४ ॥ तो सीहो अजाणिनि दत्तेणऽणुमोइयाइं
पावाइं । काउं निरयम्मि गओ तेण समं चिय म्हादुक्खे ॥ ११५ ॥ तो भग्निउं संसारं सीहो तं नरवदिं ! संजाओ । केणइ
कम्मवसेणं दत्तो मइसागरो मंती ॥ ११६ ॥ नंदो भमिऊण भवं जाओ भीमो सकम्मवसवत्ती । मइसागरस्स पुत्तो वन्छो
जाओ सुमइनामा ॥ ११७ ॥ निरभवसंचियकम्मस्स सेसगिह तो गयं जमुदयम्मि । तेण गहिऊण रउं तुब्भे गिण्हइ इमो
दोऽवि ॥ ११८ ॥ सुमई य वन्छजीवो पुत्तुवयारी तओ तहिं पीई । इय नियकम्मफलं चिय जीवा शुंजंति नरनाह ! ॥ ११९ ॥

नरकभव-
भावनायां
भीम-
दृष्टान्तः

॥४३०॥

भयं ! भीमो मरिचं वञ्चिहिइ कहिति पुच्छिए रत्ना । तूरी पभणइ नरवर ! एत्तो तइयम्मि दियहम्मि ॥ १२० ॥ तेत्तीससागराउ
अपइट्ठाणम्मि निरयवासम्मि । मरिऊण सत्तमाए पुढवीए नारओ होही ॥ १२१ ॥ इय सोउं संविग्गो रामं रज्जम्मि ठावए
राया । पउमं जुवरायपए सुमइं तु ठवेइ सचिवत्ते ॥ १२२ ॥ तो भइसागरसहिओ कमलिणिपसुहाहिं तह य भज्जाहिं ।
गिण्हइ दिक्खं राया सिरिदामो परमसंविग्गो ॥ १२३ ॥ तत्तो काऊण तनं उगं धेवेहिं चैव दियहेहिं । गुरुणो सीसा य
तत्ता सिद्धा सत्तेडवि विहुयरया ॥ १२४ ॥ भीमोडवि हु मरिऊणं सत्तमपुढविं गओ समुव्वट्ठो । तत्तो भमिऊण भवं महाविदेह-
म्मि गिज्झिहिइ ॥ १२५ ॥ इति भीमाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ कुञ्जरनरेन्द्राख्यानकमुच्यते—

सिंहपुरं नामेणं नयरं बहुरिद्धिनीइपरिकलियं । जत्थ परलोयत्तं कुणंति धम्मियजणा चैव ॥ १ ॥ सीहगिरी नाम
तहिं विक्खलाओ नरवरो गुणसमिद्धो । जो सावओडवि परमो सव्वयविरहिओ निच्चं ॥ २ ॥ रज्जमणुपालयंतस्स तस्स अह
अन्नया ममुप्पन्ना । चिंता जह मज्झ निरत्थयाइं वच्चंति दियहाइं ॥ ३ ॥ जह होइ कहवि पुत्तो ता तं पयपालणे निउंजेउं ।
गिण्ढामि मयं दिक्खं चएसि एयाइं पावाइं ॥ ४ ॥ एवं च कहइ चित्तं चित्तमईनामयस्स मंतिस्स । सावयधम्मम्मि समु-
ज्जयस्स अह अन्नया रत्नो ॥ ५ ॥ अइवल्लहा सुरूवा विजयानामेण अग्गमहिस्सि । रयणिविरामे पेच्छइ पविसंतं निययउय-
रम्मि ॥ ६ ॥ भीमभुयंगं तत्तो नीहरिउं कुंजरं डसेमाणं । भीया य तओ विवुद्धा रत्नो साहेइ तं सुमिणं ॥ ७ ॥ रायावि

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४३२॥

कहइ मंतिस्स भणेइ तं सोऽवि देव ! न हु एसो । होहि सुमिणो पसत्थो जम्हा होही सुओ एत्थ ॥ ८ ॥ किंतु स तुम्हाण
न सुंदरोत्ति जं डसइ जायमेत्तोऽवि । धम्मस्स कुणइ विग्घं तम्हा णियभायणेज्जस्स ॥ ९ ॥ सुंदरनामस्स इमं रज्जं दाऊण
धिप्पए दिक्खा । जाए इमंमि पुत्ते सोऽवि हु गिण्हिज्जओ दिक्खं ॥ १० ॥ तो चित्तमइसमेओ राया रज्जम्मि सुंदरं ठविडं ।
पव्वज्जं पडिवज्जइ गन्धोऽवि हु वड्डइ कमेण ॥ ११ ॥ अन्नम्मि दिणे देवी विजया पसवेइ दारयं पवरं । तो सुंदरो करावइ
वद्धावणयं पुरे सयले ॥ १२ ॥ अह चित्तइ एणं डसिओ किर कुंजरोत्ति जणणीए । सुमिणे दिट्ठं तम्हा एयस्सवि कुंजरो
नाम ॥ १३ ॥ ठाविज्जउ अप्पं चिय जं डसइ पहवए ण अन्नस्स । इय चित्तिऊण ठवियं बारसमदिणे इमं नामं ॥ १४ ॥
अणुदियहं तो वड्डइ कुंजरकुमरो तयं तु पुण रज्जं । पालइ सुंदरराया संपुन्ने जाव छम्मासे ॥ १५ ॥ सामंतमंतिपडरे मेलेडं
तो करेइ अहिसेयं । तस्स समप्पइ य तयं एयाणं आयरेणेसो ॥ १६ ॥ पभणइ य तस्स माउलयमग्गमेएण भाइणेजेण ।
नियएण सह भलेज्जइ पव्वज्जमहं तु वेच्छामि ॥ १७ ॥ इय रज्जं संठविडं गओ तहिं जहिं विहरए देसे । सीहगिरी रायरिस्सी
ता तग्गुरुणो सयासम्मि ॥ १८ ॥ जिणदिक्खं गिण्हइ सुंदरोऽवि अह सो पव्वड्डइ कमेण । कुंजरराया तत्तो संपत्तो जोव्वणं
तस्स ॥ १९ ॥ अभिओगकम्मवद्धो सिरिओ नामेण किर महाणसिओ । सो बाहिं पड्डविडं पावनरे अइपभूएवि ॥ २० ॥
माराविऊण हरिणे सूयरससए य संचरे रोज्जे । लावयत्तिचिरप्पुहे आणावइ पइदिणं चेव ॥ २१ ॥ अह तेसिं मंसाइं उवक्ख-
डेऊण परमजत्तेण । सिंधवसुंठीपिप्पिलिमिरिहिं भाविऊणं च ॥ २२ ॥ देइ नरिंदस्स तहा अल्लयरसभाविआइं काइंपि ।
काऊण देइ तत्तो वन्नंतो भुंजए गिद्धो ॥ २३ ॥ जह जह राया तह तह स महाणसिओवि चडइ उकरिसं । लावयत्तिचिर-

नरकभव-
भावनायां
कुंजर-
दृष्टान्तः

॥४३२॥

रम्यं मंसाणि य बहुपयाराणि ॥ २४ ॥ जत्तेणुवक्खडेउं तिच्चाईहिं भाविज्जणं च । निच्चपि देइ अह अन्नया य केणावि
संपत्तं ॥ २५ ॥ मज्जोमयडिंभरुयं सिरियस्स समप्पियं समाणेउं । तं तेण उवक्खडियं तुट्टमणेणं पयत्तेणं ॥ २६ ॥ दिन्नं
नरवइणो गुरुयगिद्धिच्चडिएण भुंजिउं तेण । पुट्टं कहियं सिरिएण डिंभमंसति सुइमूले ॥ २७ ॥ तो भणियं एयंपि हु करेज्ज
णिच्चपि तो महाणमिओ । पुव्वमयं कइयावि हु मारावेज्जण वा छन्नं ॥ २८ ॥ काज्जण संभियं नरवरस्स इच्छाइ देइ तह
निच्चं । एयं अन्नाणि य अप्पणाडवि भुंजइ जहिच्छाए ॥ २९ ॥ अन्नदिणे विहरतो सीहपुरे तम्मि नंदणुज्जाणे । भवयं केव-
लनाणी ममागओ मृणिगणाइन्नो ॥ ३० ॥ सुरइयकणयकमले उवविट्ठे तम्मि सयलपुरलोओ । रायाणं सिरियंपिय मोत्तुं
मत्तीइ संपत्तो ॥ ३१ ॥ तो तेण हरिसविम्भियसंवेयकरी समगलोयस्स । विहिया सद्धमकहा तयंतरे पउरलोएण ॥ ३२ ॥
पुट्टं भयवं ! रत्तो सिरिसीहगिरिस्स विजयदेवीए । पुत्तत्ताए सुमिणे दिट्ठो भुयगोत्ति को हेऊ ? ॥ ३३ ॥ तो भणियं केवल्लिणा
देवाणुपिया ! कलिंगविसयम्मि । दो गाहावइपुत्ता सुसीमनाममि गामंमि ॥ ३४ ॥ आसि तहिं जो जेडो तस्स सिवो
नाम लहुययस्स पुणो । विहियं नामं अम्मापिज्जहिं कमलासुहत्तस्स ॥ ३५ ॥ कमलोत्ति तओ कहमवि जोव्वणपत्तो कयाइ
सो कमलो । चुक्को सिवमज्जाए विणासिओ तेण कुद्धेण ॥ ३६ ॥ तो कोव्वगओ मरिउं कमलो परिभमइ किंपि संसारे ।
रोगाइणाज्मिभूओ कयाइ नियआउयखएण ॥ ३७ ॥ मरिज्जण कमेण सिवो विविहमाहिंज्जण संसारं । केणइ कम्मवसेणं इह
मीहगिरिनिवो जाओ ॥ ३८ ॥ कमलोत्ति सुयत्ताए उवन्नो पुव्वेविओ तम्हा । एसो कुंजराया सीहगिरिस्स नरवइणो
॥ ३९ ॥ भुयगोत्ति तया सुमिणम्मि मइओ पुच्छए पुणो पउरो । भयवं ! किं पभविस्सइ तस्स य वियरायवरस्रुणिणो ?

॥ ४० ॥ एतो कुंजरराया ? तो पभणइ केवली जइ गिणइ । किं तु रा पुनखं पत्तो विहुणियनम्मो महा माजो ॥ ४१ ॥
इय सोउ संविग्गा बहवे दिक्खं तहिं पनञ्जति । अगे उ देराविरइं चयंति अन्ने उ भिच्छत्तं ॥ ४२ ॥ नीरोससंरागतं मोडेउं
विरहिओ तओ नाणी । परिसावि नियट्ठाणं गया तओ वइयरो एसो ॥ ४३ ॥ नाओ कुंजररत्ता तओ पओसं गओ जणे
रायले । पवइयस्स जणस्स य किं मह एयाणं तत्तीणं ? ॥ ४४ ॥ राया सिरिओ य तओ भोत्तुं मणुयाइमंसमाकंठं । मरिउं
विइइयाणं दोवि गया छट्ठपुहवीणं ॥ ४५ ॥ इति कुंजरराजाऽऽख्यायिका ॥

अथ अथलाल्यानकमुच्यते-छगलउरं नाम पुरं पसुपिओ पसुगइय जत्थ जणो । छागलिओ नाम तहिं एण्णो परिवसइ
वाणियओ ॥१॥ अचंतमहाभिच्छादिट्ठीवि हु असुयराहुवयणोवि । जो सुद्धधम्मगहणं काउं नियइ परेसुं पि ॥२॥ तह दूरग-
यासं गो निचमहारं भकरणनिरओवि । विगेइ छाळियाओ लक्खं गुलियं च दंते य ॥३॥ उक्खलमुसले लोहं घरडुनिस्साइ रायल-
सत्थाइं । चित्तयचम्मं कट्ठं मझ्झमयणतिलाइं नडनाइं ॥४॥ गेणहइ विक्किणइ राया करेइ तह मज्झाविक्रयं निचं । कारेइ उच्छुवाडे
विहवाचइ पोसिइत्थीओ ॥५॥ निक्कइ गोमणुयाइं वणसंडे खंडिऊण तह वेव । खेत्तेसु हलसयाइं नहति तह वाणिउत्तेहिं ॥ ६ ॥
सगडाइं पनहणाइं वाहावइ निक्कसेइ इंगाले । चमरीकेसे पुइसाइणं य विक्किणइ निचं पि ॥ ७ ॥ तत्तो लोओ पभणइ पावयरे-
णावि केणधि न एसो । आरंभेण थल्लिइ पेच्छह वणिओ असंतुट्ठो ॥ ८ ॥ इय जायम्मि पवाणं सयलपुरे अन्नया पवट्ठते ।
अचंतमहालोभम्मि पेसिया तेण पावेण ॥ ९ ॥ बाहिम्मि बहू पुरिसा विचिं दाऊण ते य आणंति । कागीणं मोरीणं कुकुळिव-

गिनारगीणं न ॥ १० ॥ हंशीणं सउणीणं तिच्चिरलाचीणं चक्रगार्डणं । तह कीरियाइयाणं य भरिउं पडियाओ बहुयाओ ॥ ११ ॥ अंडाण निचिचाणं तचो सो ताइ आमयाइंपि । काणिवि तलिऊणं निक्किणोइ अन्नाइं भुंजेइ ॥ १२ ॥ इय निचंपि हुणंतं दडुं तं भणइ मयलपुरलोओ । नूण अथल्लो एसो लग्गो जमिमम्मिवि अकज्जे ॥ १३ ॥ तत्तो अथलोत्ति गयं पसि-
द्धमेयस्म तत्तय अभिज्ञाणं । तहविदु पडिगसयाइं अंडाणं विक्कए निच्चं ॥ १४ ॥ अह बहुरोयगगहिओ इहइंपि हु वेयणासमु-
ग्गाए । पडिओ रुद्धजाणे वट्ठतो रुद्धपरिणामो ॥ १५ ॥ मरिऊणं तइयाए पुढवीए नारओ समुप्पन्नो । सत्तयराऊ तत्तो पुरओ
भमिन्नी भवं चोरं ॥ १६ ॥ इति अथलाख्यायिका ॥

तदेतं नरकगतिमुत्तवा उपसंहारं तिर्यगतेः सम्बन्धं चोपदर्शयन्नाह—

एवं संखेवेणं निरयगई वन्निया तओ जीवा । पाएण होंति तिरिया तिरियगई तेणऽओ वोच्छं ॥१७८॥

एवं राक्षसेण नरकगतिर्विणिता, तस्याश्च नरकगतेरुद्धृत्ता जीवाः प्रायो-वाहुल्येन तिर्यञ्चो भवन्ति यतस्तेन कारणेन
'अउ' ति अतो-नरकगतिवर्णनाद्ध्वं तिर्यगतिं वक्ष्ये, इत्यक्षरघटनेति । अत्र आह-ननु नरकगतेरुद्धृत्ताः किमिति बहवस्ति-
र्यसूत्यन्ते ? न मनुजेषु, उच्यते, नारका मनुजेषु गर्भजपर्यसिञ्चेव जायन्ते, ते च संख्यातमात्राः स्वल्पा एव
प्राप्यन्ते, नारकास्त्वनुममयमसंख्याता अप्युद्धर्तन्ते, अत एकसमयोद्धृत्तानामपि नारकाणां मनुजेषु स्थानं नास्ति, किं

मल० श्री
हेमचंद्रिणा
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४३६॥

पुन्यरन्त्योपां ? ततो बहवस्तिर्यक्षूत्पन्नन्ते, तेषां नारकेभ्योऽंशंल्येयमुणत्वात्, शुभभावेन न गनुल्लोपुत्पत्तिः, अशुभभावात् न ते प्राग्यो जीवा इति बहवस्तिर्यक्षूत्पन्नन्त इति, तेनेत्याभिप्रायानात् इत्यर्थोऽहम्, यत्तदोर्मित्याभिराम्यन्भादिति ॥ इति नरकगतिभायना समाप्ता ॥

अथ यथाप्रतिज्ञातमेवाह—

एणिंदियविगलिंदियपांचिंदियभेयओ ताहिं जीवा । परमत्थओ य तेसिं सरूत्वमेवं विभावेज्जा ॥४७९॥
एकेन्द्रियाः—पृथिव्येजोवायुवनस्पतिकायरूपाः, तत्र पृथिवीकागिकाः द्विविधाः— दक्ष्या नादराश्च, तत्र दक्ष्याः सर्व-
लोकज्यापिनः सातिशयज्ञानगम्याः, नादरास्तु रत्नप्रभादिसप्तपृथिव्याश्रिताः भवननगरविमानेपत्प्राग्भाराश्रिताश्च, पृ-
थक्कायिकादयोऽपि दक्ष्यवादनभेदविद्याः सर्वेऽपि द्रष्टव्याः, तत्र दक्ष्या असेजोवायवः दक्ष्यपृथ्वीकायिकवद्रक्तव्याः, वन-
स्पतयोऽपि दक्ष्याः तथैव, केवलमेते एकस्मिन्चयि क्षरीरे अनन्ता उत्पन्नन्ते अत एते साधारणक्षरीराः, अन्ये तु संसारिणो
जीवाः सर्वेऽपि नादरनिगोदान् ग्रत्वा प्रत्येकक्षरीरिणोऽंशंल्येयाश्च, नादरनिगोदास्तु साधारणक्षरीराः अनन्ताश्च, नादराष्का-
यिकास्त्वक्वयागदरानुदिगिकरकमहिताभेधोदक्तलागसरित्साग्राग्राशुदकरूपाः, नादरतेजःकागिकास्तु गर्गुराक्षारज्जालोल्युका-
दयः, नादरवायुकागिकास्तु ये लोकस्य शुचिरे सर्वत्र चांति मन्दपटुपटुतरपटुतमगातोत्कलिकाक्षंदांगलिकागुंजवाता-
दयः प्रतीताः, नादरवनस्पतयस्तु नादरनिगोदाः—सञ्चाउ कंदजार्दे सूरगकंदो य नजाकंदो य । अल्लदलित्ता

तिर्यग्गति-
स्वरूपं ॥

॥४३६॥

य नत्ता अल्लं तदः अल्लकच्चूरो ॥ १ ॥ इत्यादयो द्रष्टव्यास्तद्यथा-चकारं भजमाणस्स, गंठी चुन्नघणो भवे । पुद्गलिरिमेण भेषण, अणंतजीनं वियाणाहि ॥ १ ॥ गूढसिस्संधिपद्मं, समभंगमहीरयं च छिन्नरुहं । साहारणं सरीरं तद्धि-
रगिणं च पत्तेयं ॥ २ ॥ इत्याद्यागमपठितलक्षणमुचिताश्च मन्तव्याः, तथा तृणौषधिलतागुल्मवल्लीद्राक्षाखजूरिनालिकेरी-
निम्बात्रादयः तन्मूलरुन्दस्कन्धत्वरुशाखाप्रनालपत्रपुष्पफलबीजादयश्च, ते प्रत्येकशरीरिणो नादरवनस्पतयः । निकलेन्द्रि-
याम्तु त्रिविधं त्रिन्द्रियभेदासिनिधाः, तत्र कृमिशृङ्गजल्लृकाऽलसमातृनाहकादयो द्वीन्द्रियाः, कुन्धुपिपीलिकापिशुनयूकोद्देहि-
ह्यामन्तोदृक्मत्स्नूणादयन्तीन्द्रियाः, वृश्चिकअमरपतंगमशकमक्षिकादयश्चतुरिन्द्रियाः, पंचेन्द्रिया द्विविधाः-संमूच्छजा गर्भजाश्च,
तत्राद्याः पथममृष्टिजलसंमूच्छितददुरादयो नाहिकादयश्च मन्तव्याः, गर्भजास्तु गजगोमहिष्युष्टूरंगदयः एतद्भेदभिन्ना-
स्तस्यां तिर्यग्गतौ जीता भवन्ति, तेषां च सुखदुःखे समधिकृत्य स्वरूपमेवं-नक्ष्यमाणरूपं परमार्थतो-निश्चयतो विभावयेत्-
परिभावेयमिति ॥ किं पुनस्तत् स्वरूपमित्याह-

पुद्गवी फोडणसंचिणणहलमलखणणाइदुत्थिया निच्चं । नीरंपि पियणतावणघोलणसोसाइकयदुक्खं १८०
अगणी खोदणचूरणजलाइसत्थेहिं दुत्थियसरीरा । वाऊवीयणापिट्टणउसिणाणिलसत्थकयदुत्थो ॥१८१॥
छेयणसोसणभंजणकंदणदडदलणचलणमलणेहिं । उल्लूरणउम्मूलणदहणेहि य दुक्खिया तरुणो १८२

नंदरभेते पृथिव्यादयः स्फोटनादिदुस्थिता निश्चयतः सदैव दुःखिता एव, व्यनहास्तस्तु चिन्तामण्यादीन् पूज्यमानान्

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४३८॥

दृष्ट्वा वृक्षादिकं वा किञ्चिद् यत्नतो रक्ष्यमाणमभ्यर्च्यमानं वा समवलोक्य कश्चिदतत्त्ववेदी सुखितानयेतान् मन्येतेति
'परमत्थञ्चो य तेसि' मित्युक्तं, अक्षरार्थस्तु सुगम एव । अथ निगोदाः कीदृशाः भवंतीत्याह—

गोला ह्येति असंखा ह्येति निगोया असंखया गोले । एक्केक्को य निगोदो अणंतजीवो मुणेयव्वो ॥१८३॥

असंख्येयानां साधारणशरीराणां समानावगाहनानागढानां समुदायो गोलक इत्युच्यते, अत एवाह—'ह्येति निगोये'-
त्यादि, अनन्तानां जीवानां माधारणमेकं शरीरं निगोद इत्यभिधीयते, ते चैवंभूता निगोदा एकैकस्मिन् गोलकेऽसंख्येया
भवन्ति, एकैकश्च निगोदः अनन्तजीनः, अनन्ता जीवा यत्रासावनन्तजीवो मुणितव्यः, एते च गोला द्विविधाः—सूक्ष्मा वादराश्च,
तत्र सूक्ष्माः प्रत्येकमंगुलासंख्येयभागमात्रावगाहिनोऽसंख्येयाश्चतुर्दशरज्जात्मकेऽपि लोके निरन्तरं भवन्ति, वादरा अपि
बृहत्तरांगुलासंख्येयभागावगाहिनोऽसंख्येयाः पृथिव्यादिमात्राश्रिता भवन्ति, एते च उल्लिखेवालक्षरणाद्रकादिरूपा मन्तव्याः,
अत एवैते सवलोक्य न भवन्ति, मृत्तिकाजलाद्यभावे तेषामराम्भवाद्, अत्र बहु वक्तव्यं तत्तु नोच्यते ग्रन्थगहनताप्रसंगादिति ॥
एते च निगोदजीवाः सूक्ष्माः वादराश्चान्तर्मुहूर्त्चायुष एव राम्भवन्ति, अस्य चान्तर्मुहूर्त्तस्यासंख्येयभेदास्तत्र च पटपंचाशदधि-
कावलिकाशतद्वयमानं क्षुल्लकग्रहणमप्यायुर्वहूनामेतेषां भवतीत्याह—

एगूसासम्मि मओ सतरस वाराउऽणंतखुत्तोऽवि । खोल्लगभवगहणाऊ एएसु निगोयजीवेसु ॥१८४॥

परिवसन् जीवोऽत्र नीरोगस्वस्थमनुष्यसम्बन्धिन्येकस्मिन्नप्युच्छ्वासनिःश्वासे क्षुल्लकभवग्रहणायुः सन् सप्तदश वारा मृतः,

तिर्यग्गति-
स्वरूपं ॥

॥४३८॥

पुनरुत्पन्नगनिःश्वासस्थूलमानेनैतावतां शुद्धकभवग्रहणानां भावात्, मूक्षमेधिकया त्वागमादवसेयं, क्रियतीवरास्तत्र च पुनः पुनरुत्पन्नगरेस्तत्र ? इत्याह—अनन्तकृत्वोऽपि—अनन्तगोऽपि, अनन्तवारा अपीत्यर्थ इति ॥ एतेषु चैकेन्द्रियेषु जीवा यथो-
त्पद्यन्ते तथा दर्शयन्नाह—

पुत्ताइसु पडिवद्धा अझाणपसायसंगया जीवा । उप्पज्जंति धणप्पियवणिउद्धेगिंदिएसु वहुं ॥४८५॥

मुन्वा न पुनः पुनस्तत्रैव बहुत्पद्यन्ते, अनन्तवाराः पौनःपुन्येन तेजैव जायंत इत्यर्थः, शेषं सुगमं ॥ कथानकं
नून्यन्ते—

मत्तम्मि कुनद्धाजणवयस्स लोरियपुरं महानगरं । मारिज्जइ रोसोच्चिय हियं चिय हीरए जत्थ ॥ १ ॥ तत्थ य धण-
वन्नगुगन्नरयणनामी मल्लिडुसंपन्नो । नामेण अत्थओच्चिय धणप्पिओ अत्थि वाणियओ ॥ २ ॥ सो य सयारंभपिओ
मिन्धरिद्धी वरम्मि विहवम्मि । गहिणीए पडिवद्धो अन्नाणधो गमइ दियहे ॥ ३ ॥ तस्स य णणवइनामा गिहिणी पग-
इए भइया कितु । ताण न विजइ पुत्तो तस्स कए दुक्खियाइं वहुं ॥ ४ ॥ अह तत्थ कोइ पुरिसो समागओ अन्नया परि-
भंगो । नणिणा पुट्ठो एगो किं दिट्ठं कोउयं किंपि ? ॥ ५ ॥ तेण भणियं इओच्चिय आमन्ना विजए महाअडइ । नामेण
दीहत्साल्हा आययणं तीए नेमिस्स ॥ ६ ॥ विज्जाहरेहिं विहियं रमणिज्जं तस्स चैव आसन्ने । भट्टारियाए चिट्ठइ आययणं
जंतुनामाए ॥ ७ ॥ तत्थेइ वहु लोमो पुत्तेहोवाइएहिं गरुएहिं । जाणिस्सह तुज्जेऽवि हु अहवा कजस्स सिद्धीए ॥ ८ ॥
इय रुद्धिअण गओ मो सेट्ठी सा धणवई य ण्हायाइं । सेयाइं पहाणाइं वत्थाइं नियंसिउं दोऽवि ॥ ९ ॥ सिखंडेणालिहिउं तं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४४०॥

देविं पूययंति भतीए । पवरकुसुमेहिं बलिणा सुयंघध्वेण तत्तो य ॥ १० ॥ पाएसु निवडिऊणं भणंति ते जइ य अम्ह होजाहि । पुत्तो तुह आययणे आगंतुं तो विभूईए ॥ ११ ॥ काहामो जत्तं वित्थरेण अत्थव्वयं बंहुं काउं । तत्तो तद्धियहेच्चिय गम्भो जाओ धणवईए ॥ १२ ॥ सा य कमसो पत्तया जाओ य सुयंगमो महाभीमो । तो भीयं सब्बचिय दूरेण पलाणमुत्त- सिउं ॥ १३ ॥ अह आदब्बो सेट्ठी पूएइ पुणोडवि देवयं तंपि । बहुसुरभिक्षुसुमकप्परधुवनेवज्जामाईहिं ॥ १४ ॥ तो पमणइ देवि ! इमं किं संजायं जणे महञ्छरियं । अह पत्ते अवयसिउं पमणइ देवी निसामेह ॥ १५ ॥ पुत्तो एसो दिब्बो तुम्ह मए किंतु पुव्वजम्मम्मि । रयणं सवकिसंतियमवहरियं धणवईइ तओ ॥ १६ ॥ तट्ठाणे परिसुक्कं तव्वणं उवलवंडमेगंति । अइहु- विव्वयं सवकिं रुयमाणि किञ्छगयपाणं ॥ १७ ॥ दट्ठुणं वीसइमे पहरे तो तम्मि चेव ठाणम्मि । करुणाइ धणवईए पुणोडवि मुक्कं तयं रयणं ॥ १८ ॥ तं सकयकम्ममिहिं गयमुदए देवयाइ तो एसो । तक्कम्मचोइयाए विहिओ पच्छाइउं सम्पो ॥ १९ ॥ मणुओडवि तुम्ह पुत्तो विगए कम्मम्मि वीसवरिसंते । नियवररुत्तधरं चिय पुत्तं पेच्छिस्सह इमं तो ॥ २० ॥ तेहिं भणियं इओ चिय पभिई जा तंपि वीसइमवरिसं । किं कायवं अम्हेहिं ? इय पसिऊणं पसाहेसु ॥ २१ ॥ तो देवीए भणियं इहिंह एयं करेजह तओ य । पुरओ एवं एवं च अगगओ एवमाईयं ॥ २२ ॥ साहेऊणं भणियं एयस्स विसं न सब्बहा अत्थि । नविय डसिस्सइ कं पि हु तो न भयं सब्बहा कजं ॥ २३ ॥ अप्पच्चओ य वयणे न मज्झ केणावि एत्थ कायवो । जम्हा अइसयनाणी एयं सब्बं मए पुट्ठो ॥ २४ ॥ इय भणिऊणं देवी सट्ठाणमुवागया तओ ताइं । सिक्खावियाइं तीए जह तह कुबंधि सयलंपि ॥ २५ ॥ दुद्धं पायंति करंडयम्मि तत्तो खिवंति तं सुयंगं । वट्ठावणयं विहियं अइगरुयमहूसवेण तओ ॥ २६ ॥ छट्ठि-

एकोन्द्रिय-
गतौ
धनप्रियः

॥४४०॥

पशुनाणि कृणोति तस्म मयलाइं चैव किंचाइं । आणंदियाइं देवययणेणं ताइं पियराइं ॥ २७ ॥ नामं च जंबुदिन्नोत्ति
ठावियं तस्म तेहिं तन्नियं तु । चक्खुदुरेणं पुत्तो दंसिज्जइ नेति जंपति ॥ २८ ॥ इय वासाइं दुवालस बोलीणाइं तओ य रूय-
वइं । कोवि द्द वणिओ दाउं उवड्डिओ तस्म नियधूयं ॥ २९ ॥ तत्तो धणप्पिएणं भणियं गिण्हामि अहमिमं कन्नं । जइ
य अदिदुम्मयवि मह मुयम्म तं देमि परिणेउं ॥ ३० ॥ अंगुच्छलएणं चिय तह परिणिस्सइ इहिं ठिओ चैव । मज्झ सुओ तो
कन्नापिउणावि विचिंतियं एयं ॥ ३१ ॥ अप्पुवं ताव इमं सयलंपि हु किंपि किंतु ता एसो । अम्हाण जाइमज्जे धणप्पिओ
इड्डिमंपन्नो ॥ ३२ ॥ तम्हा मह धूयाए ग्घूं होही न खाणपाणेहिं । होही वरत्तासोऽवि हु जइ पुन्नाइं सरीरंमि ॥ ३३ ॥
तुच्चाइ चिंतिल्लणं नागसिरी नाम अट्टचारिसिया । सा तस्स तेण दिन्ना कन्ना तह चैव परिणीया ॥ ३४ ॥ तत्तो धणप्पि-
एणं दिन्नं तीये मयलमाभरणं । वरक्कणयरयणयडियं मुत्ताहलहारकयसोहं ॥ ३५ ॥ अह एइ जाइ एसा ससुरगिहे पेच्छए
न भत्तारं । तो जाव तंपि पत्तं वीसइमं वरिसमणुकमसो ॥ ३६ ॥ अह सामुयाए भणिया नागसिरी पुत्ति ! दीवयं देसु ।
नामद्वरे संज्झपि द्द गंगापूलिणं व चिच्छिन्नं ॥ ३७ ॥ वरहंसत्तूलिकलियं आलिगणवड्डिओवहाणेहिं । जुत्तं करेसु पउणं तहेव
मयं कयं तीए ॥ ३८ ॥ तत्तो धणप्पिएणं वीडयकलियाइं पाडलाइं तहिं । मोयावियाइं तह सुरहिक्कुसुमकलियाइं पत्ताइं
॥ ३९ ॥ रुप्पूराइविमीसं सिरिखंडाविलेचणं च सिप्पीसु । कसिणागुरुधूमाओ ठवियाओ धूवघडियाओ ॥ ४० ॥ तो
भणिया नागमिरी एगंने ठाविउं वणवइए । नीहरिही पुत्ति ! करंडयाउ एको जुवा एत्थ ॥ ४१ ॥ तस्स भयं कायवं न तए
सोऽवि द्द तए मयं मोए । भुंजिस्सइ अविंसंको तो मंभोयावसाणम्मि ॥ ४२ ॥ वेत्तुं करंडयाउ कंचुलियं पन्नयस्स अइगरुयं ।

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४४२॥

सिग्धं चिय जालेअसु अवसंका दीवयसीहाए ॥ ४३ ॥ इचाइ देवयाए कहियं सिकखाविचा इमा सघं । काऊणं सिंगारं वर-
वत्थविलेवणाईहिं ॥ ४४ ॥ तो वासहरे गंतुं दारे दाऊण निचलकवाडं । सुसुंदरिब एसा चिहुइ लीलाइ सेजाए ॥ ४५ ॥
जह सासुयाइ कहियं जायं तह चैव तत्थ संधिपि । तीएवि तहा विहियं अह संजाए पहायम्मि ॥ ४६ ॥ अहिणवसुरोघ दिड्डो
पुत्तो जणएहिं पवररूवधरो । आणंदियाइं तत्तो वद्धावणयं करावैति ॥ ४७ ॥ पच्छा संविहिऊणं गुरुविच्छेदुण जंति सय-
लाइं । जत्ताए करणत्थं जंबूदेवीइ भवणम्मि ॥ ४८ ॥ तो वेच्चिऊण बहुयं दविणं भत्तीइ कारिया जत्ता । जंबूदिन्नो पाएसु
पाडिओ भारियाइ समं ॥ ४९ ॥ सिरिनेमिजिणिंदस्सवि विहिया जत्ता धणप्पियं मोत्तुं । हरिसियहियएहिं रोसएहिं सुकयत्थमप्पाणं
॥ ५० ॥ मन्नेतेहिं तत्तो गयाइं सत्ताइं निययठाणम्मि । तो साहुणीण पासे धम्मं सोऊण सद्धाए ॥ ५१ ॥ धणवइनागसि-
रीओ जायाओ सावियाउ पवराओ । जंबूदिन्नोवि हु निसुणिऊण धम्मं जिणाभिहियं ॥ ५२ ॥ साहुण रानिगासेडणुवयधारी सुसा-
वओ जाओ । चिहुइ धणप्पिओ पुण घरवामोहेण वामूढो ॥ ५३ ॥ जाया य सुया चउरो जंबूदिनस्स तो अणुक्कमसो । चिहुइ
धणप्पिओ ताण नेहवामोहसंभूढो ॥ ५४ ॥ सावयधम्मं सुहरं पालेउं धणवई य पज्जते । काऊण सुद्धभावेण अणसणं अद्धमा-
सीयं ॥ ५५ ॥ चउपालियाऊ जाओ सोहम्मं सुस्वरो सहिद्धीओ । जेहं सुयं कुहुंने ठावेउं जंबूदिन्नोवि ॥ ५६ ॥ अइसयना-
णीण गुरुण सन्निहाणम्मि गिण्हए दिक्खं । सह नागसिरीइ तओ पढेइ सुत्तं थविरमूले ॥ ५७ ॥ नागसिरीवि अहिज्झइ सुत्तं
मूले पवत्तिणिपयाणं । उगगं काऊण तनं दोन्निवि सिद्धाईं तो कम्मसो ॥ ५८ ॥ धम्माधम्ममविसेसो धणप्पिएणं कयावि न
हु नाओ । अनाणमोहमूढो ठिओ सया मुग्गसेलोव ॥ ५९ ॥ मह पुत्ता मह लच्छी मह गेहिणिगेहमाइयाइं च । इय अट्ठवस-

एकेन्द्रिय-
गतौ
धनप्रियः

॥४४२॥

द्रुमणो मण्डं एगिदिगमु गओ ॥ ६० ॥ मुचिरं भमिऊण भवं महाविदेहम्भि सुकुलसंपत्तिं । लहिउं दिक्खं गहिउं सिज्झि-
मए मोउवि धुयक्रमो ॥ ६१ ॥ इति धनप्रियाख्यानकं समाप्तम् ॥

उक्ताः मोदादग्णा एरुन्द्रियाः, अथ विकलेन्द्रियस्वरूपमाह—

विगल्लिद्विया अवत्तं रसंति सुन्नं भमंति चिट्ठंति । लोलंति बुलंति खलंति जंति निहणंति लुहवसगा १८६
विकलेन्द्रियाः—त्रिविधतुरिन्द्रियरूपाः कृमिशंखमत्कोटककीटिकाश्रमरमक्षिकादयः करणपाटवाभावादव्यक्तं रसंति-शब्द-
यन्ति, मनसोऽभावादेन्द्र्यापूवकारितया गूढ्यं भ्राम्यन्ति, कदाचिदेकस्थान एव तिष्ठन्ति, लोलंति घुलंति प्रतिपदं
म्वलन्ति निशोन्ननादौ लुठंति शुदार्ताः दृढतैलोणावश्रावणादिषु पतिता निधनमपि-विनाशमपि यान्तीति ॥ येहेतुभिरेतेषु
गीमा वन्नन्ति तान् मोदाहरणानाह—

जिणधम्ममुवहासेणं कामासत्तीइ हिययसडयाए । उम्मगदेसणाए सयावि केलीकिलत्तेण ॥१८७॥
कूडक्कयअलिणं परपरिवाएण पिसुणयाएय । विगल्लिदिएसु जीवा वच्चांति पियंगुवणिओव ॥१८८॥
गुगये ॥ कथानकं तूयते—

पोयणपुरंति नामेण पुरवरं जत्थ धम्मसत्थानं । अत्थेसु अमंतुडो लोओ नउणाइ दविणत्थे ॥ १ ॥ तत्थ य

पियंगुनामो वणिओ परिवसइ इड्डिसंपन्नो । अइसयमिच्छादिट्ठी जिणधम्ममुवहासनिरओ य ॥ २ ॥ रूयाइसयसमिद्धा
पियमइनामाइ तरुणभजाए । कामासत्तो चिट्ठइ सदसीलो अलियवाई य ॥ ३ ॥ परपरिवाई पिसुणो कूडक्यक-
रणकूडमाणरओ । सिक्खविओ पुण केणइ भणई केलीकिलत्तेण ॥ ४ ॥ मन्नामि दंसणपिययमाइ एकं सुहं सरागोऽवि ।
पावइ जेण जिणार्इण दंसणाइं तु सयलाइं ॥ ५ ॥ केवलदंतफलाइं दिट्ठो सो केण एत्थ सुरलोओ ? । केणावि निरयवासे दिट्ठो
दिट्ठोएँ परिकहह ॥ ६ ॥ को ताओँ आगओ ? जाव अत्थि गेहम्म भोजमिह किंपि । तुम्हाणवि ता विलसेह खाह पियह
य विगयसंका ॥ ७ ॥ पासंडियवयणेहिं तु भोलिया मा य लद्धभोगाणं । वेच्चेह अप्पयं एवमाइ उवइसइ उम्मगं ॥ ८ ॥
अह पियमईइ पुत्तो जाओ अइपवरलक्खणोवेओ । वद्धावणयं कारइ पियंगुसेट्ठी तओ तुट्ठो ॥ ९ ॥ नामं च देवदिन्नोत्ति
ठावियं तस्स तेहिं तुट्ठेहिं । चिट्ठइ सुहेण धाईहिं लालिओ पंचहिं कमेण ॥ १० ॥ वट्ठतो सो पत्तो कुमारभावं अईवरूवधरो ।
लेहायरियस्स समप्पिओ य विप्पस्स तो एसो ॥ ११ ॥ वावत्तरिं कलाओ अहिज्जाए तस्स अंतिए कमसो । एत्तो य सत्थ-
वाहो महिड्डिओ सुंदरो नाम ॥ १२ ॥ वसइ तहिं चिय तस्स य वररूया वालपंडिया धूया । पन्नाए नामेण य सरस्सई
अत्थि एसावि ॥ १३ ॥ तस्सेव अंतिए बंभणस्स इत्थीजणस्स उचियाओ । गिण्हइ कलाओँ भजं अह ऽन्नया कुट्टए विप्पो
॥ १४ ॥ तो देवदिन्नपमुहा वारोति अहिज्जा तयं तस्स । एक्का सरस्सई उण चलिया ठाणाओँवि न तत्थ ॥ १५ ॥ तो
भणइ देवदिन्नो तं कीस उवेहिया तओ एसा । कुट्ठिजंती उज्झाइणित्ति ? तो भणइ एसावि ॥ १६ ॥ किमिमीण कुमहिलाणं
तत्तीए ? तो भणइ विम्हइओ । इयरोऽवि किह कुमहिला एसा ? सा भणइ निमुणेषु ॥ १७ ॥ सा किं महिला भणइ भत्तारं

ना निययतामं य । न लहद्वेदे पाए आवयवडियस्स साहेजं ॥ १८ ॥ तस्सवि न कुणइ इचाइ जंपियं तीइ तं निसामेउं ।
अवगलत्तगवियहियया एमत्ति भवेउं ॥ १९ ॥ नूनं विवाहिज्जं उज्जेयघा इमा मए तह य । दिट्ठीए न निएस्सं जेण-
उण्हंत्तइ नगवट्ठं ॥ २० ॥ इय चित्तिउं च तुमिणीइ संठिओ देवदिन्नयणिपुत्तो । सोऽभिप्पाओ तीएऽवि लम्बिओ तस्स सम-
उण् ॥ २१ ॥ तन्नो अहिज्जिज्जं कलाओ कालेण दोवि नगिहंसु । चिह्वंति तस्म कन्नाओ तो तहिं एंति चहुयाओ ॥ २२ ॥
पियंगं पि देवदिन्नो भणावए जह सरम्मई नाम । परिणावमु मं धूयं इह सुंदरसन्धवाहस्स ॥ २३ ॥ एक्को चिय पुत्तो अइ-
दुल्लययणो तहा नमुत्तिओ य । संवओ तो नेणं भणाविओ सुंदरं एवं ॥ २४ ॥ तेणवि धूया पुट्ठा भणियं तीएवि ताय !
किमजुचं ? । तो गरुयपमोण्णं पमन्थद्विगहम्मि एयाणं ॥ २५ ॥ वित्तं पाणिगहणं तो सा पुणरवि न देवदिन्नेण । दिट्ठीएवि
दु दिट्ठा पिउणा मायाणं मेत्तेहिं ॥ २६ ॥ तं नत्थि जं न भणियं कस्सवि वयणं न मन्नियं तेण । चिह्वइ सरम्मईवि हु
अम्लयसीन्ना पिउयगम्मि ॥ २७ ॥ तत्तो जोषणपत्तो आरुहिउं पवहणे अइवहूणि । धंत्तुं कयाणगाइं पारसकूले गओ एसो
॥ २८ ॥ तत्तो पियंगुवणिणा सरम्मई नियधरम्मि आर्णाया । विणएणं ससुराइं चिह्वइ सुस्सममाणी सा ॥ २९ ॥ पारसकूलं
पत्तो यद्धणा कालेण देवदिन्नोऽवि । रयणाइं वेत्तूणं तो राया भेड्डिओ तन्थ ॥ ३० ॥ पवाइया य एक्का वसइ तहिं चहुय-
वुदिक्काउणं । निलयन्धूया गावि ह ममागए संकडे रत्तो ॥ ३१ ॥ तह कत्तवि कत्तइ बुद्धिं जह राया आवईउ नित्थरिउं । रिउ-
नगरं जिणंउं गिण्ठं गिदीओ ताणंपि ॥ ३२ ॥ तो देइ वहुं दविणं कुणइ परायं नराहिओ तीसे । उवविट्ठा अत्थाणे सा दिट्ठा
देवदिन्नेण ॥ ३३ ॥ तो वीययम्मि दिवसे निमंतिउं तीए नियगिहं एसो । भुंजाविओ सगोस्वमइसयवभस्सभोजेहिं ॥ ३४ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४४६॥

गुत्ते कंहिपि देसे तस्सावासे श्वाविधं तीए । सयमवि सुवन्नथालं तो भुत्तुं गेहपत्तस्स ॥ ३५ ॥ पट्टविउं माणुस्सं भणाविधं
अम्ह कणयवरथालं । एगं नडुं तं पुण आणीयं तुम्ह तणएण ॥ ३६ ॥ केणावि ता करेज्जह निययावासम्मि तस्स सारंति ।
सवोडवि देवदिन्नेण परियणो वड्डिउं पुट्टो ॥ ३७ ॥ आवासो य गविट्टो लडुं तं नेय कत्थवि इमेण । अह रायकुलदुवारे
मिलिया पवाइया गोसे ॥ ३८ ॥ सो तीए तहिं धरिओ संजाओ तत्थ गुरुविवाओत्ति । पवाइयाए भणियं जइ कहमवि तुज्झ
आवासे ॥ ३९ ॥ पावेमि अहं थालं ता तुह रिद्धिं समग्गमवि अहयं । गिण्हामि तहा दासो जावजीवं तुमं मज्झ ॥ ४० ॥
अह नवि पावेमि तयं ता मह रिद्धी तुहच्चिय समग्गा । जावजीवं च अहं दासी सुस्ससिया तुज्झ ॥ ४१ ॥ आमंति देवदिन्नेण
जंप्पिए सक्खिणो कया तीए । तो तेणं चिय सद्धिं आवासे तस्स संपत्तो ॥ ४२ ॥ तत्तो गवेसिउणं पढमं ता अन्नअन्नठाणेसु ।
पच्छा चिरेण गहियं तेहिं चिय जेहिं तं थवियं ॥ ४३ ॥ अह रिद्धी सद्धाविहु गहिया सा तीइ देवदिन्नस्स । दासो य इसो
विहिओ कुणइ कुक्कम्माइं तग्गेहे ॥ ४४ ॥ चिन्तेइ देवदिन्नो तो रिद्धी मह गया इमा ताव । पाणेहिंवि गंतव्वं इहइं चिय सर-
णरहियस्स ॥ ४५ ॥ न य कोडवि परित्ताणे एत्थ समत्थो समग्गपुहईए । तहवि कहावेमि इमं जहवत्तं ताव नियपिउणो
॥ ४६ ॥ तत्तो लिहिउं लेहो सवित्थरो तेण पेसिओ पिउणो । तदंसणे य एसो लग्गो धाहाहिं पलवेउं ॥ ४७ ॥ पुट्टं सर-
स्सईए किं ताय ! इमंति ? तेण तो कहियं । सवंपि जहावत्तं तो भणियं तीइ जइ एवं ॥ ४८ ॥ तो वीसत्था चिट्ठह तुब्भे
मोयाविउं अहं एमि । आणंदिएण तेणं अह विहिया तीइ सामग्गी ॥ ४९ ॥ तत्तो कयाणगाणं भरिउणं पवहणं पुरिसवेसं ।
काळण गया एसा नीसेसनवट्ठपरिवारा ॥ ५० ॥ पत्ता पारसकूलं तह चैव य सो य भेड्डिओ राया । पवाइया य ववहारि-

विकले-
न्द्रियगतौ
प्रियंगुः॥

॥४४६॥

ओति आमंतिओ नेण ॥ ५१ ॥ कणयमओडविय डोवो तस्मावासे थवाविओ तह य । हेराविओ य एसो सरस्सईएवि पच्छन्नं ॥ ५२ ॥ अह तीइ गिहे भोतुं सरस्सईए समागयाए उ । रयणीए तीइ घरे अइगुरुगुडुहयअंविलिए ॥ ५३ ॥ एसो खिवा-
विओ तो पमायमयम्मि राययदुवारे । संजायंमि विवाए विहियपइन्नाइ तह चेव ॥ ५४ ॥ धरिएसु सखिखणेसुं गयाइं
मवाइं नम्म आवासं । पवाइया पलोयइ डोयं कत्थइ न पेच्छेइ ॥ ५५ ॥ तत्तो सबो लोओ पत्तो पवाइयाइ गेहम्मि । डोए य
अंविलीए पत्ते मा जायइ विलक्खा ॥ ५६ ॥ तो सवावि हु रिद्धी गहिया तीसे कथा य सा दासी । भणिओ य देवदिन्नो
तंवि मयं दामिदामोत्ति ॥ ५७ ॥ पडिवन्नमिणं तेणं तत्तो तलहइए पइदिणंपि । विणएणं तच्चरणे कुणइ य पवाइया कम्मं
॥ ५८ ॥ नामेण मोमदत्तो अउज्झनयरीइ आगओ एसो । ववहारिओत्ति सयले लोए एवं पयासेउं ॥ ५९ ॥ चिक्किणइ
मयलभंउाइं सा तहिं देवदिन्नवणिओडवि । नियदेसे ता गमणं होहित्ति मणंमि परितुडो ॥ ६० ॥ तो संवहिउं एसा
जाव नियत्तइ मयम्मि देसम्मि । मोयावइ पवाइयमंणेण निहोरेवेण निवो ॥ ६१ ॥ तो मोत्तणं एयं सरस्सई वच्चए सदेसम्मि ।
मग्गे य ययंतीए पयडेउं रमणिजणरूवं ॥ ६२ ॥ काळणं मिगारं उरुभडमइविग्गियावहं तीए । भणिओ य देवदिन्नो उव-
लसग्गि मं तुमं न उण ? ॥ ६३ ॥ अह विग्गइओ चिट्ठइ जाव स तोसो तओ इमा भणइ । धूया सुंदरमत्थाहसेड्डिणो तुह अहं
भत्ता ॥ ६४ ॥ बालत्ते परिणंउं मुहा तुमाए सरस्सईनामं । जिणधम्मं कुणमाणी ठिया अहं एत्तियं कालं ॥ ६५ ॥ इण्हिं तु
यसुराणं निगामिउं आचयं तुह समीचे । पेसविआइहं एत्तो परओ तं चेव जाणेसि ॥ ६६ ॥ इय सोउं स विलक्खो किंपि
गळग्गिो तठा गलओ य । जा चिट्ठइ सो तीए ता भणिओ नाह ! न विसाओ ॥ ६७ ॥ कायवो संमारे तं किंपि हु नत्थि

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४४८॥

विकले-
न्द्रियगतौ
प्रियंगुः॥

संविहाणंति । जं संभवइ न तम्हा होयधं धीरचित्तेहिं ॥ ६८ ॥ अह तद्विणपभिईए सरस्सई देवदिन्नभत्तारं । आराहइ विण-
एणं भुंजंताइं विउलभोए ॥ ६९ ॥ सट्ठाणे पत्ताइं कमेण तो ताण तत्थ पच्चोणिं । आगच्छंति सहरिसा पिया य ससुरो य
अइदूरं ॥ ७० ॥ विहियं वद्धावणयं गरुयपमोएण दोसुवि कुलेसु । भणिओ य देवदिन्नो सरस्सईए तओ एवं ॥ ७१ ॥
एत्थियमेत्तो अवही गिहवासे आसि नाह ! मह सो य । पुण्णो तम्हा भुंचसु दिन्नं गेण्हामि जेणाहं ॥ ७२ ॥ पाएसु लग्गिऊणं
भणिया सा तेण मा यिए ! भणसु । समए दिक्खं जम्हा गिण्हस्सामो वयं जुगवं ॥ ७३ ॥ ततो सरस्सईए पडिगेहेउं
सुसावओ विहिओ । भत्तीइ देवदिन्नो जिणधम्मं कुणइ संविग्गो ॥ ७४ ॥ इय धम्मं एयाणं कुणसाणाणं सलाहणिज्जंति । अम-
राणवि तो भोगे भुंजंताणं सया विउले ॥ ७५ ॥ जाया पुत्ता बहवे गिहवासं पालिऊण तो सुइरं । ठविउं जेठ्ठे पुत्ते कुडुम्ब-
भारंपि दोहिंपि ॥ ७६ ॥ गहिया दिक्खा विहिणा पियंगुसेट्ठिस्स पुण सुयाईणं । संसग्गीएवि धम्मो न परिणओ गरुय-
कम्मस्स ॥ ७७ ॥ काऊण तवं विउलं पज्जंते अणसणं विहेऊण । पुत्तो सुण्हा य गयाइं देवलोए महिट्ठिम्मि ॥ ७८ ॥
पुव्वुत्तदोसदद्धो पियंगुवणिओ य पुण किलिड्डप्पा । मरिऊण गओ विगल्लिदिएसु भमिही भवं पुरओ ॥ ७९ ॥ प्रियजु-
वणिगाख्यानकं समाप्तम् ॥

उक्ताः सोदाहरणा विकलेन्द्रियाः, अथ पंचेन्द्रियानधिकृत्याह—

पंचिदियतिरियावि हु सीयायवतिवहुहपिवासाहिं । अन्नोऽन्नगसणताडणभारुव्वहणाइसंतविया १८९

॥४४८॥

पञ्चेन्द्रियनियञ्जीपि, न केवलमेकेन्द्रियादय इत्यपिशब्दार्थः, शीतातपादिभिः सन्तापिता वर्तन्ते, ततस्तेषामपि कुतः मुगमिति भावः ॥ पंचेन्द्रियाश्च जलव्यलम्बचरमेदात्रिधा, तत्र व्यवहारे प्रायः स्थलचरा वृषभरासभादयः उपयुज्यन्ते, ततस्मानपिग्रन्थ नावदाह—

पिटुं वटुं किमिजालसंगयं परिगथं च मच्छीहि । वाहिज्जंति तहावि हु रासहवसहाइणो अवसा ॥१९०॥
वाहेइण मुवट्टुयं वट्ठा कीलेसु लुहपिवासेहिं । वसहतुरगाइणो खिज्जिऊण सुइरं विवज्जंति ॥१९१॥
आराकसाइवाण्हिं ताडिया तडतडत्ति फुट्ठंति । अणवेक्खियसामत्था भरम्मि वसहाइणो जुत्ता ॥१९२॥
धणदेवसेट्ठिवसहो कंवलसवला य एत्थुदाहरणं । भरवहणखुहपिवासाहिं दुक्खिया मुक्कनियजीवा १९३

मुगमाधनचोगि गाथाः, कथानकं तूज्यते—

मग्गगिरमुद्धदममीइ गिण्हउं वीरजिणवरो दिक्खं । दिवसे मुद्धत्तसेसे कुमारगामं ममणुपत्तो ॥ १ ॥ स्यणीइ तहिं सहिउं गोणुत्तगं पभायममग्गम्मि । मक्कभणिण्ण मट्ठि सिद्धत्थसुरेण विहरेइ ॥ २ ॥ कोट्ठागसन्निवेशे करेइ वट्ठुलम्म वंभणस्स गित्ठं । छट्ठम्म पदमपाणयमह तथो पिउयंमाण ॥ ३ ॥ दूइजंतगतावसउडवे ठाऊण स्यणिमेगंमि । सेसमुउवद्धकालं तिळ्ळिन्ना अन्नठाणंणु ॥४॥ आगंतूणं पुणरवि उडवे नेसिंपि तावसाणं च । वासात्तं कुवइ अह जायं ताण अचियत्तं ॥ ५ ॥ तो वग्गिगालमज्जे नियइ गए पदमअट्ठमामम्मि । अट्ठियगामम्मि गथो खममाणो अट्ठमासेण ॥ ६ ॥ पढमं च वट्ठुमाण-

गनामो गामो य सो अहेसिति । जह पुण अट्टियगामोत्ति भन्नए तह निसामेह ॥७॥ धणदेवो नामेणं सेट्ठी भरिउं समग्गभंडाणं । सगडाणं पंच सए समागओ तस्समीवम्मि ॥ ८ ॥ वेगवई नाम नई आसि पसिद्धा दुरुत्तरा विसमा । अइदूरेणुपुलिणा थक्का तत्तो बहू वसहा ॥ ९ ॥ एक्को सब्भावजुओ सुसमत्थो तत्थ आसि वरवसहो । तो सो जुप्पइ सगडेसु तेसु सबे समुद्धइ ॥ १० ॥ अह तस्सामत्थेणं उच्चिन्नाइं कमेण सगडाइं । सब्वाइं सोडवि तुट्ठो तो मज्झाओ अइभरेण ॥ ११ ॥ भूमीइ तओ पडिओ जाव न वच्चइ पयंपि ता सेट्ठी । धणदेवो सोएणं मुंचतो अंसुजलनिवहं ॥ १२ ॥ तस्सज्जगओ विमोत्तुं पउरं चारिं तेहव नीरस्स । भरिऊण विउलकुंडं गओ अकामो तओ तत्थ ॥ १३ ॥ चारीए निट्ठियाए नीरे य छुहाए तह य तण्हाए । गिम्हस्स भरोत्ति य तथा वाहिजइ गोणओ बाढं ॥ १४ ॥ पुरओ य वद्धमाणगगामजणो वहइ तस्स निंचपि । तणपाणियाइं न य तस्स देइ किंचिवि तओ एसो ॥ १५ ॥ तदुवरि गओ पओसं अकामतण्हाछुहाहिं भरिऊण । नामेण सलपाणी जाओ जक्खो कउवओगो ॥ १६ ॥ पेच्छइ निययक्केवरमह सो मारिं विउवए गामे । बहुयम्मि मए लोए सेसो अन्नजगामेसु ॥ १७ ॥ वच्चइ पलाइऊणं तत्थवि य गयं विणासए तं सो । तो पुणरवि सब्बजणो समागओ तम्मि गामम्मि ॥ १८ ॥ असणाइ चउविहंपि हु काऊण वलिं जणा तओ भीया । ण्हाया कयवल्लिपूया सियपवरोल्लाइं वत्थाइं ॥ १९ ॥ परिहेउं उट्ठुमुहा धूय-कडुच्छुयकरा पयंपंति । अम्हेहिं जं न सम्मं पयड्डियं कस्सइ सुरस्स ॥ २० ॥ सो खमउ अम्ह इण्हिं सरणविरहियाण होउ सरणंति । होऊण अंतरिक्खे तो जक्खो भणइ तं लोयं ॥ २१ ॥ तुब्भे हु निरणुकपा दुट्ठमणा जं इहं बलीवद्दो । तण्हा-छुहाभिभूओ पेच्छंताणवि मओ तुम्ह ॥ २२ ॥ तस्संतेण य वच्चह तणभरियभरा सनीरवहणा य । किंचिवि तस्स न दिन्नं

तपयत्यगमि य गोणम्य ॥ २३ ॥ तो नत्थि तुम्ह मोक्खो भीया पभणंति ते तओ देवं । खमह पसिऊण एयं दिट्ठो कोवो
य तुम्हाणं ॥ २४ ॥ उण्ह पनायनुदि इच्छामो तो भणेइ सो देवो । मयलोयअट्ठियाइं मेलें न्हणिउं हेट्ठा ॥ २५ ॥ देउलियं
हागवत्त तम्मज्जे मूलपाणिजसलम्य । पडिमं ठवेह जुत्तं तेण चलीगरूवेण ॥ २६ ॥ तेहिं तहजिय सिग्घं कयं तहिं इंद-
नम्मनामोत्ति । पूयारओनि ठनिओ जो पूयइ दीनयं देइ ॥ २७ ॥ तो उनसंता मारी ताणि य दट्ठण अट्ठियाणि तहा ।
अट्ठियगामोत्ति इमो नेइ पगिओ जणे गयले ॥ २८ ॥ तत्थ य देउलियाए रत्ति वसियं विणासए जक्खो । तो कोइ तीइ
न तमइ गयणीए भण्ण एयस्य ॥ २९ ॥ भयनं तु महानीरो वारंतस्सनि नमगगामस्स । पूयारयस्स य तहा वोहिं नाऊण
मयस्य ॥ ३० ॥ निययमरीकगगे जाणंतोऽनि ऋ ठिओ तहिं गंतुं । रयणीए तो जक्खो कुविओ अट्ठहासेण ॥ ३१ ॥
गोभेइ ज्ञाव न गुभइ तो हत्थिपिमागसप्पल्लवेहिं । तह उनसग्गइ दुट्ठो जह तीरइ नेन कहिउंषि ॥ ३२ ॥ तहवि हु न
चउइ जाणाओ ज्ञा ता तिग गत्त पिगणाओ । मत्तगु ठाणेसु करेइ इक्खेक्खंषि जीयहरिं ॥ ३३ ॥ सिरक्खानासदंतेसु अन्हि-
पदीसु नह नेहयुं च । ताहिंषि ज्ञाव न चलइ भायं ज्ञाणाओ ता एसो ॥ ३४ ॥ पाएसु निचडिऊणं पुणो पुणो तं खमेइ
उगगंतो । मिदन्धेण य कल्लियं धम्मं गोऊण पडिनुट्ठो ॥ ३५ ॥ पडिचजइ सम्मत्तं मारिं परिहरइ तद्धिणप्पभिइं । गंधोदय-
हसुमेहिं वग्गिइ भजीइ जिणपुरतो ॥ ३६ ॥ गाएइ दुंदुहिं तह करेइ गीयं मणोहरं तुट्ठो । गलगाडिसीहनायं च मुयइ तो
तत्थ हाऊण ॥ ३७ ॥ पडमं तामारत्तं भयनं विहरति इमाओ ठाणाओ । मोरागतन्निवेसे तो नचइ सयलसुरमहिओ ॥ ३७ ॥
उत्ति वनदेवगुग्गभाज्यानं समाधम् ॥

अथ कम्बलशबलोदाहरणश्रुत्यते-महुरा नामेण पुरी सोवन्नसुपासजिणमहाधूभा । जीए गिरिमेहलाए सवत्थवि कीलियं
हरिणा ॥१॥ जिणदासो नाम तहिं पुत्तो सिद्धिस्स बालभावेऽवि । संविग्गो गुरुमूले अभिग्गहं गिण्हए एवं ॥२॥ मासस्स पडि-
वयाए बंभं वीयाए मोक्कलं तत्तो । तइयाए पुण बंभं पुणो चउत्थीए मोक्कलयं ॥३॥ एवं एगंतरिए पडिवन्ने बंभचेरभावम्मि ।
नामेण अरिहदासिं सुसावियं परिणिओ एसो ॥४॥ तीएवि एगंतरियं बंभं नवरं समारभेऊण । वीयाइ तीइ नियमो संभोग-
दिणेऽवि दोहिं पि ॥ ५ ॥ नायं नियमसरूवं परोप्परं तो अरिहदासीए । भणिओ जावज्जीवं एवं मह होइ बंभवयं ॥ ६ ॥ ता
तं करेमि सहलं दिक्खं घेत्तूण मं तुमं सुयसु । तो सत्तेण इमीए जिणदासो रंजिओ हियए ॥ ७ ॥ चित्तइ महऽविन्नाए नियमे
अलियं पि जं इमा भणइ । मज्झवि पडिवयमाई नियमो को किं भणइ तत्तो ? ॥ ८ ॥ किंतु न सत्तमिमीए मुक्कं तो लग्गिऊण
चरणेसु । भणियं मह अन्नावि हु जइवि हु भज्जा पिए ! हवइ ॥ ९ ॥ तहवि हु जावज्जीवं बंभं चिय तो वयं वयं समए ।
जुगवं चिय घेच्छामो इण्हि मा कुणसु निब्बंधं ॥ १० ॥ तस्सुवरोहेण तओ ठिआ इमा उवरएसु पियरेसु । जायं आहेवच्चं
घरस्स दोण्हं पि तो ताण ॥ ११ ॥ संखिविऊण दुवालस वयाइं गिण्हंति सुगुरुमूलम्मि । सच्चित्तमंबंभं चिय जावज्जीवं पि
नियमंति ॥ १२ ॥ सघं चउप्पयं संगहं च धन्नाण चोप्पडाणं च । पच्चक्खंतऽवरेऽवि हु संकिन्नेऽभिग्गहे लेति ॥ १३ ॥
तत्तो पइदियहं चिय संखुजलसालितंदुले दालिं । घयदुद्धगोरसाणि य किणंति साराइं अत्थेण ॥ १४ ॥ अह गोउलिणी एक्का
आणेउं देइ अरिहदासीए । वरसुरहिधयं दुद्धं च गोरसं सावि तं तत्तो ॥ १५ ॥ कुणइ पडिवोहेऊण भइयभावम्मि धूव-

मार्ईणं । दाणेण य अणुकूलइ तो गोवी तं तु ओलगइ ॥ १६ ॥ पाणीयमिंघणाइं कणे य सोहेइ इय दुवेणंहणि । जाओ संग-
यभावो अहउन्नया ताण गोवाणं ॥ १७ ॥ जाओ घरे विवाहो तो सेट्टी तहय अरिहदासी य । आमंतियाइं तेहिं वक्खेवं किंपि
उदिसिउं ॥ १८ ॥ न गयाइं किंतु दिन्नं जं उवउजइ विवाहकज्जम्मि । तंदुलमाई तह वेसवारवरंगंधधूवाइं ॥ १९ ॥ वत्था-
हरणाइं तहा कुंकुमंतंबोलकुसुममार्ईणि । तो नियलोए सोहा संजाया ताण अइगरुई ॥ २० ॥ तुट्टेहिं गोवेहिं तिचरिसिया
अइसरिच्छवरुत्ता । कंचलसवलउभिहाणा उवणीया तेसि दो वसहा ॥ २१ ॥ जिणदासेणं भणियं नियमो मह चउपयस्स
सयलस्स । तस्स परोक्खे गोवे गओ घरे वंधिउं तो ते ॥ २२ ॥ तो दट्टुण विचिंतइ जिणदासो जइ घराओं मेहेमि ।
निस्सारेउं एए तो वेतुं वाहएलोए ॥ २३ ॥ अह फासुएहिं चिट्ठइ (ठावइ) जिणदासो चारिपाणिएहिं इमे । अट्टमिचउदसीसुं पोस-
हिओ कुणइ उववासं ॥ २४ ॥ वाएइ पोत्थयं चिय कंचलसवलवि तं निसामेति । उवउत्ता गिण्हंति न तम्मि दिणे चारि-
पाणिययं ॥ २५ ॥ आसन्नभद्वभावं णाउं सविवेयचिट्ठिणिमिणा । ताणुवरिं पडिबंधो जाओ जिणदासहियाए तो ॥ २६ ॥
अह पोसइ सविसेसं भंडीरम्मणो य तत्थ वरजक्खो । आसि तओ अन्नदिणे तव्वघणे जायए जत्ता ॥ २७ ॥ मिचेण वाह-
हेउं सेट्ठिमणापुच्छिऊण तो नीया । कंचलसवला वाहा पवाहिया अन्नमन्नेहिं ॥ २८ ॥ बहुयवइहेहिं समं जित्तं सवत्थ
तेहिं चेव परं । अणुच्चियवाहभरेणं तुट्ठा सुकुमारिया दोवि ॥ २९ ॥ अह कीलयम्मि वट्ठा अचरंता पाणियं च अपियंता ।
दिट्ठा जिणदासेणं विदाणा पुच्छए य तओ ॥ ३० ॥ काहियं भज्जाए जहा वाहा उ पवाहिया कुमिचेण । अच्चावत्थं नाउं
तो ताणं देइ जिणदासो ॥ ३१ ॥ पच्चक्खाणं चउविह आहारम्मी तहा नमोकारं । तो ते सुहभावगया नागकुमारेसु उववन्ना

॥ ३२ ॥ मोरागसंनिवेशा ततो सिरिवद्गंगाणसामिति । सुरभिपुरं वनतो गंगं उत्तरइ नावाए ॥ ३३ ॥ सीहो य तिविहु-
भवे विणासिओ आसि जो य भगिज्जं । संसारं उववन्नो नागाहिचइ सुदाहोत्ति ॥ ३४ ॥ पुहारिउभावसओ तं नावं सह
जिणेण बोलेउं । जाव पवन्नो एसो कंबलसगलेहिं ता दिहो ॥ ३५ ॥ तो ते चिंतंति जहा उवसगं वारिमो जिणिंदस्स ।
लद्धा तस्स पसाएण तत्थ वचिहइ (अम्हेहिं एस) देविहू ॥ ३६ ॥ अहं गंतूणं एको नावं उचारए तथा वीओ । निद्धाडेइ
सुदाढं महिद्धिगं पि हू जओ एसो ॥ ३७ ॥ वव्वेइ ववणसमए कंबलसवला य अहिणतुप्पन्ना । काउं जिणस्स महिमं तो तेऽवि
ग्गा नियद्धानं ॥ ३८ ॥ इति कम्बलशबलाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ महिपानधिकृत्याह—

निद्वयकसपहरफुडंतजंघवसगाहिं गालियरुहिरोहा । जलभरसंपूरियगुरुतडंगभजंतपिटुंगा ॥१९४॥
निग्गयजीहा पगलंतलोयणा दीहरच्छियग्गीवा । वाहिज्जंता माहिसा पेच्छसु दीणं पलोयंति ॥१९५॥

सुगमे ॥ केन पुनः कर्मणा एवंभूतं महिपत्त्वमवाप्नुवंति जीना इत्याह—

विहियपमाया केवलसुहेसिणो लुत्तपरधणा विगुणा । वाहिज्जंते माहिसत्तणम्मि जह खुडुओ विवसो

इहानन्तरभवे दुःखदारुसंदोहदावानलकल्पां जिनदीक्षां गृहीत्वा केचिद् वराकाः विहितप्रमादाः—सदनुष्ठानपरिहृतादराः
क्षुत्पिपासाशीतोष्णादिपरीषहभीरवः केवलं मृष्टानेषणीयरसशुद्धाप्कायपरिभोगोत्कृष्टधौतोपधिकोमलशय्याचित्रशालिकानिवा-
सस्नानाभ्यङ्गादिजनितं सुखमेवेच्छन्तः—प्रार्थयमाना विगुणा—निर्गुणा एव सन्तो हृदयवासनाशून्या दम्भादिमात्रेण
केनापि चीर्णपरधना महिषादिभावमाप्नुवन्ति, तत्र च प्राप्ते बाह्यन्ते जलभृततडंगादीनि, यथा क्षुल्लको विवशः—परवशः ॥
कः पुनरसाविति, उच्यते—

नामेण वसंतपुरं नयरं परिवसइ जत्थ जणनिवहो । सुरसंधाउव सुवेससंगओ सक्कयसुकओ ॥ १ ॥ देवपिओ नामेणं
सड्डो परिवसइ तत्थ से भज्जा । जोव्वणभरे विवन्ना पुत्तो से अड्डवारिसिओ ॥ २ ॥ भणियं देवपिएणं वच्छ ! तुमं वहुयद-
विणसंपन्नं । अप्पेउं सयणाणं गिण्हस्समहं वयं इण्हि ॥ ३ ॥ न तरामि खणंतरं तु तुमं विणा अच्छिउं तओ सद्धि । तुम-
एवि अहंपि वयं गिण्हस्सं भणइ इय पुत्तो ॥ ४ ॥ तो पिउणा पडिसिद्धो अपेगहा सो अणेगजुत्तीहिं । जा सुयइ न निवंधं
दाउं धम्मेण तो विहवं ॥ ५ ॥ पुत्तेणं चिय सद्धि गिण्हइ दिक्खं तओ इमो किंपि । जाओ पोढो जंपइ न तरामि उवाहणाहिं
विणा ॥ ६ ॥ भमिउं खंत ! तओ से करुणाइ समप्पए इमाओऽवि । भणइ तओ उवरितला फुडंति सीएण तो तस्स ॥ ७ ॥
दिन्नाइ खासडाइं भणइ तओ अन्नया य गिम्हम्मि । वाहिज्जइ मह सीसं उसिणेणं तो पिया तस्स ॥ ८ ॥ सीसदुवारियमणु-
जाणए तए सो भणेइ न तरामि । खंत ! अहं हिंसें भिक्खायरियाइ तो खंतो ॥ ९ ॥ उवविट्ठस्सवि एयस्स आणिउं देइ
इच्छियं भिक्खं । तो भणइ खंत ! न तरामि सोविउं भूमिसंधारे ॥ १० ॥ तो कड्डफलहंकवलयसेज्जमणुजाणए तओ

भणइ । न तरामि खंत ! लोयं सहिउं अह मुंडइ खुरेण ॥ ११ ॥ अण्हाणएण न तरामि अच्छिउं फासुएण नीरेण । अंगं से पक्खालइ इय जं जं भणइ सो खुडो ॥ १२ ॥ तं तं नेहनिबद्धो गुरुसाहूणं निसेहमाणं । कुणइ पिया इय काले वच्चते भन्नया भणइ ॥ १३ ॥ अवरइयाइ विणाज्हं तरामि न हु अच्छिउं तओ खंतो । पभणइ सढो अजोगो सिग्घं नीहरसु वस-
हीए ॥ १४ ॥ निस्सारिओ य एसो कम्मं काउं न याणए किंपि । भट्ठवउत्ति जणेण य धिक्कारिजइ समग्गेण ॥ १५ ॥ अइदुक्खिओ भमंतो तत्तो भिक्खं कहिंपि छणदियहे । खीणतणू अवितत्तो पावभरेणं समकंतो ॥ १६ ॥ अइमेत्तं भोच्चणं मओ अजिणेण अट्टझाणगओ । महिसो जाओ कत्थइ वाहिजइ गुरुतंडगाइ ॥ १७ ॥ तस्स पिया उण सवं तमकजकयं असंजमं गुरुणो । पुरओ आलोएउं निंदेऊणं च पज्जते ॥ १८ ॥ काऊण अणसणं अइसुहेण भावेण गरुयरिद्धीसु । देवेसु समुववन्नो पउंजए जाव अवहिति ॥ १९ ॥ ता खुडुयं नियच्छइ उववन्नं महिसयंति तो देवो । मा भमउ भवं एसो इय करुणाए गओ तत्थ ॥ २० ॥ भामहरूवं काउं गिण्हइ अत्थेण ताण हत्थाओ । तो अडवीए नेउं पहाणभरियाओ गोणीओ ॥ २१ ॥ आरोविऊण पिड्डिइ तस्स महिसस्स वज्जमइयाहिं । उप्पाडंतो आराहिं भणेइ न तरामि खंताहं ॥ २२ ॥ रहिओ उवाहणाहिं भमिउं इच्चाइ सबमवि जाव । अवरइयाए विणाज्हं तरामि न हु अच्छिउं खंत ! ॥ २३ ॥ तत्तो महिसो आराहि-
वायअइभारवेयणकंतो । निछालियगजीहो सुणेइ एयाइं वयणाइं ॥ २३ ॥ तो चितइ एयाइं वयणाइं मएडवि कत्थविय पुबिं । सयमेव य भणियाइं निसुयाइं व इय कुणंतस्स ॥ २४ ॥ ईहापोहं जायइ जाईसरणं तओ य संविग्गो । निंदइ अप्पाणं अह पउंजए सुरवरो ओहिं ॥ २५ ॥ नाओ तदभिप्पाओ सुररूवं पयडिउं तओ देवो । साहइ नियडुत्तं भारं चड्वणेइ तं तस्स

॥ २६ ॥ सविसेसदेसणाए तत्तो पडिवोहए तयं महिसं । अइसंविगो तो सोऽवि अणसणं गिण्हए तत्थ ॥ २७ ॥
निज्जामिओ सुरेणं तत्तो सुहभावमुवगओ संतो । वेमाणियदेवेसुं उववन्नो सो महिड्डीसु ॥ २८ ॥ इति क्षुल्लकाख्यानकम् ॥

न केवलं प्रमादिनः संयता एवं महिपत्वमवाप्नुवन्ति, किंतु गृहस्था अपि सद्दर्शप्रमादिनः कुटुम्बकार्ये अलीकभाषण-
परवंचनादिपापानि कृत्वा आर्त्तोपगताश्च मृत्वा महिपत्वभासादयन्ति, तत्र च माणादिविडम्बनाः सहन्त इति दर्शयति—
काउं कुडुंवकज्जे समुदवणिओव्व विविहपावाइं । मारेउं महिसत्ते मुंजइ तेणवि कुडुंबेण ॥१९७॥

गतार्थी, कथानकं तूच्यते—

नामेण तामलिची नयरी जीसे समुद्वेलाए । सुत्तीहिं फुडंतीहिं कीरइ मुत्ताहलुवयारो ॥ १ ॥ तत्थ य मिच्छदिड्डी
आरंभरई अलीयवाई य । कूडकयकूडतूलापरवंचणनियडिनिरओ य ॥ २ ॥ केवलसंचयसीलो निदक्खिन्नो अईव क्खिणो
य । नामेण समुदो वसइ वाणिओ दोसकुलभवणं ॥ ३ ॥ बहुला नामेण य तंस्स भारिया नियडिकवडनिविडमणा ।
क्खिणिणा करचंडा कूडमाणसा कलहसीला य ॥ ४ ॥ तत्तो धम्मो हियएवि नत्थि हइे समुदवणियस्स । पाववहारनिरओ
सयावि सो चिट्ठए नवरं ॥ ५ ॥ गेहे बहुला उण पंगणेवि दिट्ठहिं भिक्खुमार्दहिं । पज्जलइ कयावि न देइ क्खिपि तो तीइ
दारेवि ॥ ६ ॥ न चडइ कोऽवि हु निच्छोरयंपि काउंपि न पडइ कयाइ । ताण महेसरदत्तो नामेणं विज्जए पुत्तो ॥ ७ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४५८॥

तस्स कए मूढाईं दोन्निवि संचंति धन्वधणमाई । पुत्तस्स भारिया गंगलत्ति नामेण सह तीए ॥ ८ ॥ बहुला कलहइ निचं
न देइ तीसे तहाविहं किंपि । भोयणमाई तह धरइ ताडिया दूरदूरेण ॥ ९ ॥ तहवि हु सा घुत्तमई भूईं भूईंति वाहरइ
बहुलं । पुत्तोडवि तो पसिद्धा भूईं भूईंति लोएडवि ॥ १० ॥ न सुयइ गिहं कयावि हु वीससइ न पस्सई तओ
बहुया । चित्तइ पत्ते नियवारयम्मि अहमवि भलिस्सामि ॥ ११ ॥ देवयसिव आराहइ भत्तारं रंजए य विणएण ।
तत्तो कुडुम्बकजे कयवहुपावो महामूढो ॥ १२ ॥ पच्छा समुद्वणिओ रोगायंकेहिं पीडिओ बाढं । अट्टवसट्ठोवगओ
मरिऊण महिसओ जाओ ॥ १३ ॥ पुत्तो बरस्स सामी जाओ गिहसामिणी य से भज्जा । तो तेणं हणिऊणं डोएणं
मत्थए भूईं ॥ १४ ॥ दूरेण ताडिया अह गिहस्स दारम्मि चिट्ठइ निविट्ठा । तह दट्ठूणं पढियं तत्तो दियराइणा एयं ॥ १५ ॥
तद्यथा-कम्ममक्खणि य न गेहु मुयंती, बहुयाए सह जुज्झि लगंती । मुणिवर पेक्खवि मुहु मोडंती, देंती ताडण फोडिहि-
जंती ? ॥ १६ ॥ गेहममत्तिण पाव कुणंती. धम्म मणिवि न कयाइ धरंती । एवह निक्खपणियम्मी हुइ, अच्छइ वारि
चइट्ठी भूईं ॥ १७ ॥ अह पुव्वसामिभावं सुमरंती परभवे य पेच्छंती । अट्टज्झाणोवगया मरिऊणं सावि गिहदारे ॥ १८ ॥
उक्कुरुडियलाइ जाया सुणिया तो गंगिलाइ सामितं । जायं अकंदयं जणयविहवित्थरियमाहप्पो ॥ १९ ॥ अइगरुयसत्थ-
वाहो महिट्ठिओ बहुजणम्मि विक्खाओ । होइ महेस्सरदत्तोवि अन्नया गंगिला तत्थ ॥ २० ॥ सच्छंदं वियरंती गुरुयण-
रहिया निरंकुसा कुमई । घडियकुसंगा नियरुवजोवणुम्मायओ जाया ॥ २१ ॥ अन्नासत्ता तत्तो पइट्ठिए अइपसंगभावम्मि ।
एसा तं परपुरिसं आणइ गेहेवि निस्संका ॥ २२ ॥ अन्नदिणे भोत्तूणं सो पुरिसो गंगलिं तहिं चेव । जा चिट्ठइ गोट्ठीए ता पवि-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४५९॥

संतेण दाराओ ॥ २३ ॥ अवलोइओ महेसरदत्तेणं तो भएण सो तस्स । नीहरिउं नासंतो निहओ छुरियाइ अह गंतुं ॥ २४ ॥
शेवपएसं पडिओ चितइ हद्धी कयं मए पावं । तो नियदुच्चरिएहिं निहओ इमिणा अहं दुड्डो ॥ २५ ॥ इय भइयभावगओ
मरिऊणं गंगिलाइ उयरम्मि । नियपक्खित्ते वीए पुत्तत्ताए समुप्पन्नो ॥ २६ ॥ भत्ता य गंगिलाए मुहचावेल्लेण कवडकुस-
लाए । अलियाइं जंपिउं पत्तियावियो तो उ सो गब्भो ॥ २७ ॥ वड्डइ पइदियहं चिय कमेण जाओ य सो तओ पुत्तो ।
मह वीएण महेसरदत्तो जाणइ इमो जाओ ॥ २८ ॥ तो परितुड्डो कारइ वद्धावणयं कमेण सो पुत्तो । जाओ वरिसपमाणो
वड्डंतो अन्नदियहे य ॥ २९ ॥ जायं संवच्छरियं समुदवणियस्स तो तहिं दिवसे । तज्जीवोच्चिय महिसो किणिओ पुत्तेण
मंसट्टा ॥ ३० ॥ अह विरसमारसंतो मारेउं भोयणम्मि लोयस्स । दिन्नो तओ महेसरदत्तो उवउत्तसेसं तं ॥ ३१ ॥ मंसं
काऊणं भायणम्मि उवविसइ भोयणट्टाए । पुत्तोऽवि य उच्छंणे चिट्ठइ विणिवेसिओ तेण ॥ ३२ ॥ सावि हु बहुला सुणिया
तदारं सुंचए न कइयावि । वीणेऊण महेसरदत्तो तो मंसमज्झाओ ॥ ३३ ॥ यक्खिवइ समंसाइं तदभिमुहाइं समग्गअट्ठीणि ।
साऽवि हु सुणिया खायइ तुट्ठा एयाइं तत्तो य ॥ ३४ ॥ अइसयनाणी साहू समागओ तत्थ मासपारणए । उवउत्तेण इमेण
य नायं सब्बपि तं तत्तो ॥ ३५ ॥ संवेयमुहंतो विणिग्गओ ताउ झत्ति गेहाओ । संभंतो य महेसरदत्तो पिट्ठीइ धावेउं ॥ ३६ ॥
पभणइ भयवं ! भिक्खा किं न हु गहिया ? भणेइ तो साहू । भद ! असमंजसं तुह घरम्मि दट्ठुण संविग्गो ॥ ३७ ॥ नीह-
रिओऽहं तत्तो किं तं भयवंति ? पुच्छिए तेण । साहू कहेइ मंसं तुह पिउणो चेव ता एयं ॥ ३८ ॥ माया य तुब्भ सुणिया
निवेसिओ वेरिओ य उच्छंणे । कह भयवंति इमेणं पुड्डो साहू सजुत्तीयं ॥ ३९ ॥ साहइ सब्बपि इमं तं सोऊणं गओ य

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४६०॥

सर्वेगं । तस्मैतेऽपि महेसरदत्तो पडिवज्राए दिक्खं ॥ ४० ॥ सम्मं काळण वयं सुरलोयं उवगओ तओ एसो । भमिहंति भवं
बहुला समुद्वणिओ य कम्मेहिं ॥ ४१ ॥ इति समुद्रवणिगमहिषाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ उष्ट्रमधिकृत्याह—

उयरे उंटकरं पट्टीए भरो गलम्मि कूवो य । उट्टं सुंचइ पोक्करइ तहावि वाहिज्जाए करहो ॥१९८॥
नासाए समं उट्टं बंधेउं सेल्लियं च खिविऊण । लज्जूए अ खिविज्जइ करहो विरसं रसंतोऽपि ॥१९९॥
गिम्हम्मि मरुत्थलवालुयासु जलणोसिणासु खिज्जंतो । गरुयंपि हु वहइ भरं करहो नियकम्मदोसेण २००

तिस्रोऽपि सुगमाः, नवरं यो गलिरुद्धो भवति स क्षिप्रभरो मार्गे कुर्वन् ग्रस्थानमुच्छिन्नं उपविशति, ततस्तस्य किलोदरे
तीक्ष्णास्थिसङ्घातरूपमुष्ट्रकलेवरं बध्यते, तेन च वद्धेन दूयमान उपवेष्टुं न शक्नोति, गले च घृतादिमृतः कुतपको बध्यते ॥
केन पुनः कर्मणा जन्तवः करभेषु जायन्त इत्याह—

जिणमयमसदहंता दंभपरा परधणेक्कलुद्धमणा । अंगारसूरिपमुहा लहंति करहत्तणं बहुसो ॥२०१॥

इह केचिदभव्याः दूरभव्या वा व्रते परिगृहीते आचार्यकेऽपि प्राप्ते जिनमतमश्रद्धानाः दम्भमात्रप्रधानाः परधनैकलुब्ध-
मनसः वस्त्रपात्रौषधमृदाहारादिद्वारेण परधनभक्षणपरा इत्यर्थः, किमित्याह—करभत्वमनेकशो लभन्ते, अंगारमर्दकाचार्यप्रमुखा

तिर्यग्गतौ
उष्ट्रभवः

॥४६०॥

इव, कः पुनरयमङ्गारमर्दकाचार्य इति ?, उच्यते—

गज्जयणं नाम पुरं गज्जइ जं दंतिगज्जववएसा । सह इंदपुरेण कुलीणलोज्जुत्तेण सक्कुलीणं ॥ १ ॥ नामेण विजयसेणो
सूरी गच्छेण परिवुडो तत्थ । संपत्तो अणुकमसो विहरंतो मासकप्पेण ॥ २ ॥ अह तस्स सुसीसेहिं दिड्ढो सुमिणम्मि सूर्यो
एक्को । पंचहिं गयकलहहिं परिवुडो तो पभायंमि ॥ ३ ॥ काहियो सुमिणो गुरुणो तेहिंवि भणियं सुसीसपरिवारो । कोई
कुगुरु एही अज्ज इहं थेववेलाए ॥ ४ ॥ तो सोऽवि अवरओ कप्परक्खसमलंकिओ समंतेण । एरंडतख्व तहा सणिच्छरो इव
महादुड्ढो ॥ ५ ॥ सोमग्गहपरियरिओ सह पंचसएहिं महरिसीणं च । नामेण रुद्धेवो आयरिओ आगओ तत्थ ॥ ६ ॥
वत्थवेहिं कया से अब्भुट्ठाणाइयाइ पडिचत्ती । संझाए आगंतुगआयरियपरिक्खणत्थं च ॥ ७ ॥ इंगाला विप्पकिन्ना काइय-
भूमीइ तो नियत्तंति । कसरक्कं सोऊणं दाउं मिच्छुक्कंडं तह य ॥ ८ ॥ काऊण अभिन्नाणं तंमि पएसम्मि जीवसंकाए । आगं-
तुगमुणिणो तो समुट्ठिओ रुद्धेवगुरु ॥ ९ ॥ मद्दइ ते इंगाले सोउं कसरक्कए सउवहासं । जंपइ इमेऽवि जीवा अरहंतेणं अहो
भणिया ॥ १० ॥ वत्थव्वयसाहूहिं पच्छवट्ठिएहिं तं समगंगिपि । दड्डूण साहियं नियगुरूण तो तेऽवि सुयनिहिणो ॥ ११ ॥
आगंतुगमुणिणो देसणाए वोहेन्ति तह य साहंति । जह आगिई इमाए चेड्डिएणं च तह इमिणा ॥ १२ ॥ नूणमभवो एसो
लक्खिज्जइ परिहरेह ता एयं । मा तुब्भेऽवि अणत्थे पाडिस्सइ कत्थई एसो ॥ १३ ॥ अह तेहिंवि साहूहिं उवायओ सो
कमेण परिहरिओ । तो उवसंपजेउं अन्नगुरूणं इमे सबे ॥ १४ ॥ काऊणं अकलंकं सामन्नं देवलोयमणुपत्ता । तत्तो य बुया
सबे इह चेव य भरहवासम्मि ॥ १५ ॥ नयरंमि वसंतउरे दिलिमनरिंदस्स गरुयभज्जाणं । जाया पंचसयाइं पुत्ताणं पवररूव-

धरा ॥ १६ ॥ तो जोवणमणुपत्ता कणगझयराइणा गयउरम्मि । धूयासयंवरामंडवम्मि आमंतिया सब्बे ॥ १७ ॥ तत्थ गएहिं इमेहिं दिट्ठो बहुपिट्ठिभारअकंतो । गलए निबद्धकूवो आरसमाणो महाविरसं ॥ १८ ॥ पामागहिओ करहो जुन्नसरीरो सुदुक्खिओ तत्तो । पुणरुत्तं करुणाए निरिक्खमाणेण सब्बेसिं ॥ १९ ॥ जायं जाईसरणं सओहिनाणं तओ वियाणंति । सो एसो अम्ह गुरू महाणुभावो अभवोत्ति ॥ २० ॥ पेच्छह विचित्तभावं कम्माणं जेण नाणसंपत्तिं । लद्धुपि तारिसं वीयरायवयणंपि न हु इमिणा ॥ २१ ॥ सदहिंयं संसारं दुक्खनिहाणं सयावि परिभिमिही । इय करुणाए तं मोइऊण करहं इमे सब्बे ॥ २२ ॥ अज्जसमुद्दसयासे दिक्खं गिण्हंति परमसंविग्गा । सिद्धिस्संति कमेण य निट्ठवियसमग्गकम्मंसा ॥ २३ ॥

इत्यङ्गारमर्दकाचार्याख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ पशुमधिकृत्याह—

जीवंतस्सवि उक्कित्तिउं छाविं छिंदिऊण मंसाइं । खद्धाइं जं अणज्जेहिं पसुभवे किं न तं सरसि ? ॥ २० ॥

कोऽप्यात्मीयजीवमनुशास्ति—अनादिसंसारं परिभ्रमतो हंत तव यत् पशुभवे जीवतोऽप्युत्कृत्य त्वचं छित्त्वा मांसान्य-
नार्यैर्मसभक्षणशीलैः पापिष्टैर्भक्षितानि, तत् किं न सरसि ? , नन्वागमश्रद्धावान् भूत्वा स्मृत्वा च तथा कुरु यथा पुन-
रपि पशुत्वं न ग्रामोपीति भावः ॥ अपरामप्यनुशास्तिगाथामाह—

गलयं छेत्तूणं कर्त्तियाइ उल्लंघिऊण पाणेहिं । धेत्तुं तुह चम्ममंसं अणंतसो विक्रियं तत्थ ॥२०३॥

पाणैः—शौनैकैरधोमुखमुपयुच्छं व्य-उद्बध्य तत्रेति पशुभव एव, शेषं सुगमं । अपरमपि पशुभवाजुभूतं दुःखं स्मरयति—
दिन्नो बलीएँ तह देवयाण विरसाइँ बुब्बुयंतोऽवि । पाहुणाणिसिभोगेसु य कओ सि तो पोसिउं बहसो
सुवोधा । तथा—

धम्मच्छलेण केहिंवि अन्नाणंधेहिं मंसगिच्छेहिं । निहओ निरुद्धसत्तो गलयं बलिऊण जन्नेसु ॥२०५॥

कैश्चिदित्यनार्थवेदवचनवासितौ धिग्वर्णैः ‘अग्निहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकामो’ ‘वेदविहिता हिंसा न दोषाय, यज्ञे निहताः पशवः स्वर्गमुपगच्छन्ति, यज्ञयाजको दिवं गच्छति शान्तिं चामोती’ त्यादिवचनैर्धर्मव्याजेनाज्ञानान्धैः परमार्थादर्शिभिः ‘न हिंस्यात् सर्वभूतानि, त्रसानि स्थावराणि च । यदेत्येतत्स्वयं शिक्षेत्तदानन्दममन्दग ॥१॥ मिति, तथा “पठ्यते मानवे धर्मो, यतिधर्मविद्याविदाम् । दशलक्षणको धर्मः, सेवितव्यः प्रयत्नतः ॥ १ ॥ धृतिर्दया दमोऽस्तेयं, शौचमिन्द्रियनिग्रहः । धीर्विद्या सत्यमक्रोधो, दशमं धर्मलक्षणं ॥ २ ॥ दशलक्षणानि धर्मस्य, ये विप्रास्तमधीयते । अधीत्य चानुवर्त्तन्ते, ते यान्ति परमां गतिम् ॥ ३ ॥” इति, ‘पञ्चैतानि पवित्राणी’ त्याद्यनेकधोक्तान्यात्मीयागमवचनान्यप्यपरिभावयद्भिर्मांसगृह्ण-
व्रीहीणां सुखं भृत्वा ग्रीवां बलित्वा यज्ञेषु निहतोऽसीति ॥ किमिति पशुभवेऽनार्यैर्भक्षितः ? किमर्थं च बलिविधानेषु दत्त ? इत्याह—

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भानना ॥

॥४६४॥

तिर्यंगतौ
मधुविप्रः

॥४६४॥

ऊरणयच्छगलगमाई निराउहा नाहवज्जिया दीणा । भुंजति निग्धिणोहिं दिज्जति बलीसुय न वग्घा । २०६ ।

ऊरणको-गडुरकः प्रसिद्धः, आदिशब्देन हरिणशशकादिपरिमहः. अत एव निर्धुणैर्भुज्यन्ते, एत एव च बलिषु दीयन्ते, कुत ? इत्याह-यतो निरायुधा नाथवर्जिताः दीनाः, न तु व्याघ्रासिंहादयः नखदंष्ट्राद्याः, आयुधवत्स्नापि महापराक्रमभावेन भयजनकत्वादिति ॥ अयं च पशुघातस्तेषां पुरस्तादनन्तदुःखफल इत्याह—

पशुघाएणं नरगाइएसु आहिंडिऊण पसुजम्ममे । महुविप्पोव हणिज्जइ अणंतसो जालमाईसु ॥ २०७ ॥

यः पशुघातं करोति-ऊरणकच्छगलकादिविनाशं विधत्ते स तेन हेतुभूतेन नरकादिषु दारुणदुःखेष्वा-समन्तात् पुनः पुनरुत्पद्यमानो हिण्डित्वाऽन्तराऽन्तरा पशुजन्मनि प्राप्ते स्वयमपि यज्ञादिषु अनन्तशो हन्यते. क इनेत्याह-मधुविप्र इव । कः पुनरसाविति ? उच्यते—

रायगिहं नाम पुरं जत्थ अमाणो जणो अदाणो य । सम्माणदाणनिरओवि तह सुही पसमकलिओडवि ॥ १ ॥
तत्थ य पुरोहिओ नरवइस्स विप्पो महुत्ति सुपसिद्धो । सच्छंदया विस्सुको जो सच्छंदोवि सयकालं ॥ २ ॥ तस्स य
जालिणि नामा भजा पुत्तो य ताण वसुनामा । धूया य तेसि विहवा गंगा नामेण अत्थि गिहे ॥ ३ ॥ वेयज्जोयणनि-
मित्तं देसंतसुगणओ वत्त तत्तो । धूया सुइवायरया अब्भोक्खंति चिय भमेइ ॥ ४ ॥ गेहे पुरोहियस्स व छाणं छुइ सयावि
मायंगी । अब्भोक्खंती हिंडइ तो सबं ताण सा धूया । ५ ॥ कुणइ दुगुंछं च वहुं महुविप्पेणवि पुरस्स बाहिम्मि । अइगर-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४६५॥

यजन्नसाला चउदिसिरमणिज्जवणसंडा ॥ ६ ॥ कारविया तीइ सया नियजन्ने कुणइ बहुयपमुघायं । काऊण नरिंदस्सवि
एवं चिय कुणइ बहुजन्ने ॥ ७ ॥ अह अच्चगलसुइवायविणडियं पासिऊण तं धूयं । पियराइं तहवि लोओ अनोवि हु भणइ
सयलंपि ॥ ८ ॥ रेहइ पमाणसेत्तं कीरंतं अगलं तु उवहासं । जणइ तओ य दुगुंछं किमेत्तियं कुणसि तं ? भदे ! ॥ ९ ॥ इय
वारिज्जंतीवि हु अहियं चिय सा करेइ सुइवायं । मरिऊण अन्नया तीइ चेव मायंगियाइ इमा ॥ १० ॥ उयरे धूयत्ताए उव-
वन्ना तो इमीइ जायाए । गहियाए एइ गिहं मायंगी तस्स विप्पस्स ॥ ११ ॥ पुवभवे य बिऊणं पाणेहिंतोऽवि वल्लहा
आसि । धूया तो तेणेव य पुव्वसिणेहेण तं दडुं ॥ १२ ॥ बोल्लावंति सयावि हु देति य चोल्लागमाइ उक्किट्ठं । न कुणंति तहा
खूणं अन्नेहिंवि खणेण पाणेहिं ॥ १३ ॥ अह पोढीभूयं तं विजणं नाउं छिवंति हत्थेहिं । गेण्हंति य उच्छंणे तह खेल्लावंति
तुट्ठाइं ॥ १४ ॥ वडुंते य पसंगे पविसइ सा ताण गेहमज्जेऽवि । भुंजइ य भायणेसुवि महुविप्पो जालिणी य तओ ॥ १५ ॥
सेसदिएहिं तमब्भत्थिऊण जा वारियाइवि कहिंपि । थक्कंति न ता तेहिंपि सब्हा ताइं चत्ताइं ॥ १६ ॥ तो विन्नायं रन्ना
एयं कुविएण तेण मेलविउं । वंभणसिट्ठा पुट्ठा विणिग्गहो को इमस्स इहं ? ॥ १७ ॥ तेहिं मणियं नराहिव ! खायरअंगा-
रभरियगत्ताए । खित्तो एसो सुद्धि पावेइ न अन्नहा कहवि ॥ १८ ॥ तह चेव कारियं नरवरेण तो सो पसूण घायफला ।
निरयम्मि गओ भज्जावि मरइ पविसित्तु तंपि चियं ॥ १९ ॥ तं चिय पुरोहियपयं जायं अन्नस्स तो अहिज्जेउं । जाव वल्ल
आगच्छइ ता निसुणइ वडयरं सब्बं ॥ २० ॥ तो खेयमुवहंतो गरुयं अन्नम्मि संठिओ गेहे । गमइ दियहाइं अह सो
पुरोहियं जाव तं अन्नं ॥ २१ ॥ विलसंतं पेच्छइ तह य चित्तए तं अहिज्जियं निययं । तो भणइ अब्भवट्ठा गहिया

तिर्यग्गतौ
मधुप्रियः

॥४६५॥

एकेण निययिउणा ॥ २२ ॥ कह चंडालविटालो तेण कओ सवजणविरुद्धोऽवि । इय चित्तुं पुणो पुण चडइ पओसम्मि
तस्सुवरिं ॥ २३ ॥ तो जाव चितए जइ निएमि ते कत्थई तओ सीसं । गिण्हामि सहत्थेणं इय वहमाणो मणे गाढं
॥ २४ ॥ वेरं मरिउण भवं भमितं तो हत्थिणाउरे नयरे । उप्पन्नो सो विप्पो तिविक्कमो नाम कुणई य ॥ २५ ॥
जने महुविप्पोऽविहु नरगाइसु हिंदिउण तत्थेव । जाओ छगलो दिट्ठो तिविक्कमेणं कहवि एसो ॥ २६ ॥ उप्पन्नपओसेणं
गहिउं जन्नम्मि मारिउं सुत्तो । तो पुणरवि महुविप्पो परिभममाणो भवे लुद्धं ॥ २७ ॥ पसुजम्मं पुत्तेणं वहिओ कत्थइ कहि-
पि अन्नेहिं । दिन्नो बलीसु अतिहीण तहय भोजं कओ पुट्ठो ॥ २८ ॥ जन्नेसु हओ एमेव मारिउं भुंजिओ अणञ्जहिं ।
वाराओ अणंताओ अणेगसो नियसुएणावि ॥ २९ ॥ तो जाव महुस्स सुओ नंदिउरे वंभणो समुण्णो । नामेण रुद्धेद्वो
मिच्छदिट्ठी महाक्करो ॥ ३० ॥ चिट्ठइ अन्नया सो य दिक्खिओ सह सुयाइवगेण । जन्नम्मि वहनिमित्तं वद्धो दूरम्मि
आणेउं ॥ ३१ ॥ चिट्ठइ एक्को य पसू समागओ तो पुरस्स तस्स बहिं । भयवं केवलनाणी ब्रह्मीसगणेहिं परियरिओ
॥ ३२ ॥ तो भिक्खवावेलाए सिक्खं दाउण तत्थ संघाडो । गीयस्स दक्खसाहूण पेसिओ सो तहिं गंतुं ॥ ३३ ॥ बुब्बुय-
माणस्स पसुस्स देसणं कुणइ महुस्सवयणेहिं । भुंजइ जीवो सकडं सोगविहाणं मुहा तत्थ ॥ ३४ ॥ एक्को साहू तह पभणए
य किं भइ ! बुब्बुयसि ? तुमए । यमवि पुट्ठिं निहया जन्नंमि पसुगणा वहवे ॥ ३५ ॥ महुविपभवे गेगाइं विणासियाइं
तए पसुसयाइं । एसो य तुज्झ पुत्तो रुद्धेद्वो पुरा आसि ॥ ३६ ॥ नामेण वसू तह कारणेण इमिणा य वेरपडिबद्धो । भमि-
उणं संसारं नामेणं रुद्धेद्वोत्ति ॥ ३७ ॥ इह विप्पो संजाओ तुमंमि नरगाइएसु ठाणेसु । अणुहविउण अणंतं दुक्खं जन्नेसु

हम्मतो ॥३८॥ पसुजस्मेसुवि बहुविहृप्पयारनियरेहिं ता अणंतभवे । एणवि नियसुएण तुमंसि हणिओ अणगभवे ॥ ३९ ॥
एत्तो छट्ठमी पुण छगलो तं आसि तब्भवे निहओ । आभीरेण इमेणवि तुमं पस्समंसलुद्धेण ॥ ३९ ॥ पंचमभवे य अमुणेण
तहा चउत्थे हओसि अमुणेण । तइए उण अमुणेणं अणंतरे पुण हओ एवं ॥ ४१ ॥ अमुणेण इह भवे उण वहहेउं आणिओसि
जन्मिम् । तेणव नियसुएणं ता किं वेइज्जमाणम्मि ॥४२॥ सयमेव कए कस्से खेयं उवहसि ? इय सुणंतस्स । तं तस्स साहुव-
यणं जाईसरणं समुप्पन्नं ॥ ४३ ॥ छब्भवविसयं तप्पच्चएण सेसंपि सइहइ सघं । पडिचज्जइ सम्मत्तं संविग्गो ताण पासम्मि
॥ ४४ ॥ गिण्हइ अनुवयाइं निदइ अप्पाणयं असुहकारिं । चित्तम्मि परावत्तइ पुणो पुणो जिणनमोकारं ॥ ४५ ॥ एत्थंत-
रम्मि धावति वंभणा किलकिलेतया सवे । पभणंति कोडवि एसो किं भो ! तुम्हाण सेवडिओ ॥ ४६ ॥ इय पभणंतेहिं मुहं
भरियं वीहीण तस्स तह वद्धं । निहओ निरुद्धसइो सुहभावगओ तओ एसो ॥ ४७ ॥ वेमाणियदेवेसुं सम्मदिट्ठीसु तह
महिट्ठीसु । उववन्नो तो पत्तो वंदेउं केवलं भयवं ॥ ४८ ॥ अह नमिउं थोऊण य भत्तीए पभणए इमं भयवं ! । तुम्ह पसा-
यमहादुमकुसुमं पत्तं मए एत्तो ॥ ४९ ॥ जं करणिज्जं आइसह तंपि तो कहइ केवली धम्मं । सो तं तहत्ति पडिचज्जिऊण
पभणेइ सुणिनाथ ! ॥ ५० ॥ किं एस रुद्धेवो पडिबुज्जिस्सइ ? भणइ तो नाणी । तुह सत्तीए महया किच्छेणं सावओ होही
॥ ५१ ॥ इय कहिउं सो भयवं विहरइ अन्नत्थ वंभणकुडुवे । देवोडवि कुणइ कोढं सयलंमिवि तो विहेऊण ॥ ५२ ॥ मुणि-
रूवं तत्थ गओ पुट्ठो तेहिंपि सुणसि तं किपि । आमंति तेण भणिए फेडसु कोढंति अम्हाणं ॥ ५२ ॥ इय भणिए भणइ मुणी जइ
जायह सावयाइं तो ताइं । पभणंति वरि मरामो न इमं ढढं पवज्जामो ॥ ५३ ॥ तो गाढं पीडेउं गओ सुरो आगओ य

कालेण । मृणिवेसेण अलीयं पडिवज्जेउं तओ ताइ ॥ ५४ ॥ जायाइं सवाइं न कुणंति य सावयत्तणं तत्तो । देवेण पीडियाइं अब्भहिंयं चिय तओ ताइं ॥ ५५ ॥ कालंतरेण पुणरवि तह विहिंयं सावयत्तणं अलियं । पुणरवि य पीडियाइं इय जाव अणेगवाराओ ॥ ५६ ॥ तो महया किच्छेणं भएण साहूण चरणमूलम्मि । निसुणंताणं धम्मं च परिणतं जिणमयं तेसिं ॥ ५७ ॥ सिज्झिस्संति कमेणं महुदेवो उण तओ चुओ संतो । गंतुं महाविदेहे सिज्झिहिइ अणंतरभवम्मि ॥ ५८ ॥

इति मधुविप्राख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ हरिणमधिकृत्याह—

रत्ने दवग्गिजालावलीहिं सवंगसंपलित्ताणं । हरिणाण ताण सह दुक्खियाण को होइ किर सरणं ? ॥२०८॥

सुगमा । हरिणमेवाधिकृत्यात्मानुशास्तिमाह—

निद्वयपारिद्धियानिसियसेल्लनिब्बिन्नाखिन्नदेहेण । हरिणत्तणंमिरे सरसु जीव ! जं विसाहिंयं दुक्खं ॥२०९॥
बद्धो पासे कूडेसु निवाडिओ वागरासु संमूढो । पच्छा अवसो उक्कत्तिउण कह कह न खद्धो सि ? ॥२१०॥
सरपहरवियारियउयरगालियगुज्झं पलोइउं हरिणिं । समयमवि य पहरविहुरेण सरसु नहु जूरियं हियए

मायावाहसमारुहगोरिगेयज्झुणीसु मुज्झंतो । सवणावहिओ अन्नाणमोहिओ पाविओ निहणं ॥२१२॥
ददूठूण कूडहरिणं फासिंदियभोलिओ तहिं गिद्धो । विद्धो बाणेण उरम्मि घुम्मिउं निहणमणुपत्तो ॥२१३॥
चित्तयमइंदकमनिसियनहरखरपहरविहुरियंगस्स । जह तुह दुहं कुरंगत्तणंमि तं जीव ! किं भाणिमो ?

सुगमं, नवरं मायाप्रधानो व्याधो मायाव्याधः, 'कूडहरिणि' ति इह किलाखेटिकाः स्वयं वृक्षाद्यन्तरिताः प्रलम्बितातिस्मृमदवरिकाबद्धां निजहरिणीमटव्यां हरिणानुद्दिश्य भुञ्चन्ति, तां दृष्ट्वेत्यर्थः इति ॥ तथा—

वइविवरविहियंणो गत्तासूलाइ निवाडिओ संतो । जवचणयचरणगिद्धो विद्धो हिययम्मि सूलाहिं २१५

इह कस्मिंश्चिद्देशे यवचनकक्षेत्राणि हरिणाश्चरन्ति, तद्रक्षणार्थमुच्चा घनाश्च वृत्तयः क्रियन्ते, ताश्च वृतीः किल केचिन् मांसभक्षणशीलाः क्रूरात्मानः क्वचिदेकस्मिन् प्रदेशे किञ्चिन्नीचैस्तराः कुर्वन्ति, अभ्यन्तरे चाधः संकीर्णा उपरि विशाला मध्यनिखातातितीक्ष्णखादिरकीलकरूपशूलिका गर्त्ताः खनन्ति, तेषु च नीचवृत्तिरूपेषु वृत्तिविवरेष्वगत्य परमार्थमजानानाः केऽपि मुग्धहरिणाः शंषां दत्त्वा प्रविशन्ति, ततो गर्त्तासु पतिताः सन्तः शूलाभिर्हृदये विध्यन्ते, ततस्तैर्भक्ष्यन्त इति भाव इति । अपरं च-मत्ताश्च हरिणाः किल शृंगाघातैः वृक्षाणां घ्नन्तः परिभ्रमन्ति, ततश्च कस्मिन् वंशजाल्यादौ गुपिते वृक्षे विलम्बशृंगा वेष्टन्ती भ्रियन्त इति दर्शयति—

मत्तो तत्थेव य नियपमायओ निहयरुक्खगयासिङ्गो । सुबहुं वेळ्ळंतो जं मओऽसि तं किं न संभरसि ? ॥२१६॥

गतार्था, नवरं 'तत्थेव य' ति तत्रैव हरिणजन्मनि ॥ तथा—

गिम्हे कंताराइसु तिसिओ माइणिहयाइ हीरंतो । मरइ कुरंगो फुट्तंतलोयणो अहव थेवजले ॥२१७॥
हरिणो हरिणीएँ कए न पियइ हरिणीवि हरिणकज्जेण । तुच्छजले बुड्डमुहाइं दोवि समयं विवन्नाइं ॥२१८॥

सुगमे ॥ इह च हरिणत्वेन सर्वेऽपि जीवा अनन्तशः उत्पन्नपूर्वाः, केवलमुदाहरणमात्रमुपदर्शयन्नाह—

एत्थ य हरिणत्ते पुप्फचूलकुमरेण जह सभज्जेण । दुहमणुभूयं तह सुणसु जीव ! कहियं महरिसीहिं

सुगमा, कथानकं तूच्यन्ते—

पुरमासि पुप्फभइं मालइकुसुमोक्कख रेहंति । मुत्ताहलनिवहा जत्थ बहुगुणा जणसमुवउत्ता ॥ १ ॥ तत्थत्थि पुप्फ-
दंतो राया जेणं जिया उ परिभमंति । आगासि पुप्फदन्ता न य तिब्बो न य कलंकज्जुओ ॥ २ ॥ नामेण पुप्फदन्ता देवी
एयस्स साविया परमा । तीसे य पुप्फचूलो पुत्तो तह पुप्फचूला य ॥३॥ तेण समं जुयलेणं जाया धूया समत्थि वररूया ।
ताण य भाहिंढाणं जा पीई सा न कहिंउं पि ॥४॥ तीरइ जम्हा सहकीलियाइं पंखइ तह य कुमरत्ते । सह गहियाओँ कलाओ
सहंति न कयाडवि य वियोयं ॥ ७ ॥ तो जोवणपत्तेसु राया चित्तेइ जइ वियोएमि । तो निच्छएण मरणं पावंति तओ जणे

एयं ॥ ८ ॥ कहिउं तह ववएसं काउं अन्नंपि किंपि एयाइं । अन्नोऽन्नं परिणावइ वारयंतीइ मायाए ॥ ९ ॥ तो तेणवि
खेएणं देवी पवयइ उवरए य निवे । सो चेव पुष्पचूलो राया जाओ तहिं नयरे ॥ १० ॥ सद्धिं च पुष्पचूलाइ विसयसो-
क्खाइं अणुहवंतस्स । देवी काऊण वयं उववन्ना देवलोयम्मि ॥ ११ ॥ जाव पउंजइ अवहिं तो पेच्छइ ताइं नियअवच्चाइं ।
तो चित्तइ मा नरयं विसयपसत्ताइं वचंत्तु ॥ १२ ॥ धूयाए य सिणेहो अब्भहिओ उवरि पुष्पचूलस्स । एयं चिय सविसेसं
तो पडिबोहेमि इय गंतुं ॥ १३ ॥ रयणीइ तीइ सुमिणे नरयं दंसेइ वन्नियसरूवं । अह भीसणदुक्खाइं दहुं निरयाण
सा भीया ॥ १४ ॥ इय निचं रयणीए सुमिणे सा नियइ भीसणसरूवे । नरए तो नरवइणो कहिऊणं तित्थिया
तत्थ ॥ १५ ॥ सद्दाविया तओ ते नरवइणा पुच्छिया य किंरूवा ? । नरयाऽइ कहह तत्तो भणंति केई इहं चेव
॥ १६ ॥ परवसओ चिय नरओ सुणओऽविय जेण भमइ सच्छंदं । जो सुणयाओवि अहिओ नरनाह ! सया परायत्तो
॥ १७ ॥ न लहइ भोत्तुं सोउं च काउमन्नं च किंपि सेच्छाए । नेरइयाओ किमन्नं सो भन्नउ ? ता इमो नरओ ॥ १८ ॥
अन्नेहिं पुणो भणियं नरओ इह चेव राय ! दारिइं । नीसेसपरिभवाणं ठाणं दुक्खेकानिलयं च ॥ १९ ॥ केहिंपि पुणोऽभि-
हियं इह चेव य दीसए इमो नरओ । चंडालाई तह दीहरोगिणो गुत्तिखित्ताई ॥ २० ॥ कुभीपाओ नरओ इय कोई अन्न-
मन्न पुण अन्ने । जंपति तओ नाउं सुमिणविसंवाइवयणे तो ॥ २१ ॥ पुहईसरो विसज्जइ अन्नियपुत्ता तओ तहिं अत्थि ।
आयरिया जिणसासणकुसला बुद्धा य गीयत्था ॥ २२ ॥ हक्कारिऊण पुद्धा नरयसरूवं इमे नरिंदेण । तेहिंपि पुव्वन्नियरूयं
सवंपि परिकहियं ॥ २३ ॥ तो भणइ पुष्पचूला किं तुज्जेहिंपि सुमिणओ दिट्ठो ? । जेण विसंवरयइ न अक्खरंपि तुभमेहिं परि-

कहियं ? ॥ २४ ॥ तित्थयरगहरेहिं दिट्ठा नामेण एससा निरया । सुमिणो उ न हु कोइवि दिट्ठो इय स्वरिणा भणिए ॥ २५ ॥ वंदेऊण विसजंति ताई देवो य अबरयणीए । दंसेइ देवलोए जहट्टिए तीइ सुमिणम्मि ॥ २६ ॥ अबनवासुवि रय-
णीसु पेच्छए जाव सा महच्छरियं । तं सुरवराण सोक्खं हरिसियहियया तओ कहइ ॥ २७ ॥ नरवइणो तो सोऽवि हु
सदेउं तित्थिए तहच्चेव । पुच्छेइ केरिसा ते विजंते देवलोयत्ति ? ॥ २८ ॥ केहिंपि तओ भणियं नरिंद ! तुम्हारिसच्चिय
संतता । सयलसुहनिलयभूया सावाणुगहसमत्था य ॥ २९ ॥ इह चैव देवलोगा भणियं अन्नेहिं पुण महीनाह ! । आरोग्गो
विउसत्तं अरिणत्तं सुयणुसंगो य ॥ ३० ॥ अपरायत्तं सियपवरवत्थमिद्वन्नभोयणं तह य । एसोच्चिय सुरलोओ अन्नं पुण-
वत्तमेत्तंति ॥ ३१ ॥ जंपंति पुणो अन्ने सयलंपि मणिच्छियं इहं जाणं । संपज्जइ ते देवा तच्चिवरीया उ नेरइया ॥ ३२ ॥
वइकुंठाई सग्गा केई इय एवमाइ अन्नोऽन्नं । सुमिणेणं च विरुद्धाई निसुणिउं ताण वयणाई ॥ ३३ ॥ अन्नियपुत्तायरिए
पुच्छइ सो केरिसा य सुरलोया ? । देवगई य तहा चिय मणिस्समाणा तओ तेहिं ॥ ३४ ॥ कहिया य देवलोया सवित्थरा
भणइ पुप्फचूला तो । किं तुम्भेहिं सुमिणो दिट्ठो ? तो वेइ सूरीवि ॥ ३५ ॥ तं चैव उत्तरं अह भणेइ सा ते मणम्मि
संविग्गा । किह गम्मइ सुरलोए ? कहं न वच्चिज्जए नरए ? ॥ ३६ ॥ तो भणइ मुणिवरिंदो गम्मइ धम्ममेण देवलोएसु ।
पावेण पुणो नरए जीवदयाई य पुण धम्मो ॥ ३७ ॥ तथाहि-कओ सुरवहुथोरथणपेह्णसुह लइहिं ? , कओ रयणायरमे-
हला मेइणिं उदहहिं ? । कओ ससहरकरधवलजसिण तिहुयण भरहिं ? , जाव न जिण आराहहिं जीवहिं दय करहिं ॥ ३८ ॥
जइ इच्छहु सुरलच्छिसुहाई निरंतरइं, जइ भवगयइं न इच्छहु दुक्खपरंपरइं । ता जीव ! सुहु दिज्जइ दुक्ख न दावियइ,

दिन्नइं दुक्खसुहिं दुहसुह पावियइं ॥ ३९ ॥ जं दिज्जइ तं पावियइ परमवि, एउ जणि सच्चउं जणि बुच्चइ । दुक्खि दुक्ख सुहेण सुहं, तं दिज्जइ जं अप्पण रुच्चइ ॥ ४० ॥ जो निदाइ दवग्गि जलंतवणंतरहिं, जो पओ पियइ पणोहिओ पुविपओहरहिं । जो जीवमणु कालकूड कवलिहि गसइ, सो जिणधम्मि पमायइ विसइहि अभिरमइ ॥ ४१ ॥ जलथलगयसंजीव विणासहु, निष्फल धम्म दयाइ विणा सहु । कुसुयकुहेडयनडियमहो सहु, पिज्जओ जिणउवएसौ महोसहु ॥ ४२ ॥ लद्धा दियह सहावहु दुलहओ, माणुसजम्म म कयावि य मुज्झहु । जिण उवएसिण करहु जण (अजिज्झउ) जीवदया वरधम्म विमुज्झओ ॥ ४३ ॥ असियइ भक्ख जं पेउ तं पिज्जइ, सच्चं अप्पिसुणु पिउ जंपिज्जइ । इंदियवग्गु समग्गुवि दम्मइ, तो लीलइं सुरलोयहु गम्मइ ॥ ४४ ॥ मासिओ सच्चओ वंचउ हु मण पसरंतओ, पावि निवारहु म वंचउ पर उवयारहु । दुलहओ माणुसजम्म म हारओ, परधणपरकलत्तु जो वज्जइ, तसु जसुपडहु तिहुयणि वज्जइ ॥ ४५ ॥ सयलामरचहुमन्नियसासणु, सुरवइ तासु देइ अद्धासणु । खुड्डियसीलगुण-पेहुणमेहुणगिद्धमइ, पुरिसु परवसु पडइ अहोमुहु अहरगई ॥ ४६ ॥ तो परहर परदारु दारु नायरपुरहं, जेण रम्मि सोहम्मि होइ पहु सुरवरहं । परधणु परतिय परहरहु, विसयपमाउम्माओ किज्जइ, पर संताविं सोक्ख कओ ? , तं उग्गमइ जं जि पयरिज्जइ ॥ ४७ ॥ जो सपरिग्गह सो परिमाणइ, सो सुरवरसुहइं परिमाणइ । संति विहविं मणिं संतोसहु, लोहाउ हं संतोसहु दय किज्जइ, न हरिज्जइ निहणिज्जइ मयणु, सच्चं पिउ जंपिज्जइ गुरुवयणु ॥ ४८ ॥ निसिभोयणपरिवज्जहु कथवहुकुगइ-दुहु । संतोसिं मणु तोसहु, पोसहु सुगइ सुहु ॥ ४९ ॥ इय वीयरायसेवानिरयाणं दाणसीलकलियाणं । न हु होति दुल्लहाइं सुर-लोयनरेसरसुहाइं ॥ ५० ॥ जो उण हिंसइ जीव अलिय जंपइ वयणु, परधणु परतिय भुंजइ संतोसइ न मणु । कोहमाण-

मागलोहमोहपतंचपरु, सो निवडइ निरयावडि दुत्तरि अवयुतर ॥५१॥ नरयवालजायहं घणहं जो देइ कुरु, जो उडुइ निवडि-
तिहिं यजाराणिहि सिरु । जो निगंराइ सुइरु नरइ असणहं मणइ, सो मंसरसिहि गिद्ध जीव निहओ हणइ ॥ ॥ ५२ ॥ तेषु
विट्ठलिमविसाइइ तुन्डिम उन्डिरइ, उम्भिमइ मणदुडि गज्जडिम वित्थरइ । इह लोएवि तरु सुंदरु दुत्तर संपडइ, परभवि
नरइ मंधयारि दुत्तरि पडइ ॥ ५३ ॥ जो परधणु परदारु पवंचइ, सो संपयसोहगु पवंचइ । जो अकरुणमण संतावइ, सो
न होइ सुहपरसंचाइ ॥ ५४ ॥ जसु न वित्तिरांतोस परिगहमइबहुग, चालइ नय आरंभ कइयावि न जो लहुया । निसि-
भोयणरसागिद्धओ आलंबणरहिओ, अनिरेणवि सो होइ नरयनयरह पडिओ ॥ ५५ ॥ गिच्छतपरायत्ता गिद्धा मंसेरु जीव-
चह्निरया । अइगरुयारंभपरिगहेहिं निवडंति नरएरु ॥ ५६ ॥ सोऊण पुष्पचूला इग ताण सुणीसरण वगणाइ । जणणीएँ
दंसिए नरयदेवलोए ग सुमंती ॥ ५७ ॥ संवेयगया सह नरवरेण ते वंदिउं निसडोइ । पयईएँ नरयभीया भणिउं किंपि गमइ
दियहा ॥ ५८ ॥ अवरहं दिणि दिपंतमणिगणपज्जइ, चारमणिमणिकिंकिणिक्कल्लयलक्कलिइ । कप्पूरागरुनिम्म-
हंतपरिमलवहलि, चित्तसारभवणोवरिं निवरंतह विमलि ॥ ५९ ॥ अह विम्भयविप्फारियनयणविरालियइ, लीलइं चित्त-
विचिचु निहालओ चालियइ । कहिंवि नविरसांगंतमउमरिणियचलणु नियइ, नाहु अत्थाणभवणि रिउभडदलण कहिंवि
नियइ ॥ ६० ॥ अइमणहरि २ कालिओ जल कीलइ कीलंतु, पियघरणिजुओ कहिंवि गइंठि निविट्ठु दिट्ठु । मयजलपवहि
पणइहिं पणमिजंतु जंतु, निवु रायपहि तुरयघहुसंघट्ठि कहिंनि चहियालिठिओ ॥ ६१ ॥ अज्जासियवरबाहु नाहुतडिं राच-
विउ, कत्थइ नियडिनिछावहुयनरपरिगहिओ । नियइ रमंतु भगंतु शुद्ध पारमिपिओ (सहचारियचहुलयजुओ) वण-

मञ्जि ठिओ ॥ ६२ ॥ तसु भयविहुरुपयडिथतरलखलंतगइ, हरिणमिहुणु उस्सुन्नवुन्नभयनडुमइ । जाव नियइ तं बाल
 अबालमियंकसुहु, गरुयसिणेह(पवाह)फुल्लवयणंरुहु ॥ ६३ ॥ दिट्ठपुव्वमेयंति कहितु सुवाहुलिया, जाइसरणकयसोयपमोयस-
 माउलिया । तो बुज्झिय करपल्लवमोहतमावडिया, अरह नमत्ति भणंत हंस भूमिहिं पडिया ॥ ६४ ॥ अह आउलि पियप-
 रियण कयवियणाणिलिण, आसामिय पियफरिससरिसचंदणजलिण । किं सामिणि ! दइ पतिकंत परियण भणिय, गिरा
 निसुणंत समुडिय गुरुसंभमभरिय ॥ ६५ ॥ ताव सिरोवरि दाहिण करु ठविवि, वामकरेण कडिडु विसंतुलु संठ-
 विवि । विहियायंकपयास सास पच्चालियइ, अवहियकज्ज सलज्ज भणिज्जइ वालियइ ॥ ६६ ॥ खण दंसिय सुरसरिवित्थराइ,
 खण दंसिय माणससरविब्भमाइ । जाणितु सुन्नरन्नविरसाइ एयाइ, ताइं कम्मदियालिणो नाह ! ललियाइ ॥ ६७ ॥ दट्ठण
 चित्तलिहियं मयमिहुणं सुहयहिययंसलिहियं । जायं जाईसरणं इणमो ता नाह ! साहेमि ॥ ६८ ॥ अहवा ता न कहिस्सं
 भुवणच्छरियं अत्तणो चरियं । परवसणदूमियमणा इणमो ता नाह ! पुच्छिस्सं ॥ ६९ ॥ आयइ पियपरिग्गह तणजल-
 लुद्धाइ, परअवराहविहुणाइं दीणाइं मुद्धाइं । मयमिहुणाइं अक्खेडयवाडयरुद्धाइं, कीस नाह ! हम्मंति सहावविमुद्धाइं ? ॥७०॥
 भणइ नरिंदो अहं तं एयाइं मयाइं मयसिलिंविच्छि । मंसरसपिएहिं पिए ! आरद्धाइं (वि) हम्मंति ॥ ७१ ॥ अह परवसणा-
 सणिपडणकंपिरपाणिपवाल । करुणांमयरससरस मण, भणइ फुडक्खरु बाल ॥ ७२ ॥ पइ तुम्ह पिय चक्कलिसकमलंक-
 कर मरणभयत्तहं । हिययासासकर अहह नाह अवराह विहूणहं मयकुलहं ॥ ७३ ॥ किं रणवीर ! सरीरि वंहंति वहाउलह, ?
 दपुब्भडभडसंकडसंभणवियडयड । करडिकरडतडपाडणसोडीरि मयपयड, तुम्ह नाह ! भयतरलअक्खविक्खदहं ॥ ७४ ॥

रक्ख कर सरण विहूणहं दीणहं, किं न पहरंति कर मुक्काउहहं । अदोसहं सरणु विमग्गिरहं, पद् पहरंति अणारिय सभय पजा-
यरहं ॥७५॥ जह य अणारियचरिओ, चरंति भवारिसचिवो । तिहुयण सण्णुरिरालीह ! दीह फुडियफुसिवि ॥७६॥ सुयणाणु-
कंपियहं विमणाहं विमृक्खजीवियासाहं । पुरितो पोरुअमाणी को नाम मयाहं मारेअ ॥ ७७ ॥ हरिण चरंति वणंतरिहि,
अग्निहिय परमंताव । ताहिंवि कह वाहिंति कर, सअणारलसहाव ? ॥ ७८ ॥ सब्बं जं जिओ सरसरसमंसग्गिद्वीपरु, सव्वउ रुं-
तओ मुक्खह तं न सुकरु । किंतु नाह ! चिंतिअउ नरहं निरंतहं, अहनिरुत्तियखाहं दुक्खं होति निरुत्तरहं ॥७९॥ पसु दोरुंडवि हरिसि-
यओ, निसुणिवि साट्ठगारु । नवि जाणइ नारयदुहं, दिवउं संचगारु ॥८०॥ हरियंकुजलभोयणइ, हरिणइं हणाहिं हयास ।
अण्ण न चेयहिं निसुइय, चलकियविसयपिवास ॥ ८१ ॥ जइ यजीहलेहडि मइं वीरिय पम्हरावि, इय निगरुणु करंति कम्भु
तुम्हारिसवि । सरिसकलिय पसु पुत्तउ रायरिसित्तणउं, ता दहिउंडइ तुउउ महिपालत्तणउ ॥ ८२ ॥ ठाणेसुं पसरंता, वाचारंता
नियगउयरभरणट्ठा । दाणत्तणे समत्था हत्थे गरुयावि लहुइंति ॥ ८३ ॥ फुसिय मणूसि मसी हइवि, तसु अवहत्थि ववत्थ ।
पेठ्ठुईं कमट्ठियहं, धिइ जं वाहइ हत्थ ॥ ८४ ॥ हरियंकुरहं चरंति सरंति वणंतरिहिं, अपरिग्गहं पियंति जलाहं सरिसर-
वरिहिं । तहवि हरिण कयकरुण अकरुणिहि मारियहिं, गुणहिं लोय अविवेयनयणहं पाडियहिं ॥ ८५ ॥ परपरिओससुहा-
साइ देंति दुक्खजियं धणं वीरो । किं पुण अभयपयाणं निवो वरिहुं गरिहुं च ? ॥ ८६ ॥ (ग्र० ९०००) ॥ देइ मरंतह कणय-
कोडि जइ कोइ नरु, अवहइ देइ दयावरु जीविओं तहिं अवरु । तो अवहत्थिय कणयकोडि सुविसत्थमई, मच्चुवाह ! पिओ
जीविओं पर महइ ॥ ८७ ॥ जइ इच्छहि आरोग सारु जीविओं सुचिरु, जइ इच्छहि पियराय लच्छिविच्छइ थिरु ।

इच्छहि तुलिय अणंगु अंगु जइ भुवणवरु, ता पियजीवह अभयदाणु दिज्जओ पवरु ॥ ८८ ॥ जइ वणि भमियइं भरसि सम्भ-
यकय वंचियइं, हरिणजंमि जइ सरसिसरसकलिकिंचियइं । ताहं नाह जइ महुइं सुणिवयणइं सरहिं, ता महुमंसु पमायहिं
जीवह दय करहिं ॥ ८९ ॥ असुइविलीणु मंसु मा आहारहि, दुलहु मणुयजम्म मा हारहि । जो नरु सुरमहुमंसु न पासइ, सो
पिय ! नरयदुवार न पासइ ॥ ९० ॥ अह सो अउवसंलावजायसंको नरीसरो भणइ । अबो कहणु अउवं सुयणु ! तए
नाडयं घडियं ॥ ९१ ॥ अह सा दरहसियफुरंतदंतकरधूसराहरा भणइ । जाईसरणविरजंतकंपिसिरच्छं नियच्छंति ॥ ९२ ॥
पुवकयनियकम्मसिप्पिविसयावडिओ । अम्हेहिंवि संसारकवाडनाडउं घडिओ ॥ ९३ ॥ हरिणुमिहणु अवलोयवि, मइं संभरिओ
जह । नियजाईसरणेणं, नाह साहेमि तह ॥ ९४ ॥ अत्थि एत्थ महिमंडलि महिमंडलतिलओ, विज्झं सेलु रमणिजमज्जु गुज्झय-
निलओ । करिकरमोडियचंदणरसपरिमलसुहओ, दीहरसिहरो सारियरविरहवरतुरओ ॥ ९७ ॥ रम्मवणंत चरंत सुहा-
सिरकणयमओ, सुरविज्जाहरसेविओ नं गिरिकणयमओ । नम्मयाइ आलिं गिउ तुंगिमणुणकलिओ, नं सपुरिसकलजंपिरस-
सउणसयालिमओ ॥ ९८ ॥ उन्नयसीयपयोहरभारालिं गियओ, नरसुरवरमणुरासु रासु नं वणि गयउ । सइ वियसंतवि-
लासपलाससयावरिओ, नं महिरावणु रावणु सुरमच्छरभरिउ ॥ ९९ ॥ तत्थ भमिरसच्छंदमयंधमयालउं, तरुणहरिण-
मणोहरणहरिणसयसंकुयलउं । कुंडलतुंगसिगगकुंगगाहिडियउं, वुसइ किंपि मयजुहु समहपरिडियउ ॥ १०० ॥ तो
सुमाज्झि अन्नोऽन्नसिणेहावद्धमणु, अमुणियविरहुव उसुसंगयसरलचणु । नियनिब्भरसइसुहस्स अगणियसुरमिहुणु, जलतणु
कयसंतोस वसहिं तहिं मयमिहुणु ॥ १०१ ॥ हिययब्भंतरभरिउवरंतअन्नोऽन्ननेहपडिवद्धा । अह नाह ! आसि अम्हे भवं-

तरे तेण रूवेण ॥ १०२ ॥ तहिं अन्नोऽन्नालोयणकयसुहं, नवनवपीइरम्भु सुह सुहमणसुहं । निययेप्पेमसोहग्गहामिय-
जयहं वणि, बोलह कालु मरालहं नं सरकमलवणि ॥ १०३ ॥ ताइं सरलवणि सिसिरइं नइकच्छंतरइं. दरसोविर जगिरिणइं
वणक्खरइं । पिय परिमासपिवास विउणरोमंचियइं, अज्जवि नाह ! सरामि ताइं किलकिंचियइं ॥ १०४ ॥ अह अवज्जवरज्जइ
उज्जोयइ गयणु, चहिरचरणनहंसुसयलपल्लवियवणु । कमरत्तुप्पलजयलिणटिविडिक्कु महिइं, महरिसि कोइ समागओ ठिओ
स विज्झवहि ॥ १०५ ॥ निम्मलमणिसिलविट्ठनिगिट्ठपगिट्ठतणु, तवतणुयंग अणंगयंगगाहुइदहणु । सो अम्हिहि विम्भियरसमहु-
रप्लोयणिहि, अवलोइओं पहरिसरसभरिएहि लोयणिहिं ॥ १०६ ॥ उवत्तमरसरवितेयनिम्भत्थिय तमपड्लु, तहवि वियडकंद-
प्पदप्पसाडणसुहड्ड । तवविसेसचम्मड्डिसेसतणु जइवि तसु, तह विंडियभडंढणखंडणलड्डुजसु ॥ १०७ ॥ तसु पणमिरसुरसिद्ध-
मउडमइमसिणकम, तहविय कीडपयंगवि पेच्छइ अप्पसम । जइवि जाइकुलरूवणाणतवसिसिरसिहिओ, तहवि अट्टमयक्करडि-
करडपाडणपहिओ ॥ १०८ ॥ उज्झियसयलविरोहा निम्भत्थियमच्छरा मुणिवरस्स । हरिहरिणाइं सावयगणावि पासं न मुंचति
॥ १०९ ॥ अवाहयणुसुबुरिसहं कासु न हियओ हरंति ? । मुणिसंगय ते पसुण गणवि जं नच्चाइं रंचति ॥ ११० ॥ ता नाह !
किं न संभरसि तस्स राएसिणो सुभणियाइं । एयाइं अमयनीसंदब्बिदुसंदोहसरिसाइं ॥ १११ ॥ जाव न जरकडपूयणि सव्वं-
गिओ गसइ, जाव न रोगु भुयंगु उग्गु निहओं डसइ । ताव धम्मम्मि मण दिज्जउ किज्जउ अप्पहिड, अज्ज कि कल्लि पया-
णउं जिउ निच्चप्पहिओ ॥ ११२ ॥ धम्मो सोज्जि चराचरु जीवह दय सहिओ, सो गुरुवि धरधरणिसुरयसंगमरहिओ ।
उज्झियविसयकसाओ देउ जो सुकमलु, एहु लेहु रयणत्तउ चित्तियदिक्कफलु ॥ ११३ ॥ देवह धम्म धम्मियहं खमद-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥४७९॥

मदयह परिक्रव । बहुएहिं अत्तासचिद्धिहिं, सित्तह वहेडारुक्ख ॥ ११४ ॥ वीयराय जो न पियरमणिरुद्धतणु, जो अरोसु
भयविसुक्कु विमुक्काउहगहणु । जो अमोहु अनोडन्नवाहयवयणु पहु, सो तुम्हं आमरणं सरणु होउ पहु ॥ ११५ ॥ अकयमल-
कवएहिं नवि लखिओ, रमणिकडक्खिहि जो नवि लखिओ । जो निव्वुइपुरगमणमहरहु, पणमहु सो जिण जम्मु म हा-
रहु ॥ ११६ ॥ एमाइ धम्ममइयं अम्हे सोउं महेसिणो वयणं । वियलंतमइविमोहं हियविमुद्धाई बुद्धाई ॥ ११७ ॥ ता
अम्हिहि पडिवन्नु भवन्नवसंतरणु, नड्डारसदोस निरंजण जिण सरणु । मन्निय जावज्जीविय जीवहं नाह ! दय, अमुणियंस-
रसेहिंवि मंसनिवित्तिकय ॥ ११८ ॥ पुण परिहरिय विरोहं पसमसमग्गलहं, सज्जायज्झुणिसायणु दलियहुम्मइमलहं ।
अम्ह य मुणिपयंपंकजकयसेवापरहं, दिवस सउत्तहं जंति नयरि जिह नायरहं ॥ ११९ ॥ अह-कइयावि स मुणि मेल्लिवि
गओ तं अम्ह वणु, नियपयंपंकयरेणुपविचीकयभुवणु । तं जाणिवि मुणिसुक्कहउ वण मिल्लिय भयहं, गिम्हयालु खयकालु
पराइओ वणि मयहं ॥ १२० ॥ तहिं रवियरजलिउम्हगिम्हतण्हाउरहं, उप्पेक्खियखत्तियनरभय संकाउरहं । सुक्कतालु
गलंकठइं कंठामय जियइं, गिरिपरिसरपरिसक्कणदीणइं खिजियइं ॥ १२१ ॥ कहिवि कुवियह नहरचवेडचडक्कियइं,
कहिंवि दावजालोलिइलक्कझुलिक्कियइं । कहिवि अमुल्लिरभिल्लिसिल्लिगुहसुक्काइं, कहवि महल्लो रल्लिपुल्लिकमभुक्काइं ॥ १२२ ॥
कहिंवि य सरततण्हामायणिहयगलमईए णडियाइं, भमियाइं नाह ! अम्हे समयं जलमग्गिरमणाइं । ताव भमंतिहि दिट्ठु
पउररयमलकल्लि, गिरियकडयपहिट्ठिउ किंचि निब्भर सल्लि ॥ १२३ ॥ तं अवलोइवि दोहिंवि मणि चिंतिउ कहवि,
उउ सल्लि न पहुप्पइ अम्हहं एक्कहवि । तो पभणइ आयरिण हरिण पिय नेह वणु, तुहं पिउ निरु किसोयरि मज्झ न अत्थि

तिर्यग्गतौ
पुष्पचूल-
हरिणजन्म

॥४७९॥

गणु ॥ १२४ ॥ पट्टि बोलुइ तणुगंगि कुरंगिवि पढवइ, रागसिणेह रहम्मह मएहवि एह गइ । इय पुणरुत्त विवत्तउं पियइ य एह घरु, कासु न होइ सिणेह देह संभावयरु ॥ १२५ ॥ अह समविचाइं ताइं सलिलि उणगवि सिरु, दोनवि तुंछिहिं तुंछिहिं बुद्धिहिं अच्छिहिं जाव न्तिरु ॥ १२६ ॥ हरिणो हरिणीएँ कए न पियइ हरिणीवि हरिणकडोण । तुच्छजले बुद्धुहाइं दोनवि समए विवत्ताइं ॥ १२७ ॥ तइयावि आसि कहियं अम्हाण महेसिणा जहा तुज्जे । उप्पिञ्जस्सह पुरथो जुगलेणं रायगेहम्मि ॥ १२८ ॥ तेण अम्हि नियकम्मधम्मसंनोगइ, आगहं माणरुजम्मि रम्मि संजोहगइं । ता जइ तं मयभिहुणताइं भमि- गइं भवहि, रहित्ताइंवि जइ सुणिनद्धवणाइं दुरियहरहिं ॥ १२९ ॥ ता अवराह विहूण दीण मं हणहि जिय, अलियवयणु परिहरहि हारहि मं परहं सिय । मं परमदिल निहालि निवारु मणु परिग्गहइं, सुरगहुमंस मं अराहि जेण थिरु सुह लहिह ॥ १३० ॥ अह अन्नभुगतयणजागसोयप्पयोगतरलमणो । विसगसुहसिदिलराओ रागावि फुडक्खरं भणइ ॥ १३१ ॥ जाणवि जं पसियन्छि ! लन्छि राजणरुहओ, भवरायारि नरजम्मु रम्मु अइइछुहओ । विणु धम्मि लद्धवि रु निरत्थउ मइं गणित, जाणवि अन्नु न धम्मु विमेल्लिवि जिणभणिओ ॥ १३२ ॥ किंतु तरुणहरिणन्छि ! लन्छिविन्छउ नलु, जरथुरवणराय जजर विहडइ देहबलु ॥ १३३ ॥ ता माणहुं रायसिरि, निसेवहुं विसगयुह । दिट्ठ अदिट्ठह (कए कवण) अवहारइ अ बहू ? ॥ १३४ ॥ थुंजामो विसगयुहं धम्मस्स मयन्छि ! पन्छिमो कालो । सुद्धे ! अद्भुतरांकाइ को धुवाइं परिचयइ ? ॥ १३५ ॥ तो दराणुग्गयकरुगुमटिविडिक्खियगुहसोह । तरु पडिक्कलवि भणइ पिय, दर सिडिलय उवरोह ॥ १३६ ॥ जइ अकालि कवलं- तु न रोगशुयंगु पिय, हुंत जइ य जमकरणनिधारिणि कावि किय । ता माणह रायसिरि निसेवहि विसगयुहं, अन्नह एउ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४८१॥

भणंतु हसिञ्जसि नाह ! तुहं ॥ १३७ ॥ रायलच्छि छडिञ्जइ दुक्करु दुछहिय, नाह ! धरणि मणहरणि दुमेछिय वछहिय । इय
मुणंतु जमदंडि पयंडि पराइयइ, विस रसंतु अयंडि महु छड्ढावियइ ॥ १३८ ॥ क्वंतरकुसथं विलिंबि नरामरह, सिरि पंड-
तमहु विपुस आसायण समह । विसयसुहह नीसारह कारणि कैव जणु, न गणइ सिरि निवडंतओ दारुणदुक्कवघणु ॥ १३९ ॥
विसयसुहह मोहियमणो न मुणइ तिक्काइं नरयदुक्काइं । नियइ वराओ काओवि पिंडं न य लउडयपहारं ॥ १४० ॥ तणगय-
जललवपेलवह, कारणि विसयसुहल्लु । हिमगिरिसरिसु पडंतु सिरि, न गणइ दुक्कवसहस्सु ॥ १४१ ॥ जं च पिय !
जंपियमिणं दिट्ठमदिट्ठकए य को चयइ ? । तयजुत्तं धम्मफलं दीसइ जं कारणाणुगयं ॥ १४२ ॥ सुकुलुगमपियसंगम सोहग्गा-
रोगसंपयसुहाइं । धम्मफलाइं नरवर ! किं न विसिद्धाइं दिट्ठाइं ? ॥ १४३ ॥ सुहसंपयधरघरिणि सहिउं, जं रइसुहु मणि माणइ ।
तंपि दिट्ठ खणदिट्ठ नहु, तडितलितरलु न जाणइ ॥ १४४ ॥ एउ रज्जु अवरज्जाए उ इय जणु उप्पेक्कवइ, अवियाणिय जमभडच्च-
डक्क निवडंत न पेक्कवइ । जो जाणइ सो जाइ सइ तसु नरयमइं मग्गु न जाणिओ, एउ भणंतउवि नरइ गओ नियकम्मरज्जु-
संदाणिओ ॥ १४५ ॥ सुरकिंकरु परिभव विमणु, चित्तइ एम्ह हयासु । धम्मि न रज्जु आसिहउं, तेण हुयओ सुरदासु ॥ १४६ ॥
देवत्तणि तुछेवि पर, जं आणवइ सुरेसु । किं करइ सो वयरिहं, धम्मपमायह दोसु ॥ १४७ ॥ सुरभवि हीणत्तणु नियवि,
जरइ एह सुराउ । नरभवि लद्धइ जिणवयणि, वलि किओ धम्मपमाओ ॥ १४८ ॥ इड्ढिसायसोहग्गजसत्थिओ, कयगुरु-
परिहउ कुमयकयत्थिउ । तेण जाओ इह भव सुरकिंविषु, परिहरिणिज्जु जेसु सुर किंविषु ॥ १४९ ॥ जिणवरधम्म कइवि
सुहु पाविओ, चुक्कओ तासु पमाय ण पाविओ । तेण उप्पन्न अमरकम्मरओ, अह कयंतु कुविओ किं मारउ ? ॥ १५० ॥

सुहलवेण पडकेवि सद, सिढिलिहिं धम्मो महेसि । लद्धीरं हारहिं नीसुइय कोडीकागिणिरेसि ॥ १५१ ॥ गिम्हउम्हि
डहउं चिरमायाविउ, तत्तु तवेण किंतु मायाविओ । जलवज्झिइ सरवरि जिह वगरओ, नवि स्तत्थु कप्पासु नवि गरओ ॥ १५२ ॥
तो नाह ! तं करेअसु जं किंचिवि अत्तणो हियं मुणसि । अहयं तु पवज्झिस्सं जिणदिक्खं अणुमया तुमए ॥ १५३ ॥ तो
भणइ नरवरिंदो किं धम्मो होइ नहु गिहत्थाणं ? । वियलंतचरणमोहा संविग्गा तो पिया भणइ ॥ १५४ ॥ घरपारंभ-
ज्जिणंभिय, बोलइ जम्मुवि जाह । जीवदया वरधम्मकओ, होइ गिहत्थह ताह । पियघरघरिणिपरिग्गाह विसमग्गहगहिओ,
अलिओ पयंपइ वंचइ पर परकरुणिमरहिओ । जइ गिहत्थसुहमग्गि सग्गि वच्चइ कुमह, तो मुणिवर ओहट्टिय थट्टिय नरयगई ।
ता पिय ! पावारंभविंभियकलिमलह, घरवासह दुहवासह सरवि बहुच्छलह ॥ १५५ ॥ पडिवाज्झिवि जिणमग्गु भग्गु दोग्गइय बहु,
अजरापरपुरगमणुं कंठिओ चित्त महु । जाइसु सुत्थिइ देस तहिं मइ ढोछा मोकछि, अमुणिय जमभडदवडओ पडइ अज्ज
कि कछि ॥ १५६ ॥ अह सो मुणिवि दइय अन्नेहिय, विसयविरत्त नाइ अबेहि य । निब्भरधम्मणुरायपरव्वस, जाणवि
नं किर हु इय परव्वस ॥ १५७ ॥ सरसंगुलिन हु सुत्तिमुहचारियवाहपवाहु । सोउग्गमग्गिरगिरइं, पभणइ पियपियनाहु
॥ १५८ ॥ लज्जामि अहं भिक्खं गिण्हंतीए तए परगिहेसु । ता जइ मे अंतेउर मज्झच्चिय विहरसि तओऽहं ॥ १५९ ॥
मुंचामि तीइ भणियं एवं होउत्ति तो निवो भणइ । मोत्तूण वयं मज्झवि अन्नं परिकहसु जं किंचं ॥ १६० ॥ तो भणइ
पिया गिण्हसु सम्मत्तं ताव नाह ! गुरुमूले । जीवदयामूलाइं गिहिद्वयाइं च जं भणियं ॥ १६१ ॥ जाइं सुपत्त पयाणइं
गुरुदेवच्चणइं, वंभचेर सच्चय परधणवज्जणइं । निम्ममत्त तवच्चरण मणिं दय सोहणइं, ताइं अहिंसाधम्मह सयलइं साहणइं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४८३॥

॥ १६२ ॥ जो जीवदया न मेल्लइ बोल्लइ सच्चवइ, जो परधण परदार सराओ न सच्चवई । लोहमहगहगहिओ न अप्पडं
बेलवइ, सो लीलइ ओसीरइ भीमभवेलवइ ॥ १६३ ॥ इच्चाइ पियाए सुहासियाइं सोऊण नरवरो तीए । अन्रियआयरियाणं पय-
मूले तो विभूईए ॥ १६४ ॥ दिक्खं दावेइ संयंपि गिण्हए गिहिवए ससम्मत्ते । तो कुणइ पुप्फचूला वयं पविच्छिणिसयासम्मि
॥ १६५ ॥ अह अन्रया दुभिक्खं नाउं आंगंतुयं ठिया तत्थ । अन्रियपुत्तायरिया जंघाबलवज्जिया गच्छं ॥ १६६ ॥ एगाणि-
णोऽवि होउं अन्रत्थ विसज्जयंति करुणए । जायम्मि उ दुब्भिक्खे बहु परियडिउं अचायंता ॥ १६७ ॥ भुंजंति पुप्फचूला-
उवणीयाइंपि भत्तपाणाइं । अह अन्रया कुणंतीइ तीइ दुकरं तवच्चरणं ॥ १६८ ॥ गुरुणो वेयावच्चं कुणमाणीए विसुद्धभावाए ।
पयडियलोयालोयं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥ १६९ ॥ तो जं पाउगं मणिच्छियं जं च भत्तपाणाइं । तं तं देइ गुरुणं नाउं नाणेण
आणेउं ॥ १७० ॥ अन्रदिणे आणीए मणिच्छिए ओसहाइए गुरुणा । भणिया अज्जे ! नाओ मणोगओ मज्झ कह भावो ?
॥ १७१ ॥ नाणेण तीइ भणिए किं तं पडिवाइ अहव विवरीयं ? । इय पुच्छियम्मि गुरुणा अप्पडिवाइत्ति सा भणइ
॥ १७२ ॥ तत्तो संविग्गो सो भणेइ मिच्छामि दुक्कडं जमिह । आसायणा मए केवलस्स विहिया अयाणेण ॥ १७३ ॥
आढत्तो य करेउं खेयं जह सीसिणीवि मह एसा । अचिरंगीकयदिक्खवा इत्थीमेत्तंपि सिज्झिहिइ ॥ १७४ ॥ चिरचिन्न-
वओवि अहं जरजिन्नं देहपंजरं एयं । वहिऊण न याणे केत्तियंपि भमिहामि संसारं ? ॥ १७५ ॥ तो केवल्लिणा भणियं मा
खेयं कुणह जेण तुब्भेऽवि । सुरसरियमुत्तरंता सिज्झिस्सह इह भवे चेव ॥ १७६ ॥ इय सोऊणं खरी तवेलं चेव चलइ
आसन्नं । गंगं नाऊण तओ सणियं यंतो य संपत्तो ॥ १७७ ॥ तीए सो आरुहइ जाव नावाए ताव तब्भारं । न सहइ नावा बुडइ

उवविसइ, जहिं जहिं एसो ॥ १७८ ॥ कुविएहिं नाविएहिं तो खित्तो पेछिऊण सुरसलिले । मिच्छुकुण्डं भणंतो जलजीवाणं तओ एसो ॥ १७९ ॥ सुविसुद्धभावपत्तो अंतगडो केवली तहिं जाओ । तदेहस्स य पूया विहिया देवेहिं तुट्ठेहिं ॥ १८० ॥ तो तं पयागनामं तित्थं जायं तहिं जणपसिद्धं । गंगासलिले बुद्धा लहंति सुगइति लोए य ॥ १८१ ॥ अणियपुत्तायसिया दहं पसिद्धा चिरं च विहरेउं । अज्जावि पुप्फचूला सिद्धा धुयसयलकम्मंसा ॥ १८२ ॥ रायावि पुप्फचूलो आराहेउं अखंडि-
यसरूवं । सम्मं सावयधम्मं वच्च वेमाणियसुरेसु ॥ १८३ ॥ इति पुप्पचूलाऽऽख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ शूकरमधिकृत्यात्मानुशास्तिमाह—

पज्जालियजलणजालासु उवरि उल्लंविऊण जीवंतो । भुत्तोऽसि भुंजिउं सूयरत्तणे किह न तं सरसि ? ॥२२०॥
गहिऊण सवणमुच्छल्लिऊण वामाओ दाहिणगमम्मि । सुणयम्मि तओ तत्थवि विद्धो सेल्लेण निहण गओ

अधःप्रज्वलज्वलनजालानामुपरि अधोमुख उल्लम्ब्य जीवनेव भजित्वा शूकरत्वे यद्भुक्तोऽस्यनार्यैः तत् कथं न स्मरसि ? ,
तथा-इह किलाखेटिकानां सम्बन्धी श्वा शूकरे दृष्टे घावित्वा दक्षिणं वामं वा कर्णं दशनैर्गृहीत्वा दक्षिणाद्वामे वामाद्वा दक्षिणे
पाद्वै शूकरं पृष्ठोपरिभागेन झंपावयित्वा गच्छति, ततो दन्तगृहीतं कर्णं गाढमाकृष्य तिष्ठति, तथा च शूकरः पदमपि गन्तुं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४८५॥

न शक्नोति, ततोऽश्वारोहः समागत्य शूकरं सेह्येन हत्वा विनाशयति ॥ इह च मायादिदोषप्रधाना जन्तवः शूकरत्वेनोत्पद्यन्ते, तत्र च पुत्रादिभिरपि भक्ष्यन्त इति संसारासमंजसं दर्शयन्नाह—

उत्पन्नस्स पिउस्सवि भवपरियत्तीइ सूयरत्तेण । पिट्ठिमंसक्खाई रायसुओ बोहिओ सुणिणा ॥२२२॥

इह कस्यचिद्राजपुत्रस्य सम्बन्धी पिता कर्मवशाद् भवान्तरे शूकरत्वेनोदपद्यत, तस्य च सम्बन्धीनि दीर्घवर्धारूपाणि प्रष्टिमांसानि भुंजानः पुत्रो मुनिना प्रतिबोधित इत्यक्षरार्थः ॥ भावार्थस्तु कथाकेनोच्यते, तच्चेदं—

उसहपुरं नाम पुरं जं दीसइ सेयवसहपिट्ठं व । चंदकरधवलधवलहरधवलमीसरनिवेसं च ॥ १ ॥ राया य भाणु-
नामो तं पालइ जस्स सेसगुणवग्गो । चंदो व कलंकेणं महलिजइ किविणभावेण ॥ २ ॥ पुत्तो य सूरनामा रायसुओ
दाइएहिं निच्छब्बो । भज्जाए चंदवयणाए अणुगओ सीलकलियाए ॥ ३ ॥ एग्गगी भममाणो बुच्छो तत्थागओ तओ
भाणुं । नरनाहं ओलग्गइ वराडियं पि हु न सो देइ ॥ ४ ॥ अह सो पभणइ भज्जं पिए ! अदाया इमो महीवालो । ता चिट्ठ
इमंमि तुमं गच्छामि अहं अउज्झाए ॥ ५ ॥ तो सा भणइ न एवं तत्थ गओ जेण अन्नमहिलासु । रत्तो मं विम्हारिसि ता
जुगवं तत्थ वच्चासो ॥ ६ ॥ पत्तिजावंतीवि हु तो ता कहमवि न पत्तिययई सा । कुलदेवया इमेणं विणएणाराहिया तत्तो
॥ ७ ॥ पच्चक्खाए होउं तीए दिवाण सुरभिगंधाण । कुसुमाण चउसरं ताण अप्पियं एकमेकंति ॥ ८ ॥ भणियं सीसे बंधह
जस्स मिलायंतिमाइं कुसुमाइं । सो जाणिज्जउ इयरं अन्नासत्तं तहिं जायं ॥ ९ ॥ इय देवयविहिए पच्चयम्मि मोक्कहिओ पिओ

तिर्यग्गतौ
शूकरभवे
सूरराजपुत्रः

॥४८५॥

तीए । तेणवि वरधवलहरं गुत्तं एकं तहिं घेत्तुं ॥ १० ॥ सुक्का सदासचेडी एसा असणाइनिव्बुइं काउं । पत्तो य अउज्जाए
सयं निवेणं तहिं दिट्ठो ॥ ११ ॥ अइगोरवेण दिन्नं विउलं दविणं च चिट्ठइ सुहेणं । ओल्लगंतो नरवरमिडुं वत्थाइयं पवरं
॥ १२ ॥ भज्जाए संपेसइ अहडन्नया सब्बहावि कुसुमाइं । तुट्ठाइं न अत्थेणवि कत्थइ लब्भंति तो रत्ता ॥ १३ ॥ सन्निहिय-
नरा पुट्ठा कत्थइ दीसंति किमिह कुसुमाइं ? । तो ते भणंति अबत्थ देव ! कत्थइ न दीसंति ॥ १४ ॥ किंतु कुओडवि हु
एसो अमिलानोहिं सुयंघकुसुमेहिं । दीसइ बद्धेहिं सिरे निच्चं पि हु सरराउत्तो ॥ १५ ॥ तो तवइयरमेसो पुट्ठो रत्ता इमेणवि
समगं । कहियं जहड्डियं चिय तो विम्हइओ नरवरिंदो ॥ १६ ॥ चितइ किमेरिसाइं इत्थीइवि हुंति सीलसत्ताइं ? । जं चिर-
पउत्थदइए विरुवतरुणत्तभावेडवि ॥ १७ ॥ खोभिजइ न परेणं ? ता पच्चयमप्पणो करिस्सामि । तस्स य किंनरगंधवनामया
गायणा दोब्बि ॥ १८ ॥ नामेण कोइला गायणी य कंठेण विजियअमराइं । सोऊण ताण जेयं च अक्खविज्जंति मुणियोडवि
॥ १९ ॥ रूयं सोहगंचिय अणुत्तरं ताण गायणाण तहा । जंपंता य वियड्ढा कुणंति पियलोइयं पि वसे ॥ २० ॥ तिन्निवि
ताइं निवेणं पच्छन्नं पेसियाइं उसभपुरे । गंतूण चंदवयणं विरहनिबद्धेहिं गीएहिं ॥ २१ ॥ तह अक्खवंति ताइं खणं पि
जह मेळए न पासाओ । तो अइसयअक्खत्तं नाउं तं गायणा एयं ॥ २२ ॥ पत्थंति अणायां सुद्धसहावंपि कहवि एगंते ।
तो नायं तीइ जहा दुट्ठा एए न सुहभावा ॥ २३ ॥ अह संवरणं काउं तयभिमुहं ता भणेइ किमजुत्तं ? । कळे तिन्निवि तुम्हे
एज्जह रयणीइ संनहिडं ॥ २४ ॥ तो हिट्ठाइं गयाइं एयाइं इमीइ सुत्तंतूहिं । खर्द्धा वणाविऊणं ठविआ भूमिहरउवरिम्मि
॥ २५ ॥ बीयदिणे रयणीए काऊणं ताइं पवरमिंगारं । तत्थागयाइं तत्तो भणियाइं दासचेडीए ॥ २६ ॥ पुरओ उवविसि-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥४८७॥

ऊणं चिद्गुह जा सामिणिं पदुप्येमि । सुत्तवुणियवट्टाए वत्थेणाच्छाइयाए य ॥ २७ ॥ उवविट्ठाइं तिन्निवि पडियाइं भूमि-
गेहमज्झम्मि । चिड्ढति दुक्खियाइं तल्लुवेल्लिं कुणंताइं ॥ २८ ॥ तो भोयणवेलाए कोइवक्करं इमाण तिण्हपि । अद्धठवेण
खिवावइ करवयमेगं च नीरस्स ॥ २९ ॥ तो बहुदिणेहिं ताणं जाया कप्पासपूणियव तणू । पंडरया एसो च्विय राया
चित्ताइ अउज्झाए ॥ ३० ॥ अन्नत्थ पेसियाणं न होइ कइयावि एत्तिय विलंबो । मह गायणाण इण्हिं तु कारणेणेत्थ होयवं
॥ ३१ ॥ तो अन्नदिणे भणिओ तेणेगंतंमि स्सरयायसुओ । तुह भजं सीलवइं वयमिच्छामो सयं दड्ढु ॥ ३२ ॥ तो स्सरेणं
भणियं जं देवो आणवेइ अह देवं । अकहेउं पच्छन्नं गओ तहिं वाहणे सिग्घो ॥ ३३ ॥ अग्गे गंतुं स्सरेण भारियाए तयं
समग्गंपि । कहियं तीएवि कहिओ सबोवि हु पुववुत्तं ॥ ३४ ॥ तो स्सरेणं भणियं किंच इण्हिं किमेत्थ ? ता एसा । पभणइ
राया रयणीइ एत्थ आणेज्जइ तओ सो ॥ ३५ ॥ रायसमीवम्मि गओ इयरीए ताइं भूमिहरयाउ । तिन्निवि कट्ठावेऊण गाय-
णाइं वरे पट्टे ॥ ३६ ॥ ठवियाइं कयसिणाणं कुसुममालाहिं अच्चियाइं च । स्सरोडवि निवं आणइ रयणीए गए पढमजामे
॥ ३७ ॥ कहियं भज्जा पभणइ सावि पाडेह ताव पाएसु । तिण्हपि देवयाणं देवालयपट्टठवियाणं ॥ ३८ ॥ तो स्सरो नर-
वइणो दावेउं ताइं सयमवक्कंत्तो । नरवइणाडवि इमाइं दिट्ठाइं सियसरीराइं ॥ ३९ ॥ सियवत्थाइं सियकुसुममालओमालियाइं
सवत्तो । पाएसु जाव पडिही ता भणियं तेहिं सणियं च ॥ ४० ॥ किन्नरगंधवा कोइला य अम्हे तओ तुमं देव ! । मा
निवडसु पाएसुं तो रत्ना ताइं पुट्ठाइं ॥ ४१ ॥ तेहिंवि कहियं सबं कुडुंतरिएण तं च स्सरेण । निसुयं रायावि तओ तिन्निवि
एयाइं घेत्तूण ॥ ४२ ॥ चंदवयणाइ पासे वच्चइ स्सरेण सह तओ नमिउं । एए स्सरसमक्कवं वन्नइ से सीलबुद्धीओ ॥ ४३ ॥

॥४८७॥

तिर्यग्गतौ
शूकरभवे
स्तरराजपुत्रः

तस्यो सया तह मागणाइं सरो य चंदवगणा य । पगयाइं अलज्झाए तुहेण नस्वदिदेण ॥ ४४ ॥ शरसा चंदवगणाए तहय
गिउलं पसायवत्तणं । दिन्नं सुहेण कालो वणइ पगयाण तो तत्थ ॥ ४५ ॥ अह अन्नदिणे सरो पारब्धिं कृणइ नाधि-
रुत्ताणे । गिणेइ जसत्तयसरसाहीइं मारिउं तत्तो ॥ ४६ ॥ जलणेण पणुं नाहिरे विपरिअंजगणाओ मसो । दिट्ठो अशराग-
नाणेण गुणितरेणं तओ भुत्ते ॥ ४७ ॥ भगियं तद्धी भवविलसियाइं पेन्त्तह जहिं सपुत्तोडवि । अंजइ गिउंसाइं मारेउं निगि-
णो तत्तो ॥ ४८ ॥ को कृणइ इमं गुणितर ! भणिए सरेण तो गुणी भणइ । इहिं ताव तुअंभिय कदाभिव ? अह गुणितरो
आह ॥ ४९ ॥ जौ तुज्झ पिगा नाणेण धत्तरत्तो सौ सक्कमादेसेण । इय सयरभावेणं जाओ तुमए य सौ भुत्तो ॥ ५० ॥
बहुपण्णहिं कहिए गुणिणा मयम्मि जुत्तिकलियम्मि । सो निंदइ अप्पणं पुणो तह य संविग्गो ॥ ५१ ॥ गेहम्मि गओ
धीए दिणम्मि धेत्तण भासियं निययं । मए गुणिणो सयसो सोडवि हु तओगयं नाउं ॥ ५२ ॥ पभणेइ अद्धलंया जीत्ताणं
माणसाइसागम्भी । जो मयंवि हु लद्धं हरेइ ससगिद्धिगार्द्धिं ॥ ५३ ॥ सो भगइ अणंतभवे दुक्खत्तो नरयत्तिरियमा-
ईसु । एए य कामभोगा जे पडिधारांति समणिज्जा ॥ ५४ ॥ तिरिप्पहिं अंतयाइहिं तह य साहायणा सया तेडवि ।
जइ रमइ विसिद्धोडवि हु तेयु तया तस्सा इमरेहिं ॥ ५५ ॥ को होज विसोसो ? तह भवे य भममाणप्पहिं जीवेहिं । भत्ता
अणंतसोडवि हु भोगा दुक्खं न तज्जणियं ॥ ५६ ॥ सुखलोयसंभवेणवि सुहेण भुत्तेण जइ अणंतेण । संतोसो न हु जाओ
ता इमिणा मणुयसोक्खेण ॥ ५७ ॥ तुन्हेण किन्त्तसज्जेण दुक्खलक्खणाण वज्झणं न । किए सो होहिइ ? जत्थ य इम्मंति
सुगहिं विगरोडवि ॥ ५८ ॥ पियरेहिं सुया तत्थ य संसारे अगिसंति किर वीरा ? इणाइ गुणितर सुप्पारियाइं सोऊण मयाइं

॥५९॥ संविग्गाइं तस्सेव पायमूलम्मि मुणिमहिंदस्स । भवहुयवहनवजलहरवुड्ढिं गिण्हंति जिणदिक्खं ॥६०॥ सूररो तस्स समीवे पासे अज्जाण चंदवयणावि । उग्गं काऊण तवं कम्मविसुद्धाइं सिद्धाइं ॥ ६१ ॥ इति सूरराजपुत्राख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ हस्तिनमथिकृत्याह—

लुद्धो फासंमि करेणुयाए वारीए निव्रडिओ दीणो । झिज्जइ दंती नाडयनियंतिओ सुक्खरुक्खम्मि । २२३।
विंझरमियाइं सरिउं झिज्जंतो निविडसंकलाबद्धो । विद्धो सिरम्मि सियअंकुसेण वसिओ सि गयजम्मे
सोऊण सीहनायं पुव्विपि विमुक्कजीवियासस्स । निवडंतसीहनहरस्स तत्थ किंतुह दुहं कहिमो ? २२५
भिसिणाविसाइं सल्लइदलाइं सरिऊण जुन्नघासस्स । कवले गिण्हंतो आरियाइहिं कहकह न विद्धो सि ?
पडिकुंजरकडिणचिहुट्टदसणक्खयगलियपूरुहिरोहो । परिसक्किरकिमिजालो गओसि तत्थेव पंचत्तं
जूहवइत्ते पज्जलियवणदावे निरवलंबचरणस्स । मेहकुमारस्स व दुहमणंतसो तुह समुप्पन्नं ॥२२८॥

इहाटव्यां बृहत्करिणः किलैवं ध्रियन्ते—चारिनामिका महती गर्त्ता खन्यते, इयं चासारकाष्ठैस्तृणरेखादिभिश्चाच्छाद्यते, तस्याश्च परभागे करेणुका ध्रियते, तत्स्पर्शे च लुब्धो वनकरी धावति, स च रागांधो गर्त्तामिषश्चर्यंस्तस्यामधो निप-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४९०॥

तति, तन्मध्ये च बुभुक्षितं तमनेकदिनानि धरन्ति, ततोऽतिसन्नमकिंचित्करं सन्तं ततः समाकृष्य राजसमीपं नयन्ति, तत्र च शुष्कवृक्षे चर्ममयमहानाडकनियंत्रितो दीनः प्रतिदिनं क्षीयते ॥ गजमेवाधिकृत्याऽऽत्मजीवं कश्चिदनुशास्ति-शितं-तीक्ष्णमंक्षुशं, शेषं सुगमं । तथा-‘सोऽङ्ग’ सुगमा, अपरं च-‘भिसिणा’ सुगमा, तथा-प्रतिकुंजरः-प्रतिपक्षहस्ती तस्य सम्वन्धिनौ कठिनौ चिह्नुद्वौ-शरीरेकदेशसन्निमग्नौ यौ दन्तौ तज्जनितक्षतेभ्यो गलितः पूयरुधिरौघो यस्य स तथा, अत एव तेषु कृतेषु परिश्रमत्-कृमिजालो गतोऽसि तत्रैव-गजजन्मनि पञ्चत्वं-मरणभावमिति ॥ अथ गजमेवाधिकृत्योदाहरणगर्भात्मातमानुशास्तिमाह-
अथ मेघकुमारस्य गजयूथपतित्वे वनदवे प्रज्वलिते निष्कचवरस्थण्डिलस्य निरालम्बोत्क्षिप्तैकचरणस्य दुःखमुत्पन्नं तथा तवापि जीव ! तथाविधं दुःखमनन्तशः समुत्पन्नं, अत एव तदवगम्य तथा यतस्व यथा पुनरप्येवंविधदुःखभाग् न भवसीति भावः ॥ कः पुनरसौ मेघकुमारः ? कथं यूथाधिपतेस्तस्य दुःखमुत्पन्नमिति, ? उच्यते—

मगहाजणवयमज्ज्ञौ रायगिहं नाम पुरवरं आसि । जत्थ सयत्थोवि सया संखाईओ जणो वसइ ॥ १ ॥ पडिहारच्चिय सेवंति जत्थ निचं परस्स दाराइं । तह लोयाण पओसो जत्थ अकज्जे न अन्नोऽन्नं ॥ २ ॥ तत्थ य सेणियनामा नरनाहो जो दढोऽवि सम्मत्ते । भिच्छं विप्पडिवन्नो सिरिवीरजिणंदसमएसु ॥ ३ ॥ तस्स य रन्नो भज्जा धारिणिनामा इमा य कइया-
वि । पेच्छइ पच्छिमरयणीइ सियकरिं अइगयं वयणे ॥ ४ ॥ नेमिच्चिएहिं रन्नो कहिओ तो पवरपुत्तजम्मोत्ति । अह धारिणीइ गन्धो परिवट्ठइ तदिणारदं ॥ ५ ॥ तो तइयगम्मि मासे अकालमेहेसु दोहलो जाओ । चित्तइ जहा अकाले उन्न-
यमेहेसु सबत्तो ॥ ६ ॥ अनुगम्मंती सेणियरत्ता तह करिवरम्मि आरुह्वा । सिरि धरियधवलच्छत्ता जइ रायगिहे परिभमामि

॥ ७ ॥ तो पुजइ दोहलओ मज्झ इमं अज्ज दुग्घडं मन्ने । इय चिंताए तीसे पइदियहं खिज्जाए अंगं ॥ ८ ॥ अह नरवरेण
गाढं पुट्ठा परिकइइ दोहलं एसा । अभयकुमारस्स निवोडवि साहए सोडवि उवउत्तो ॥ ९ ॥ पोसहसालाए ठिओ अट्टमभत्तेण
पुव्वसंगइयं । सोहम्मवासिदेवं आराहइ तो इमो तीसे ॥ १० ॥ पूरइ अकालमेहेसु दोहलं तो कमेण एसाडवि । पसवइ पुत्तं
वररुवलक्खणं उचियसमयम्मि ॥ ११ ॥ दोहलयं अणुसरिउं मेहकुमारोत्ति से कयं नामं । परिवड्डिओ य कमसो कलाओ
सिग्घं अहिजेइ ॥ १२ ॥ अह जोव्वणमणुपत्तो अहिलसणिज्जं सुरंगणाणंपि । तो परिणइ धूयाओ नरेसराणं सुरूवाओ ॥ १३ ॥
तत्थागओ कयाइवि सिरिवीरजिणेसरो विहरमाणो । तस्संतिए य सोउं जिणधम्मं सावओ जाओ ॥ १४ ॥ अह विहरिज्जण भयवं
पुणरवि तत्थागओ तओ दिक्खं । मेहकुमारो गिण्हइ संविग्गो तस्स पासम्मि ॥ १५ ॥ अह रायणियाइ तओ निसाइ संधारए
खिवंतानं । साहूणं संजाओ मेहकुमारस्स संधारो ॥ १६ ॥ वसहीदुवारमूले वायणसंपुच्छणाइक्खेसु । निंताण अइंताणं य
साहूण पयाइसंधडो ॥ १७ ॥ हत्थे पाए सिरमाइसु तहक्कहवि मेहसाहुस्स । संजाओ जह निदा न आगया सयलरयणिंपि
॥ १८ ॥ अह चित्तेइ गिहत्थं मं आढांसु साहुणो सबे । इण्हि पुण निस्संका किह पेच्छ कयत्थयंति दढं ? ॥ १९ ॥ तम्हा
पमायसमए आपुच्छेउं जिणेसरं वीरं । गच्छामि गिहं अज्जवि किं नड्डं ? चित्तिउं एवं ॥ २० ॥ समवसरणोवविट्ठे सिरि-
वीरजिणम्मि वच्चए जाव । ता भयवया संयं चिय भणिओ तुह मेह ! रयणीए ॥ २१ ॥ अज्ज अभिप्पाओ एसिसोत्ति जाओ
तओ इमो भणइ । आमंति तओ भणियं जिणेण जह भइ ! न हु जुत्तो ॥ २२ ॥ गुरुसत्ताणं तुम्हारिसाण परिणयजिणिंद-
वयणाणं । जमणाइभवे चिड्डउ नरगाइदुहं समणुभूयं ॥ २३ ॥ एत्तो अणंतरम्मो तइयम्मि भवम्मि जं तए दुक्खं । अणु-

भूयं तदवेक्त्वाए एत्थ तुह किं दुहं भद् ! ॥ २४ ॥ तो मेहेणं भणियं किं तत्थ मए जिणिंद ! अणुहयं । दुक्खंति ? तओ पभणइ जिणो निसामेह एकमणो ॥ २५ ॥ इह चेव भरहवासे वेयड्डुगिरिंदियायमूलम्मि । वणयरडभिहियभिहाणो तुमं सुमेरु-
प्पभो नाम ॥ २६ ॥ आसि गइंदो एत्तो तइयभवे भद् ! जाइसंपन्नो । इय करिणिसहस्साहिवइत्तं पगओ ठिओ पवरो ॥ २७ ॥ गिरिनिज्जरकंदरकाणोसु वरकलभकलालियाहिं समं । तस्स रम्मंतस्स तओ पमुइयचित्तस्स कइयावि ॥ २८ ॥
जणसुहयंमि वसंते समइक्कंतंमि मच्छरेणेव । संतावभावहंतो खलोव गिम्हो पवत्तेह ॥ २९ ॥ जो पयइ पयाओ सया भुवणं
गहणम्मि पक्खिवेज्जण । चंडसुहुयवहेणं धममाणो चंडपवणेहिं ॥ ३० ॥ हारमणिचंदचंदणखोमजलद्वाजलासयवणाइ । जल-
जंतगिहाणि य जत्थ सेवए सायरो लोओ ॥ ३१ ॥ पिक्कफलभरसमोणयसहयारवणेसु वीसमंताणं । पहियाण जत्थ जायइ
विग्घो गमणम्मि सुइरंणि ॥ ३२ ॥ एक्कावि सत्तली मयणपरवसं जत्थ कुणइ कामियणं । किं पुण परिमलवासियादियंतवर-
पाडलसहाया ॥ ३३ ॥ जो सियमल्लियकुसुमच्छलेण हसइ व सयलपंथिजणं । हाहाहेति कुणंतं लुढमाणं रुक्खल्लयासु ॥ ३४ ॥
जंबूकुसुमेकरो पाडिजइ सजणिएहिंवि फलेहिं । अंगसमुत्थाविय संचयंति पडिक्कलसमयम्मि ॥ ३५ ॥ धूलीकयंबुक्कुसुमाण
परिमलो नाह उत्तरपएसु । परिसुक्कदक्खिणाहं हरिसेण विवड्डिया दिवसा ॥ ३६ ॥ कयकमलदत्थरणाइं कलिलल-
वलीलयाहरत्थाइं । कीलंति जत्थ मिहुणाइं सिसिरसरियाइतीरेसु ॥ ३७ ॥ वायंति वाओलीओ रन्नाइं जलंति वणदव-
ग्गीहिं । परिसडइ पत्तनियरो वणाण कुमुईण व वणोहा ॥ ३८ ॥ नारीउव्व दिसाओ रयस्सलाओ जणंति उवेयं । परिभमइ
दरिदुलं लुहोसिणेणं च संतत्तं ॥ ३९ ॥ तत्थ परिचड्डुमाणो गिम्हस्स य सुक्खयाइ सव्वचो । रन्नाम्मि पलित्ते वणदवेण

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४९३॥

खरपवणपहण ॥ ४० ॥ सव्वदिसासुवि धूमाउलासु डज्झंतसावयगणेसु । आहुंचियघोरकरो ऊसियपुच्छो भयत्तत्थो ॥ ४१ ॥
भंजंतो तरुनिवहं वल्लिवियाणाइं चूरयंतो य ॥ लद्धिनियंरं मुयंतो सो जूहवई जराजिन्नो ॥ ४२ ॥ नियहत्थिहत्थिणीहिं
समं पलाणो सरं गओ एक्कं । तत्थ य नीरं तुच्छं तमपावंतो कले खुत्तो ॥ ४३ ॥ तो पंकवहुत्तेणं वुड्डत्तेण य न सकए
तत्तो । उत्तरिउं सो ताहे पुविं निययाओ जूहाओ ॥ ४४ ॥ निच्छूढेणं दिट्ठो एक्केणं तत्थ गयवरिदेण । तिक्खदसणेहिं विट्ठो
वेरं सरिऊण तो तेण ॥ ४५ ॥ सत्त अहोरत्ताइं तवियणाए तओ समकंतो । वीसुत्तरवाससयं सवाउं पालइत्ताणं ॥ ४६ ॥
अट्टज्झाणोवगओ वंधित्ता आउयं तिरियजोंगं । पज्जंतं मरिऊणं इह चेव य भरहवासम्मि ॥ ४७ ॥ विंझगिरिपायमूले चउ-
दंतो वरलक्खणसमग्गो । सत्तसयजूहनाहो सो जायइ गंधहत्थित्ति ॥ ४८ ॥ मेरुप्पभोत्ति नामेण भमइ गिरिसेलकाणणा-
ईसु । गिम्हंमि अन्नया वणदवग्गि गुरुसंभमो जाओ ॥ ४९ ॥ इय अग्गिसंभमो दिट्ठपुव्वओ कत्थई मए ? एवं । ईहं कुण-
माणस्स य जाईसरणं समुप्पन्नं ॥ ५० ॥ पढमम्मि पाउसम्मी पत्ते अह कत्थई पएसम्मि । बहूएहि हत्थिमाईहिं रुक्खत्तण-
कट्टमाईणि ॥ ५१ ॥ उद्धरिउं एगंते पाडावेऊण मंडलं गरुयं । कारेइ अत्तजूहड्डयाए दवसंभमे ठाउं ॥ ५२ ॥ मज्झिमवा-
सारत्ते वीयंपिहु मंडलं करावेइ । वासारत्तसमत्तीइ कारए मंडलं तइयं ॥ ५३ ॥ तत्तो गिम्हम्मि पुणो जाए दवदहणसंभमे
स करी । तह चेव पलाणो पढमथंडिले जाव संपत्तो ॥ ५४ ॥ ता तं सयलं रुद्धं चित्तयवयवघहरिणमाईहिं । तह वीयंपि हु
रुद्धं करुणाए तंपि परिहरिउं ॥ ५५ ॥ तइयम्मि ठिओ गंतुं परिवारसमन्निओ तओ पायं । कंडुयणत्थं उक्खिववइ जाव ता
तस्स ठाणम्मि ॥ ५६ ॥ आंगंतूण पविट्ठो ससओ दिट्ठो य तेण करुणाए । पाओ तत्थ न ठविओ उक्खिवविऊणवि ठिओ

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४९४॥

धीरो ॥ ५७ ॥ ततो य तयणुकंपाहेउं मणुयाउयं उवनिबद्धं । संसारी य परिचो विहिओ अह सो वणदवग्गी ॥ ५८ ॥
राइंदियाइं जलिउं अड्डाइज्जाइं उवसमं वयइ । अग्गिभयविप्पमुक्का तत्तो सावयगणा सवे ॥ ५९ ॥ वच्चंति थंडिलाइं मोत्तुं अह
सोऽपि करिवरो जाव । धरिओ ताव किलंतो जुन्नसरीरो रुहिरभरिओ ॥ ६० ॥ पडिओ धसत्ति धरणीयलम्मि राइं-
दियाइं तो तिन्नि । विसहइ सियालभक्खणपमुहाओ तिब्वियणाओ ॥ ६१ ॥ वाससयं पालेत्ता सवाउं तं च वेयणं सम्मं ।
अहियासित्ता जाओ तुममिहइं सेणियस्स सुओ ॥ ६२ ॥ तो जइ तिरियभवम्मि वि सम्मं अहियासिया तए वियणा । पाओ
य न निक्खित्तो ससयस्सुवरिं च करुणाए ॥ ६३ ॥ ता इण्हिं साहूणं वरवंभयराण चरणमाइहिं । संघट्टणं पि न सहसि
कीस तुमं ? जेण तिरियदुहं ॥ ६४ ॥ आसज्जा केत्तियमिमं अणंतगुणनिज्जाराफलं तह य । इय सोऊणं मेहो जाइंसरणेण तं
सवं ॥ ६५ ॥ संभरइ सयं चेव य तत्तो आणंदजलभरियनयणो । दाउं मिच्छादुक्कडमभिग्गहं गिण्हए एवं ॥ ६६ ॥ मोत्तूण
अच्छिमेत्तं सवावयेवेसु साहुवग्गेण । संघट्टिजंतेणा वि न मए मणदुक्कडं कजं ॥ ६७ ॥ इय पालिज्जण सम्मं अभिग्गहं अव-
लियं च सामन्नं । विजयविमाणम्मि सुरो जाओ बहुक्खवियकम्मंसो ॥ ६८ ॥ चविज्जण सो महप्पा तत्तो सुकुलम्मि पाविउं
जम्मं । निद्धोइयकम्मरओ सिद्धिं पाविस्सइ एवं ॥ ६९ ॥ इति मेवकुमारारख्यानकं समाप्तम् ॥

तदेवं स्थलचराणां लेशतः स्वरूपमुक्तं, अथ शेषजलचरोपलक्षणार्थं मत्स्यमधिकृत्यात्मानुशास्तिगर्भं तत्स्वरूपमाह—
जाले बद्धो सत्थेण छिदिउं हुयवहम्मि परिमुक्को । भुत्तो य अणज्जेहिं जं मच्छभवे तयं सरसु ॥ २२९ ॥

तिर्यग्गतौ
गजे
मेघकुमारः

॥४९४॥

छेत्तूण निसियसत्थेण खंडसो उक्कलंततेल्लम्मि । तल्लिऊण तुट्टहियएहि हंत भुत्तो तहिं चेव ॥२३०॥
जीवंतोऽवि हु उवरिं दाउं दहणस्स दीणहियओ य । काऊण भडित्तं भुंजिओऽसि तेहिं चिय तहिं पि २३१
अन्नोऽन्नगसणवावारनिरयअइकूरजलयरारद्धो । तसिओ गसिओ मुक्को लुक्को दुक्को य गिलिओ य
बिडिसगनिसियआमिसलवलुद्धो रसणपरवसो मच्छो । गलए विद्धो सत्थेण छिंदित्तं भुंजित्तं भुत्तो
पियपुत्तोऽवि हु मच्छत्तणं पि जाओ सुमित्तगहवइणा । बिडिसेण गले गहिओ मुणिणा मोयाविओ कहवि
पंचापि सुगमाः, नवरं 'तहिं चेव' चि तस्मिन्नेव मत्स्यभवे 'तेहिं चिय' चि तैरेवानाथैः 'तहिं पि' चि
तस्मिन्नेव मत्स्यभवे, अन्योऽन्यग्रसनव्यापापरनिरताश्च तेऽतिकूरजलचराश्च तैरारब्धो मत्स्यः कदाचित् व्रतः, ततो धावित्वा
तैर्ग्रस्तो-गिलितुमारब्धः, पुनर्देवयोगात् गिलितुमशक्तः कथमपि मुक्तः, ततो भीत्या कापि जलमध्ये लुक्को-नष्टः, पुनर्देवप्रति-
कूलतया कथमपि 'दुक्को' चि प्राप्तो गिलितश्चेति, बडिशं-प्रलम्बवंशाग्रन्यस्तलोहमयचक्रकीलकरूपं, तत्र लोहकीलकाग्रे न्यस्तो
योज्यमामिषलवस्तत्र लुब्धश्चासौ मत्स्यश्चेति, रसनपरवशश्चासौ ॥ मत्स्यभवे समुत्पन्ना जीवाः पित्रादिनाऽपि भक्ष्यन्त इति संसा-
रासंभजसतां दर्शयति- 'पिये' त्यादि, अक्षरार्थः प्रकटो, भावार्थस्तु कथानकादवसेयः, तच्चेदं—

पउमसरो नामेणं गामो आसी कलिंगविसयम्मि । जो रायंहंसभोजो तह पउमस्सेव सिरिनिलओ ॥ १ ॥ तत्थ य
सुमित्तनामो निवसइ गाहावई जणपसिद्धो । तस्स अउन्नस्स कयाइ जायए गुणजुओ पुत्तो ॥ २ ॥ पाणेहितोवि पियो एसो

जणयस्स तेण तद्विरहे । खणमपि न इच्छितं तद्व एस चिहुइ सगीवत्थो ॥ ३ ॥ सखिदिण्ण सयाणि हु इमो अहिआविओ
तओ पिउणा । विद्धिं गमिओ बहुभक्खसोअदाणेहिं दुल्लिओ ॥ ४ ॥ तेण विणा य युगितो न सुंजणं न य सुणइ कइ-
यावि । तम्मगच्चित्तो चिहुइ परिचत्तासेसवागरो ॥ ५ ॥ अह सोलसमे वरिसे सिमायंकेण पीडिओ एसो । अरुज्जाणोव-
गओ मरिखं तस्सेन गामस्स ॥ ६ ॥ बाहिं विउलम्मि दहे मन्छो जाओ तओ युगितस्स । तम्मरणजणिग सोओ उम्माग-
करो समुन्नुओ ॥ ७ ॥ अहं बहुदिणपडंते सुदिसयणाईहिं सो विगयसोओ । विदिओ कइकद्वि पयसिओ य लोगस्स वव-
हारे ॥ ८ ॥ अह अवया कयावि हु विडिसं घेतूण सो गओ कहवि । तत्थ दहे जत्थ युओ निहुइ मन्छो सणप्पओ ॥ ९ ॥
तो तेण इमो गहिओ जलम्मि विडिसेण कहिओ जाव । ता अइसइणा पुणिणा दिट्ठो अह तेण वाहरियं ॥ १० ॥ मा
साहसंति मा साहसंति सोऊण तं युगितोअवि । विम्मियचित्तो वंदइ तं साहुं भणइ य किमेयं ? ॥ ११ ॥ तुन्मे जंपह ? पुणि-
वर ! तो भणियं साहुणा सुणसु भइ ! तुह पुत्तो भिय एसो गरिखं मन्छो सणप्पओ ॥ १२ ॥ तत्तो संभंतेणं जलमज्जे
इत्ति तं खिवेऊणं । भचीए पणमिऊणं पुडो साह कइह भंते ! ॥ १३ ॥ को एस वइयरो ? साहुणावि कहिंयं सवित्थरं तस्स ।
बहुएहिं पणएहिं जुत्तीहि य जाव सो सम्मं ॥ १४ ॥ पडिनुलो सोऊण य धम्मं साहुस्स तस्स पासम्मि । दित्तत्वं घेतूण
गओ वेमाणियदेवलोएसु ॥ १५ ॥ इति सुमित्राख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ सामान्येन अनुशास्तिगर्भं खचराणां स्वरूपमाह—

पक्खिभव्वेसु गसंतो गसिजमाणो य सेसपक्खीहिं । दुक्खं उप्पायंतो उप्पन्नदुहो य भमिओ सि । २३५।
खरचरणचवेडाहि य चंचुपहारेहिं निहणमुवणेतो । निहणिजंतो य चिरं ठिओ सि ओलावयाईसु २३६
पासेसु जलियजलणेसु कूजं (कड्डं) तेसु य आमिसल्लवेसु । पडिओ अन्नाणंधो बद्धो खद्धो निरुद्धो य २३७
पडिक्खुकुडनहरपहारफुट्टनयणो विभिन्नसवंगो । निहणं गओ सि बहुसोवि जीव ! परकोउयकएण २३८
झीणो सरिउं सपिययमाए रमियाइं सालिछेत्तेसु । खित्तो गोत्तीइ व पंजरट्ठिओ हंत कीरत्ते ॥२३९॥
भमिओ सहयारवणेसु पिययमापरिगएण सच्छंदं । सरिऊण पंजरगओ बहं विसन्नो विवन्नो य २४०
गहिओ खरनहरबिडालियाए आयड्डिऊण कंठमि । चिहंतो विलवंतो खद्धो सि तहिं तयं सरसु ॥२४१॥
तत्थेव य सच्छंदं मुद्दियल्लयमंडवेसु हिंदंतो । जणएण पासएहिं बद्धो खद्धो य जणणीए ॥२४२॥

तिस्रोऽपि पाठसिद्धाः । अथ विशेषतः कुकुटमधिकृत्याह—कौतुकिना केनापि योध्यमानेषु कुकुटेषु प्रतिपक्षभूतस्य कुकुटस्य
वे तीक्ष्णा नखरास्तत्प्रहारैः स्फुटितनयनो विभिन्नसर्वाङ्गश्च परकौतुकनिमित्तमनन्तशोऽपि निधनं—विनाशं गतोऽसि जीव !,
तदेतच्चेतसि विचिन्त्य तथा कुरु यथेदृशस्थानेषु नोत्पत्त्यसे इति भावः ॥ अथ शुक्रमधिकृत्याह—कीरत्तेति शुक्लजन्मन्येव, शेषं
स्पष्टं । अत्रापि संसारासंजसतोपदर्शनार्थं जनकजनन्यादिभिर्भक्षणादीनि शुक्लस्य दर्शयन्नाह—तत्रैव शुक्लभवे महाव्यां द्राक्षा-

लतामंडपेषु हिण्डमानः, शेषं सुगमं, कथानकं तूज्यते—

कंचणपुरंति नामेण पुरवरं पुव्वदिसिबहूसोहं । कंचणघडियाहरणं व जं णयजं सयलसिरिनिलयं ॥ १ ॥ तत्थवि य सत्थ-
वाहो वसुदत्तो नाम रिद्धिमं वसइ । नामेण वसुमई तस्स भारिया सयलगुणकलिया ॥ २ ॥ वरुणो नामेण य पाणवह्लो ताण
अत्थि जेठुसुओ । पत्तो य जोवणं सो कइयावि गओ वणिजेण ॥ ३ ॥ तो अज्जिऊण पउरं दविणं तुडो नियत्तितो तत्तो । पत्तो
महाडईए सडूलसिहाभिहाणाए ॥ ४ ॥ तत्थ य रोगायंको तिब्बो देहम्मि तस्स संजाओ । तव्वियणाए गाढं अकंतो सोडवि
चित्तेइ ॥ ५ ॥ हा देव ! किं अयंडे पहरियमेवं ? जओ अरन्नम्मि । एयम्मि महाभीमे न घरं न पिऊणि नो सयणा ॥ ६ ॥
एसो य दुहविदत्तो विहवो हा हा कंहं मए रहिओ ? । सा भज्जा सा माया सो तणओ कत्थ दीसिहिइ ? ॥ ७ ॥ इचाइ अट्ट-
झाणं पडिवन्नो तीए चेव अडवीए । मरिऊण समुप्पन्नो रायसुयत्तेण सो अवसो ॥ ८ ॥ विहवोडवि तओ विलयं गओ
बहू केत्तिओ य पुण पिउणो । तुक्को जणणीइ पुणो सोउं मरणं तह सुयस्स ॥ ९ ॥ तहकहवि हु संथद्धो हियए जाओ जहा
मरेऊण । अट्टज्झाणोवगया बिडालियत्तेण उप्पन्ना ॥ १० ॥ वसुदत्तोडवि हु काउं मयकिचाइं सुयस्स गयसोगो । सव-
णिज्जो कालेणं गओ वणिजेण तो कमसो ॥ ११ ॥ देसंतरंमि गंतुं कयाणयाइं च विकिणेऊण । लद्धो विणियत्तो समा-
गओ तीए अडवीए ॥ १२ ॥ जीइ सुओ संचिहुइ रायसुयत्तेण पुव्वमुप्पन्नो । दिट्ठो य समुवविट्ठो सोच्चिय सहयारसाहाए
॥ १३ ॥ तत्तो नियनरेहिं पासपओगेण केणई तत्थ । खित्तो गहाविउं पंजरम्मि सो सत्थवाहेण ॥ १४ ॥ नीओ नियय-
घरम्मि य पढाविओ आयेण अइबहुयं । अन्नदियहम्मि सुत्ते सयलम्मि जणम्मि स्यणिभरे ॥ १५ ॥ जणणीबिडालियाए

मल० भी
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥४९९॥

चरणं खिविऊण कहवि छिड्डेण । आयड्डिऊण सो पंजराउ खद्धो चडफडती ॥ १६ ॥ तम्मरणाम्मि य सोओ सुयमरणाओडवि सत्थवाहस्स । संजाओ अब्भहिओ अहडन्नया आगओ तत्थ ॥ १७ ॥ केवलनाणी तस्संतिए य गच्छइ समग्गपुरलोओ । वसुदत्तसत्थवाहोडवि वयइ संसयनिरासत्थं ॥ १८ ॥ पुट्ठो य तेण नाणी भयवं ! किं मज्झ एत्तिओ नेहो । कीरस्स तस्स उवरिं भणइ तओ केवली भइ ! १९ ॥ सो तुज्झ सुओ पुत्तिं आसि तहा जीइ भविसओ साडवि । जणणी बिडालिया एवमाइं सबंपि सोऊण ॥ २० ॥ संविग्गो वसुदत्तो धम्मं सोऊण केवलीपासे । पव्वजं पडिवज्जइ सुयं कुडुम्बे ठवेऊण ॥ २१ ॥

इति वसुदत्तसार्थवाहाख्यानकं समाप्तम् ॥

तदेवं तिरश्चामतिबहुत्वात् प्रत्येकं सर्वेषां स्वरूपस्याभिधानमशक्यत्वादुपसंहरन्नाह—

इय तिरियमसंखेसु दीवसमुद्देसु उट्ठमहलोए । विविहा तिरिया दुक्खं च बहुविहं केत्तियं भणिमो ? २४३
हिमपरिणयसरिसरोवरेसु सीयतुसारसुढियंगा । हिययं फुडिऊण मया बहवे दीसंति जं तिरिया । २४४।
वासारत्ते तरुभूमिनिस्सिया रत्नजलपवाहेहिं । बुज्झंति असंखा तह मरंति सीएण विज्झाडिया ॥ २४५॥
को ताण अणाहाणं रत्ने तिरियाण वाहिविहुराणं । भुयगाइडंकियाण य कुणइ तिगिच्छं व मंतं वा ?
वसणच्छेयं नासाइविंधणं पुच्छकन्नकप्परणं । बंधणताडणडंभणदुहाइं तिरिएसुडणंताइं ॥ २४७॥

तिर्यग्गतौ
दुःखं ॥

॥४९९॥

मुद्धजणवंचणेणं कूडतुलाकूडमाणकरणेण । अट्टवसट्ठोवगमेण देहघरसरणचिंताहिं ॥२४८॥
कूडक्कयकहणेणं अणंतसो नियडिनडियचिंतेहिं । सावत्थीवणिएहिं व तिरियाउं बज्झए एयं ॥२४९॥

‘इये’त्यादि, सुगमा, किमिति सर्वेषामपि तिरश्चां स्वरूपमभिधातुं न शक्यत इत्याह—‘हिमे’त्यादि, यद्-यस्मात् कार-
णाच्छीतकाले बहवस्तिर्यचो मृता दृश्यन्ते, वर्षासु चासंख्येया जलप्रवाहेणोरंते झियन्ते च, उपलक्षणत्वादौष्ण्यादिना बहवो
झियन्ते, अतस्तेषां सर्वेषामपि तिरश्चां स्वरूपं प्रत्येकमभिधातुं न शक्यत इति ॥ पुनरपि तिरिश्चां सामान्यदुःखमाह—‘वासे’-
त्यादि, सुगमा, यदुक्तं ‘दुक्खं च बहुविहं किञ्चित्थं भणिमो’ तद्भावयति ‘को ताणे’त्यादि, सुबोधा ‘वसे’त्यादि ॥ कैहेतुभिः
पुनरेतत्तिर्यगायुः सामान्येन बध्यत इत्याह—‘सुद्धे’त्यादि, ‘कूडे’त्यादि, सुबोधे, कथानकं तूच्यते—

सावत्थीनाम पुरी जीए अंतो जिणिंदभुवणाइं । बाहिं तु काणाइं विचित्तसावयगणड्ढाइं ॥ १ ॥ तत्थ य वणियाण
सुया सोमो वरुणो महेसरो चेव । मेत्तीए पडिबद्धा चिट्ठति सयावि अविउत्ता ॥ २ ॥ अह अन्नया कुडुंवे अनिव्वहंतंमि तिन्नि-
वि वयंति । जुगवं चिय दविणोवज्जणत्थमन्नम्मि देसम्मि ॥ ३ ॥ हट्टवणिज्जं तत्थ य कुणंति तिन्निवि महानियडिबहुला ।
वंचंति सुद्धलोयं कूडक्कयकूडमाणेहिं ॥ ४ ॥ महया अट्टज्झाणेण कहवि तो बहुयएण कालेणं । लक्खाइं पंच दविणस्स अज्झि-
याइं इमेहिं तओ ॥ ५ ॥ रयणाइं पंच किणिज्जण तेहिं तो पट्टिया सदेसम्मि । अवरोप्परमेक्कं वंचेउं इच्छए ताइं ॥ ६ ॥
वेउं रयणाइं जाव नियपु रिं पाउणंति ते सवे । ता बाहिं उज्जाणे सहयारतरुस्स मूलम्मि ॥ ७ ॥ णिहणेज्जणं ताइं निय-
नियगेहाण सुद्धिकरणडं । वंचंति तत्थ देसे य केणइं तरुलयाइंहिं ॥ ८ ॥ अंतरिएणं दिट्ठा निहणंता तो गएसु एसु ॥

खिविऊण तयणुरूवे पाहाणे पंच तद्देसे ॥ ९ ॥ नीयाइं रयणाइं रयणीए ताण वणिसुयाणंपि । मज्झाओ सोमेणं आंगंतु तयणुगारीणि ॥ १० ॥ अन्नाइं उवलखंडाइं पंच खिविऊण तत्थ पुरिमिह्ले । गहिउं पंचवि उवले गए घरे तो समांगंतु ॥ ११ ॥ वरुणेणवि तह विहियं महेसरेणावि तह कयं तत्तो । जोयंति जा पभाए पाहाणे ताव पेच्छंति ॥ १२ ॥ पच्छा मिलिउं तिन्निवि विलक्खवयणा गया तमुज्जाणं । खणिऊण जा निरिक्खंति ताव पेच्छंति पाहाणे ॥ १३ ॥ तो भणइ एत्थ एक्को किं एयं ? बीयओडवि तह चेव । तइओवि भणइ एवं तत्तो कलहंति अनोडन्नं ॥ १४ ॥ अट्टज्झाणोवगया तो रयणे चेव ज्ञायमाणा ए । तिरियाउं बंधेउं उववन्ना रासहत्ताए ॥ १५ ॥ तत्थ दुहं अणुहविउं कालं एगिंदिएसु तो गंतुं । ठंति अणंतं संखेजयं तु वेइंदियाईसु ॥ १६ ॥ इति आवस्तीवणिगाख्यानकं समाप्तम् ॥

तदेवं तिर्यगतिस्वरूपमभिधाय मनुष्यगतिप्रस्तावनामाह—

कालमणंतं एगिंदिएसु संखेजयं तु णिरएसु । काऊण केइ मणुया होंति अतो तेणते भणिमो ॥ २५० ॥

इह केचिजीवा एकेन्द्रियेष्वनन्तं कालं स्थित्वा इतरेषु च त्रसेषु संख्येयं कालमवस्थितिं विधाय अतः—अस्यास्तिर्यग्गते-
रुद्धृत्य मनुष्या भवन्ति, तेन कारणेन तां मनुष्यान् स्वरूपतो भणामीति ॥ इति तिर्यग्गतिभावना समाप्ता ॥

कम्मेश्वरभूमिसमुद्भववाइभेएणऽणेगहा मणुया । ताणवि चिंतसु जइ अत्थि किंपि परमत्थओ सोक्खं गब्भे बालत्तणयंमि जोवणे तह य बुद्धभावम्मि । चिंतसु ताण सरूवं निउणं चउसुवि अवत्थासु २५२

मोहनिवनिविडबद्धो कत्तोऽवि हु कट्टिओ असुइगब्भे । चोरोव चारयगिहे खिप्पइ जीवो अणप्पवसो
सुक्कं पिउणो माऊए सोणियं तदुभयंपि संसट्ठं । तप्पढमयाए जीवो आहारइ तत्थ उप्पन्नो ॥२५४॥
सत्ताहं कललं होइ, सत्ताहं होइ अब्बुयं । अब्बुया जायए पेसी, पेसीओ य घणं भवे ॥२५५॥
होइ पलं करिसूणं पढमे मासम्मि बीयए पेसी । होइ घणा तइए उण माऊए दोहलं जणइ ॥२५६॥
जणणीए अंगाइं पीडेइ चउत्थयम्मि मासम्मि । करचरणसिरंक्कुरा पंचमए पंच जायंति ॥२५७॥
छट्ठंमि पित्तसोणिय सुबद्धठिइ सत्तमंमि मासम्मि । पेसिं पंचसयगुणं कुणइ सिराणं च सत्तसए ॥२५८॥
नव चेव य धमणीओ नवनउइं लक्ख रोमक्कूवाणं । अट्ठधुट्ठा कोडीओ समं पुणो केसमंसूहिं ॥२५९॥
निप्फन्नप्पाओ पुण जायइ सो अट्ठमम्मि मासम्मि । ओयाहारार्इहि य कुणइ सरीरं समगंगं ॥२६०॥
दुन्नि अहोरत्तसए संपुन्ने सत्तसत्तरी चेव । गब्भगओ वसइ जिओ अद्धमहोरत्तमन्नं च ॥२६१॥
उक्कोसं नवलक्खा जीवा जायंति एगगब्भम्मि । उक्कोसेण नवणहं सयाण जायइ सुओ एक्को ॥२६२॥
गब्भट्ठिआऽवि काऊण संगामार्इणि गरुयपावाइं । वच्चंति केऽवि नरयं अन्ने उण जांति सुरलोयं ॥२६३॥

नवलवखाणवि मज्झे जायइ एगस्स दुण्ह व समत्ती । सेसा पुण एमेव य विलयं वच्चंति तत्थेव २६४
सुयमाणीए माऊइ सुयइ जागरइ जायरंतीए । सुहियाइ हवइ सुहिओ दुहियाए दुक्खिओ गब्भो
कइयावि हु उत्ताणो कइयावि हु होइ एगपासेण । कइयावि अंबखुज्जो जणणीचेट्ठाणुसारेण ॥२६६॥
इय चउपासोबद्धो गब्भे संवसइ दुक्खिओ जीवो । परमतिसंधयारे अमेज्झकोत्थलयमज्झे व
सूईहिं अगिवन्नाहिं, भिज्जमाणस्स जंतुणो । जारिसं जायए दुक्खं, गब्भे अट्टगुणं तओ ॥२६८॥
पित्तवसंससोणियसुक्कट्टिपुरीसमुत्तमज्झम्मि । असुइम्मि किमिव ठिओ सि जीव ! गब्भम्मि निरयसमे
इय कोइ पावकारी बारस संवच्छराइं गब्भंमि । उक्कोसेणं चिट्ठइ असुइप्पभवे असुइम्मि ॥२७०॥
तत्तो पाएहिं सिरेण वावि सम्मं विणिग्गमो तस्स । तिरियं णिग्गच्छंतो विणिघायं पावए जीवो २७१
गब्भदुहाइं ददंतुं जाईसरणेण नायसुरजम्मो । सिरितिलयइब्भतणओ अभिग्गहं कुणइ गीयत्थो २७२

यथाप्रतिज्ञातमेवाह-मनुष्या द्विविधाः-कर्मभूमिजा अकर्मभूमिजाश्च, कर्मभूमिजा भरतपंचकैरवतपंचकमहाविदेहपंचक-
भेदात् पंचदशविधाः, पुनरप्यार्यानार्यादिभेदतो द्विविधादिका द्रष्टव्याः, अकर्मभूमिजा अपि हैमवतपंचकहरिवर्षपंचकरम्यक-
पंचकैरण्यवतपंचकदेवकुरुतरकुरुपंचकभेदात् त्रिंशद्विधाः, षट्पंचाशदन्तरद्वीपभेदभिन्नाश्च, एवं समूच्छजगर्भजपर्याप्तापर्याप्ताद-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५०४॥

मनुष्य-
गतिः ॥

॥५०४॥

योऽपि समयोक्ता भेदा द्रष्टव्याः, इत्येवं तावदनेकविधा मनुष्या भवन्ति, तेषामपि चिंतय सम्यक्स्वरूपं यदि परमार्थतः किमपि सौख्यमस्तीति ॥ क चिपथे पुनरग्नीषां स्वरूपं चिन्तनीयमित्याह-पाठसिद्धा, तत्र गर्भावस्थास्वरूपं विस्तरतः स्वय-
मेवाह-‘मोहे’त्यादि, मोहो- मोहनीयकर्म स एव नृपो-राजा मोहनृपः, उपलक्षणं चैतन्नामादिकर्मणः, तेन मोहनृपेण
‘निविडं’ यथा भवत्येवं रागद्वेषस्नेहमनुष्यगतिमनुष्यायुरादिचन्धनैर्वद्धो-नियन्त्रितः, कुतोऽपि नरकतिर्यगादिगतिभ्यः
समाकृष्यानात्मवशश्चौर इव चारकगृहेऽशुचिस्वरूपे गर्भे क्षिप्यते जीव इति ॥ गर्भोत्पन्नः किमाहारयतीत्याह-‘सुक्के’त्यादि,
तच्च तदुभयं च तदुभयं-शुक्रशोणितलक्षणं संसृष्टं-मिलितं तत्र गर्भे उत्पन्नो जन्तुरभ्यवहरति, कथेत्याह-तच्च तत् प्रथमं च
तत्प्रथमं तद्भावस्तत्ता तया तत्प्रथमतया, प्रथममुत्पन्न इत्यर्थः, ततः केन क्रमेण शरीरं निष्पद्यत इत्याह-‘सत्ते’त्यादि,
सप्ताहोरात्राणि यावत् कललं शुक्रशोणितसमुदायमात्रं भवति, ततः सप्ताहोरात्राण्यर्बुदं भवति, ते एव शुक्रशोणिते किंचि-
त्स्यानीभूतत्वं प्रतिपद्यते इत्यर्थः, ततोऽपि चार्बुदात् पेसी-मांसपिडिकारूपा भवति, तस्याथानन्तरं घनं-समचतुरस्रं
मांसखण्डं भवति, इह च तत् शुक्रशोणितसुचरपरिणाममासादयत् प्रथमे मासे मगधादेशग्रसिद्धं पलं कर्पोनं भवन्ति, त्रयः
कर्पा भवन्तीत्यर्थः, द्वितीये मासे मांसपेसी घना-घनस्वरूपा भवति, समचतुरस्रं मांसखण्डं जायत इत्यर्थः, तृतीये तु मासे
दौहदं जनयति, शेषं सुगमं, यावन्नवनवतिलक्षाणि रोमकूपानां भवन्ति, स्मश्रुकेशैर्विना, तैस्तु सह सा साद्वोस्तिष्ठः
कोट्यो रोमकूपानां जायते, अष्टमे तु मासे शरीरमासृत्य निष्पन्नप्रायो जीवो भवति, शुक्रशोणितसमुदाय ओज उच्यते,
तस्यौजस आहार ओजआहारः, आदिशब्दाहोमाहारादिपरिग्रहः, तैः सर्वैरप्याहारैः समग्रमपि शरीरं करोति, गर्भगतश्च जीवः

सार्द्धसप्तसप्तत्यधिके द्वे अहोरात्रशते वसति, सार्द्धसप्तदिनाधिकान्नव मासान् यावद्भवतीत्यर्थः ॥ कियन्तः पुनर्जीवाः एकस्याः स्त्रिया गर्भे एकहेलयैवोत्पद्यन्ते १, कियतां च पितृणामेकः पुत्रो भवतीत्याह—एकस्याः स्त्रिया गर्भे जयन्त्यतः एको द्वौ त्रयो वा उत्कृष्टतस्तु नव लक्षाणि जीवानामुत्पद्यन्ते, निष्पत्तिं प्राय एको द्वौ वा गच्छतः, शेषास्तु स्वल्पं जीवित्वा तत एव त्रियन्ते, तथा उत्कृष्टतो नवानां पितृशतानामेकः पुत्रो जायते, एतदुक्तं भवति—कस्याश्चिद् दृढसंहननायाः कामातुरायाश्च योपितो यदा द्वादशमुहूर्तमध्ये उत्कृष्टो नवभिः पुरुषशतैः सह संगो भवति तदा तद्गर्भजे यः पुत्रो जायते स नवानां पितृशतानां पुत्रो भवति ॥ गर्भादपि केचिज्जीवा नरकं गच्छन्ति, केचित् पुनर्देवलोकमिति दर्शयति—गतार्था, नवरं पूर्वभक्तिकैकियलब्धिसम्पन्नः कोऽपि राजपत्न्यादिगर्भे समुत्पन्नः प्रौढतां च प्राप्तः परचक्रमागतं श्रुत्वा गर्भ एव व्यवस्थितो वहिर्जीवप्रदेशान्निष्कास्य वैक्रियतुरगरथपदातीन् विधाय संग्रामं कृत्वा रौद्राध्यवसायसम्पन्नो गर्भादपि नरकं याति, कश्चित् पुनर्मातृमुनिसमीपे धर्मश्रवणं कुर्वत्याः तद्गर्भस्थितो धर्मं श्रुत्वा शुभाध्यवसायत एव मृत्वा देवलोकं गच्छतीति ॥ नन्वेकस्याः स्त्रिया गर्भे उत्कृष्टतो ये नैव लक्षा जीवानामुत्पद्यन्ते तेषु कियन्तो निष्पद्यन्ते कियन्तश्च तत्रैव त्रियन्त इत्याह—व्याख्यातार्थेव ॥ कथं पुनर्गर्भे जीवस्तिष्ठतीत्याह—प्रकटार्थाः ॥ कियद्दुःखं पुनर्गर्भे भवतीत्याह—वृद्धपुरुषस्याग्निवर्णतप्तायः ध्वचिभिर्निरन्तरं भिद्यमानस्य यादृशं दुःखमुत्पद्यते तस्मात् गर्भस्थितजीवस्याष्टगुणं भवति, व्यवहारदेशना चेयं, निश्चयतस्तु ततोऽधिकमूनं वा भवतीति ॥ गर्भदुःखान्येवाधिकृत्यात्मानुशास्तिमाह [इतः प्राक् गम्भाओ नीहरंतस्स, जोणिजंतनिपीलणे । सयसाहस्सियं दुक्खं, कोडाकोडिगुणंपि वा ॥ १ ॥ इत्यधिका गाथा क्वचित् मूले]

सुखावसेया, एवं दुःखितः कियंतं कालं?, इत्येवं दुःखितः कोऽपि पापकारी जीवो वातपित्तादिदूषिते देवादित्तंभिते वा गर्भे द्वादश संवत्सराणि निरन्तरं तिष्ठति, कथंभूते गर्भे? इत्याह-शुक्रशोणितादिभ्योऽशुचिद्रव्येभ्यः प्रभवः-उत्पत्तिर्यस्य स तथा तस्मिन्निति, अशुचिस्वरूपे च शुक्रशोणिते अशुचिस्तत्र, जंबालाविले इत्यर्थः, भवस्थितिश्चैषा, कायस्थितिं त्वाश्रित्य कोऽपि द्वादश वर्षाणि जीवित्वा तदन्ते च मृत्वा तथाविधकर्मवशादत्रैव गर्भस्थितकलेवरे समुत्पद्य पुनर्द्वादश वर्षाणि जीव-तीत्येवं चतुर्विंशतिं वर्षाण्युत्कृष्टतो गर्भे जन्तुस्तिष्ठति, एतत्तु सूत्रगाथायामनुक्तमपि स्वयमपि द्रष्टव्यमिति । गर्भञ्च योनि-मुखेन निर्गच्छतस्तस्य सम्यक्स्वरूपस्य इतरस्य च स्वरूपमाह-ततो गर्भाद्योनिमुखेन पादाभ्यां शीर्षेण वा तस्य-गर्भजीवस्य सम्यग् निर्गमो भवति, अथ कथमपि तिर्यग्यवस्थितो निर्गच्छति तदा जननी गर्भश्च द्वावपि विनिपातं-विनाशं प्राप्नुतः ॥ अथ गर्भदुःखानामनन्तानां निर्वेदेहेतुतां दिदर्शयिषुरुदाहरणमाह-अक्षरार्थः प्रकट एव, भावार्थस्तु कथानकेनोच्यते, तच्चेदं—

मगहाविसयपसिद्धो कोह्यागो नाम सन्निवेशोति । जो सज्जणालओऽवि हु असज्जणारुद्धपहभंगो ॥ १ ॥ सिरिदत्तो नाम तहिं निवसइ कुलउत्तओ धणसमिद्धो । जिणधम्मभावियमई जाणियसंसारपरमत्थो ॥ २ ॥ तस्स य कयाइ भज्जा पंचत्तं उवगया तओ एसो । तेणं चिय वेरग्गेण गिण्हए जिणमयं दिक्खं ॥ ३ ॥ अह सुत्तमहिज्जेउं करेइ सो दुक्करं तवोकम्मं । बावीसपरीसहे य विसहइ चिय सो जियकसाओ ॥ ४ ॥ संजमइ इंदियाइं कयसंतोसो तेहेव उवसग्गे । अहियासइ अवलंबिय-गुरुसत्तो भावियभवोहो ॥ ५ ॥ अह विहरंतो कइयावि एस गामस्स कस्सइ बहिम्मि । वीरासग्गेण रयणीएँ संठिओ पेयभू-

मीए ॥६॥ एत्तो सम्मदिट्ठी मिच्छादिट्ठी य जे सुरा भित्ता । सोहम्मदेवलोए तो सम्मदिट्ठिदेवेण ॥७॥ भणियं सिरिदत्तमुणी
 मंदरसिहरं व खरसमीरेहिं । झाणाओ न चालिज्जइ अमरेहिवि सक्कसहिंएहिं ॥८॥ तं सोऊणं इयरो असदहंतो सुरो समणुपत्तो ।
 तस्स मुणिस्स सयासे सुद्धसुसंधापरिक्खट्ठा ॥ ९ ॥ तत्तो अणिमिसनयणो कत्थइ परमक्खरम्मि सो लीणो । दिट्ठो तेण
 महप्पा मायंगेणं व मयराओ ॥ १० ॥ तो भीममट्ठहासं रक्खसरूवेण सुंचए अमरो । करिरूवेण गलत्थइ डसइ भुयंगस्स
 रूवेण ॥ ११ ॥ जालइ दवानलं चउदिसिं पि जालोलिभरियनहविवरं । पाडेइ भामिऊणं पयंडपवणेहिं सबत्तो ॥ १२ ॥
 उदहइ धूलिवरिसेण विच्छुयार्इहिं दसइ सबंगं । तत्तो तदभिप्पायं जा पेच्छइ ओहिनाणेण ॥ १३ ॥ साहूवि ताव चित्तइ एसो
 तुह जीव ! सत्तकसवट्ठो । सुत्थावत्थाएँ वयं पालइ सबोडवि किं चोजं ? ॥१४॥ बहुकालवेयणिजं कम्मं अचिरेण चैव का-
 लेण । वेयावइ कोडवि तुमं ता परमसुहिति भावेज्ज ॥१५॥ को उवसमी न लोए अविजमाणे कसायहेउम्मि । जायम्मि य तम्मि
 पुणो जस्सोवसमो स उवउत्तो ॥ १६ ॥ सहियाइ अणंतयं कालं । तहवि न छिन्नो एसो भवदुहविट्ठवी
 पवडुंतो ॥१७॥ इण्हिं च सुहुत्तं चिय दुक्खमिणं सहसि जइ थिरो होउं । ता भवजलहिं तरिउं पावेसि परं पयं जीव ! ॥१८॥
 खामेमि जीवरासिं खमामि अहयं पि सयलजीवाणं । मेत्ती मे सवत्थवि इमम्मि अमरे विसेसेण ॥ १९ ॥ इय सुहभावण-
 भावियचित्तं नाऊण तं सुणिं अमरो । नमिऊणं भत्तीए खामेइ पुणो पुणो तुट्ठो ॥ २० ॥ भणइ साहु महायस ! तुह सत्तं
 जस्स मइ कुणंतेडवि । एरिसमुवसग्गगणं मणं मणागं पि न हु खुभियं ॥ २१ ॥ इच्चाइ थुणेऊणं वरिसेउं गंधसलिलकुसुमेहिं ।
 काऊण गीयवाइयमुवसंपज्जितु संमत्तं ॥२२॥ वच्चइ सो सुरलोयं देवो पालेइ जिणमयं धम्मं । सिरिदत्तमुणीवि चिरं परिवा-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५०८॥

लेखण परियायं ॥ २३ ॥ काळण अणसणं गुरुसमाहिजोणेण अंतसमयम्मि । सत्तमकप्पम्मि सुरो संजाओ इड्डिसंपन्नो ॥ २४ ॥
एत्तो य आसि भरहे साकेयपुरम्मि पुहइविक्खाए । सिरित्तिलओ नामेणं इब्भो जिणसासणाभिरओ ॥ २५ ॥ नामेण
जसमई तस्स भारिया जिणवरिंदधम्मया । गब्भम्मि तीह चइउं सत्तमकप्पाओ सो देवो ॥ २६ ॥ उप्पन्नो पुत्तत्ताइ सुक्कजं-
बालसोणियसमूहे । अह अड्डमम्मि मासे जिणधम्मं निसुणमाणीए ॥ २७ ॥ जणणीए सोडवि निसुणइ तं धम्मं लहुययाए
कम्माणं । तो तस्स समुण्णं जाईसरणं तओ सरिउं ॥ २८ ॥ ताई सुरसोक्खाइ गब्भदुहाइ च ताई दट्ठण । निवेयगओ
गेण्हइ अभिग्गहं सो जहा एत्तो ॥ २९ ॥ निग्गयमेत्तेण मए पव्वज्जाजोगयं उवगएण । सच्चैव गिण्हियवा नियमो पुण
गेहवासस्स ॥ ३० ॥ अह समयम्मि पस्यया पुत्तं सा जसमई कुलपवित्तं । वट्ठावणयं कारइ सिरित्तिलओ चित्थरेण तओ ॥ ३१ ॥
ठावइ य तस्स नामं बारसमदिणे महूसवं काउं । पउम्मोत्ति तो पवड्डइ पंचहि धाईहिं परिकलित्तो ॥ ३२ ॥ पत्ते य उचिय-
समए थेवदिणेहिं तहिं अहिज्जेइ । बावत्तरिं कलाओ जणेइ जह विम्हयं लोए ॥ ३३ ॥ तो शुवणसलहणिजे उम्मिहत्तेवि
जोव्वणभरंमि । निच्छइ निवेयगओ सुमिणम्मिचि रमणिसंवंधं ॥ ३४ ॥ अह अन्नया य चाहिं सागेयपुरस्स कोइ चउनाणी ।
सहसंबवणुज्जाणे समागओ पवरमुणिकलित्तो ॥ ३५ ॥ वंदणहेउं तस्स य वच्चते सयलनयरलोयम्मि । पउमोडवि रहारुढो
गओ तहिं वरविभईए ॥ ३६ ॥ धम्मं सुचा भवभयउव्विग्गो लेइ तत्थ पव्वजं । अम्मपिज्झिंणुमओ विहरइ गुरुणा सवेरगो
॥ ३७ ॥ अह थेवदिणेहिं चिय अहिज्जिज्जणं सुयं समग्गंमि । विउलं काळण तवं खविज्जणं घाइक्कम्माइ ॥ ३८ ॥ पावियकेव-
लनाणो सुइरं पडिबोहिउण भव्वज्जणं । खविज्जण सेसकम्मं संपत्तो तं पयं परमं ॥ ३९ ॥ इति श्री तिलकसुताख्यानकम् ।

तदेवमभिहितं सोदाहरणं गर्भावस्थास्वरूपं, अथ जन्मतः प्रारभ्य बाल्यावस्थामभिधित्सुराह-

अइविस्सरं रसंतो जोणीजंताओ कहवि पिप्फिडइ । माऊएँ अप्पणोऽवि य वेयणमउलं जणेमाणो २७३

सुगमा ॥ ननु नवमासमात्रान्तरे तमपि प्राक्तनं भवं जीवः किं न स्मरतीत्याह-

जायमाणस्स जं दुक्खं, मरमाणस्स जंतुणो । तेण दुक्खेण संतत्तो, न सरई जाइमप्पणो ॥२७४॥

जायमानस्य हि जीवस्य योनियंत्रनिष्पीडितस्य तावत्तीव्रं दुःखमुत्पद्यते, तथा प्रायो म्रियमाणस्यापि, तेन दुःखेन तथा उपलक्षणत्वाद् गर्भवासदुःखेन च मूर्च्छितो-ज्ञानावणादिकर्मोदयवशवर्त्ती प्राक्तनभवसम्बन्धिनीं जातिं यत् न स्मरति जीवः । ननु य एते पुत्रादयो जायमाना दृश्यन्ते ते किं गर्भेऽपि व्यवस्थिताः तद्भावेन ज्ञायन्ते आहोश्चिन्नेति, अत्रोच्यते, ज्ञायंते, कथमिति चेदागमात्, कथंभूतादित्याह-

दाहिणकुच्छीवसिओ पुत्तो वामाएँ पुण हवइ धूया । उभयंतरम्मि वसिओ जायेइ नपुंसओ जीवो । २७५।

सुगमा ॥ जातस्तर्हि बालः सुखी भवतीत्याह-

छुहियं पिवासियं वा वाहिग्घत्थं च अत्तयं कहिउं । बालत्तणम्मि न तरइ गमइ रुयंतोच्चिय वराओ
खेलखरंटियवयणो मुत्तपुरिसाणुलित्तसव्वंगो । धूलिभुरंइयदेहे किं सुहमणुहवइ किर बालो ? ॥२७७॥
खिवइ करं जलणम्मि वि पक्खिवइ मुहंमि कसिणभुयंगंमि । भुंजइ अभोजपेजं बालो अन्नाणदोसेण

उल्ललइ भमइ कुकुयइ कीलइ जंपइ बंहु असंबद्धं । धावइ निरत्थयंपि हु निहणंतो भूयसंधायं ॥२७९॥
इय असमंजसचेट्टियअन्नाणऽविवेकलहरं गमियं । जीवेणं बालत्तं पावसयाइं कुणंतेण ॥२८०॥
सुखावसेया, एवं बालस्य दुःखितत्वे उदाहरणमाह—

बालस्सवि तिवाइं दुहाइं दट्टुण निययत्तणयस्स । बलसारपुहइवालो निविन्नो भवनिवासस्स ॥२८१॥

सुबोधा, कथानकं त्वभिधीयते—ललियपुरं नामेणं नयरं विलियाण जत्थ ललिएहिं । विजियाउ व अमरीओ दंसंति न अप्पयं लोए ॥१॥ बलसारो नाम तहिं राया नीसेसपुहइविवेक्वाओ । भुयवलजियरिउणोऽवि हु सोहामेत्तं बलं जस्स ॥ २ ॥ सयलाचरोहसारा ललियंगी नाम पणइणी तस्स । संपज्जइ एयाणं सयलंपि समीहियं रज्जे ॥३॥ किंतु निरवच्चया नरवइस्स चाहइ सयावि नियचित्ते । अह अन्नया निसाए निसीहसमयम्मि निसुणोइ ॥४॥ वीणावेणुसणाहं महुरं गेयज्जुणिं पुरुज्जाणे । उट्टेउं सयणाओ गओ तओ तत्थ नरनाहो ॥५॥ पेच्छइ य जिणाययणं कुणमाणो खेयरे य पेच्छणयं । तो कोउयअविस्वत्तो जा पेच्छइ तत्थ खणमेगं ॥६॥ ता ते पूयाइयं किच्चं काउण जिणवरिंदस्स । आसन्ने उज्जाणे गंतुं कीलंति कयलिहरे ॥७॥ अह तस्स नियत्तस्सवि समागयं तत्थ खेयराण बलं । तन्नायगेण तत्तो पुरिमेछो हक्किओ खयरो ॥८॥ आओहणं पलगं दुण्हंपि हु ताण खेयरवलाणं । दूरं गयाइं दोन्निवि तत्थ ठिया खेयरी एक्का ॥९॥ पेच्छंतस्स य रन्नो खणेण एको समागओ खयरो । जा गिण्हिस्सइ तं खेयरिति ता तीए पोकसरियं ॥ १० ॥ तो हक्किओ निवेणं स खेयरो मज्झ भो नियंतस्स । पाविज्जइ अवहरिउं न इत्थिया नाहपरिहीणा ॥११॥ अह काट्टियकरवालो राया खयरो य दोऽवि रणकुसला । जुज्झंति विविहकरणेहिं वग्गमाणा महासुहडा

॥ १२ ॥ विजाओ य नरिंदे न कमंति ह्याओ गल्यपुनेहिं । निहओ खणेण खयो घाएहिं निवोडवि हु पडिद्धो ॥१३॥
तयवत्थं रायाणं दहुं सरिउं च नियमभत्तारं । विलवेइ खेयरी आगओ य अह तीए भत्तारो ॥ १४ ॥ आसासिऊण पुट्ठा
भजा तं वइयरं तओ तेण । कहियं च तीए सवं अह खयो नरवरिंदस्स ॥ १५ ॥ जत्तेण वणतिगिच्छं करेइ दिवोसहीहिं
सिग्घंपि । सज्जसरीरं च निवं काउं विणएण तो भणइ ॥१६॥ दिन्नं तए महायस ! मह जीवं तदुवरिं च किं भणिसो ? । ता
ससमीहियमाइससु किपि माहेमि जं इण्हि ॥ १७ ॥ तो नरवइणा भणियं एत्तोडविहु किं समीहियं अन्नं (को एस वइ-
यो णणु) . असाहणिज्जं निसामेह ॥ १८ ॥ वेयंहु विजाहरचक्किस्स सुवन्नकेउनामस्स । मालइदेवीए चंदसेहरो नाम पुत्तोऽहं
॥१९॥ एसा य मए नामेण कुमुइणीनिययमाउलयधूया । परिणीया एयाए गिद्धो खेयरनरिंदस्स ॥२०॥ पुत्तो मियंकनामो
अन्नेसंतो सयावि छिड्डां । अज्ज इहं संपत्तो स मए सह जुज्झिउं लग्गो ॥२१॥ जुज्झंतेणं तेणं अवहरणत्थं इमीइ पट्टविओ ।
मगरद्धओत्ति नामो नियबंधू सो तए निहओ ॥२२॥ निन्नासिओ मयंको मएवि विसमम्मि किंतु सबोडवि । मह विवसा-
ओ विहलो हवेज्ज जइ मह पिपा कहवि ॥२३॥ हीरिज्जंती तुमए न रक्खिया होज्ज तात ! ता मज्झ । रक्खंतेण य एयं दिन्नं
जीवं च रज्जं च ॥ २४ ॥ इहरा इमीइ हरणे असंसयं जीवियं चएमि अहं । ता मह जीवियरज्जाइसोक्खदायासि तं
चेव ॥२५॥ अतुलोवयारयारी जीवियदाया व तं चिय नरिंद ! । आइससु पसिऊणं जं तुब्भ पियं करेमि अहं ॥१६॥ तो जा
न भणइ किंचिवि राया तो पुच्छिऊण पन्नत्तिं । निरवच्चयाए खेयं नरवइणो जाणिउं खयो ॥ २७ ॥ वत्थंचलंमि बंधेइ
मूलियं बहुपभावपरिकलियं । पभणइ जह देवीए ललियंगीए इमा देया ॥२८॥ ता होइ तीइ सुओ इय भणिऊणं तहेव रयणाइं ।

तस्स घरे खिविऊणं बहुमोछाईं पभूयाईं ॥ २९ ॥ निययट्ठाणम्मि गओ खयरो रायावि वच्चाए सगिहं । विहिए य खयरभणिए
तस्स सुओ होइ कालेण ॥ ३० ॥ रुवाइगुणोवेयं कुमरं सोऊण रंजिओ राया । दसदेवसियं कारइ वद्धावणयं अइमहंतं
॥ ३१ ॥ बारसमदिणे नामं करेइ कुमरस्स सुवणसारोत्ति । अह तम्मि मासमेत्ते संजाए गरुयसोक्खेण ॥ ३२ ॥ सो कोइ
समुप्पन्नो पयंडपवणो न जेण थेवंपि । लहइ रइ अंगाईं बाढं भजंति सयलाईं ॥ ३३ ॥ गीवाएँ समं वयणं मोडेउं कीरए
पराहुत्तं । गुदमरिसाहिं निरुद्धं वेगनिरोहेण तो उयरं ॥ ३४ ॥ अप्फुरियमइसएणं सासो वयणे न माइ पवहंति । मुहभंगकारि-
णीओ विरमंति न जंभियाओँ खणं ॥ ३५ ॥ दाहो सोसो छलं सुइवयणसिरिच्छुच्छिवियणाओ । तह जायंति जहा तं वेछंतं
पासिउं सयलो ॥ ३६ ॥ संनिहियपरियणो नरवई य संतेउरो तह सदुक्खं । विलवइ जह सयलेहिंनि रुन्नं सामंतपउरेहिं ॥ ३७ ॥
इय विलवंताण इमाण तहय कारंतयाण निस्संखे । उवयारे अणुहनिउं तिवाइं दुहाइं सो बालो ॥ ३८ ॥ पेच्छंताणवि पंचत्तमुवगओ
तो नरेसरो शत्ति । मुच्छानिमिलियच्छो पडिओ धरणीएँ निचेडो ॥ ३९ ॥ तत्तो खणेण लद्धूण चेयणं उट्ठिओ सपुरलोओ ।
संतेउरो सभिच्चो पलवेइ समंतिसांमंतो ॥ ४० ॥ तो काउं मयकिच्चं सुयस्स कालेण सोऽविगयसोगो । पुच्छइ अइसयनार्णीं कंपि
सुओ मज्झ किं एसो ॥ ४१ ॥ अप्पाऊ संजाओ ? बालेणनि किंच तह महादुक्खं । अणुहयं अह तेणं भणियं नरनाह ! पुच्चभवे
॥ ४२ ॥ अइसयमिच्छादिट्ठी वणिओ एसो अहेसि नियधम्मो । अच्चाणकट्टुनिरओ किं पुण सयगेहकजेण ॥ ४३ ॥ धम्मच्छ-
लेण य तह छविहभूओवमइओ आसि । तह अलियवयणनिरओ अप्पाऊ तह य रोगी य ॥ ४४ ॥ तेण इमो संजाओ इच्चाइ निसा-
मिऊण नाणिस्स । वयणाईं सो नरिंदो सुयनिवेएण पवइओ ॥ ४५ ॥ तो पालिऊण सम्मं पवजं पंचमंमि कप्पम्मि । जाओ महि-

द्वियसुरो महाविदेहेऽपि सिद्धिर्नाहि ॥ ४६ ॥ इति बलसारनरेन्द्राख्यानकं समाप्तम् ॥

तदेवं बालत्वे न किञ्चित् सुखमिति प्रतिपादितं, तारुण्ये तद्भविष्यतीति चेदित्याह—

तरुणत्तणम्मि पत्तस्स धावाए दविणमेलणपिवासा । सा कावि जीई न गणइ देवं धम्मं गुरुं तत्तं २८२
तो मेलइ कहवि अत्थे जइ तो मुज्झइ तयंपि पालंतो । बीहेइ राइतक्करअंसहराईण निच्चंपि ॥२८३॥
वड्ढते उण अत्थे वड्ढइ इच्छावि तहवि कह दूरं । जह मम्मणवणिओ इव संतेऽवि धणे दुही होइ २८४

तिस्रोऽपि पाठसिद्धाः, कथानकं तूच्यते—

रायगिहं नाम पुरं तुरयतुरुत्तवयरएण जत्थ जणो । पेच्छेज्ज न किञ्चिवि जइ समेज्ज गयमयजलं न तयं ॥१॥ तं सेणि-
यनरनाहो पालइ जस्सारिवग्गसेणणाण । दिट्ठी खगलयाऽविय दुसहा नीलुप्पलदलाभा ॥२॥ सयलंतेउरसारा देवी तस्सासी
चेष्टणा नामा । जा सुहडकरट्टियअसिलयव पइपुरिसदुद्धरिसा ॥३॥ अह तीएँ समं राया चिट्ठइ ओलोयणंमि कइयावि । एत्तो
य दुज्जणेण व लोयं गिम्हेण संतवियं ॥४॥ दट्ठूण सज्जणो इव पाउसकालो महीइ अवयरिओ । आसासंतो लोयं सुवईहिं व नीर-
धाराहिं ॥५॥ आसासिऊण लोयं सयलंपि महापयावपरिकलियं । हंतूण व गिम्हरिउं वरिसा गज्जति जत्थ जणे ॥६॥ कसिण-
शुयंगस्स व जस्स डसियउकामस्स विरहिणीवग्गं । जीहाओ सवत्तो समं चमक्कति विज्जओ ॥७॥ पसमियसंतावोऽविहु विसेसयं ।
जो देतो विरहिणीण संतावं । एगसहावं वत्थुं नत्थिच्चिय कहइ लोयम्मि ॥८॥ नीउन्नएसु विसमं वरिसंतेहिं घणेहिं अणवरयं ।

साहिज्जइ समरूवा समुनया होति सवस्स ॥९॥ नीयंगमाहिं बहुजडजुयाहिं उम्मगगपत्थियाहिं च । भजंति जत्थ मग्गा कुसील-
 महिलाहिं व नईहिं ॥१०॥ अइगरुयपयावोडवि हु पच्छाइज्जइ धोणेहिं जत्थ रवी । अहवा कालवसेणं मलिणाणवि फुरइ माहप्पं
 ॥११॥ उन्नयपओहरेसु पाउसलच्छीए हारलइयव । रेहइ बलायपंती घोलेति मणोहरा जत्थ ॥१२॥ धाराकयंगंधो नवमालइ-
 मउलपरिमलुम्मीसे । कामियमणेषु भयणं दीवंतो भमइ सवत्थ ॥१३॥ नचंति सिंहडिगणा पामरवग्गो य पमुइओ भमइ । रम-
 णिज्जा सबत्तो उब्भिन्ननवंकुरा पुहई ॥१४॥ तंमि अलक्खियजलथलविसेसभावम्मि पाउसे राया । देवीइ समं पेच्छइ अवलोयंतो
 नयरवाहिं ॥ १५ ॥ पूरागयसरियाए वहमाणीए महंतकट्ठाइ । अवकरिसियकूलाए दिट्ठीइवि दुरवलोयाए ॥ १६ ॥ कयक-
 च्छोद्वयमेकं पुरिसं कट्ठाइं गरुयकट्ठेणं । कट्ठंतं अइदुहियं तो देवी भणइ नरनाहं (दट्ठुं देवी भणेइ निवं) ॥ १७ ॥ सचं सुवइ
 एयं मेहेण समा हवंति रायाणो । भरियाइं भरंति दहं रिचं जत्तेण वजंति ॥१८॥ तो भणियं नरवइणा किं एवं ? देवि ! तं पयंपेसि । अह
 पभणइ सा पेच्छइ किह एसो दुक्खिखओ दमग्गो ? ॥ २० ॥ भीसणसरियावुज्जंतकट्ठकट्ठणकिलेसमुव्वहइ । ता जइ सुहियं एयं
 करेसि किं पुज्जए न तुह ? ॥ २१ ॥ सद्दाविओ तओ सो नरवइणा पुच्छिओ य कोडसि तुमं ? किंच किलिस्ससि एवं ? अह
 सो पभणेइ देव ! अहं ॥ २२ ॥ मम्मणनामा वणिओ इह वत्थवो बलइजुयलकए । एयं च किलेसं अणुहवामि तो भणइ
 नरनाहो ॥२३॥ तुह देमि बलइसयं तो चयसु किलेसमेयमह एसो । पभणइ देव ! न याणह अज्जवि तुज्जे मह बलइ ॥२४॥
 जं गुरुयकिलेसेणं घणकोडीओ मए समज्जेउं । पडिपुनो चिय वसहो एको रयणेहिं निम्मविओ ॥२५॥ उण किंचूणो चिड्डइ
 तस्स तह पूरणत्थमहमेवं । विसहेमि किलेसं तो निवेण भणियं मह बलइ ॥२६॥ नियए दंसेह तओ देवीएँ समं घरे निवं

नेउं । दंसेइ सो बलदे रयणमए तो नराहिवई ॥ २७ ॥ पभणइ मह भंडारे एक्कंपि हु नत्थि एरिसं रयणं । तम्हा बीयबल-
दस्स पूरणे तं चिय समत्थो ॥ २८ ॥ कट्टेहिं च इमेहिं तुमंपि एयं न पूरिउं तरसि । ता साहेसु कहां पुण पूरेयव्वो तएवि
इमो ॥ २९ ॥ सो भणइ उवाया देव ! एत्थ बहवे मए समारद्धा । चिठ्ठंति जेण जलथलमणेसु बहूइ भंडाई ॥ ३० ॥
पेसवियाइं हेडाओ तहय बद्धाउ गयतुरंगाणं । किसिसंगमपमुहेसु य त्रिहिओ जत्तो उवाएसु ॥ ३१ ॥ तो भणियं नरवइणा
जइ एवं भइ ! ता किमेयम्मि । कट्ठागरिसणविसए तुच्छोवायम्मि लग्गोडसि ? ॥ ३२ ॥ तो भणइ मम्मणोडवि हु मह देव !
सरीरयं किलेससहं । वावारंतरहिण तो इमंपि हु समारद्धं ॥ ३३ ॥ आह तओ नरनाहो संतेडवि हु एत्तियम्मि विहवम्मि ।
किं दुहमणुहवसि तुमं एत्तियमेत्तं ? महाभाग ! ॥ ३४ ॥ जो दाणभोगरहिओ विहवो किं तेण अह धणी इमिणा । कणया-
यलसत्ताए सबोडवि तओ धणी होजा ॥ ३५ ॥ दाणं भोगो य तहा विहवस्स फलं विणा य पुण तेहिं । नासोच्चिय अव-
सिस्सइ तस्स न अन्ना गंई जम्हा ॥ ३६ ॥ केवलकिलेसभावं अणुहविऊणं धणं कयं जेहिं । पावं चिय तप्पच्चयमुवचिणिउं
ते भमंति भवं ॥ ३७ ॥ धणसंचया य चिहिया भवं भमंतेहिणंतठाणेसु । चत्ता य अपरिभुत्ता अदिन्नदाणेहिं जीवेहिं ॥ ३८ ॥
तम्हा धणमुवभुंजसु करेसु तह तस्स पत्तविणिओगं । किं वसहपूरणं कज्जविरहिण तुह इमिणा ? ॥ ३९ ॥ अह सो भणइ
नरिंदं जाणामि इमं अहंपि नवरि सुहं । न लहेमि कहवि वसहं अपूरिऊणं इमं देव ! ॥ ४० ॥ अह देविं भणइ निवो उव-
एसं एरिसा न अरिंहंति । तिक्खावि खग्गधारा वज्जे झुंठत्तणमुवेइ ॥ ४१ ॥ सट्ठाणम्मि नरिंदे गच्छइ तो मम्मणेणवि
कमेण । चिरकालं अणुहविउं दुहाइं सो पूरिओ वसहो ॥ ४२ ॥ इति मम्मणवणिगाख्यानकम् ।

मल० श्री
हेमचंद्रिणी
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५१६॥

तदेवं सत्यपि विभवे प्रवर्द्धमानाकांक्षाः प्राणिनो दुःखिता एव भवन्तीति प्रतिपादितं, व्याधिविधुस्तिश्रान्ये दुःखिता भवन्तीत्यभिधित्तुराह—

लद्धं पि धणं भोक्तुं न पावए वाहिविहुरिओ अन्नो । पत्थोसहाइनिरओत्ति केवलं नियइनयणेहिं २८५
पथ्यं चौषधं च २ आदिशब्दात् स्वस्वकर्मादिपरिग्रहस्तन्निरत इतिकृत्वा तल्लब्धमपि धनं हृदये महदार्त्तध्यानमुद्रहन् केवलं नेत्राभ्यामेव निरीक्षते, नतु खादितुं पातुं वा तच्छक्नोति, तथा च सति महद् दुःखं तस्योपजायत इति भावः, शेषं सुगमं ॥ अपरस्त्वपत्यदुःखेन दुःखितो भवतीति दर्शयति—

जइ पुण होइ न पुत्तो अहवा जाओऽवि होइ दुस्सीलो । तो तह झिज्झइ अंगे जह कहिउं केवली तरइ २८६
स्पष्टार्थेव ॥ अन्ये पुनः सत्यपि विपुलतरनवविभवे विद्यमानायामपि च रूपादिसम्पत्तौ कुष्ठादिरोगैस्तथा विधुरी-
क्रियन्ते यथा सर्वजनशोचनीयां दशमान्बुवन्तीति सोदाहरणमुपदर्शयन्नाह—

अन्ने उ जुवाणा संजुत्ता रज्जुप्पलकोमलतलोहिं । सोणनहसयललवखणलक्खियकुम्मुन्नयपएहिं ॥२८७॥
सुसिलिट्ठगूढगुप्फा एणीजंधा गइंदहत्थोरू । हरिकडियला पयाहिणसुरसलिलावत्तनाभीया ॥२८८॥
वरवइरवलियमज्झा उन्नयकुच्छी सिलिट्ठमीणुयरा । कणयसिलायलवच्छा पुरगोउरपरिहुभुयंदंडा २८९
वरवसहुन्नयखंधा चउरंगुलकंबुगीवकलिया य । सहूलहणू बिंबीफलाहरा ससिसमक्खोला ॥२९०॥

नरभव
रोग-
दुःखम् ॥

॥५१६॥

कुंददलधवलदसणा विहगाहिवचंचुसरलसमनासा । पउमदलदीहनयणा अणंगंधणुकुडिलभूलेहा २९१
रइरमणदोलयसरिससवण अडिंदुपाडिमभालयला । भरहाहिवछत्तसिरा कज्जलयणकसिणामिउकेसा
संपुन्नससहरमुहा पाउसगेजंतमेहसमधोसा । सोमा ससिव सूरा व सप्पहा कणयमयरुइरा ॥२९३॥
पाणितलाइसु ससिसूरचक्कसंखाइलक्खणोवेया । वज्जरिसहसंधयणा समचउरंसा य संठाणा ॥२९४॥
लायन्नरूवनिहिणो दंसणसंजाणियजमणाणंदा । इय गुणनिहिणो होउं पढमेच्चिय जोव्वणारंभे । २९५॥
तह विट्ठुरिज्जंति खणेण कुट्टूक्खयपमुहभीमरोगेहिं । जह होंति सोयणिज्जा निवविक्रमरायतणुओ व २९६॥

अन्ये तु प्रथम एव यौवनारम्भे शोणा-आरक्ता नखा येषु तानि च तानि सकललक्षणलक्षितानि कूर्मवदुन्नतानि च पदानि
पादा इत्यर्थः तैः संयुक्ता भूत्वा क्षणमात्रेणैव कुष्ठक्षयादिरोगैस्तथा विधुरीक्रियते यथा राजतनयनुपविक्रमवत् सकलजनशोच-
नीया भवन्तीति नवमदशमगाथयोः सम्बन्धः, कथंभूतैः पदैरित्याह-रक्तोत्पलपत्रवत् कोमलानि तलानि येषु तानि तथा तैः,
पुनरपि कथंभूता भूत्वा ते रोगैर्विधुरीक्रियन्ते ? इत्याह-सुखिलौ गूढौ गुल्फौ-चरणमणिबन्धौ येषां ते तथा, एणी-हरिणी
तस्या इव जङ्घे येषां ते तथा, गजेन्द्रस्य हस्तः-करस्तद्वद्गुच्छौ चानुपूर्वीहीनावुरू येषां ते तथा, हरिः-सिंहस्तस्येव विस्तीर्ण
कटीतटं येषां ते तथा, 'सुरसलिला' सुरसरिर्द् गंगेत्यर्थः, तस्या आवर्त्तौ जलप्रयाणरूपः दक्षिणावर्त्तः, प्रदक्षिणसुर-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५१८॥

सलिलावर्चवनाभिर्येषां ते तथा, वरं-रूपलक्षणसंपन्नतया प्रधानं वज्रवद्-इन्द्रायुधवत् संक्षिप्तं मध्यं येषां ते तथा, उन्नत कुक्षयः, तथा विलष्टं-सुसङ्गतं मीनस्य-मत्स्यस्येव उदरं येषां ते तथा, कनकशिलावाद्भिस्तीर्णं वक्षो येषां ते तथा, पुरस्य-नगरस्य गोपुरं-प्रतोलीद्वारं तत्र योऽसौ परिधः-अर्गला तद्वत् प्रलम्बत्वाद् भुजदण्डो येषां ते तथा, वरो वृषभस्येवोन्नतत्वात् स्कन्धो येषां ते तथा, चतुरंगुलप्रमाणा या कम्बुः-शंखो वृत्ततया त्रिरेखांकितत्वेन तदुपमया ग्रीवया कलितास्ते तथा, शार्दूलस्य-व्याघ्रस्येव हनुः-चिबुकं येषां ते तथा, बिम्बी-गोल्हा तत्फलवदारक्तोऽधरो येषां ते तथा, शशी-चन्द्रः सम्पूर्णतया कान्तियुक्तत्वेन च तत्समौ कपोलौ येषां ते तथा, कुन्दवद् धवला दशना येषां ते तथा, विहंगाधिपो-गरुडस्तच्चंचुवत् सरला-ऋज्वी समा-सर्वत्राविषमस्वरूपा नासा येषां ते तथा, पद्मदलवद्दीर्घनयनाः, आरोपितानङ्गधनुरिव कुटिले भ्रूरेखे येषां ते तथा, रतिरमणः-कामदेवः तस्थान्दोलकसदृशौ श्रवणौ येषां ते तथा, अर्द्धेन्दुप्रतिमं भालतलं येषां ते तथा, पश्चात् पदद्वयस्य कर्मधारयः, भरताधिपः-चक्रवर्त्ती तच्छत्राकारं शिरो येषां ते तथा, कज्जलं च घनाश्र-मेघास्तद्वत् कृष्णाः मृदवश्च केशा येषां ते तथा, शेषं सुबोधं ॥ नृपविक्रमराजपुत्रारूपायनकं तूच्यते—

अथि इह जंबुदीवे भारहवासम्मि पायडगुणेहं । कुसुमपुरं नामेणं नयरं बहुरिद्विपरिकलियं ॥ १ ॥ जं विसभा-सियईसरनिसोवियं साहुगुणसमाइन्नं । केलाससेलसिहरं व सोहइ वसुमज्झफलहहरं ॥ २ ॥ विहितिलओ नाम तहिं हरो व वरभूइरेहिरो राया । तस्स य गोरी नामं देवी अंतेउरप्पवरा ॥ ३ ॥ ओवाइहिं जाओ पुत्तो निवविक्रमोत्ति एयाण । पत्थुयसुत्तानिरूवियरूवाइगुणेहिं परिकलिओ ॥ ४ ॥ अइवल्लहो जणाणं रन्नो देवीएं हिययआणंदो । गहिंउं कलाकलावं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५१९॥

संपत्तो जोषणं एसो ॥ ५ ॥ अह गुरुर्यविर्भूए परिणइ बत्तीस रायकन्नाओ । तस्स निमित्तं पियरे कारेंति मणोहरुत्तंगे ॥ ६ ॥ बत्तीसं पासाए मज्जे उत्तुंगभुवणपरिकलिए । तेसु पियाहिं समाणं जा किर सो भुंजिही भोए ॥ ७ ॥ ताव सहसा पसरिओ से सरीरंमि सबंगेसु य कोढो, संभूया अईव तिबा सीसच्छिवेयणा, समुइन्ना तिवा दंतपीडा, संजाओ गलरोगसमुदओ, उस्मलियाइं जीहताल्लणि, फुइं खंडसो उट्टुउडं, उस्मलियाओ नासियजरसीओ, पज्जरिओ सवणेसु पूयप्पवाहो, वियंभिया कंठंमि गंडमाला, थंभियाओ पवणेण भुयाओ, अवगया करयलच्छवी, गलियाओ अंगुलीओ, पविट्ठं नहजालं, पइट्ठा दारुणा सासकासाइणो हिययनिस्सिया रोगा, समुच्छलियं कुच्छीमहासल्लं, पवड्डियं जलोदरं, घट्टाइओ सवहा पट्ठीवसे, थकं सवप्पयारेहिं पवलवाएण कडियलं, समुट्ठिया तिबदुक्खयारिणो गुदकीलका, संभूयं महाभगंदरं, सयराहं मुक्काओ मंसेण जंघाओ, अलक्खीभूयाउ चरणंगुलीओ, समुद्धाइओ सोसो, पयडीभूओ सवंगीओ महादाहो, न सकइ वयणं जंपिउं, न खमइ पयंपि संचलिउं, न तीरए बहुजणपयत्तेणवि उवविसिउं, केवलं रोयमाणो कंदमाणो विलवमाणो अरइदुक्खसागरावगाढे सवहा जीवियबनिबिन्ने खणंपि जीवइत्ति, तओ संभंतेहिं अम्मापियरेहिं हक्कारिया वेजा, समाहूया मंतवाइणो, उवयरिओ बहुप्पयारकिरियाहिं, दिन्नाइं नाणाविहओसहाइं, पउत्तो पभूयविहीहिं मंततंतवाओ, कारियाइं संतिकम्माइं, बद्धा बाहुमूलेसु महप्पभावा महग्घमणओ, निबत्तियाइं भूइक्कम्माइं, न संजाओ मणांगंपि विसेसो, केवलं बहुयरमेव संवड्डिओ रोगसंघाओ, तओ असज्जोत्ति परिचत्तो चिगिच्छगाईहिं, विसन्नो राया, सुन्नत्तमुवगया जणणी, बुन्नाओ भारियाओ, दीणत्तणमणुपत्तो परियणो, धसक्किओ सयलजणवओ, मुक्का य सवेण सवहा तस्स जीवियासा । एत्तो य तत्थ नयरे घणंजओ नाम अत्थि वर-

नुप-
विक्रमा-
ख्यानं ।

॥५१९॥

जक्त्वो । सन्निहियपाडिहेरो गच्छइ सयलंपि तत्थ पुरं ॥ ७ ॥ तो तिष्वेयणासमुदयम्मि पडिण्ण इच्छियं तस्स । कुमरेण
रोगविगमे सयं सहिस्साण दाहंति ॥ ९ ॥ सयलपुरेण य सहिओ जत्तं काहामि गुरुविभूईए । तह भुंजिस्सामि अहं पइदिहं
तुह कयपणामो ॥ १० ॥ एत्थंतरम्मि बहुसमणपरिणओ तिजयपयडणिक्करवी । नामेण विमलकित्ती समागओ केवली
तत्थ ॥ ११ ॥ तो सयलविभूईए सबंपि पुरं पराइ भत्तीए । तेसिं वंदणवडियाँए गच्छमाणं नरिंदेण ॥ १२ ॥ दिट्ठं
पासायतलड्डिण्ण अइविम्हिण्ण तो हियए । काऊण बहुवियप्पे पुट्ठो एक्को निययपुरिसो ॥ १३ ॥ पुढं विनायतयागमेण
तेणवि निवस्स सबंपि । कहियं सोउं च तयं उट्ठइ तत्तो निवो झत्ति ॥ १४ ॥ तो आरुहिउं वरवारणम्मि सह मंतिमंडली-
एहिं । जा चलिओ तत्थ इमो ता निसुयं तं कुमारेण ॥ १५ ॥ तो चितियं इमेणं दिट्ठसुवि नूण तारिसनरेसु । नासंति
सयलरोया रचिक्करफासघ तिम्मिरोहा ॥ १६ ॥ अह पावस्स न होही मज्झ इमं तहवि फिट्ठिही पावं । नियवाहिहेउपमुहे
पुच्छिस्सामिमे य संदेहे ॥ १७ ॥ इच्चाइ तेण हियए ठविउं तत्तो भणाविओ राया ! । देव ! पसायं काउं किच्छेणवि नेसु तत्थ
मए ॥ १८ ॥ बाहजलभंरियनयणेण कहवि तं निवइणावि पडिवनं । तो जंपाणारूढो सोऽविहु नीओ कहवि तत्थ ॥ १९ ॥
तत्तो सुवन्नकमलम्मि संठिओ सो मुणीसरो तेहिं । अमरनखेयराणं देसंतो उत्तमं धम्मं ॥ २० ॥ दिट्ठो नरवइकुमरेहिं
गरुयपवियंभमाणहरिसेहिं । तो विणएणं नमिऊण उचियदेसम्मि उन्निट्ठा ॥ २१ ॥ अह केवलिणा कहिओ धम्मो निवपमुह-
सयलपरिसाए । तं सोऊणं समए सुएण अब्भत्थिओ राया ॥ २२ ॥ पभणइ सगगयं खलियवयणपसरो मुणीसरं भयवं ! ।
एएण मह सुएणं किं अन्नभवे कयं कम्मं ? ॥ २३ ॥ जह अइमहारोगानलदट्ठो दुहसायरम्मि अवगाढो । न लहइरइं खणंपिहु

पञ्चक्लाओ य वेजेहिं ॥२४॥ तो मुणिवइणा भणियं अवहियचित्तो नरिंद ! निसुणेसु । अवरविदेहे रयणत्थलंति पवरं पुरं अत्थि ॥२५॥ पउमक्खो नाम निवो तत्थ य नीएक्कमंदिंर आसि । पडिणीओ धम्माणं नाहियवाई महापावो ॥ २६ ॥ अह अन्नया तवस्सी खंतो दंतो जिइंदिओ सोमो । सुजस्सो नामेण मुणी ठिओ वहिं तस्स नयरस्स ॥ २७ ॥ सो ज्ञायंतो हिययम्मि किं-
पि परमक्खरं गिरिब थिरो । काउस्सग्गम्मि ठिओ पारद्विविणिग्गयनिवेणं ॥ २८ ॥ दिट्ठो तो तेण पहओ जलियकोवान-
लेण मूढेण । तस्स उरे पक्खित्तं सेल्लं पट्टीएँ निहरियं ॥ २९ ॥ तत्तो पहारवेयणमुच्छामीलंतलोयणो साहू । भूनिस्सियजीवाणं
वहंसंकाए अभिक्खंपि ॥३०॥ पभणंतो मिच्छा दुक्कडंति धरणीएँ निवडिओ सहसा । हाहारवो विमुक्को अह तत्थ विसिद्ध-
लोएण ॥ ३१ ॥ तत्तो राया कुविओ आहत्तो मारिउं जणं सव्वं । जाव नियत्तइ कहमव्वि तत्तो सामंतमंतीहिं ॥३२॥ तच्चरिय-
चित्ते (उबिग्गे) हि वंघेउं कट्ठपंजरे खित्तो । तस्स सुओ संठविओ रज्जे नामेण पुंडरिओ ॥३३॥ निस्सारिऊण मुक्को पउ-
मक्खो भमइ तत्थ एगागी । चिक्कारं पावंतो नियदुचुरिएहिं सव्वत्थ ॥३४॥ सुजसो पुण मुणिवसहो सिद्धाणालोइऊण दुच्चरियं ।
उच्चरिऊण वयाइं खामेउं पाणिणो सव्वे ॥ ३५ ॥ नियक्कम्मफलं एय न परो अवरज्झइत्ति भावंतो । समभावो सव्वत्थवि विसे-
सओ तंमि नरनाहे ॥ ३६ ॥ पच्चक्खिऊण सव्वं आहारं पणयंपंचपरमेट्ठी । मरिऊणं सुहभावो पत्तो सबड्डसिद्धम्मि ॥ ३७ ॥
राया पुण किच्छेणं भिक्खामेत्तंपि पावए दुहिओ । तहविय पडणीयत्तं न मुंचए साहुवग्गम्मि ॥ ३८ ॥ अह तत्थेव य नयरं
काउस्सग्गम्मि संठिओ कहवि । तेणुज्जाणे दिट्ठो सोमो नामेण मुणिसीहो ॥ ३९ ॥ तो रोसारुणनयणेण लउडिवाएण
पड्डिदेसम्मि । हणिऊणं पक्खित्तो भूमीए सो महाभागो ॥ ४० ॥ तो भणियं मिच्छाउक्कडंति उड्डित्तु काउसग्गम्मि । पुणरवि

ठिओ पुणोडविहु पावेणं पाडिओ तेण ॥४१॥ एवं पुणो पुणोडवि हु वडंतो निग्घिणो इमो मुणिणा । आभोइऊण नाओ विउ-
लेणं ओहिनाणेण ॥४२॥ पवयणपडिणीयेत्ते साहुविघाइत्तणे य विन्नाए । धूमसिहाउ वमंतो मुहेण तो भणइ सो कुविओ ॥४३॥
रेटुट्ट ! सो महप्पा सुजसो अन्ने य साहुणो तुज्झ । जइ एवं अवराहे खभिहिंति सिवेकरसियमणा ॥४४॥ न उणो खमामि
अहयं ता नूणं अज्ज न भवसि अणज्जा ! । इच्चाइ जंपिऊणं सत्तट्ट पयाइं ओसरिउं ॥ ४५ ॥ मोत्तण तेयलेसं निदुट्ठो सो निवो
महापावो । मरिऊणुकोसाऊ सत्तमपुढवीसु उप्पन्नो ॥४६॥ साहू पुण आलोइयपडिक्तो चिन्नसुद्धपच्छित्तो । सुहरं चरिऊण तवं
उप्पन्नो तियसलोयम्मि ॥ ४७ ॥ पउमक्खो पुण तत्तो अहाउयं पालिऊण उवट्ठो । होउं सयंभुरमणे मच्छो मरिऊण तत्तोडवि
॥ ४८ ॥ अपइट्ठणे जाओ उक्कोसाऊ तहेव नेरतिओ । मच्छो होऊण पुणो जाओ छट्ठीइ पुढवीए ॥ ४९ ॥ तओ उवट्ठिऊणं
चंडालइत्थियत्ताए, तओ पुणोडवि छट्ठीए पुढवीए, तओ उरगेसु, तओ धूमप्पभाए, तओ पुणोडवि धूमप्पभाए,
तओ सीहेसु, तओ पंकप्पभाए, तओ मच्छो होऊण पुणरवि पंकप्पभाए, तओ ओलावयपक्खीसु, तओ वालुयप्पभाए,
तओ पक्खीसु उववज्जिऊण पुणोडवि वालुयप्पभाए, तओ पुणो २ सिरीसेवेसु उववज्जिऊण दो वारे सक्करप्पभाए, तओ
एवं मच्छेसु उववज्जिऊण दो वारे रयणप्पभाए, तओ पक्खीसु, तओ एगिंदियविगल्लिंदिएसु, तओ हीणपंचिंदियतिरियमणुय-
देवेसु, तओ पुणोडवि तिरियनारागाइसु, एवं कत्थइ दट्ठे कत्थइ च्छिन्ने कत्थइ भिन्ने सबत्थवि सत्थोवहए महादाहप्रलिच्छिन्ने
चेव मरणमणुहर्विसु, एवमणंताओ ओसप्पिणीओ अणंतजम्ममरणाभिहुओ ठाणे अणाइक्खणीयसमणुभूयाणंतदुक्खो
संसारजलहिमवगाहिऊण एत्तो अइकंताणंतरे भवे वसंतउरे नयरे सिन्धुदत्ताभिहाणगाहावइकुलंसि पुत्तत्ताए उववज्जित्ता

मज्झिमवए य तावसवयं पडिवज्जित्ता तत्थ य अन्नाणतवं काज्जण सो एस तुह सुयत्ताए उववन्नोत्ति, तन्नं देवाणुप्पिया ! एस अणाइमिच्छदिट्ठी इसिघायणपडणीयाए तिवक्कम्मं समज्जिज्जण अणंतेसु भवेसु तस्स फलसमुदयं अणुहविज्जण इयाणिं इमिणा वाहिवेयणपयारमेत्तेण तस्स चैव कम्मस्स फलसेसं किंपि समणुहवइत्ति, इय थोवदियहेहिं चैव अणुहूयतक्कम्मसेसे सुचिही इमेहिं रोगेहिं । इअ सोज्जणं कुमरो, भयसंवेगेहिं आउलिजंतो । तक्खणमेव य रोगेहिं किंपि परिसुक्कदेहो य ॥५०॥ नमिज्जण मुणिं जंपइ सामिय ! अन्नाणमूढहियएण । दुट्ठेण मए विहियं जं घोरं एरिसं पावं ॥ ५१ ॥ ता तस्स विघायविहाणपच्चलं किंपि कहसु पसिज्जणं । देवगुरुधम्मतत्तं अन्नाणंधस्स मह नाह ! ॥ ५२ ॥ तो केवल्लिणा देवो सबन्नू सेसवित्थरो कहिओ । सम्मत्तजुओ धम्मो दुविहो जीवाइत्तं च ॥ ५३ ॥ पडिवन्नं कुमरेणं सम्मत्तं तह अणुव्वयाइओ । धम्मो पच्चक्खायं तिविहं तिविहेण मिच्छत्तं ॥ ५४ ॥ भद्दगभावं रायावि उवगओ पणमिज्जण भत्तीए । तं मुणिवरं पविट्ठो नयरं कुमरेण सह हिट्ठो ॥५५॥ अन्नत्थ विहरिओ केवलीवि भत्तीए रायतणओडवि । पूयंतो सबन्नू देंतो साहूण दाणाइ ॥ ५६ ॥ रहजत्ताइपभावणनिरओ चेईहरेसु सयकालं । निच्चंपि सुयहराणं मूले धम्मं निसामंतो ॥ ५७ ॥ वजंतो जत्तेणं परत्तिथिक्कुत्तिथिसेवणाईयं । मुक्को रोगेहिं बहिं अंतोडविय असुहक्कमेहिं ॥ ५८ ॥ तो इण्हिचिय जायं मन्नंतो अप्पयं दढसरीरो । सयलज्जणसलहणिजं थिर-सम्मत्तो कुणइ धम्मं ॥५९॥ अह अन्नया स जक्खो अवयरिज्जणं धणंजए पत्ते । पभणइ तुज्झ सरीरं कुमार ! पउणं मए विहियं ॥ ६० ॥ ता महिससयं तं देसु मज्झ जं इच्छियं पुरा तुमए । जत्तं पइदियहं वंदणं च जइ सच्चवयणो सि ॥ ६१ ॥ अह ईसि विहिसिज्जणं भणिओ कुमरेण सो महाजक्खो । मोत्तूण पसायं तस्स नाणिणो नत्थि भुवणेडवि ॥६२॥ अब्बो जेण सरीरं विहियं

सोरोहिं वञ्जियं मज्झ । न य कुंथुस्सवि एण्हिं अहियं चित्तेमि मणसावि ॥ ६३ ॥ न नमह य मज्झ सीसं मोत्तुं रागाइदोस-
परिसुक्कं । देवं पंचमहव्वयसुत्थे माहू य अन्नस्स ॥ ६४ ॥ इवाइ जंपिए निवसुएण विष्फुरियकोवदुण्णेच्छो । जंपइ जक्खो जइ
एवयुवगयं तुज्झ रे दुट्ठ ! ॥ ६५ ॥ ता कूडधम्मवामोहियस्स अलिण्णवायनिरयस्स । जइ मोडेमि न सिग्घं माहव्वमहीरुहं तुज्झ
॥ ६६ ॥ ता न सुरोडहं सरीरगं च तुह सजयं मए विहियं । इवाइ जंपिज्जणं कहिंपि तत्तो गओ जक्खो ॥ ६७ ॥ निवतणओडवि
अणाउलचित्तो धम्मं करेइ थिरसत्तो । जक्खोडवि नियह छित्ते देसेइ य भीराणसयाइ ॥ ६८ ॥ नय तस्स किंपि पनहइ सत्तेक्क-
धणस्स धम्मनिरयस्स । वहइ पओसं तत्तो अहिययरं तम्मि कुमरम्मि ॥ ६९ ॥ तस्स य नयरस्स वहिं अमरनिकेयाभिहाण-
उज्जाणे । अत्थि मणिकणयरइयं विसालमुच्चं जिणाययणं ॥ ७० ॥ कट्ठाणगाइदिवसे महिमं काऊण तत्थ सो कुमरो । बहू-
परियणसंजुत्तो कहिंपि संसाइ विणियत्तो ॥ ७१ ॥ तस्स य जक्खस्स धणंजयस्स मग्गंमि संठियं भवणं । जा अखिवंतो
दिट्ठिंपि चह्छिओ तं विलंघेउं ॥ ७२ ॥ ता धाविज्जण कुद्धेण तेण जक्खेण कुमरपरिवारो । सबोडवि थंमिओ उतमेइ रुहिरं च वयणेहिं
॥ ७३ ॥ तो होऊणं गयणम्मि हक्किओ गुज्झगेण सो कुमरो । रे कूडधम्मगघिय ! मज्झ पणामंपि न करेसि ॥ ७४ ॥ महिससयं
ता मे देसु इच्छियं इहरहा सपरिवारं । तुममेव मारिज्जणं देमि बलिं भूयनगस्स ॥ ७५ ॥ तमपंच्छतो कत्थइ सामरिसो गुज्झगं
भणइ कुमरो । जइ आउयंपि बलियं ता मारिज्जइ न कोडवि तए ॥ ७६ ॥ अह कइवि तंपि तुहुं ता जाए इहरहावि मरियत्ते ।
को मदइ जिणधम्मं पत्तमणंताउ कालाओ ? ॥ ७७ ॥ तो अमरिसजुत्तेणं उक्खिविज्जणं गुज्झगेण सो कुमरो । अप्फालिओ सिलाए
आसम्महीहरगयाए ॥ ७८ ॥ तो मुच्छावसधुम्मंतलोयणो वेयणाए अभिभूए । चेट्ठारहिओ कंडुव संठिओ तत्थ खणमेगं

॥ ७९ ॥ अह कहवि वेयणाए नट्टाएँ भणइ पुणरवि स जक्खो । जइ जीवघायभीरू न देसि रे महिसए मज्झ ॥८०॥ ता मा देसु तहाविह पणामेत्तं करेसु मह निच्चं । तो परिवारसमेयं अज्जवि सुहियं करेमि तुमं ॥ ८१ ॥ आराहिओ य विणएण देमि रज्जं अहं चिय नराणं । आणेमि विउललच्छिं आरोगाईणि य सुहाणि ॥ ८२ ॥ मोत्तण ममं तम्हा को देवो तिहुय-
णेऽवि किर अन्नो ? । जस्स कए अप्पाणं भुल्लो एवं विडंवेसि ॥ ८३ ॥ ता भणिओ कुमरेणं दयालुओ तुह न देमि तो महिसे । रा पुण जीवदया मे उवदिट्ठा जेण देवेणं ॥८४॥ तं वंदामि नमंसामि तं च तस्सेव किं करो अहयं । जो पुण तुमं संयचिय जीवे पत्थेसि वहहेउं ॥ ८५ ॥ तस्स पणामं पकरेमि कह अहं ? जेण इयरलोएवि । पूइजंति दयालू जइणो नहु मच्छवहगाई ॥८६॥ अन्नं च ममं सुहियं करेसि कत्तो ? तुमं महाभाग ! । रागद्वोसवसट्ठो दुहिओसि जमप्पणो चेव ॥८७॥ रागो य अप्पए निग्गुणेवि तुह पणमिएसु य जणेसु । अम्हारिसेसु दोसो ससिकरविमले य जिणधम्मे ॥८८॥ रागद्वोसवसित्तं च पाणिणं मुणसु सयलदुहहेउं । न य मम कज्जं रजाइएहिं भवदुक्खवेहज्जहिं ॥८९॥ न य ताइं तए दिज्जंति किंतु जम्मंतराइसुकएणं । तं पुण जायइ सम्मं सुक्कयं जिणसासणरायाणं ॥ ९० ॥ सिवसोक्खे य निविट्ठं मज्झ मणो तं च कह तुमं देसि ? । सयमेव भवदुहट्ठो भवदुहमुक्कं जिणं मोत्तुं ॥ ९१ ॥ तम्हा नमिज्जण जिणं नमिज्जए तिहुयणोऽवि को अन्नो ? । न हि कमइ लवणतोयं पीए दुद्धोयहिजलम्मि ॥९२॥ अट्ठाणे य पसंससि अप्पाणं गरुयअंतरे भुल्लो । नहि अंवाण य सट्ठा नियत्तए अंबिलीयाहिं ॥ ९३ ॥ ईसिवियसंतमालइकलियामयरंदपणपरितुट्ठो । कत्थ वियारिजइ सोऽवि महुयरो कइरकुसुमेहिं ? ॥९४॥ लीलाकरेणु-
करगहियसरससल्लइदलगगदुल्लिओ । कह हीरइ करिकलहो अइनीरसफरुसवासेहिं ? ॥९५॥ जइ य तुमं वरदेवो देवगुणा संति

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५२६॥

तुज्झ सब्बेऽवि । ता कारेसि पणांमं बलिमड्डाए ममं कीस ॥९६॥ नहि अप्पणोऽवि गरुया गुणे पयासंति अप्पणो चेव । एमेव पत्तभूयं सरियाओं सरंति सरिनाहं ॥९७॥ का गुणगुरूण हाणी बहु मच्चिंति जइ न इयरेहिं ? ॥ किं झिज्झइ रविणो जइ न बहुमओ सो उल्लयस्स ? ॥ ९८ ॥ इय तेण कओ जक्खो निरुत्तरो गरुयनिउणवयोहिं । तो परिकुविओ एसो विउव्वए कुमरदेहम्मि ॥९९॥ सीसच्छिक्कन्नउरंदतनिस्सिया वेयणाओं तिवाओ । जा एकाविहु जीयं हरेइ नियमेण इयरस्स ॥१००॥ तहुक्खसल्लियतणू संजाओ सब्बा विगयचेट्ठो । गुरुसत्तसारघडिओ तहवि सयं चिन्तए कुमरो ॥ १०१ ॥ रे जीव ! तए पत्तो निव्वुइपुरपत्थिएण सत्थाहो । देवो सिरिसवन्नू अपत्तपुव्वो भवारत्ते ॥ १०२ ॥ ता इमिणच्चिय चित्तट्ठिएण मरणां पि तुज्झ कल्लाणं । एयंमि पुणो सुक्के होसि अणाहो जियंतोऽवि ॥ १०३ ॥ केत्तियमेत्तं च इमं दुक्खं तुह जिणमए अपत्तम्मि । पावियअणंतपोगलपरियदुदुहस्स नरएसु ? ॥ १०४ ॥ इय तस्स अन्नड्डंमं अवहीए जाणिऊण सो जक्खो । अहियं कुविओ गयणे सिलं मंहंतं विउव्वेइ ॥ १०५ ॥ भणइ य कुमार ! इण्हिं सपरियणो भो तुमं विणस्सिहिसि । अज्झविय णाममेत्तेण देमि जीयं च रिद्धिं च ॥ १०६ ॥ तो वीसत्थं कुमरो पभणइ मह भंगुरं बहिं देहं । जइवि विणासिहिसि तुमं भिच्छाभिनिवेसओ कहऽवि ॥१०७॥ तहविहु जिणचलणुप्पल्लीणस्स मंहंतरंगदेहस्स । न तए न य सक्केणं अन्नेणवि कीरए नासो ॥ १०८ ॥ तम्मि य अविणट्ठे मज्झ किंपि ण विणस्सए तुमं तम्हा । जं रुच्चइ कुणसु तयं को तुज्झ निवारओ एत्थ ? ॥ १०९ ॥ इय नाऊणं कुमरस्स साहसं निचलं च सम्मत्तं । विम्हइयमणो चित्तइ जक्खो विहडंतभिच्छत्तो ॥ ११० ॥ पेच्छह कह सत्तमिमस्स कहव धम्मस्स निचला बुद्धी ? । मह पुण अणञ्जकजाणुवत्तणं पेच्छह अउवं ॥१११॥ जीवदयालुत्ति

इमो सरीरकजेऽवि न हणए जीवे । मह पुण कज्जाभावेऽवि ताण हणणंमिसग्गाहो ॥११२॥ तो दूरे चिय चिट्ठउ सो देवो जो इमस्स थोयवो । एएणवि विजिओऽहं गुणेहिं सत्तेक्कसारेहिं ॥ ११३ ॥ तो जुत्तं चिय एयं जं केवलगुणविणिम्मिओ एसो । ण कुणइ मज्झ पणामं गुणलेसेणावि सुक्कस्स ॥ ११४ ॥ इय निम्मलक्कुमरगुणोहरंजिओ संभमेण सो जक्खो । संहरिऊणुवसग्गे नमिउं च कमेसु तस्सेव ॥ ११५ ॥ पभणइ धब्बोऽसि तुमं जयम्मि सलहिज्जेसे तुमं चेव । इय वीयरायचलणेसु जस्स तुह निच्चला भत्ती ॥११६॥ अज्जप्पभिई मज्झवि सोच्चिय देवो गुरुवि सो चेव । तत्तंपि तं पमाणं जं चिय तुमएच्चिय पवन्नं ॥११७॥ एत्तो य अहं निदेसकारओ तुज्झ चेव गुणनिहिणो । धम्मगुरू मज्झ तुमं जाओसि जओ परमबंधू ॥ ११८ ॥ एवं थुवंतेऽविहु मज्झत्थो चेव चिट्ठए कुमरो । तो नमिउं भणइ सुरो जइवि महप्पा निरीहोसि ॥११९॥ तहविहु विसमदसाए सुमेरज्ज ममं अणु- गमहं काउं । होइ निरीहाणवि उत्तमाण पणएसु कारुन्नं ॥१२०॥ अह भणियं कुमरेणं भइ ! तए उज्जमं कुणंतेण । जिणधम्ममे अग्गाणं सबंपि कयं किमन्नेण ? ॥ १२१ ॥ तो कुमरगुणावज्जियहियओ तं खामिउं बहं जक्खो । सट्ठाणं अणुपत्तो गओ कुमारोऽवि नियगेहं ॥ १२२ ॥ अह अन्नया नरिंदे जाए जससेसयम्मि संठविओ । निवविक्रमो कुमारो रज्जम्मि महास- मिद्धम्मि ॥ १२३ ॥ जाओ सामी महिकाभिणीएँ सो चउसमुद्दरसणाए । पसरियपरमपयावो पयट्ठियासेसनयमग्गो ॥ १२४ ॥ रम्ममेहिं जिणवरेहिं विहसियं तेण सयलमहिवलयं । पाएण सबलोगो विहिओ जिणसाहुययभत्तो ॥ १२५ ॥ एत्तो य अत्थि राया कलिंगविसयाहिवो जम्मो नाम । देवयवरलंभवसा न हारए सो य समरम्मि ॥ १२६ ॥ तो लूउंतो विसए पत्तो निव- विक्रमस्स सीमाए । आंगंतूण य समुहं रुद्धो सो माणिणा तेणं ॥१२७॥ दुक्को य तस्स पढमे दिणम्मि निवविक्रमस्स सेणाणी ।

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञ
भव-
भावना ॥
॥५२८॥

नृप-
विक्रमा-
ख्यानं ।

॥५२८॥

सो हयपहओ विहिओ जमेण न्हो य सो श्चि ॥१२८॥ तो आदनो निवविकमोऽवि नाऊण तस्स वरलद्धि । काउं तिन्नुववासे सुमरेइ धणंजयं जक्खं ॥ १२९ ॥ पत्तो य तक्खणेणं सो तत्थ निवेइयं च तं सव्वं । भणियं च तेण नरवर ! केत्तियमेत्तं च किर एयं ? ॥१३०॥ तम्हा पभायसमए दुक्खसु तं चैव समरंगम्मि । अजिइदियं व मयणस्स नेमि तुह जेण वसमेयं ॥१३१॥ अह खोभंतो नियबलभरेण भुवणंपि तस्स वयणेण । दुक्को रणम्मि सरो रायनिवविकमो तस्स ॥ १३२ ॥ तस्स य सेत्ते अमरेण तह कयं जह न कस्सवि सरीरे । पहवइ परबलमुक्कं तोमरकुंताइयं सत्थं ॥ १३३ ॥ निवविकमवलमुक्कं तु इयरसेन्नम्मि करि-
वरइणं । तणलेदुमाइयंपिहु परिणमइ सुदिंसत्थं व ॥ १३४ ॥ इय जुज्झंताण खोणेण चैव जाओ जमो विरलसेत्तो । तो बंधिऊण निवविकमेण गहिओ हडेणोसो ॥ १३५ ॥ दीणोहिं चयणेहिं पभणइ देवेण मह वरो दिन्नो । तस्स बलेणं एयं पावेण मए कयं सव्वं ॥१३६॥ नवरं तस्सवि एयं पञ्चवसाणं वरस्स ता इण्हि । मुंच पसायं काउं न पुणो एवं करिस्सामि ॥ १३७ ॥ निवविकमेण भणियं मणिमंतोसहिपुरादिया चैव । होति सफला न मुचइ पुरिसो जा निययपुत्तेहिं ॥ १३८ ॥ नासंति चक्खिणोविहु तव्विगमे सोलसामरसहस्सा । रयणनिवहोऽवि जायइ विहलो को एत्थ पडिवंधो ? ॥ १३९ ॥ किंतु न पहरेमि अहं सत्तूसुवि दीणयं पवन्नेसु । इय मुक्को सि करेज्जसु पुणोऽवि मा सिक्खियं तुमए ॥ १४० ॥ दाऊण कणयतुरयाइ किंपि सम्माणिऊण सो मुक्को । निवविकमोऽवि बलिउं पत्तो निगरायहाणीए ॥१४१॥ पालइ य महिं सोक्खेण तम्मि निहे-
सकारए जक्खे । बहुसुरज्जुए कुणंते सन्निज्झं विसमकजेसु ॥ १४२ ॥ चाहिं निग्गच्छंतो नयराओ अन्नया स नरनाहो । वरकुं-
जरसंधगओ नरवरभडकोडिपरियरिओ ॥ १४३ ॥ कप्पियतोरणमालं सित्तं घणघुसिणचंदणरसेण । पेच्छइ मेहं इब्भस्स

नयरसेट्टिस्स धणयस्स ॥ १४४ ॥ पमुइयचिचो पविसइ य तत्थ सिंगारिओ नयरलोओ । गहियऽक्खवत्तवरयणकणय-
मणिनिम्मियाहरणो ॥ १४५ ॥ हरिसुत्तालपहोलिरथणवट्टखलंततुट्टहारलओ । रमणीयणोऽवि नच्चइ ऊसियसुयरणि-
रमणिवलओ ॥ १४६ ॥ जियकलंकंठरवाओ गायंति मणोहरं अविहवाओ । पविसंति पाडलाइं कयवरहरनट्टगेयाइं ॥ १४७ ॥
अंगणसंठवियसुवन्नपुव्वकलसेहिं रुद्धसंचारो । दारट्टिओ पहिट्ठो सवणसुहं पढइ बंधियणो ॥ १४८ ॥ दिज्जंति महादाणाइं
तत्थ खज्जंति विविहखजाइं । पिज्जंति पाणयाइं संमाणिज्जंति विद्धजणा ॥ १४९ ॥ मणिक्कणयसिंगियाहिं छंटिज्जइ कुंकुमेण
सयलजणो । कुसुमविलेवणंतवोलपउरवत्थाइं दिज्जंति ॥ १५० ॥ तह तस्स घरे सबो हरिसपसत्तो जणो परिब्भमइ । अप्पाण-
यंपि न जहा मुणेइ जाओ अणप्पवसो ॥ १५१ ॥ तह दट्टुणं रत्ता पुट्ठं किं हरिसकारणं एत्थं ? । कहियं केणइ कल्लम्मि देव !
पुत्तो इहं जाओ ॥ १५२ ॥ इय सोऊणं राया वाहिं काऊण आसवाहणियं । नयरुज्जाणसिरिं चिय जा दट्टुणं पडिनियत्तो
॥ १५३ ॥ ता पेच्छइ तम्मि घरे सोच्चिय लोओ महंतसदेणं । रोयइ करुणसरेणं हा हा किमियंति जंपंतो ? ॥ १५४ ॥
वच्छत्थलाइं पिट्टइ विलवइ मुच्छइ पडइ उट्टइ य । ताडइ सीसे तोडइ भूसणे फाडए पोत्ते ॥ १५५ ॥ इय गहगिहीयदेहं
परव्वसं तं जणं निएऊण । विम्भियहियओ राया पुच्छइ हा किमिह जायंति ? ॥ १५६ ॥ अह केणइ विन्नत्तं देव ! अपुत्तस्स
धणयसेट्टिस्स । जो उप्पन्नो पुत्तो कहिंपि उवयाइयसएहिं ॥ १५७ ॥ सो केणइ रोगेणं उवसंहरिओ इहं खणद्धेणं । तयणु
घसक्कियहियओ अत्थमिओ घणयसेट्टीवि ॥ १५८ ॥ इय असमंजसमाइन्निऊण वेरगमुवगओ राया । पभणइ हट्ठी भवविल-
सियाण पजंतविरसाणं ॥ १५९ ॥ जेहिं चिय वयणेहिं गीयं तेहिंपि रुज्जए इण्हि । ता नूणमिंदयालंपि एरिसं न हवइ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५३०॥

विचितं ॥ १६० ॥ तो विन्नत्तो सचिवेण देव ! गम्मउ पुरो इहं जाव । नीहरइ सवजाणं कसायवीरेहिं चिंचइयं ॥ १६१ ॥
तत्तो विरत्तचित्तो भवस्स राया गओ सयं गेहं । दिवसं रत्तिं च गमेइ कहवि तं चेव चिंततो ॥ १६२ ॥ एत्थंतरम्मि सम्मत्त-
दायगो केवली विहरमाणो । पुणरवि पत्तो नाऊण निवइणो चरणसमयंति ॥ १६३ ॥ वद्धाविओ नरिंदो हिट्ठुजाणपाल-
एण तओ । विउलं च पारिओसियदाणं वियरइ निवो तस्स ॥ १६४ ॥ वंदणहेउं मुणियो य तस्स गरुयाइ नियविभूईए ।
चंदेययउजाणे गओ नरिंदो पसोएण ॥ १६५ ॥ काउं पयाहिणतियं विहीइ नमिऊण उचियदेसम्मि । उवविट्ठस्स
परिसस्स तस्स नाणी कहइ धम्मं ॥ १६६ ॥ अह अवसरम्मि राया पुच्छइ भयनं ! गिहिम्म धणयस्स । अइविम्हयंसजणयं
कह तं असमंजसं जायं ? ॥ १६७ ॥ तो भणियं केवलिणा वियंभियं अंतरंगलोयस्स । केत्तियमेत्तं पुच्छसि अणंतचारियस्स ?
नरनाह ! ॥ १६८ ॥ कः पुनरसौ भगवन् ! अन्तरंगलोकः ? , केवलिना प्रोक्तम्—महाराज ! श्रूयतामवहितैः, समस्तीह
भवावर्त्तपुरे मोहराजो नाम नरेन्द्रः, ततो राज्ञा सकौतुकं किंचिदौत्सुक्यमवलम्ब्य प्रोक्तं—भगवंस्ततः ? , केवलिना
प्रोक्तं—महाराज ! तस्य नरपतेरतीव वल्लभः सदा सन्निहितो गवलगरलव्यालजीमूतकान्तिः प्रकृतिसमुद्रतात्मा समुन्नतहृदयो
विकटगतिर्भिथ्याभिमानो नामा महासुभटः समस्ति, येनाक्रान्तमूर्त्तयः प्राणिनोऽमी विदधत्यवस्तुष्वपि वस्तुवद्धि विक-
ल्पयन्ति क्षणभंगुराण्यपि स्थेयांसि पश्यन्त्यसारमप्यात्मानमिन्द्रचक्रवर्त्तिभ्योऽप्यधिकं (अं० १००००) नृत्यन्ति सोन्मादं
गायंति सोत्कण्ठं न निरीक्षन्ते समदृष्ट्वा निष्ठीवन्ति निजस्कन्धस्याप्युपरितनभागेन भ्रमन्ति विकटं गणयन्ति तृणवत् परं
सर्वथा विडम्बनाप्रायशब्दाद्युपभोगप्रमत्ता न चेतयन्त्यात्मानं परित्यजन्ति धर्ममकृत्यानि, ततः परलोकवार्तामप्यचिन्तयंतः

नृप-
विक्रमा-
ख्यानं ।

॥५३०॥

कुर्वन्ति तास्ताः संविग्नजनशोचनीयाः प्राकृतजनोपहासपदवीसमापन्नाश्चेष्टाः, ततः प्रथमं स मिथ्याभिमानसुभटस्तेन राज्ञा धनदश्रेष्ठिगृहे पुत्रजन्मसमये प्रेषितः, ततो नगराभिर्गच्छता महाराजेन यद् गृहीतनर्त्तनादिचेष्टितं तस्य श्रेष्ठिनो गृहे दृष्टं तत् सर्वं तत्प्रेरितेनैव तेन श्रेष्ठिना विहितं, नात्मवशेन, अपरं च-तस्यैव मोहमहानरेन्द्रस्यान्तरङ्गः शोकनामा सुभटः समस्ति, यद्वशीकृता एते देहिनः प्रकृष्टसत्त्वनिधयोऽपि सद्यः प्रकटयन्ति दैन्यं कुट्टयन्ति शिरांसि ताडयन्ति उरांसि मूर्च्छन्ति मुहुर्मुहुः लुठन्ति शुद्धं वसुधातले रुदन्ति निवदितवदनाः शोचन्ति प्रसारितचरणाः आक्रंदन्ति विस्मरं, ततो हा तात ! हा मातारित्यादि पूत्कुर्वन्तः कुर्वन्ति तास्ताः सद्बुद्धिजनशोचनीयाश्चेष्टाः, ततो मिथ्याभिमानसुभटस्य पृष्ठत एवासौ शोकनामा सुभटस्तस्यैव बालकस्य मरणसमये तेनैव महीभृता प्रेषितः, ततः प्रविशद्भिर्दृष्टं भवद्भिः क्रन्दनादिकं चेष्टितं यद् गृहे तस्य तत् सर्वं, तद्-विजृम्भितं महीनाथ !, तस्य राज्ञो विचेष्टितम् । भवावर्चपुरे भङ्गैर्विचित्रैर्जृम्भते हि सः ॥१॥ यतः प्रेषयति क्वापि, रतिहास्यभटौ समम् । पृष्ठतोऽरतिशोकाख्यौ, दुष्टः प्रेषयति क्षणात् ॥२॥ क्वापि हर्षभटं प्रेष्य, विषादं प्रेषयत्यसौ । क्वापि स्नेहं समादिश्य, द्वेषमादिशति क्षणात् ॥ ३ ॥ विश्रम्भमृत्युं व्यापार्य, तत्रैव तनुते भयम् । मदमादिश्य कुत्रापि, दैन्यमाविष्करोत्यसौ ॥ ४ ॥ मत्सरेष्यज्जुगुप्सादिस्वभृत्यैरपरैरपि । विश्वं विडम्बयत्येष, राजन् ! नानाविडम्बनैः ॥ ५ ॥ अन्यच्च किं बहूक्तेन ?, त एव न विडम्बिताः । अनेन दुष्टभूषेन, ये निर्दृष्टिपुरीं गताः ॥ ६ ॥ ततोऽतिगुरुसंवेगभावितेन महीभृता । मोहचेष्टितभीतेन, प्रणम्याभिहितो गुरुः ॥ ७ ॥ मिथ्यात्वोदधिगगनोऽहं, भगवन्नुद्धृतस्त्वया । विधेहि करुणां बोधे !, प्रसादमधुनापि तम् ॥ ८ ॥ मोहराजभटोद्गीतिमतिक्रान्तां सुखावहाम् । द्रुतं गच्छामि येनाहं, तां पुरीं निर्वृतिं पराम् ॥

॥ ९ ॥ ततः केवललिना प्रोक्तं, युक्तमेतद् भवादृशम् । व्रज त्वं तत्र मत्साधुमार्थमासाद्य सत्वरम् ॥१०॥ ततो हृष्टो महीपाल-
श्चन्द्रसेनाभिधं निजम् । पुत्रं राज्ये समादिश्य, दत्त्वा दानमनल्पकम् ॥ ११ ॥ धनंजयादिकेदेवमण्डलेशादिकर्त्तारैः । कृते
महोत्सवे हृष्टैर्जिनचैत्येषु सर्वतः ॥ १२ ॥ व्रतं जग्राह तस्यान्ते, विधिना योगिनां पतेः । समं सामन्तमन्याद्यैर्लोकैरन्तःपुरेण
च ॥ १३ ॥ ततो सुनीशनिर्दिष्टसम्यग्मार्गेण निर्वृतिम् । गतः पुरीमसौ सर्वमोहव्यापासदूरगाम् ॥ १४ ॥

॥ इति नृपचक्रमराजचरितम् ॥

अन्ये तु विभवादिसम्पन्ना अपि जरासमागमेन दूयन्त इति दर्शयति—

अन्ने उण सवंगं गसिया जरक्खस्सीइ जायंति । रमणीण सज्जणाण य हसाणिज्जा सोअणिज्जा य ॥२९७॥

अन्ये तु तरुणा विभविनो रूपादिगुणान्विता अपि भूत्वा पश्चादकस्माज्जराशक्षसीग्रस्ता रमणीनां हसनीयाः सज्जनानां
शोचनीयाश्च जायन्त इति ॥ तदेवं ये विभवनयपराः विभववन्तो नीतिमत्तश्चेत्यर्थः, तेपामपि, न केवलं गर्भवासो वा बालत्वं
वा, तारुण्यमपि विडम्बनास्पदमेव, ये तु दारिद्र्योपहृता अनीतिमन्तश्च तेपामनीतिमतां परयुचतिरमणपरद्रव्यहरणवधैरकलह-
निरतानां दुर्नयधनानां नित्यं यानीह भवेऽपि दुःखानि तानि को वर्णयितुं शक्नोतीति दर्शयन्नाह—

इय विहवणयपराणवि तारुणंपि हु विडंवणट्ठाणं । जे उण दारिद्रहया अनीइमंताण ताणं तु ॥२९८॥
परजुवइरमणपरदवहरणवहवेरकलहनिरयाणं । दुन्नयजणाण निच्चं दुहाइं को वञ्चिउं तरइ ? ॥२९९॥

गतार्थे ॥ अनीतिमतां स्वरूपमुक्तं, अथ दारिद्र्योपहतानां लेशतो दुःखमुपदर्शयन्नाह—
नत्थि घरे मह दवं विलसइ लोओ पयट्छणओत्ति । डिंमाइं रुयंति तहा हल्ली किं देमि घरिणीए ? । ३००।
ठंति न मह ढोयंपिहु अत्तसमिच्छीइ गविया सयणा । सेसाविहु धणिणो परिहवंति न हु देतिं अवयासं । ३०१।
अज्ज घरे नत्थि घयं तेहं लोणं च इंधणं वत्थं । जाया व अज्ज तउणी कल्ले किह होहिइ कुडुम्बं ? । ३०२।
वड्डइ घरे कुमारी बालो तणओ न विटप्पइ अत्थे । रोगबहुलं कुडुम्बं ओसहमोह्लाइयं नत्थि । ३०३।
उक्कोया मह घरिणी समागया पाहुणा बहू अज्ज । जिन्नं घरं च हट्ठं झरइ जलं गलइ सवंपि । ३०४।
कलहकरी मह भज्जा असंबुडो परियणो पहू विरुवो । देसो अधारणिज्जो एसो वच्चामि अन्नत्थ । ३०५।
जलहिं पविसेमि महिं तरेमि धाउं धमेमि अहवावि । विज्जं सतं साहेमि देवयं वावि अच्चेमि । ३०६।
जीवइ अज्जवि सत्तू मओ य इट्ठो पहू य सह रुट्ठो । दाणिग्गहणं मग्गंति विहविणो कत्थ वच्चामि ? । ३०७।
इच्चाइमहा चिंताजरगहिया निच्चमेव य दरिदा । किं अणुहवंति सोक्खं ? कोसंबीनयरिणिप्पो व । ३०८।

नवापि गाथाः पाठसिद्धाः । कौशाम्बीनगरीविप्राख्यानकं तूच्यते—

वच्छाजणवयमज्जे कोसंबी नाम अत्थि वरनयरी । जा रायहंसचक्केहिं रेहइ सह जउणसरियाए ॥ १ ॥ आजम्मद-

रिदो तीह माहणो वसइ सोमिलो नामं । तो तस्स भोयणाई सम्मं संपडइ न कयाइ ॥२॥ करयरइ सया भज्जा रुयंति अण-
वरयमेव डिंभाई । पत्थंतोडवि न पावइ इच्छियकणभिक्षामाईयं ॥ ३ ॥ अह दुक्खिए गमंते कालं एयम्मि गुविणी भज्जा ।
पभणइ आणह मोहं कओवि मह धयगुडाईणं ॥ ४ ॥ तत्थ असंपजंते एयम्मिवि सो विणिग्गओ तत्तो । तस्स उवज्जणहेउं
दुक्खत्तो भमइ देसेसु ॥५॥ तह भममाणस्स य तस्स उयरभरणं पि जा न संपडइ । निविज्जो ताव गओ कत्थइ विज्जामढे भमिरो
॥ ६ ॥ एक्का य उवज्झाओ बहूण चट्ठाण वित्थरेण तहिं । परिकहइ नीइसत्थं तत्थ य अत्थो इमो पगओ ॥ ७ ॥ जाई रुयं
विज्जा तिन्निवि निवडंतु कंदरे विवरे । अत्थोच्चिय परिवट्ठु जेण गुणा पायडा होंति ॥८॥ विहवुज्जोएण विणा दरिहमंधया-
रपिहियाइं । सेसगुणगघवियाईवि नजंति न पुरिसरयणाइं ॥ ९ ॥ अलियं पि जणो धणइत्तयाण सयणत्तणं पयासेइ । परमत्थ-
बंधवेणवि लज्जिजइ क्षीणविहवेण ॥ १० ॥ होंतीइ होंती अणहोंतयावि जंतीइ जंति हुंतावि । जीई नीसेसगुणा जयउ जयउ
सा पुणो लच्छी ॥ ११ ॥ नीसेसमणोरहपूरणक्खमं सयल्लोयसामन्नं । साहीणं जाण धणं ते चिय जीवंति जियलोए ॥१२॥
किं जियइ दरिदो तेसु तेसु कजेसु विहवपरिहीणो । जो नियइ सयलदिरिमंडलाइं सुन्नाइं दीणमणो ? ॥१३॥ दुलहमउन्नाण
धणं दुलहं धणवज्जियाण सम्माणं । सम्माणवज्जियाण य नराण दुक्खं खणं पि न सुहं ॥१४॥ धणजीविएण मुक्कं दरिहमडयं
अमंगलभएण । न छिवंति नूण धणिणो दूरेण चिय परिहरंति ॥१५॥ तम्हा अज्जिणह धणं पयत्तओ जेण विवुहयाईयं । अण-
होंतयं पि पावह गुणनिवहं सयल्लोयंमि ॥ १६ ॥ एमाइ अवहियमणो सोउं सव्वं दरिहविप्पोडवि । पभणइ जाणामि इमं अहं पि
सयमणुहवेणावि ॥ १७ ॥ किंतु पसिज्जण तं किंपि कहइ जेणजिणेमि धणमहयं । अह भणइ उवज्झाओ एयं पि कहिजाए सव्वं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५३५॥

॥ १८ ॥ खेत्तं उच्छृणु समुद्रसेवणं जोणिपोसणं चैव । निर्वईणं च पसाओ खणेण निहणंति दारिदं ॥ १९ ॥ धणमत्थित्ति वणिजं किंचिवि अत्थित्ति करिसणं कुणइ । सेवा सयलाभावे साहसमवि अप्पणो भावे ॥ २० ॥ इच्चाइ निसामेउं जुत्तं मह साहसंति कयवुद्धी । भमिरो विप्पो पेच्छइ सदाणभोगं अववसायं ॥ २१ ॥ जोइयमेकं आराहए तयं परमविणयक्किच्चेहिं । चिरकालेण य तुहो सो जोई भणइ तं विप्पं ॥ २२ ॥ कीस ममं ओलगसि ? भो विप्प ! पयंपए तओ एसो । आजम्मदरिदोइहं दुहिओ सेवेमि तुह चरणे ॥ २३ ॥ तो जोइएण नीओ सो कत्थइ पद्यम्मि हुग्गम्मि । उवदंसियं च विवरं तहिं करे अप्पिओ कप्पो ॥ २४ ॥ कहियं च जहुवसग्गा अमुगा अमुगा य एत्थ होहिंति । तेसिं न वीहियवं तुमए तह ठाणपत्तो य ॥ २५ ॥ समिरुक्खपत्तमइएण खेच्छएणं रसं च वेत्तूणं । तुंवयमिमं भरेज्जसु महारसेणावि तेणेह ॥ २६ ॥ लोहाई धाऊओ कणगं होहिंति तो महिड्डीओ । होहिसि तं छेत्तूणं दारिदतरं समूलपि ॥ २७ ॥ इय सिक्खं वेत्तूणं साहसमन्नलंविऊण सो विप्पो । घेत्तूण भणियविहिणा रसं विलाओ विणिक्खवंतो ॥ २८ ॥ तो जोइएण भणिओ रक्खेज्जसु भो महापयेत्तेण । अइदुलहं रसमेयं दारिदुहाण नित्थरणं ॥ २९ ॥ विप्पेणं पडिवन्नं एयं तत्तो पुणोऽपि पुणोऽपि पुणो विहु पुणो खणेणं च सिक्खविओ ॥ ३० ॥ इय जोइयम्मि एयम्मि सिक्खवंते पुणो २ चैव । पावोदएण विप्पस्स तह मणे उड्डिओ कोवो ॥ ३१ ॥ जह सागपत्तकय दुन्नएण वड्ठो रसो समग्गोवि । तो नाऊण अजोगो परिचत्तो जोइएणेसो ॥ ३२ ॥ गामाणुगाममह सो भममाणो भिक्खमवि अपावंतो । दारिददुक्खिओ दीणमाणसो आगओ गेहे ॥ ३३ ॥ भज्जाइ पुच्छिओ जा कहेइ सो पुव्वइयरं सबं । तोऽभग्ग वज्जनिट्ठुर वव-
सिओ कह तुमं एवं ? ॥ ३४ ॥ जइ तुह चैव हियत्थं सिक्खा सा जोइएण तुह दिन्ना । तो कह गओसि कोवं पाविट्ठ अयाणुय

दारिद्र्ये
कोशांभी-
विप्रकथा ।

॥५३५॥

कयग्व ! ॥३५॥ किंतु न अट्टीसुवि तुज्झ लक्खणं अत्थि जेण कह्यावि । दारिद्रदुहसएहिं एएहिं खणपि मुच्चिहिसि ॥३६॥
इय भज्जाए निम्भत्थिउण बहुएहिं दुसहवयणेहिं । गेहाओ निच्छहो सो विप्पो निगओ दीणो ॥ ३७ ॥ पच्छायावपरद्धो
निंदंतो अप्पयं भमइ देसे । दारिद्रदुहाभिहओ छुहाए निहणमणुत्तो ॥ ३८ ॥ इति कौशाग्नीचिप्राख्यानकं समाप्तम् ।
तदेवं सर्वप्रकारैस्तारुण्यावस्थायां सुखाभावमुपदर्शयित्वा वृद्धावस्थां चाभिधातुकाम आह—
इय विहवीण दारिद्राण वावि तरुणत्तणेवि किं सोक्खं ? । दुहकोट्टिकुलहरं चिय बुद्धत्तं नूण सव्वेसिं । ३०९
स्पष्टा ॥ यथा च बृद्धत्वं दुःखकोट्टिकुलगृहं तथा प्रागेव दर्शितमित्याह—

एयस्स पुण सरूवं पुर्विंपि हु वन्नियं समासेणं । वोच्छामि पुणो किंचिवि टाणस्स असुन्नयाहेउं । ३१०
सुगमा, नवरं एतस्य बृद्धत्वस्य पूर्वमशरणत्वभावनायां 'अह अन्नदिणे पलियच्छले' त्यादौ ॥ यथाप्रतिज्ञातमेवाह—
थरहरइ जंधजुयलं जिज्झइ दिट्ठी पणस्सइ सुईवि । भज्जइ अंगं वाएण होइ सिंभोऽवि अइपउरो । ३११
लोयाम्मि अणाएज्जो हसणिज्जो होइ सोयणिज्जो य । चिट्ठइ घरम्मि कोणे पडिउं मंचंमि कासंतो । ३१२
बुद्धत्तांमि य पुत्ता भज्जा भूया बधूयणो वावि । जिणदत्तसावगस्स व पराभवं कुणइ अइदुसहं । ३१३

तिष्ठोऽपि सुगमाः, नवरं बृद्धत्वे एतत् प्राक्तनगाथाद्वयेऽपि सम्बध्यते, जिनदत्ताख्यानक्रममभिधीयते—
सावत्थी नाम पुरी जीए समयत्तकरिषडाएव । मग्गणसिलीसुहेहिं उवजीविजंति दाणाइ ॥१॥ जिणदत्तो नाम तहिं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५३७॥

सेढी परिवसइ इड्डिसम्पन्नो । जो सावओऽवि निच्चं आवइरहिओ गमइ कालं ॥ २ ॥ तस्स य बहुओवाइयसएहिं चउरो सुया समुप्पन्ना । धेवदिणेहिं कलाओ गहिऊण कमेण परिणीया ॥३॥ जोव्वगपत्ता य गिहं चिंतंति कुणंति सयलववहारं । किं बहुणा ? निययपिया विहिओ सबत्थ निच्चित्तो ॥३॥ जिणदत्तस्स य मित्तो विमलो नामेण विज्जए तत्थ । भणिओ एएण तओ जिणदत्तो एयमेगंते ॥४॥ बुद्धत्ते तुह पुत्ता विसंवइस्संति ता न सबंधि । धणमेयाणं तुमए कहियव्वं इहरहा पच्छा ॥५॥ सोइहिसि बुद्धभावे जिणदत्तो भणइ मह सुया एवं । काहिति न कइयाविहु विमलो तं भणइ किं बहुणा ? ॥६॥ पेच्छिहिसि तुमं सयमवि अवगन्ने ऊण तो तयं मित्तं । जिणदत्तेणं कहिओ विहवो सबोऽवि पुत्ताणं ॥७॥ तेहिंवि नियमज्जाओ भणियाओ ससुरयस्स अणुदियहं । भोयणसयणार्इहिं विणयमखुणेण कुंवंति ॥ ८ ॥ तो अइसयबुद्धत्ते कासंतो जाव चिट्ठए एसो । सुण्हाओवि जाएहिं सुएहिं पत्ताओ पोढत्तं ॥ ९ ॥ ता सिद्धिंति अणुदिणं तं विणयं ससुरयस्स सखाओ । तो सीयंतो एसो साहइ पुत्ताण नियदुक्खं ॥१०॥ तो भज्जाओ तज्जंति जाव ता समुदएण एयाओ । वड्ढति कलयलंतीओ एस अइबुद्धभावेण ॥ ११ ॥ अम्ह कयं विवरीयं णिण्हइ सयलं पि जं कुणंतीणं । विणयं अक्खुणेणं अम्हाणं झंखए एवं ॥ १२ ॥ तो पुत्तेहिं सामत्थिऊण छन्नो निरूविओ पुरिसो । धुत्तीहिं लक्खिओ सो भज्जाहिं पुणोऽवि तो विणयं ॥१३॥ कुंवंति तहच्चिय ससुरयस्स तस्स य अलक्खभावेण । भोयणतंबोलाइ पुरिसस्स कुणंति उचयारं ॥१४॥ तो सो सेट्ठिसुयाणं सविसेसं कुण(कह)इ जह वराईओ । न कुणंति किपि खुणं विणएण इमीओ ससुरयस्स ॥ १५ ॥ तव्वणभाविएहिं पुट्ठो तेहिंवि पिया तओ तेण । उव्वेएण पुंवि भणियं न कुणंति मह किपि ॥१६॥ मायाविणीओ एयाओ दुव्विणीयाओ मह न एयाहिं । निवाहो कोऽवि हु तो सुएहिं परिचितियं नूणं ॥१७॥ जह कहियं भज्जाहिं

वृद्धत्व-
दुःखे
जिनदत्तः ।

॥५३७॥

तद्देव तयं जओ इमो वियलो । गिण्हइ विचरीयं चिय तो तेहि वि सिद्धिलिओ एसो ॥ १८ ॥ रंजियभचाराओ विणयं
सुण्हाओ परिहरंति दहं । परिहवमुप्पायंति य दुययणाईहिं मयस्स ॥ १९ ॥ अचंतदुही एसो सयणाणं तो कहेइ नियदुल्लवं ।
पुचाडविहु सयणाणं कहंति तन्नइयरं सभं ॥ २० ॥ तो सयणेहिं वि एसो उवेहिओ परिकहेइ मितस्स । तेणनि भणियं मयं कहियं
पुंघिं पि तुज्झ मए ॥ २१ ॥ ता दण्हिं पि उवायं काहामि अहं करेसि जइ भणियं । होही सरीसुत्थं न उणो धम्मवयाईयं ॥ २२ ॥
तो जिणदत्तो पभणइ मयं पि करेइ ताव मह इण्हिं । अइ सिक्खं दाळणं नियगेहं वच्चाणं विमलो ॥ २३ ॥ ठिण्णारियाओ काउं टंका-
गाराउ नउल्लयं भरिउं । जिणदत्तस्स समप्पइ सिक्खवइ पुणो वि सत्तापि ॥ २४ ॥ तो जा घरगोजरीणं कोणए तुहुमंचए पडिओ ।
चिद्धइ कासंतो ताव केणइं तत्थ कळेण ॥ २५ ॥ जेठ्ठा सुण्हा पचा तो भणिया तेण जह इमं भदे ! । टंकाण राहरसं नउल्लयम्मि
चिद्धइ मह पासे ॥ २६ ॥ निहणेळणं क्रोणे मत्थ धरिस्साभि ता तुमं जेव । गिण्हेजा मह परोक्खे पच्छिमकालो जमम्हाणं
॥ २७ ॥ तो परिचिंतइ एसा संभवइ राकिचणत्तणं बुट्टे । ता होही आभरणं कणएण इमेण मह सभं ॥ २८ ॥ इय चित्तिजण विणयं
पुविछाओ करेइ सविसेसं । भोयणतंचोलाई सत्तापि इ देइ मयस्स ॥ २९ ॥ ता दइं वीयाडवइ नितइ मयं अपासगा न इमा । इय
चित्तिउं इमावि हु वच्चाइ ससुरस्स पासम्मि ॥ ३० ॥ तीसेडवि तहगिय सो कहेइ कुवइ इमानि तह विणयं । एवं चिय वत्तावं तहय-
चउत्थाणवि वहणं ॥ ३१ ॥ अहमहमिगया विणयं मयाण तहा तहा न्हुणंतीणं । अइसुत्थो संजाओ जिणदत्तो गमइ दिव्वाहं
॥ ३२ ॥ पंचचमुवगए तम्मि अनया नीहरंताणं चाहिं । सजरसरीरत्तिमिसं काळण टिया वहू जेठ्ठा ॥ ३३ ॥ टंकाणं गहणत्थं
जरो इमीओत्ति ठाइ वीयावि । सेसाउवि किंपि मिसं काळण गिहेचिय टियाओ ॥ ३४ ॥ गहिज्जण कुशं जेठ्ठा पहावई जाव

दंकरहणत्थं । ता धावइ नीयावि हु तइयचउत्थाविय तहेव ॥३५॥ बालेहिं वेदिऊणं आभिद्धाओ परोप्परं ताओ । अह एगाए भणियं पेच्छह ता टंकर तुब्भे ॥ ३६ ॥ जइ संति विभइऊणं तो गिण्हइह तओ कयं एवं । लद्धो य निउलओ छोडिया य गंठीओ नुड्डाहिं ॥ ३१ ॥ पत्थरिऊणं चीरं जाव विरियंति निउलयं तत्थ । ता खड्डहत्ति निवडंति ठिक्किरिओच्चिय न उण टंका ॥ ३८ ॥ तोडिय पणयं किह बाहियाउ अम्हे निएह सबाओ । अहवा जं अम्हाणं उच्चियं तं चिय कयं तेण ॥३९॥ एवं वोत्तु विलम्बाओ ताओ वच्चति निययठाणेसु । इय बुड्डत्ते पुत्ताइयावि पियरं परिहवन्ति ॥ ४० ॥

इति जिनदत्ताख्यानकं समाप्तम् ।

तदेवं गर्भवासबालत्वतारुण्यवार्द्धक्यलक्षणासु चतसृष्वप्यवस्थासु चिन्त्यमानं मनुष्येष्वपि न किञ्चित् सुखमस्ति, यदपि राजादयः केचिदात्मनस्तन्मन्यन्ते तदपि मिथ्याभिमानमात्रोपकल्पितमेव, नतु तत्त्वत इति दर्शयति—

चउत्तुपि अवत्थासुं इय मणुएसुं विचिंतयंताणं । नत्थि सुहं मोत्तूणं केवलमभिमाणसंजणियं ॥३१४॥

गतार्थेव ॥ नन्वागमे मनुष्याणां दश दशाः श्रूयन्ते, अत्र तु चतस्र एव ताः प्रोक्ता इति कथं न विरोधः ? इत्याह—

मणुयाण दस दसाओ जाओ समयम्मि पुण पसिद्धाओ । अंतवभवन्ति ताओ एयासुवि ताण पुण एवं ॥

याः पुनः समये मनुष्याणां प्रसिद्धास्ता एतास्वपि चतसृष्ववस्थास्वन्तर्भवन्तीति न विरोधः, न हि बालतरुणवृद्धत्वभ्योऽन्यत्र काचिदशा वर्तत इति भावः, कथं पुनस्ता दशाः समयेऽपि प्रसिद्धाः ? इत्याह—‘ ताओ पुण एव ’ ति ताः पुनर्दश दशा एवं-वक्ष्यमाणगत्या विज्ञेया इति । ता एवाह—

बाला किङ्का मंदा बला य पन्ना य हाइणि पवंचा । पब्भारमुम्मुहा सायणी य दसमी य कालदत्ता ॥३१६॥
बालत्वदशा दश वर्षाणि क्रीडादशा दश वर्षाणीत्यादि । तासामेव दशानां प्रमाणसहितं स्वरूपमाह—

दसवारिसपमाणाओ पत्तेयमिमाओ तत्थ बालस्स । पढमदसा बीया उ जाणेज्जसु कीलमाणस्स ॥३१७॥
तइया भोगसमत्था होइ चउत्थी उ पुण बलं देहे । पंचमियाए पन्ना इंदियहाणी उ छट्ठीए ॥३१८॥
सत्तमियाइ दसाए कासइ निट्ठुहइ चिक्कणं खेलं । संकुइयवलीचम्मो पुण अट्ठमीए जुओऽणिट्ठो ॥३१९॥
नवमी नमइ सरীরं वसइ य देहे अकामओ जीवो । दसमीए सुइवियलो दीणो भिन्नस्सरो खीणो ॥३२०॥

पाठसिद्धा एव । कियद्भ्यो वर्षेभ्यः पुनरूर्ध्वं स्त्री गर्भं न धारयति पुरुषश्चावीजो भवतीति प्रसंगतो निरूपयितुमाह—
पणपन्नाइ परेणं महिला गब्भं न धारए उयरे । पणसत्तरीइ परओ पाएण पुमं भवेऽबीओ ॥ ३२१ ॥

सुखावसेयैव ॥ कियत्प्रमाणायुषां पुनरेतन्मानं द्रष्टव्यमित्याह—

वाससयाउयमेयं परेण जा होइ पुव्वकोडीओ । तस्सद्धे अमिलाणा सवाउयवीसभागो उ ॥ ३२२ ॥
वर्षशतायुषमैंदयुणीनानामेवैतद् गर्भधारणादिकमुक्तं द्रष्टव्यं, परेण तर्हि का वार्त्तत्याह—‘परेण जा होइ पुव्वकोडीओ’ इत्यादि, वर्षशतात् परतो वर्षशतं द्वयं त्रयं चतुष्टयं चेत्यादि यावन्महानिदेहादिमनुष्याणां या पूर्वकोटिः सर्वयुषो भवति

तस्य सर्वायुषोऽर्द्धं यावदस्लाना-गर्भधारणक्षमा स्त्रीणां योनिर्द्रष्टव्या, पुरुषाणां तु सर्वस्यापि पूर्वकोटिपर्यन्तस्यायुषो विंशतितमो भागोऽवीजो भवति, तदेवं मनुष्यगतावपि सारं न किंचिद् दृश्यते, किं सर्वथा ? , नेत्याह—
तम्हा मणुयगईएँवि सारं पेच्छामि एत्तियं चेव । जिणसासणं जिणिंदा महरिसिणो नाणचरणधणा । ३२३।

सुगमा । किमेतावदेव सारं ? , नेत्याह—

पडिवज्जिऊण चरणं जं च इहं केइ पाणिणो धन्ना । साहंति सिद्धिसोक्खं देवगईए व वच्चंति । ३२४।

यच्चेह मनुष्यगतौ धन्याः केचित् प्राणिनश्चरणं प्रतिपद्य सिद्धिसुखं साधयंति, देवगतौ वा केचिद् व्रजन्ति, एतदपि सारमिति ॥ येनैवेह जिनशासनादयः सारभूताः येनैव चैह केचिन् मोक्षादौ गच्छन्ति तेनैव कारणेन प्रकृतिभद्रकत्वादिगुणोपेत एव मनुष्यायुर्ब्रूयते, न निर्गुण इत्येतदेवाह—

तेणेव पगइभदो विणयपरो विगयमच्छरो सदओ । मणुयाउयं निबंघइ जह धरणिधरो सुनंदो य । ३२५।

गतार्थैव, धरणिधरसुनन्दाख्यानकं तूच्यते—

वीरउरं नाम पुरं भरहपसिद्धं सिरीइ कुलभवणं । सुव्वंति भारहच्चिय नरकलहा जत्थ लेएहिं ॥१॥ तं वइरसीहराया पालइ सीहो व विजियपरकलहो । तस्स य भज्जा नामेण रुप्पिणी पवरगुणकलिया ॥ २ ॥ तीसे य गुविणीए संजाओ दोहलो कयाइ इमो । सामंतेणं रुहिरेण ण्हाणसुवगप्पयामि अहं ॥३॥ तो दुग्घडोत्ति नाऊण साहए नेय नरवरिदस्स । अह अन्नया

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५४२॥

निवेणं नाया पुट्टा निबंधेणं ॥ ४ ॥ संबुद्धेणं मंतिस्स साहिओ तेण निवइपासाए । ओलोयणम्मि ठविया सामंता उयरगाइसु ॥५॥ बंधेऊण अलत्तयरसस्स भरियाड सुहुमखळाओ । देवीएवि हु तीए भूमिठियाए सिराओं तओ ॥६॥ मोत्तूणं सा ण्हविया भारुंडविहंगमेण तो दिट्ठा । उक्खिक्खिऊणं नीया आभिसुद्धीइ तेणावि ॥७॥ तत्तो चलोणेण सचेयणत्ति नाउं महाअरणम्मि । मुक्का कंपंतणू भएण जा चिट्ठए तत्थ ॥८॥ ता कत्तोडवि महातरुसिहराओं खणंतरम्मि उत्तरिउं । आगच्छंतो समुहो दिट्ठो एक्को नरो तीए ॥९॥ तो बहुययरं भीया संकंती सीलभंगमवि तत्तो । आसासिया इमेणवि भदे ! मा मज्झ वीहेसु ॥१०॥ कंपिछपुरे नयरे तुज्झ पिथा नरवरो भरहनामो । नामेण मलयकेऊ सामंतो तस्स सुपसिद्धो ॥११॥ तस्सविय चंदसेणो पुत्तो निउणो य सो कलाहिं दढं । तो रायसुया सवे गिण्हंति कलाओं तस्संते ॥१२॥ तुमएवि तस्स पासे अहिड्डियं सुयणु ! बाल-भावम्मि । पुढभववेरिएणं केणावि सुरेण सो तत्तो ॥ १३ ॥ अवहरिऊण सभजे महाअरन्ने इमम्मि पक्खित्ते । सावयभएण काउं एयस्स महल्लरुक्खस्स ॥१४॥ साहासु धरं चिट्ठइ तरुफलनिज्जरलेहिं वित्तिं च । कुणइ तुमं तेणाविहु विम्भइयमणेण इह दिट्ठा ॥ १५ ॥ ओयरिउं रुक्खाओ तो एइ तुहंतिए अहं सो य । ता मा वीहेसु कहेसु निययआगमणवुत्तंतं ॥ १६ ॥ तो सत्थीभूयाए तीए उवलक्खिऊण सो कहिओ । नियवुत्तंतो नीया तो सा एएण नियगेहे ॥१७॥ जणयं च तओ पडि-वज्जिऊण वच्छल्लकारिणं निचं । जणणिं च तस्स भजं पवज्जिउं रुप्पिणी तत्थ ॥१८॥ चिट्ठइ सुहेण गन्धो य वट्ठए पसवई य कालेण । पुत्ताणं जुयलं पवररुक्खलक्खणगुणेवेयं ॥१९॥ समए नामं ठवियं सीहो जेड्ढोत्ति सिंधुरो लहुओ । वट्ठंति सुहेण तओ देंतो मणलोयणाणंदं ॥२०॥ पत्ता य कुमारत्ते कलाओं पासम्मि चंदसेणस्स । सिक्खंति परिभमंति य विगयभया तम्मि

नरभवे
धरणि-
सुनन्दो-
दन्तः ॥

॥५४२॥

रन्मभि ॥ २१ ॥ खेच्छंति समं हृत्थीहिं वग्धसीहाइणोऽवि तासंति । निहणंति चित्तगार्ह न उणो केणइ खलिजंति ॥२२॥ अह
जोवणपत्ताणं पुविल्लभवाभिओगपडिचद्धं । निवडइ दिट्ठीइ इमाण सयं च चउदंतकारिजुयलं ॥ २३ ॥ सयमवि अप्पियपट्ठिम्मि
तंमि ते आरुहंति वरकुमरा । उदयायलसिहरगया ससिद्धरा इव विरायंति ॥२४॥ अह अब्बया भंमंता आरूढा तंमि दंतियुय-
लम्मि । पेच्छंति सत्थमेगं भीयं बुन्नं तहिं रत्ने ॥२५॥ सत्थजणेणं तेऽविहु पिट्ठा परिचिंतियं च हिययम्मि । किं ससिद्धरा एए
सक्का व सुरा व खयरा वा ? ॥२६॥ होता व केइ नूणं अम्हाण इमीए आवईए इमे । नित्थारकारणं चिय होहिंति विचिंतिज्जेवं
॥२७॥ सत्थाहिंओ अणग्घं दोयणयं वत्थरणमाईयं । घेत्तुं उवचिड्ढिओ सह पभूयवणिएहिं पोक्कइ ॥२८॥ रक्खेह देव ! अम्हे
(मुट्ठे) भिल्लेणेएण दुजयनामेण । सो भणइ देह अद्धं कयाणगाणं समग्गाणं ॥२९॥ इयरा ल्हेसेज्जं गिण्हिस्सं सयलमेव तो कुमरा ।
पभणंति सत्थवाहं सत्थं पल्लाणिउं गच्छ ॥३०॥ भिल्लेण भलिस्सामो तह विहिए तेण धाविआ भिल्ला । ओयरिज्जं विसमाउ
सेलसिहराउ सेन्नजुओ ॥३१॥ कुमरेहिं हक्किओ सो भणेइ डिंभा ! मरिस्सह अवस्सं । मज्झ वलं न वियाणह विल्लडियाणेय-
रट्ठस्स ॥३२॥ तो कुमरेहिं भणिओ भिल्लो सयलाइं होतु सत्थाइं । रट्ठाइं अज मरणेण तुज्झ नियदुन्नयकएण ॥३३॥ अह पहरिउं
पवत्ता कुट्ठा भिल्ला सरेहिं समकालं । छिप्पंति कुमारा तेहिं नय गयमुवरिं परिभंमंता ॥३४॥ तो तेहिं दंतीहिं खणेण तं पेहियं
सयलसेन्नं । निहओ अभिमाणेणं अणोसरंतो य भिल्लवई ॥३५॥ पल्ली अणायगा विविहरिद्विकलिया अहिड्डिया तेहिं । रायाणो
संजाया तहिं पसिद्धि गया दूरं ॥३६॥ कुवंति तहिं रज्जं सह जणणीए य चंदसेणेण । निसुया य पसिद्धीओ कयाइ निववइर-
सीहेण ॥३७॥ सेयचउदंतकरिणो निसुया तह तेण ताण पासम्मि । तो ताण मग्गणत्थं पेसइ दूयं कुमरपासे ॥३८॥ गंतुं च

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५४४॥

भणइ दूओ करिणो अप्पेह मग्गए देवो । कुमरावि भणंति न तेण अप्पिया अम्ह धरणत्थं ॥ ३९ ॥ तो दूएणं भणियं
डिंभाण भयावहेहिं हत्थीहिं । किं तुम्हाण इमेहिं गिंदुयमार्इसमुचियाणं ? ॥ ४० ॥ अह भणियं कुमरेणं वणठाणं वञ्जिऊण
न हु अन्नं । जुञ्जइ बुद्धाणंपि हु ता जइ राया सयं चैव ॥ ४१ ॥ तं पडिवञ्जइ ता जुत्तमेव अहवा न तोड्यमम्हेवि । एरिसभिणं
हठेणवि वणाण अतिहिं करिस्सामो ॥ ४२ ॥ इच्चाइ जंपिऊणं दूओ अवमाणिऊण निच्छुद्धो । साहइ निवस्स गंतुं सविसेसकुमार-
भणियाइं ॥ ४३ ॥ कुविओ तओ नरिंदो ताणुवरि समागओ वलसमग्गो । पेसइ पुरओ कुमराण भट्टमेसो पढइ गंतुं ॥ ४४ ॥
सिरिवइसीहराया सीहो इव जयइ जस्स सदेण । वियलियमयाउ रिउकरिघडाओ विहडंति अवसाओ ॥ ४५ ॥ गंधकरि-
णोडवि न सहंति जस्स गंधंपि मुक्कजीयासा । का जंबुएहिं किर तस्स होज गणणा मइंदस्स ? ॥ ४६ ॥ दिव्मि पराहुत्ते
अहव न विहडंति कस्स बुद्धीओ ? । सयमवि हुयवहजालावलीइ न पडंति किं सलभा ? ॥ ४७ ॥ इच्चाइ पढंतो रुप्पिणीइ
भड्डो निसामिओ कहवि । उवलक्खिओ य तो तस्स कारियं गरुयसम्माणं ॥ ४८ ॥ पुट्ठा य सुया तीए विरोहकारणभिमेहिं
परिकहियं । अह रुप्पिणीइ भणियं एस पिया वच्छ ! तुम्हाणं ॥ ४९ ॥ तेहिं भणियं कहंपि नु ? अह सावि सपच्चयं कहइ
सबं । कुमरेहिं तओ भणियं नटलामो तहवि एयस्स ॥ ५० ॥ जेण भणिस्सइ लोओ कावुरिसा नत्तयं घडेऊण । एए ठि-
यत्ति तो सा वच्चइ नरनाहवंधारे ॥ ५१ ॥ उवलक्खिया निवेणं सभागणं तओ इमा पुट्ठा । अणुहूयवइयरं परिकहेइ
सयलं नरिंदस्स ॥ ५२ ॥ हरिसपरव्वसहियओ तत्तो राया कुमारपासम्मि । चलिओ उक्कट्टाए कइवयवलसंजुओ अह सा
॥ ५३ ॥ गंतुं सुयाण साहइ तेडवि हु समुहा अइति नरवइणो । वियलंताणंदजलो आलिगइ तउ य ते राया ॥ ५४ ॥ कुमरेहिं

नरभवे
धरणि-
सुनन्दो-
दन्तः ॥

॥५४४॥

तओ रिद्धी सयलावि समप्पिया नरवरिदस्स । तेणवि तुट्ठेण इमा दिन्ना अन्नावि तेसिपि ॥ ५५ ॥ राया देवी कुमरा सहियाइं
चंदसेणमार्द्धिहि । वीरउरम्मि गयाइं वद्धावणयं कुणइ राया ॥ ५६ ॥ कइवयदिणपज्जते सीहं रज्जंमि संठवेऊण । जुवरायपए
ठविउं सिंधुरकुमरं च पवइओ ॥ ५७ ॥ सीहोवि पयावपरक्कमेहिं अह साहिउं वहुं पुहइं । पालइ पसंतडमरं रज्जं उवभुंजइ
सुहाइं ॥ ५८ ॥ अह अन्नया पलोयइ पासायसिरिट्ठिओ रहाईहिं । बहुजाणवाहणेहिं आरूढं विहियसिंगारं ॥ ५९ ॥ नयराउ
नीहरंतं पूयाहत्थं पभूयपउरजणं । पुच्छइ सन्निहियनरं कंपिहु वच्चइ कहिं लोओ ? ॥ ६० ॥ सो भणइ देव ! बाहिं
उज्जाणे केवली समोसरिओ । जोईसरोत्तिनामं वच्चइ तस्संतियं लोओ ॥ ६१ ॥ तत्तो सच्चिद्धीए रायाविहु वंदणत्थमेयस्स ।
संमयवोच्छेयकए य वच्चए वंधवाणुगओ ॥ ६२ ॥ त्रिणएण तओ धम्मं सोउं समयम्मि पुच्छए भयवं ! । अम्हे जाया
अडवीइ पासवतुल्लाडवि किं एयं ॥ ६३ ॥ पत्ता रिद्धिसमुदयं ? तो नाणी भणइ निसुणसु नरिंद ! । धायइसंडे भरहे
सिरिउरनामम्मि नयरम्मि ॥ ६४ ॥ गाहावइस्स पुत्ता धरणिधरो नाम तह सुनंदो य । अवरोप्परपडिन्नद्धा पीईए दोडवि
चिद्धंति ॥ ६५ ॥ पगईएँ भइया जिणवरिंदमार्इण सयलदेवाणं । भत्ता तद्धम्मंपि हु सयलंयति तया ॥ ६६ ॥
कुलत्रिद्धाणं अम्मापिऊण पासंडियाण सबेसिं । त्रिणएणं चिय वडुंति सयलजीवेसु दयकलिया ॥ ६७ ॥ मच्छररहियाण
निनगगओडवि वेरं न ताण केणावि । दीणाण दुक्खियाणं पासंडीणं च दाणाइं ॥ ६८ ॥ दंति अविसेसओच्चिय अणुकंपाए
तहा य पणमंति । साहूणं अनेसिवि वयधारीणं विणयजुत्ता ॥ ६९ ॥ इय वच्चंते काले बहुयम्मि अहडन्नया पुरुज्जाणे । चिट्ठइ
काउस्सग्गे कोइ सुणी परमद्धानत्थो ॥ ७० ॥ अहेडियाण सो दिट्ठिगोयरे आगओ तओ पावा । उरिगणणपहरणा तस्स

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५४६॥

अभिमुहा धाविया सहे ॥ ७१ ॥ अह धरणिधरसुनंदा कहमवि एत्थंतरे तहिं पत्ता । पभणंति भो ! न कजं अकजमेयं महा-
भागा ! ॥ ७२ ॥ किं अवरद्धं एएण साहुणा तुम्ह ? इच्छह जमेवं । हंतुं इमं अपावं हियनिरयं सयलजीवाणं ॥ ७३ ॥ किं
वा निहएण इमेण तुज्झ सिज्झिहिइ वंछियसकजं ? । इहपरलोयविरुद्धं ता कुवह मा इमं तुब्भे ॥ ७४ ॥ अहवा जीवं-
ताणं अम्हाण न हम्मए इमो साहू । किह तीरइ दहुं बुद्धबालमुणिदीणजुवइवहो ? ॥ ७५ ॥ इच्चाइ ते भणंता भरिउं सेल्लाण
पाडिया तेहिं । भीया पलाइऊणं गया तओं न निहओ साहू ॥ ७६ ॥ तो धरणिधरसुनंदा चिंतंति अहो नियच्छह जमेयं ।
कल्लणं संजायं जमसारेणं सजीएण ॥ ७७ ॥ मुणिजीवियस्स रक्खा विहिया सपरोवयारकारिस्स । कल्लेडविहु मरियव्वं न जओ
अमराजरा अम्हे ॥ ७८ ॥ ता जइ एसिसकजम्मि अज्झ मरियव्वमागयं अम्ह । ता किमजुत्तं जायं ? बहुलाभे अप्पछेयम्मि ॥ ७९ ॥
इय सुहभावगया ते मरिउं तुब्भे इहं समुप्पण्णा । तेण य भद्दगभावेण साहुरक्खाइधम्मेण ॥ ८० ॥ इह पत्थिवाइरिद्धी सुहाइं
पत्ताइं तह इमेणावि । जम्मेणं पाविस्सह अजरं अमरं पयं परमं ॥ ८१ ॥ इय सोऊणं राया बंधवजणणीहिं संजुओ तस्स ।
नाणिस्स सगासे गिण्हिऊण दिक्खं गओ सिद्धि ॥ ८२ ॥ इतिधरणिधरसुनन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥

तत्समाप्तौ च संसारभावनायां मनुष्यगतिः समाप्ता ॥

मनुष्येभ्यश्च समृद्ध्यायुष्कादिभिर्देवाः प्राधान्यभाज इति मनुष्यगतेरुपरि देवगतिं विभणिपुरिदमाह—

देवगईवि य वोच्छं एत्तो भवणवइवंतरसुरेहिं । जोइसिएहिं वेमाणिएहिं जुत्तं समासेण ॥ ३२६ ॥

नरभवे
धरणि-
सुनन्दो-
दन्तः ॥

॥५४६॥

सुगमा । भवनपतयश्च दशधा भवन्ति, तेषां च द्विसप्ततिलक्षाधिकाः सप्त कोटयो भवनानि भवन्तीति दर्शयति—
 दसविहभवनवर्णं भवणाणं ह्येति सध्वसंखाए । कोडीओसत्त वावत्तरीए लक्खेहिं अहियाओ ॥३२७॥
 गतार्था, नवरं भवनपतीनां दशविधत्वमित्थं भावनीयं—“असूरा नाग सुवन्ना विज्जू अग्गीय दीव उदही य ।
 दिसि वाउ तहा थणिया दसभेया ह्येति भवणवई ॥ १ ॥”त्ति, अथ भवनानामेव संस्थानादिस्वरूपमाह—
 ताइ पुण भवणाइं वाहिं वट्टाइं ह्येति सयलाइं । अंतो चउरंसाइं उप्पलकन्नियनिभा हेट्टा ॥ ३२८ ॥
 सध्वरयणामयाइं अट्टालयभूसियहिं तुंगेहिं । जंतसयसोहिण्हिं पायारेहिं व गूढाइं ॥ ३२९ ॥
 गंभीरखाइयापरिगयाइं किंकरगणेहिं गुत्ताइं । दिप्पंतरयणभासुरनिविट्टगोउरकवाडाइं ॥ ३३० ॥
 दारपडिदारतोरणचंदणकलसेहिं भूसियाइं च । रयणविणिम्मियपुत्तलियखंभसयणासणेहिं च ॥३३१॥
 फालिहाइरयणरासीहिं दिप्पमाणाहिं सोमकंताहिं । सध्वत्थ विइन्नदसध्ववन्नकुसुमोवयाराइं ॥ ३३२ ॥
 बहुसुराहिदवमीसियसुयंधगोसीसरसनिसित्ताइं । हरियंदणबहलथक्कादिन्नपंचंगुलितलाइं ॥ ३३३ ॥
 डज्झतादिवकुंदुरुक्काकिणहारुमधमधंतंगंधाइं । वरगंधवाट्टिभूयाइं सयलकामत्थकालियाइं ॥ ३३४ ॥
 पुक्खारिणीसयसोहिय उववणउज्जाणरम्मदेसेसु । सकलत्तामरनच्चिरवरविहियकीलासहस्साइं ॥३३५॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५४८॥

ठाणाठाणारंभियगेयञ्जुणिदिन्नसवणसोक्खाइं । वज्जंतवेणुवीणासुइंगरवजणियहरिसाइं ॥ ३३६ ॥
हरिसुत्तालपणाच्चिरवलयविहूसियवरच्छरसयाइं । निच्चं पसुइयसुरगणसंताडियडुंदुहिरवाइं ॥ ३३७ ॥
दसादिसिविणिगयामलसमहियतेएण दुरवलोयाइं । बहुपुन्नपावणिज्जाइं पुन्नजणसेवियाइं च ॥ ३३८ ॥
पत्तेयं चिय मणिरयणघडियअट्टसयपडिमकलिएणं । जिणभवणेण पवित्तीकयाइं मणनयणसुहयाइं ।

‘बहिर्दृत्तानी’त्यादि (दीनि) मनोनयनसुखदानीत्येतत्पर्यन्तानि भवनानां विशेषणानि, तत्र च दीप्यमानरत्नभासुराणि निविष्टानि-स्थितानि गोपुरेषु-प्रतोलीद्वारेषु कपाटानि येषु तानि तथा, द्वारेषु प्रतिद्वारेषु च तोरणैश्चन्दनकलशैश्च भूषितानि, तथा रत्नविनिर्मितैः पुचलिकास्तंभशयनाशनैश्च भूषितानि, तथा रत्नराशिभिः कलितानि, सौम्यकान्तिभिर्दीप्यमानानि, वितीर्णादत्ता दशार्द्धवर्णाः-पंचवर्णाः कुसुमैरुपचारा येषु तानि तथा, बहुसुरभिद्रव्यमिश्रितेन सुगन्धगोशीर्षश्रीखंडरसेन निषिक्तानि हरिचन्दनस्य बहलस्तवर्कैर्दत्तानि पंचांगुलितलानि येषु तानि तथा, शेषं सुखोन्नेयमिति ॥ अथ व्यन्तरनगराणां संख्यां स्वरूपं चाह-

तह चैव संठियाइं संखाइंथाइं रयणमइयाइं । नयराइं वंतराणं हवंति पुव्वुत्तरूवाइं ॥ ३४० ॥

बहिर्दृत्तान्यन्तश्चतुरसाण्यधस्तु पञ्चकर्णिकानिभानि भवनानि यथा प्रोक्तानि तथैवैतान्यपि संस्थितानि, केवलं संख्याया-भेतान्यसंख्येयानि द्रष्टव्यानि, शेषं तु स्वरूपं पूर्ववदिति ॥ अथ ज्योतिष्कविमानान्याह-

देवगतौ
भवन-
पतयः
व्यन्तराश्च॥

॥५४८॥

फलिहरयणामयाइं होंति कविदुष्कसंठियाइं च । तिरियमसंखेजाइं जोइसियाणं विमाणाइं ॥३४९॥
'तिरियं' ति तिर्यग्लोके, तस्माद्ब्रह्मेतानि न भवन्तीत्यर्थः, शेषं सुबोधं, अथ संख्यया वैमानिकदेवानां विमानानि निरूपयितुमाह-

तेवीसाहिय सगनउइसहस्स जुलसीइसयसहस्साइं । वेमाणियदेवाणं होंति विमाणाइं सयलाइं ॥
एतानि च यथाक्रमं सौधर्मादिष्वित्यमवसेयानि । वतीस अट्ठवीसा वारस अट्ठ य चउरो य सयसहस्सा । पण्णा चत्तालीसा छ्च सहस्सा सहस्सारे ॥ १ ॥ आणयपाणयकप्पे चत्तारि सयाणऽच्चुए तिन्नि । तत्थ विमाणसयाइं चउसुवि एएसु कप्पेसु ॥ २ ॥ एक्कास्सोत्तर हेट्ठिमए सत्तोत्तरं च मज्झिमए । सयमेगं उवरिमए पंचेव अणुत्तरविमाणा ॥ ३ ॥ एतैः सर्वैरपि मिलितैर्यथोक्ता विमानसंख्या भवति ॥ अथैषामेव विस्तरादिस्वरूपमाह—

संखेज्वित्थराइं होंति असंखेज्वित्थराइं च । कलियाइं रयणनिम्मियपासायमहंतपतीहिं ॥३४३॥
धयच्चिंधवेजयंतीपडायमालयाइं रम्माइं । पउमवरवेइयाइं नाणासंठाणकलियाइं ॥ ३४४ ॥

वन्नियभवणसमिद्धीओऽणंतगुणरिद्धिसमुदयजुयाहिं ।
सुणमाणाणवि सुहयाइं सेवमाणाण किं भणिमो ? ॥ ३४५ ॥

प्राकाररूपा पद्मवरवेदिका विद्यते येष्वित्यर्शादिच्चादप्रत्ययः, द्रुतत्रयसचतुरस्त्रादिभिर्नानासंस्थानैः कलितानि-संयु-

क्तानि, शेषमनिगूढार्थं ॥ निरूपिता लेशतो देवलोकाः, अथ येन विहितेन जीवास्तेषूपपद्यन्ते तदुपदर्शयन्नाह-
छुडमत्थसंजमेणं देसचरित्तेणऽकामनिज्जरया । बालतवोकस्मेण य जीवा वच्चंति दियलोयं ॥ ३४६ ॥
छद्मस्थानां संयमः छद्मस्थसंयमः तेन जीवा देवलोकं व्रजंति, निवृत्तच्छद्मानो जीवा मोक्षमेव गच्छन्तीति छद्मस्थसंयम-
ग्रहणं, तथा देशविरत्या अकामस्य-अनभ्युपगमवर्तो निर्जरा अकामनिर्जरा तथा च, बालतपःकर्मणा देवलोकं गच्छन्ति
जीवा इति । अथ यथाक्रममुदाहरणानि दर्शयन्नाह-

सेयवियानरनाहो सेट्टी य धणंजओ विसालाए । जंबूतामालिपमुहा कमेण एत्थं उदाहरणा ॥ ३४७ ॥

छद्मस्थसंयमेन श्वेतम्बिकानरनाथो दिवमुपययौ, देशविरत्या तु धनंजयश्रेष्ठी, अकामनिर्जरा तु जंबुकः-शृगालः,
बालतपःकर्मणा च तामलिप्रमुखाः, प्रमुखग्रहणान्नामी, अनंताः सर्वत्रान्येऽपि द्रष्टव्याः, क्रमेण-यथासंख्यलक्षणेनैतान्युदाह-
रणानि द्रष्टव्यानीति । अत्र कोऽयं श्वेतम्बिकानरनाथ इति, उच्यते-

सेयवियया नाम पुरी जा इह भरहम्मि निच्चमुव्वहइ । ससिनिम्मलभवणेहिं नरलयजसं व कयपुंजं ॥ १ ॥ विजओ
नामेण तहिं राया जिणिऊण जेण सत्तूणं । विहियाइं वणाइंवि सुहयराइं मणपरिणयवयाणं ॥ २ ॥ सागरमेत्तो
नामेण तत्थ सेट्टी महिड्डीओ वसइ । जलहिम्मि पवहेणं वच्चइ कइयावि सो तत्तो ॥ ३ ॥ पेच्छइ दीवं एक्कं वणेहिं
रम्मं समुदमज्झम्मि । निजामयाण पासे पुच्छइ को एस रमणिओ ॥ ४ ॥ दीसइ दीवोत्ति ? कहिंति तेवि एसो
सुवन्नदीवोत्ति । रुक्खेहिं चिय रम्मो न उणो इह माणुसं वसइ ॥ ५ ॥ तो सेट्टी भणइ इहं गिण्हामो नीरमिंधणं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५५१॥

तदय । पेच्छामो रमणीयत्तणं च एयस्स भमिज्जण ॥ ६ ॥ तत्तो नंगरिज्जणं वहणं मज्झम्मि अइगया तस्स ।
गहियं जलाइयं जाव तत्थ कोऊहलक्खित्ता ॥ ७ ॥ भुंजता फलमाई इओ तओ परिभंमंति तो सेट्ठी । एकह्छओ भंमंतो
पेच्छइ एकंपि तरुमूले ॥ ८ ॥ सोमत्तणेण सोमं सतेयसा दिणयरंपिव फुरंतं । रूवेण निरुवमंचिय वालयमेकं गुणेक्कनिहिं
॥ ९ ॥ तो विन्नाओ तेणं असरिसकुलसंभवो इमो कोइ । केणइ कम्मवसेणं इह पक्खित्तोत्ति न सुणेमो ॥ १० ॥ इच्चाइ
चित्तिज्जणं गहिओ अवसारिज्जण सो तेण । आणेज्जण य छन्नो समप्पिओ निययभज्जाए ॥ ११ ॥ आसि मह मूढगब्भा भज्जा
सा अज्ज पसविआ पुत्तं । एवं पगासिज्जण य वद्धावणयं कयं तेण ॥ १२ ॥ देसंतरंमि तत्तो गंतुं पुणरवि समागओ एसो ।
सेयवियानयरीए पुणरवि वद्धावणं कुणइ ॥ १३ ॥ दिन्नो य सागरेणंति नाम पुत्तस्स तेण संठवियं । सागरदत्तोत्ति तओ
सुहेण परिवट्ठए एसो ॥ १४ ॥ नरवइसुयसमुच्चियकीलणेहिं कीलइ न वणियसरिसेहिं । नय चरइ वालचरिएहिं नेय पागय-
सरिच्छेहिं ॥ १५ ॥ किंतु गरुयत्तणेणं वट्ठंतो जणइ सो महच्छरियं । गिण्हइ अचिरेणं चिय कलाओ सयलाओ समयम्मि ॥ १६ ॥
किंतु भणिजंतस्सवि न आयरो वणिजणारिहकलासु । रायसुयसमुच्चियाओ सिक्खइ जत्तेण पुण ताओ ॥ १७ ॥ रायसुएहिं
चिय सह करेइ संगं न पागयजणेहिं । अह संघडिओ सुजसो रायसुओ सह अहिजंतो ॥ १८ ॥ भुंजइ कीलइ परिभमइ तेण
सहिओ य उववणाईसु । तेण समं चिय वच्चइ विजयनरिदस्स पासम्मि ॥ १९ ॥ तच्चरियाइ नियंतो निवोवि तो विग्गइज्जइ
मणेण । करितुरयाइविणोदं तस्स सयासाउ कारेइ ॥ २० ॥ धणुसिक्खाई परिसिक्खविओ असिधणुयाइ सह खग्गे । किं
वहुणा सवासुवि कलासु निव्वहइ तस्संते ॥ २१ ॥ वयणपहुत्तं सत्तं गंभीरत्तं खमा वलं बुद्धी । थिरया उदारयाइं अन्नंपि इ

श्वेतं बिका-
नाथ-
कथा ॥

॥५५१॥

तस्स गुणनिवहं ॥ २२ ॥ दहुं भणह नरिंदो सागरदत्तो न एस गुणजलही । गुणसागरोच्चिय इसो वत्तवो सयललोएण ॥ २३ ॥
एवमणुत्तरगुणरंजिओ निवो तं न मुंचह खणं पि । अतेउराहपरिसंठिओडवि अहवछहत्तेण ॥ २४ ॥ एत्तो य नरिंदसुया रयणवई
नाम अत्थि गुणरूवं । दहुं च जीह मन्ने सहस्सनयणो हरी जाओ ॥ २५ ॥ गुणसागरकुमरम्मि य अणुरागो तीह गाढमुप्पन्नो ।
विन्नाओ य निवेणं कहवि तओ चितए एवं ॥ २६ ॥ ठाणे मज्झ सुयाए अणुराओ किंतु वणिस्तुतो एसो । तेण न धूयं दाउं
जं जुत्तं तं तु निच्छयओ ॥ २७ ॥ न मुणेमि एवमाई चितेउं साहए निवो एयं । मंतिस्स समगंगं पि हु सो पभणइ देव ! न हु
एसो ॥ २८ ॥ वाणियओ किंतु महारायकुले कत्थई समुप्पन्नो । वणियघरे पुण कहमवि समागओ तं न याणामो ॥ २९ ॥
न हि वणियाणं एए हुंति गुणा कहवि चंदकरधवला । न य पोरुसं पि एयं जुत्तिखमं वणियमाईसु ॥ ३० ॥ तम्हा सागरमित्तं
सेठ्ठिं पुच्छेह एत्थ परमत्थं । हक्कारिऊण पुड्डो रत्ता सो सामदंडेहि ॥ ३१ ॥ तो कहइ जहत्थमिमो सच्चं एत्थंतरम्मि सीमालो ।
न कयाइ सिद्धपुवो लूडइ पंचतभूमीओ ॥ ३२ ॥ आएसं तस्सुवरिं मग्गइ गुणसायरो तओ राया । संवाहिउं विसज्जइ गंतुं
अचिरेण सोडवि तयं ॥ ३३ ॥ वंधेऊणं गिण्हइ दुग्गेण समं तओ नरिंदेण । वद्धावणयं विहियं गरुयपबंधेण देसेसु ॥ ३४ ॥
कहिओ य तहा सबो गुणसायरवइयरो परियणस्स । देसो य तस्स गुरुओ दिन्नो धूया य पडिवत्ता ॥ ३५ ॥ जा अज्जावि तं
परिणइ न एस ता केणई अदिट्ठेण । अवहरिऊणं खित्तो सो जलहिलम्मि भीमम्मि ॥ ३६ ॥ रयणवईविहु खित्ता अवहरिउं
पव्वए अरनम्मि । गुणसायरो समुदे निवडंतो दिव्वजोएण ॥ ३७ ॥ धरणिंदेणं पत्तो नीत्तो तो तेण निययभवणम्मि । वत्थ-
रयणाइएहिं सम्माणेऊण तो भणिओ ॥ ३८ ॥ वइरोयणत्तणेणं बंधू तं होसि अम्ह जं इहइ । धरणिंदो आसि तुमं चिड्ढामि

अहं जओ इण्हि ॥३९॥ ता भणसु पियं जं तुह करेमि गुणसायेरेण तो भणियं । एत्थ अहं उप्पन्नो कत्तो गंतूण ॥ इय कहसु ॥
४०॥ तो धरणिंदो पभणइ निसुणसु अवहियमणो खणं होडं । रोहीडगम्मि नयरे अन्नायपरो महालुद्धो ॥४१॥ धरणो नाम
नरिंदो आसि तहा तम्मि चैव नयरम्मि । नामेणं नंदणो आसवाणिओ रिद्धिसंपन्नो ॥४२॥ गाढा य तस्स गिद्धी गुडंमि
मंक्रोडयस्स व धणंमि । नाएण अनाएण व गिण्हइ रायावि जणरिद्धिं ॥ ४३ ॥ तो नंदणोवि कइयावि तेण हरिज्जण
सयलसव्वस्सं । विहिओ निद्धणचंगो तओ गहिल्लत्तणं पत्तो ॥ ४४ ॥ परिभमइ सयलनगरे कत्थ गयं मह धणंति इच्चाइ ।
जंपत्तो डिमसएहिं परिगओ दुम्मणो दीणो ॥ ४५ ॥ तत्तो चिरकालेणं कहवि नरिंदेण चैव सो दिद्धो । तयवत्थो भममाणो
नयरे ता चित्तियं हियए ॥४६॥ पेच्छ मए जह चिहियं अन्नायरएण लुद्धहियएण । जसमालिन्नं नियवंससंभवाणं नरिंदाणं ॥
४७॥ अवरहवज्जियस्सवि इमस्स वणियस्स तहय अन्नाणं । अवरहविरहियाणं अपावभावाण बहुयाणं ॥४८॥ अवहरियाओ
रिद्धीओ ताओ जह वल्लहाउ मह वाढं । तह अन्नस्सवि इहरा तव्विरेहे कह इमावत्थं ॥४९॥ पत्तो एसोत्ति ? तओ न मज्झ सरिस्सो
जयम्मि वअणिज्जो । जमसासयरिद्धीणं निमित्तमिय ववसियमकज्जं ॥ ५० ॥ इच्चाइ चित्तिज्जं वेरणेणं इमेणवि नरिंदो ।
तावसदिक्खं गिण्हइ अन्नाणतवं च कुणइ वहुं ॥ ५१ ॥ पजंतकयाणसणो धरणिंदो एत्थ चैव उप्पन्नो । कहमवि सज्जो जाओ
नंदणवणिओजवि कालेण ॥५२॥ वेत्तूण परिद्यायगदिक्खं सोहम्मकप्पवासीसु । देवेषु सागरोवमठिईसु जाओ महाक्करो ॥५३॥
धरणिंदो निययाउं परिपालेउं इओ समुव्वड्ढो । कुसुमत्थलम्मि नयरे अभिचंदणराहिवधरम्मि ॥५४॥ पुत्तो जाओ तत्तो नंदण-
जीवेण वेरिणा हरिउं । सोहम्ममसुरेण समुदमज्जददीवम्मि पक्खित्तो ॥५५॥ सो य तुमं संपत्तो सागरमित्तेण जा इह पुणो-

ऽवि । अवहरितं पविस्वत्तो तेणेव सुरेण जलहिम्नि ॥ ५६ ॥ रयणवर्द्धवि ह्रु हरितं अरन्नसेलम्नि तेण परिचत्ता ।
दिद्धा य तरुणविज्ञाहरेण एहेण सा तत्थ ॥ ५७ ॥ एसाणिणि सुरूवं तं अहिणवजोघणं निण्ण ॥ गिद्धो परिणयणत्थं
पत्थइ जत्तेण सो इण्हि ॥ ५८ ॥ सा य तुमं मोचूणं न अन्नपुरिसं मणेऽवि अहिलराइ । तो तुममेव सारंती निट्ठइ अवमन्निउं
खयरं ॥ ५९ ॥ तो धरणिदो गुणसायरेण भणिओ करेसु तह इण्हि । जह खयरं निजिणिउं रयणवडं नेमि पिउपासे
॥ ६० ॥ तत्तो धरणिदेणं विजाओ पट्टियमेत्तसिद्धाओ । नहुकज्जसाहणीओ दिन्नाउ महप्पभानाओ ॥ ६१ ॥ अह विजा-
वलसहिओ आरुहिज्जणं महाविमाणम्नि । गंतूण तत्थ जिणिज्जण खयरं रयणवड्सहिओ ॥ ६२ ॥ तेणावि खेयरेणं नलमहिणं
पवन्नपयसेवो । गुणसायरो कुमारो सेयविषाणं समणुपत्तो ॥ ६३ ॥ तत्तो विजयनरिंदो वद्धावणयं समगज्जणसुहयं । कारइ
तस्सागमणे सुत्थीकयमगज्जणजोहं ॥ ६४ ॥ विजाहरस्स कहिओ पन्नत्तीए कुमारनुत्ततो । तेणावि भूमिवड्ढणो ससोवि निवे-
इओ एसो ॥ ६५ ॥ तो सामंताईणं सवेसिं बहुमयं नराहिवई । कारइ पाणिग्गहणं रयणवड्ढं तयं कुमरं ॥ ६६ ॥ सम्माणि-
ज्जण खयरं विसज्जए देइ तह कुमारस्स । विउलं देसं करितुरगरयणधणधन्नामार्दयं ॥ ६७ ॥ तो रयणवड्ढं समं सो निसयमुहाइं
सेवए कुमरो । विणयाइगुणेहिं जणो य रंजिओ सह महीचइणा ॥ ६८ ॥ नगरुज्जाणे अह अन्नारारे केवली रामणुपत्तो ।
तव्वंदणनिमित्तं च वचइ राया सपुरलोओ ॥ ६९ ॥ गुणसायरो कुमारो पुत्ता अंतेउरं नरवड्ढस्स । रयणवड्ढिविय वचइ वंदणहेउं मुणि-
वड्ढस्स ॥ ७० ॥ तो केवल्लिणा कहिओ धम्मो परिसाइ नरवरिंदस्स । नरवड्ढानिद्ध गुणसायरस्स चरियं मुणी पुट्ठो ॥ ७१ ॥
तेणवि कहियं सव्वं चरियं पुव्वभवसंजुयं तस्सा । तो सोज्जणं राया धरणिदाऽभिहियवयणाइं ॥ ७२ ॥ सदहइ समग्गाइं परमं

संवेयमुवगओ तहय । गुणसायरं कुमारं रज्जे ठविउं विभूईए ॥ ७३ ॥ ससुओ सकलत्तोडविय कइवयसामंतमंतिपरियरिओ । पवजं पडिवज्जइ सिद्धइ य कमेण धुयकम्मो ॥ ७४ ॥ गुणसायरोडवि राया जाओ नीसेसवसुहविकवाओ । विक्रमपभावअकंतस-
यलमहिमंडलनरिंदो ॥ ७५ ॥ केवल्लिणो य सयासे धम्मं सम्मत्तमूलमह एसो । पडिवज्जिऊण पालइ सम्मं तित्थं पमावेइ ॥ ७६ ॥
एत्तो य पुरे कुसुमतथलम्मि अभिचंदपत्थिवो कहवि । धरणिंदेकवलीहिं कहियं अन्नहरणमाईयं ॥ ७७ ॥ नियसुयगुणसायरराय-
वइयरं मुणइ सयलमन्नि तत्तो । नियरज्जं तस्सेव य दाउं अभिगिण्हए दिक्खं ॥ ७८ ॥ रज्जाइं दोन्निवि तओ वडुंतपयावबुद्धिनि-
यविहवो । गुणसायरो नरिंदो सुइरं पालेइ धीरप्पा ॥ ७९ ॥ अह अन्नदिणे केणइ वंतं परितुट्टमाणसो सुणओ । दिट्ठो सुंजंतो
तेण कत्थइ मंदिरगणं ॥ ८० ॥ अह चित्तियं मणेणं जारिसओ एस मंडलो नूणं । अहयंयि तारिसोच्चिय वंताइं वीरपुरिसेहिं ॥ ८१ ॥
रज्जाइं जेण सुंजामि तुट्ठवित्तो अचित्तियसरूवो । अच्छरियं जं पुरिसं भणंति मं सुणयचरियंयि ॥ ८२ ॥ अहवा अयाणुओ
लोमसंगओ किं जणो भणइ न इमो ? । पुरिसा उण ते चिय धीरमाणसा विजयअभिचंदा ॥ ८३ ॥ जेहिं विसयन्नमेयं सुत्तं अवि-
वेयओ चिरं नाउं । उच्चक्किऊण वमियं विवेयमहुसारगुडियाहिं ॥ ८४ ॥ ता इणिंहिपि हु मग्गं ताण पवज्जामि धीरपुरिसाणं । इहरा
निरत्थयं चिय भमिहामि भवं महाघोरं ॥ ८५ ॥ इच्चाइ चित्तिऊणं जयंतसुरसेणनामधिजाणं । नियपुत्ताणं दिन्नाइं दोडवि
रज्जाइं विउलाइं ॥ ८६ ॥ तो पिउगुरुणो पासे केवल्लिणो वित्थरेण जिणदिक्खं । गुणसायरो नरिंदो गिण्हइ सह मंतिपमुहेहिं
॥ ८७ ॥ कालेणं गीयत्थो होउं सुत्तं अहिज्जिउं वहुयं । एगल्लविहारेणं विहरइ सगुरुहिंउणुणाओ ॥ ८८ ॥ इय विहरंतो कइ-
यावि कस्सई पुरवरस्स नाहिमि । वीरासणेण चिड्डइ सुसाणभूमीइ रयणीए ॥ ८९ ॥ दिट्ठो सोहम्मसुरेण वेरिणा तेण

मल० श्री
हेमचंद्राया
स्तोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५५६॥

किंपि ज्ञायंतो । समयपरमक्खरं निचलद्धिओ सेलसिहरव्व ॥ ९० ॥ तो वेरमणुसरंतो तत्थवि सो आगओ महादुड्डो । धूलिवरिसेण साहू थलीकओ सो अणञ्जेण ॥ ९१ ॥ दव्वेण भावओऽनिय अविवन्नं तो मुणित्तु तं धीरं । आरद्धो मुसलप-
माणनीरधारहिं वरिसेलं ॥ ९२ ॥ अंतो बहिं च नीरेण तेण रयमवगयं समग्गंपि । धीरस्स तस्स जायं मणं च तो निम्मलं
देहा ॥ ९३ ॥ अह वरिसंतंमि सुरे नीरुप्पीलम्मि वद्धिए दूरं । तत्थाकंठनिमग्गस्स तस्स साहुस्स अहरदलं ॥ ९४ ॥ नयण-
सिलीमुहधणपग्गहेसरं पसमसिरिकयावासं । रेहइ कमलंपिव देहनालपरिसंठियं वयणं ॥ ९५ ॥ तत्तो समीहमाणोऽवि
बोलिउं जाव तरइ नहु अमरो । तमणंतपभावं साहुपुंगवं ताव परिखुविओ ॥ ९६ ॥ करिसीहभुयंगमविच्छुयाइरूवेहिं तह
कयत्थेइ । जह तं अचलियझाणं दहुं सयमेव विम्हइओ ॥ ९७ ॥ सीसच्छिळकन्ननासाइवेयणं तो विउवए गाढं । पीडिअंतो
साहूवि तीइ परिचिंतए एवं ॥ ९८ ॥ नियहत्थसमारोवियकम्ममहातरुफलाइं तं जीव ! । समयम्मि उवणयाइं भुंजसु मा रूससु
परस्स ॥ ९९ ॥ को तुज्झ कुणइ दुक्खं?, को य सुहं? अप्पणच्चिय कयाइं । समयम्मि इमाइं परिणमंति किं खेयह-
रिसेहिं? ॥ १०० ॥ पुरओ य वेइयव्वं कम्ममवस्सं इमं इयाणिंपि । वेयावंतो अमरो बंधुच्चिय तुज्झ न हु सत्तू ॥ १०१ ॥
जं अविवेयसहाया चिरकम्मं वेयमाणया जीना । अप्पं वेयंति नवं बहं तु बंधंति पइसमयं ॥ १०२ ॥ जिणवयणकयविवेया
वेयंति बहं नवं न बंधंति । तम्हा जिणवयणुब्भवविवेयसहिस्स तुह इण्हि ॥ १०३ ॥ वेयणमुइरयंतो मित्तोच्चिय एस जीय ! तो
मिच्चिं । भावेजसु सवत्थवि इमम्मि अमरे विसेसेण ॥ १०४ ॥ सुहभावणाइ एवं पमत्तअपमत्तडुव्वकरणेसु । गंतुं अनियद्धिमि
य उवसमसेहिं समारभइ ॥ १०५ ॥ गंतुं सुहुमसराने उवसामेउं सभेयमोहणियं । उवसंतवीयराओ एकारसमे गुणहुणो

सराग-
संयमे
श्वेतांवि-
केशः ॥

॥५५६॥

॥ १०६ ॥ केवलिसरिसचरित्तो जाओ निक्कलुसमणो स संसुद्धो । थिमिय व एसि (जलहि) कप्पो थोयवो सकचकीणं ॥ १०७ ॥
एत्थंतरम्मि खविऊण बहुयक्कमाइं सवहा शीणे । मणुयाउयम्मि अमरो सवहुमहाविमाणम्मि ॥ १०८ ॥ संजाओ तत्तोऽविहु
महाविदेहम्मि सिद्धिही गंतुं । एत्थ भवे उण एत्तियगुणसामग्गि पवन्नोऽवि ॥ १०९ ॥ छउसत्थसंजमेणं उत्तमदेवत्तमेव
संपत्तो । केवलिसंजमिणोच्चिय जीवा सिद्धंति जं सवे ॥ ११० ॥ गुणसायसरारिसिं इय कालगंयं वियाणिउं अमरो । उवसंतो
कूरोऽवि हु परितुद्धो तस्स चरिएण ॥ १११ ॥ सम्मत्तं च पवन्नो गंधोदयकुसुमवरिसमाईहिं । तस्स सरीरं सक्कारिऊण सट्ठाण-
मणुपत्तो ॥ ११२ ॥ इति इवेतविकानरनाथकथानकं समाप्तम् ॥

अथ देशविरतिचारित्रिण देवत्वप्राप्तौ श्रेष्ठिधनञ्जयाख्यानकमुच्यते—

नामेण कुणाला एत्थ पुरवरी जीए पुरिसमिहुणाणं । सुरमिहुणेहिं विसेसो नयणनिमेसेण होइ फुडो ॥ १ ॥ धणओ
नामेण तहिं सेट्ठी चत्तारि तस्स अंगरुहा । विणयाइगुणसमग्गो धणंजओ नाम ताण लहु ॥ २ ॥ सो य समए कलाओ अहिज-
माणो तहा कुणइ विणयं । अज्झावयस्स जह सो पेच्छइ तं निययतणयं ॥ ३ ॥ देइ तह तस्स जोइणिसाइणिभूयाइनिगहकरीओ ।
विजाओ अणेगाओ अहऽन्नया नयरमज्झम्मि ॥ ४ ॥ परिभममाणो एसो संपत्तो कहवि जूयसालाए । कोजहलेण जूयं निरि-
क्खए जाव उद्धठिओ ॥ ५ ॥ तो सो दिट्ठो जूईयरेहिं नाओ य ईससुओत्ति । भणिओ य भइ ! तुह संतियं इसो रमइ जूइ-
यरो ॥ ६ ॥ तुसिणीओ चिट्ठुं संचलिओ जा खणंतरे एसो । ता समकालं जूईयरेहिं भणियं इमं एत्थ ॥ ७ ॥
हारसि पंच सयाइं दम्माणं ताण मह तयं देसु । गहियाओ कराओ मुदियाओ एवं भणेऊण ॥ ८ ॥ गेहम्मि गओ तो सो

पिउणा नायम्मि वइयरे वाढं । निब्भत्थिओ गहेउं वत्थाणि य खिवइ ओयरए ॥ ९ ॥ तत्तो वसणविरहिओ नगो चित्तेइ पेच्छ जो पुरिसो । नियववसायविरहिओ परिहवणीओ हवइ एवं ॥ १० ॥ ता वन्थं परिहिस्सं नियववसायज्जियं चिय न अन्नं । तो भाउज्जायाहिं भणिओ अन्नेहिंवि सुवहुं ॥ ११ ॥ पहिरइ कहवि न वत्थं तओ पओसम्मि परियणे सयले । व-
क्खित्ते नीहरिउं धणंजओ वच्चइ चहिम्मि ॥ १२ ॥ वच्चंतो य कमेणं वधालचीराइ नियसणे काउं । जुधंतो तणुवित्ति वणप्फलाईहिं कइयावि ॥ १३ ॥ नयरीएँ विसालाए वाहिं उजाणदेसभणुपत्तो । तत्थ य अत्थमिए दिणयरम्मि तिमिरंमि पसरंते ॥ १४ ॥ एगस्स महातरुणो पविसेउं गरुयकोट्ठरंमि ठिओ । सावयभएण तत्तो अभिमुंचंतीओ हुंकारं ॥ १५ ॥ इत्थीओ संभोगाओ सोलस गयणाउ अवयरेऊण । तस्सेव महातरुणो उवविट्ठाओ अहो देसे ॥ १६ ॥ तत्तो खणंतरेणं वद्धो वाहाहिं पेच्छए ताहिं । सायारतरुणपुरिसो आणीओ पवनेवत्थो ॥ १७ ॥ कत्तियकराउ तो तस्स ताओ सुमुवट्ठियाओ सद्वाओ । सुमरसु सइट्ठदेवय-
मिय जंपंतीउ भीमाउ ॥ १८ ॥ पेच्छइ य तं समग्गं धणंजओ रुक्खकोट्ठरनिविट्ठो । तो चित्तेइ पेच्छ अहो भद्दायारो नरो कोई ॥ १९ ॥ कजं विणा विणासं एसो पाविहिइ मह नियंतस्स । ता रक्खेमि इममहं नियअज्जावयपसाएण ॥ २० ॥ अह जोइणीण मंतं धणंजओ समरिऊण रुक्खाओ । निक्खंतो हक्कंतो खरियाउ करेइ सद्वाओ ॥ २१ ॥ तो मोइऊण पुरिसं पुच्छइ तं वइयरं समग्गंपि । तेण भणियं महासत्त ! आसन्ना पुरवरी एसा ॥ २२ ॥ अत्थि विसाला नामं तीए अरिकेस्सरित्ति नामेणं । राया तस्स सुओऽहं इंदो नामेण एयाहिं ॥ २३ ॥ आणीओ गहिऊणं पभायसमयाओ रक्खिओ इण्हि । हम्मंतो निक्कारणबंधव ! मोयाविओ तुमए ॥ २४ ॥ ता कहइ पसीऊणं के तुब्भे ? आगया कहं एत्थ ? तत्तो धणंजओऽवि हु नियवुत्तं कहइ

तस्स ॥ २५ ॥ अह भणइ इंदकुमरो मह पुत्रेहिं समागओडसि तुमं । ता वच्चाओ नयरिं तो चीराइं पहाणाइं ॥ २४ ॥ घेत्तण जोइणीणं परिहेइ धणंजओ लउडिहन्थो । आरुहइ रासहीए वीयाए इंदकुमरोत्ति ॥ २७ ॥ पुरओ काउं सेसाओं ते गया नयरि-
पोलिदारम्मि । रासहिंयवणिज्जारयसत्थेण पलोइउं पुट्ठा ॥ २८ ॥ लउभंति केत्तिएणं मोल्लेण इमाओं तो तहिं तेहिं । खेड्डेण ताण वणिज्जारयाण इय पुच्छमाणाणं ॥ २९ ॥ कहियाओ महग्घाओ उवचियगत्ताओं तो निएऊणं । गहियाओं तहच्चिय तेहिं
किंतु ठाणं विमग्गंति ॥ ३० ॥ तो कुमरेहिं भणियं नयरीमज्झाओ किंपि आणेउं । ठाणं देमोत्ति पयंपिऊण मज्झे गया दोवि
॥ ३१ ॥ चिद्धंति रासहीओ वल्लिनिउत्ताओ अह कुमारोडवि । जाव गओ नियमंदिरदुवारदेसम्मि ता दिट्ठो ॥ ३२ ॥ पडिहार-
प्पमुट्ठेणं परियणलोएण तो समग्गोडवि । भीओ विहीसिया कावि एस इइ चित्तिउं नट्ठो ॥ ३३ ॥ साहइ नराहिवइणो सोडवि
हु पेसेइ धीरसुहदनरे । पुच्छंति ते कुमारं कोडसि तुमं ? पभणए सोडवि ॥ ३४ ॥ रायसुओडहं इंदो नामओत्ति कल्लम्मि जो
सहत्थेहिं । दट्ठो मसाणभूमीइ इह कंहं अज्ज संपत्तो ? ॥ ३५ ॥ तेण भणियं न एवं पडिनिम्भं किंपि दंसियं तुम्ह । अहयं तु
जोइणीहिं नीओ अक्खयतणू एत्तो ॥ ३६ ॥ इमिणा उ वंधवेणं विमोइओ एवमाइयं सबं । बहुएहिं पच्चएहिं कहेइ कुमरो सबुत्तं
॥ ३७ ॥ तो पत्तिइ राया सबो य परियणो पहिड्डमणो । नयरे य कयं गरुयं वद्धावणयं नरिं देण ॥ ३८ ॥ तो कुमरस्स सयासे
धणंजओ चिट्ठए गुरुसुहेणं । सुंजइ कीलइ परिभमइ चिट्ठए तेण सह निच्चं ॥ ३९ ॥ अन्नम्मि दिणे मंतस्स भुत्तिच्छेयम्मि
जोइणीओं पुणो । जायंति रासहीओ भीया वणिजारया नट्ठा ॥ ४० ॥ मंतस्साणामोक्खं विणा उ ताओ न चेव गच्छंति । हिंउतो
य कुमरो धणंजओ चिय तहिं पत्तो ॥ ४१ ॥ तो करुणाए मुक्काओं तेण वच्चंति निययठाणम्मि । कुमरो धणंजओ चिय कयाइ

साह्रुण पयमूले ॥ ४२ ॥ जिणधम्मं सोऊणं सम्मत्तं देसचरणसंजुत्तं । पडिवडाइ सेट्ठिसुओ नरवइत्तणओ य सम्मत्तं ॥ ४३ ॥
तो समयं चिय देवे गुरू य वंदंति दोवि निच्चं पि । पीइपडिवद्धचित्ता कुणंति जिणदेसियं धम्मं ॥ ४४ ॥ अह अनया नरिंदो
इंदो जाओ मयंमि पियरंमि । तेण अमच्चत्तपए धणंजओ ठविउमारदो ॥ ४५ ॥ तेण भणियं नराहिन् ! ण पंचदियहाण कारणम्मि
अहं । एयंमि महारंभे कहवि खिविस्सामि अप्पाणं ॥ ४६ ॥ जे नायागयवित्ती अप्परंभा जिणिंदधम्मरया । कालं गमंति
निच्चं तेच्चिय इह परमवे सुहिणो ॥ ४७ ॥ जे उण तुच्छम्मि पाणवित्तिकजो कुणंति पावाइं । ते दुहिया सव्वत्थवि भमंति भिच्छा-
भिमाणहया ॥ ४८ ॥ ता जइ इच्छसि काउं मज्झ हियं मा सिवेसु तो एत्थ । दुत्तरपावारंभम्मि धम्मविग्घेक्खहेउम्मि ॥ ४९ ॥
तो सेट्ठिपए ठविओ धणंजओ नरवरेण सयलाए । नयरीइ नायगत्ते पंचंगुवगप्पियपसाओ ॥ ५० ॥ राव्वविरइपडिवत्तिं अहि-
लसमाणोऽवि न तरए काउं । सो नरवइसम्माणेक्खजणियपडिवंघमेत्तेणं ॥ ५१ ॥ तो नियजणयं वंधवसपुत्तगोत्तं तहिं समाणेउं ।
धरइ गरुयसोक्खेणं जिणिंदधम्मं पवत्तइ य ॥ ५२ ॥ अह अनया कहिं पिहु आसनं जाणिऊण निययाउं । पूयाओ जिणाययणेसु
कारिउं तहय काऊण ॥ ५३ ॥ साहम्मियसम्माणं दाणं दाऊण दुत्थियाईणं । संपूइऊण संघं सावयपडिमाओ सयलाओ ॥ ५४ ॥
काऊण निरइयाराइं अणुपालेऊण देसविरइं न । संलिहिऊण सरिंरं कमेण पजंतसमयम्मि ॥ ५५ ॥ आलोइयपडिकंतो खामिय-
नीसेससत्तसंघाओ । काऊण मासमेक्कं अणसणमुल्लसियसुहावो ॥ ५६ ॥ बावीससागरोनमट्ठिईसु देवेसु अच्चुए कप्पे । संपत्तो
अणुभुंजइ सोक्खाइ धणंजओ सेट्ठी ॥ ५७ ॥ इति धनंजयश्रेष्ठिआख्यानकं समाप्तम् ॥

अथाकामनिर्जरया देवत्वप्राप्तौ जम्बुकाख्यानकमुच्यते—

महुरा नामेण पुरी महुरचरियाइं जीइ गोवियणो । गायंतो पहियाणं कुणइ चिरं गमणविग्धाइं ॥१॥ जियसत्तू नाम
तहिं राया रेववि सत्तुणो जस्स । न चयंति रायलच्छि तवरज्जसिरिं समणुपत्ता ॥ २ ॥ कइयावि रायमग्गे निगगच्छंतो
पलोयए एसो । कालीनामं वेसं पासायसिरे पलयंति ॥ ३ ॥ रुवाइगुणेषु तओ तीसे सो मुच्छिओ गहेज्जणं । पक्खिवइ तमो-
रोहे भुंजइ मह तीइ विसयमुहं ॥ ४ ॥ कालेण सुओ जाओ तीसे कालोत्ति से कयं नामं । सह दुन्नएहिं एसो वड्डुं जोवणं
पत्तो ॥ ५ ॥ तत्तो हरइ घणाइं जणस्स पाडेइ वरेसु खत्ताइं । लुंढइ वट्टासु जणं रोहइ वंधेषु गहिज्जण ॥६॥ विद्धंसइ नारियणं
वलावि गिण्हेइ सारत्थणि । कालोच्चिय पच्चक्खो अहिएच्चिय वट्टइ जणस्स ॥७॥ कइयावि इमो घवलहरसंठिओ अडविगय-
सियालाणं । मइं सोउं पुच्छइ केसिं जीवाण एस सरो ? ॥८॥ ओलगएहिं भणियं कुमर ! सियालाण तो भणइ एसो । आणह
सियालभेगं वंधेउं तह कयं तेहिं ॥ ९ ॥ तो कीलयम्मि वद्धं कसेण ताडेइ सो इमं तत्तो । खिक्खियइ सियालो तो मणम्मि
जायइ रई तस्स ॥१०॥ अह ताडेइ पुणो पुण जा तस्स समगविगयचम्मस्स । निगयसोणियपवहस्स जीवियं वच्चए तत्थ ॥११॥
तत्तो अकामनिज्जरवेसेण सो वाणमंतरेसु सुरो । उप्पन्नो कालोडवि हु सयलं नयरिं उवद्वइ ॥ १२ ॥ तो पडरेणं मिलिउं
विन्नत्तो नरवई इमेणावि । पडरं विसज्जिज्जणं काली भणिया जहा एसो ॥ १३ ॥ तुज्झ सुओ संतावइ सयलं पि पुरिं निवारसु
तयं तो । अह सा भिउडिं घडिउं निब्भत्थइ नरवरं कुविया ॥ १४ ॥ एक्को चिय मह पुत्तो तस्स तुमं वाणिया य सह एए ।
उच्चाडिउं पयट्ठा मुद्धमहावस्सवि सयावि ॥ १५ ॥ ता भीओ तीइ निवो मोणं काज्जण संठिओ तत्तो । अहिययरं सो कालो तं

नयरिजणं उवद्वह ॥१६॥ अह अब्बया भंमतो साहूण उवस्सयम्मि सो तत्थ । वच्चइ कहवि तओ ते भीया न कुणंति वक्खवाणं ॥ १७ ॥ तो कालेणं भणियं अभयं तुम्हाण कहह नियधम्मं । अहमेत्थ धम्मसवणत्थमेव जं आगओ अज्ज ॥१८॥ अह गुरुणा भणियं भद् ! चउग्गई एस ताव संसारो । नारयतिरियनरामरभेएण जिणेहिं निदिट्ठो ॥ १९ ॥ नारयतिरियमराई केरिसा पुण कहह ? पुच्छए कालो । तो करुणाए गुरुणा सवित्थरं सुत्तनिदिट्ठं ॥ २० ॥ पुव्वुत्तसरूवं सव्वमेव साहंति नारगाईणं । तेसु य वंचंति पुणो जीवा जह तह निसामेह ॥ २१ ॥ नरएसु महारंभेण तह महाधणपरिग्गेहावि । पंचिदियहिंसाए कुणि-माहारेण वंचंति ॥ २२ ॥ मायासीलत्तेणं कूडतुलाकूडमाणकरणेण । कूडक्याइअलिएण जंति सुणयाइतिरिएसु ॥२३॥ अंधा वहिरा टुंटा परसंतावेण हुंति मणुएसु । देवसुवि दोहगं किविसयत्ताइ पावंति ॥ २४ ॥ इय पावकारिणो परिभंमंति पुणरुत्तमेव भवचक्के । दुक्खेहिं अणंतेहिं तिवेहिं सया न मुचंति ॥ २५ ॥ तो कालो परिचिंतइ अज्जवि थेवाइं पावठाणाइं । कहियाइं मह इमेहिं विहियाइं पुण अणेगाइं ॥२६॥ तो नरए गंतव्वं मए अवस्संति चित्तिउं भणइ । कह पुण नरगाइसु न य गम्मए ? तो भणंति गुरु ॥ २७ ॥ जइ धिप्पइ जिणदिक्खा कम्मवणावलिहुयासजालोली । भवजलदवुड्डी इय तो कालो भणइ तं मज्झ ॥ २८ ॥ तुव्वे देहत्ति तओ णाणेणड्वलोइउं गुरु भणइ । मा पडिबंधं कुव्वह अम्मापियरे विमोएउं ॥ २९ ॥ तो कालेणं कहिए राया चित्तेइ ओसहेण विणा । एसो वाही वच्चइ धणियं उच्छाहिओ तत्तो ॥ ३० ॥ जणणी तओ न मुंचइ निव्वंधेणं विलगिणं तंपि । मोयाविज्जण कालो पव्वइओ ताण पासंमि ॥ ३१ ॥ गीयत्थो संजाओ एगल्लविहारपडिममह एसो । पडिजइ कालेणं विहरंतो गामनगरेसु ॥ ३२ ॥ नयरम्मि मुग्गसेले गओ तहिं नरचई य जियस्सत्तू । तस्स चिय

अगमहिंसी भगिणी एयस्स साहुस्स ॥३३॥ तो रायादीणि चिय गयाइं तवंदणत्थमह कहवि । देवीए नायाओ अरिसाओ तस्स साहुस्स ॥३४॥ अप्पडिकम्मसरीरो तओसहं सो करेइ न कइयावि । तो तीए पुच्छिऊणं वेजे मेलविओ चुन्नो ॥३५॥ अह भिक्खायरियाए मुणिस्स तस्सागयस्स भत्तम्मि । मीलेऊणं दिन्नो चुन्नो तेणावि अरिसाओ ॥ ३६ ॥ तुहेउं पडियाओ ओसहविसयं तओ मुणेऊणं । अहिगरणं सो साहुं भत्तं पच्चक्खई सव्वं ॥३७॥ एत्तो सियालदेवो उवविट्ठं अणसणे तयं दट्ठुं । आगच्छइ सरिऊणं वेरं पुव्विल्लयं तत्थ ॥ ३८ ॥ तत्तो सियालिमेगं विउविउं डिंभसंजुयं एसो । खाएइ खिक्खियंतो तं साहुं जणियगुरुवियणं ॥३९॥ तत्तो नरवइसेत्तं रक्खइ उग्गिणपहरणं साहुं । देवोडवि खणं दीसइ खणं न दीसइ पुणो एइ ॥४०॥ एवं ताव सपेछयसियालिरूवेण भक्खिस्वओ साहु । जाव गओ दियलोयं सम्मं अहियासिउं वियणं ॥४१॥ एत्थ य अकाम- निज्जरवसेण देवत्तणं सियालेण । पत्तं एत्तियमेत्तं उवजुज्जइ सेसयं तु पुणो ॥ ४२ ॥ कहियं पसंगओच्चिय रोगो अहियासिओ जहा इमिणा । दिव्वुवसग्गो य तहा अन्नेणडवि होइ सहियवो ॥ ४३ ॥ इति जम्बूकाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ बालतपःकर्मणो देवत्वप्राप्तौ तामलिसत्त्कोदाहरणमुच्यते—

नामेण तामलिच्ची नयरी वहुरयणसंकुलत्ति मया । रयणायरोवि सेवइ जं परिघेत्तुं व रयणाइं ॥ १ ॥ मोरियपुत्तो नामेण तामली तत्थ गहवई वसइ । अपमाणरिद्धिकलिओवि जो सया चित्तपरिमुक्को ॥२॥ तस्स य विसयसुहाइं निसेवमाणस्स वच्चए कालो । कइयावि पच्छिमाए निसाइ अह चित्तए एवं ॥ ३ ॥ पोराणकम्मवसओ अत्थि घरे ताव मज्झ विउल- धणं । आढाइ ममं सयलोडवि परियणो सयणवग्गो य ॥ ४ ॥ तो जाव पुराणाणं सुभक्कमाणं न सबहा विगमो । झिज्जइ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५६४॥

न धणं परिहवइ परियणो नेय ता जुत्ता ॥ ५ ॥ पाणामा पव्वजा धेतुं मह एवमाइ चित्ते । उट्ठुज्ज पभाए निमित्तिओ सयलसयणजणो ॥ ६ ॥ सम्माणिज्जण तत्तो विउलेज्जसणाइणा य सयणजणं । जेहं सुयं कुटुंबे तस्स समक्खं पि ठावेउं ॥ ७ ॥ पाणामं पव्वजं भुंडो होज्जण गिण्हए एसो । आयावणभूमीए उट्ठुपरिविहियगहाहिं ॥ ८ ॥ खराभिमुहो छट्ठे-
णायावेज्जण पारणयदिवसे । भमिज्जण उच्चनीयाइं मज्झिमाइं च गेहाइं ॥ ९ ॥ सुद्धोयणमभिगिण्हइ दारुमयपडिग्गहं च तम्मि पुणो । पक्खालेउं भुंजइ जलेण इगवीसवाराओ ॥ १० ॥ इय छट्ठेउणं आयावेज्जण भुंजइ सयावि । इदं वा खंदं वा रुदं वा नस्वइममचं ॥ ११ ॥ सेट्ठिं च सत्थवाहं जाव मायंगमहव कायं वा । सुणगाहमं व पेच्छइ जं जत्थ कहिं पि भममाणो ॥ १२ ॥ उच्चस्स तस्स उचं नीयं नीयस्स कुव्वइ पणामं । एवं सट्ठिसहस्सा वासाणं कुणइ बालतवं ॥ १३ ॥
अन्नाणतवेण य तेण जाव चम्मट्ठिसेसओ जाओ । सो अणसणपडिवत्तिं करेइ ता नयरिवाहिम्मि ॥ १४ ॥ एत्तो य समुव्वट्ठे बलिचंचारायहाणिअसुरिंदे । बलिनामम्मि अणिंदा जाया सा रायहाणित्ति ॥ १५ ॥ देवेहिं सवेहिं य तत्तो सामत्तियं मिलेज्जणं । अम्हे इंदाहीणाइं तेण रहियाण तो अम्हं ॥ १७ ॥ न हवइ खणं पि एसो य तामली अणसणम्मि वट्ठइ । तम्हा नियाणमेयं कारेमो जेण इह एसो ॥ १८ ॥ इंदो उप्पज्जइ इय गयाइं ताइं तहिं विणिच्छिइउं । भणिओ य तामली जह पुणेसु बलिअसुर-
रायस्स ॥ १९ ॥ अम्हे देवा देवीओ उवरओ सो य अम्ह पुरिमिहो । इंदो कुणह नियाणं तम्हा तुब्भे तहिं जेण ॥ २० ॥ इंदा उप्पज्जइ दिवविसयसोक्खाइं तत्थ अणुहवह । आणानिंदेसकराइं तुह भवामो तहज्जेइवि ॥ २१ ॥ तामलिना चैतद्वचः क्वापि समाकर्णितासीत्, तद्यथा—' आशंसया विनिर्मुक्तोऽनुष्ठानं सर्वमाचरेत् । मोक्षे भवे च सर्वत्र, निःस्पृहो मुनिसत्तमः ॥ २१ ॥

अकाम-
निर्जरायां
जंचूकः ॥

॥५६४॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्योपना
भव-
भावना ॥
॥५६५॥

इत्यादि, तो मोणं काऊणं ठिओ न जंपेइ किंचिचि तओ य । एयाइं नियाणट्ठा पुणो पुणो तं भणंति दढं ॥२२॥ जाव न जंपइ
किंपिट्ठु ताव निवेजिऊण एयाइं । सट्ठाणम्मि गयाइं एत्तो ईसाणकप्पम्मि ॥ २३ ॥ इंदो जुओ इमस्स य पयम्मि सो तामली
विहेऊण । मासदुग्गमणसणविहिं इंदत्ताए समुप्पन्नो ॥२४॥ तत्तो बलिचंचाए असुरकुमारोहिं सो तहिं इंदो । उप्पन्नो विन्नाओ
तो कोवगएहिं एएहिं ॥२५॥ गंतूण तामलिचीए वामपायम्मि तामलिसरीरं । बद्धं सुवेणं निट्ठुहंति वयणम्मि तिव्वसुत्तो ॥२६॥
को तामली य एसो बालतवस्सी संयंगहियलिंगो ? । अन्नाणकट्ठयारी सुणयाईणवि कयपणामो ॥२७॥ इच्चाइया अवन्ना कोवेणं
जंपिऊण तस्स संवं । एगंते एडेत्ता सवाइं गयाइं सट्ठाणे ॥२८॥ एयं च समगंगपि हु दिट्ठं ईसाणदेवदेवीहिं । तो सुरवइस्स कहियं
कुविओ सो असुरदेवाण ॥ २९ ॥ सयणिज्जगओऽविहु असुरदेवदेवीहिं परिगयं संवं । बलिचंचरायहाणिं अवलोयइ कुवियदि-
ट्ठीए ॥ ३० ॥ तो सा सवा अंगारत्थारसुम्भुरकविछुगब्भूया । जाया दिव्वपभावेण तस्स ईसाणसकस्स ॥ ३१ ॥ तत्तो असुर-
कुमारा देवा देवी य तं वियाणेउं । भीया तत्था आउलमणा य धावंति सवत्तो ॥३२॥ तो सहिउमसक्काइं ताइं ईसाणदेवरायस्स ।
तं दिव्वं देविट्ठुं तह दिव्वं तेयलेसं च ॥३३॥ सीसम्मि विहियंपजलिउडाइं विणओणयाइं खावंति । ईसाणदेवरायं पुणो पुणो
चेव पभणंति ॥३४॥ न करिस्सामो पुणरवि एयं पडिसंहरेति तो सोऽवि । तं दिव्वं तेयलेसं तप्पमिं ताइं सवाइं ॥३५॥ आणा-
निहेसकराइं होति ईसाणदेवरायस्स । एत्तो य जुओ एसो महाविदेहम्मि सिज्झिहिइ ॥ ३६ ॥ एवइएणं अन्ने जीवा सिज्झंति
जिणमए निरया (अट्ठ) । जावइयं तामलिणा विहियं किर बालतवक्कं ॥३७॥ इति तामलिसत्तकाख्यानकं समाप्तम् ॥

किं यथोक्तं छद्मस्य संयमादिभिरेव हेतुभिर्देवत्वमाप्नुवन्ति जीवाः ? , आहोश्चिदन्त्यैरपीत्याह—

अन्नेऽवि हु खंतिपरा सीलरया दाणविणयदयकलिया । पयणुकसाया भुवणोव भदया जंति परलोयं ॥
 अन्येऽपि भद्रकमिथ्यादृष्ट्यादयः क्षान्त्यादिगुणयुक्ता भुवनवदेवलोकमुपयान्ति ॥ कः पुनरसौ भुवन इति १, उच्यते—
 कंपिह्लं नाम पुरं जत्थ ससी कसिणपक्खवत्तीवि । बहलियजुण्हो रेहइ सियपक्खगउव भवणेहिं ॥ १ ॥ कुसलो नामेण
 तहिं सेट्ठी कुसलो कलासु सवासु । चउरो य तस्स पुत्ता ताण कणिट्ठो भुवणनामो ॥ २ ॥ विउलो य घरे तेसिं विहवो व-
 वसाइणो सुया सवे । भुवणो उण रूवस्सी विणयप्पा सीलसंपन्नो ॥ ३ ॥ देवाणं सवेसिं पणमइ धम्मे पसंसई सवे । अप्प-
 कसाओ सदओ अमच्छरो तह य पगईए ॥४॥ दीणाण दुत्थियाणं सयणाणं सुइगोणमाईणं । निचंपि देइ दाणं जहारिहं सविहव-
 सरिच्छं ॥ ५ ॥ तो करयरंति सवेवि बंधुणो तह थ ताण भज्जाओ । पिउणो य कहंति जहा सवं फेडइ धणं एसो ॥६॥ तो
 अन्नदिणे पिउणा सो भणिओ बंधवेहि य मिलेउं । परिहरसु दाणवसणं होसु विभिन्नो व अम्हाणं ॥ ७ ॥ तो भुवणेणं भणियं
 सकेमि न दाणवसणमुज्जेउं । भिन्नोऽवि न होमि सयं तम्हाऽऽसं तु ण करेमि ॥ ८ ॥ तो पिउणा बंधूहि य सयणाणं
 साहियं इमं तेऽवि । पभणंति न जुत्तमिणं जेण धणं आसि न हु पुविं ॥९॥ तुम्हाण इममि पुणो जाए जायओ सयलरिद्धीओ ।
 वसणंपि न जूयाई विरुद्धमेयस्स जंपि पुणो ॥ १० ॥ विहवाणुरूवदाणं तम्मि वि अम्हे तहाविहं दोसं । न निएसो एमेव य ता
 वहउ तओ य ते सवे ॥ ११ ॥ पभणंति अहंकारेण बंधुणो जइ सलक्खणो एसो । नियलक्खणप्पभावं अणुभुजउ ता इमे
 चेव ॥ १२ ॥ चिद्धिस्सामो निह्लक्खणाऽवि अम्हे पुणो य एमाई । उल्लंठं भणिऊणं कओ विभिन्नो इमो तेहिं ॥ १३ ॥ सो
 य न गिण्हइ अंसं भणंति तो बंधुणो अन्नयाए । धेत्तूण खिवसु देहे एयं अम्हे उ न धरामो ॥ १४ ॥ तो भुवणेणं गहिओ

अंसो पत्तो तहिं धणं विउलं । वइउं च समारद्धं जिणुद्धाराइधम्मम्मि ॥ १५ ॥ रुदाइदेउलेसुं देतेण तओ कहंपि अह जिन्नं ।
दिद्धं जिणिंदभवणं तुंगं सयलंपि तं तेण ॥१६॥ उद्धरियं सबंपिहु वइऊण धणं तओ जणो भणइ । भंडोल्लमेत्तएणावि विणा तुमं
होसि कहम्मिहिं ? ॥ १७ ॥ तत्तो य भणइ श्रुवणो नियश्रुयंदेहिं अजियं चेव । भुंजिस्सामि धणमहं न उणो पिउबंधवविहत्तं
॥१८॥ तत्तो य वाहुवीओ निस्सरिओ मंदिराओ अजेउं । धणमेसो भममाणो एक्केणं जोइणा दिड्डो ॥१९॥ तेण भणियं महायस !
किं धणकंलाइ भमसि ? किमु वहुयं ? न हि तुज्झ लक्खणाइं अन्नस्स तणुम्मि दीसंति ॥२०॥ ता एहि एत्थमेव य आसन्ने
पव्वयंमि जेण धणं । अकिलेसेणेव करेमि तुज्झ अविणट्ठियं चेव ॥ २१ ॥ तो श्रुवणो तेण समं वच्चइ आसन्नपव्वए तम्मि ।
गहिऊण य एकेहं अइगरुयं तुंवयं दोवि ॥ २२ ॥ विचरे कहिंपि पविसंति वायए हत्थसंठियं कप्पं । श्रुवणो दिद्धं च तओ
सीहनिनायं विमुंचंतं ॥ २३ ॥ सीहस्स मुहं कत्थइ अक्खुभिया तत्थ दोवि पविसंति । पुरओ य जलंतसिहिं दद्धं मज्जेण
वचंति ॥ २४ ॥ वचंता य कमेणं अच्छरगणवेदियं पवररूवं । देवि नियंति एक्कं अत्थाणसहाइ उवविद्धं ॥ २५ ॥ गोरिड्डणीए
हरिणो व तीइ सो जोइओ समुक्खित्तो । तो अप्पाणं पेच्छइ खर (टल) वलमाणं तहिं रत्ने ॥ २६ ॥ श्रुवणो य असंखुद्धो
अवहीरेऊण तं गओ पुरओ । पेच्छइ कणयसहाए रयणासणसंठियं पवरं ॥ २७ ॥ सुरसेवियपयकमलं महिट्ठियं सुरवरं तओ
एसो । तेणज्जभुद्धेऊणं संभमवसओ कयंजलिणा ॥ २८ ॥ निययासणदाणेणं निमंतिओ पभणिओ य विणएण । सोहम्मसुर-
नरोज्जं कीलाए आगओ एत्थ ॥२९॥ कंप्पिछपुरे नयरे जिणश्रुवणं जं तए समुद्धरियं । तं कारियं मए चिय पुव्वभवे तो तदु-
द्धरणे ॥ ३० ॥ परिरंजिओ य एत्थं पुन्नं च समजियं तहा विउलं । जा किंपि तुह न खूणं होही विहवेण भइ ! इहं ॥३१॥ इय

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५६८॥

सोऽङ्गं सुरर्जापियाइं जा किंपि तत्थ भुवणोऽवि । भणिही ताव नियच्छइ अप्पाणं कणयरयणमए ॥३२॥ धवलहरम्मि निवन्नं
सुरसरिपुलिणोचमम्मि पल्लके । उट्टेज्ज पलोयइ तो जाव दिसाओ सव्वाओ ॥३३॥ ता नियइ रयणरासीओ सव्वाओ तह अमोछ-
वत्थाइं । धणधन्नसुवण्णाणि य पलोयए निरवसाणाणि ॥३४॥ किं इंदयालमहावडवि सुमिणमेयं जओ न तं विवरं । न सुरो न
य तस्स सभा अन्नं चिय दीसए सव्वं ॥ ३५ ॥ इय चिंतंतं एयं देवा पभणंति अंतरिक्षवगया । तुह सोहम्मसुरेणं दिन्नं तुट्टेण
तेण इमं ॥ ३६ ॥ खित्तो य एत्थ कंप्पिछपुरवरे आणिज्जण अम्हेहिं । निहेसकारिणो तह निरुविया तेण तुह अम्हे ॥ ३७ ॥
ता विलससु धणमेयं पत्तं नियएहिं चेव पुणेहिं । भुवणोऽवि तो विलासे कुणइ तहिं वयइ धणनिवहं ॥ ३८ ॥ कालेण य तस्स
पिया धणरहिओ बंधुणोऽवि य दरिदा । संजाया तो भुवणो हकारइ अप्पणो पासे ॥ ३९ ॥ मिच्छाहिमाणओ अल्लियंति तहवि
हु न बंधुणो तस्स । चिट्ठंति पुण सुहेणं जणणी जणओ य तस्स घरे ॥ ४० ॥ बंधूण पुण ठियाणवि भिन्नाणं देइ सो धणं
विउलं । उद्धरइ सयणवग्गं वियरइ दीणाण दाणाइं ॥ ४१ ॥ जिणुद्वारेसु धणं सविसेसं वच्चाए तहा कुणइ । धम्मियजणवच्छल्लं
पणमइ लिंगड्डिए सव्वे ॥४२॥ एवं विणएण सया वड्ढतस्सवि गुणेकनिलयस्स । गिण्हंति अवणं तस्स बंधुणो मच्छरवसेण ॥४४॥
ताण य अवन्नवाए वड्ढताणंपि तह सया एसो । पयणुकसायत्तणओ देइ धणं कुणइ किच्चाइं ॥ ४५ ॥ तो वित्तेणं भुवणं सुएण तह
परियणेण वित्थरियं । दड्ढं अचयंतो जेड्ढबंधवो मच्छराउलिओ ॥ ४६ ॥ साहइ गंतूण नराहिवस्स जह तुम्ह पुवपुरिसाणं ।
विउलाइं निहाणाइं लद्धाणि बहूणि एएण ॥ ४७ ॥ लोभघत्थो ण सुणइ वियारपरमत्थमह नरिंदोवि । भुवणं धराविज्जणं
आणावइ अप्पणो पासे ॥ ४८ ॥ पुच्छेइ वड्ढिज्जणं अधवसायस्स तुह धणं कत्तो ? । तो परिचिंतइ भुवणो किमहं साहेमि

क्षान्ति-
प्रभृतिषु
भुवनः ॥

॥५६८॥

एयस्म ॥ ४९ ॥ जम्हा जहट्टिए साहिएवि उवहासमेव मह काहि । एसो तो जं रुचइ करेउ एमेव तं मज्झ ॥ ५० ॥
तो जाव न पडिवयणं देइ तओ कोवमुवगओ राया । वज्झं आणवइ तयं जाव य आरक्खिओ वाहिं ॥ ५१ ॥ नेऊण किर
हणिस्सइ सोहम्मसुरेण ताव विणिउत्ता । देवा नयरस्सुवरिं सिलं विउव्वंति अइगरुयं ॥ ५२ ॥ पभणंति य जह नयरं चूरेसो
नरनरेण सह एयं । जत्थ अणायापरण वट्टए एरिस वियारो ॥ ५३ ॥ मच्छरिणोऽवि हु वयणेण साहुणोऽवि य कयत्थणा
एणं । कीरइ न वियारिइइ पत्तमपत्तं च गुणदोसं ॥ ५४ ॥ जिन्नं जिणभवणं उद्धरंतएणऽज्जियं जमेएण । पुन्नं तस्स वसेणं
पहुणा अम्हाण धणमेयं ॥ ५५ ॥ दिन्नं इमस्स संकंति तं च दट्ठं न बंधवा तत्तो । जंपति असंबद्धंपि मच्छरेणाउलिजंता
॥ ५६ ॥ इवाइ णिसामेउं आदन्नो नरवरो भओतत्थो । धूवकइच्छुयहत्यो नियत्थसियवत्थआभरणो ॥ ५७ ॥ सयलपुर-
लोयसहिओ भुवणं मोयाविऊण ते देवे । खामइ भत्तीइ पुणो पुणोऽवि ता जाव उवसंता ॥ ५८ ॥ तत्तो हकारेउं बंधुणो
निग्गहं करेइ निनो । भुवणोऽवि लग्गिऊणं पाएसु तओ इमं भणइ ॥ ५९ ॥ जं देव ! इमाणं कुणसि निग्गहं ता घरम्मि
नाहंपि । नचिस्सामि न दोसो जओ इमाणं मएवि पुरा ॥ ६० ॥ दिन्नं कस्सइ आलं तस्स फलं पावियं इमं इण्हिं । अप्पा
सुइदुस्साणं कत्ता हंता य जं लोए ॥ ६१ ॥ इय एवमाइवयणेहिं तस्स मोएइ बंधवे राया । वहुयं सम्माणेउं तं पुण सगिहं
विसज्जेइ ॥ ६२ ॥ तो कइवय दियहाइं वसिऊण गिहे निवाणुविच्चीए । तेणवि वेरगेणं सो पच्छा निययजेइसुयं ॥ ६३ ॥
ठावेऊण कुडुम्मे मासं काऊण अणसणं तत्तो । सोहम्मसुरो चिट्ठइ जत्थ विमाणम्मि पुव्वुत्तो ॥ ६४ ॥ सोऽविहु भुवणो जाओ
देनो तत्थेव दोऽवि चइऊण । तत्तो महाविदेहे सिज्झिस्संती विहूयरया ॥ ६५ ॥ इति भुवनाख्यानकं समाप्तम् ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५७०॥

आह—ननु छग्रहसंयमादिभिर्देवैषूत्पन्नानां तेषां क उत्पत्तिक्रमः ? किं च स्वरूपमित्याशङ्क्याह—

उप्पण्णाण य देवेषु ताण आरब्भ जम्मकालाओ । उप्पत्तिकमो भन्नइ जह भणिओ जिणवरिंदेहिं ३४९

सुगमा ॥ यथाप्रतिज्ञातमेवाह—

उववायसभा वरयणरुइलयं जम्मठाणममराणं । तीसे मज्झे मणिपेढियाएँ रयणमयसयणिज्जं ३५०
तत्थुववज्जइ देवो कोमलवरदेवदूदसअंतरिए । अंतोमुहुत्तमज्झे संपुन्नो जायए एसो ॥ ३५१ ॥
अह सो उज्जोयंतो तेएण दिसाओ पवररूवधरो । सुत्तविउद्ध व खणेण उट्ठिओ नियइ पासाइं ३५२
सामाणियसुरपमुहो तत्तो सबोऽवि परियणो तस्स । आगंतुं अभिणंदइ जयविजएणं कयंजलिओ ३५३
इंदसमा देविङ्गी देवाणुपिएहिं पाविथा एसा । अणुमुंजंतु जहिच्छं समुवणयं निययपुत्तेहिं ३५४
अह सो विम्भियहियओ चिंतइ दाणं तवं च सीलं वा । किं पुव्वभवे विहियं मए इमा जेण सुररिद्धी ? ३५५
इय उवउत्तो पेच्छइ पुव्वभवं तो इमं विचिंतइ । किं एत्थ मज्झ किच्चं पढमं ? ता परियणो भणइ ३५६
अट्टसयं पडिमाणं सिद्धाययणे तहेव सगहाओ । कयअभिसेया पूएह सामि ! किच्चाणिमं पढमं ३५७
अह सो सयणिज्जाओ उट्ठइ परिहेइ देवदूसजुयं । मंगलतूरवेहिं पढंतसुरवंदवंदेहिं ॥ ३५८ ॥

देवाना-
मुत्पत्तिः
स्वरूपं च ॥

॥५७०॥

हरयम्भि समागच्छइ करेइ जलमज्जनं तओ विसइ । अभिसेयसभाए अणुपयाहिणं पुव्वदारेणं ३५९
सुगमाः, नवरं सकथास्तीर्थकरदंष्ट्राः रत्नमयस्तम्भोपरिहीरकसमुद्रकेषु क्षितास्तिष्ठन्ति, ततः सिद्धायतने अष्टोत्तरशतं
प्रतिमानां, तथा मुधर्मसमागतास्तीर्थकरदंष्ट्राः स्वस्वामिकृताभिषेकाः सन्तः पूजयत यूयं, देवकृत्यानामत्रेदं प्रथमकृत्यं,
'हरयम्भि' चि स्वच्छप्रधानसलिलसम्पूर्णहृदे समागच्छति, तत्र जलमज्जनं कृत्वा ततोऽभिषेकसभां प्रदक्षिणीकृत्य पूर्व-
द्वारेण प्रविशति । अभिषेकविधिक्रममेवाह—

अह आभिओगियसुरा साहाविय तह विउव्वियं चेव । मणिमयकलसाईयं भिंगाराई य उवगरणं ३६०
वेत्तूण जंति खीरोयहिम्मि तह पुक्खरोयजलहिम्मि । दोसुवि गिणहंति जलाइं तह य वरपुंडरीयाइं ३६१
मागहवरदामपभासतित्थतोयाइं मट्ठियं च तओ । समयक्खेत्ते भरहाइगंगसिंधूण सरियाणं ॥३६२॥
रत्तारत्तवईणं महानईणं तओऽवराणंपि । उभयतडमट्ठियं तह जलाइं गिणहंति सयलाणं ३६३
गंतूण चुल्लहिमवंतसिहरिपमुहेसु कुलगिरिंदेसु । सवाइं तुवरओसहिसिद्धत्थयगंधमल्लाइं ॥ ३६४ ॥
गिणहंति वट्ठवेयड्डसेलसिहरेसु चउसु एमेव । विजएसु जाइं सागहवरदामपभासतित्थाइं ३६५
गिणहंति सलिलमट्ठियमंतरनइसलिलमेव उव्वणेति । वक्खारगिरीसु वणम्मि भइसालम्मि तुवराइं ३६६

नंदणवणम्मि गोसीसचंदणं सुमणदाम सोमणसे । पंडगवणम्मि गंधा तुवराद्दिणि य विमीसंति ३६७

पाठसिद्धा एव, नवरं मागधवरदामप्रभासतीर्थतोयानि मृत्तिकां च, समयक्षेत्रे-अर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्रलक्षणे पंचसु भर-
तेषु पंचस्वैरवतेषु गत्वा गृह्णन्ति, ततः पंचसु भरतेषु गंगामिन्धुसरितां, आदिशब्दात् पंचस्वैरवतेषु रक्तारक्तवतीसरितां,
तथाऽपरासामपि सकलानां हैमवतैरण्यवतादिक्षेत्रवत्तिनीनां रोहितारोहितांशुवर्णरूप्यकुलादीनां महानदीनामुभयतटव-
त्तिनीं मृत्तिकां जलानि च गृह्णन्ति, गङ्गासिंधुरक्तारक्तवतीसरिन्मृत्तिकाजलग्रहणानन्तरं च क्षुल्लकहिमवच्छिखरिपर्वतप्रमुखेषु
कुलगिरीन्द्रेषु गत्वा सर्वाणि माहयानि-कुसुमानि सर्वान् गन्धद्रव्यविशेषरूपान् गन्धान् सिद्धार्थान्-सर्पपान् तथा सर्वा
औषधीः-सुगन्धिमहलवाधूंघिपर्णकादिरूपाः तथा सर्वाण्यपि तुवराणि-शरीरस्निग्धत्वापनोदाय सुगन्धिकपायद्रव्याणि गृह्णन्ति
इत्युत्तरगाथायां सम्वन्धः, एवं चतुर्षु वृत्तवैताढ्यशैलशिखरेष्वपि गत्वा तूवरादीनि गृह्णन्ति, तथा महाविदेहपंचकविजयेषु
यानि मागधादितीर्थानि तेषु सलिलं मृत्तिकां च गृह्णन्ति, तथा विजयान्तर्वर्त्तिनदीनां सलिलमुपनयन्ति, ततो वक्षस्कारगिरिषु
भद्रशालवने च तुवरादीनि गृह्णन्ति, ततो नन्दनवनसौमनसपण्डकवनेषु क्रमेण तुवरादीनि सरसं गोशीर्षं श्रीखण्डं च गृह्णन्ति,
सौमनसे विशेषतः सरससुरभिकुसुमदामग्रहणं कुर्वन्ति, पण्डकवने तु सुरभिगन्धान्वितानि गन्धद्रव्याणि गृहीत्वा तुवरादिभिः
सह मिश्रयन्तीति सूत्रसंक्षेपार्थः ॥ इह च सूचकत्वात् सूत्रस्यायमभिषेकार्हाजलादिवस्तुक्रमो दृष्टः, तद्यथा-स्वाभाविकवै-
क्रियमणिरत्नसुवर्णादिमयकलग्रभृगारान् गृहीत्वा आभियोगिकदेवाः क्षीरोदधौ गत्वा जलं पद्मजातिविशेषांश्च सर्वान् गृह्णन्ति,
एवं पुष्करोदसमुद्रेऽपि, ततः समयक्षेत्रे भरतैरवतेषु गत्वा मागधादितीर्थजलानि मृत्तिकां च गृह्णन्ति, ततो गंगासिन्धुरक्ता-

रक्तवतीसरितामुभयतटमृत्तिकां सलिलं च गृह्णन्ति, ततो हिमवाच्छिखरिपर्वतेषु सर्वाण्यपि वरद्रव्याणि माल्यानि सर्वौषधीः मिद्रार्थांश्च गृह्णन्ति, ततः पद्महृदपौण्डरीकहृदेषु जलानि पद्मजातिविशेषान् गृह्णन्ति, एवं हैमवतैरण्यवतेषु रोहितारोहितांशामुवर्ण-
कूलारूप्यकूलासरितां जलानि मृत्तिकां च गृह्णन्ति, ततः शब्दापातनि माल्यवति वृत्तवैताल्ये तुवरादीनि, ततो महाहिमवदरुक्मिप-
र्वतेषु अपि तुवरादीनि, ततो महापद्महापौण्डरीकहृदेषु पद्मजातिसहितादीनि जलानि, ततो हरिर्वर्षस्म्यकेषु हरिद्रिरिकान्ता-
नरनारीकान्तानदीनां सलिलं मृत्तिकां च, ततो विकटापातनि गंधापातनि च वृत्तवैताल्ये तुवरादीनि, ततो निपधनीलवत-
पर्वतेषु तुवरादीनि, ततस्तिगिच्छिकेशहृदेषु पद्मजात्यन्वितजलानि, पूर्वविदेहापरविदेहेषु शीताशीतोदामहानदीनां सलिलं
मृत्तिकां च, ततो विजयाश्रितमागधादितीर्थानामन्तरसरितां च जलं मृत्तिकां च, ततः सर्वे वक्षस्कारपर्वतेषु मेरौ च भद्रशालवने
तुवरादीनि तन्दनवने तुवरादीनि सरसगोशीर्षं श्रीखण्डं च, सौमनसवने तु तुवरादीनि गोशीर्षं श्रीखण्डं दिव्यं कुसुमदाम च,
पण्डरुक्नेऽप्येतद्वनं गृह्णन्ति, तथा अतीव सुरभिगन्धद्रव्याणि गृहीत्वा तुवरादिभिः सह मिश्रयन्ति, तीर्थकरजन्माभिषेकेऽप्य-
यमेवाभिषेकार्हजलादिनस्तुग्रहणक्रमो द्रष्टव्यः । तत एव सर्वं गृहीत्वा किं कुर्वन्ति ? इत्याह—

तो गंतुं सदृष्टाणं ठविडं सीहासणम्मि ते देवं । वरकुसुमदामचंदणचच्चियपउमप्पिहाणेहिं ॥३६८॥
कलसेहिं ण्हवंति सुरा केई गायंति तत्थ परितुट्ठा । वायंति दुंदुहीओ पढंति वंदिव पुण अन्ने ॥३६९॥
रयणकणयाइवरिसं अन्ने कुवंति सीहनायाइं । इय महया हरिसेणं अहिसित्तो तो समुट्ठुं ॥३७०॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५७४॥

देवानाम-
भिषेकः ॥

॥५७४॥

उद्धुयमुयंगुंदुहिरवेण सुरयणसहस्सपरिवारो । सोऽलंकारसभाए गंतुं गिणहइ अलंकारे ॥३७१॥
 गंतुं ववसायसभाए वायए रथणपोत्थयं तत्तो । तवणिज्जमयक्खरममराकिच्चनयमगगपायडणं ॥३७२॥
 पूओवगरणहत्यो नंदापोक्खरिणिविहियजलसोओ । सिद्धाययणे पूयइ वंदइ भत्तीए जिणविम्बे
 गंतूण सुहम्मसभं तत्तो अच्चइ जिणिंदसगहाओ । सीहासणे तहिं चिय अत्थाणे विसइ इंदोव
 पाठसिद्धा एव प्रायः । तदेवममराणामभिषेकविधिस्तत्कृत्यविशेषश्चोक्तो लेशतः, साम्प्रतं तेषामेव तत्रोत्पन्नानां यत्
 स्वरूपं भवति तदभिधित्सुराह—
 इय सुहिणो सुरलोए कयसुकया सुरवरा समुप्पन्ना । रयणुक्कडमउडसिरा चूडामणिमंडियसिरग्गा
 गंडयल्लिहंतमहतकुंडला कंठनिहियवणमाला । हारविराइयवच्छा अंगयकेऊरकयसोहा ॥ ३७६ ॥
 मणिवलयकणयंकंकरणविचित्तआहरणभूसियकरग्गा । मुद्दारयणंकियसयलअंगुली रयणकडिसुत्ता
 आसत्तमल्लदामा कणयच्छवि देवदूसनेवत्था । वरसुरहिगंधकयतणुविलेवणा सुरहिनिम्माया ॥३७८॥
 आजम्मवाहिजरदुच्छवज्जिया निरुवमाइं सोक्खाइं । मुंजंति समं सुरसुंदरीहिं अचलियतारुन्ना ॥
 नाणासत्तीइ तुलंति मंदरं कंपयंति महिवीढं । उच्छल्लंति समुद्दावि कामरूवाइं कुवंति ॥ ३८० ॥

सच्छंदयारिणो काणणोसु कीलंति सह कलत्तेहिं । अणुणो गुरुणो लहुणो दिस्समादिस्सा य जायंति ॥
वत्तीसपत्तवद्धाओ विविहनाडयविहीओ पेच्छंति । कालमसंखंपि गमंति पमुइया रयणभवणोसु

देवानाम-
भिपेकः ॥

सुगमाः, नवरं अंगदो-नाहुरक्षकः केयूरस्तु नाह्वाभरणविशेष इति ॥ आह-यदि देवानामीदृशानि सुखानि तर्हि कथं
संसारः प्रतिपदं निन्दते ? देवगतिमाश्रित्य तस्याप्युक्तन्यायेन सुखान्वितत्वादित्याशंक्याह—
इय रिद्धिसंजुयाणावि असराणं नियसमिद्धिमासज्ज । पररिद्धिं अहियं पेच्छऊण झिज्जंति अंगाइं

उन्नयपीणवयोहरनीलुप्पलनयणचंदवयणाइं । अन्नस्स कलत्ताणि य दट्ठुण वियंभइ विसाओ ॥३८४॥
एगगुरुणो सगासे तवमणुचिन्नं मए इमेणावि । हद्धी मज्झ पमाओ फलिओ एयस्स अपमाओ

इय झरिऊण बहुयं कोइ सुरो अह महिद्धियसुरस्स । भजं रयणाणि व अवहरिऊण मूढो पलाएइ ॥
तत्तो वज्जेण सिरिम्म ताडिओ विलवमाणओ दीणो । उक्कोसेणं वियणं अणुमुंजइ जाव छम्मासं

ईसाए दुही अन्नो अन्नो वेरियणकोवसंतत्तो । अन्नो मच्छरदुहिओ नियडीए विडंबिओ अन्नो ॥३८८॥
अन्नो लुद्धो गिद्धो य मुच्छिओ रयणदारभवणोसु । अभिओगजणियपेसत्तणेण अइदुक्खिओ अन्नो

पज्जंते उण झीणम्मि आउए निव्वडंततणुकंपे । तेयम्मि हीयमाणे जायंते तह विवज्जासे ॥३९०॥

आणं विलुपमाणे अणायरे सयलपरिंरजणम्मि । तं रिद्धिं पुरओ पुण दारिद्रभरं नियंताणं ॥३९१॥
 रयणमयपुत्तियाओ व सुवन्नकंतीओ तत्थ भज्जाओ । पुरओ उण काणं कुज्जियं चअ सुइं च बीभत्थं
 तत्थविय दुब्बिणीयं किलेसलंभं पियं सुणंताणं । नत्थि मणिच्छियआहारविसयवत्थाइसुहियाणं
 पुरओ परघरदासत्तणेणऽविज्झायउयरभरणणं । रमियाइं तत्थ रमणिज्जकप्पतरुगहणदेसेसु ॥३९४॥
 पुरओ गब्भे य ठिइं दहुं दुट्ठाइ रासहीए वा । सा उप्पज्जइ अरइं सुराण जं मुणइ सव्वन्नू ॥३९५॥

अक्षरार्थस्तु सुगम एव, भावार्थस्त्वयं—यद्यप्यत्र राजादीनामिव देवानां समृद्ध्यादिजनितं व्यवहारतः सुखं श्रूयते
 तथापि निश्चयतस्ते ईर्ष्याविषादमत्सराद्यभिभूतत्वाहुःखिता एव ॥ एतदेव समर्थयन्नाह—

अज्जविय सरागाणं मोहविमूढाण कम्मवसगाणं । अन्नाणोवहयाणं देवाण दुहम्मि का संका ? ॥३९६॥

वीतरागा एव भगवन्तः सुखिनो भवन्ति, देवास्त्वविरतत्वात् सरागाः, मोहोऽत्र मदीया समृद्धिर्मदीयं कलत्रं मामकं
 गृहमित्यादि ममत्वरूपो गृह्यते, तेन विपर्ययसिं नीताः, कर्म्मणि-ज्ञानावरणादीन्यद्यौ तद्वशगाः तेषां तथा अज्ञानं सम्यग्वस्तु-
 निश्चयाभावरूपं तेनोपहताः तेषां चैवंभूतानां देवानां दुःखे किल का शंका ? न काचिदित्यर्थः । स्यादेतत्—मिथ्यादृष्टिदेवाः
 पुरतो दारिद्र्यभरं गर्दभीगर्भोत्पत्त्यादिकं वा दृष्ट्वा भवन्तु दुःखिताः, सम्यग्दृष्टयस्तु चक्रवर्त्यादिकुलेषूपपद्यन्तेऽतस्तेषां कुत
 एतद्विषयसम्भव इत्याशंक्याह—

सम्मद्दिट्ठाणवि गवभवासपमुहं दुहं धुवं चैव । हिंडंति भवमणंतं च केइ गोसालयसरित्था ॥३९७॥

यद्यपि मय्यगृह्यः प्रायेण हीनस्थानेषु नोत्पद्यन्ते तथापि गर्भवासप्रमुखं दुःखं तेषामप्यवस्थितमेव, किंच-सम्यगृह्य-
योऽपि गोशालकमदृश्याः मय्यन्तं वान्ताः ततश्च्युताः केचिदुपाद्भिर्दुलपरावर्तलक्षणमनन्तं संसारं पर्यटन्ति, तत्र चानन्तदुः-
खमनुभवन्ति, यस्य च मुखस्यान्ते एतावद्दुःखमनुभूयते तत् कथं सुखमुच्यते?, उक्तं च-“ क्व तं भवइ सोक्खं सुचिरेण-
वि जम्म दुरुक्खमहियइ? । जं च मरणावसाणे भवसंसाराणुवंधं च ॥१॥ ” कः पुनरसौ गोशालक इति?, उच्यते-श्रीमन्महा-
वीरस्य कृशिव्यतयाऽसौ प्रसिद्ध एव, केवलं विस्मरणशीलानां स्मृत्याधानाय किंचित्चरितमुच्यते--

सिरिचन्द्रमाणसामी वयगहणाओ जया य वीयम्मि । वरिसम्मि विहरमाणो सिरिरायगिहस्स नयरस्स ॥१॥ नालंदं
चाहिरयं गंतूणं तंतुवायसालाए । चिट्ठइ वासारत्ते मासक्खमाणं पवजेउं ॥२॥ तदया मंखस्स सुओ मंखलिनामस्स कुच्छिसंभूओ ।
मदाणं भारियाए इह सरवणसन्निवेशम्मि ॥ ३ ॥ जम्हा गोसालाए जाओ गोवहुलनामविप्पस्स । तो गोसालो नामं संपत्तो
जोप्पणे गहिउं ॥ ४ ॥ हत्थंमि चित्तफलं मममाणो एत्थ मंखवित्तीए । सोविहु आगंतूणं तत्थ ठिओ जत्थ वीरजिणो ॥५॥
तत्तो पारणगादिणे भयवं गाहावइस्स विजयस्स । गेहे पारइ पाउब्भवंति दिवाइं पंच तहि ॥६॥ वसुहारक्कुसुमवुट्ठिं चेलुक्खेवो
य दंदुही चैव । आगासम्मि य तुट्ठा वोसंति सुरा अहो दाणं ॥ ७ ॥ देवाउयं निवद्धं भवो परित्तीकओ य विजएणं । वित्थरिओ
समिविमलो जसो य मत्तय एयस्स ॥८॥ दिट्ठं इमं च सबं गोसालेणं गिहाओ विजयस्स । नीहरमाणं दड्डुं जिणं च चलणेसु
निवडेइ ॥ ९ ॥ तुट्ठो य भणइ भयवं! धम्ममारिओऽसि तं अहं तु पुणो । धम्मंतेवासी तं च जिणवरो नायरइ किंतु ॥ १० ॥

चिह्नइ मोगेण तओ आणंदगिहम्मि मासपारणए । जाए वीयम्मि तहा तइए य सुनंदगेहम्मि ॥ ११ ॥ तह चेव भणइ एसो भयवं मोगेण चिह्नइ तहेव । कोछागसन्निवेशे माहणवहुलस्स गेहम्मि ॥ १२ ॥ कत्तियचाउम्मासियपाडिवय चउत्थपारणे जाए । आगंतूणं मिलिओ पणीयभूमीइ गोसालो ॥ १३ ॥ पुणरवि सीसत्तं वाहरेइ पडिवज्जए य भयवंपि । सीसत्तणेण एयं तत्तो य पणीयभूमीए ॥ १४ ॥ छवासाइं विहरइ गोसालो जिणवरस्स पयमूले । बहुआवईण मोएइ तं जिणो तत्थ करुणाए ॥ १५ ॥ कुम्मारगामनयरं सिद्धत्थपुराओ पत्थियम्मि जिणे । पेक्खेइ वेसियायणवालतवस्सि बहिं तस्स ॥ १६ ॥ खलियारेइ अणजो तं गोसालो तओ य सो कुविओ । पक्खिवइ तेयलेसं तस्स बहक्काएँ तो भयवं ॥ १७ ॥ करुणाएँ सीयलेसं सुंचइ गोसालयस्स रक्खट्ठा । तो निययतेयलेसं नाऊण पडिहयं तीए ॥ १८ ॥ संहरइ वेसियायणवालतवस्सी तओ य भीएण । गोसालेणं पुट्ठो भयवं ! कह तेयलेसाए ॥ १९ ॥ लद्धी इह उप्पज्जइ ? तो भणियं भयवया कुणइ जो उ । छट्ठछट्ठेण तवं कुम्मासाणं च सणहाए ॥ २० ॥ पिंडीए पारणयं करेइ वियडासणेण एकेण । आयावणभूमीए आयावइ उट्ठुवाहाहिं ॥ २१ ॥ छम्मासाणं मज्जे उप्पज्जइ तस्स तेयलद्धि । इय संपहारिज्जं चिह्नइ सो सामिपासम्मि ॥ २२ ॥ कुम्मग्गामपुराओ सिद्धत्थपुरम्मि अनया भयवं । संपट्ठिओ तहिं सो पुच्छियतिलवइयरो पुट्ठिं ॥ २३ ॥ परिगहियनियइवाओ अइचवलत्तेणऽपुच्छियाए य । वच्चइ कयग्घयाए य अच्चहिं सामिपासाओ ॥ २४ ॥ तो छम्मासतवेणं तेयनिसग्गं पसाहए एसो । आजीवियमग्गं पयडिऊण मेलेइ नियसंधं ॥ २५ ॥ अह अनया कंहंपिहु तस्स इमे छइसाचरा मिलिया । सोणे तहय कलिंदे कणियारे चेव अच्छंदे ॥ २६ ॥ तह अग्गिवेसियायण अज्जुण गोमाउपुत्त नामे य । अट्ठगनिमित्तं तेहिं तस्स पुव्वगयमुवइट्ठं

॥ २७ ॥ लाभालाभायं कहेइ सो तेण सयल्लोयस्स । तत्तो य असवन्नुपि भणइ सवन्नुमप्पाणं ॥ २८ ॥ तो देसेसु भंमंतो एसो चउवीसवासपरियाओ । नियसंघेणं महिओ सावत्थीए गओ तत्थ ॥ २९ ॥ हालाहलाइनामेण कुंभयारीइ आवणम्मि ठिओ । अरिहंतं अप्पणयं अणरिहोडवि तत्थ परूवेइ ॥ ३० ॥ एत्तो य समोसरणं सिरिवीरजिणस्स तत्थ संजायं । लोयपवाओ य तहिं सिरिगोयमसामिणा एसो ॥ ३१ ॥ विहरंतेणं निसुओ तत्तो परिसाइ समुवविट्ठाए । तप्पडिवोहनिमित्तं भयवंतं पुच्छए एसो ॥ ३२ ॥ गोसालो एत्थ जणे जिणमरिहंतं च कहइ अप्पाणं । तो को एसो परिकहह सामि ! उप्पत्तिमेयस्स ॥ ३३ ॥ तो मंखलिमंखमुओ एसो पद्दावियो मए चेव । इच्चाइ तस्स चरियं सबंधिहु भगवया कहियं ॥ ३४ ॥ सट्ठाणपरिगया सा तो तं अचरोप्परं पि जंपती । निसुया गोसालेणं अइ कुवियो भयवओ उवरिं ॥ ३५ ॥ आणंदो नाम तहिं श्रेयो सीसो जिणस्स वीरस्स । गोसालेणं भणिओ कहेज तं नियगुरुस्सेवं ॥ ३६ ॥ पूहजसि जं लोए सदेवमणुयासुरम्मि तं सयले । एएण न संतुडो कहेसि अलियं समुप्पत्ति ॥ ३७ ॥ तो भणिहिसि नहु कहियं एत्तो जइ वयसि किंच वीओइहं । तेएण भात्तरासिं तुमं करिस्सामि आगंतुं ॥ ३८ ॥ तो मीओ आणंदो गंतुं एयं जिणस्स साहेइ । सिरिगोयमाइणो भयवया य सबेडवि पडिसिद्धा ॥ ३९ ॥ गोसालो तुम्भेहिं न सासियवो इहागओ किपि । मिच्छं विप्पडिवन्नो सो समणेहिं समं जम्हा ॥ ४० ॥ गोसा-लोडवि हु एत्तो नियसंघेणं समं तहिं पत्तो । पमणेइ नायपुत्त य ! सीसो जो तुज्झ गोसालो ॥ ४१ ॥ सुक्काभिजाइओ होइ-ऊण सो देवल्लोयमणुपत्तो । अहयं तु तस्सरीरे अज्जुणगसरीरमुज्जेउं ॥ ४२ ॥ संपयमेव पविट्ठो सिज्झस्सं एत्थ चेव जम्मम्मि । इय नियगमइविगप्पिसिद्धंतं साहिउं ब्रहुयं ॥ ४३ ॥ पमणइ वीरजिणिंदं तं कह मं कासवा ! वयसि एवं । एसो

मंखलिपुत्तो गोसालो मज्झ सीसोत्ति ॥ ४४ ॥ तो भयवयाडवि भणियं तेणो गमेछएहिं जह रुद्धो । उन्नालोमाईहिं
अंतरिउं गुणइ अप्पाणं ॥ ४५ ॥ आवरियमणावरिओडवि तह अननंपि मुणसि तुममन्नं । गोसालय ! वायावित्थरेण अलि-
एण एएण ॥ ४६ ॥ अह कुविओ गोसालो जिणमफोसेइ उच्चनीएहिं । वयणेहिं तओ सवाणुभूइनामोडत्थ अणगारो ॥ ४७ ॥
गुरुपरिहवमसंहंतो गोसालं सासिउं समारद्धो । कुविएण तेण तत्तो निहओ सो तेयलेसाए ॥ ४८ ॥ अट्टमकप्पे जाओ
देवो गोसालओ पुणो चेव । जिणमफोसइ तत्तो तयं सुणक्वत्तअणगारो ॥ ४९ ॥ अणुसासिउं पवन्नो तहेव तेएण शाम्भिओ
सोडवि । केत्तियमवि कालं जीविज्जण काळणडणसाणई ॥ ५० ॥ अब्बुयकप्पे जाओ महिद्धिओ सुखरो तओ य जुया ।
दोन्निवि महाविदेहे सिज्झिस्संती इमे मुणिणो ॥ ५१ ॥ अक्कोसिउं पवन्नो पुणोडवि गोसालओ जिणं वीरं । तो भयवया सयं
चिय आरद्धो समणुसासेउं ॥ ५२ ॥ गोसालो परिकुविओ तत्तो सिरिवीरजिणवहट्ठाए । निसिरेइ तेयलेसं सा य हया
जिणपभावेण ॥ ५३ ॥ आयासे उप्पइया दाळण पयाहिणं जिणिंदस्स । गोसालस्स सरीरं विणिह्वंती पुणो विसइ ॥ ५४ ॥
तो जंपइ गोसालो छम्मासब्भंतरं तुमं मज्झ । तेएण विणिह्वंत्तो मरिहिसि पित्तजरदाहेण ॥ ५५ ॥ तो भणइ जिणो अज्झवि
सोलस चासाइं आउयं मज्झ । नियतेणं दट्ठो मरिहिसि तं सत्तरत्तेण ॥ ५६ ॥ तत्तो पहाणलोओ वयणं सद्धइ जिणवरिंदस्स ।
इयरो उण संसइओ गोसालो वा सु(गु)णइ सक्कं(क्खं) ॥ ५७ ॥ तो समणे निग्गंथे भणइ जिणो निप्पमो इमो जाओ ।
ता हेउजुत्तिआगमवयणेहिं चोयह इयाणिं ॥ ५८ ॥ तह चेव कए समणेहिं ताण कुविओडवि किंपि गोसालो । न तरइ
काउं दट्ठुणं च तह निप्पमं जायं ॥ ५९ ॥ सिरिगोयमाइयाणं सोज्जणं तह य जुत्तिवयणाइं । पडिबुद्धा आजीवियथेरा केई

त्रिणमुवैति ॥ ६० ॥ अत्रे गोसालेणं सद्धिं चालिया इमोऽवि परिचुको । ससमीहियस्स लुंचइ दाढियलोमाइं कोवेण ॥ ६१ ॥
नीममइ दीहमुण्हं पलोयए मुन्नमेव पामाइं । कुदइ पाएहिं महिं धुणइ करे निंदए अप्पं ॥ ६२ ॥ पत्तो य कुम्भकारा-
वणम्मि दाहेण परिगओ देहं । सिचइ मडियसलिलेण अंजलिं कुंभयारीए ॥ ६३ ॥ वंघइ पुणो पुणोऽवि हु नच्चइ गायइ
अभिकव्वणं चैव । पत्तो य परवमत्तं दाहेणं पियइ मज्जं च ॥ ६४ ॥ किं एयंतिय पुट्टो परुवए मज्झ मोक्खगमणस्स । समओ
एनो तप्पत्थिएहिं कायव्वमेयं च ॥ ६५ ॥ तो गोसालो मरणं नाऊणं अप्पणो समासनं । आजीवियथेरे भणइ मज्झ
देहम्म नीहरणं ॥ ६६ ॥ कायवं महयाए इड्डीए तहं य वोसणापुवं । भणियवं चउवीसमतित्थयरो एस सिद्धिगओ
॥ ६७ ॥ तह पडिवन्ने नेहिं सत्तमरायंसि परिणमंतंमि । कइवि हु दंसणमोहे गए खओवसममेयस्स ॥ ६८ ॥ सम्मत्ते
उवलदे अज्झवमाओ मणे समुप्पन्नो । नाहं तित्थयरो किंतु घायओ चैव समणाणं ॥ ६९ ॥ पडिणीओ य गुरुणं जस-
वाइं मयलगुदमगम्म । मिच्छं विप्पडिवन्नो तित्थंकरवीरनाहस्स ॥ ७० ॥ इच्चाइ चित्तिऊणं थेरे आजीविए य वाह-
रिउं । दाऊण बहुपयारे सवहे निव्वंघओ भणइ ॥ ७१ ॥ तुन्नमेणं कालगयं देवाणुपिया ! ममं मुणेऊण । सुम्मेण वामपाए
वंधं निट्ठुंउं च ॥ ७२ ॥ वयणम्मि तिन्नि वारे सावत्थिपुरीए मज्झयारेण । चच्चरसिंघाडाइसु कट्टेज्जहं घोसणापुवं ॥ ७३ ॥
मंगलिपुत्तो एनो गोमालो महारिंसीणं । तित्थयरमतित्थयरंपि अप्पयं ठाविऊण इहं ॥ ७४ ॥ गुरुपडिणीओ
जाओ लउमन्थो चैव कालमणुपत्तो । चउवीसमतित्थयरो वीरजिणोच्चिय पुणो एत्थ ॥ ७५ ॥ इय सिक्खं दाऊणं कालगओ
पुगविहियमिधिहत्तवो । साम्मणपभावेण य उप्पन्नो अञ्चुए कप्पे ॥ ७६ ॥ गोसालो चविऊणं तओ विज्झगिरिपायमूलम्मि ।

मल श्री०
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५८२॥

नयरे उ सयदुवारे होही राया महापउमो ॥७७॥ तत्थवि सो पडिणीओ होही साहूण घायओ तह य । तत्तो सुमंगलेणं सुणिणा खलियारिएण तहिं ॥७८॥ दहिऊण तेयलेसाइ नासिओ सत्तमाइ पुढवीए । नेरइओ होऊणं गंतुं मच्छाइएसु तओ ॥७९॥ नरए पुणो २ चिय उववजेऊण तह य तिरिएसु । सब्बय दाहदहिओ मरिही सत्थेण छिनो य ॥ ८० ॥ एवं अणंतकालाओ पाविहिइ कहवि माणुसं जम्मं । वेसावंभणिभावेहिं हारिही निप्पलं तंपि ॥ ८१ ॥ कइयावि तओ बोहिं लहुं गहिऊण तहय सामन्नं । अंते विराहिऊणं असुरकुमारो सुरो होही ॥८२॥ एवं पुणो पुणोविहु अंतम्मि विराहिऊण सामन्नं । भवणवइ- निकाएसुं अग्गिकुमारे विवजेउं ॥ ८४ ॥ सेसेसुवि गंतूणं अट्टसु तह जोइसेसु इगवारं । अविराहियसामन्नो सोहम्मे सुरवरो होही ॥ ८५ ॥ तत्तो सणंकुमारे तत्तोविय वंमलोयकप्पम्मि । सुक्कम्मि आणए आरणे य सब्बसिद्धे य ॥ ८६ ॥ एवं अवट्ठ- पोगलपरियत्तं हिंडिऊण संसारं । सब्बसिद्धचविओ महाविदेहम्मि तो सुकुले ॥८७॥ जाओ दट्ठप्पइनो कुलउत्तो गिण्हिऊण पव्वजं । उगगं काऊण तवं पावेउं केवलं नाणं ॥ ८८ ॥ अवलोइऊण सकयं तित्थयरासायणं च रिसिघायं । अणुहूयतविवांगं च साहिही सयलसंगस्स ॥ ८९ ॥ आसायणा गुरूणं तित्थयरमुणीण दुहफला एवं । ता म करेजसु तुब्भंपि कोइ ते इय तहिं काहिउं ॥ ९० ॥ सिज्झिहिइ खवियकम्मो इय गोसालस्स लेसओ चरियं । कहियं नेयवं वित्थरत्थिणा भगवईए उ ॥

॥ इति गोशालकचरितं समाप्तम् ॥

तस्मात् देवगतावपि न कांचित् सारतां पश्यामः, किं सर्वथा ?, नेत्याह—

तम्हा देवगईए जं तित्थयराण समवसरणाई । कीरइ वेयावच्चं सारं मन्नामि तं चेव ॥ ३९८ ॥
सुबोधैव, तदेवं वर्णिता देवगतिरपि । अत्राह विनेयो-ननु वर्णितोऽयं भवद्भिश्चतुर्गतिकः संसारः, तदत्र किं चतसृष्वपि गतिषु सर्वे जीवाः पूर्वमुत्पन्नाः आहोक्षित् केचित् कापि क्वचिदनुत्पन्नपूर्वा अपि प्राप्यन्त इति प्रासाङ्गिकमाशङ्क्योत्तरमाह—
एत्थ य चउगइजलहिम्मि परिब्भमंतेहिं सयलजीवेहिं । जायं मयं च सहिओ अणंतसो दुक्खसंघाओ ॥

अत्र चतुर्गतिसलिलपरिपूर्ण इति गम्यते, जलधाविव जलधौ, संसारे इत्यर्थः, परिभ्राम्यद्भिः सकलजीवैरेकस्यामपि गतौ जातं मृतं चानन्तशः, अनन्ता वारा इत्यर्थः, शारीरमानसदुःखसंघातश्चानन्तशः सोढ इति ॥ किं बहुना ?, तात्पर्यमुच्यते—
सो नत्थि पएसो तिहुयणम्मि तिलतुसतिभागमेत्तोऽवि । जाओ न जत्थ जीवो चुलसीईजोणिलक्खेसु ॥

स प्रदेशस्त्रिभुवने तिलतुषत्रिभागमात्रोऽपि नास्ति यत्रायं जीवश्चतुरशीतियोनिलक्षेषु अनन्तानन्तवारा नोत्पन्नः, चतुरशीति-योनिलक्षा एवमवगन्तव्याः, तद्यथा—पुढविदगअणिमारुय एक्केके सत्त जोणिलक्खाओ । वण पत्तेयअणंते दसचउदस जोणिलक्खाओ ॥१॥ विगलिंदिएसु दो दो चउरो चउरो य नारयसुरेसु । पंचिदितिरिय चउरो चउदसलक्खा य मणुएसु ॥२॥ किंच—
सव्वाणि सबलोए अणंतखुत्तोवि जीवलक्खाइं । देहोवक्खरपरिभोयभोयणत्तेण भुत्ताइं ॥ ४०१ ॥

इहानादौ संसारचक्रे चतसृष्वपि गतिष्वनन्तशः पर्यटता जीवेन सर्वस्मिन्नपि लोके यानि कानिचित् सर्वाण्यपि द्रव्याणि-समस्त-

पुद्गलास्तिकायात्मकानि तान्यनन्तकृत्वः—अनन्तानन्तद्वारा एकैकजीवेन भुक्तानि, कथमित्याह—‘देहोवक्त्रे’त्यादि. देहत्वेन-
शरीरतया परिणमय्य भुक्तानि, तथा उपस्करः—शय्याऽऽसनभाजनादिस्तद्भवेन, तथा परिभुज्यत इति परिभोगो-वस्त्रसुवर्णवनि-
तावाहनादिस्तदूपेण, तथा भोजनं—अशनखादिमादि तदात्मना चानन्तशः परिभुक्तानीति ॥ यद्यपि च रूपिद्रव्याणि सर्वाण्यव्य-
नन्तशो जीवेन परिभुक्तानि तथापि मोहनीयादिकर्मोदयात् कुतश्चित् प्रतिभवं सर्वमेव नूतनं मन्यते, नतु तृप्तिं व्रजतीति दर्शयति—
मयरहरोव जलेहिं तहवि हु दुप्परओ इमो अप्पा। विसयामिसम्मि गिद्धो भवे वच्चइ न तत्तिं ४०२

गताथैव ॥ अथ प्रासंगिकमुपसंहरन्नुपदेशतात्पर्यमाह—

इय भुत्तं विसयसुहं दुहं च तप्पच्चयं अणंतगुणं। इण्हिं भवदुहदलणम्मि जीव ! उज्जमसु जिणधम्मो ४०३

इत्येवमुक्तप्रकारेण भुक्तं तावत् सर्वमपि विषयसुखं, तत्प्रत्ययं—विषयसुखोपभोगहेतुकं दुःखं च नरकादिषु विषयसुखाद-
नन्तगुणं भुक्तं, तद्यदि जीव ! दुःखेषु निर्वेदः कोऽपि तवास्ति तदिदानीं समस्तभगदुःखदलनसमर्थे जिनधर्मे एवोद्यमं कुर्विति
तदेवमवसितं प्रासंगिकमपि, तदवसाने च चतुर्गतिभयस्वरूपभावनात्मिका पंचमी संसारभावना समाप्तेति ॥

अथ संसारस्य दुःखरूपत्वेऽपि शरीराश्रितं सुखं प्राणिनां भविष्यति, तस्य शुचिरूपत्वादित्याशंक्य तदशुचित्वप्रतिपादन-
परां पृष्ठीमशुचित्वभावनां विभणिपुराह—

बीयट्ठाणमुवट्ठं भहेयवो चित्तिउं सरूवं च। को होज सररीरम्मि वि सुइवाओ मुणियतत्ताणं ? ॥४०४॥

शरीरस्य बीजं-शुक्रशोणितादि स्थानं-स्त्रीजनोदरं उपप्लव्भहेतवोऽपि तस्य पितृमातृशुक्रशोणितादयः एतान् सर्वानपि विचिन्त्य तथा स्वरूपं शरीरस्य मांसशोणितास्थिचर्मार्दिसमुदायरूपं विचिन्त्य विदितवेद्यानां शरीरेऽपि निर्विवादप्रत्यक्षाशुचि-वस्तुस्तोममये कः शुचिवादो ? न कश्चिदित्यर्थः ॥ अथ शरीरबीजादीन् सूत्र एव व्याचिख्यासुराह—

बीयं सुकं तह सोणियं च ठाणं तु जणणिगब्भस्मि । ओयं तु उवट्ठंभस्स कारणं तस्सरूवं तु ॥४०५॥

बीजं-कारणं तच्च शरीरस्य पितुः शुक्रं मातृस्तु शोणितं, स्थानं तु तस्यादौ जननीगर्भे, शुक्रशोणितसमुदाय ओज उच्यते, शरीरोपप्लव्भस्यापि प्रथमतस्तदेव हेतुः, स्वरूपं तु तस्य ' अट्टारस पिट्टिकरंडयस्से ' त्यादि अनन्तरवक्ष्यमाणलक्षणमिति शेषः ॥ तदेवाह—

अट्टारस पिट्टिकरंडयस्स संधीओ होति देहस्मि । बारस पंसुलियकरंडया इहं तह छ पंसुलिए ॥४०६॥

होइ कडाहे सत्तंगुलाइं जीहा पलाइं पुण चउरो । अच्छीओ दो पलाइं सिरं च भणियं चउकवालं ॥४०७॥

देहं-मनुष्यशरीरे पृष्ठिकरंडकस्य-पृष्ठिवंशस्याष्टादश ग्रन्थिरूपाः सन्धयो भवन्ति, यथा वंशस्य पर्वाणि, तेषु चाष्टादशसु संधिषु मध्ये द्वादशभ्यः संधिभ्यो द्वादश पांशुलिका निर्गत्योभयपार्श्ववावृत्त्य वक्षःस्थलमध्येऽर्द्धवर्त्येति लगित्वा पल्लकाकारतया परिणमंति, अत आह-इह शरीरे द्वादश पांशुलिकारूपाः करंडका वंशा भवन्ति, ' तह छप्पंसुलिए होइ कडाहे ' त्ति तथा तस्मिन्नेव पृष्ठिवंशे शेषषट्सन्धिभ्यः षट् पांशुलिका निर्गत्य पार्श्वद्वयं चावृत्य हृदयस्योभयतो (ग्र० ११०००) वक्षःपंज-

राघस्ताण्डिलकुक्षेस्तृपरिष्ठात् परस्परसंमिलितास्तिष्ठन्ति, अयं च कटाह इत्युच्यते, जिह्वा-मुखाभ्यन्तरवर्त्तिमांसखण्डरूपा दैर्घ्येणात्माङ्गुलतः सप्ताङ्गुलानि भवति, तौल्ये तु मगधदेशप्रसिद्धपलेन चत्वारि पलानि भवति, अक्षिमांसगोलकौ तु द्वे पले, शिरस्त्वस्थिखण्डरूपैश्चतुर्भिः कपालैर्निष्पद्यत इति ॥ तथा—

अष्टुटुपलं हिययं बत्तीसं दसण अट्टिखंडाई । कालेजयं तु समए पणवीस पलाईं निदिट्ठं ॥४०८॥

हृदयं—अन्तर्वर्त्तिमांसखंडं सार्द्धपलत्रयं भवति, द्वात्रिंशच्च मुखे दन्तास्थिखंडानि प्रायः प्राप्यन्ते, ‘कालिजयं तु’ वक्षोऽन्तर्गूढमांसविशेषरूपं पंचविंशतिपलान्यागमे निर्दिष्टं ॥ तथा—

अंतांइं दोन्नि इहइं पत्तेयं पंचपंचवामाओ । सट्टसयं संधीणं मम्माण सयं तु सत्ताहियं ॥ ४०९ ॥

सन्धयः—अङ्गुलाद्यस्थिखण्डमेलापकस्थानानि, मर्माणि शंखाणिकाचियरकादीनि, शेषं पाठसिद्धमेव ॥ अपिच—

सट्टसयं तु सिराणं नाभिप्पभवाण सिरमुवगयाणं । रसहरणिनामधिजाण जाणऽणुगहविद्याएसु ॥४१०॥
सुइचक्खुधाणजीहाणऽणुगहो होइ तह विद्याओ य । सट्टसयं अन्नाणवि सिराणऽहोगामिणीण तहा ४११
पायतलमुवगयाणं जंघावळकारिणीणमुवधाओ । उवधाए सिरि वियणं कुणंति अंधत्तणं च तहा ४१२
अवराण गुदपविट्ठाण होइ सट्टं सयं तह सिराणं । जाण बलेण पवत्तइ वाऊ मुत्तं पुरीसं च ॥ ४१३ ॥

अरिसाओ पंडुरोगा वेगनिरोहो य ताणमुवघाए । तिरियगमाण सिराणं सट्ठसयं होइ अवराणं । ४१४।
बाहुबलकारिणीओ उवघाए कुच्छिउयरवियणाओ । कुवंति तहउन्नाओ पणवीसं सिंभधरणीओ ४१५
तह पित्तधारिणीओ पणवीसं दस य सुक्कधरणीओ । इय सत्त सिरसयाइं नाभिप्पभवाइं पुरिसस्स ॥ ४१६।

इह पुरुषस्य शरीरे नाभिप्रभवानि शिराणां-ह्रसानां सप्त शतानि भवन्ति, तत्र पृथ्विकं शतं शिराणां नाभेः शिरसि गच्छति, ताश्च रसहरणिनामधेयाः, तासां चानुग्रहविधातयोर्यथासंख्यं श्रुतिचक्षुरादीनामनुग्रहो विधातश्च भवति, तथा अघः-पादतलगतानामनुपघाते जङ्घावलकारिणीनां ह्रसानां पृथ्विकं शतं भवति, उपघाते तु ता एव शिरोवेदनान्धत्वादीनि कुर्वन्ति, शेषं पाठसिद्धमेवेति ॥ अथ स्त्रीनपुंसकयोः कियत्येता भवन्तीत्याद्याशंक्याह—

तीसूणाइं इत्थीण वीसहीणाइं होति संढस्स । नव ण्हारूण सयाइं नव धमणीओ य देहम्मि ॥ ४१७॥

पाठसिद्धैव ॥ तथा—

मुत्तस्स सोणियस्स य पत्तेयं आढयं वसाए उ । अद्धाढयं भणंती पत्थं मत्थुलयवत्थुस्स ॥ ४१८ ॥
असुइमल पत्थछक्कं कुलओ कुलओ य पित्तसिंभाणं । सुक्कस्स अद्धकुलओ दुट्ठं हीणाहिं होजा ॥ ४१९॥

शरीरे सर्वदैव सूत्रस्य शोणितस्य प्रत्येकमघस्थितमाढकं-मगधदेशप्रसिद्धमानविशेषरूपं भणंति, उक्तं च—“ दो असईओ

पसई, दो पसईओ सेइया, चत्तारि सेइयाओ कुलओ, चत्तारि कुडवा पत्थो, चत्तारि पत्था आढयं, चत्तारि आढया दोणो, पसई, दो पसईओ सेइया, चत्तारि कुडवा पत्थो, चत्तारि पत्था आढयं, चत्तारि आढया दोणो, इत्यादि, धान्यभृतोऽवाङ्मुखीकृतो हस्तोऽसतीत्युच्यते, वसायास्त्वद्द्विहकं भणंति, मस्तकमेजको-मस्तुलुंगवस्तु, अन्ये त्वाहुः— 'मेदःपिप्फिसादि मस्तुलुंग' मिति, तस्यापि प्रस्थं यथोक्तरूपं वदन्ति, अशुचिरूपो योऽसौ मलस्तस्य प्रस्थपङ्कं भवति, पित्तश्लेष्माणौ प्रत्येकं यथासंख्यं निर्दिष्टरूपः कुलको भवति, एतच्चाढकप्रस्थादिकं मानं बालकुमारतरुणादीनां 'दो असईओ पसई' त्यादिक्रमेणात्मीयात्मीयहस्तेन नेतव्यं, उक्तमानाच्च शुक्रशोणितादेर्येन हीनाधिक्यं भवति तत्र वातादिदूषितत्वेनेत्य- वसेयमिति ॥ श्रोत्राणि शरीरे यावन्ति भवन्ति तावन्त्युपदर्योपसंहरति—

एक्कारस इत्थीए नव सोयाइं तु होंति पुरिसस्स । इय किं सुइत्तणं अट्ठिमंसमलरुहिरसंघाए ? ॥४२०॥

द्वौ कर्णौ द्वे चक्षुषी द्वे घ्राणविवरे मुखं स्तनौ पायूपस्थे चेत्येवमेकादश श्रोत्राणि स्त्रिया भवन्ति, स्तनवर्जाणि शेषाणि नव पुरुषस्य, इत्येवमस्थ्यादिसंघातरूपे शरीरे किं नाम स्वरूपतः शुचित्वं?, न किञ्चिदित्यर्थः ॥ यदि नाम शरीरं स्वरूपतः केवलाशुचिवस्तुसंघातरूपं ततः किमित्याह—

को कायसुणयभवखे किमिकुलवासे य वाहिखित्ते य । देहम्मि मच्चुविहुरे सुसाणठाणे य पडिबंधो ? ॥

ततो जिनवचनवासितान्तःकरणानां देहे कः प्रतिबन्धः स्यात्?, न कश्चिदित्यर्थः, काककुक्रादिभक्ष्ये केवलकृमिकुला- वासे समस्तव्याधिक्षेत्रे मृत्युविधुरे-मरणावस्थायां निःशेषकार्यकरणाक्षमे पर्यन्ते श्मशाने स्थानं यस्य तत्तथा तस्मिंश्चैवंभूत इति ॥ एवं च नाम देहस्याशुचित्वं येन तत्प्रसम्बन्धे अन्यच्छुभमपि वस्तु अशुचित्वं प्रतिपद्यत इति दर्शयति—

वत्थाहारविलेवणतंबोलाईणि पवरदवाणि । होंति खणेणवि असुईणि देहसम्बन्धपत्ताणि ॥४२२॥
सुगमा ॥ तदेवं विपर्यस्तलोकस्तैलजलागरुकर्पूरकुसुमकुंभमलयरसताम्बूलवत्त्राभरणादिभिः संस्कृतं यच्छरीरं शुचित्वे-
नाध्यवस्यति तत्र तात्त्विकमशुचिस्वरूपत्वमुपदर्शितं, यान्यप्यवधसरासेध्यमृतकाद्याधारतडागजलादीन्यशुचिरूपाणि लोको
मन्यते तान्यपि संस्कारवशात् शुभत्वं प्रतिपद्यन्त इति दर्शयति—

असुहाणिवि जलकोद्भववत्थप्पमुहाणि सयलवत्थूणि । सक्कारवसेण सुहाइं होंति कत्थइ खणच्छेणं ४२३
इहाशुभं जलं माघमासीयनूतनकरककर्करीप्रमुखभाजनेषु कतकफलादिना संस्कृतं क्रमेण सकलजनस्पृहणीयतां प्रति-
पद्यते, मदनकोद्रवा अपि भक्षिता ये सद्य एव मानुषं घातयंति तेऽप्यौषधादिसंस्कृतास्तत्क्षण एव शुभस्वादुरसत्वं प्रति-
पद्यन्ते, वस्त्रमप्यतीव मलमलिनं खंजनादिभृतं रजकादिना संस्कृतं झगित्येव शुभत्वमुपगच्छति, एवं भवनशयनादिष्वपि
वक्तव्यमिति । ततः किमित्याह—

इय खणपरियत्तंते पोगलानिवहे तमेव इह वत्थुं । मन्नामि सुहं पवरं जं जिणधम्ममि उवयरइ । ४२४ ।

इति-उक्तन्यायेन सर्वस्मिन्नपि पुद्गलनिवहे प्रतिक्षणं परावर्त्तमाने शुभे कर्पूरहारताम्बूलादौ देहादिसम्बन्धादशुभतां प्रति-
पद्यमाने अशुभेऽपि मदनकोद्रवादौ शुभतामासादयति किं शुचिरूपं ? किं चाप्यशुच्यत्मात्मकं ? व्यपदिश्यतामितिशेषः, तत् किं
सर्वथा किंचिदपि वस्तु शुचितया अत्र न व्यपदेष्टव्यमित्याशंक्याह—‘तमेवे’त्यादि, तदेवेह वस्तु शुचिस्वरूपं प्रधानं चाहं

मन्ये यत् साधुदेहादिकं कुसुमविलेपनवत्साभरणादिकं च जिनधर्मे-क्षान्त्यादिके जिनपूजादानशीलादिके चोपकुरुते, नान्यत्, तस्य सर्वस्यापि पापोपकारितया नरकादिहेतुत्वेन तत्त्वतोऽशुचिस्वरूपत्वादिति ॥ यतश्चैवं तस्मादुदाहरणगर्भे कृत्योपदेशमाह—
तो मुत्तूण दुगुंछं उम्मायकरं कयंवाविप्पव्व । देहं च वज्झवत्थं च कुणह उवयारयं धम्ममे ॥ ४२५ ॥
यस्मात्तदेव वस्तु शुचिस्वरूपं प्रधानं च यजिनधर्मे उपकरोति शेषं तु सर्वमशुब्येव वर्त्तते तस्मादुन्मादकारिणीं जुगुप्सां मुक्त्वा कदम्बविप्र इव देहं बाहवस्तु च-वस्त्रविलेपनादिकं जिनधर्मोपकारकं कुर्विति ॥ कः पुनरसौ कदम्बविप्र ? इति, उच्यते—
कायंदी नाम पुरी कलहंसा जीइ कमलसरसीसु । कीलंतीणं पुरकामिणीण जायंति अइगुरुणो ॥ १ ॥ नामेण सोमसम्मो समग्गवेयाण पारओ उ तहिं । असमिक्खियवेयंतो विप्पो परिवसइ धणकलिओ ॥ २ ॥ सोमसिरीनामेणं गिहिणी एयस्स ताण य गुणद्धो । आसि कयंचो नामेण वल्लहो जेट्टपुत्तोत्ति ॥ ३ ॥ सो य सया सुइवाए तह निरओ जह समग्गवत्थूणि । पायं अब्भो-क्खंतो दुगुंछमाणो परिब्भमइ ॥ ४ ॥ तो लोएणं एसो तहेव अम्मापिऊहिं पन्नविओ । लोइयमग्गुत्तिन्ना सच्चावि न रेहए कि-रिया ॥ ५ ॥ ता अइमेचं एयं सुइवायं तं कुणंतओ लोए । उवहासं चिय पाविहिसि होसि सयमवि य उम्मत्तो ॥ ६ ॥ अह न गणइ सो किंचिवि रुहिरासुइमाइएसु वत्थूसु । लग्गो तक्खणमेव य कुणइ सचेलोच्चिय सिणाणं ॥ ७ ॥ हुं हुंति कुणंतो चिय वत्थंचलठइयवयणनासो य । सव्वत्थ भमइ एसो अब्भोक्खंतो दुगुंछंतो ॥ ८ ॥ तत्तो य जोव्वणभरे गहिओ कहमवि य भूयरोगेहिं । विरमंति न पाउक्खालयाइं कहमवि अहोरत्ते ॥ ९ ॥ गंडेहिं समग्गं पि हु सरीरमाच्छरियं तओ तेसु । काइ पच्चंति गलंति पूयरुहिरोहमणवरयं ॥ १० ॥ निस्सवइ पमेहो पज्झरंति अरसाउ सोणियपवाहं । खासंतो खेलं निट्ठुहेइ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥५९१॥

चिक्कणयमणवरयं ॥ ११ ॥ उवमइ निच्चेमेव य भुत्तं उयरम्मि न रहइ कयावि । पगलेइ पाणसो नासियाए निज्जरणी-
रंव ॥ १२ ॥ न वहइ कावि दुगुंछा तत्तो नड्डो समग्गसुइवाओ । दिन्नाइं दुगुंछियजाइवज्जवगेण य करेइ ॥ १३ ॥ समलाइं
ओसहाइं अहउन्नया गोयरम्मि हिंढंता । अप्परिकम्मसरीरा इरियासमिईइ उवउत्ता ॥ १४ ॥ मणवयणकायगुत्ता समतिण-
मणिलेड्डुकंचणा धीरा । गेहम्मि तस्स कहमवि समागया साहुणो दोन्नि ॥ १५ ॥ ते दड्डुण कयंवेण चित्तिं नूण सयल्लोय-
म्मि । एएच्चिय सुइणो जे धरंति वंभवयमखंडं ॥ १६ ॥ को सुइवाओ अम्हारिसाण वज्जंतपावरेणूणं ? । हिंसालियाइपावेसु जे
पयड्डुंति अविंसंका ॥ १७ ॥ ता सयलपावविरया समचित्ता सत्तुमित्तवग्गम्मि । एए सुई पवित्ता पक्खालियसयलपावमला ॥ १८ ॥
तम्हा जइ कहवि अहं मुच्चिस्समिमेहिं दुड्डुरोगेहिं । एएसिं चिय ता मग्गमणुवरिस्सामि धीराणं ॥ १९ ॥ इय सुहभावेण इम-
स्स कहवि उवसंतवेयणिज्जस्स । विणियत्ता सव्वेडवि हु ते रोगा दारुणावि दढं ॥ २० ॥ तत्तो साहुसगासे धम्मं सोऊण
सावओ जाओ । मूलत्तरगुणविसयं पवज्जाए देसचारित्तं ॥ २१ ॥ अम्मापिऊणि तह सावयाइं विहियाइं परियणेण समं ।
अणुदियहं जिणधम्मं सुणेइ पूएइ जिणविंवे ॥ २२ ॥ चित्तइ य जह सरीरे इमम्मि मलमूलअड्डिसंघाए । उत्तमकुसुमविलेवणव-
त्थाहरणाइउवओगं ॥ २३ ॥ जं कुणइ जणो तं मोहविलसियं केवलं चिय सुहेहिं । रेहइ न असुइपुंजो वत्थुहिं अलंकरि-
जंतो ॥ २४ ॥ ता जमिह धम्मकज्जे वत्थुं उवयरइ मोक्खहेउम्मि । तं चिय सुइं पविंत्तं मन्नामि पसंसणिज्जं च ॥ २५ ॥
इय चित्तिऊण वज्जं हिरणवन्थाइयं समग्गंवि । उवओगं नेइ सया जिणिंदविंवाइकज्जेसु ॥ २६ ॥ चित्तेइ अन्नया निसिविराम-
समयम्मि ता माए इडं । सयलंवि वज्जवत्थुं विहियं उवयारयं धम्मे ॥ २७ ॥ वररयणकरंडंवि एयंवि सरीरं मह सयावि ।

अशुचित्व-
भावनायां
कदम्ब-
विप्रः ॥

॥५९१॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥

॥५९२॥

इहं चिय आसि तओ करेसि उवयारयं धम्ममे ॥२८॥ जत्तपरिक्खियंपि हु जमिमं रोगेहिं कीरए विहुरं । अभिभवपयं जराए निहणिजइ मच्चुणा तहय ॥२९॥ एसोच्चिय ता लाभो इमस्स उवयरइ जं इयं धम्ममे । इचाइ चिंतिऊणं सुगुरुणं पायमूलम्मि ॥३०॥ गिण्हइ वयं समं चिय अम्मपियरेहिं कुणइ विउलतवं । सिद्धो कालेणं तह पिऊणि पत्ताइं देवत्तं ॥ ३१ ॥

॥ इति कदम्बविप्राख्यानकं समाप्तम् ॥

॥ षष्ठी अशुचिभावना समाप्ता ॥

तदेवं संसारस्य दुःखात्मकतां शरीरस्याशुचितां तु परिभाव्य धर्मध्यानमेव ध्यायेत्, तच्च लोकस्वभावमेव भावयतो भवतीति सप्तमीं लोकस्वभावभावनामभिधित्सुराह—

चउदसरज्जू उट्ठायओ इमो वित्थरेण पुण लोगो । कत्थइ रज्जं कत्थवि य दोन्नि जा सत्त रज्जूओ ॥
सप्तमनरकपृथिव्या अधस्तलादारभ्योच्चयितो-दीर्घोऽसौ लोकश्चतुदशरज्जुको भवति, विस्तरेण पुनः कापि तिर्यग्लोके सिद्धिक्षेत्रप्रदेशे चैकरज्जुर्भवति, क्वचित्तु रज्जुद्वयं त्रयं यावत् सप्तमनरकपृथिव्यां विस्तरेण सप्त रज्जवो भवन्तीति ॥ यदि नामैवं प्रमाणो लोकः ततः किमित्याह—

निरयावाससुरालयअसंखदीवोदहीहिं कलियस्स । तस्स सहावं चित्तेज धम्मज्झाणत्थमुवउत्तो ॥४२७॥

प्रकटार्थैव ॥ तदेवमेकेन प्रकारेण लोकस्वभावभावना प्रोक्ता, अथ प्रकारान्तरेण तामभिधित्सुराह—

अशुचित्व-
भावनायां
कदम्ब-
विप्रः॥

॥५९२॥

अहवा लोगसभावं भावेज भवंतरम्मि मरिऊण । जणणीवि हवइ धूया धूयाविहु गेहिणी होइ
पुत्तो जणओ जणओवि नियसुओ बंधुणोऽवि होति रिऊ । अरिणोऽवि बंधुभावं पावंति अणंतसो लोए
एते अपि सुगमे, नवरं लोकशब्देन पूर्वं पंचास्तिकायमयलोको विवक्षितः, इदानीं तु लोक्वते-केवलज्ञानिभिरवलोक्यत
इति लोकः-संसार इति ॥

अपरमपि संसारैरस्यमुदाहरणसहितं दर्शयति--

पियपुत्तस्सवि जणणी खायइ मंसाइं भवपरावत्ते । जह तस्स सुकोसलसुणिवरस्स लोयम्मि कट्टमहो
अक्षरार्थः सुगम एव, भावार्थस्तु कथानकादवसेयः, तच्चेदम्—सिरिसभजिणिंदाओ संखाइएसु नवरिंदेसु । समइक्कं-
तेसु जयप्पसिद्धइक्खवागुवंसम्मि ॥ १ ॥ सागेयपुरे नयरे विजओ नामेण नरवरो तस्स । हिमचूला नामेण तीसे भज्जा
य दो पुत्ता ॥ २ ॥ जेड्ढो य वज्जबाहू पुरंदरो णाम तह कणिड्ढोत्ति । एत्तो य इंदवाहणराया नागउरनयरम्मि ॥ ३ ॥
धूया मणोरमा तस्स वज्जबाहू विवाहिउं एयं । महया सामग्गीए विणियत्तो नियपुराभिमुहं ॥ ४ ॥ अत्थि समं तेण य उदयसुंदरो
नाम सालओ कुमरो । पत्तो य तो क्रमेणं वसंतगिरिसेलसन्नज्जे ॥ ५ ॥ दिड्ढो य तत्थ साहू सिलायले कत्थई विसालम्मि । सूराम्भि-
मुहो आयावयंतओ उड्ढवाहाहिं ॥ ६ ॥ तो भणइ वज्जबाहू एसोच्चिय सुणिवरो जए घन्नो । जो चत्तसव्वसंगो तवत्तणुयंगो जियाणंगो ॥ ७ ॥
अणुचरइ तवं विउलं चिड्ढइ परमक्खरंमि संलीणो । संसारभावमुक्को सज्झाणपरायणो एवं ॥ ८ ॥ अह उदयसुंदरेणं भणियं हासेण

किं तुमपि इहं । पद्महिसि जं सांहुं सयणहमेवं पसंसेसि १ ॥९॥ अह भणइ वज्रबाहू धरेमि चित्तम्मि आह तो इयरो । अहयं पि
तुज्जा बीओ करेसि जइ ता तुमं च इमं ॥ १० ॥ तो आह वज्रबाहू सुमरेउसु मा य तं विसंवरयसि । इचाइ जंगिऊणं दोवि
गया साहुपासम्मि ॥ ११ ॥ कहिओ य तेण धम्मो तेसि संवेगसारसंजणओ । पद्मओ वज्रबाहू मणोरमाए समं
तत्तो ॥ १२ ॥ छवीसइं कुमारा अन्नोवि हु उदयसुंदरप्पमुहा । गिण्हंति वयं पासे अइसयनाणिस्स तस्सेव ॥ १३ ॥ तं विजय-
निवो सोढं चिंतइ जरजझरीकयतणूवि । चिद्धामि अहं एवं चालेणवि तेण तह विहिंयं ॥ १४ ॥ रओ पुरंदरं ठाविऊण
तो सोडवि गिण्हए दिक्कं । रजं पुरंदरस्सवि परिचालंतस्स कालेण ॥ १५ ॥ कित्तिभरो नाम सुओ संजाओ तस्स दिनरज-
भरो । पडिचज्जइ पवजं पुरंदरोडविहु पुहइनाहो ॥ १६ ॥ अह कित्तिधरो रागा सहदेवीए समं राभजाए । भुंजंतो विसगमुहाइं
रजमणुपालइ नएण ॥ १७ ॥ पेच्छइ य अन्नया सूरमंडलं राहुणा गसिञ्जंतं । तत्तो संवेगगओ मणम्मि एवं विचिंतेइ ॥ १८ ॥ उओ-
इयभुवणयलो असेसगहचक्कमउलियपवाहो । पानइ इमं अवत्थं जइ ता रसोडवि दुप्पेच्छो ॥ १९ ॥ तो अवसेसनरेहिं गणणा अम्हा-
रिसेहिं का एत्थ १ । नीसेसजयनिरुद्धे पभवंतेताम्मि देहम्मि ॥ २० ॥ सेचामि पुवपुरिसेहिं सेविगं ता अहं पि जिणदिक्कं । एयम्मि
अभिप्पाए नाए मंतीहिं सो भणिओ ॥ २१ ॥ उप्पज्जइ जाव सुओ तुम्हाणं देव ! ता पडिक्खोः । ताणुवरोहेण तओ सो गमइ
दिणाइं किच्छेण ॥ २२ ॥ सहदेवीए जाओ पुत्तो मंतीहिं गोविओ सोडवि । वट्टुइ पच्छन्नठिओ सुकोसलो नाग से विहिंयं
॥ २३ ॥ अह नाओ कित्तिधरेण कहवि रजं इमस्स तो दाढं । पवजं पडिक्खो पासे सिरिचिजयसेणस्स ॥ २४ ॥ तत्तो सुको-
सलनिवो पालइ रजं मुणीवि कित्तिधरो । गीयत्थो संजाओ एगल्लविहारमल्लीणो ॥ २५ ॥ भिक्खल्लु य पविट्ठो सागेयपुरम्मि

कहवि तो दिट्टो । सहदेवीए नयराओँ तीइ धाडाविओ तत्तो ॥ २६ ॥ निद्धाडावइ अन्नेवि सयलपासंडिणो इमा भीया । मा
मज्झ सुओडवि इमेहिं हीरिही विप्पयारेउं ॥ २७ ॥ ता रुयइ अंबधाई पुट्टा य सुकोसलेण नरवइणा । कहियं च तीइ जह तुल्ल
जणयो नरनाह किच्चिधरो ॥ २८ ॥ तुह रजं दाऊणं पवइओ सो इहागओ अज । निद्धाडिओ य तुह जणणिहुट्टपरिसेहिं
नयराओ ॥ २९ ॥ इच्चाइ निसामेउं तीएँ सयासाउ नरवरो तत्तो । गंतुं वंदइ जणयं उवविसइ य सुद्धभूमीए ॥ ३० ॥ तो
पणमिऊण भणिओ रायरिसी ताय ! भवसमुद्धम्मि । मज्झंतो जयवच्छल ! उवेहिओ कह तए अहयं ? ॥ ३१ ॥ सावज्जमयं
दुग्गइनिबंधणं जं विणिच्छियं तुमए । रजं सामिय ! तं कह समप्पियं मह अणिट्टफलं ? ॥ ३२ ॥ ता उत्तारेह ममंपि भीम-
भवसागराउ एयाउ । नियहत्थपसाईकयजिणदिक्खाविउलनावाए ॥ ३३ ॥ तो अत्थु ते अविग्घं धम्मं रजाइएसु पडिवंधं । मा
कुणसु जंपिए सुणिवरेण एत्थंतरे तत्थ ॥ ३४ ॥ भज्जा विचित्तमाला समागया गुक्खिणी समंतिगणा । पत्थेइ य पत्थिवमत्थ-
यत्थसुपसत्थहत्थउडं ॥ ३५ ॥ सामि ! अणाहं रजं मा मुंचसु ताव कइवय दिणाणि । करुणाएँ पडिच्छसु जाव तुम्ह सुय-
संतई होइ ॥ ३६ ॥ एसोवि किं न धम्मो पालिज्जइ जं पया पयत्तेण । मंतीहिंवि एसत्थो समत्थिओ तत्थ पुणरुत्तं ॥ ३७ ॥
आयन्निऊण एयं नरनाहसुकोसलेण तो भणियं । जो तुह गब्भे पुत्तो सो अहिसित्तो मए रजे ॥ ३८ ॥ अन्नं पुणो न केणइ
भणियवं किंपि एत्थ वत्थुमि । आरंभेसु न मज्झं रमइ मणो इय भणेऊण ॥ ३९ ॥ संभासिऊण य तहा जहारिहं परियणं
समग्गंपि । गिण्हइ सुकोसलनिवो पिउपयमूलम्मि पव्वजं ॥ ४० ॥ गीयत्थो संजाओ पिउणा सह कुणइ विउलतवक्कम्मं । विहरइ
बहुलद्धिजुओ गामागरमंडियं वसुहं ॥ ४१ ॥ सहदेवीवि हु सुइरं सोयत्ता खिज्जिउं सुयविओए । अट्टज्झाणोवगया जाया

गिरिकंदरे वग्धी ॥ ४२ ॥ पियउत्तावि हु मुणिणो तत्थेव गिरिम्मि ठंति वासासु । चाउम्मासियखमणे समइकंतंमि तो दोऽवि ॥ ४३ ॥ कत्तियपडिवाए पाणम्मि वसिमम्मि पड्डिया दिट्ठा । वग्धीइ तीइ धावइ कयंतमुत्तिव तो एसा ॥ ४४ ॥ पाणंतिय-
मुवसगं नां तो दोवि ठंति उस्सगं । सुहभावणाइ चिट्ठंति तत्थ परमक्खरे लीणा ॥ ४५ ॥ गिरिकूडम्मि वि तत्तो विज्जुव
इमा समुल्लोसोऽण । निवडइ सुकोसले मुणिवरम्मि हणइ य चवेडाए ॥ ४६ ॥ पाडेऽण महीए जीवंतस्सवि तओ इमा तस्स ।
चरचरचरस्स तुट्ठा उक्कत्तइ चम्ममंसाई ॥ ४७ ॥ घोड्डइ सोणियं अट्ठियाइं मोडेइ कडयडरवेण । गहिऽण तिक्खदाढानहरेहिं
आमिसं अराइ ॥ ४८ ॥ हिययस्सुवरि निविट्ठा परितुट्ठा माणसम्मि सा वग्धी । इय मंससोणियाइं भुंजइ पुत्तस्सवि पियस्स
॥ ४९ ॥ भुंजंतस्स य एयं सुहभावणयाइ केवलं नाणं । उप्पन्नं तस्स महामुणिस्स जाओ य अंतगडो ॥ ५० ॥ कित्तिधरोऽविहु
साधु संसारसहावभावणानिरओ । खविऽण घाइक्कम्मं होऽणं केवली सिद्धो ॥ ५१ ॥ इय भममाणेहिं भवाडइए पियपुत्तवंधुमाईवि ।
भुजंति वल्लहाविहु अन्नाणंघेहिं जंतुहिं ॥ ५२ ॥ तीसे य सुकोसलभारियाए देवीविचित्तमालाए । जाओ हिरवगब्भोत्ति नाम
पुत्तो महीवालो ॥ ५३ ॥ इय संखेवेण सुकोसलस्स कहियं इमं मए चरियं । नेयवं तं पुण वित्थरत्थिणा पउमचरियाओ
॥ ५४ ॥ इति सुकोशलराजर्पिकथानकं समाप्तम् ॥ तत्समाप्तौ च सप्तमी लोकस्वभावभावना समाप्तेति ॥

अथ धर्मध्यानार्थमेवाष्टमी कर्माश्रवभावना प्रारभ्यते, तत्र च संवेगवासनावासितान्तःकरणेन मुमुक्षुणा संसारकेशविसर-
विच्छेदाय सर्वदैवेदं मनसि भावनीयं, किमित्याह—

केवलदुहुनिम्मविण् पडिओ संसारसायरे जीवो । जं अणुहवइ किलेसं तं आसवहेउयं सव्वं ॥४३॥

केवलदुःखैर्निर्मापिते-घटिते तदात्मके इत्यर्थः, एतस्मिन् संसारे निपतितो जन्तुर्यं रोगजन्मजरामरणशोकदाखिद्वयदौर्भाग्य-
परपरिभवविषादादिसम्भवं शारीरं मानसं क्लेशराशिं-दुःखसमुद्यममुभवति तं आश्रवति-आदत्ते गृह्णाति यैर्हतुभूतैरष्टविधं कर्म
जीवस्ते आश्रवाः-रागद्वेषकषायेन्द्रियादयस्तद्धेतुकं-तत्कारणमिति विज्ञेयमिति (जानीहि) ॥ यैर्जीवः कर्माश्रवति तानाश्रवान्
स्वत एव दर्शयति—

रागद्वोसकसाया पंच पसिद्धाइं इंदिद्याइं च । हिंसालियाइयाणि य आसवदाराइं कम्मस्स ॥४३॥

आश्रवा एव कर्मकचवरप्रवेशस्य द्वाराणीव द्वाराण्याश्रवद्वाराणि, तद्यथा—मायालोभकषायमिश्रपरिणामो रागः,
क्रोधमानमिश्रपरिणतिस्तु द्वेषः, ' मायालोभकषायश्चेत्येतद्रागसंज्ञितं द्वन्द्वम् । क्रोद्यो मानश्च पुनर्द्वेष इति समासनिर्दिष्टः ॥ १ ॥
(प्रश्न०) इति, कषायाः-क्रोधादयश्चत्वारः, स्पर्शनरसनादीनि पंचेन्द्रियाणि प्रसिद्धान्येव, हिंसाऽलीकभाषणादीनि च आदिशब्दा-
चौर्यमैथुनपरिग्रहरात्रिभोजनमिथ्यात्वाविरतियोगादिपरिग्रहः, एतानि सर्वाण्यपि कर्मण आश्रवद्वाराणि, इदमुक्तं भवति-यथा
कस्मिन् उद्धाटद्वारेऽपवरके मूलद्वारगवाक्षजालकादिभिर्द्वारैः पवनप्रेरितं रजःकचवरादिकं प्रविशति तथा जीवापवरके राग-
द्वेषादिभिर्द्वारैः कर्मरजःकचवरं प्रविशति, सर्वस्यापि कर्मोपादानस्य तद्धेतुत्वाद्, अत एतानि रागादीन्याश्रवद्वाराणि अभि-
धीयन्त इति ॥ तत्र रागद्वेषयोराश्रवद्वारत्वं स्वयमेव प्रकटयति.

रागद्वोसाण धिरत्थु जाण विरसं फलं मुणंतोऽवि । पावेसु रमइ लोओ आउरेवज्जोव्व अहिण्सु ॥४३॥

रागद्वेषयोः सकलनिशुवनशब्दभूतयोः धिगस्तु तयोर्विरसं-परिणामदारुणं नरकगमनादिकमिह लोकेऽपि बन्धधापप्राजनादिकं फलं जानन्नपि वराको लोकास्तदधिष्ठितः पापेषु-परधनहरणपरयोपि दुग्गमनकलहादिकेषु रमते-रतिं लभते, यथा आतुरो-व्याधि-गृहीतो वैद्यः स्वयमपथ्यभोगफलं जानन्नपि अहितेषु-अपथ्येषु लोलतादिप्रेरितो रमते, इदमुक्तं भवति-रागद्वेषातुरो लोकः पापेषु प्रवर्तते, तत्प्रवृत्तौ च नूतनमशुभं दुरन्तं कर्म बधातीत्येवमनयोराश्रवद्वारता, एवमन्यत्राप्यसौ स्तबुद्ध्या भावनीयेति ॥ अथ क्रोधमानमायालोभानामाश्रवद्वारतामाविष्कुर्वन्नाह—

धम्मं अर्थं कामं तिन्निवि कुद्धो जणो परिच्चयइ । आयरइ ताइ जेहि य दुहिओ इह परभवे होइ ॥४३४॥
पावंति जए अजसं उम्मायं अप्पणो गुणब्भंसं । उवहसणिज्जा य जणे होति अहंकारिणो जीवा ॥४३५॥
जह २ वंचइ लोयं माइल्लो कूडबहुपवंचेहिं । तह तह संचिणइ मलं बंधइ भवसायरं घोरं ॥४३६॥
लोभेण वहरियमणो हारइ कज्जं समायरइ पावं । अइलोभेण विणस्सइ मच्छोव जहा गलं गिलिउं ४३७

पाठसिद्धा एव ॥ अथ क्रोधादीनां चतुर्णामपि क्रमेणोदाहरणान्याह—

कोहम्मि सूरविप्पो मयम्मि आहरणमुज्झियकुमारो । मायाइ वणियदुहिया लोभम्मि य लोभनंदोत्ति ॥
क्रोधे सूरविप्र उदाहरणं—नामेण वसंतउरं नयरं जत्थत्थि [दुद्ध]धवलकंतीणि । कुमुयाइं सरवरेसुवि गिहाइं सुचाहलाइं च ॥ १ ॥ रेहंति असंखाइं राया कणगप्पहोत्ति नामेण । तं पालइ सोमजसो नामेण पुरोहिओ तस्स ॥ २ ॥ सरो नामेण

सुओ तस्स य चउवेयपारओ तह य । अन्नेसुवि सत्थेसु कुसलो बहुगुणसमिद्धो य ॥ ३ ॥ किंतु महाकोवपरो केणइ सह उज्जुयं न जंपेइ । एमेव पज्जलंतो चिट्ठइ अगिगव वयसित्तो ॥ ४ ॥ वक्खित्तस्स य पिउणो जइ वच्चइ सो निवस्स पायम्मि । तो कोवेण पयंपइ तेणवि सह कन्नकड्डयाइं ॥ ५ ॥ अह उवरयम्मि पियरे स्वप्प(रय)रपगइत्ति पिउपयं तस्स । न समप्पियं निवेणं दत्तं अन्नस्स विप्पस्स ॥ ६ ॥ कोवेण धमधमंतो तत्तो चिट्ठइ समं कुड्डमेण । निच्चं कलहंतो सो विरत्तमेयस्स तं सबं ॥ ७ ॥ भज्जा य तेण कहमवि लद्धा रूवेण सयलनारीणं । अब्भहिया अह सा भुवणमोहणं जोव्वणं पत्ता ॥ ८ ॥ तो अन्नदिणे एसा उवविट्ठा मंदिरोवरि गवक्खे । जोयंती नरनाहं दिट्ठा तेणावि दिव्वसा ॥ ९ ॥ तग्गहणत्थं तत्तो राया छिट्ठइं मग्गए तस्स । सूरस्स जो य कुज्जइ सयावि सह पाडिबेसीहिं ॥ १० ॥ किंतु अइकोवपगइत्ति अन्नया ते न किंपि जंपंति । तइया पुण विचार्यं कहमवि नरनाहचिंतंति ॥ ११ ॥ एक्केण किंपि भणियं सहवसिएणवि तओ गहेऊण । सूरेण गरुय- लउडिं किच्चरियं मत्थयं तस्स ॥ १२ ॥ तो तेण साहियं नरवइस्स तेणावि तस्स सबस्सं । अवहरियं भज्जावि हु गहिउं अंतरेरे छुवा ॥ १३ ॥ तो नरवइणो उवरिं कुविओ नयरओं निग्गओ स्रो । गंतूण तावसाणं पासे अभिगिण्हए दिक्खं ॥ १४ ॥ अन्नाणतवं काउं पज्जेते कुद्धमाणसो भणइ । जइ अत्थि तवस्स फलं मह ता अन्नम्मि जम्मम्मि ॥ १५ ॥ होज्जामि वहाए नरवइस्स सपुरस्स इय मरेऊण । सनियाणो उप्पन्नो वाउकुमारेसु देवेषु ॥ १६ ॥ तत्तो य महावायं चिउव्विउं वृत्तिनिवह- वरिसेण । पउरनराहिवसहियं थलीकयं तं पुरं सयलं ॥ १७ ॥ उव्वट्ठिऊण तत्तो सो देवो पाविऊण हुंवत्तं । पाणिवहाइ काउं उप्पन्नो छट्ठपुढवीए ॥ १८ ॥ उव्वट्ठिऊण तत्तो भमिउं संसारसागरमणंतं । मग्गहाविसए जाओ कत्थइ सो गामकूडोत्ति

॥ १९ ॥ तत्थविय कोवपरवसणेण कहमवि नरेसराभिमुहं । भणियं दुव्वयणं तेण कप्पितो वज्झभूमीए ॥ २० ॥ नेळण तलारेणं रायाएसेण रुक्खसाहाए । उल्लंविओ तहिं पुण आसन्ने आसि कोडवि मुणी ॥ २१ ॥ सज्झाणसंठिओ तस्स तक्खणं चेव केवलं नाणं । उप्पन्नं तव्वदणहेउं सुरनरवरा पत्ता ॥ २२ ॥ तत्थ य धम्मकहाए वड्डते अंतरम्मि नरनाहो । रायगिहनयरसामी पुच्छइ पाए पणमिळणं ॥ २३ ॥ भयवं ! किं जेयवं जिगिसुणा एत्थ ? तो भणइ नाणी । नरनाह ! अंतरंगं सेन्नं सव्वेण जेयवं ॥ २४ ॥ तं पुण काममहाभडकोवाहंकारमाइयं नेयं । एयंमि अजिप्पंते विहलो बहिरंगसत्तुजओ ॥ २५ ॥ धम्मत्थकामनासं जमजिप्पंता कुणंति कोवाई । परलोगे नरगाइसु कुणंति पुण दारुणं दुक्खं ॥ २६ ॥ किं बहुणा ? सोऽणत्थो इहपरभविओ य नत्थि जं कुविया । कुवति न कोवाई इमस्स जह गामकूडस्स ॥ २७ ॥ तो नरवरेण भणियं मुणिंद ! को एस गामकूडोत्ति । अह सूरजम्मपभिइं कहेइ तव्वइयरं नाणी ॥ २८ ॥ तो भणइ महीनाहो अज्जावि एएण केत्तियं कालं । सहियवं भवदुक्खं ? मुणिवर ! तो भणइ मुणिनाहो ॥ २९ ॥ भमिही भवं अणंतं नरिंद ! एसो तओ य पज्जंते । नोहिं लहिउं किच्छेण सिद्धिहिइ विजियभावरिज्ज ॥ ३० ॥ इय कोवाइविवागं सोळ्ळणं नरवराइणी बह्वे । कोई पसमं अन्ने उ संजमं केवि संमत्तं ॥ ३१ ॥ पडिवज्जंति सयाणं कम्ममाणं विवरमणुसरेएण । इय कोवविवागे सूरचरियमुवइड्डं मिह किपि ॥ ३२ ॥

॥ इति सूरचिप्राख्यानकं समाप्तम् ॥

‘मयम्मि आहरणमुज्झियकुमारो’त्ति मदः अहङ्कारो मान इतियावत्, तत्रोदाहरणमुज्झितनामा कुमारः, तद्यथा—

नंदिउरं नाम पुरं जत्थ समिद्धी गिरिंदवूलाए । उवमेज्ज अयलभावेण जइ न वड्डेज्ज पइदियहं ॥ १ ॥ नामेण रयण-
 सारो तत्थासि महातरुव नरनाहो । सच्छाओ फलदाया तु सउणेहिं निसेवियो तुंगो ॥ २ ॥ तस्स य जीवइ न सुओ जाओ
 एक्कोऽवि तं दुहं मोत्तुं । अन्नं सयलंपि सुहं सुत्थीकयसयलजस्स ॥ ४ ॥ जाओ य अन्नहा वल्लहाइ देवीइ वंभनामाए ।
 पुत्तो सुप्पे काउं स उज्झिओ कयवरुक्खुडे ॥ ५ ॥ तो देववसेण इमो न मओ नामं च उज्झियकुमारो । संजायं तस्स तओ
 सुहेण परिवड्डुए तत्थ ॥ ६ ॥ रुवाईया य गुणा मधेऽवि अणुत्तरा फुडं तस्स । किंतु अहंकारेणं न नमइ अम्मपिऊणंपि
 ॥ ७ ॥ कीलंतो य कुमारे सधेवि अहिक्खिवेइ दप्पेण । उत्ताणियहियओ नहनिविट्ठदिट्ठी य परिभमइ ॥ ८ ॥ पेच्छइ
 भुवणंपि तणं वच्चइ न कयाइ पिउसमीवेऽवि । पणमइ न देवयाणवि नामंपि हु न सहइ गुरूणं ॥ ९ ॥ अह अन्नया निवेणं
 समप्पिओ सो कलाण गहणट्ठा । अज्झावयस्स कहमवि तत्तो तं भणइ सो एवं ॥ १० ॥ रे रंक् ! ममाहितो किं अब्भहियं
 तुमं मुणसि ? जेण । ठविऊण ममं नीयासणम्मि वेत्तासणे गरुए ॥ ११ ॥ उवविससि अप्पणाऽओ कहेइ अज्झावओ नरिदस्स ।
 सधंपि तस्स चरियं रायावि हु भणइ तं एवं ॥ १२ ॥ मज्झ सुओत्ति न तुमए संकेयवं वलावि वड्डुं । पाढेयवो एसो
 सिरम्मि दंडेण निहणेउं ॥ १३ ॥ अज्झावएण एवं कहियं कुमरस्स जह इमं राया । पभणइ तो कुमरोऽवि हु दप्पेणं पभणए
 एवं ॥ १४ ॥ किं माणुसमिह राया ? कोऽसि तुमं रंक् ! मज्झ सिक्खवणे ? । अज्झावएण तत्तो वहिओ सो कंवाएण ॥ १५ ॥
 तो तेण लउडिधाएण तहा सिरं ताडिओ उवज्झाओ । जह चिंगियाउ देंतो पडिओ धरणीइ मुच्छाए ॥ १६ ॥ एसो य वइयरो
 नरवरेण सबोऽवि अवगओ तत्तो । निविसओ आणत्तो कुमरो नीहरइ नयराओ ॥ १७ ॥ तत्तो पगरिसपत्तोऽहंकारो सब्बहावि

उम्मत्तो । संजाओ गामाइसु लोएण हसिजइ भमंतो ॥ १८ ॥ भममाणो य कहिं पि हु पत्तो अडवीइ आसमपयम्मि । अति-
हित्ति तावसेहिं नीओ कुलवइसयासम्मि ॥ १९ ॥ पल्हत्थियं विहेउं उवविट्ठो तत्थ पणमइ न कं पि । तो तावसेहिं भणिओ
किं पणमसि कुलवइं न तुमं ? ॥ २० ॥ अह भिउडिं भालयले वडिऊणं सो भणेइ रे तुज्झ । मं न मुणह रायसुयं अन्भहियं
देवयाणां पि ॥ २१ ॥ पणमासि न इंदस्सवि किं पुण तुम्हाण सुंडमेत्ताणं । इच्चाइ जंपमाणं तेहिं अजोगोत्ति विन्नाओ ॥ २२ ॥
दिट्ठो य अवन्नाए जा गच्छइ तन्थ अडविमज्झम्मि । तो आगच्छइ पुरओ सीहो नायं विमुंचंतो ॥ २३ ॥ ता दप्पेण न एसो
नासइ चित्तेइ रायउत्तोड्हं । किं भेण्डियमेत्तस्सवि इमस्स एत्तो पलाएमि ? ॥ २४ ॥ इच्चाइ चित्तयंतो निहओ सीहेण करचवे-
डाए । मरिऊणं उप्पन्नो सुणओ तत्तो खरो करहो ॥ २५ ॥ तो नरनाहपुरोहियपुत्तो जाओ तहिं पि नंदिउरे । चउदस
विज्जाठाणां पढइ देसंतरे गंतुं ॥ २६ ॥ पढिऊण आगयस्स य पुरलोयसमन्निओ नराहिवइ । आगच्छइ पच्चोणिं करेइ गरुयं
च सम्माणं ॥ २७ ॥ जाई कुलं सुयं नरवरिंदसम्माणमीसरियमाई । गुणनिवहो सव्वोडवि हु अमंहं चिय न उण अन्नस्स
॥ २८ ॥ इच्चाइ चित्तयंतो तह कहवि गओ मणे मउक्करिसं । जह पुणरवि संजाओ हसणिजो सयललोयस्स ॥ २९ ॥ गायण-
डुंबस्स सुओ जाओ मरिउं तओ य अचिरेण । पोढत्तणं च पत्तो गायइ पुरओ नरिंदस्स ॥ ३० ॥ दहुं च तत्थ एयं पीइ
उवरोहओ समुवहइ । नियगेहमायरेणं नेइ तहिं देइ बहुदाणं ॥ ३१ ॥ गीयं चेट्ठा भणियं सव्वं बहु मन्नए य एयस्स । किं
बहुणा ? तविरहे गमइ मुहुत्तं पि किच्छेण ॥ ३२ ॥ तत्तो लोओ राया सयलजणो परियणो य विम्हइओ । किं हीणजाइयं मि-
वि इमम्मि विप्पस्स इय पेम्मं ॥ ३३ ॥ अह विहरंतो देसेसु केवली आगओ तहिं नयरे । तवंदणानिमित्तं गओ नरिंदो

सपुरलोओ ॥ ३४ ॥ तत्थ य पुरोहियम्मि पत्ते धम्मे य नाणिणा कहिए । पुढं नराहिवेणं भयवं ! किं हीणजायम्मि ॥ ३५ ॥ एयम्मिवि पडिवंधो अम्हाण पुरोहियस्स अहमेत्तो ? । तो केवल्लिणा भणियं पुत्तो चिय एस एयस्स ॥ ३६ ॥ कहमवि ? तो पुव्वभवो सुणिवइणा साहिओ समग्गोऽवि । अट्टमयट्ठाणाण य कहिओ इहपरभवविवागो ॥ ३७ ॥ तो भणियं नरवइणा माणविणडिओ सुओऽवि सह भयवं ! । उज्झितकुमारनामो आसि कहिं सो गओ मरिउं ? ॥ ३८ ॥ भणियं तो केवल्लिणा नरिंद ! तिरियाइसु सुण(पुण भवे)सु । भमिऊण सोच्चिय इमो बंभण डुम्बत्तमणुपत्तो ॥ ३९ ॥ पुरओ अज्जवि भमिही सुइरं संसारसाथरे धोरे । विसहंतो नारयहीणतिरियनरदुक्खलक्खाइं ॥ ४० ॥ लहिऊण तओ बोहिं किच्छेणं सिज्झाहेत्ति इच्चाइ । सोऊण नाणेणो भासियाइं निवरयणसारेण ॥ ४१ ॥ संवेयमुवगएणं रज्जं दाऊण भाइणेज्जस्स । गहिया दिक्खा कइवयमंतिकलत्ताइकलिएण ॥ ४२ ॥ सवत्थ अहंकारं पायं परिहरइ सेसलोओऽवि । तम्मूलं जेण दुहं मद्वमूलं तु सयलसुहं ॥ ४३ ॥ ॥ इत्युज्झितकुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ 'मायाए वणियदुहियत्ति' उदाहरणमुच्यते, तद्यथा—

सिरिवाणारसिनयरी सिरिपासजिण्णिदपयपविताए । दीसइ न अप्पवित्तो जीइ जणो कोइ सवत्थ ॥ १ ॥ कमला-
वासो कमलं व निवसए तीइ कमलसिद्धिं । पडमिणिनामा धूया तस्स रुवाइगुणकलिया ॥ २ ॥ बालत्ताओ य इमा बहु-
लीए तह अहिट्ठिया बाढं । जह पियराइंवि न मुणंति तीइ गूढं अभिप्पायं ॥ ३ ॥ तो विणयं पियराणं करेइ तह कहवि सा जह
इमाइं । रुवाइएहिं तीसे विणएणं रंजियमणाइं ॥ ४ ॥ नेच्छंति तद्विओयं खणंपि तो पुरवराओं अन्नाओ । निद्धणवणियस्स सुओ

रुयस्सी चंदणो नाम ॥५॥ आणेऊण य नियघरि पाणिं धूयाएँ गाहिओ तेहिं । घरजामाउयभावं पडिवन्नो चिड्डए तत्थ ॥६॥
सिग्घं च उवरयाइं पिऊणि तीसे तओ य घरसामी । जामाउओऽवि जाओ पुत्ताईणं अभावाओ ॥७॥ तत्तो निरंऊसा पउमिणी-
वि परिविहियपवरसिंगारा । रुचंततरुणएहिं अबन्नेहिं समं छन्नं ॥८॥ अभिरमइ निच्चमेव य बाहिं तु महासइव भत्तारं । तह-
कहविहु अणुयत्तइ जह छेयजणंपि भोलेइ ॥ ९ ॥ अह अनया पक्खया जाओ पुत्तो तओ य तं एसा । अधवारंती भणिया
भत्तारेणं तुमं एयं ॥१०॥ किं न धवारेसि ? तत्तो सा पभणइ मज्झ वालभावाओ । परपुरिसफरिसनियमो तत्तो एसोवि पर-
पुरिसो ॥११॥ तो देहेवि न लगइ मह एसो किं पयोहराईसु ? इय सोउं परितुडो तीसे उज्जुयमई भत्ता ॥१२॥ चित्तइ य
अहो सीलं मह भज्जाए अणुत्तरं किंपि । मह वइरित्तं पुत्तंपि जेण फरिसइ न देहेण ॥ १३ ॥ अन्नं धरेइ धाविं पुत्तस्स धवा-
रणहुमह एसो । एवं सो परिवड्डइ अहऽन्नया चंदणो हइ ॥१४॥ नवहरमाणो चिड्डइ जा ताव तरुणंभणो एक्को । पवरुज्जल-
धोयत्तियनियंसणो चंदणविलिच्चो ॥ १५ ॥ अब्भोक्खंतो मग्गं दब्भपवित्तियकरो य समणुपत्तो । दित्तो आसीवायं समग्ग-
पणमंतलोयस्स ॥ १६ ॥ घडिओ चंदणवणिणो समग्घयंतस्स अक्खए तस्स । लग्गं हइस्स तणं सिरम्मि कहमवि निवड्डमाणं
॥ १७ ॥ तो जाव नियकरेणं सेट्ठी अवणेइ तस्स सीसाओ । तो भणिओ तेण इमो सेट्ठी पडिक्खसु तुमं तान ॥१८॥ कडिस्सामि
जओऽहं नियसीसं जेण तक्करं एयं । लेएवि पसिद्धं तणसएवि चोरो तणे चोरो ॥१९॥ तो देहावयवस्सवि खमामि अन्नाय-
कारिणो नाहं । छिदिस्सामि इमं तो कयावराहं नियसिरं पि ॥ २० ॥ तो सेट्ठी धरइ तयं मड्डाए सोऽवि अन्नपासाओ । घेतुं
वाहइ छुरियं सिरस्स कट्टेण तो धरिउं ॥२१॥ नीओ य घरे भणियं तुड्डा णे तुह सुइत्तणं दइ ॥ तंबोलण्हायभोयणदाणाईहि य

कया पूया ॥ २२ ॥ तेणविय भोयणाई मोत्तुं रेकं तु दविणवत्थाई । किंपि न गहियं तत्तो सो अहिययरं मणे तुहो ॥ २३ ॥
चित्तइ य जह सहाओ मह असहायस्स जुज्जए एसो । जेण सुई व निरीहो बंभरओ भणियकारी य ॥ २४ ॥ इय चित्तिऊण
भणिओ सो विप्पो चंदणेण जह भज्जा । असहायस्स मह घरं चित्तसु तं जेण वाणिज्जं ॥ २५ ॥ देसंतरेवि गंतुं निच्चित्तोऽहं करेमि
विप्पेण । भणियं सेट्ठि ! निरीहाण बंभयारीण अम्हाणं ॥ २६ ॥ किं तुह घरंचिताए ? तो भणियं चंदणेण सच्चमिणं । किंतु
उवरोहओ मह करेह एयंपि जेण इहं ॥ २७ ॥ परउवयारत्थं चिय जम्मो तुम्हारिसाण तो विप्पो । कहकहमवि पडिवज्जइ चित्तइ
सयलंपि घरकज्जं ॥ २८ ॥ तह तेण वियेड्डुणं तरुणेण घरम्मि चैव पत्तेण । गाढमणुरत्तचित्ता रमिज्जए पउमिणी निच्चं ॥ २९ ॥
गहिऊण पउरमंडं गओ वाणिज्जेण अन्नया उज्जू । चंदणवाणिओ देसंतरम्मि कुसुमउरनयरस्स ॥ ३० ॥ आवासं दाऊणं
वाहिम्मि ठिओ निसाइ सोऊण । तविरमे जा जग्गइ ता पेच्छइ वरतरुवरस्स ॥ ३१ ॥ मूलनिलीणं एकं कट्ठीभूयं अइव निच्चेहं ।
कंपि महंतं पक्खि तहट्टिए तम्मि य समग्गा ॥ ३२ ॥ सेसा वचंति दिसासु पक्खिणो उयरपूरणनिमित्तं । तो कट्ठभूयपक्खी
उट्ठेउं ताण नीडेसु ॥ ३३ ॥ अभिरुइयपक्खिरूवं भक्खेउं चिट्ठए तहच्चेव । इह पइदिणं कुणंतो दिट्ठो सो चंदणेण तहिं ॥ ३४ ॥
तत्थासन्नं खवणो कयउस्सगो पलंबभुयजुयलो । ताव रमंती सहियायणस्स मज्झाउ नीहरिउं ॥ ३५ ॥ आगच्छइ निवधूया
कहमवि पासम्मि तस्स तो तेणं । विणयं नाऊण तहिं गलयं वलिऊण सबंपि ॥ ३६ ॥ आभरणंसेगहिउं खड्डाए निहणियं मया
य इमा । खड्डाए पक्खित्ता पुणो पलंबियभुओ तत्थ ॥ ३७ ॥ चिट्ठइ रुक्खवंतरिओ य चंदणो पेच्छिऊण तं सयलं । कम्मयरं
सहिओ वच्चइ निययम्मि आवासे ॥ ३८ ॥ धूयासंबंधंमि य दवावए पडहयं नरिंदोवि । दिज्जइ कणयसहस्सं जो धूयं कहइ इय पुट्ठे

॥ ३९ ॥ चंदणकम्मयेरेणं कहियं सयलंपि सो तओ खवणो । बहुयं विडंबिऊणं तहिं विणासाविओ रत्ना ॥४०॥ तो चंदणो विचिंतइ कट्टीभूओ जहा इमो पक्खी । तह खवणओ पिया मे विप्पोवि य हंत किं एवं ? ॥४१॥ ता दोलइ मह चित्तं गंतु पेच्छामि ताण चरियाइं । इय चित्तिऊण सयलं चिक्खिणियं तेण नियमंडं गहिऊणं सिग्घंपि सभागओ निय-पुरीए । बाहिं सबं मोत्तुं अप्पसहाएहिं संजुत्तो ॥४३॥ गेहम्मि अट्टुरत्ते गओ न याणाइ जह जणो कोइ । एत्तो य पउमिणीविहु अकंटए मंदिरे जाए ॥४४॥ आसत्तमणा सेवइ सेच्छाए अहोतिसिंपि तं चड्डयं । दीवम्मि पज्जलंते जाव गवक्खेण तं सबं ॥४५॥ दहुं नियदिट्ठीए खणमेगं चंदणोऽवि चिट्ठेउं । अच्छरियमहो पेच्छह विहियं चित्ते पढइ एवं ॥४६॥ “ बालेनानुञ्जिता नारी, ब्राह्मणो नृप(शीर्ष)हिसकः । काष्ठीभूतो वने पक्षी, जीवानां रक्षको व्रती ॥१॥ आश्रयाणीह चत्वारि, मयापि निजलोचनैः । दृष्टान्यहो ततः कस्मिन्, विश्रब्धं क्रियतां मनः ? ॥ २ ॥ ” इय भत्तुणो मुणेउं सइं तो पउमिणी विसंभंता । उट्ठइ संठवंती विसंथुलं सबमप्पाणं ॥४७॥ भीओ वड्डुओवि पलायणट्ठुग्घाडए तओ दार । अह चंदणपुरिसेहिं गहियाइं दोऽवि पविसेउं ॥४८॥ तो चंदणेण कन्ने नासं चिय पउमिणीइ छिंदेउं । निस्सारिया घराओ रत्नो य समप्पिओ वड्डुओ ॥४९॥ चट्ठियओ काऊणं निविसओ सोऽवि तेण आणत्तो । भमिउं दुहियाइं मयाइं ताइं भमिहंति संसारं ॥ ५० ॥ वणिदुहियावंभणपक्खिखवणओ य अज्जयंति पावाइं । मायासीलत्तेणं चउरोवि इमाइं दुट्ठाइं ॥५१॥ सुत्ते वणिदुहियच्चिय भणिआ सेसाइं पुण पसंणेण । भणिआइं इय मुणेज्जह अब्बेवि अणंतदिट्ठता ॥ ५२ ॥

इति वणिग्गुहिन्याख्यानकं समाप्तम् ॥

‘लोभम्मि य लोभनंदो’ति उदाहरणमभिधीयते, तद्यथा—

सबोउयआरामेसु जत्थ महमहइ सयलकालंपि । वरपाडलाइगंधो तमिह पुरं पाडलीपुत्तं ॥ १ ॥ जियसत्तू तत्थ निवो
रिणो विजियावि जस्स रत्नम्मि । पावंति भोगसन्नं निवसंता कयलिहरएसु ॥२॥ पारद्धं तेणावि हु कइयावि खणाविउं गुरु-
तलायं । कणयमया उड्डहि य खणमाणेहिं कुसा तत्थ ॥ ३ ॥ संपत्ता बहवे ते य किट्टिया तो न चैव नज्जति । कणयमयत्तेण
तओ कड्डुं ताण मज्झाओ ॥४॥ दोन्नि कुसा उड्डेहिं नीया जिणदाससावयसयासे । मोल्लं च मग्गियं तेहिं होइ जं लोहमइयाणं
॥ ५ ॥ जिणदासस्स य नियमो सयावि काणक्कयम्मि तो उड्डा । पडिसिद्धा तेण गया वणिणो नंदस्स पासम्मि ॥६॥ गहिया
य लोहमोल्लेण तेणं जाणंतएणावि सुवन्नं । एवं दियहे दियहे दोन्नि कुसा गिण्हए नंदो ॥७॥ देइ य तुट्ठो उड्डाण धूयधूयणगुडाइयं
बहुयं । कुसयाण य मोल्लेणं उड्डा निच्चं पियंति सुरं ॥ ८ ॥ अन्नदिणम्मि य नंदो केहिंवि अब्भरहिएहिं सयणेहिं । वीवाहाइ-
पररणो बलावि नीओ अणिच्छंतो ॥ ९ ॥ कणयमया य न कहिया कुसया एएण नियसुयाणंपि । मुक्का थविउं छन्ना य
कत्थई तो सुयेणेए ॥ १० ॥ पडिहासंति न कहमवि गिण्हजंता महग्घमुल्लंति । नंदेण य तम्मि दिणे वच्चंतेणं सयणगेहे
॥ ११ ॥ भणिया सुया जहा ते बहुमोल्लेणवि कुसा न हत्थाओ । मोत्तवा तुब्भेहिं इय सिक्खविउं इमो वयइ ॥ १२ ॥ उड्डा
य आगया तत्थ तो सुया दंति ऊणयं मोल्लं । एए य तत्तिएणं न दंति जा ताव कुद्धेहिं ॥ १३ ॥ पक्खित्ता एएहिं उल्लालेऊण
हट्ठपगणए । जायं पयडं कणयं फिट्ठे ताणं तु किट्टम्मि ॥१४॥ दिट्ठा य रायपुरिसेहिं ते कुसा तो समंपि उड्डेहिं । नीया नरिंदपासे
एत्तोच्चिय आगओ नन्दो ॥१५॥ नाओ सयलोडवि हु एस वइयरो चुन्नए तओ नियए । पाए एककुसीए भणइ य सयणाण

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६०८॥

गेहम्मि ॥ ३ ॥ एएहिं अहं नीओ चुक्कविओ तत्तियस्स लाभस्स । इय पलवंतो नीओ बंधेउं रायपुरिसेहिं ॥ ४ ॥ आरोविओ य म्बलाइ तो इमो नरवरस्स भणिण्ण । हक्कारिळण पुड्डो जिणदासो चिय नरिंदेण ॥५॥ किं कुसया नहु गहिया तुमए ? सो आह इत्थ परिमाणं । लंघइ एवं काणक्कयस्स नियमंमि भंगो य ॥ १६ ॥ जायइ मह देव ! तओ पडिसिद्धा ते कुसत्ति नरनाहो । तुड्डो एयं सोउं भम्माणइ वत्थमार्इहिं ॥ १७ ॥ भंडारं च समप्पइ निययं सयलंपि निच्छए सो य । मन्नाविळण कट्टेण गाहिओ तहजवि तं रत्ना ॥ १८ ॥ नंदोवि पसिद्धो लोभनन्दनामेण गाढलुद्धोत्ति । इय लोभीण निरीहाण अंतरं चित्तसु सयावि ॥ १९ ॥ इति लोभनन्दान्यानकं समाप्तम् ॥

तदेवं क्रोधादिकपायाणामाश्रवद्वारत्वे दर्शितान्युदाहरणानि, नतु रागद्वेषयोः, तत्त्वतः कपायात्मकत्वाच्चयोगतार्थत्वादिति । अथेन्द्रियाणामाश्रवद्वारत्वमुपदर्शयन्नाह—

होति पमत्तस्स त्रिणासगाणि पंचिंदियाणि पुरिसस्स । उरगा इव उग्गविसा गहिया भंतोसहीहिं विणा ॥

यथा मन्त्रौषधाभ्यां विना उग्रविषा महाकृष्णमर्षा विनाशायैव भवन्ति तथेन्द्रियाण्यपि श्रोत्रादीनि पञ्च पुंसः प्रमत्तस्य संतोषादितत्प्रतिविधानविरहितस्येहपरलोकोर्विनाशकानि भवन्ति ॥ तथा चैतदर्थसमर्थनाय सर्वेषामपीन्द्रियाणां यथा-क्रममुदाहरणान्याह—

सोयपमुहाण ताण य दिट्ठता पंचिमे जहासंखं । रायसुयसेट्ठितणओ गंधमहुप्पियमहिंदा य ॥४४०॥

इह श्रोत्रस्य विनाशहेतुत्वे राजसुतो दृष्टान्तः, तद्यथा—

नामेण बंभयलयं नयरं सुरकरिमुहं व वरयणं । चंदोव सुवणचंदो तत्थ निवो कुवलयानन्दो ॥ १ ॥ अमरगुरु
नामेणं चउविहमइए जुओ तहिं मंती । रामो नामेणं नरवइस्स पुत्तो कलगगहणे ॥ २ ॥ विहिए लेहायरिएण अप्पिओ
नरवइस्स तेणावि । जुवरायपयं एयस्स देमि इय पुच्छिओ मंती ॥ ३ ॥ तेण भणियं न जोगो देव ! इमो निवपयस्स
तो रत्ता । भणियं को किर दोमो एयस्स ? तओ भणइ मंती ॥ ४ ॥ आबालकालओच्चिय वसम्मि सोइंदियं न एयस्स ।
अवसिंदियत्तणं पुण मूलमणत्थाण सयलाण ॥५॥ तो नरवरेण भणियं किह सचिव ! विणिच्छियं तए एवं ? सो आह देव !
एसो बालत्ताओऽवि मह गेहे ॥ ६ ॥ बहुवारा उवयंतो तत्थ डुवाइगायणसरेसु । अन्नेसुवि सुहएसुं सदेसु विइन्ननियसवणो
॥७॥ सुणमाणो सुइरं पिहु चिट्ठतो पेक्खिओ मए देवो ! । विन्नायं तेण जहा न वसे सवणिंदियमिमस्स ॥८॥ ईसि हसिऊण
तत्तो भणियं रत्ता अणुत्तरा तुज्झ । बुद्धी सयकालं पि हु तेण अजुत्तं इमं वयणं ॥ ९ ॥ भणिउं न तराम किंतु अम्ह चित्तिम्मि
न वसए एसो । दोसो नरिंदतणयाण जेण गीयाइअहिलासो ॥ १० ॥ किमिह विरुद्धो ? जम्हा गेयं सुणिही बंधु पमो-
एणं । सेसमजुत्तं काही किं जेण अजोगया रज्जे ॥ ११ ॥ तो भणियममच्चेणं जह देवो आणवेइ तह चेव । किंतु न इंदियवग्गे
लहुदोसं इंदियं किपि ॥ १२ ॥ जं सवाइं मुहे चिय लहुदोसाइं इमाइं दीसंति । पगरिसपत्ताइं पुणो सयलाइं वि गरुयोसाइं
॥ १३ ॥ जह अग्गीएँ लवोऽविहु पसरंतो दहइ गामनगरां । एक्केक्किंमिंदियं पि हु तह पसरंतं समग्गगुणे ॥ १४ ॥ नासइ
मूलाओ चिय जम्हा एक्केण चेव सोएणं । वच्चइ निहणं हरिणो सलहो उण चक्खुणा चेव ॥ १५ ॥ घाणेण य भिगाई
मच्छाई रसणओ विणस्संति । फरिसेण गइंदाई इय एक्केक्किं सवेसिं ॥ १६ ॥ दोसाण निहाणं देव ! इंदियं तो वसिंदिओ

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६१०॥

चेव । नंदइ इयरोडवि जणो विसेसओ पत्थिवा जेण ॥ १७ ॥ अवसिंदियाण तेसिं सयलजए वज्जए अयसढका । अइदुलहा
वित्थिना य नासए सयलजसिरी ॥ १८ ॥ इयराण किं विणस्सइ ? नामंपि हु जाण न सुणए कोडवि । ता देव ! इमो
देसो मा दीसउ लहुयओ हियए ॥ १९ ॥ एयस्स लहू भाया जो जाओ काल्हइ सुओ तुम्ह । समए दिट्ठो नीसेसरायलक्खण-
जुओ चेव ॥ २० ॥ ता तस्स चिय उच्चियं जुवरायपयंति अम्ह पडिहाइ । एएण पुणो रज्जं न होइ नासइ य मूलाओ
॥ २१ ॥ इच्चाइजुत्तिसंगयमुदाहरंतेवि तम्मि मंतिम्मि । चितइ निवो नियच्छह अहो अमच्चस्स कुमइत्तं ॥ २२ ॥ पोढम-
हीयकलं तह पुत्तं रूवाइगुणजुयं मोत्तुं । दावइ रज्जं जम्हा काल्जायस्स डिमस्स ॥ २३ ॥ इय आयइ अदहुं संपयमेत्तणुणा
नरिंदेण । भवियवयाइ ठविओ जेदुसुओ चिय पए नियए ॥ २४ ॥ कालेण तओ जाओ रामोच्चिय नरवरो पिउम्मि पए ।
लहुचंधूविहु ठविओ जुवरायपए अमचेण ॥ २५ ॥ देसो य तस्स दिवो कुमारभुत्तीइ कोइ अइविउलो । नियशुयवलेण
अवोडवि अज्झिओ तेण परदेसो ॥ २६ ॥ तत्तो अहोनिस्सिं चिय रामनरिंदो सुणेइ गेयाइं । गाएइ ताइं सयमवि रइउं सय-
महिणवाइं च ॥ २७ ॥ सिक्खवइ डुंबमाई चिहुइ मिलिओ य ताण मज्झम्मि । खणमवि डुंवाइ न ओसरंति तो तस्स पासाओ
॥ २८ ॥ इय सो गेयपसत्तो चितइ न कयाइ रज्जकजाइं । न गणइ य मंतिवयणाइं नेय विद्वाण उवएसे ॥ २९ ॥ तो तरुण-
सुसरंडुंबीहिं सह पसंगम्मि वट्ठमाणम्मि । अगणेउं इहपरभवदुहाइं सेवइ अणायांरं ॥ ३० ॥ तत्तो नयस्स बहिं उववण-
परिवेडियं अइमहंतं । सो कारइ पासायं विचित्तेत्थड्डिओ य पुणो ॥ ३१ ॥ सेवइ डुंबीओ सुणइ गीयमेयाण गायइ संयंपि ।
इय लद्धवगासेहिं डुंबेहि पुरंपि तं सयलं ॥ ३२ ॥ विद्वालिजइ निचं एत्तो लहुगंधवो य एयस्स । निक्कमपयावकलिओ

भोत्रे
राजपुत्रः॥

॥६१०॥

गरुडपसिद्धिं गओ लोए ॥ ३३ ॥ मिलिऊण तओ पउरेहिं मंतीसामंतमंडलीएहिं । लहुबंधुणो महाबलनामस्स समग्गमवि
एयं ॥ ३४ ॥ साहेउं रामनरिंदचेड्डियं सिग्घमेव सो तत्थ । आहूओ संपत्तो एगंते रामनरनाहं ॥ ३५ ॥ ठविउं सिक्खवइ
अणेयहेउदिट्ठतलुत्तियणेहिं । जा नाओ अचिगिच्छो गिद्धो मूढो अणप्पवसो ॥ ३६ ॥ ता धरिउं हत्थेणं पुराउ नीहारिओ
स जीवंतो । रत्ते उण लोएणं महाबलो चेव संठविओ ॥ ३७ ॥ नयधम्मसविक्रमेहिं रत्ते सो पालए जणाभिमओ । अभि-
मयडुंवीइ समं रामोऽवि हु रत्तपब्भट्ठो ॥ ३८ ॥ देसेसु भमइ भिक्खं धिक्कारिज्जइ जणेण सव्वेण । अह अन्नया य डुंवी संग-
हिया जस्स डुन्नस्स ॥ ३९ ॥ हणिऊण कत्तियाए निवाइओ तेण सो तओ मरिउं । जाओ हरिणो तत्थवि सवणेणऽच्चंतमवहरिओ
॥ ४० ॥ निसुणेइ गोरिगेयल्लुणीओ परिहरियवणजलो गिद्धो । पत्तो सरगोयरमन्नया य वाहेण सो निहओ ॥ ४१ ॥ जाओ
नियबंधुपुरोहियस्स पुत्तो तर्हिपि सवणेण । गाढं अवहरियमणो हिंढंतो जोव्वणं पत्तो ॥ ४२ ॥ पच्छिमसंबंधेण य इट्ठो सो
किंपि नरवरिंदस्स । तत्थविय जहावसरं पयड्ढुगेयाइं निसुणेइ ॥ ४३ ॥ रयणीइ तो कयाइवि पल्लंकिठियस्स नरवरिंदस्स ।
गायंति सरसगेयं डुंवाइ तओ नरिंदेण ॥ ४४ ॥ पासट्ठिओ पुरोहियपुत्तो भणिओ महागयाएँ इह । निदाइ मोक्कलेउं इमाइं
वच्चेज तं गेहं ॥ ४५ ॥ परिगलमाणीइ तओ रयणीए सवणसुहयरं गेयं । निसुणेतेंण इमेणं न कयं वयणं नरिंदस्स ॥ ४६ ॥
तो कुविओ नरनाहो मोक्कलइ जग्गियम्मि तं गेहे । उट्ठेऊण पभाए बंधावेउं च तं विप्पं ॥ ४७ ॥ सवणेसु खिवावइ उक्कलंत-
तउतेल्लमाइयं तह य । बहुयं विंडविऊणं मारावेउं च सो पच्छा ॥ ४८ ॥ पच्छायावं बहुयं वहेइ निंदइ तह य अप्पाणं ।
पेच्छ मए कह एयं विहियं थेवेवि अवराहे ? ॥ ४९ ॥ अइसयनाणी य इमेण वंदिओ तो कयाइ तस्संते । धम्मं सोऊण अव-

सरम्मि पुच्छइ जहा भयवं ! ॥ ५० ॥ एसो पुरोहियसुओ श्वद्वराहेडवि किं मए एवं । निग्गहिओ ? एवं ना निहिए किं
एत्तिओ हियए ॥ ५१ ॥ पच्छायावो पीई य तम्मि ? अह भगवयावि निदिहुं । आणासारत्तेणं सो तह तुमए विणिग्गहिओ
॥ ५२ ॥ पीई पच्छायावो य जेण सो पुव्वंघवो तुज्झ । कह भयवंति निवेणं पुट्ठो रामभवमारुहुं ॥ ५३ ॥ सबंपि तस्स चरियं
कहेइ नाणी तयं च सोऊणं । संवेयगओ राया चित्तइ पेच्छह अहो जीवा ॥ ५४ ॥ असमंजसेसु वडुंति किहह भवसायरे परि-
भसंता । अवराहाभावम्मि वि जं निहओ निययवंधूवि ॥ ५५ ॥ सवर्णिदियं च पेच्छह जायमणत्थयफलं कंहे तस्स ? । जं
तइया सचिवेण य निदिहुं तं तहा जायं ॥ ५६ ॥ एक्कंपि इंदियं जह एवमणत्थयफलं तओ एत्थ । चिहुंति अंतरंगा अज्जडवि
रिउणो न्हू लोए ॥ ५७ ॥ रागदोसकसाया सेसाणि य चक्खुसाई करणाइं । अन्नाणक्कामपमुहा हिंसालियमाइणो चेव ॥ ५८ ॥
ता एवमणत्थेहिं निरंतरं पूरियम्मि संसारे । संते य सिनड्डाणे को चिहुइ एत्थ मंदोडवि ? ॥ ५९ ॥ इय एवमाइ परिचिंतिऊण
तत्तो महाबलो राया । गिण्हइ दिक्खं पासे अइसयनाणित्तस्स तस्सेव ॥ ६० ॥ इंदियकसायपमुहं मोहवलं सधमेव निहल्लिउं ।
निरवायं संपत्तो सो सिद्धिड्डाणमचिरेण ॥ ६१ ॥ रामो य भवं भमिही इंदियवसगो अणंतयं पुरओ । पज्जंतेडवि हु बोहिं
पाविस्सइ कहवि किच्छेण ॥ ६२ ॥ ॥ इति ओत्तेन्द्रियविपाके राजसुताख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ चक्षुरिन्द्रियविपाके श्रेष्ठितनयाख्यानकं कथ्यते, तद्यथा—

विजयउरं नाम पुरं वरतरुणिउरत्थलंव रमणीयं । गुरुउन्नइमणुपत्तं अहिलसणिजं च सबस्स ॥ १ ॥ विस्संभरोत्ति
नामेण नरवरो तत्थ वइणतेउव । कयविजयाणंदो केसवोव साहीणसारगओ ॥ २ ॥ कुसलमई नामेणं तस्स अमच्चो जसो-

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६१३॥

हरो नामं । सेट्टी य तत्थ निवसइ पीई एयाण तिण्हं पि ॥३॥ तह कहवि जह वियोयं खणमवि नेच्छंति लोयणाईहिं । अन्नोन्न-
मुवरंता गमंति कालं तओ ताणं ॥४॥ जाओ एक्केकुसुओ तेऽवि हु तिन्निवि समं अहीयंति । समगं भुंजंति भमंति जंति नरवइ-
सयासम्मि ॥ ५ ॥ अह अन्नया य भणिओ सेट्टी सचिवेण जह सुओ तुज्झ । वच्चंतो रायहरे न सुंदरो जेण नरवइणो ॥६॥ मह
तुज्झ पीइछेयं काही एसोत्ति सेट्टिणा तत्तो । भणियं अमच्च ! किं कारणंति तो भणइ मंतीवि ॥ ७ ॥ जं जं पेच्छइ रूवं रमणीयं
रमणिमाइयाण इमो । तं तं दिट्ठिं निसिउं चिइइ सुइरं निरिक्खंतो ॥८॥ दिट्ठो य मए एवं अणेगहा तो विणिच्छियं एसो ।
तरलक्खो पोढत्तं पत्तो गच्छंतओ एत्थं ॥९॥ रायउलम्मि विणासं काही संभावयामि अहमेवं । तो धरसु संगहेउं घरेऽवि क-
हमवि तओ सेट्टी ॥१०॥ कुणइ तह च्विय तहविहु न ठाइ एसो निरुज्झमाणोवि । वच्चइ रायकुलाइसु चक्खिंदियपरवसो जाओ
॥ ११ ॥ अह लक्खिओ निवेणवि सो तरलक्खोत्ति तेण पडिहारो । भणिऊण तो निसिद्धो तस्स पवेसो नियघरम्मि ॥१२॥
तत्तो य नयरमज्जे हिंडइ अन्नऽन्नपररूवाइं । पेच्छंतो तं चेव य तो तरलक्खोत्ति से नामं ॥ १३ ॥ संजायं सव्वजणे संपत्तो
जोव्वणं च तो एसो । कुणइ विणासे बहुए पिया य पावइ उवालंमे ॥१४॥ अह सिट्ठिं चिंतासायरम्मि पडियं कयाइ दट्ठण ।
पभणंति वाणिउत्ता तुम्हाएसेणिमयमग्हे ॥ १५ ॥ देसंतरम्मि नेमो खिविऊणं पवहणंमि तो सेट्टी । अणुमन्नइ एयं कयम्मिमे-
हिं तह चेव तो एसो ॥१६॥ देसंतरेऽवि हिंडइ चक्खिंदियपरवसो निरिक्खंतो । रूवाइं अन्नया तो देवउले कत्थइ दिट्ठा ॥१७॥
पुत्तलियाओ अच्चब्भुयरूवा तो निरिक्खमाणो सो । चिट्ठइ न करेई भोयणाइयं परवसो जाओ ॥१८॥ तो बुद्धिमया केणइ
वणिउत्तेणं कराविया अन्ना । वत्थमया पुत्तलिया पाहणपडिमाइ पडिछंदे ॥१९॥ तत्तो पाहणमइयं गोवेउं तदुवरिं तु वत्थमइं ।

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६१४॥

ठावंति पुत्तियं तं पि चिट्ठए सो निरिक्खंतो ॥ २० ॥ तो वत्थमई नीया आवासे तीइ पिट्ठमणुलग्गो । तरलक्खोऽविहु गेहे समागओ तं निरिक्खंतो ॥ २१ ॥ पुरओ कयाइ तीए कुणइ य सो भोयणाइकिरियाओ । कयविकए य सरिए वलिया सबे सदेसम्मि ॥ २२ ॥ आगच्छंतो य पहम्मि लूसिया तफरम्मि अडवीए । पुत्तलियानि हु नीया तो तविरहम्मि तरलक्खो ॥ २३ ॥ जाओ गहिळ्ळओ चेट्ठए य असमंजसाइं अह सबे । सामत्थंति मिलेउं वणिउत्ता जह पुरा सेट्ठी ॥ २४ ॥ संताविओ इमेणं सजेणवि संपयं तु उम्मत्तो । जाओ इमो महंतं तस्सुवेयं मणे काही ॥ २५ ॥ तम्हा अडवीए चिय एयं चइऊण तत्थ वच्चासो । पुट्ठा य सेट्ठिणा अन्नमुत्तरं किंपि काहामो ॥ २६ ॥ तत्तो तह चेव कयं इमेहिं इयरोऽवि तम्मि रत्तम्मि । हिंइ ठिओ गहिळ्ळो पुप्फफलाइहिं तणुवित्तिं ॥ २७ ॥ कुणमाणो सहयाराइतरुवरं पेच्छमाणओ पवरे । अह अन्नया य जीसे पडिच्छंदे सुत्तहा- रेहिं ॥ २८ ॥ चिहिया सा पुत्तलिया सा रायसुया संयंवरा नगरे । विजयउरे वच्चंती विस्संभरारायतणयस्स ॥ २९ ॥ भनि- यवयावसेणं आवासइ तम्मि चेव ठाणम्मि । कुमरीहिं समं कीलं कुणमाणी तेण सा दिट्ठा ॥ ३० ॥ तो तं निरिक्खमाणो तरलक्खो चिट्ठए अणिमिसच्छो । वच्चइ जहिं जहिं चिय एसा अणुवयइ तत्थ इमो ॥ ३१ ॥ अह जाव गया एसा भोयणवेलाए नियय- आवासे । चिट्ठइ य भुंजमाणी इयरोऽनि हु ता गओ तत्थ ॥ ३२ ॥ चिट्ठइ निरिक्खमाणो भुंजंति उट्ठियं निसन्नं वा । चंक- म्मंतिं सेज्जाठियं च तो रायपुरिसेहिं ॥ ३३ ॥ उग्गिण्णजट्ठिमुट्ठीहिं हफिओ जा न वच्चए कहवि । ता वद्धो मुक्को पुण तह- ट्ठिओ पेक्खिओ निहओ ॥ ३४ ॥ मरिऊण य सलभत्तं पुणो पाविऊण दहणम्मि । पडिऊण मओ बहुसो भभिही भव- सायरमणंतं ॥ ३५ ॥ इति चक्षुरिंद्रियविपाके ओष्ठिसुताख्यानकं समाप्तम् ॥

चक्षुषि
श्रेष्ठि-
सुतः ॥

॥६१४॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६१५॥

‘गंधमहुष्पिय’ इति प्रियशब्दः प्रत्येकमभिसम्बध्यते, गंधप्रियः कुमारो घ्राणेन्द्रियविपाके उदाहरणं, मधुशब्देन सर्व मधुरं-मनोज्ञं वस्तूच्यते तत् प्रियं-बल्लभं यस्यासौ मधुप्रियः, रसनेन्द्रियविपाके दृष्टान्तः, तत्र गन्धप्रियकुमाराख्यानकमुच्यते—
नामेण पउमसंडं पुरं अणिट्ठाओ सुहवाओऽवि । नारीओ महदोसा गुणेकनिहिणोऽवि जत्थ नरा ॥१॥ राया पयावई तत्थ विहियअविसेससगगिइनासो । वंभाइणोऽवि लंघइ जा दूळ्झियविसिद्धवहो ॥ २ ॥ तस्स य रत्तो जेहो पुत्तो बालत्त-
भावओ चेव । जं जं सुयंधवत्थुं तं तं सुइरं पि जिंघेइ ॥ ३ ॥ इय वडूतपसंगो घाणिंदियपरवसो इमो जाओ । सघरम्मि पर-
घरे वा भमइ सुयंधाई जिंघंतो ॥ ४ ॥ गंधप्पिओत्ति नामं जायं तो तस्स सयलनयरम्मि । तस्स य माइसवत्ती नियसुयर-
ज्जत्थिणी हंतुं ॥५॥ छिड्डाई गवेसइ अन्नया य सरियाइ बहुयनावाहिं । पवरविलासिणिकलिओ मित्तेहि य कीलइ जलम्मि ॥६॥
तत्तो माइसवत्ती विसेण संजोइउं महारुइं । पुडियाएँ बंधिऊणं समुग्गाए पक्खिवइ चुन्नं ॥६॥ तं पि हु मंजूसाए तं पि हु अन्नाइ
तं पि अन्नाए । एवं चुन्नसमुग्गयमणेयमंजूसपक्खित्तं ॥८॥ काऊण पवाहावइ उवरिं पवंहंतओ य सो तत्थ । आगच्छइ तो कुमरो
आणावइ अप्पणो पासे ॥ ९ ॥ अह जाव समग्गाओ मंजूसाओ समुग्गयं तह य । उग्घाडिउं नियच्छइ पेच्छइ पुडियाइ तो
बद्धं ॥ १० ॥ चुन्नं सुंधियमेत्तं विहडइ जं जीविंयं तओ दाउं । घाणम्मि चिरं जिंघइ वारंताणं पि सवेसिं ॥ ११ ॥ परिणम-
माणे गंधे मुक्को पाणेहिं तो इमो झत्ति । विन्नाओ सयलम्मि वि जणम्मि तो एस वुत्तं तो ॥१२॥ इय घाणिंदियवसगो चुक्को
रजस्स सो दुहाइं च । अणुंजिही भवन्नवमज्झगओ दुव्विसहयाइं ॥ १३ ॥

॥ इति घ्राणेन्द्रियविपाके गन्धप्रियकुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ मधुप्रियस्याख्यानकमुच्यते—

अतिह सिद्धत्थपुरं नयरं धम्मत्थपरिसगयावि । मोक्खत्थिणो न रसिया धम्मे अत्थे य जत्थ नरा ॥ १ ॥ नामेण
विमलवुद्धी सेट्ठी परिवसइ तत्थ बहुविहवो । पुत्तो य तस्स जाओ अणेयओवाइयसएहिं ॥२॥ सो उण परिवट्ठतो जिब्भि-
दियलोलयाइ महरुस्से । अबडवे आहारइ दियहं सयलं अतिप्पंतो ॥ ३ ॥ गहणत्थं च कलाणं समप्पिओ तो पिऊहिं सो
ताओ । गिण्हइ किंपि न सम्मं रसभोगणलालसत्तेण ॥ ४ ॥ दुस्सिक्खिओ कलासुं तो परिणइ कंपि वाणियगधूयं । कडु-
तित्तलवणअंबिलकसायमहुरेहि य रसेहिं ॥ ५ ॥ निचंपि रसोइं कारवेइ तीसे य दोसगुणविसयं । अनडन्नजणेण समं कुण-
माणो चिट्ठइ वियारं ॥६॥ ववसायं च न किंचिवि कुवइ जणयाइएहिं भन्नंतो । उणिट्ठमज्झिमहारस्से रसंतो गमइ दिगहं ॥७॥
अह अनया विंचित्तइ सवोडवि हु ता मए रसा शुत्ता । मइरामंसरसेहिं विणा अभोजेहिं अमह कुले ॥८॥ ता जइ शुंजामि न ते
न नियत्तइ ताव मज्झ मणवंछं । ता जं जायइ तं होउ शुंजणिजा मए तेवि ॥ ९ ॥ इय चिंतिऊण लग्गो मइरामंसइ भुंजिउं
छन्नं । गिद्धो पच्छा पयडंपि भुंजए रयणिदिवसेसु ॥१०॥ अम्मापिऊहिं तत्तो निवारिओ जत्तओ सखेएहिं । अन्नेहिंवि विद्धेहिं
लोएण गुरुहि य सुहीहिं ॥ ११ ॥ तहविहु न ठाइ एसो अम्मापियरेहिं तो सगेहाओ । लिहिऊण राउले अक्खराइं नीहारिउं
शुक्को ॥ १२ ॥ तत्तो निरंकुसो भमइ एस भुंजतओ अभोजाइं । पियमाणो य अपेयाइं सेवमाणो अक्काइं ॥ १३ ॥ कालेण
य गिद्धो माणुसामिसे भमइ गामनयरेसु । छन्नं च डिंभरूवाइं माणुसे हणइ निचिंसो ॥ १४ ॥ गुणनिप्फन्नं च कयं लोएण
महुप्पिउत्ति से नामं । जेणडहिलसइ मणुन्नं वत्थुं सवंपि सव्वरसं ॥ १५ ॥ अह अनया रमंतं कस्सइ गामस्स परिसरे डिंभं ।

अवहरिज्ज पलाणो वाहरपुरिसेहि संपत्तो ॥ १६ ॥ वंधेउं नरवङ्गो समप्पिओ तेहि महाविडंणया । सुइं विडंविज्जं तओ विणासाविओ तत्थ ॥ १७ ॥ नरए गंतूण तओ भवे भवे रसणपरवसो एवं । अणुअंजिही दुहाइं रसलोलचाइजणियाइं ॥ १८ ॥ मच्छाइएसु जम्मेसु विसहंतोऽणंतयं भवं भमिहि । इय जीवाण दुरंता जिडिंभदियलोलया भणिया ॥ १९ ॥

इति जिह्वेन्द्रियविपाके मधुप्रियश्रेष्ठिसुताख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ स्पर्शनेन्द्रियविपाके महेन्द्राख्यानकमुच्यते—

विस्सउरं नाम पुरं कोडिपडागाओ रिद्धिमंताण । जत्थुविभया उ नज्जंति सयलपुरजयपडागाओ ॥ १ ॥ धरणिंदो नाम तहिं राया सेसव धरियमहिवलओ । चूडामणिकिरणुअोइयाणणो भोगसंपत्तो ॥ २ ॥ तस्स महिंदो नामं पुत्तोऽणंगोव रूचसंपन्नो । तत्थ य मयणो नामं पुत्तो इव्वस्स सेट्ठिस्स ॥ ३ ॥ मेत्तिं महिंदकुमरो करेइ सह तेण दोऽवि तो सम्मं । भोयण-सयणाईयं कुणंति समगं परिभमंति ॥ ४ ॥ तो सयलजणपसिद्धो नेहो एयाण तत्थ संजाओ । नामेण चंदवयणा भज्जा मयणस्स वररूवा ॥ ५ ॥ देहसुकुमारयाए जीए विजियाण कमलिणिदलाणं । मन्ने जलम्मि वासो सिरीसकुसुमाण य अरन्ने ॥ ६ ॥ तीसे य सहत्थेणं देतीइ गिहागयस्स तंनोलं । रायतणयस्स लग्गो हत्थो हत्थम्मि सुकुमारो ॥ ७ ॥ तो चित्तइ मह मित्तो सल-हिज्जउ महियलम्मि जो सयलं । निइयमालिंगंतो इमीइ संवेयए फरिसं ॥ ८ ॥ करमेत्तफरिसणेणवि विहिओऽहमिमीइ अमय-सित्तोव । सबंगफरिससंवेयगस्स किं कुणइ नवि याणे ? ॥ ९ ॥ इच्चाइ चित्तिज्जं तीइ समं सो वियड्डुभणिईहिं । परिहासं कुणइ चहुं भाउज्जायत्ति छउमेण ॥ १० ॥ तत्तो अणंगकीडं कुणमाणो अन्नया फरिसलुद्धो आलिंगइ सबंगं तमिमो परिसुक्क-

परिभङ्गो ॥ ९ ॥ आसेवाय् य तत्तो निचमणायारतप्परो एनं । चिट्ठइ महिंदकुमरो तीइ समं लज्जपरिहीणो ॥ १० ॥
मयणो य उज्जुभावो तं दहुं मन्नाए न कहयावि । भणइ य भाउज्जायाइ सह इभो कुणइ परिहासं ॥ ११ ॥ भरणिंदो य नरिंदो
अणभिन्नो तं कुमारसुद्धिसिउं । रज्जाहिसेयकजे कारइ पउणं समग्गंयि ॥ १२ ॥ एत्तो महिंदकुमरो गिद्धो फासे य चंदवयणाए ।
न मुयइ अहोनिस्सिपि हु नेइ तयं काणणाईयु ॥ १३ ॥ उज्जाणियामिसेणं चिट्ठइ तत्थयिय कहवय दिणाणि । एवमुवलद्धपसरेण
तेण तप्फरिसगिद्धेण ॥ १४ ॥ अवियारियपरिणामेण मयणदेहस्त धायगा रत्तिं । पच्छन्नं पेसविया तेहिं हओ सो य वाएहिं
॥ १५ ॥ रायपुरिसेहिं पत्ता तेडविहु ठविया नरिंदपासम्मि । सेहिजंता सान्ति पेसिया तुह सुएणम्हे ॥ १६ ॥ तो सच्चइयरं
जाणिल्लण कुविओ नराहिवो भणइ । आरक्खिय जह एसो दुट्ठो कुमरो विडंवेउं ॥ १७ ॥ अमुगऽमुगविडंयणया मारेउणं कहेज्ज
मह वचं । आणासारं नाउं सच्चिवेहिं निवं तओ कुमरो ॥ १८ ॥ जाणा(मोया)विओ कण्हपिहु करुणाए सोडवि चंदवयणंपि ।
धिचूण पलाणो नरवरोनि नियपवरविजोहिं ॥ १९ ॥ मयणं कारइ सजं सजं पुण देइ अवरपुत्तस्स । तेणवि वेरग्गेणं काउण
वयं गओ सिद्धिं ॥ २० ॥ चिंतइ मयणोऽवि पुणो पेच्छसु ललियाइं मोहनसगाणं । विस्सासिल्लण मिचत्तेण तस्सेट दारम्मि ॥ २१ ॥
लुब्भंति तयंपि हु मारयंति निचिसमाणसा पावा । एवं ठिग्वि अज्जावि निरायपिवाभा महामोहो ॥ २२ ॥ इमाइ चित्तिज्जं धेतुं
दिक्खं च सह नरिंदेण । परिवालिल्लण सम्मं वेमाणियसुखरो जाओ ॥ २३ ॥ चंदवयणाए सद्धिं महिंदकुमरोऽवि अंगमेत्तेण ।
वचंतो अडवीए गहिओ भिच्छाण धाडीए ॥ २४ ॥ वणिजारयाण हत्थे अन्नेसिं विक्किओ तओ एसो । अन्नेसिं पुण हत्थे विक्किया
चंदवयणावि ॥ २५ ॥ तेहिंवि नेउं दूरे पासे मेच्छाण भिन्नदेसेसु । ते विक्कियाइं दोन्निवि रयणत्थं केवलाण तओ ॥ २६ ॥

धेप्पह ताण सरीराओ तच्छिउं रुहिरमणुदिणं सच्छं । वस्साइएहिं पुणरवि पोसेउं धिप्पए तं पि ॥ २७ ॥ कप्पासपुणियपंगूराइं कालेण दोवि होऊणं । मुक्काइं पाणेहिं भमिहंति भवं पुरोऽणंतं ॥ २९ ॥

इति स्पर्शनेन्द्रियविपाके महेन्द्रराजपुत्राख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ हिंसादीनामाश्रवद्वारत्वं सदृष्टान्तमुपदर्शयन्नाह—

हिंसालियपमुहेहि य आसवदारेहिं कम्ममासवइ । नावव जलहिमज्जे जलनिवहं विविहाछिड्डेहिं ४४०

ललियंग-धणायर-वज्जसार-वणिओत्त-सुंदरप्पमुहा । दिट्ठता एत्थं पि हु कमेण विबुहेहिं नायवा ४४१

द्वे अपि पाठसिद्धे, तत्र प्राणातिपातेनैकान्ताशुभकर्ममाश्रयति, यथा पूर्वमेव गंगदत्तः, तन्निवृत्तस्तु न तदाश्रयति, यथा प्राग्भव एव तस्मात्ता ललिताङ्गः, एव व्यतिकरे दृष्टान्तः, अयमेव च सूत्रे साक्षादुपात्तः, अन्यदृष्टान्तो गंगदत्तः स्वयमेव द्रष्टव्यः, तदेतौ द्वावपि युगपदुच्येते, तद्यथा—

आसि इह सन्निवेशो नामेणं धन्नसंचओ जत्थ । बहुरिद्विसंजुओऽविहु अत्थित्तविवज्जिओ लोओ ॥१॥ अबोऽन्नवद्धपेम्मा कुलउत्ता दोवि भायरो तत्थ । अडवीए कट्ठाणं कयाइ सगडं भरेऊण ॥ २ ॥ विणियत्ता ते दोऽवि हु लहुओ खेडइ धुरिड्डिओ सगडं । पुरओ वच्चइ पाएहिं जेडुवंधू तओ एसो ॥ ३ ॥ मग्गंसि चक्खुल्लिडं सणियं पेच्छइ तिरिच्छमभिजंतीं । तो भणइ लहुयवंधुं रक्खेज्ज वराइयं एयं ॥ ४ ॥ टालेऊणं सगडं खेडेज्जसु चित्तए तओ इयरो । किं रक्खियाएँ एयाइ ? ताव चूरिज्ज-माणीए ॥५॥ केरिसओ होइ सरो ? निसुणेमि तयं विंचित्तिउं एयं । खेडेइ तीइ उवरिं सगडं निहयमणो एसो ॥६॥ सणियणि-

दियभावेण सावि सर्वपि बुज्झइ मणे तो । जेट्ठवणेहिं तुट्ठा इयरेणं दूमिया बाढं ॥ ७ ॥ संत्तुन्निया य सगडेण विगयपाणा वसंतउरणयरे । धूया सा संजाया घरम्मि धणनामसेट्ठिस्स ॥ ८ ॥ वीवाहिया कमेणं संपत्ता जोव्वणं तओ तीसे । गब्भम्मि सप्पन्नो मरिउं सो जेट्ठकुलउत्तो ॥ ९ ॥ तुट्ठा य तयं गब्भं वहइ इमा णाइसीयउण्हेहिं । हियपत्थाहारेहिं सुणेहपरिवालुं कमसो ॥ १० ॥ समए पसवइ पुत्तं कारइ वद्धावणं मणे तुट्ठा । ललियंगओत्ति नामं तस्स कयं गुरुपमोएण ॥ ११ ॥ परिवट्ठुते सोक्खेण तम्मि पुत्तम्मि तत्थ कालेण । लहुचंधुविहु मरिउं उप्पन्नो तीइ गब्भम्मि ॥ १२ ॥ पुव्वभववेरियत्तेण तीए अरइं जणेइ सो गरुइ । तो बद्धपओसा तम्मि पियइ दुट्ठोसहे एसा ॥ १३ ॥ गब्भो य विणस्सइ तहवि नेय निरुक्कमाउयत्तेण । अरइमहासायरम्मि निवडिया कहकहवि तो एसा ॥ १४ ॥ पसवइ पुत्तं कालेण दासचेडीएँ अप्पिउं तं च । उज्झावेइ पउट्ठा दिट्ठो पिउणा य निजंतो ॥ १५ ॥ गहिओ य तीइ हत्थाओ सा व सर्वपि तेण परिपुट्ठा । साहेइ वइयरं तो विचितए सो जहा एसो ॥ १६ ॥ न हवइ जणणिसयासे तो अन्नघरम्मि अप्पिउं छन्नं । वद्धारिज्झइ धाईहिं गंगदत्तोत्ति कयनामो ॥ १७ ॥ नायं जणणीएँ इमं कहमवि सो वट्ठुए जहउन्नत्थ । भत्तास्सवि उवरिं तो रोसं वहइ सा हियए ॥ १८ ॥ पुव्वभवब्भोसेण य नेहो ललियंगयस्स बंधुम्मि । तो दोउवि पियापुत्ता तं पडियगंति जत्तेण ॥ १९ ॥ खाणं पाणं वत्थाइयं च सर्वपि देंति से छन्नं । रममाणो य कयावि हु बाहिं जणणीइ सो दिट्ठो ॥ २० ॥ तो कुट्ठाए वहुयं पिट्ठेउं मारिउंपि आरद्धो । किंतु करुणापरेहिं केहिंवि मोयाविओ कहवि ॥ २१ ॥ जाओ य अन्नया कोवि ऊसवो जाणिऊण तो जणओ । ललियंगेणं सद्धिं भोयणवेलाइ लहुपुत्तं ॥ २२ ॥ ठावेइ गंगदत्तं पट्ठीए अप्पणो दुवेण्हंपि । छन्नं च देन्ति पक्कनमाइ नियभायणेहिंतो ॥ २३ ॥ जणणीए

विनाओ धरिउं बाहाए कड्डुओ य तओ । हणिउं पण्हिपहारेहिं असुइमज्झम्मि पक्खित्तो ॥२४॥ तत्तो य अद्धजिमियावि दोडवि
उडंति संभमुब्भंता । पक्खालिउं जलेणं विणिग्गया तं गहेज्जणं ॥२५॥ वेरग्गगया गंतूण बाहिरे तरुतलम्मि उवविट्ठा । चिडंति
जाव चिंतासोयमहासागरनिमग्गा ॥२६॥ भिक्खट्ठा वच्चंते साहू पेच्छंति ताव पवरगुणे । वेरग्गगया ते वंदिज्जण पुच्छंति जह भयवं !
॥ २७ ॥ तुम्हाण कत्थ ठाणं ? धम्मं भुत्तुत्तरेसु णिस्सामो । तेहिं पि जोगयं पेच्छिज्जण कहियं नियट्ठाणं ॥२८॥ ते य गया
तत्थच्चिय अवरण्हे भोयणावसाणम्मि । पुच्छंति ताण पासे जिणधम्मं तेडवि साहंति ॥२९॥ पुडं जणएण य मुणिवरिंद ! किं होइ
नियअवचेडवि । जणणीएवि पओसो मारणववसायपजंतो ? ॥ ३० ॥ तो भणइ गुरू परजम्मवेरिओ जो अवच्चभावेण । जायइ
तंमि पओसो जणणीएवि होइ जं भणियं ॥३१॥ “माता भूत्वा दुहिता भगिनी भार्या च भवति संसारे । व्रजति सुतः पितृतां
आरुतां पुनः शत्रुतां चैव ॥ १ ॥ शत्रुरपि भवति पुत्रः प्रद्वेषो जायते महौस्तत्र । केषाञ्चिद्वैरपरम्परपि संबद्धतेऽत्रैवम्
॥ २ ॥ ” तम्हा न विम्हओ तत्थ कोइ जं एरिसाणजंताणं । असमंजसाण विज्जइ निलओच्चिय एस संसारो ॥३२॥ को कस्स
एत्थ जणओ ? का माया ? वंधवो य को कस्स ? । कीरंति सकम्मेहिं जीवा अन्नडन्नरूवेहिं ॥ ३३ ॥ मोत्तूण निब्बुइपुरिं
अन्नत्थ न किंपि सासयं रूवं । न य लेसोडवि सुहाणं एत्तोच्चिय धीरपुरिसेहिं ॥ ३४ ॥ कट्ठाणुट्ठाणाइंवि काउं वासो कओ तहिं
चैव । चिडंति य परिसुक्का तत्थ इमेहिं भवदुहेहिं ॥ ३५ ॥ इच्चाइ निसामेउं मुणिवरवयणाइं गरुयसंवेयं । उव्वहमाणा तिन्निवि
अवितहमेयंति मन्नंता ॥ ३६ ॥ तिय वइयरं मुणीणं साहेउं सयलदुक्खनिदलणिं । पव्वजं ताणंपि हु पासे सम्मं पव्वजंति
॥३७॥ अचिरेणवि कालेणं सुत्तं पढिज्जण हुंति गीयत्था । मासाओ मासाओ तिन्निवि पारंति तो धीरा ॥३८॥ इय उग्गतव-

क्षरणं कुणंति ते तत्थ बहुयवासाहं । केवलनाणं संपाविऊण सिद्धिं गओ जणओ ॥३९॥ पुत्ता य पुणो दोन्निवि विहिणा संलेहणं विहेऊण । अनियाणो ललियंगो चिट्ठइ पाओवगमणम्मि ॥ ४० ॥ चिंतइ य गंगदत्तो आजम्माओवि निययदोहगं । जाओ-
इहेमेत्थ जम्मे जं किर माऊइवि अणिट्ठो ॥ ४१ ॥ इच्चाइ चिंतिऊणं कुणइ नियाणं तवस्स एयस्स । जइ दुक्करस्स फलमत्थि मज्झं ह्योज्जाभि ता अहयं ॥ ४२ ॥ इट्ठो सव्वस्सवि परभवम्मि काऊण दोवि तो कालं । कप्पम्मि महासुके महिट्ठिया सुरवरा जाया ॥ ४३ ॥ भोत्तूण दिव्वभोए चविउं ललियंगओ इहं भरहे । रोहिणीगव्वभपभवो वसुदेवसुओ समुप्पन्नो ॥४४॥ गव्वभम्मि देवईए तस्स सुओ होइ वासुदेवोऽवि । बलदेववासुदेवा जाया जह दोऽवि ते कमसो ॥४५॥ तह पुंविपि हु कहिंयं सवित्थरं नेमिनाहचरियम्मि । एवं कयाकओ दुक्खसुहफलो होइ जीववहो ॥ ४६ ॥

इति अकृत्यनिर्वर्त्तितप्राणान्तिपातशुणदोषयोर्ललिताङ्गगद्गत्ताख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ मृपावादे धनाकरवणिगाख्यानकमुच्यते—

इहं चिजयवद्धणपुरं नयरं परलोयभवविमुक्कंपि । परलोयभीरुलोयारंभियच्चहुधम्मवावारं ॥ १ ॥ सुलसधणायरनामा वाणियगा दोन्नि इट्ठिसंपन्ना । निवसंति घरेसु तर्हि एगट्ठाणाणुल्लगेषु ॥२॥ दाणरुई अञ्चंतं धणायरो तत्थ मिच्छदिट्ठीऽवि । किंतु घरहट्ठमाइसु सुच्छा माणाहिया तस्स ॥ ३ ॥ दीणादयाण दाणाइं देइ कारइ सिवाइभवणाइं । कूवतलायपवाइसु वेच्चइ बहुयं निययदविणं ॥ ४ ॥ एवं कयाइ गेहम्मि तस्स पुन्नम्मि मासखवणम्मि । तवनानसंजमनिही समागओ मुणिवरो कोई ॥५॥ भद्गभावेण इमेण तस्सा भत्तीइ सत्तुगसरानं । फासुयमेसणियजलं च दिन्नमुवयारयं किंपि ॥६॥ इय किंपि

धम्मरुङ्गोऽवि तस्स आरंभकरणनिरयस्स । वच्चंति दिणां अविरयस्स अलियाइपावेसु ॥ ७ ॥ अह सुलसेण कयाइवि वरंडओ
अंतरम्मि दोहंणि । गेहाणं सोभत्थं पारद्धो निययभूमीए ॥ ८ ॥ आणा धणायरेणं दिन्ना तो तस्स भणइ मह एसा । भूमी
तो दोहंणि हु ववहारो राउले जाओ ॥ ९ ॥ दुट्ठासणिनामाए तत्थ य भट्टारियाइ आइडं । धिजं धणायरस्स उ मिलिऊण अमच्च-
पउरेहिं ॥ १० ॥ जह कसिणचउदसिदिणे धणायरो तीइ धिजकरणत्थं । समहिड्डिओ पुरंणि हु मिलियं सयलं सनरनाहं
॥ ११ ॥ तो पउरामच्चैहिं भणियं भो ! एत्तियम्मिवि गयम्मि । अलियं न भासियव्वं तुमंणि जं धम्मनिरओऽसि ॥ १२ ॥
मूलं धम्मस्स य वन्नियाइं सच्चं दया अचोरिक्कं । परजुवइवज्जणं चिय विसेसओ चेव पुरिसस्स ॥ १३ ॥ लोए सत्थेसुं चिय
मंडणमिह सच्चमेव निदिडं । जस्स पइट्ठा वयणेवि नत्थि किं तस्स पुरिसत्तं ? ॥ १४ ॥ नियकालवत्थाए सव्वे सच्चेण चिय
पयट्ठंति । सीयं उण्हं वासं च रुक्खफलकुसुममाईणि ॥ १५ ॥ सच्चुच्छेए सव्वोऽवि छिज्जइ एत्थ लोयववहारो । पुहइससिहसरसागर-
पमुहावि मुयंति मज्जायं ॥ १६ ॥ एक्केणवि अलियपयंपणेण नासिज्जए समग्गोऽवि । विहिओ विसेसधम्मो सच्चं चिय भणसु
ता एत्थं ॥ १७ ॥ तत्तो धणायरेणं कम्मवसट्ठेण भूमिमुच्छाए । अन्नाणेण य भणियं अलियं जाणंतएणावि ॥ १८ ॥ जइ
एसा मह भूमी न होइ जइयवि ता तुमं चेव । जाणेज्जसु मह एवं भणिऊण कयंजली जाव ॥ १९ ॥ विणियत्तिस्सइ एसो
ता धरिओ थंभिऊण देवीए । न तरइ पयमवि चलिउं पडिया लोयस्स ता ताला ॥ २० ॥ खुड्डो खुड्डोत्ति इमो पयंपियं निदिओ
य सव्वेहिं । खिसिज्जइ धम्मोऽविहु तेण कओ सव्वलोएण ॥ २१ ॥ तो हरिउं सव्वस्सं पुराओं नीहारिओ नरिदेण । मुक्को य कुड्ड-
वेणं एगागी दुक्खिओ भमिउं ॥ २२ ॥ मरिऊण गओ रयणप्पभाइ नारयदुहाइं अणुहविउं । अडवीए पछिवइत्तणेण जाओ

सवरसामी ॥ २३ ॥ नीहारिओ तओऽविहु बलियनरिदेण केणइ तओ य । हिंडइ अन्ननेसुं पछिवणेसुं पलायंतो ॥ २४ ॥ इय पुवजम्मकम्मावसेसनडिओ कहिंपि सो ठाणं । अलहंतो किच्छेणं पावंतो पाणवित्तिपि ॥ २५ ॥ परिभमइ सया अह नत्थि अन्नया भोयणस्स सामग्गी । कहमवि तत्तो लंघइ सपरियणो जाव तिणिण दिणे ॥ २६ ॥ अह गाढं चिंताए गहियस्स छुहाकिलंतदेहस्स । सत्तुगसरावमेगं नीरस्स य करवरो एक्को ॥ २७ ॥ केणावि अदिट्ठणं उवणीओ तं च विभइडं दिन्नं । नियपरियणस्स जायं पज्जत्तं अप्पणा पच्छा ॥ २८ ॥ परिभुत्ते निक्खुट्ठं एवं जायइ दिणे तत्तो । विम्हइओ परिचिंतइ सो किमियं दुक्खलक्खेसु ॥ २९ ॥ भोयणमेत्तसुहं मे उवट्ठियं दीसए ? अह कयाई । इय चित्तेण इमेण अडविमज्जेण मुणिकलिओ ॥ ३० ॥ परिमुणियसयलभावो चिट्ठतो कत्थई तरुतलम्मि । अइसयनाणीं सरी दिट्ठो कहमवि तदंतम्मि ॥ ३१ ॥ धम्मं सोडं पुच्छइ वेरगगओ जहा अहन्नोऽहं । ठाणब्भट्ठो किं परिभमामि निच्चंपि दुक्खत्तो ? ॥ ३२ ॥ भोयणमेत्तं च इमं उवट्ठियं किहणु को य तं देइ ? । इय साहसु पसिऊणं पयडसमगत्यपरमत्थ ! ॥ ३३ ॥ नाणीवि जहा पुट्ठिं तेण अलीयं घरस्स कज्जम्मि । भणियं तस्सारद्धं साहइ सर्वंपि एयस्स ॥ ३४ ॥ भणइ य तह भइ ! तए गिहस्स कज्जम्मि भासियं अलियं । ठाणब्भट्ठो परिभमसि तेण कम्मावसेसेण ॥ ३५ ॥ साहू य सत्तुगेहिं एसणियजलेण तह य जं तइया । पडिलाभिओ तहच्चिय तस्स महादाणविड-विस्स ॥ ३६ ॥ कुसुमुग्गमो तहेयं भोयणमेत्तं फलं पुणो होही । इहंपि बोहिलाभो पुरओ सुरवरसिवसुहाई ॥ ३७ ॥ देइ तुह थाणमंतरदेवो पुन्नेण चोइओ तेण । भोयणमेयं अलिण तुह असेसा कया धम्मा ॥ ३८ ॥ निहुया सवेडवि हु साहुदाण-धम्मो अईव पुण पोढो । गाढं निकाइओ तेण निहणिओ न य विपक्खेण ॥ ३९ ॥ इय सोडं नियचरियं सूरिसयासम्मि तह य

जिणधम्मं । अरिहं देवो गुरुणो साहू इच्चाइ सम्मत्तं ॥ ४० ॥ पडिवज्जइ पछिवई नियमइ महुमंसमज्जमाईणि । अन्नत्थ तओ नाणी विहरइ सो चिट्ठइ तहिं पि ॥ ४१ ॥ कइयावि विजयवद्धणपुराओ पुरिसो भमंतओ एक्को । अडवीइ तीइ पत्तो चिट्ठइ सो जीइ पछिवई ॥ ४२ ॥ तिसिओ छुहाकिलंतो सो चिट्ठइ जाव तरुतलनिविट्ठो । ता एइ सेन्नकलिओ तस्सासन्नम्मि पछिवई ॥ ४३ ॥ सत्तुगनीराइ विभंजिज्ज दाज्जण निययसेन्नस्स । आसन्नं तं दट्ठु पुरिसं तस्सविय वियरेइ ॥ ४४ ॥ सत्तुगनीराइ पुच्छए य कत्तो समागओ तंसि ? । सो आह विजयवद्धणपुराओ अहमागओ एत्थ ॥ ४५ ॥ तो पुच्छइ पछिवई सुलसधणायरगिहाइ किं तत्थ ? । विज्जंति अमुगदेसे ? तो भणियं तेण पुरिसेण ॥ ४६ ॥ रन्नं तम्मि पएसे गिहाण नामंपि विज्जए न तहिं । बहुयं च उव्वसं चिय तं नयरं संपयं तत्तो ॥ ४७ ॥ परिचिंतइ पछिवई गिहस्स कज्जम्भि जस्स तं पावं । समुवज्जियं मए किर नट्ठ मूलाओ तं गेहं ॥ ४८ ॥ तक्कजयकयं तु पुणो पावं अज्जवि न भिज्जए मज्झ । बुज्जइ तहवि न जीवो अहो दुरंतो महामोहो ॥ ४९ ॥ विहरंतो सो नाणी अहडन्नया आगओ तहिं चेव । कहिओ य पछिवइणो समओ मच्चुस्स आसन्नो ॥ ५० ॥ काज्जण अणसणविहिं समाहिजोएण सो तओ मरिउं । कप्पम्मि वंभलोए महिड्डिओ सुरवरो जाओ ॥ ५१ ॥ चइज्जण तओ एसो सिज्झिहिइ महाविदेहवासम्मि । इय सोज्जण धणायरवरियं वज्जसु मुसावायं ॥ ५२ ॥

इति मृषावादविपाके धनाकरवणिगाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथादत्तादानविपाके वज्रसाराख्यानकमुच्यते—

नयरं अवंतिवद्धणनामं महिमंडलम्मि विक्खायं । मोत्तुं रयणपईवे अन्नस्स विनिव्वुइ न जहिं ॥ १ ॥ नामेण

मल श्री०
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६२६॥

वज्रसारो वाणियओ वसइ तत्थ धणसामी । दाणेण जो सयावि हु मत्तगइंदोव पज्जरइ ॥ २ ॥ वनिजंतो सो मग्गणेहिं उक्करिसमागओ तत्तो । देइ धणमणुच्चियंपि हु विडमग्गणमंडमार्इणं ॥ ३ ॥ अट्टाणवएण तओ पुन्नक्खयओ य तस्स कालेण । झीणं सर्वपि धणं तओ अपुजंतअहिलासो ॥ ४ ॥ विणियत्तंते मग्गजणो य विहलम्मि चितए एसो । माणम्मि पणइं मज्झ जुज्झए मरणमेवेण्हिं ॥ ५ ॥ काउं तं च न सकेमि जइ तओ अज एअवत्थमि । देसच्चाओ इहइं सहियं तु न जुज्झए कहवि ॥ ६ ॥ असरिसजणावमाणं विहलत्तं विहलपत्थणाए य । ता रयणउरे चिट्ठइ माउलओ मज्झ धणकल्लिओ ॥ ७ ॥ वच्चामि तस्स पासे इय चित्तेज्ज पत्थिओ एत्तो । मग्गट्टियम्मि गिरिउरनयरे पहिओ तहिं कोई ॥ ८ ॥ रयणाउराओ पत्तो मिलिओ पुट्ठो य माउलयवत्तं । तेण भणियं निवेणं अवरहं अमुगमुद्धिसिउं ॥ ९ ॥ हरिऊणं सबस्सं विहिओ सो निद्धणो गओ इण्हिं । पासम्मि वज्रसाराभिहस्स नियमाइणेज्जस्स ॥ १० ॥ इय सोऊणं वज्जाहओव चितेइ वज्रसारोऽवि । हा देव ! तुमं मोत्तुं को जाणइ पहरिउमकांडे ? ॥ ११ ॥ अवहरिउं मह विहवं हरिओ जं माउलस्सवि तए सो । तं नूणं मं दइं संच-
लिओ तस्स पासम्मि ॥ १२ ॥ न तहा दूमेइ ममं जाओऽवि हु अप्पणो विहवभंसो । जह विहलो माउलओ दूमइ तत्तो नियत्तंते ॥ १३ ॥ अहवा किं इमिणा चित्तिएण न हि चित्तिएहिं अम्हाणं । विणियत्तइ दइविहिस्स तस्स दुट्ठो उ परिणामो ॥ १४ ॥ घडइ अघडंतंयपि हु विहडावइ सुघडियंपि मणभिमयं । को पडिहणइ मुणेइ व खलविहिचरियाइणंताइं ? ॥ १५ ॥ इच्चाइ चित्तिऊणं तस्सेव य गिरिउरस्स नयरस्स । मज्झे संचलिओ मामगस्स अब्बेसणनिमित्तं ॥ १६ ॥ वच्चेण य मग्गे उज्जोयंती पभाइ दिसिचक्कं । रयणावली निवडिया दिट्ठा वाहिं पुरवरस्स ॥ १७ ॥ तो चित्तिं अणेणं अदिनदणा इमा निवडियंपि ।

अदत्ते
वज्रसारः ॥

॥६२६॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६२७॥

दूरेण वज्रणिजं भणियं सत्थेऽवि सङ्गणं ॥ १८ ॥ किंतु तहाविहदुच्छो माउलओ निसुणिओ मए तस्स । अवणेमि दुत्थभावं काउं एयं अकज्जं ॥ १९ ॥ इय चित्तेउ इमेणं गहिउं रयणावलीं सयं गुत्ता । विहिया परिहाणमज्जे पओलित्दारं गओ तत्तो ॥ २० ॥ तत्थ य रायनिउत्ता पुरिसा पविसंतनीहरंतजणं । साहंति तओ लग्गा सोहेउं वज्रसारंरं ॥ २१ ॥ तत्तो सोहंतणं ताणं खुद्धस्स वज्रसारस्स । रयणावली कडीओ पडिया नीओ य सह तीए ॥ २२ ॥ एसो नरिंदपासे वज्झो कुविण तेण आणत्तो । एत्थंतरे य गेहाउ निग्गओ सो अकहिउंति ॥ २३ ॥ अवसेरीए पट्टीइ आगया तत्थ जणणीभज्जाओ । दिट्ठो सो ताहिं तओ निज्जंतो वज्झभूमीए ॥ २४ ॥ लोयाओ वइयरं जाणिउंति तत्तो सदुक्खमेयाओ । आरद्धाउ सकरणं विविहपलावेहिं पलवेउं ॥ २५ ॥ विहवब्भंसं काउं इट्ठविओगं व देव ! न हु तुट्ठो । एयाए आवईए जमेस अज्जवि तए खित्तो ॥ २६ ॥ नियदविणं देतेणं रेणुसमाणंरं न गणियं जेणं । तस्सवि इमा अवत्था हा देव ! कहां तए विहिया ? ॥ २७ ॥ इच्चाइ पलवमाणीहिं ताहिं रोयावियं पुरं सयलं । एत्थंतरम्मि वाहिं नीहरिया कहवि पुनेहिं ॥ २८ ॥ अइवल्लहा नराहिव-धूया जत्ताए नयरजक्खस्स । तीए पलवंतीओ दट्ठूणं ताओ करुणाए ॥ २९ ॥ पुट्ठाउ वइयरं ताहिं साहिओ सोवि सपुर-लोयाहिं । अब्भत्थियाए सब्बेण तह य कुमरीइ पडिवेन्नं ॥ ३० ॥ जह मोयावेमि इमं आरक्खिनरा य तीइ खणमेगं । पडिसिद्धा तो गंतुं विन्नत्तो गुरुनिबंधेण ॥ ३१ ॥ राया चलणेसु विलिगिऊण मोयाविओ तओ कहवि । सो तीइ तओ बाढं वेरग्गओ सुणेऊण ॥ ३२ ॥ धम्मं साहुसयासे जणणीभज्जाहिं सह वयं धेत्तुं । पच्चक्खइ सबंधिं हु अदिन्नदाणाइसावज्जं ॥ ३३ ॥ इय निवडियंरं गहियं परदवं होइ अइगुरुविवागं । परिभाविऊण एवं वज्रसु सबंधिं तं तिविहं ॥ ३४ ॥

इत्यदत्तादानविपाके वज्रसाराख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ मैथुनव्रतविषये वणिक्पुत्राख्यानकमुच्यते—

कोसंबी नाम पुरी चित्तसुरा जीइ चित्तसालासु । सग्गाओ आगया इव नञांति कुतूहलाक्खित्ता ॥ १ ॥ विमलधणो नामेणं सेट्ठी परिवसइ तस्स तीइ सुओ । नामेण सिवो सद्यत्थ विस्सुओ अजियधणोहो ॥ २ ॥ पियरंमि उवरए सो कयाइ मोचूण गुध्दिणिं भञ्जं । धेचूण पउरभंडं गओ वणिजेण दूरम्मि ॥ ३ ॥ कयविकएहिं तत्थ य ठिओ चिरं अजियं धणं विउलं । तहेसनिवेण य तोसिएण विन्नं वराहरणं ॥ ४ ॥ छत्तं तुरओ य तहा नामंमि हु सिरिवइत्ति से ठवियं । भञ्जा य से पसूया कोसंबीए पवरधूयं ॥ ५ ॥ वद्धिं गया य एसा गिणइइ इत्थियणसमुच्चियकलाओ । पत्ता य जोवणं सा मणहरणं सुरवराणंमि ॥ ६ ॥ परिणीया उज्जेणीवत्थवयंबंधुदत्तनामेणं । नणिउत्तेण ठियाविय अणुशुंजइ तत्थ विसयसुहं ॥ ७ ॥ चिरं कालाउ नियत्तो तीसे जणओ य निययनयरीए । वच्चंतो उज्जेणिं पत्तो वासासु तो तीए ॥ ८ ॥ छाएऊणं चिहुइ ववहारत्थं च बंधुदत्तस्स । वच्चइ घरम्मि निच्चं तत्थ य पेच्छइ निययधूयं ॥ ९ ॥ तीसे य रूत्तलायन्नमूढहिययस्स तस्स संजाओ । संबंधो तो सेवइ सो तीइ समं अणायारं ॥ १० ॥ इय तत्थ ठाइऊणं वासारत्ते गओ सगेहम्मि । कोसंबीए पुरीए वणियसुओ सिरिवई कमसो ॥ ११ ॥ वद्धावणयं काउं सो गुरुरिद्धीइ चिहुए तत्थ । तंस्सणत्थमह अनया य आणावए माया ॥ १२ ॥ धूयं उज्जेणीओ मज्जनसालाइ मज्जननिमित्तं । उवविहुस्स य पिउणो समागया सा तओ तेण ॥ १३ ॥ दिट्ठा पविसंती मंदिरम्मि सो उण न तीइ उवलद्धो । तो सिरिवई धसकियहियओ चित्तइ अहो किमियं ॥ १४ ॥ चउरो मासे निच्चं जीइ समं सेविओ अणायारो । सा मज्झ जिय धूया एसा गुरुपावनिलयस्स ॥ १५ ॥ ता को पेच्छइ वयणं अन्नाणंधस्स मज्झ पावस्स १ । कत्थ

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६२९॥

गयस्स य होही एरिसपावस्स मह सुद्धी ? ॥ १६ ॥ तो जाव अज्जवि ममं न पेच्छए पावकारिणं एसा । ता वच्चांमि कहंपि
हु होमि अदिस्सो अहं जेण ॥ १७ ॥ परजुवइसंगमाओ अनियत्ताणं अणज्जचित्ताणं । इय पावपविचीओ हवंति इहपरभव-
दुहाओ ॥ १८ ॥ इच्चाइ चिंतिउं अकहिउं च सो परियणस्स नीहरिओ । दारेण पच्छिमेणं गेहोववणस्स मज्जेण ॥ १९ ॥ तत्तो
जाव चिरेणवि न नियत्तइ ताव परियणो भीओ । सबत्तोवि गवेसइ न य पावइ सुद्धिमेत्तंपि ॥ २० ॥ सिववणिओऽवि हु केणइ
वच्चइ देसंतरम्मि सत्थेण । चिट्ठइ अपरिचिवि सब्हावि कत्थइ पुरे गंतुं ॥ २१ ॥ तत्थ य साहुसयासे हिंसालियतेयमेहुणाईणं ।
सुणिऊण विवागं आसवाण सयमणुहवेउं च ॥ २२ ॥ वेरगगओ दिक्खं गेणहइ सम्मं तयं च पालेउं । वच्चइ कयविउलतवो
वेमाणियदेवलोएसु ॥ २३ ॥ धूयावि विसन्ना तस्स चितए पेच्छ आगयाएँ सए । किं सो गओ अकम्हा नीहरिउं मह पिया
एत्तो ? ॥ २४ ॥ इय चिंततीएँ कयाइ परियणि केणइ नरेण तत्थ इमं । संलत्तं जह मग्गे उज्जेणीए ठिया अम्हे ॥ २५ ॥
वासारनं सबं अम्हं सामी य बंधुदत्तस्स । निच्चंपि हु वच्चंतो गिहम्मि इच्चाइ निसुणेउं ॥ २६ ॥ एसा धसक्कियमणा चिंतइ हा
नूण जेण सह जाओ । मह तत्थ अणायारो सोच्चिय जणओ इमो मज्झ ॥ २७ ॥ एत्तोच्चिय तो सहसा मज्झागमणे गओ
विणिगंतुं । ता मज्झ कुलक्खयकारिणीइ परिभट्टसीलाए ॥ २८ ॥ किं जीविएण एत्तो ? धम्मं सोऊण ताण पासम्मि ।
पव्वजं पडिवज्जइ तओ पवित्तिणिसयासम्मि ॥ २९ ॥ सुत्तं अहिज्जणं विउलं काऊण तह तवोकम्मं । आलोइयपडिक्कता
सान्नि गया देवलोयम्मि ॥ ३० ॥

इति मैथुनविपाके शिवनामकस्य श्रीपत्यपराभिधानस्य च वणिक्पुत्रस्याख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ परिग्रहाश्रवविषये सुन्दराख्यानकमाख्यायते—

भदिलपुरंति नामेण पुरवरं सुरयणेहिं संकिन्नं । सियपासाया दीसंति जत्थ नरनिचहरूद्धावि ॥ १ ॥ तत्थ सुनंदो तह सुंदरो य निवसंति दोन्नि वणिउत्ता । तत्थ सुनंदो जेद्धो भावियचित्तो य जिणधम्मो ॥ २ ॥ बालत्ताउवि गहियाइं तेण संमं दुवालस वयाइं । चउमासाइपमाणं करेइ पुण परिगहवयम्मि ॥ ३ ॥ सामाइयपोसहमाइएसु जिणपूयणाइसुं तहय । उज्जमइ सो सयावि हु साहुपयाराहणपरो य ॥ ४ ॥ लहुओ उ सुन्दरो निचमेव अत्थेक्कंखिरो भमइ । धम्मस्स पुण न याणइ नामंपि हु सिद्धिलपरिणामो ॥ ५ ॥ अह अन्नया विंचितइ वोहित्थेणं विलंघिउं जलहिं । गच्छिस्समहं इहिं वणिजेणं रयणदीवम्मि ॥ ६ ॥ रयणेहिं पवहणं पूरिऊण तत्तो नियत्तिउं इहइं । आगंतूणं पुणरवि गहिऊण कयाणगाइं च ॥ ७ ॥ गंतूणं रयणाणं पवहणं पुणो भरेऊण । आगच्छिस्सं इहइं पुणो पुणो इय नणिजेण ॥ ८ ॥ होहिंति मज्झ मेहे महघरयणाणउसंख-
रासीओ । तो सव्वाणवि उवरिं भविस्सए मज्झ ईसरियं ॥ ९ ॥ अप्पसमाणं काउं पेच्छिस्सइ मं तओ नरिंदोवि । मज्झ अणिच्छं-
तस्स य अप्पिस्सइ नयरसेट्ठियं ॥ १० ॥ तत्तो अवायचहुलं समुद्धवणिजं अहं विहडिऊणं । सयलपुहइपसिद्धो एत्थ भविस्सामि ववहरओ ॥ ११ ॥ दविणं कलंतरेण य बुद्धिं तहकहवि वच्चिहिइ दूरं । संखं तस्स न अहमवि जह जाणिस्सामि कइयावि ॥ १२ ॥
तो मज्झ घरदुवारे नरिंदसामंतमंडलीएहिं । सेवागएहिं दविणत्थमइसएणं निरुद्धम्मि ॥ १३ ॥ सक्किस्सइ संचरिउंपि नेय कोऽवि हु तओ य मह एवं । ईसरियं च पसिद्धी पहुत्तणं चेव एयाइं ॥ १४ ॥ तिन्निवि अणुत्तराइं होहिंति समग्गभुवणमज्झम्मि । मह बंधवो उ चिट्ठइ धम्ममेकरसो अतत्तन्नू ॥ १५ ॥ तस्स न होही विहवो ववसायाभावओच्चिय जडस्स । न हि छुहियस्स

कओडविहु अववसायस्स वयणम्मि ॥ १६ ॥ निवडइ किंचिवि तम्हा नियईसरियाइ किमवि नेयस्स । देमि निरत्थयेमेव य भिन्नो होळण तो एवं ॥ १७ ॥ जहंचितियववसायं करेमि एमाइ पच्छिमनिसाए । चित्ते निच्छइज्जं पभायसमयम्मि उट्टुं ॥ १८ ॥ कयपाभाइयकिच्चो एंगंते जेहुबंधवं ठविउं । पभणइ बंधव ! भिन्नो तुज्झ भविस्सामि अहमिणिं ॥ १९ ॥ तो भणइ सुनंदो वच्छ ! मं तं किं इयरलोयअणुसरिसं । जंपसि तुमंपि ? को मज्झ विज्जए तं विमोत्तूण ? ॥ २० ॥ तुज्झडविय अत्थि अनो को मं मोत्तूण ? होसि तो कस्स । भिन्नो तुमंति एमाइबहुयजुत्तीहिं भणिओडवि ॥ २१ ॥ तीइ मणोरहमालाइ चोइओ किपि मन्नए न इमो । होइ अणिच्छंतस्सवि तो भिन्नो जेहुबंधुस्स ॥ २२ ॥ अह जं जं ववसायं जेहो थेवपि कुणइ तेणावि । अज्झइ पभूयदविणं चडिओ पुण पवहणे लहुओ ॥ २३ ॥ वचंतस्स य मग्गे तं भग्गं सो य फलहवंडेण । उत्तरिज्जण समुहं कत्थइ दीवं तरे लग्गो ॥ २४ ॥ चाणिज्जाइक्रमेणं दविणं अज्जेइ किपि सो तत्थ । तंपिहु नासइ तकरजलाइउवसग्गनिवहेहिं ॥ २५ ॥ एवं अणेगवाराओ तेण समुवज्जियं च नहुं च । दविणं जेट्टस्स पुणो वड्डइ पुन्नेहिं अणुदियहं ॥ २६ ॥ तत्तो पभूयकालेण निद्वणो सुंदरो सनयरम्मि । आगच्छइ इयरो उण जाओ अइगरुयरिद्विजुओ ॥ २७ ॥ सम्माणिज्जण तो तेण सुंदरो वत्थभोयणाईहिं । भणिओ बंधव ! चिट्टसु इणिंह इहइपि मज्झ धणं ॥ २८ ॥ साहीणं तुह सबं धम्मं चिय केवलं तुमं कुणसु । सकुडंबस्स य तुज्झं भोयणवत्थाइयं सयलं ॥ २९ ॥ अप्पसमं अहमेव य वियरित्तामिति पभणिए तेण । चित्तेइ सुन्दरो पेच्छ किह ममं पभणए एसो ? ॥ ३० ॥ काउरिसोच्चिय किमहं धम्मं कुणमाणओ अववसाओ । जं दिन्नमिमेणं चिय उवजीविस्सामि रंडव ॥ ३१ ॥ किंतु विहवुब्भवेणं गवेण समुन्नया न याणंति । वच्चावच्चविभागं ठाणमठाणं च न मुणंति ॥ ३२ ॥ विहवावलेवनडियस्स

तो अहं बंधवस्स एयस्स । सक्किस्सामि न एवं दहुं सोऊण व अणक्खे ॥ ३३ ॥ विवरीयपरिणामत्तणेण इय सुंदरो विचिंतेउं ।
गाढं पउट्टहियओ जेट्ठम्मि अदुट्ठभावेडवि ॥ ३४ ॥ रासिं कस्सइ साहुस्स संतियं किंपि गिणिहउं कहवि । बोहित्थवणिज्जेण
पुणोवि दीवंतरेसु गओ ॥ ३५ ॥ निच्चमणुस्सुयहियओ निययाभिग्गहकओ सुनन्दोवि । धम्मपरो साएणं अज्जइ रयणाण
कोडीओ ॥ ३६ ॥ जह जह वड्डइ विहवो तह तह अणवरयमेव वेच्चेइ । सो तं सत्तसु खेत्तेसु सुणियधरजोव्वणसरूवो ॥ ३७ ॥
जह जह वेच्चइ एवं तह तह वड्डुतरयणनिवहेण । तेणिब्भपयं पत्तं सलहिजंतेण विवुहेहिं ॥ ३८ ॥ जह कणयरयणनिम्मियवहु-
याहरणम्मि विज्जमाणेडवि । होइ तुरंगो मुच्छाविवज्जिओ तह इमो विहवे ॥ ३९ ॥ न कुणइ कयावि मुच्छं परिमाणकडो अभिक्ख-
मुवउत्तो । चिट्ठइ वेच्चइ धणं जिणुद्धाराइठाणेसु ॥ ४० ॥ वंदइ निययकयाइ जिन्नाइ नवाइ चेइयहराइं । पवयणपभावयाओ
कारइ जत्ताउ पूयाओ ॥ ४१ ॥ आहारवत्थपत्ताइएहिं पूएइ सुणिगणं निच्चं । दीणाण देइ दाणं कुणइ सधम्माण वच्छल्लं
॥ ४२ ॥ पुनोदयपवणागरिसियं च मनइ य कयवरं व धणं । भावाणुट्ठाणाइं करेइ सो पोसहाईणि ॥ ४३ ॥ इय मुच्छाए
विरहिए अणूसुए तम्मि गव्वपरिमुक्के । समुवज्जियवहुपुने वित्थरियजसे य चिट्ठते ॥ ४४ ॥ भमिउं समग्गदेसंतराइं पुव्वत्तनायओ
चेव । सयलेसुवि ववसाएसु विहलभावं पवनेसु ॥ ४५ ॥ पुणरवि विलक्खविहियओ दीणो सव्वस्स सोयणिज्जो य । भद्विलउरम्मि
नियए समागओ सुंदरो गेहे ॥ ४६ ॥ तो वित्थरियं दहुं जेडुं बंधुं पओसमावनो । सम्माणिओडवि दूरं तेण इमो चितए एवं
॥ ४७ ॥ चिट्ठामि इमस्स घरे तत्तो पाडेमि गरुयवीसंमे । ववहारमिसेण धणं अप्पायत्तं वहुं काउं ॥ ४८ ॥ तो छन्नपओ-
गेणं हणामि एवं कए य तह पच्छा । पज्जवसिजइ मह चेव वहुधणं तेण विट्ठवेउं ॥ ४९ ॥ अन्नं अनेणवि अज्जिऊण अन्नं कमेण

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६३३॥

ता जाव । इवमो होहं अहमेव अहव अन्नायधणसंखो ॥५०॥ इच्चाइ चित्तिऊणं भुंजइ चिट्ठइ सुनंदपासम्मि । वेत्तूण पभुयदवं तत्तो ववहरइ पुरमज्जे ॥५१॥ तो चित्तइ बहुद्वे चडिए हत्थे किलिठपरिणामो । मारेमि सुनंदं छन्नमेव सर्वपि जेणेयं ॥५२॥ दविणं मह होइ तओ रयणीए पोसहं सुनंदोऽवि । गिण्हइ चउइसीए गेहोवरयम्मि एगागी ॥५३॥ कवडपसुत्तो चिट्ठइ य सुंदरो उट्ठिऊण रयणिमरे । किर मारिस्सामि इमंति चित्तं यतो धणाकंखी ॥५४॥ गुरुपावपरिणईए तीइ तओ चोइएण किण्हेण । डसिओ सप्पेण इमो मरिउं नरए समुप्पन्नो ॥५५॥ भावियभवस्सरूवो काऊणं तस्स सयलमयकिच्चं । जं आसि तेण गहियं वणिजत्थं तं समग्गं ॥५६॥ संगोवेइ सुनंदो नियदविणं अह कयाइ नाऊण । कस्सइ मुणिस्स पासे आसन्नं आउयं निययं ॥५७॥ जेट्ठसुयं ठावित्ता कुडुंनभारे पभूयदवं च । दाऊण धम्मकज्जेसु खामिउं सयलसंधं च ॥५८॥ काऊण सुनंदो अद्ध-
मासमणसणविहिं समाहीए । अरुणाभम्मि विमाणे सोहम्मे सुरवरो जाओ ॥५९॥ इय एयस्स परिग्गहपरिमाणकडस्स सुच्छ-
रहियस्स । संतं पि असंतं पि व दवं आरंभकरणं च ॥६०॥ इयरस्स असंताइं वि परिग्गहेच्चिय धणाइं सवाइं । आरंभविहाणाणि य दवट्ठाए समग्गाइं ॥६१॥ जं मुच्छच्चिय भणिया परिग्गहो सा य तस्स अइगरुई । अनियत्तो भावेण हि आरंभपरिग्गहेसु इमो ॥६२॥ तम्हा महिड्डिओ निद्धणो व कुज्जा परिग्गहपमाणं । इहरा अविरइहेउं कम्मं आययइ मुच्छाए ॥६३॥

इति परिग्रहविरतिविपाके सुन्दराख्यानकं समाप्तम् । एवमपराण्यपि दुष्टमनोवाकायाद्याश्रवाणां दृष्टान्ताख्या-
नकानि स्वयमेवावगन्तव्यानि ॥

॥ इत्यष्टमी कर्म्मश्रवभावना समाप्ता ॥

तस्मादेतानि प्राणातिपाताद्याश्रवद्वाराणि तद्विरमणकपाटस्थगनेन संवरणीयान्वेव, अन्यथोक्तप्रकारेणाशुभकर्मश्रवणाद्, अत आश्रवभावनाऽनन्तरं संवरभावनोच्यते, तत्र प्राणातिपाताश्रवद्वारस्य संवरणोपायमाह—

जो सम्मं भूयाइं पेच्छइ भूएसु अप्पभूओ य । कम्ममलेण न लिप्पइ सो संवरियासवदुवारो ॥४४३॥
सामान्यभणनेऽपि प्रक्रमाद्विशेषो द्रष्टव्यः, ततश्च संवृतं-तद्विरतिग्रहणेन स्थगितं प्राणातिपातलक्षणं आश्रवद्वारं येन स संवृताश्रवद्वारः, अयं च सोऽभिधीयते यः किमित्याह-यः सम्यग्भूतानि-पृथिव्यादीनि जीवलक्षणानि प्रेक्षते-आगमश्रवणादि-द्वारेण जानाति, ततश्च भूतेष्वात्मभूतो भवति, ज्ञानस्य विरतिफलत्वाद्, भूतानि सर्वाण्यपि आत्मवत् सम्यग् रक्षतीत्यर्थः, एवंविधश्च संवृतप्राणातिपाताश्रवद्वारत्वाच्चानितकर्ममलेन न लिप्यत इति, तस्मादेतत् परिभाष्येदं कुरु ॥ किमित्याह—

हिंसाइ इंदियाइं कसायजोगा य भुवणवेरीणि । कम्मासवदाराइं रंभसु जइ सिवसुहं महसि ॥४४४॥

हिंसादीनि-हिंसासृषास्तेयमैशुनपरिश्रहादीनीत्यर्थः, इंद्रियाणि-श्रोत्रचक्षुरादीनि. कपायाः-क्रोधादयो योगाः-मनोवाक्कायाः, एतानि सर्वाण्यपि नारकाद्यनन्तदुःखहेतुभूतकर्मश्रवणात् कर्मश्रवद्वाराणि शुधनत्रये वैरिभूतानि ' निरुंभसु ' चि तद्विपक्षासेवनकपाटस्थगनेन निरुंछि, यदि शिवसुखं महसि-वाञ्छसीति ॥ ननु कथं पुनरेते आश्रवाः सर्वेऽपि युगपन्निरु-ध्यन्त इति संक्षिप्तं साधारणं तन्निरोधे कंचनाप्युपायं कथयत यूयमित्याह—

निग्गहिण्हिं कसाण्हिं आसवा मूलओ निरुंभंति । अहियाहारे मुक्के रोगा इव आउरजणस्स ॥४४५॥

कपायैः क्रोधादिभिर्निरुद्धैरन्ये सर्वेऽप्याश्रवा एकहेलयैव निरुध्यन्ते, कपायाणामेव सर्वानर्थमूलत्वात्, न हि लोभादीनन्तरेण कोऽपि हिंसाभृपास्तेयादिषु प्रवर्तते, इत्यतोऽपथ्याहारनिरोधे रोगा इवातुरजनस्य कषायनिरोधे सर्वेऽप्याश्रवा मूलत एव निरुध्यन्त इति ॥ भवत्वेवं, किन्तु त एव कपायाः कथं निरुध्यन्त इति कथ्यताम् ?, अत्राह—

रुंमंति तेऽवि तवपसमज्ज्ञाणसन्नाणचरणकरणेहिं । अइबलिणोऽवि कसाया कसिणभुयंगव मंतेहिं ४४६

प्रतीतार्थ ॥ इन्द्रिययोगानां विशेषतोऽतिबलिष्ठाश्रवद्वारत्वाच्चनिरोधेऽनुशास्तिप्रदानेन गुणविशेषं दर्शयद्विर्विशेषतः सर्वदैवात्मीयो जीवः प्रवर्तनीय इति कथयति—

गुणकारयाइं धणियं धिइरज्जुनिमंतियाइं तुह जीव ! । निययाइं इंदियाइं वल्लिनिउत्ता तुरंग व ॥४४७॥
मणवयणकायजोगा सुनियत्ता तेऽवि गुणकरा होंति । अनियत्ता उण भंजंति मत्तकरिणो व सीलवणं ४४८

गतार्थ ॥ अथासन्नभवसिद्धिकानामेवाश्रवद्वारनिरोधे प्रवृत्तिर्भवति, नान्येषामित्याह—

जह जह दोसोवरमो जह जह विसएसु होइ वेरगं । तह तह विन्नायवं आसन्नं से य परमपयं ॥४४९॥

दोषाः—प्राणातिपातरागद्वेषकपायाश्रवद्वारलक्षणाः यथा यथा च तेषामुपरमः—प्रवृत्तिनिरोधलक्षणो भवति, यथा यथा च विषयेषु—शब्दरूपादिषु वैराग्यं—विरागता भवति, तथा ‘से’ तस्य दोषनिवृत्त्यादिमतः परमं—प्रकृष्टं मोक्षलक्षणं पदमासन्नं विज्ञातव्यं, अनासन्नभृत्किपदस्याभव्यस्य दूरभव्यस्य चेत्यं प्रवृत्त्ययोगादिति ॥ अथाश्रवद्वारसंवरणप्रवृत्त्युत्साहकं दृष्टान्तद्वयमाह—

एतथ य विजयनरिंदो चिलायपुत्तो य तक्खणं चेव । संवरियासवदारत्तणम्मि जाणेज्ज दिट्ठता ॥४५०॥

सुगमा ॥ कः पुनरसौ विजयनरेन्द्रः १, उच्यते—

पुरमासि विजयवद्धणनामं माणसरंदं सच्छपयं । वरत्तणयकमलकलिंगं निहूसियं रागहंसेहिं ॥ १ ॥ तं पुण विजय-
नरिंदो पालइ रज्जम्मि जस्स सयकालं । कुसुमाण बंधनं निग्गहो य इंदियगणस्सेव ॥ २ ॥ नामेण चंदलेहा तस्स पिया
आसि चंदलेहव्व । अकलंका जयसारा निरुवमलायवरूवेहिं ॥ ३ ॥ दासत्तणं पि तीसे वंछंति सुरावि पेक्खिं रूवं । अमरी-
ओडवि हु निंदंति अप्पयं दंसणे तीए ॥ ४ ॥ सलहिंछंतीइ तओ सगलजणेणं इमीइ गुणनिवहो । अजिहंदिण्ण कहमवि
निसुओ उज्जेणिनरवइणा ॥५॥ सा य जिणसासणरया महाराई अप्पणो य भत्तारो । पडिचोहिज्जण सावयधम्मम्मि पयड्डिओ
बाढं ॥ ६ ॥ दूओ उज्जेणिनिवेण पेसिओ तो कयाइ विजयस्स । तेणावि मग्गिया तस्स पणइणी चंदलेहत्ति ॥ ७ ॥ तो विजय-
नरिंदेणं भणियं भो दूय ! जइवि तुम्ह पहू । वहुवलवित्थरकलिओ तहत्थवलवित्थरा अम्हे ॥ ८ ॥ तहवि हु तस्स न जुत्तं
पयडं परजुवइपत्थणं एवं । न य पागयपुरिसोडवि हु जीत्ततो अप्पइ कलत्तं ॥ ९ ॥ इचाइ जंपिज्जणं अवमाणेडं विसडिओ
दूओ । सोडणेगुणं गंतुं तं साहइ निययसाभिस्स ॥ १० ॥ अह सो कुविओ चलभरसमन्निओ विजयनरवइस्सुवरिं । वचइ
सदेससीमाइ विजयरायावि तयभिमुहो ॥ ११ ॥ आगंतूणं मिलिओ लग्गं आओहणं अइमहंतं । सत्तुगमुड्डिपिव विजय-
सेन्नाभियरस्स बलनिवहे ॥ १२ ॥ तहवि हु खत्तियवित्तिं अपुयत्ततो न तत्थ विणियत्तो । जुज्झइ विजयनरिंदो जाओ य खणेण
विरलबलो ॥ १३ ॥ भिन्नो य सत्थघाएहिं जाणिडं तो अवस्समरियां । नीहारावइ हत्थि वाहिं संगामभूमीओ ॥ १४ ॥

ओयरिउं तो हेडा काउं सो पंचमुट्टियं लोयं । संवरिऊणं च तहा आसवदाराइं सवाइं ॥ १५ ॥ थाणुव उद्धदेहो काउस्सगम्मि
ठाइ सो तत्थ । पच्चक्खेउं सिद्धाइसक्खियं सयलसावज्जं ॥ १६ ॥ देहगलमाणसोणियगंधायरिसियपिवीलियगणेहिं । वज्जमुहेहिं
विभिन्नो विहिओ सो चालणिसरिच्छो ॥ १७ ॥ संवेयमुव्वहतो भावंतो भावणं विसुद्धमणो । सयलत्थनिप्पिवासो अमुच्छिओ
निययदेहम्मि ॥ १८ ॥ सत्तमदिवसे मुक्को पाणेहिं समं समग्गकम्मेहिं । पावियकेवलनाणो सिद्धो होऊण अंतगडो ॥ १९ ॥
सोऊण वइयरमिमं पलाइउं सीलरक्खणनिमित्तं । गंतुं अन्नत्थ वयं पडिवज्जइ चंदलेहावि ॥ २० ॥

इति विजयनरेन्द्राख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ चिलातीपुत्राख्यानकमुच्यते—

धिजाइएण केणइ कया पइन्ना जहा ममं वाए । जो जिणइ तस्स सीसो भवामि इय विज्जगवेण ॥ १ ॥ नडिओ
परिन्भमंतो एसो जिणसासणं च खिसंतो । पव्वाविओ जिणेउं केणाविय साहुणा वाए ॥ २ ॥ कुवंतोविय सो दव्वओ वयं देव-
याइ तहकहवि । संवोहिओ जहा से भावेणवि परिणयं एयं ॥ ३ ॥ जाइमयं तु न मुंचइ कुणइ दुगुंछं च भारिया य पुणो ।
नेहं तंमि न मुंचइ कारइ तह कम्मणं तस्स ॥ ४ ॥ अप्पवसीकरणत्थं अह सोऽणालोइउं अपडिक्कंतो । मरिउं देवेषु गओ चुओ
तओ भत्तुणो जीवो ॥ ५ ॥ जाईमयवयदुगुंछकम्मस्सुदएण रायगिहनयरे । धणसत्थवाहगेहे दासीए चिलाइयाए चुओ ॥ ६ ॥
जाओ भज्जाजीवोऽपि तत्थ धणसत्थवाहपुत्ताणं । धणदेवमाइयाणं पंचणं उवरि धूयत्ति ॥ ७ ॥ तीसे य चालहारो जाओ
सोच्चिय चिलाइयापुत्तो । सो तं खेळावंतो बहुविहकिरियाओ पयडेइ ॥ ८ ॥ अन्नाओवि अणालीओ कुणइ धणमाइएहिं

गेहाओ । निस्सारिओ गओ सोधि भगंतो अडविमज्जे य ॥९॥ सीहगुहानामाए ठिओ तहिं तत्तराण पल्लीए । सोंलिरो निचिंसो
अगपद्धारिचि तो कमसो ॥ १० ॥ तत्तरसेणाहिवई जाओ सो चेव अन्नया चोरा । भणइ इमो रायगिहे धणस्स गेहम्मि
वचामो ॥११॥ धूयानामेणं सुंसुमत्ति जा तस्स तं अहं एक्कं । गिणिहस्तामि धणं पुण सेसं सत्तंपि तुम्हाण ॥१२॥ इय भणिउं
भिछेहिं सहिओ रयणीइ सो गओ तत्थ । धणगेहम्मि पविट्ठो साण्डवसोयणिं दाउं ॥१३॥ सोऽहं निलाइपुत्तो इय भणिऊणं
गिहं सुसेऊण । गहिऊण सुंसुमंपिय तओ पलायाण पट्टीए ॥ १४ ॥ पंचहिं पुत्तेहिं समं हराएँ लग्गो धणोत्ति तो चोरा ।
धणसुज्जेऊण गया निलाइपुत्तो पुणो एत्तो ॥ १५ ॥ गहियाए सुंसुमाए वचंतो तरह जा न तं वहिउं । आरात्ता य धणाई
जाया ता छिंदिउं तीसे ॥१६॥ सीरां घेतूण करे नयइ नियत्ता धणाइणो तत्तो । मग्गे निलाइपुत्तो दहुं क्षाणद्धिगं साहुं ॥१७॥
पुच्छइ संखेवेणं धम्मं करगहियनिसियकरवालो । भणइ य इहरा तुज्झधि सो एवं छिडिही सीरां ॥ १८ ॥ तो जोग्गयमुवगंतुं
संलचं तेण साहुणा एवं । उवरागविवेगरांवर इय धम्मो गइ ! संखित्तो ॥१९॥ तो मंगते होउं परिभावइ अक्खराण ताण्डथं ।
पुवभवब्भासेण य सो एवं तस्स परिणमइ ॥ २० ॥ उवरागमउत्तिय धम्मो चत्ता कोहाइणो मए तम्हा । धम्मो विवेगओ तो
चएइ सीरां च खगं च ॥ २१ ॥ इंदियमणवइक्काइरांवरं होइ धम्मसंपत्ती । इय ताहं संवरेउं उस्सग्गे ठाइ सो धीरो ॥२२॥
सोणिगगंधेणं आगयाहिं कीडीहिं वअतुंडाहिं । अण्णाइज्झदिणाइं खद्धो सो चालणित्त कओ ॥ २३ ॥ उरुत्तं सिद्धान्ते-“ जो
तिहिं पएहिं धम्मं समभिगओ संजमं समारूढो । उवरागविवेगरांवर निलाइपुत्तं नमंसाभि ॥१॥ अट्ठिसारिया पाएहिं सोणिग-
गंधेण जस्स कीडीओ । खायंति उत्तमंगं तं दुक्करकारं वंदे ॥ २ ॥ धीरो निलाइउत्तो मूयंगलियाहिं चालणित्त कओ । सो

तद्वि खजमाणो पडिवन्नो उत्तमं अहुं ॥ ३ ॥ अद्वाइजेहि राईदिहिं लद्धं चिलाइपुत्तेणं । देविंदासरभवणं अच्छरग-
णसंकुलं रम्मं ॥ ४ ॥
इति चिलातीपुत्राख्यानकं समाप्तम् ॥

नवमी संवरभावना समाप्ता

अस्यां नवमभावनायां नूतनव्यमानकर्मणो रागादिनिग्रहेण संवर उक्तः, चिरबद्धं तु यत् सत्तायां विद्यते तदपि निर्जर-
णीयमेव, अन्यथा मोक्षप्राप्त्यभावाद्, इत्यतः संवरभावनाऽनन्तरं निर्जराभावनोच्यते, निर्जरा च विशुद्धस्य कर्मणः कनका-
वलीप्रमुखतपोविशेषैर्भवतीति तत् प्रतिपादयन्नाह—

कणगावलिरयणावलमुत्तावलिसीहकीलियप्पमुहा । होइ तवा निजरणं चिरसंचियपावकम्माणं ॥

कनकावलीप्रमुखं तपश्चिरसंचितपापकर्मणां निर्जरणेहेतुत्वादुपचाराद् रूपको भोजनमित्यादिन्यायतो निर्जरणमुच्यते,
तत्र कनकावलीतपः किमभिधीयते ? इति. अत्रोच्यते, चतुर्थं कृत्वा पारयति, ततः षष्ठं, ततोऽष्टममित्येका काहलिका, अत्र

स्थापना ३ ततश्चाष्टौ पष्ठानि करोति, एतैः किल काहलिकाया अधस्ताद्वाडिमकं निष्पद्यते, अस्य स्थापना—ततश्चैक-
मुपवासं कृत्वा पारयति, ततो द्वौ ततस्त्रींस्ततोऽपि चतुर इत्येवं पंच षट् समाष्टौ नव दशैकादश द्वादश त्रयोदश चतुर्दश
पंचदश ततः षोडशोपवासान् कृत्वा पारयति, ततः पष्ठानि अष्टौ, एषा दाडिमकस्याधस्तादेका कनकानवलीसम्ब-
न्धिनी लता भवति, ततश्चतुस्त्रिंशत् पष्ठानि करोति, एतैः किल कनकावलयधस्ताद् पदकं संपद्यते, अस्य स्थापना—

२	२	२
२	२	२
२	२	२

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६४०॥

२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२

अथवा अन्यथा पदकं स्थाप्यते, ततः षोड-
पंचदश, ततश्चतुर्दश, एवमेकैकहान्या ताव-
एषा कनकावलीसम्बन्धिनी द्वितीया लता भ-
प्रथमलता प्रतिलोमा ऊर्ध्वं विरच्यते, तद्यथा
देक उपवासः, एवं च सति एषा प्रथमल-
भवति, ततश्चाष्टौ पष्ठानि करोति, एतैरप्येत-

२२
२२२
२२२२
२२२२२
२२२२२२
२२२२२२
२२२२२
२२

शोपवासान् कृत्वा पारयति, ततः
त्रेयं यावदेकमुपवासं कृत्वा पारयति,
वति, इयं च पदकस्योपरिष्ठात्
षोडश पंचदश चतुर्दश एवं याव-
तासदृशी द्वितीयपक्षे लता सिद्धा
छतोपरि द्वितीयं दाडिमकं निष्पद्यते,

ततोऽष्टमं षष्ठं चतुर्थं करोति (ग्रं० १२०००) तैर्द्वितीया काहलिका निष्पद्यते, एवं च सत्युपरिकाहलिकाद्वययुक्तदाडिमक-
शुगान्विता लताद्वयसम्पन्ना तदधस्तान्निचद्रपदका च कनकावली सिद्धा भवति, अस्मिंश्च कनकावलीतपसि सर्वाण्यपि
चत्वारि चतुर्थानि भवन्ति, चतुष्पंचाशत् पष्ठानि, चत्वार्यष्टमानि, द्वे दशमे द्वे द्वादशे द्वे चतुर्दशे द्वे षोडशे द्वे अष्टादशे
द्वे विंशतितमे द्वे द्वाविंशतितमे द्वे चतुर्विंशतितमे द्वे पञ्चविंशतितमे द्वे अष्टाविंशतितमे द्वे द्वात्रिंशत्तमे द्वे
चतुस्त्रिंशत्तमे, एवं सर्वैकत्वे चतुर्विंशतिश्च तपोदिनानि भवन्ति, अष्टाशीतिश्च पारणकदिनानि, उभयमीलनेन वर्षेणै-
केन त्रिभिर्मसैर्द्वाविंशत्या च दिनैरियं समर्थ्यते, अस्यां च कनकावल्यां सर्वकामिताहारेण पारणकं भवति विरुक्तिकेन वा
अलेपद्रव्यैर्वा आचाम्लेन वा इत्येवं पारणकभेदादियं चतुर्द्धा भवति, ततः पंचभिर्वर्षैः मासद्वयेनाष्टाविंशत्या च दिवसैश्चतुर्वि-

धाऽपीयं समाप्यत इति, रत्नावल्यप्येवमेव द्रष्टव्या, केवलं दाडिमद्वये पदके च षष्ठस्थानेऽष्टमानि वाच्यानि, शेषं सर्वं तथैवेति ।
अथ मुक्तावलीतपो भण्यते—अत्रादौ चतुर्थं ततो द्वावुपवासौ ततः पुनरपि चतुर्थं ततस्त्रय उपवासाः, ततः पुनरपि चतुर्थं
चत्वार उपवासाः, एवं चतुर्थान्तरितमेकोत्तरवृद्ध्या नेयं चतुर्थं पंचोपवासाः चतुर्थं षट् चतुर्थं सप्त चतुर्थमष्टौ चतुर्थं नव
चतुर्थं दश चतुर्थमेकादश चतुर्थं द्वादश चतुर्थं त्रयोदश चतुर्थं चतुर्दश चतुर्थं पंचदश चतुर्थं षोडशोपवासाः, मुक्तावल्या
निष्पन्नं द्वितीयमप्यर्द्धमेवमेव द्रष्टव्यं, केवलमत्र प्रतिलोमगत्या उपवासान् करोति, तद्यथा—षोडशोपवासान् कृत्वा
पारयति, ततश्चतुर्थं, ततः पंचदशेत्येवं चतुर्थान्तरितमेकोत्तरहान्या नेयं यावत् द्वावुपवासौ कृत्वा पर्यंते चतुर्थं करोति,
अत्र स्थापना—इह तपोदिनानां शतत्रयं भवति, पष्टिस्तु पारणकदिवसाः, उभयमीलनेन वर्षैका
सप्ततिक्रामति, पारणकमेदाच्चातुर्विध्यं क्रमकावलीवदत्रापि द्रष्टव्यमिति । अथ सिंहविक्रीडितमित्यभगन्तव्यं, तद्यथा—एको
प्रोच्यते—एतच्च लघुवृहद्भेदाद् द्विविधं, तत्र लघुसिंहविक्रीडितमित्यभगन्तव्यं, तद्यथा—एको
दो एकोऽविय उववासो तिनि दो य चउरो य । तिनि य पंच य चउरो छ पंच सत्तेव उववासा ॥ १ ॥
छेचैव अह सत्तय नवउववासेहिं होइ पढमलया । अह नव सत्त अह्य छ सत्त पण छच्च चउरो य ॥ २ ॥
पण तिनि चउर दोनि य तिन्नेगो दोनि एग उववासो । पढमलया विवरीया अह्हिया होइ वीयलया ॥ ३ ॥
चउयनसयं च तवोडिणाणि इह पारणाइं तेचीसं । छहिं मासेहिं सत्तहिं दिणेहिं वच्चइ समग्गमिणं ॥ ४ ॥ पारणकमेदा-
च्चातुर्विध्यमत्रापि द्रष्टव्यमिति । अथ वृहत्सिंहविक्रीडितमुच्यते—एको दो एको चिय तिनि दुवे चउर तिनि

१	२	यावत्
३	४	५
६	७	८
९	१०	११
१२	१३	१४
१५	१६	१७
१८	१९	२०
२१	२२	२३
२४	२५	२६
२७	२८	२९
३०	३१	३२
३३	३४	३५
३६	३७	३८
३९	४०	४१
४२	४३	४४
४५	४६	४७
४८	४९	५०
५१	५२	५३
५४	५५	५६
५७	५८	५९
६०	६१	६२
६३	६४	६५
६६	६७	६८
६९	७०	७१
७२	७३	७४
७५	७६	७७
७८	७९	८०
८१	८२	८३
८४	८५	८६
८७	८८	८९
९०	९१	९२
९३	९४	९५
९६	९७	९८
९९	१००	१०१

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६४२॥

पण चउरो । छजेव पंच सत्त य छ अट्ट सत्तेव नव अट्ट ॥ १ ॥ दस नन एकारस दस दुवालसेकारसेन तेरसया । वारस चउदस तेरस पनरस चउदस य सोलसंगं ॥ २ ॥ इय पढमलयं काउं तत्तो पनरस कुणइ उवनासे । पढमलयं चिय तत्तो विवरीयं सोलसाईयं ॥ ३ ॥ पज्जते उवनासं करेइ इय होति पिंडियाइं इहं । चत्तारि तवदिणणं सयाइं सगनउयअहियाइं ॥ ४ ॥ एगसहिं पारणया सोगत्तेण वरिममेगं न । छम्मासा अट्टारस दिणाइं पारणयमेएण ॥ ५ ॥ एयं पि चउब्भेयं वोच्चिन्नं सुपइट्ठियमुणिग्गि । जमिमम्मि अपच्चिछमओ सोच्चिय चीरेण वागरिओ ॥ ६ ॥

इह प्रमुखग्रहणादन्येऽप्यपर्यन्तास्तपोनिशेषाः सन्ति, तेऽपि मध्ये विनयेजनानुग्रहार्थं किञ्चिद्वर्त्यते,—तत्र भद्रतपः प्रोच्यते, एतदपि लघुर्गृहद्वभेदेन द्विभेदं, तत्र लघुर्गतिनिचउरो पंचउववासेहिं होइ पढमलया । तिन्नि चउ पंच एको उववासदुगेण वीया उ ॥ १ ॥ पण एक्क दोन्नि तिन्नि य उवनासचउग्गएण तइयलया । दो तिन्नि चउर पंच य एक्कुववासे चउत्थलया ॥ २ ॥ पंचमलयाइ चउरो पण एक्कग दोन्नि तिन्नि उवनासा । पणगत्तारि उववासा सगे पणनीस पारणया ॥ ३ ॥ अत्र स्थापना तदेवं लघु प्रतिपा- पढमलया । चउ पण छहिं च होइ एको दुग तिग चउ पंचमेहिं पंचमिया । दुग तिग चउ पण छचिय सत्तेक्कगएहिं छट्ठी उ ॥ ४ ॥ पण छच सत्त एक्कग दुग

१	२	३	४	५
३	४	५	१	२
५	१	२	३	४
२	३	४	५	१
४	५	१	२	३

सर्वतो-
भद्रं ॥

॥६४२॥

तिग चउरोववास सचमिया

अथ भद्रोत्तरं तपः प्रति-

अह नव पंच छच्च य सतु-

चेव होइ तइयलया । नव

सत्त य उववासा अह नव य

। छन्नउयसयं इह तवदिगाण गुणपन्नपारणया ॥ ५ ॥ अत्र स्थापना लिख्यते,

पाद्यते, पंचग छ सत्त अह्य नवोववासेहिं होइ पढमलया ।

ववासेहिं वीया उ ॥ १ ॥ छवेव सत्त अह्य य नव पंचहिं

पंच छच्च सत्तहिं उववासेहिं चउथी उ । २ ॥ पंचमलयाइ

पण छकं । तवदिवसा पणसत्तसयमिह पणवीस पारणया ॥३॥

१	२	३	४	५	६	७
४	५	६	७	१	२	३
७	१	२	३	४	५	६
३	४	५	६	७	१	२
६	७	१	२	३	४	५
२	३	४	५	६	७	१
५	६	७	१	२	३	४

स्थापना चैयं-

वर्द्धमानकं तपः

ततश्च द्वे आचामाम्ले

एवं चतुर्थातान्येको-

इह च सर्वसंख्यातः

स्तिभिभसिः चतुर्वि-

पाद्यन्ते, तद्यथा-सप्तसप्तमिका अष्टाष्टमिका नवनवमिका दशदशमिका चेति, अत्र आद्या सप्तसप्तमिका क्रियते, एकोनपंचाशदि-

एतेष्वपि भद्रमहाभद्रभद्रोत्तरेषु पारणक्रमेदाचातुर्विध्यं द्रष्टव्यमिति । अथ आचामाम्ल

प्रोच्यते, अथ प्रथममाचाम्लमलवणकांजिकमिश्रोदनाभ्यवहारलक्षणं विधीयते, ततश्चतुर्थ

पुनश्चतुर्थ त्रीण्याचामाम्लानि पुनश्चतुर्थ चत्वार्याचामाम्लानि, पुनश्चतुर्थ पंचाचामाम्लानि

त्तरष्टुज्या तावदाचामाम्लानि वर्द्धनीयानि यावच्छतमाचामाम्लानां कृत्वा चतुर्थ करोति,

शतं चतुर्थानां पंचाशदधिकानि पंच सहस्राण्याचामाम्लानां, उभयमीलने चतुर्दशभिर्वै-

शत्या च दिनैः सर्वमिदमतिक्रामति । अथ सप्तसप्तमिकाद्याश्चतस्रः प्रतिमाः प्रति-

पाद्यन्ते, तद्यथा-सप्तसप्तमिका अष्टाष्टमिका नवनवमिका दशदशमिका चेति, अत्र आद्या सप्तसप्तमिका क्रियते, एकोनपंचाशदि-

५	६	७	८	९
८	९	५	६	७
६	७	८	९	५
९	५	६	७	८
७	८	९	५	६

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६४४॥

[illegible]

एवमेव चन्द्रमध्या, नवरं पूर्णिमायां पंचदश दत्तयो भिक्षाः कवलानां वा गृह्यन्ते, तत एकैकदस्यादिहान्या शुक्ल-
प्रतिपदि एका भिक्षा दत्तिः कवलो वा, अमावास्यायामप्येकैव । अथ सर्वांगसुंदरं तपः प्रतिपाद्यते, सर्वांगानि
सुंदराणि-सौन्दर्योपेतानि भवन्ति यस्मात्तपोविशेषात्, तद्यथा-संवंगसुंदरतपो कायवं होइ सुखपक्वमि । एत्थ य
अद्भुतवासा एगंतरिया विहेयवा ॥ १ ॥ आयंत्रिलेण विहिणा कायवं एत्थ होइ पारणयं । खंतीइ मद्वाइणऽभिगहो एत्थ
कायवो ॥२॥ अवरैऽवि नेय कजा कोवाइ तह करेज सत्तीए । पूयं जिणाण दाणं व देज्ज जइकिविणमार्इणं ॥ ३ ॥ अस्य च
तपमः सर्वांगसुन्दरत्वमानुषंगिकमेव फलं, मुख्यं तु सर्वज्ञाज्ञया क्रियमाणानां सर्वेषामेव तपसां मोक्षानामिरेव फलमिति
भावनीयम्, एवमुत्तरत्रापि । रुजानां-रोगाणामभावो निरुजं तदेव प्रधानफलविवक्षया शिखेव शिखा-चूला यत्रासौ निरु-
जशिखः तपोविशेषः, सोऽधुनाऽभिधीयते, तद्यथा-आयामपारणेण निरुजसिहम्मी करेज्ज तह चेव । अद्भुतवासे नवरं कायवा
कसिणपक्वमि ॥१॥ पत्थाइहिं गिलाणो पडियरिणवो मएत्ति वेत्तवो । इह निच्छयओऽभिगहु पूयादाणाइ तह चेव ॥२॥
परमाणि शक्रचक्रवर्त्यादियोग्यानि प्रकृत्यानि हारकैर्यूरकंकणादीनि भूषणानि यस्मादसौ परमभूषणः, स चेत्यमवसेयः-इह
परमभूषणतवे कायवाइं हंयंति मवाइं । वत्तीस अंचिलाइं एगंतरियाइं विहिपुवं ॥ १ ॥ दायवाइं इह भूसणाइं जिणचेइयाण
सत्तीए । जिणपूयादाणाइं एत्थवि तह चेव सत्तीए ॥ २ ॥ अथ कल्पवृक्ष इव कल्पवृक्षः सौभाग्यफलप्रदाने कल्पवृक्षः
सौभाग्यकल्पवृक्षः, स चेत्यमवसेयः सोहृगगकप्परुक्खो कायवो होइ चेतमासमि । उववासेहिं एगंतरेहिं मासं समगंगपि
॥१॥ पूयादाणाइंविही तह चेव समन्थिए य एयमि । सोवन्नरुप्पमइओ अहवाऽवि हु तंदुलाइमओ ॥ २ ॥ फलभरात्रिणमं-

तविचित्तसाहपरिमंडिओ मणभिरामो । काऊण कप्परुक्खो दायवो चेइयहरम्मि ॥ ३ ॥ इंदियविजओ य तवो तत्थ य पढमैदियं समासज्ज । पुरिमड्डुक्कासणनिविगई य तह य उववासो ॥१॥ एत्थ य लयाउ चउरो समप्पए सोलसेहिं दिवसेहिं । नामेण जोगसुद्धी तवो तहिं मणविसुद्धीए ॥ २ ॥ निविगई आयंबिलमुववासो चेव होइ कायवो । तिनि लयाओ मणवइतणहिं दिवसा य नव इहयं ॥ ३ ॥ अह कम्मसूयणतवो उववासेक्कासणेगसित्थं च । एगट्ठाणं एगा दत्तिनिवियायाम अडकवलं ॥४॥ एत्थ य अट्ठ लयाओ अट्ठहिं कम्मेहिं दिवस चउसट्ठी ॥ तित्थयरजणणितवो सत्तहिं एक्कासणेहिं विनेयं । तह समवसरणतवमवि भणंति भइवयमासम्मि ॥ ५ ॥ एत्थ य जहसत्तीए एक्कासण निवियं च आयामं । उववासो य विहेउं चउसुवि दारेसु पत्तेयं ॥ ६ ॥ इह एयं कायवं भइवयचउक्कयम्मि पत्तेयं । सोलसहिं वासरेहिं चउसट्ठी दिणा इहं सव्वे ॥७॥ पूरजंती य सत्तीइ एत्थ य जिणसमवसरणविवाइं । उववासाइतवेणं नंदीसरतवमणुडेजा ॥ ८ ॥ नंदीसरपडपूयापुव्वममावसादिणम्मि सत्तीए । चेतस्स पुनिमाए तवेण उववासपमुहेण ॥ ९ ॥ पुंडरियपूयपुवं पुंडरियतवो करेज्ज जहसत्ति । जिणभवणउचियकलसे अक्खयसुट्ठीइ अणुदियहं ॥ १० ॥ खिप्पंतीए पुरिज्जइ सो कलसो जत्तिएहिं दियेहेहिं । एवइयाइं दिणाइं एक्कासणएहिं अक्खयनिही ॥ ११ ॥ एक्काए पडिवयाए दोसु य बीयासु तिसु य तइयासु । चउसु चउत्थीसु तहा पंचसु तह पंचमीसुं च ॥ १२ ॥ इय जाव पन्नरसपुनिमासु कीरंति जत्थ उववासा । सो सन्वसोक्खसंपत्तिनामओ तवविसेसोत्ति ॥ १३ ॥ दंसणनाणचरिचाण सुद्धिहेउं करेज्ज पत्तेयं । तिन्नुववासे पूएज्ज दंसणाईणि सत्तीए ॥ १४ ॥ ऊनोदरतातपथ पंचविधं भवति, उक्तं च-अप्पाहार अवट्ठा विभाग पत्ता तहेव किंचूणा । अट्ठ दुवालस

सोलस चउवीस तहेक्कतीसा य ॥१॥ अत्र यथासंख्यं सम्बन्धः, तद्यथा-अष्टभिः कवलैरल्पाहारोनोदरता १, नवादिभिर्द्वादशान्तिकैः कवलैरुपाद्धोनोदरता २, त्रयोदशादिभिः षोडशान्तैर्द्दिभागोनोदरता ३, सप्तदशादिभिश्चतुर्विंशत्यवसानैः प्राप्तेनोदरता ४, पंचविंशत्यादिभिरेकत्रिंशत्पर्यन्तैः कवलैः किञ्चिद्व्यूनताभिधाना ऊनोदरता ५, इयं पंचविधाऽप्यूनोदरता प्रत्येकं त्रिभेदा भावनीयास्तद्यथा-एकादिभिः कवलैर्जघन्या अष्टादिभिरुत्कृष्टा द्वायादिभिस्तु मध्यमेति । एकैकं तीर्थमाश्रित्य चतुर्विंशतिभिराचार्लैर्दमयन्तीतपो भवतीति ।

सुमइत्थ निच्चभत्तेण निग्गळो वसुपुज्जजिणो चउत्थेण । पासो मल्लीऽविय अट्टमेण सेसा उ छट्ठेण ॥ इति निष्क्रमणतपः । अट्टमभत्तंमी पासोसभमल्लिरिट्ठेनीणं । वसुपुज्जस्स चउत्थेण छट्ठभत्तेण सेसाणं ॥ १ ॥ इति केवलितपः । निव्वाणमंतकिरिया सा चउदसमेण पढमनाहस्स । सेसाण मासिएणं वीरजिणिंदस्स छट्ठेणं ॥ १ ॥ इति निर्वाणतपः ।

नव किर चाउम्मासे छकिर दोमासिए उवासीय । वारस य मासियाइं वावत्तरि अट्टमासाइं ॥ १ ॥ एकं किर छम्मासं दो किर तेमासिए उवासी य । अट्ठाइजाइं दुवे दो चेव दिवहुमासाइं ॥ २ ॥ भइं च महाभइं पडिमं तत्तो य सव्वओभइं । दो चत्तारि दसेव य दिवसे ठासी य अणुबद्धं ॥ ३ ॥ गोयरमभिग्गहजुयं खमणं छम्मासियं च कासीय । पंचदिवसेहिं ऊणं अवहिओ वच्छनयरीए ॥४॥ दस दो य किर महप्पा ठासि मुणी एगराइयं पडिमं । अट्टमभत्तेण जई एक्केकं चरमराइयं ॥५॥ दो चेव य छट्ठसए अउणातीसे उवासिया भयवं । न कयाइ निच्चभत्तं चउत्थभत्तं च से आसि ॥ ६ ॥ तिणिण सए दिवसाणं अउणापन्ने उ पाणाकालो । उकुड्डयनिसेज्जाणं ठियपडिमाणं सए बहवे ॥ ७ ॥ सव्वपि तवोकम्मं अपाणयं आसि वीरनाहस्स ।

पञ्चाए दिवसे पढमे खित्तमि सव्वमिणं ॥ ८ ॥ बारस चैव य वासा मासा छेचैव अद्धमासो य । वीरवरस्स भगवओ एसो
छउमत्थपरियाओ ॥ ९ ॥ इति श्रीमहावीरतपः । तदेवमपारः श्रुतसागरः, तत्प्रतिपादिततपसां चानन्ताः कर्त्तार-
इत्यतोऽनेकानि स्कन्दकप्रमुखपुरुषविशेषैराचीर्णानि तपांसि श्रूयंते, कियन्तीह लिख्यन्ते ? दिङ्मात्रं च किञ्चिदेतद्गृहस्ति-
पञ्चाशकादिशास्त्रदृष्टमुपदर्शितं, नतु स्वमनीषिकेति, अन्येऽपि बहुश्रुताम्नायात् तपोविशेषाः समवसेया इति । अथ तपः-

समाचरणे गुणमुपदर्शयन्नाह—

जह जह दढप्पइन्नो वेरग्गओ तवं कुणइ जीवो । तह तह असुहं कम्मं झिज्जइ सीयं व सूरहयं ॥
नाणपवणेण सहिओ सीलुज्जलिओ तवोमओ अग्गी । दवहुयवहोव्व संसारविडविमूलाइं निदहइ ॥

सुगमे ॥ अथ तपोबहुमाने तत्कर्तृमुत्कर्षयन् प्रणमैश्चाह—

दासोऽहं भिच्चोऽहं पणओऽहं ताण साहुसुहडाणं । तवतिक्खखगदंढेण सूडियं जेहिं मोहबलं । ४५४ ॥

पाठसिद्धैव ॥ अथ तपोविषय एव शिष्योपदेशमाह—

मइलम्मि जीवभवणे विइद्वानिब्भिन्नसंजमकवाडे । दाउं नाणपईवं तवेण अवणेसु कम्ममलं ॥ ४५५ ॥

जीव एव भवनं—गृहं तस्मिन् कर्मकचचरमलिने, आंगंतुककर्ममलनिषेधार्थं वितीर्णनिविडसंयमकपाटे ज्ञानप्रदीपं दत्त्वा
पिटिकादिस्थानीयेन तपसा कर्ममलापनयेन निर्द्वैतमवाप्नोति, उक्तं च—“नाणं पयासयं सोहओ तवो संजमो य गुत्तिकरो ।

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६४९॥

तिण्हं पि समाओगे सोक्खो जिणसासणे भणिओ ॥१॥ पुनरपि तपःशोधितकर्ममलान् सुनीन् नामग्राहं नमस्कुर्वन्नाह—
तवहुयवहम्मि खिविऊण जेहिं कणगं वसोहिओ अप्पा । ते अइमुत्तयकुरुदत्तपसुहसुणिणो नमंसासि ॥

कः पुनरतिमुक्तमुनिरिति ?, उच्यते—

जिणमुवणवथसयपल्लवेहिं फुसइव जं मसिकलंकं । पोलासपुरे पवरम्मि तंमि विजओ महाराया ॥१॥ तस्स य नासेण
सिरी भज्जा सीहसुमिणइओ तीसे । जाओ पुत्तो अइमुत्तओत्ति नामं च से विहियं ॥ २ ॥ किंचूणअडुवरिसे अह सो सम-
लंकिओ महग्गेहिं । वत्थाहरणेहिं पभूयरायउत्तेहिं परियरिओ ॥ ३ ॥ कणयमएणं तिंदूसएण कीलेइ रायमगम्मि । तम्मि
य काले वाहिं समोमहो तत्थ जिणवीरो ॥ ४ ॥ तत्तो गोयमसामी गोयरचरियाइ आगओ तत्थ । तं दहुं अइमुत्तो माइ न
अंगेसु परितुहो ॥५॥ तो समुहो आगंतुं पुच्छइ विणएण वंदिऊण तहा । देवाणुपिया ! तुब्भे के वुच्चह ? कीस वा अडह ? ॥६॥
रंजियहियओ तत्तो अवाचचरिएण तस्स भयवंपि । गोयमसामी पभणइ अम्हे समणा य निगंथा ॥ ७ ॥ भिक्खवुहा य
अडामो भणियं तो तेण एह मह गेहं । दावेमि जेण भिक्खं गहिऊण करंगुलीइ तओ ॥ ८ ॥ अइमुत्तएण नीओ गोयमसामी
नरिंदभवणम्मि । तं तह दहुं तुहा तज्जणी आगया समुहा ॥ ९ ॥ तिपयाहिणीकरेत्ता वंदित्ता विउलअसणमाईहिं ।
पडिलाभिऊण वंदइ गोयमसामिं तओ वलियं ॥१०॥ पुच्छइ कुमरो भयवं ! तुब्भे वच्चिहिह कं इओ वसहिं ? । तो गोयसेण
भणियं वाहिं चिहुइ समोसरिओ ॥११॥ अम्हं धम्मायरिओ वीरजिणो तस्स चरणमूलम्मि । वच्चिस्सामो अम्हे इय भणिऊणं
गओ तत्थ ॥ १२ ॥ अइमुत्तयकुमरोऽविहु वच्चइ पच्छा जिणस्स पासम्मि । भयवंपि तयणुरूवं भवमहिं देसणं कुणइ

५५

॥६४९॥

निर्जरायां
अतिमुक्तः॥

॥ १३ ॥ अहमुत्तओवि उगं काउं जर्मतरम्मि पवञ । गंतूण देवलोयं चइउण इहं समुप्पन्नो ॥ १४ ॥ पुविपि चहयकम्म
स्वविण् लहुकम्मयाइ तो इण्ह । सोउं जिणस्स वयणं तक्खणमुवल्लसम्मत्तो ॥ १५ ॥ पभणइ तुम्ह सहत्थेण द्विस्वियं
काउ अप्पयं भयवं ! । इच्छामि जिणोऽवि तओ पभणइ मा कुणह पडिबंधं ॥ १६ ॥ तो परमं संवेयं ममुव्हंतो पिउण अइमुत्तो ।
पभणइ मुंचह एसो दिक्खं गिण्हामि जिणपासे ॥ १७ ॥ बालोऽसि तुमं पुत्तय ! मुकुमारो पवरसोक्खदुल्लिओ । केवल-
कट्ठाणुट्ठाणनिम्मियं तो वयं दुक्करं ॥ १८ ॥ इय भणियम्मि पिउहि अइमुत्तो भणइ सच्चमेयंति । उच्छलिण् पुण विरिण् अणं-
तविरियस्स जीवस्स ॥ १९ ॥ विज्जइ न दुक्करं तिदूयणेऽवि भेहे य संपलित्तम्मि । का बालचुट्टुपमुहाण नीहरमाणाण किर चिंता ?
॥ २० ॥ जरमरणसोयसोयगिसंपलित्तो य म्म भवचारो । ता निहरमाणमओ को संठचइ किर हिओ संतो ? ॥ २१ ॥
इच्चाइत्तिसंगयगिराहि पडिचोहिउण पियराइं । अइमुत्तागण गहिया दिक्खा जिणवीरपासम्मि ॥ २२ ॥ एक्कारस्स अंगाइं
तत्तो सो पढइ थेवदियेहिं । थेराण सज्जिपासे अहइच्चया म्म वणममओ ॥ २३ ॥ बालसत्तावत्तेणं तत्तो लञ्छण अंतरं किंपि ।
वरिसंतेसु वणेसुं गहिउणं निययपडिगहयं ॥ २४ ॥ बाहिं गओ नियच्छइ वहमाणं गरुयउदगनमेक्कं । कीलइ तहिं तंतो
नावं काउं पडिगहियं ॥ २५ ॥ उवरयजुद्धीए वहिं गग्गहिं थेरेहिं सो तहिं दिट्ठो । आणीओ नसहीण् सिस्वीरजिणस्स य
समगं ॥ २६ ॥ तं कहिउणं पुट्ठं भयवं ! अइमुत्तओ कुमारसिी । कइया मिज्झिहिइ भणेइ तो जिणो एत्थ चेव भवे ॥ २७ ॥
कयउग्गतवच्चरणो निट्ठवियासेसकम्मसंधाओ । एसो सिज्झिहिइ तओ पडियरियवो पयत्तेणं ॥ २८ ॥ इच्छामोत्ति भणिचा
तं सम्मं उवयरंति तो थेरा । पोढत्तं संपत्तो सोऽवि उदारं तवं कुणइ ॥ २९ ॥ तंजहा-गुणरयणसंचच्छरतवोक्कम्मं उवसं-

पञ्च, पढं मासं चउत्थंचउत्थेणं दिया ठाणुक्कडिए रत्तिं वीरासणएणं अवाउडएणं, बीयं मासं छट्ठछट्ठेणं, तइयं मासं अट्ठमंअट्ठमेणं, चउत्थं मासं दसमंदसमेणं, पंचमे मासे पंचण्हं उववासाणं पारेइ, छट्ठे मासे छण्हं, एवमेगुत्तरबुट्ठीए जाव सोलसमे मासे सोलसण्हं उववासाणं पारेइ, दिया ठाणुक्कडुए, रत्तिं वीरासणएणं अवाउडएणंति, वारस भिक्खुपडिमाओ पकरेइ, तंजहा-मासियं दोमासियं तिमासियं एवं जाव सत्तमासियं, पढमसत्तराइदियं दोचसत्तराइदियं तच्चसत्तराइदियं अहोराइयं एगराइयंति । इय अन्नेणवि छट्ठट्ठमाइतिव्वेण तवहुयासेण । कणगं व अप्पयं सोहिज्जण सिद्धिं गओ एसो ॥ ३० ॥

॥ इति अतिमुक्ताख्यानकं समाप्तम् ॥

कुरुदत्तमहर्षिसंविधानमुच्यते—

नागपुरं नामेणं नयरं जं नायरायसीसं व । नाणामणिसंकिण्णं दुद्धरिसं फलिहधवलं च ॥ १ ॥ परिवसइ कोइ इब्भो तत्थ सुओ तस्स नाम कुरुदत्तो । सो मुणियभवसरूवो पढमेच्चिय जोव्वणारंभे ॥ २ ॥ तं रिद्धिमुज्झिज्जणं चइज्जण कलत्त-सयणसंबंधं । पव्वजं पडिवज्जइ पढइ य अचिरेण सयलसुयं ॥ ३ ॥ कुणइ य तवोविसेसे वहवे पुव्वि पवनियसरूवे । तो अनया पवज्जइ पडिमं अइभीसणमसाणे ॥ ४ ॥ अह तत्थ केइ कुट्ठिया समागया वाहराए मुसियधणा । पुच्छंति पंहं कुरुदत्त-मुणिवरं पहपरिब्भट्ठा ॥ ५ ॥ जाव य न किंपि जंपइ एसो परमक्खरम्मि संलीणो । तो तेहिं अणज्जेहिं मट्ठियपालिं सिरे काउं ॥ ६ ॥ खित्तो चियाइ अग्गी कमसो वाहिं तओ जलियदेहो । अंतो सज्झाणानलपणासियासेसकम्ममलो ॥ ७ ॥ अंत-

गडकेगली होइऊण कुरुदत्तमहरीरी सिद्धो । एनमणंता सिद्धा तगहुयवहदुक्कम्ममला ॥ ८ ॥

॥ इति कुरुदत्तकथानकमवसितं, तदवसाने च दशमी निर्जराभावना समाप्ता ॥

तपसा कर्म निर्जरयताऽप्युत्तमगुणेषु बहुमानः कार्यः, अन्यथा तपसोऽपि तथाविधफलाभावेन वैगर्ह्यप्रसंगाद्, अतो निर्जरणभावनाऽनन्तरं उत्तमगुणभावनामाह—

धन्ना कलत्तनियलाइं भंजितुं पवरसत्तसंजुत्ता । वारीओ व गयवरा घरवासाओ विणिक्खंता ॥४५७॥
धन्ना घरचारयबंधणाओ मुक्खा चरंति निस्संगा । जिणदेसियं चरित्तं सहावसुद्धेण भावेण ॥४५८॥
धन्ना जिणवयणाइं सुणंति धन्ना कुणंति निसुयाइं । धन्ना पारद्धं ववासिऊण मुणिणो गया सिद्धिं ॥४५९॥
दुक्करमेएहिं कयं जेहिं समत्थेहिं जोघणत्थेहिं । भगं इंदियसेन्नं धिइपायारं विलग्गेहिं ॥ ४६० ॥
जम्मंपि ताण थुणिमो हिमं व विप्फुरियझाणजलणम्मि । तारुणभरे मयणो जाण सरीरम्मि निविलीणो
जे पत्ता लीलाए कसायमथरालयस्स परतीरं । ताण सिवरयणदीवंगमाण भदं मुणिंदाणं ॥ ४६२ ॥

सुगमा एव, नवरं वारी—गजबंधनार्थं गर्त्ता, गृहमेव चारकबन्धनं—गुप्तिवन्त्रणं, धृतिः—मानसोऽवष्टम्भः सेव प्राकारस्त-
मारूढः, कपाया एव मकरालयः—समुद्रः, शिवो—मोक्षः स एव रत्नद्वीपः, अन्योऽपि समुद्रपारं गतः किल रत्नद्वीपं व्रजतीति ॥
अथोत्तमगुणवतां महर्षीणां नमस्कारकरणेन तद्बहुमानमाधिर्भाविगन्नाह—

पणसामि ताण पयंपंकयाइं धणुखंदपमुहसाहूणं । मोहसुहडाहिमाणो लीलाएँ नियत्तिओ जेहिं ४६३

स्पष्टा, धनुकथानकं चेदं—

काकंदी नाम पुरी कामिणिवररणभूसणपहाहिं । जीएँ विवृत्ततमाए मंगलमेत्तं चिय पईया ॥ १ ॥ तीएँ जहड्डिय-
नामा जियसत्तू नाम नरवरो तहय । धणसत्थवाहघरिणी असंखधणसामिणी सुगुणा ॥ २ ॥ परिवालइ सत्थवाही भद्दा
नामेण तीइ गुणकलिओ । धणुनामो वरपुत्तो वालत्ते चैव पंचत्तं ॥ ३ ॥ पत्ते जणयम्मि य बुड्डिमुवगओ सो अहिजइ कलाओ ।
वत्तीस इब्भकन्नाओ पवररूवाओ जणणीए ॥ ४ ॥ परिणाविओ महंता पासाया कारिया य वत्तीसं । तम्मज्जे य महंतं
धणुजोगं कारियं भुवणं ॥ ५ ॥ वत्तीसाए भज्जाहिं परिगओ तेसु भुंजए भोए । न मुणइ उदयत्थमणा रविणोवि हु
परमसुहकलिओ ॥ ६ ॥ वत्तीसपत्तवद्धाइं नाडयाइं निरिक्खमाणो सो । अहिणवसुरो व सग्गे गंयपि कालं न याणेइ ॥ ७ ॥
अह कइयावि हु दंडुं बाहिं वंचंतयं जणसमूहं । नियपरियणम्मि पुट्टे विन्नाओ तेण जिणवीरो ॥ ८ ॥ सहसंचवणुज्जाणे समो-
सदो तो य गरुयसद्दाए । चडिऊण रहे वच्चइ सपरियणो चंदणनिमित्तं ॥ ९ ॥ तप्पडिबुज्झणसमओत्ति जाणिउं भगवयावि
से कहिओ । दुहहेऊ दुहरुवो दुक्खफलो एस संसारो ॥ १० ॥ मोत्तूणं जिणधम्मं एयम्मि न अन्नमत्थि दुहसरणं । सइ
सामग्गीएँ इमो पडिपुनो जेहिं न हु विहिओ ॥ ११ ॥ विसयाभिसलवगिद्धेहिं तेहिं मूढेहिं हारिओ अप्पा । काउं तं पुण
धीरा वयंति अयरामरं ठाणं ॥ १२ ॥ इय वीरजिणिदसुभासियाइं संवेयसारजणयाइं । सोऊण धणुकुमारो संविग्गो
भणइ उट्टेउं ॥ १३ ॥ जिण ! सदहामि निगंथपचयणं तह य तुह सहत्थेण । दिक्खं इच्छामि जिणोऽवि भणइ मा कुणसु

साहइ जणणी जह वच्छ ! तुज्झं मज्झं च एक एव पिया । मामहओ एसो चिय सुहजणओ चेव तेणेक्को ॥ ७ ॥ कह पुण एवं अंवत्ति पुच्छए कहइ तस्स सा सवं । तं सोऊण कुमारी वच्चइ सहसत्ति निवेयं ॥ ८ ॥ सुगुरुसमीवे दिक्खं पडिवज्झइ होइ थेवदियहेहिं । गीयत्थो तो विहरइ एगल्लविहारपडिमाए ॥ ९ ॥ किंकिंधिपव्वए अन्नया य पडिमड्डियस्स निसि सवं । जाया बुद्धी तत्तो देहमलं मेलिऊण जलं ॥ १० ॥ पाहणदेसपविट्ठं जायं सव्वोसहीसरूवं तं । ण्हाओ जणो विमुच्चइ तहिं तओ सव्ववाहीहिं ॥ ११ ॥ इय दक्खिणावहे तम्मि पव्वए तं पवत्तए तित्थं । रोहीडगंमि नयरे विहरंतो वयइ सो तत्तो ॥ १२ ॥ वीरिसिरीवहिणीए भिक्खवुड्ढा आगओ नियघरम्मि । दिट्ठो तो नेहेणं रुन्नं दट्ठुं किंसाइतणुं ॥ १३ ॥ परिणमइ अन्नहच्चिय तं कुंचनराहिवस्स जह एसो । एयाएँ हिययदइओ कोऽवि तओ नीहरंतो सो ॥ १४ ॥ भिन्नो सत्तीइ इमेण पिट्ठिदेसम्मि पडइ घरणीए । पुर्व्विपि हु सिद्धाए तस्स तओ मोरिविज्जाए ॥ १५ ॥ मोरिय खंदियसेले नीओ उप्पाडिऊण सो साहू । तत्थ य समाहिपत्तो दिवं गओ तो पएसस्स ॥ १६ ॥ जायं तस्सडभिहाणं सामिगिहं सो य खंदसेलम्मि । कालगओ तो जायं नामं खंदोत्ति वीयंपि ॥ १७ ॥ एत्तो य जाणिउं मारिओत्ति वंधू सदुक्खमभिरुयइ । वीरिसिरी तह भणइ य भगिणीवइणा कयं तुमए ॥ १८ ॥ वंधवपाहुन्नं सोहणंति अहवा न तस्स इह दोसो । अवरज्झंति पुरा कयपावाइं तस्स मज्झविय ॥ १९ ॥ इच्चाइ तप्पलावे सोउं नाउं नरिंदकुंचेण । जह वंधवो इमाए हओ मए सो अणज्जेण ॥ २० ॥ कुणइ पलावे एसो दुक्खिओ कहमंहंपि मुच्चिस्सं । अविचारियकारी एरिसाओ अइगरुयपावाओ ? ॥ २१ ॥ इय गरुयविसायं वयइ तह इमो जह समं सभजाए । वीरिसिरीए दिक्खं पडिवज्झइ सुगुरुमूलम्मि ॥ २२ ॥ तो वीरिसिरी वरिसाइं तिन्निवि आराहिऊण पव्वजं । देवत्तं

संपत्ता दिवं गओ कुंचसाहूवि ॥ २३ ॥ ॥ इति स्कन्दसुनिकथानकं समाप्तम् ॥

अथोपसंहरन्नाह—

इय एवमाइउत्तमगुणरयणाहरणभूसियंगाणं। धीरपुरिसाण नमिमो तियलोनसंसणिज्जाणं ॥४६४॥

सम्यग्ज्ञानादयो गुणा एव रत्नाभरणं तेन भूषिताङ्गानां, शेषं सुगममित्येकादशी भावना समाप्ता ॥

उत्तमगुणभावनाऽनन्तरमुक्ता, उत्तमगुणानां च मध्ये जिनधर्मप्राप्तिरेवोत्तमोत्तमो गुणः, तद्भाव एव शेषगुणानां सद्भावात् सफलत्वाच्चेत्यत उत्तमगुणभावनाऽनन्तरं विशेषोत्तमगुणरूपजिनशासनचोधिप्राप्तिभावनात्मिकां द्वादशी भावनामाह—

भवरत्नास्मि अणंते कुमगसयभोलिएण कहकहवि। जिणसासणसुगइपहो पुत्तेहिं मए समणुपत्तो ॥

जिनशासनमेव सुगतिपथः कथंकथमपि कष्टेनासौ मया प्राप्तः, शेषं सुगमं ॥ किमित्यसौ कष्टेन प्राप्तः ? इत्याह—
आसन्ने परमपए पावेयवस्मि सयलकछाणे। जीवो जिणिंदभणियं पडिवज्जइ भावओ धम्मं ॥४६६॥

सुगमा ॥ इतश्चायं कष्टप्राप्य इति दर्शयति—

मणुयत्तखेत्तमाईहिं विविहेहेजाहिं लब्भए सो य। समए य अइदुलंभं भणियं मणुयत्तणाईयं ॥४६७॥

सुबोधा ॥ केन पुनर्वचनेन समये मनुजत्वादिकं दुर्लभमुक्तम् ? इत्याह—

माणुस्स खेत्त जाई कुलरूवारोग्ग आउयं बुद्धी। सवणोग्गह सद्धा संजमो य लोयस्मि दुलहाइं ॥४६८॥

अस्याश्च गाथाया भावार्थो बलिनरेन्द्राख्यान एव, मनुजत्वादिकं चागमे “ चुल्लगपासग धन्ने ’ इत्यादिभिर्देशभिर्दृष्टान्तैर्दुर्लभमुक्तं, अतस्तन्मध्यादुपलक्षणार्थं युगसमिलादृष्टान्तमेकमाह—

अवरदिसाए जलहिस्स कोइ देवो खिवेज्ज किर समिलं । पुव्वदिसाए उ जुगं तो दुलहो ताण संजोगो
अवि जलहिमहाकल्लोलपेल्लिया सा लभेज्ज जुगच्छिहुं । मणुयत्तणं तु दुलहं पुणोवि जीवाणऽउन्नाणं

प्रतीतार्थे ॥ यथा मनुजत्वं दशभिर्दृष्टान्तैर्दुर्लभं एवं क्षेत्रजात्यादीन्यपि, ततस्तानि सर्वाणि लब्ध्वाऽपि यो जिनधर्मे प्रमाद्यति स जरामरणादिभिराघातः शोचयतीति दर्शयति—

खेत्ताईणिवि एवं दुलहाइं वणिणयाइं समयम्मि । ताइंपि हु लद्धूणं पमाइयं जेण जिणधम्मसे । ४७१।
सो जूरह् मच्चुजराविहओ इह पावसेन्नपडिरुद्धो । तायारमपेच्छंतो नियकम्मविडं बिओ जीवो ॥ ४७२॥

गतार्थे ॥ अथ लब्धायामपि मनुजत्वादिसामग्र्यां जिनधर्मश्रवणस्य दुर्घटतामाह—

आलस्स मोहऽवन्ना थंभा कोहा पमाय किविणत्ता । भय सोगा अन्नाणा वक्खेव कुऊहला रमणा । ४७३।
एएहिं कारणेहिं लद्धूण सुदुल्लहंपि मणुयत्तं । न लहइ सुइं हियकरिं संसारुत्तारणिं जीवो ॥ ४७४ ॥

आलस्यमनुत्साहः, मोहो गृहादिप्रतिबंधरूपः, किमेतेऽपि प्रव्रजिता जानंतीति परिणामोऽवज्ञा, स्तम्भो गर्वः, क्रोधः

साधुदर्शनमात्रेणैवाक्षमारूपः, प्रमादो मद्याविषयादिरूपः, कार्पण्यं साधुसमीपे गमने दातव्यं कस्यचिद् किञ्चिद् भविष्यतीति साधुलव्यं, भयं साधुजनोपवर्ण्यमाननरकादिदुःखश्रवणसमुत्थं, शोक इष्टवियोगादिजनितः, अज्ञानं कुतूहिकवासनादिजनि-
वैकल्यं, भयं साधुजनोपवर्ण्यमाननरकादिदुःखश्रवणसमुत्थं, शोक इष्टवियोगादिजनितः, अज्ञानं कुतूहिकवासनादिजनि-
तोऽनवबोधः, व्याक्षेपो गृहहृद्वादिप्रयोजनजनितं व्याकुलत्वं, कुतूहलं नानानृत्यावलोकनादिनिषयं, रमणं द्यूतक्रीडनादिकं,
आलस्यादिपदानां पंचम्येकवचनांतत्त्वादेतेभ्यः कारणेभ्यो न लभते जन्तुर्जिनधर्मे श्रुतिं, शेषं स्पष्टमिति ॥ जिनधर्मोऽपि दुर्लभ
इति पूर्वं प्रतिपादितं, तदेव च समर्थयन्नाह—

दुलहो द्विय जिणधम्मो पत्ते सणुयत्तणाद्भावेऽवि । कुपहबहुयत्तणेणं विसयसुहाणं च लोभेणं । ४७५ ।

सुखावसेया ॥ अथ दुर्लभजिनधर्मे कश्चिदात्मानं प्रमादतं शिक्षयन्नाह—

जस्स बहिं बहुयजणो लद्धो न तएवि जो बहं कालं । लद्धस्मि जीव ! तस्मिन्नि जिणधम्ममे किं पमाएसि ? ।

यस्य जिनधर्मस्य बहिः—पृथग्भूतो बहुर्जनो—मिथ्यादृष्टिरूपोऽनन्तो जीवराशिर्वर्त्तते, यश्च जिनधर्मस्त्वयाऽपि हे जीव !
बहुं—अनन्तानन्तकालं पूर्वभवे अमता न लब्धः, तस्मिन्नपि एवंविधे जिनधर्मे कथं कथमपि लब्धे किं प्रमादसि ? नष्टस्यास्य
पुनरप्यतिदुर्लभत्वान्न युक्तस्तत्र तव प्रमाद इति भावः ॥ अनिवृत्तप्रमादो भवभयोद्भान्तः पुनरप्यात्मानं शिक्षयितुमाह—

उवलद्धो जिणधम्मो न य अणुचिन्नो पमायदोसेण । हा जीव ! अपपवेरिय ! सुबहं पुरतो विसूरिहिसि ॥
दुलहो पुणरवि धम्मो तुमं पमायाउरो सुहेसी य । दुसहं च नरयदुक्खं किह होहिसि ? तं न याणामो ॥

लद्धम्मिमावि जिणधम्मं जेहिं पमाओ कओ सुहेसीहिं । पत्तोवि हु पडिपुन्नो रयणनिही हारिओ तेहिं ४७९
जस्स य कुसुमसमो चिय सुरनररिद्धी फलं तु सिद्धिसुहं । तं चिय जिणधम्मतरुं सिंचसु सुहभावसलिलेहिं
जिणधम्मं कुवंतो जं मत्तासि दुक्करं अणुट्ठाणं । तं ओसहं व परिणामसुंदरं कुणसु सुहहेउं ॥ ४८१ ॥
इच्छंतो रिद्धीओ धम्मफलाओऽवि कुणसि पावाइं । कवलेसि कालकूडं मूढो चिरजीवियत्थीवि । ४८२ ।
भवभमणपरिस्संतो जिणधम्मतरुम्मि वीसमिउं च । मा जीव ! तंमिवि तुमं पमायवणहुयवहं देसु । ४८३
अणवरयभवमहापहपयट्ठपहिण्हिं धम्मसंबलयं । जेहिं न गहियं ते पावयंति दीणत्तणं पुरओ ॥ ४८४ ॥
जिणधम्मरिद्धिरहिओ रंकोच्चिय नूण चक्कवट्ठीवि । तस्सवि जेण न अन्नो सरणं नरए पडंतस्स ॥ ४८५ ॥
धम्मफलमणुहवंतोऽवि बुद्धिजसरूवरिद्धिमाईयं । तंपि हु न कुणइ धम्मं अहह कंहं सो न मूढप्पा ? ४८६
जेणं चिय जिणधम्मं गमिओ रंकोवि रज्जसंपत्तिं । तंमिवि जस्स अवन्ना सो भन्नइ किं कुलीणोत्ति ? ॥
जिणधम्मसत्थवाहो न सहाओ जाण भवमहारत्ते । किह विसयभोलियाणं निव्वुइ पुरसंगमो ताणं ? ४८८
नियमणोरहपायवफलाइं जइ जीव ! वंछसि सुहाइं । तो तं चिय परिसिंचसु निचं सद्धम्मसलिलेहिं ॥

जइ धम्ममामयपाणं मुहाएँ पावेसि साहुमूलम्मि । ता दविएण किणेउं विसयविसं जीव ! किं पियसि ? ॥
 अन्नन्नसुहसमागमचिंतासयदुत्थिओ सयं कीस ? । कुण धम्मं जेण सुहं सोच्चिय चित्तेइ तुह सव्वं । ४९१।
 संपज्जंति सुहाइं जइ धम्मविवज्जियाणवि नराणं । तो होज्ज तिहुयणम्मि वि कस्स दुहं ? कस्स व न सोक्खं ?
 जह कागिणीइ हेउं कोडिं रयणाण हारए कोई । तह तुच्छविसयगिद्धा जीवा हारंति सिद्धिसुहं ॥ ४९३ ॥
 धम्मो न कओ साउं न जेमियं नेय परिहियं सण्हं । आसाएँ विनडिएहिं हा दुलहो हारिओ जम्मो ॥
 नाणस्स केवलीणं धम्मायरियस्स संघसाहूणं । गिण्हंतेण अवन्नं मूढेणं नासिओ अप्पा ॥ ४९५ ॥
 'सोयंति ते वराया पच्छा समुवाट्ठियम्मि मरणम्मि । पावपमायवसेहिं न संचिओ जेहिं जिणधम्मो ॥ ४९६ ॥
 लद्धुं पि दुलहधम्मं सुहेसिणा इह पमाइयं जेण । सो भिन्नपोयसंजत्तिओव भमिही भवसमुदं ॥ ४९७ ॥
 गहियं जेहिं चरित्तं जलं व तिसिण्हिं गिम्हपहिण्हिं । कयसोग्गइ पत्थयणा ते मरणं ते न सोयंति ॥ ४९८ ॥
 को जाणइ पुणरुत्तं होही कइयावि धम्मसामग्गी ? । रंक्क व धणं कुणह महवयाण इण्हि पत्ताणं । ४९९।

पाठसिद्धा एव, नवरं 'इच्छंतो रिद्धीओ' इत्यादिगाथायामयं भावार्थो यथा कश्चिज्जीवितार्थ्यपि मूढो विपर्यस्तः

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६६१॥

सद्यो मरणहेतुः कालकूटं कवलयति एवं भवानपि हे जीव ! धर्मस्य फलभूताः-कार्यभूताः ऋद्धीर्वाञ्छनपि दारिद्र्यादि-
दुःखहेतुभूतानि पापानि करोपीति । 'जह् धम्मामयपाण' मित्यादिगाथाया अप्ययं परमार्थः, यतो विषयाः-शब्दरूपरस-
गन्धस्पर्शरूपाः ते च नरकादितीव्रवेदनाहेतुत्वाद्विषमित्रं विषं, तच्च विषं स्वल्पमप्यर्थेनैव संप्राप्यते, धर्मस्त्वमृतपानरूपः
सुरमनुजमोक्षसुखहेतुत्वात्, स च बहुरपि साधुमूले मुधैव लभ्यते, परं मोहविपर्यस्तो जीवस्तं परिहृत्य द्रविणेनापि क्रीत्वा
विषयविषमेव पिवतीति । 'साउं न जेमिय' मित्यादि, तथाविधप्राप्त्यभावात् स्वादु-मनोज्ञं न शुक्तं ? श्लक्ष्णं-सूक्ष्मं वस्त्रं न
परिहितं २, शेषं स्पष्टमिति ॥ अथोदाहरणप्रदर्शनगर्भमुपसंहरन्नाह—

अलामित्थं वित्थरेणं कुरु धम्मं जेण वंछियसुहाइं । पावेसि पुराहिवनंदणो व धूया व नरवइणो । ५००।

सुगमा, नवरं पुराधिपः-श्रेष्ठी तस्य नन्दनः-पुत्रः, तत्कथानकमुच्यते—

जत्थ गिहदीहियासुं हंसीउ व कामिणीओ वियरंति लीलाए ॥ १ ॥ तं धरणिन्ति-
लथनामं नयरं सेड्डी य सुंदरो नाम । परिवसइ तत्थ तस्स य जाओ कइयावि किर पुत्तो ॥ २ ॥ तम्मि य उयरम्मि ठिए
जणओ जाए य उवरया जणणी । जाओ कुलम्मिखि खओ नड्ढो विहवो य सबोडवि ॥ ३ ॥ ता करुणाए लोएण पालिओ
विद्धिसुवगओ एसो । अइलजंतो नयरं मोत्तूणं जत्थ केणावि ॥ ४ ॥ नामंपि न याणिज्जइ सालिग्गामे ठिओ तहिं गंतुं ।
जं जं कुणइ कयावि हु कहमवि वाणिज्जवसायं ॥ ५ ॥ सो सो जायइ विहलो तत्तो उयरंपि भरिउमसमत्थो । दूरं विसन्न-
हियओ सो पासंडीण पासम्मि ॥ ६ ॥ वच्चइ कहइ य बालत्तणाउ आरब्भ अत्तणो दुक्खं । तेडवि य भणंति सबे जह धम्म-

५३

दुर्लभबोधौ
श्रेष्ठिपुत्रः॥

॥६६१॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६६२॥

विवक्षिण(या) जीवोवि (दुःखी) ॥७॥ किं बुज भइ ! तुह जं लहंति न पुरा सयं विहियपावा । ता सयलसोक्खनिलयं धम्मं
चिय कुणसु सुहकंखी ॥८॥ धम्मं च दाणहोमाइएहिं कहंति तस्स ते तत्तो । एवं परिब्भमंतो कयाइ सो साहुमूलम्मि ॥९॥
पत्तो निसुणइ धम्मं केणइ सुहकम्मपरिणइवसेण । तं जुत्तिसंगयं मन्निज्जण काउं समाढत्तो ॥ १० ॥ भागेण चुंदिज्जणं
मिलए कुसुमाइं नेइ जिणभवणे । पूयइ वंदइ बिंवे कुणइ य आरत्तियाईयं ॥ ११ ॥ धम्मं अन्नंपि हु तणुकिलेससज्जं समायरइ
सवं । कमसो परिणयधम्मो वड्ढंतसुहेक्कपरिणामो ॥ १२ ॥ आसंसाए विरहिओ निरुसुओ कुणइ पोसहाईयं । जं किंचिवि व-
वसायं कुणमाणो तो भरइ उयरं ॥ १३ ॥ नामं च तस्स वड्ढइ विहिय लोएण दुग्गओत्ति तओ । कइयावि बहुयसंचियकुसलो
वेत्तूण सुग्गाणं ॥ १४ ॥ पडियं एकं सीसेण वच्चए पुरवरम्मि अयलउरे । तस्स वहिं तरुमूले वीसममाणेण तेणेक्को ॥१५॥
दड्ढूण सिद्धपुत्तो पोत्थियपुत्तो (हत्थो) परेण विणएण । पुढं किं इमीए पोत्थियाए लिहियंति ? सो आह ॥१६॥ सउणाण फलं
ते केरिसत्ति सो दुग्गाएण पुणरुत्तं । पुढो छीयाइ फलं साहइ पढमंपि तं च इमं ॥ १७ ॥ ठाणड्डियस्स पढमं नियकजं किंपि
काउकामस्स । होइ सुहा असुहावि य छीया दिसिभायमेएण ॥ १८ ॥ पुव्वदिसा धुवलाभं जलणे हाणी जमालए मरणं ।
नेरइए उव्वेओ पच्छिमए परमसंपत्ती ॥ १९ ॥ वायवे सुहवत्ता धणलाभो होइ उत्तरे पासे । ईसाणे सिरिविजयं रजं पुण
बंभठाणम्मि ॥ २० ॥ पहपड्डियस्स समुहा छीया मरणं नरस्स साहेइ । वज्जेह दाहिणंपि हु वामे पट्ठीए सिद्धिकरा ॥ २१ ॥
होइ पवेसे वामा असुहपरा दाहिणा सुहा भणिया । पट्ठीए हाणिकरा लाभकरा सम्मुही छीया ॥ २२ ॥ निग्गमे सोहणा
वामा, पवेसे दाहिणा सुभा । छ(मू)लि खलिकरा सामा, नरो पुन्नेहिं पावइ ॥ २३ ॥ इचाइ निसामेउं करमुब्भेउं अईव हरिस-

दुर्लभबोधौ
श्रष्टिपुत्रः ॥

॥६६२॥

परो । नचेह दुग्गलो पुन्णए य तो सिल्लपुत्तोडणि ॥ २४ ॥ किं भद ! नणसि तुमं एवं ? तो अणइ एस जे तुमए । कहिंया
 परतथसउणा जाया सवेनि ते मज्ज ॥ २५ ॥ नच्चाणि तेण तुहो एत्थंतरयमि आगणो तत्थ । निक्कमनासो रागा पेन्णइ
 तं तद पणचंतं ॥ २६ ॥ पुन्णइ ग कारणं सोडवि तत्थ इयरोडणि साहइ तमेव । तो सउणपरिसत्थं राधा सगलमि निग-
 नगरे ॥ २७ ॥ आणोसायइ जो वाहिरागए जाण पंचदिगहाइं । दम्मसस लेई भुग्गे तस्स जीयंणि विण्णाभि ॥ २८ ॥ तो भीया
 ताणिगगा दुग्गयमुग्गे न लेति जा कहवि । ता सगलं थयिऊणं दिवसं एसो परिसंतो ॥ २९ ॥ सुखागणमि सुत्तो मोइलो
 सीसयमि दाऊण । चित्तइ सउणाण फलं दिहूं सउणणा ताव ॥ ३० ॥ तवणं च जुगंतेणि अब्बा होइ नेव ता मज्ज ।
 किं चित्तइ इमीएवि निच्छिओ निब्बारं सुत्तो ॥ ३१ ॥ एत्तो ग नीयहिगं च राइणो सुमइनामणो भंती । परितसइ तस्स
 भज्जा जगानली तस्स ताणं तु ॥ ३२ ॥ अट्ठइ सुयाणगरिं जाया सोहग्गमंजरी नाथ । पूया पाणेहिंतोडणि चह्वा सा
 य अणरजा ॥ ३३ ॥ इब्बसुयंणि सुवंसणनामे दूईहिं सो य भवंतो । नेन्णइ तं परिणंतं केणावि छु कारणवसेण ॥ ३४ ॥
 तंणि छु न देति थियसाइं तस्स तो लज्जपरिणयणहेतुं । गवाविइइ गहुहा लम्मासं कुसलदूईए ॥ ३५ ॥ तंमि दिणे पउिगलं
 गहिंयो सुखावणमि संकेलो । दूईएं समं सोहग्गमंजरी पवरसिंमारं ॥ ३६ ॥ काउं पढयनिसाए गया तहिं तो गवेसभाणीए ।
 दूईएं अंधारमि दुग्गए लग्गणो हत्थे ॥ ३७ ॥ पलिभोहिज्जा तीए तुइए चंदणेण स विलित्तो । उट्ठलिओ समग्गो देह
 कणूरभूलीए ॥ ३८ ॥ रइयो सिरमि सिरकुसुमसेहरो पारणेत्तत्थाइं । सुहमाइं अमोहाइं तीए निंयंसाविओ एसो ॥ ३९ ॥
 अणपरनिजहिंयामलमोत्थियद्वारोडवलंविओ कंठे । दाहिणकरमि नलं च कंकणं ताण तो दूई ॥ ४० ॥ गाहइ करं करेणं

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६६४॥

सरावकयहुयवहस्स दावेइ । चत्तारि मंडलाइं अप्पह दोण्हं पि तंबोलं ॥ ४१ ॥ अह सा पउमिणिनामा दूई तुहा पुरड्डिया भणइ । अज्जा कयत्था अणुरूयवहुवरे जोइयम्मि अहं ॥ ४२ ॥ सोहग्गमंजरी अज्जा तंसि तं पि हु सुदंसणो अज्जा । विहिओ मएवि एसो संजोगो पुन्नमंताणं ॥ ४३ ॥ पुरओ विही पमाणं तो सणियं दुग्गओडवि पडिभणइ । अम्हेवि इमं भणिमो विही पमाणं अओ एत्थ ॥ ४४ ॥ तो पउमिणीवि सदेण लक्खिओ कोडवि एस अनोत्ति । सोहग्गमंजरीए कन्ने कहियं तओ एयं ॥ ४५ ॥ अह सणियमवक्कामिउं गयाओ गेहे पलाइउ तत्तो । सो उण सुदंसणो तत्थ नागओ चित्तिउं किं पि ॥ ४६ ॥ सोहग्गमंजरीवि हु थलगयसफ़रिख तल्लवेल्लीओ । काळणं खणमेगं सयणतले पणुवए तत्तो ॥ ४७ ॥ मोत्तूण धीरपुरिसे पहरसि अबलासु कन्नयासु तहा । निछ्छज्ज ! अकरुण तुमं सच्चं चिय जं अणंगोडसि ॥ ४८ ॥ न कुलं न यावि सीलं न गुरुयणो नेय बंधवजणो चा । वयणिज्जं पि न गणियं न यावि सो पिययमो जाओ ॥ ४९ ॥ सोवि न दिट्ठो जेणं परिणीया तंमि अंधयारंमि । नणु विनडियम्मि विहिणा न कन्नया नेय परिणीया ॥ ५० ॥ मज्झ अउन्नाए तह चालेहिं वि जमिह गिज्जाए लोए । तं सच्चं चिय जायं न य जारो नेय भत्तारो ॥ ५१ ॥ इच्चाइवि लवमाणी भणिया सा पउमिणीइ किं सुयणु ! । पलवसि एवं ? न हि तुज्झ एत्थ दोसस्स लेसोडवि ॥ ५२ ॥ अवरज्झामि अहं चिय असमिक्खियकारिणी जओ खित्ता । एरिसवसणसमुदे तुमं मए ऊसुयत्तेण ॥ ५३ ॥ ता किमिह विसाएणं अईयकज्जम्मि ? होसु तं धीरा । जं एत्थ पत्तयालं तं चिय अणुचिट्ठियव्वंति ॥ ५४ ॥ इय कहमवि एयं सा संवेहेज्जण पउमिणी तीसे । जणणिसयासे गंतुं कहेइ तं वइयरं सव्वं ॥ ५५ ॥ सावि हु भीया सचिवस्स साहए सोडवि चिट्ठए बुन्नो । एत्तो य नरिंदसुया अणंगसिरिनामिया तत्थ ॥ ५६ ॥ बहुपुत्तुवरिं

जाया इहा रनो तेहव जणणीए । जाओ तीसेडवि हु एम व्हयो दिवजोएण ॥ ५७ ॥ जम्हा रत्ता साडविहु अमरकेउम्मि
हेउणा सोडवि । परिणेतं तं न वंछइ पियराणिवि तं च न हु दंति ॥ ५८ ॥ (सा झूरइ पइदियहं) तस्स तो परिण-
यणहेउं च । मन्नाविजइ सोडवि हु मालइनामाए धाईए ॥ ५९ ॥ छम्मासाणं अंते पडिवजइ सोडवि तम्मि दियहम्मि ।
भणिओ य जहा एजइ गेहगवक्खम्मि पच्छिमए ॥ ६० ॥ लंत्तदोरियं चालिऊण होजसु तहिं सुपडिलगो । अब्भुवगाएवि
न गओ रायविरुद्धंति एसोडवि ॥ ६१ ॥ एत्तो य दुग्गओ उट्ठिऊण संपत्तपवरसिंमारो । पेच्छणयदंसणत्थं चलिओ मग्गड्डियं
नियइ ॥ ६२ ॥ रमणीयमंगसिरीपासायं तस्स हेट्ठओ जाव । कोऊहलेण चिड्डइ खणमेगं दोरियं ताव ॥ ६३ ॥ दट्ठणं
लंत्तंति चालइ एमेव कुमरिसहियाहि । तो भणिओ लग्गेजसु गाढं अह चित्तए एसो ॥ ६४ ॥ वीयं नाडयमेयं उवट्ठियं किंपि
हंत अहवा मे । किं चित्तए ? पमाणं एत्थवि सव्वणुणो वयणं ॥ ६५ ॥ तत्तो गाढं लग्गो नीओ आयट्ठिऊण गेहुवरिं । ता
मालइए प्बुक्कमेण विहियं दुविहंवि ॥ ६६ ॥ पाणिग्गहणं तुट्ठा भणइ सुहासीणवहुवरं तत्तो । उत्तिन्नो मे भारो अज्ज कयत्था
अहं जाया ॥ ६७ ॥ जं अणुस्सुवो जाओ चिराउ तुम्हाण एस संजोगो । पसिऊणं कुणउ विहिं पवट्ठमाणं इमं तत्तो ॥ ६८ ॥
तो दुग्गएण भणियं एवं होउत्ति भासिए सहसा । भीयाए मालइए अणंगसिरिसवणमूलम्मि ॥ ६९ ॥ कहियं मुट्ठमिह तओ
अनो कोडवि हु इमोत्ति तो एस । भणइ लंहुं जइ एवं जहागयं तो विसज्जेसु ॥ ७० ॥ कयमेवं चिय तो मालइए गंतूण
दुग्गओडवि तओ । मग्गपडियं उत्तीसें काऊणं निवभरं सुत्तो ॥ ७१ ॥ तह चेव अणंगसिरिं पलवंति कहवि संठवेऊणं । तज्ज-
णणीए गंतूण मालइं कहइ सबंधि ॥ ७२ ॥ सावि हु विक्कमरायस्स साहए भीयमाणसा एयं । सोडवि हु विसन्नहियओ चिड्डइ

कायवपरिमुहो ॥७३॥ एतो य शुभइसन्धितो समागओ धूगवइयरं सां । कइ नरिंदस इमोडनि भणइ गज्जं पि तुज्जमिणं ॥७४॥
कइभिव तो नरनाहो कहिं सवंपि वइयरं तसस । भणइ असप ! न अबो एत्थ उवाओत्ति तो जेहिं ॥ ७५ ॥ परिणीयाओ
इमाओ नरे गवेसाविज्जण ते एत्थ । आणावेह तओ ते सात्थनि सन्धिवपुरिसेहिं ॥७६॥ जोगंतेहिं न पत्ता अह जाव निसाए
चरमसमयम्मि । दारेण तसस सुजावणस्स वंचेति ते कहि ॥ ७७ ॥ तो गंधो एइ विलेवणस्स तह ताण पवरकुसुमाणं ।
तो पविसिज्जण मज्जे गवेसमाणेहिं सो लद्धो ॥७८॥ नीओ य निवइपासे पगभिनाज्जण तेण तो भणिओ । किं होसि पुवदिद्धो
सोत्रिय तं शुग्गवाणियओ ? ॥ ७९ ॥ आंमंति तेण भणिए पुच्छइ वसुहाहिवो कहयु भए ! । रयणीए वइयरं सच्चमेव
साहेइ तो एसो ॥८०॥ सच्चिवेण समं सामत्थिज्जण तो नरवरेण दिज्जाइं । नासस गामसगाइं दिज्जं पशुयं च धणकणयं ॥८१॥
तो जिणधम्ममपभावेण वट्टए पइदिणं च धणनिवहो । उवळ्ळसिणेहाहिं दोहिं वि भज्जाहिं ताहिं समं ॥ ८२ ॥ सेवइ
विसयसुहाइं सलाहणिज्जाइं सयल्लोयस्स । कुणइ ग जिणधम्मं दिहुपचओ सो विमुद्धमणो ॥ ८३ ॥ जिज्जाइं उवरेइ जिण-
भवणाइं नवाइं कारेइ । विहिणा चियसइ दाणाइं सुणइ सुगुरूण वगणाइं ॥८४॥ उवविहुणं गोट्टीइ अब्बया जंपियं नरिंदेण ।
पेच्छइ दुग्गय ! सउणा तुह सबफला किं जाया ? ॥ ८५ ॥ अह भणइ सो नराहिव ! मउणा न फलंति न य असउणा
वा । निच्छयओ सुहफलओ धम्मो दुक्खप्फलं पानं ॥८६॥ जं एरिसया सउणा अणेयवाराउ मह पुरा जाया । पावोदएण
तहवि हु न किंचि पत्तं फलं पवरं ॥ ८७ ॥ इण्हि तु असाउणाडवि हु जायत्ति कयाइकिज्जकिरियासु । सुहफला चेव हवंति
तहवि धम्मप्पभावेण ॥ ८८ ॥ ता धम्मं चिय नरवर ! करेसु जो पोळं समणुपत्तो । लोहाइं पावाइं रसो प वरकंचण-

तेण ॥ ८९ ॥ परिणमइ सुहफलत्तेण कुणइ सुहियं समग्गजियलोगं । पूरइ मणोरहेडविय सग्गमोक्खाइं वियरेइ ॥ ९० ॥
इह लोएच्चिय सुहभावसेविओ होइ सुहफलो धम्मो । अहमेव उदाहरणं एत्थ पुरा पावकम्मेहिं ॥ ९१ ॥ एगंतदुत्थिओ
सुत्थिओ य इण्हि सुचिन्नजिणधम्मो । इच्चाइसुजुत्तीहिं पडिवोहइ सो महीनाहं ॥ ९२ ॥ सचिवं नियमज्जाओ अन्नपि हु
परियणं जणवयं च । पच्छा जेठं पुत्तं ठावेज्जणं नियपयम्मि ॥ ९३ ॥ विहिणा सकलत्तोवि हु दिक्खं घेत्तूण पालिज्जणं च ।
सुरलोए उप्पन्नो सिज्झिहिइ महाविदेहम्मि ॥ ९४ ॥

॥ इति पुराधिपनन्दनाख्यानकं समाप्तम् ॥

अथ नरपतिदुहित्राख्यानकमुच्यते—

जउणानईए तीरे रयणवई नाम पुरवरी आसी । ससुरयणावि निहीणा सेसजणा धणयनयरि व ॥ १ ॥ नामेण अमरकेऊ
तीए निवो आसि मयरकेउ व । कमलुभवोडवि णिज्जियसयलजओ रइसणाहो य ॥ २ ॥ एयस्स अग्गमहिसी पाणेहिंतोवि
वछ्छहा भज्जा । धूयाओ तीइ जायाओ सत्त पुत्तो न एक्कोडवि ॥ ३ ॥ अह ताण अइमहंते केवलधूयाहिं वड्डिए खेए । अट्टमियाडवि
हु धूया जाया तत्तो विसन्नाए ॥ ४ ॥ देवीएँ अकहिउं चिय रत्ना खिविज्जण कट्टमइयाए । मंजूसाए एसा पवाहिया जउणसरि-
याए ॥ ५ ॥ अह साउरम्मि नयरं सुलसो नामेण चाणिओ आसि । केवलवहुधूयाहिं संतविओ वट्टए सोडवि ॥ ६ ॥ तेण य सा
मंजूसा पत्ता गेहम्मि आणिज्जण तओ । उग्घाडिया तए सा धूया दिट्ठा य तम्मज्जे ॥ ७ ॥ अह इत्ति विसन्नो माणसम्मि चित्तेइ
हंत ! किं एयं ? । नियहत्थेहिं मएच्चिय वचसियमसमंजसं कज्जं ॥ ८ ॥ जेण न माइ साएडवि हु रंडासत्थो गिहम्मि पुरओडवि ।

अन्नावि कावि एसा अम्हाणं मत्थए पडिया ॥९॥ क्षिज्जइ य दयालुत्तं जउणाएँ पुणो पवाहयंताणं । चिहुउ तो एसाऽवि हु
कोढियस्स दहू (हू) नमो तुम्ह ॥१०॥ जउणत्ति विहियनामा गिहम्मि तो तस्स गरुयदुक्खेण । वड्ढुती सा जाया कमेण वरि-
सट्ठपरिमाणा ॥११॥ अह पट्टवेइ सेट्ठी चारणहेउं धणस्स अडवीए । वच्चइ साऽवि हु अवसा अइदुहिया गमइ दियहाइं ॥१२॥
जाया जोवणसमुहा य अन्नया नयखाहिरुजाणे । चारंती गावीओ निसुणइ सिद्धंतमहुशुणिं ॥१३॥ जेहि य न कओ धम्मो
पमायवहुलेहिं सूढहियएहिं । किं ताण दुहमसुलहं तक्कराण व विहियपावाणं ॥१४॥ न दुहाइं दुहं कस्स ?
(इहइ कोऽवि) सुहाइं सन्वोऽवि वंछइ तद्दावि । सुहयं न कुणइ धम्मं न चलइ दुक्खप्फलं पावं ॥१५॥ ता भदे !
उव्विग्गाजइ दुक्खाणं सुहाणि अहिलससि । ता जिणवरिंदभणिए धम्मे चिय उज्जमं कुणसु ॥१६॥ तो जउणाए भणियं भयवं ! मह
सव्वहावि अधणाए । निचपराहीणाए होज्ज शु का धम्मसामग्गी ? ॥१७॥ तत्तो गुरूहिं भणियं देवाणुपि ! पवजसु जिणिंदं । देवं वि-
लीणरायं पंचमहव्वयधरे गुरुणो ॥१८॥ गेण्हसु दुवालस गिहिवयाइं भत्तीइ तहय सत्तीए । अवि अन्नं देहसज्जं करेसु जिणवंदणाईयं
॥१९॥ अह तीइ वियारेउं अवगंतुं तहय निययसत्तीए । पडिवन्नं गुरुवयणं संवेयगयाए तं सव्वं ॥२०॥ अह छट्ठाओ पारइ सयावि
जहसंभवं समायरइ । जिणवंदणाइ किच्चं वट्ठइ विणएण सव्वेसिं ॥२१॥ इय जह जह कुणइ इमा धम्मं तह तह परियणस्सेव ।
जायइ इट्ठा वणिणो तन्नञ्जाए य पइदियहं ॥२२॥ चाराविज्जइ न धणं पावइ इट्ठं च असणवत्थाई । कारिज्जइ नहु कम्मं
अन्नंपि हु तेहिं तो एसा ॥२३॥ तत्थ य रम्मुज्जाणं महप्पभावस्स धणयजक्खस्स । विज्जइ एत्थ य एसा वचंती गुरुसमी-
वम्मि ॥ २४ ॥ विणियज्जंतीइ खणं वीसमइ इओ य नरवरिंदसुओ । मयरद्धओत्ति नामं अइसयरूवाइगुणकलिओ ॥ २५ ॥

आराहेउं तं जक्रवमेइ वरभज्जपत्थणाहेउं । वीसममाणं च तहिं क्किपि सिणिद्धं नियइ निउणं ॥ २६ ॥ अह अनया-
 ऽचिरेणं तीएँ समज्जियवहुयपुत्तेहिं । भणिओ पे रिज्जेतेण तेण जक्खेण सो कुमरो ॥ २७ ॥ रयणवइ नयरपहुणो नरवइणो अमर-
 केउनामस्स । जउणानामेणेसा धूया नीसेसगुणकलिया ॥ २८ ॥ नवरं पुव्वभवज्जियपावुदएणं सयाइ जणणीए । पक्खिक्खा
 इच्चाइं कहिउं मवंपि जक्खेण ॥ २९ ॥ भणियं इण्हि तु इमा संचियवहुविमलकुसलकम्ममेण । लक्खियइ निहयपावा ता वच्छ !
 तुमं इमं वालं ॥ ३० ॥ परिणसु अणुरूवं नियगुणाण एसा य परिणीया नाला । होहिइ असंसयं तुज्झ रिद्धिसुहकारिणी परमा
 ॥ ३१ ॥ इय सोउं तवयणं सयमेव य जुत्तिसंगयं नाउं । सुलसं मग्गेज्जं परिणीया सा कुमारेण ॥ ३२ ॥ अह पववरत्थभू-
 म्मणसमलंकियविग्गहाएँ जउणाए । ठाणं संपत्ताए अमरीओऽवि लंघए रूवं ॥ ३३ ॥ पाणपियाए सह तीइ पमुइओ निच्च-
 महिणवमुरोव । विसयमुहाइं निसेवइ तओ स मयरद्धयकुमरो ॥ ३४ ॥ साऽवि हु कुणइ त्रिलासे तस्स पसाएण तह समायरइ ।
 सविसेसं जिणधम्मं पच्चक्खफलोवलंभेण ॥ ३५ ॥ सह सुलसवणिक्कुडुवेण तीइ पडिबोहिउं कुमरोऽवि । विहिओ जिणिंद-
 धम्मम्मि निचलो मग्गमोक्खफले ॥ ३६ ॥ कालेण य पियरे उवरयम्मि रज्जे परिट्ठिओ एसो । मयरद्धओ कुमरो पयावनय-
 विक्कमब्भहिओ ॥ ३७ ॥ सा पट्टमहादेवी जउणा ठविया तओ महाराया । मयरद्धओ महीए जाओ सयलाएँ विक्खिक्खाओ
 ॥ ३८ ॥ सुलसवणिओऽवि ठविओ सेट्ठिपए गोरेवेण गरुएण । गिण्हइ य सावयत्तं जउणाचयेणेण सक्कुडुवो ॥ ३९ ॥ अइसइणा
 केणावि हु कहियं जउणा तओ चियाणेइ । नियपियरममरकेउं रयणवइपुरीइ निवसंतं ॥ ४० ॥ अह सो नलिणा केणावि
 राइणा कहवि दिव्वजोएण । अवहरियसयलरज्जो सक्कुडुवो आगओ तत्थ ॥ ४१ ॥ मयरद्धयनरवइणा जउणावयणाउ तो

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६७०॥

महंतेण । सम्भाणिओ तुरंगमकरवरयणाइदाणेण ॥ ४२ ॥ सो अमरकेउणाऽवि हु भजासहिण तत्थ विन्नाओ । जउणाए वइयो तो पहिड्डहियओ तहिं वसइ ॥ ४३ ॥ अह जउणाए ताणिवि अम्मापियराइं परिणजुयाइं । पडिवोहिउण ठवियाइं जिणमए पवरधम्ममि ॥ ४४ ॥ मयरद्धयस्स अइगुरुसाहेजेणं पुणोवि पावेइ । नियरजममरकेऊ पालइ निक्कट्ठं तं च ॥ ४५ ॥ परिणयजिणिदधम्मो य अन्नया चिंतए य निसिचरिमे । पेच्छह धूयाएवि हु जउणाए तहाविहजियाणं ॥ ४६ ॥ अम्हाण समुद्धरणेण कह विहिओ इह भवेऽवि उवयारो ? । परलोइयत्थ भणिमो किं उवयारं न जस्स जए ? ॥ ४७ ॥ दिट्ठो तित्थय-रेहिंवि पडिउवयारो बहुवयारेहिं । वोच्छेयकरो नारयतिरियाइहुहाणडंताणं ॥ ४८ ॥ सुरनरसिवसोक्खकरो दिन्नो जं तीइ अम्ह जिणघम्मो । तत्थ य पडिउवयारो को अन्नो होइ भुवणेऽवि ? ॥ ४९ ॥ तम्हा पुत्तो धूया च नेह सुहदुक्खकारणं किंपि । जायंति सुहदुहाइं निच्छयओ पुन्नपाचाइं ॥ ५० ॥ किं पुत्ताउ न जायइ कुलवोच्छेओ न तं समुद्धरइ । धूया असंसओ चिय सवत्थ तओ अणेगंतो ॥ ५१ ॥ मयरद्धयनरनाहो सुइरं भोत्तुं तओ नरिंदसिरिं । जउणाए नंदणं सुरनामयं ठाविउं रज्जे ॥ ५२ ॥ सह जउणाए घेत्तुं पव्वजं पालिउं निरइयारं । पत्ते केवलनाणे दोन्निवि पत्ताइं मोक्खम्मि ॥ ५३ ॥

इति राजदुहितृयमुनाऽऽख्यानकं समाप्तम् ॥ तत्समाप्तौ च द्वादशी भावना समाप्ता ॥
अत्राह विनेयः—समाप्तास्तानद्वादशाप्येता भाननाः, किं पुनरेताभिर्भविताभिः सिध्यतीत्याह—

इय भावणाहिं सम्मं पाणी जिणवयणबद्धमइलक्खो । जलणोव पवणसहिओ समूलजालंदहइ कम्मं ५०१
सुखोत्तेया, ज्ञानी जिनवचनबद्धमतिलक्षो भावनाभिः कर्म क्षययति, न केवलाभिरित्युक्तं, तत्र किमिति ज्ञानसाहाय्य-

दुर्लभचोघो
नरेन्द्र-
कन्या ॥

॥६७०॥

मपेक्ष्यत इत्याशंक्य ज्ञानमाहात्म्यमुत्कीर्त्तयन्नाह—

नाणे आउत्ताणं नाणीणं नाणजोगजुत्ताणं । को निजरं तुलेजा चरणम्मि परक्कमंताणं ? ॥ ५०२ ॥
नाणेणं चिय नज्जइ करणिज्जं तह य वज्जणिज्जं च । नाणी जाणइ काउं कज्जमकज्जं च वजेउं ॥ ५०३ ॥
जसकित्तिकरं नाणं गुणसयसंपायगं जए नाणं । आणावि जिणाणेसा पढमं नाणं तओ चरणं ॥ ५०४ ॥
ते पुज्जा तियलोए सब्बत्थवि जाण निम्मलं नाणं । पुज्जाणवि पुज्जयरा नाणी य चरित्तजुत्ता य ॥ ५०५ ॥
भइं बहुस्सुयाणं बहुजणसंदेहपुच्छणिज्जाणं । उज्जोइयभुवणाणं झीणम्मि वि केवलमयंके ॥ ५०६ ॥
जेसिं च फुरइ नाणं ममत्तनेहाणुवंधभावेहिं । वाहिज्जंति न कहमवि मणम्मि एवं विभावेंता ॥ ५०७ ॥

सुगमा एव, नवरं त्रेपां सम्यग्ज्ञानं स्फुरति ते ममत्तस्नेहानुबन्धादिभिर्भावैः कथमपि न बाध्यन्ते, किं कुर्वन्त इत्याह—
मनसि—चित्ते ज्ञानवत्त्वेनैव वक्ष्यमाणं विभावयंत इति ॥ किं विभावयंतो ज्ञानिनो ममत्वादिभिर्न बाध्यन्त इत्याह—
जरमरणसमं न भयं न दुहं न रगाइजम्मओ अन्नं । तो जम्ममरणजरमूलकारणं छिंदसु ममत्तं ॥ ५०८ ॥
जावइयं किंपि दुहं सारीं माणसं च संसारे । एत्तो अणंतखुत्तो विहवाइममत्तदोसेण ॥ ५०९ ॥
कुणसि ममत्तं धणसयणविहवपमुहेसुणंतदुक्खेसु । सिढिलेसि आयरं पुण अणंतसोक्खम्मि मोक्खम्मि

एता अप्युत्तानार्था एव, नवरं यावत् किमपि शरीरं मानसं च संसारे दुःखं तावत् सर्वमपि विभवादिममत्वदोषेणानन्त-
शोऽपि जीव ! त्वया प्राप्तमिति परिभाष्य छिद्धि ममत्वमित्येवं विभावयन् ज्ञानी ममत्वेन तावत् क्वापि न बाध्यते, तथा धनं ग-
वादिकं स्वजनाः—पुत्रमातृमातुलकादयो विभवो—द्रविणादिः, प्रमुखग्रहणाच्छरीरादिपरिश्रहः, एतेष्वनन्तदुःखहेतुषु वस्तुषु जीव !
करोपि ममत्वं, अनन्तसौख्ये तु मोक्षे आदरं शिथिलयसि, तन्नूनं महत्यन्तरे अमितोऽसि, नैवं कुर्वित्यादिप्रकारेण चात्मनोज्जु-
शास्ति प्रयच्छन् ज्ञानी ममत्वेन न बाध्यते । स्नेहानुबन्धेन तर्हि किं विभावयन्न बाध्यते; इत्याह—
संसारो दुहहेऊ दुक्खफलो दुसहदुक्खरूवो य । नेहनियलोहिं बच्चा न चयंति तहावि तं जीवा ॥५११॥
जह न तरइ आरुहिउं पंके खुत्तो करी थलं कहवि । तह नेहपंकखुत्तो जीवो नारुहइ धम्मथलं ॥५१२॥
छिज्जं सोसं मलणं दाहं निप्पीलणं च लोयम्मि । जीवा तिला य पेच्छह पावंति सिणेहसंवच्चा ॥५१३॥
दूरुज्झयमज्जाया धम्मविरुद्धं च जणविरुद्धं च । किमकज्जं तं जीवा न कुणंति सिणेहपडिबच्चा ? ॥५१४॥
थेवोऽवि जाव नेहो जीवाणं ताव निव्वुई कत्तो ? । नेहक्खयम्मि पावइ पेच्छ पईवोवि निवाणं ॥५१५॥

सुगमाः ॥ अथ पूर्वोक्तमुपसंहरन्नुत्तरग्रन्थं च सम्बन्धयन्नाह—

इय धीराण ममत्तं नेहो य नियत्तए सुयाईसु । रोगाइआवईसु य इय भावंताण नवि मोहो ॥५१६॥
धिया—निर्मलबुद्ध्या राजंत इति धीरा—ज्ञानिनस्तेषामिति—उक्तप्रकारेण भावयतां ममत्वं स्नेहश्च सुतादिषु निवर्त्तते, तथा

रोगाद्यापत्सु चेति—एवं वक्ष्यमाणन्यायेन भावयतां ज्ञानिनां विमोहो—विमृहता न भवति ॥ किं विभावयन् ज्ञानिनो रोगाद्यापत्सु न मृधंतीत्याह—

नरतिरिएसु गयाइं पलिओवमसागराइंणंताइं । किं पुण सुहावसाणं तुच्छमिणं माणसं दुक्खं ? ॥५१७॥
सकयाइं च दुहाइं सहसु उइन्नाइं निययसमयस्मि । न हु जीवोऽवि अजीवो वेयणाइंहिं ॥५१८॥

रोगपीडाद्यापज्जनिते मानसे दुःखे समुत्पन्ने कोऽपि ज्ञानी एवं विभावयन्नात्मानमनुशास्ति, तद्यथा—हे जीव ! भवतः पूर्वं संसारसागरे परिभ्रमतो नारकतिर्यङ्गरामरेषु दुःखितस्यानन्तानि सागरोपमाणि गतानि, किं पुनर्जिनधर्म्मचरणप्रभावानुमितमुखावसानं तुच्छं-अल्पकालभाव्येतन्मानसं दुःखं नापयास्यति ? अपि त्वपयास्यन्त्येव, मा वैक्लव्यं भजस्वेति भावयन् ज्ञानी तेन दुःखेन न वाध्यते । अपरामपि तद्भावनामाह—‘ सकयाइं चे ’ त्यादि, तद्धेतुसमाचरणेन स्वयमेव पूर्वं कृतानि च दुःखानि निजसमये समुदीर्णानि सहस्व, महानिर्जराफलत्वात् सम्यक्सहनस्य, न वेदनादिभिः, आदिशब्दात् पराक्रोशदानादिभिः, जीवोऽप्यजीवः कृतपूर्वः कदाचनापि, यदा जीवः जीवत्वं वेदनादिभिः कथमपि न परित्यजति तदा किं वैक्लव्येनेति भावः ॥ अथ केवलतीव्रमहारोगापज्जनितदुःखाधिसहनार्थं सनत्कुमारचक्रवर्त्युदाहरणगर्भा तद्भावनामाह—

तिवा रोगायंका सहिया जह चक्किणा चउत्थेणं । तह जीव ! ते तुमं पि हु सहसु सुहं लहसि जमणंतं ५१९

गुगमा । सनत्कुमारचक्रवर्त्युदाहरणं तूच्यते—

जन्मद्वानं जं परमपुरिसहत्थीण विंझरयणं व । कुरुजणवयप्पसिद्धं तमन्थि हत्थिणउरं नयरं ॥१॥ भममाणस्स थिरस्सवि
धवलस्सवि सयलरंजियजणस्स । अभयकरस्स व जलही समुब्भवो जसपभावस्स ॥२॥ नामेण आसस्सेणो तत्थ नरिंदो पिया
य सहदेवी । तस्स सुओ य इमाणं चउदसवरसुमिणपरिकिहो ॥ ३ ॥ जाओ सणकुमारो तस्स य सामंतसूरसंभूओ ।
सहंपसुकीलिओ सहपवड्डिओ बालकालाओ ॥४॥ भित्तं महिंदसीहोत्ति नामा गिण्हइ कलाओ सह तेण । अहसे जोवणसमयम्मि
अन्नया वड्डइ वसंतो ॥५॥ चतुर्भिः कलापकम् तत्थ य सणकुमारो सह रायसुएहिं नायरेहिं च । वच्चइ सविट्ठीए नयरुज्जाणेसु
कीलंतो ॥ ६ ॥ कीलावसरसमचीए जलहिकल्लोलनामतुरयम्मि । आरूढो कुमरगणेहिं सह इमं वाहमाणो य ॥ ७ ॥ अव-
हरिओ एएणं पत्तो य अदंसणं खणद्धेण । नरनाह आससेणो नाऊणं वइयरं एयं ॥ ८ ॥ सह बलभरेण लग्गो पट्टीए तस्स
तो पयडेण । पवणेण पयाइं तुरंगमस्स भग्गाइं सयलाइं ॥९॥ तत्तो महिंदसीहो नरनाहं मग्गिऊण आएसं । एक्कल्लोडवि य
लग्गो पट्टीए सणकुमारस्स ॥ १० ॥ राया य पडिनिचत्तो एत्तो य सणकुमारकुमरस्स । आसो सयलंपि दिणं वूढो अडवीए
वीयदिणे ॥ ११ ॥ मज्झण्हा खिन्नो अइसएण निल्लालिऊण जीहगं । छुहिओ पिवासिओ सव्वावि थक्को विधुरियंगो ॥ १२ ॥
तो जा सणकुमारो कवियं पल्लानगाइयं तहय । ओसारइ ता नाओ अक्ककारि व पाणेहिं ॥१३॥ परिमुक्को सो तुरओ सणं-
कुमारोवि तो तहिं उदयं । कत्थविय अपावंतो दीहद्वारेण परिखिन्नो ॥ १४ ॥ दवदड्डयाए रत्नस्स देहसुकुमारयाए तह चैव ।
मज्झण्हभावओडवि य सत्तच्छयरुक्खमूलम्मि ॥ १५ ॥ आउलियतणूनयणाइं भंजिउं निवडिओ महीवीढे । अह तस्सडहिणव-
पुन्नोदएण तत्थेव रुक्खम्मि ॥ १६ ॥ निवसंतेंणं जक्खेण हिमसिलासीयलं समाणेउं । नीरं सित्तो सवंगमेव तो लद्धचेयन्नो

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपन
भन-
भावना ॥
॥६७५॥

॥ १७ ॥ तं पियइ जलं दहुं पुरद्वियं पुच्छए य तं जक्खं । कोऽसि महायस ! तं आणियं च कत्तो इमं नीरं ? ॥१८॥ एत्थेव य सत्तच्छयतरुम्मि निवसामि ताव जक्खोऽहं । नीरं च इमं माणससराउ तुह आणितं दिन्नं ॥ १९ ॥ इय जक्खेणं भणिए भणइ कुमारी न एस मह नूनं । संतावो विणियत्तइ माणससरमज्जणं मोत्तुं ॥ २० ॥ अह जक्खेणं करसंपुंडमि काळण सो तहिं नीओ । सेच्छाए मज्जणं कुणइ तत्थ तं पियइ नीरं च ॥ २१ ॥ तत्तो य पुव्वभववेरिएण वेयड्ढवासिणा दिट्ठो । अस्सि-यक्खवनामएणं जक्खेण तओ य सो कुविओ ॥ २२ ॥ बहुत्तिक्खसक्करानिवहपरिगयं भग्गसयलतरुंसंडं । पवणं विउव्विज्जणं नत्तमंधारेइ धूलीए ॥ २३ ॥ तो अग्गिपिंगनयणे मुहनिगच्छंतजलणजालोहे । परिमुक्खअट्ठहासे विउव्वए भीसणपिसाए ॥ २४ ॥ तेहिंवि जाव न भीओ ता नयणविणिगगमंतजालेहिं । नाएहिं दढं वट्ठो सो सव्वंगेसु जक्खेण ॥ २५ ॥ लीलाए जुन्नरज्जुव्व तोडिया तेण नायपासावि । रक्खसरूवेण तओ जक्खो कुमरस्स अब्भिट्ठो ॥ २६ ॥ करचरणपहारेहिं तो पहरंतो इमो कुमारेणं । संडाखंडिं विहिओ निट्ठुसमुट्ठिप्पहारेहिं ॥ २७ ॥ अह लोहजडियददमुग्गरेण कुमरं स रक्खसो कुविओ । संताडिज्जण वच्छ-त्यलम्मि तो वट्ठिउं लग्गो ॥ २८ ॥ उम्मूलिज्जण चंदणमहातरं ऊरुएसु कुमरेण । अच्छोडिओ महीए तो छिन्नतरुव्व सो पडिओ ॥ २९ ॥ अह दूरमुक्खिवेउं खित्तो कुमरस्स उवरि तेण गिरी । तेणं तउ पीडियंगो मुच्छाए अचेयणो जाओ ॥ ३० ॥ तो लद्धचेयणेणं समं कुमारेण वाहुजुज्जेण । लग्गो जक्खो तेणं वज्जकट्ठिणाहिं मुट्ठीहिं ॥ ३१ ॥ सयसिक्करोव्व विहिओ न मओ निरुव्वक्कमाउ अमरोत्ति । वाएहिं पुणक्कंतो सव्वंगं पीडिओ नाढं ॥ ३२ ॥ अह विरसमारेसं नट्ठो जक्खो तओ कुमारस्स । कोऊ-हलागएहिं सुरेहिं विज्जाहरेहिं च ॥ ३३ ॥ मुक्का बुट्ठो कुसुमाण सुट्ठु जक्खो जिओत्ति उग्गुट्ठं । तो सरवराओ चलिओ कुमरो-

रोगातंक-
सहने
सनत्कु-
मारः ॥

॥६७५॥

मल श्री०
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६७६॥

वि हु पच्छिमदिसम्मि ॥ ३४ ॥ जा थेवभूमिभागं वच्चइ ता तंमि चेव रन्नामि । मणिमयखंभपइड्डियभवणं एकस्स सेलस्स ॥ ३५ ॥ सिहरड्डियं नियच्छइ चित्तइ अन्नं उवड्डियं किपि । एयमिह इंदयालं इमंमि ता अहव पेच्छामो ॥ ३६ ॥ जा आसन्ने वच्चइ ता करुणसरेण रोयभाणीए । इत्थीएँ सुणइ सइं अणुसारेणं च तस्सेव ॥ ३७ ॥ पासायच्छभूमिं कमेण पत्तो तमेव रुय-सइं । निचलविइन्नकन्नो फुडक्खरं निसुणइँ एवं ॥ ३८ ॥ कुरुकुलनहयलससहरगुणनिलय सणकुमार ! वरकुमार । अह अन्न-म्मि वि जम्मे तं चिय सरणं हवेज्जाहि ॥ ३९ ॥ इय मणिज्जण सदुक्खं पुणो तीएँ रोयभाणीए । सत्तमभूमिइ गओ निय-नामासंकिओ कुमारो ॥ ४० ॥ तो विगयमओ गंतुं धीरो सो भणइ तत्थ तं बालं । किं भदे ! एत्थ तुमं ? रुयसि सदुक्खं च किं एवं ? ॥ ४१ ॥ किंवा सणकुमारो तुह होइ गयासि तस्स जं सरणं ? । दीहं नीससिज्जणं अह सा पडिभणइ तं कुमारं ॥ ४२ ॥ भत्ता सणकुमारो मह होइ मणोरहेकमेत्तेण । सागेयपुराहिवसुरहिरायचंदजसदेवीए ॥ ४३ ॥ तेण य दिनाज्जं तेहिं तस्स सुहयस्स न उण संजाओ । सह तेण विवाहो तेण पेक्खिओ सो न पच्चक्खं ॥ ४४ ॥ एयम्मि अंतरे अवहरिज्जणेक्केण खेयरेणाहं । वेडवियपासाए इममि रत्नम्मि परिमुक्का ॥ ४५ ॥ खयराहमो य कत्थइ सो इण्हि अप्पणा गओ एवं । जा कहइ तस्स एसा ता पुत्तो असणिवेगस्स ॥ ४६ ॥ नामेण वज्जवेगो सो खयरो आगओ तयं कुमारं । उक्खिक्खइ गयणमग्गे अह सा हाहारवं काउं ॥ ४७ ॥ पडिया धरणीएँ तओ मुट्ठिपहारेहिं वज्जकढिणेहिं । हंतूणं तं खयरं एइ कुमारो पुणो तत्थ ॥ ४८ ॥ आसासिज्जण निययं च वइयरं साहिज्जण तं बालं । परिणइ सुनंदनामं इत्थीरयणं व सा होही ॥ ४९ ॥ अह वज्जवेगखयरस्स भगिणी संझावलित्ति नामेण । तत्थागया नियच्छइ निहयं नियबंधवं तत्तो ॥ ५० ॥ पढमं गाढं कोवं समुवगया

रोगातंक-
सहने
सनत्कु-
मारः ॥

॥६७६॥

गुमरए तओ पच्छा । नेमिच्चियवयणं भाइवहयभज्जत्ति तं होसि ॥५१॥ तत्तो विवाहेहं उवड्डिया सा उ तस्स कुमरस्स ।
 मोडवि नु परिणेइ तयं समणुन्नाओ सुनंदाए ॥ ५२ ॥ एत्तोवि हरियचंदो खयरो तत्थेव चंदसेणो य । आगच्छंति सयासे
 कुमरम्मा भणंति जह अम्हे ॥५३॥ सिरिचंदवेगसिरिभाणुवेगपुत्ता रहं च सन्नाहं । वेत्तुं मुह सयासे पेसिया निययजणएहिं ॥५४॥
 तं नागपुत्तमरणो तुम्होवरि एइ वलभरसमग्गो । खयरवइ असणिवेगो गिण्हइ एयं तओ सरणं ॥५५॥ सन्नाहं कुमरोडवि हु
 गिण्हइ संसावलीइ तह दिन्नं । पवत्तिं न पडिच्छइ एत्तो य कमागया तत्थ ॥ ५६ ॥ नियवल्लुत्ता सिरिचंदवेग तह भाणु-
 वेग खयरिंदा । नत्थागयाऽऽगएणं जुज्झन्ति सह असणिवेगेण ॥ ५७ ॥ अह ताण वले भग्गे लग्गं सह असणिवेगख-
 यरेण । कुमरस्स महालुज्झं परिमुच्चंतेण उरगत्यं ॥५८॥ गरुडत्थेण निवारइ कुमरो तह अग्गिसत्थमवि हणइ । सत्थेण वारु-
 पोणं नायवं सेलमत्थेण ॥ ५९ ॥ तो घणुजुज्झे जित्तो खयरो कुमरेण खगजुज्झेडवि । छिन्नकरो परिविहिओ इच्छंतो चाहु-
 जुज्झं तु ॥६०॥ नक्खेण मुद्रवियलो चिह्तिओ कुमरेण असणिवेगोनि । अह तस्स रायलच्छी सवा कुमरम्मि संकंता ॥ ६१ ॥
 तत्तो मुनंदसंज्ञालीहिं अहिणंदिओ महारिद्धिं । संपत्तो सह खेरवलेहिं सो वयइ वेयड्डुं ॥ ६२ ॥ तत्थ य सव्विड्डीए मिलित्तं
 विजाहरंतिं गवेहिं । अहिसित्तो सो कुमरो विजाहरचक्कवड्डिपए ॥ ६३ ॥ अक्खलियपयावो सो दसदिसिपसरंतनिम्मलज
 मोहो । अणुरत्तनमिरनीसिसखयरमणिमउडमसिणपओ ॥ ६४ ॥ विजाहराहिवत्तं परिवालइ अइमहतसोक्खेण । अह अन्नया
 विनत्तो विजाहरचंदवेगेण ॥ ६५ ॥ मह लहुवंचुणो भाणुवेगखयरस्स सत्त धूयाओ । मज्झवि धूयाण सयं कहियं नेमिच्चि-
 एण पुरा ॥ ६६ ॥ तुह भजत्तेण तओ कराविया भाणुवेगपासाओ । पियसंगमाभिहाणा पुरी मए तीइ अडवीए ॥६७॥

वीचाहियाओं धूयाओं अट्ट मह बंधुणो तहिं तुमए । नेता य तहिं कारणवसेण तुब्भे जमेयस्स ॥ ६८ ॥ साहियकडास्सऽग्हे
सेवावित्तिं सयं करिस्सामो । तम्हा तयं खमेज्जह् अविणयमिहिं तु धूयाओ ॥ ६९ ॥ परिणेह मज्झ काउं गरुयपसायं
रायंवि धूयाणं । तो तं सणंकुमारो परिणेह महाविभूईणं ॥ ७० ॥ एवं दसोत्तरेणं भज्जाण सएण गमगमसमाइं । सेवतेण
सुहाइं विसयसमुत्थाइं तेण तहिं ॥ ७१ ॥ आइहुं कइयावि हु सत्तेसिं खेयराण जह अज्ज । कीलाहेउं माणससरम्मि गंत-
व्वमग्हेहिं ॥ ७२ ॥ अह सयलखेयरेहिं अनरोहेण य समं समग्गेण । माणससरम्मि वच्चइ सो असियक्खो जहिं जित्तो
॥ ७३ ॥ तीरे य तस्स कयलीहरम्मि रम्मम्मि गुरुविभूईणं । नित्थरियं अत्थाणं खेयस्खयरीजणाइन्नं ॥ ७४ ॥
आरद्धे पेच्छणाए वरिसं एक्कं इओ समग्गेसु । देसेसु गवेसंतो महिंदसीहो तहिं पत्तो ॥ ७५ ॥ अग्घाइ कमलगंधं निसुणइ
सारसरवं च तो एसो । वच्चइ तस्सणुरारेण जाव थेवंतरं पत्तो ॥ ७६ ॥ वीणावेणुरवसुहं भयं निसुणेइ पेच्छए कमसो ।
खेयस्खेयणुगयं सणंकुमारं तरुणिइणं ॥ ७७ ॥ तो नवजलयसमूहं दहूण सिहित्थ वट्टियपमोओ । जा संसइओ पेच्छइ ता
पहियं बंदिणा तत्थ ॥ ७८ ॥ जय आससेणकुलनहमियंक ! कुरुभवणलगणक्खवंभ ! जयतिहूयणनाह सणंकुमार ! जय
लद्धमाहप्प ! ॥ ७९ ॥ इय तप्पढियं नाउं संजायविणिच्छओ पुरो जाव । वच्चइ हरिसियहियओ तो ज्ञत्ति सणंकुमारेण ॥ ८० ॥
अब्भुद्धिओ समीवे समागओ हरिसपुल्लइयंणेण । आणंदंसुजलाविलनयेणालिगिओ गाढं ॥ ८१ ॥ तत्तो कयप्पणामो
महिंदसीहो सणंकुमारो य । नयणेहिंतो फुसिउं आणंदजलं समुवविद्धो ॥ ८२ ॥ पुट्टो महिंदसीहो सणंकुमारेण भीसणारत्ने ।
कह एत्थ तुमं पत्तो ? कह व अहं एत्थ विन्नाओ ? ॥ ८३ ॥ तायस्स अम्मयाए सपरियणाएवि कुरालमिच्चाइं । पुट्टे महिंद-

सीहो सव्वं कहिउं जहावत्तं ॥ ८४ ॥ पुच्छइ सणकुमारं आसज्वहाराउ वइयरं सव्वं । सयमज्जे परिणीयं तक्कहणत्थं समाइ-
सिउं ॥ ८५ ॥ विमलमइपणइणिं तो सो सुत्तो रइहरंमि गंतूणं । पवत्तीविजाओ नाऊणं तीइ सव्वंपि ॥ ८६ ॥ कहियं ता
जाव तहिं मिलिया ते तत्थ दोउवि अह सव्वं । सोउं महिंदसीहो परितुडो पुच्छए देविं ॥ ८७ ॥ कह असियक्खो वेरी सण-
कुमारस्स ? देवि ! मह कहसु । अह सा पवत्तीओ नाउं एयंपि परिकहइ ॥ ८८ ॥ कंचणउरंति नामेण पुरवरं अत्थि भरह-
वामम्मि । चिक्कमजसोत्ति राया इत्थिलेलत्तणेणिमिणा ॥ ८९ ॥ पंचसयाइं अंतेउरीण रूवाहियाण त्रिहियाइं । तत्थवि य
नागदत्तो नामेणं सत्थवाहोत्ति ॥ ९० ॥ विण्हुसिरी नामेणं तस्स पिया अमरसुंदरीणंपि । अब्भहिया रूवाइहिं लोयणमण-
मोहणगुणेहिं ॥ ९१ ॥ चिक्कमजसेण रत्ता दिट्ठा एसा तहिंपि तो खित्ता । मयणाउरेण अंतेउरम्मि अह तीइ सह भोए
॥ ९२ ॥ परिहरियरज्जओ अवमन्नियसेसभज्जवग्गो य । परिमुंजइ निसिदिवसं सो अगणियलोयअववाओ ॥ ९३ ॥
नियभजाए विउत्ते गयचित्तो होइ नागदत्तोउवि । कत्थ गयासि पिययमे ! ससंकमुहि पीणथणवट्ठे ॥ ९४ ॥ इचाइ पलवमाणो
भमइ पुरे अन्नया य सेमाहिं । कम्मणजोएण हया विण्हुसिरी निवइभजाहिं ॥ ९५ ॥ तम्मरणम्मि य राया उम्मत्तो होइ
नागदत्तो । सोयइ कंदइ विलवइ न देइ दहिउं तयं मूढो ॥ ९६ ॥ अह वंचिऊण मंतीहिं नरवरं कहवि सा मसाणम्मि ।
नेऊण उज्झिया तो अपासिउं तं सयं राया ॥ ९७ ॥ परिहरियभत्तपाणो गाढयरं विलवमाणओ जाओ । उम्मत्तमणो दडुं च तं
तहा मंतिवग्गेण ॥ ९८ ॥ तम्मि अदिट्ठम्मि निवो मरइत्ति इमो विणिच्छिउं चित्ते । नेऊण दंसियं तं गलंतवहुपूयरुहिरोहं ॥ ९९ ॥
चायसकट्टियनयणं मवत्थवि सलवलंतकिमिजालं । तिक्खविहंगमचंचुप्पहारनिवडियखयसमूहं ॥ १०० ॥ दडूण तयं राया

कलेवरं दुष्मिभगंधवीभूतं । क्षत्ति विसन्नो हियए अप्पाणं निंदए बाढं ॥ १०१ ॥ रे जीव ! जस्स कज्जे लज्जे मोतुं तए न
गणियाइं । जाईकुलसीलाइं फुसिओ चंदुजलजसोहो ॥ १०२ ॥ तस्स मयच्छीदेहस्स परिणई एस एरिसी जाया । सयलज्जण-
सोयणिज्जा जा तीरइ नेय दहुं पि ॥ १०३ ॥ इय सो वेरगगओ परिहरिज्जणं तणं व रायसिं । सुव्वयस्वरिसयासे दिक्खं पडि-
वज्जए विहिणा ॥ १०४ ॥ छट्ठट्ठदसमदुवालसाइ उगं तवं तहिं काउं । अणसणविहिणा पच्छा सणकुमारं सुरो जाओ ॥ १०५ ॥
तत्तो य चवेज्जणं खवणउरे पुरवरम्मि संजाओ । जिणवयणभावियप्पा जिणधम्मो नाम सेट्ठिसुओ ॥ १०६ ॥ सेट्ठीवि ना-
गदत्तो अट्ठज्झाणं गओ पियाविरहे । मरिउं तिरिएसु य हिंजिज्जण सीहउरनयरम्मि ॥ १०७ ॥ नामेण अग्गिगस्सम्मो
वंभणपुत्तत्तणेण उप्पन्नो । घेत्तूण तिदंढिवयं कयाइ देसेसु हिंउं तो ॥ १०८ ॥ सो रयणपुरे घत्तो दोण्हं मासाण पारइ सयावि ।
अक्खित्तो तेण जणो तत्थ य हरिवाहणो राया ॥ १०९ ॥ भत्तो भगवाण मुणेइ आगयं तं तिदंढियं तत्थ । पारणए य
निमंतइ समागओ सो य तग्गेहे ॥ ११० ॥ जिणधम्मोडवि हु पासे निवस्स कहमि व य दिव्वजोएण । पत्तो दिट्ठो भगवेण
पुव्वभववेरवसओ य ॥ १११ ॥ रोसारुणनयणेणं भणिओ राया इमस्स पट्ठीए । थालंमि उसिणखीरं जइ भुंजावेसि तो अह-
यं ॥ ११२ ॥ तुज्झ गिहे पारणयं करेमि न अन्नहा तओ राया । पभणइ भुंजावेसो कस्सइ अन्नस्स पट्ठीए ॥ ११३ ॥ तं
नेच्छइ सो कहमवि आदिट्ठो पुव्वजम्मवेरेणं । अणुरत्तेण निवइणा तो तव्वयणं पि पडिन्नं ॥ ११४ ॥ तत्तो ठविउं पट्ठीइ तस्म
जलणुसिणपायसं थाले । भुंजइ भगवो तुट्ठो सेट्ठीवि हु भावणं परमं ॥ ११५ ॥ भावंतो तव्वियणं सम्मं अहियासए सुहेक्कमणो ।
थालं सरुहरिमंसं तो तप्पट्ठीए उक्खित्तं ॥ ११६ ॥ अह सो गेहम्मि गओ सम्माणेज्जण खामिउं तह य । सयलं पि परिणं

पृङ्गुण जिणचेइयाण तहा ॥ ११७ ॥ वेत्तुणं गुरुमूले दिक्खं वच्चइ गिरिस्स सिहरम्मि । पडिवज्जिऊणमणसणमुस्सग्गे पुव्वदि-
 गिहूत्तो ॥ ११८ ॥ चिद्धइ अद्रमासं इय सेसासुवि दिसासु पत्तेयं । उस्सग्गमद्धमासं करेइ सवे य दो मासे ॥ ११९ ॥
 तस्माणमणेण ठियस्म पिड्डिदेसम्मि गिद्धकायाई । भक्खंति सियालाई निद्वयं मंमरुहिराई ॥ १२० ॥ अहियासइ य महप्पा तं
 वियणं नो मणम्मि भावंतो । सकयं वेएमि इमं कम्मंति परस्स को दोसो ? ॥ १२१ ॥ अहियासिऊण एवं वियणं आराहि-
 ऊण पव्वजं । मोहम्मं उपपन्नो इंदत्तेणं समाहिगओ ॥ १२२ ॥ तेणाभियोगएणं कम्मण तिदं डिओडवि सो मरिउं । तस्सेव य
 उप्पन्नो एरावणनाह्णत्तेण ॥ १२३ ॥ आउक्खयम्मि चविउं इंदो हत्थिणउरम्मि नयरम्मि । जाओ सणंकुमारो तिदं डिजीवो
 पुणो मुइरं ॥ १२४ ॥ भमिउं नरतिरिएसुं असियक्खो नाम जायए जक्खो । इय पुव्वजम्मवेरी सो सुंदर ! अज्जउत्तस्स ॥ १२५ ॥
 एणं विमलमईए सणंकुमारस्स सयलचरियम्मि । कहिए महिंदसीहस्स रइहराओ सुहपसुत्तो ॥ १२६ ॥ उट्ठइ सणंकुमारो
 नान्द नत्त परियणेण वेयेदु । सेयरलोयाणुगओ सुरोवमे भुंजए भोए ॥ १२७ ॥ तत्तो महिंदसीहो अन्नदिणे अवसरम्मि
 विन्नत्तइ । जत्त कुमर ! तुम्ह विग्गे कालं दुक्खेण जणयाई ॥ १२८ ॥ गमयंति ता पसायं काउं अम्हाण सिग्घमेवेण्हि ।
 गम्मउ तहंति निच्चत्तिवयणममणंतरं चेव ॥ १२९ ॥ सेयरत्तलेण सयलेण परिगओ संगओ य भज्जाहिं । चलिओ पियराभिमुहो
 मत चेव महिंदसीहणं ॥ १३० ॥ पत्तो खणंतरेणं तत्थ समाणंदियाई जणयाई । सयलाओ य पयाओ अह नर-
 नउआगरणेण ॥ १३१ ॥ सामंताइजुएणं रजे ठविओ सणंकुमारोत्ति । विहिओ महिंदसीहो सेणाणी अण्णया य
 पुणो ॥ १३२ ॥ तित्थयरघम्मत्तित्थे थेराण तहाविहाण पासंमि । दिक्खं पव्वज्जिऊणं संसाहइ अत्तणो अट्ठं ॥ १३३ ॥

मल० श्री
हेमचंद्रीया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६८२॥

पालंतस्स य रजं सणकुमारस्स विक्रमनएहिं । उप्पन्नाइं चउदस चक्कप्पमुहाइं रयणाइं ॥ १३४ ॥ चक्रुवदंसियमग्गो भागह-
तित्थाइसाहणकमेण । साहेऊणं भरहं वाससहस्साउ संपत्तो ॥ १३५ ॥ हत्थिणउरम्मि पुणरवि इत्तो सोहम्मसुरवई कहवि ।
जाणेइ ओहिणा जह मह ठाणे पुव्वमिह एसो ॥ १३६ ॥ आसि सुरिंदो तम्हा चइसणयमचेक्खिवाऊण मह वंधू । एसोत्ति
निच्छिऊणं वेसमणसुरं समाइसइ ॥ १३७ ॥ रजाहिसेयमहिमं सणकुमारस्स कुणसु तं गंतुं । छत्तं मउडं हारं कुडलजुयलं
सचमरजुयं ॥ १३८ ॥ पाउयजुयलं वरखोमजुयलं सीहासणं सपयवीढं । वणमालं अन्नंपि हु अप्पेज्जसु पाहुडमिमंति ॥ १३९ ॥
वत्तवं च तए जह वत्तं तुह पुच्छए सुहम्मवई । अब्भुवंगंतुं एयं वेसमणो वच्चए तत्थ ॥ १४० ॥ रंभातिलोत्तमाओ गंध-
व्ववहू य तुंवरुयनामा । गंधवियआउज्जियसहिओ सकस्स वयणेण ॥ १४१ ॥ वच्चइ तहिं कहेइ य वेसमणो सिरिसणंकुमारस्स ।
रजाहिसेयकज्जे तुम्हाणं पेसिओ अहयं ॥ १४२ ॥ सक्केण ततो कुवइ मणिपीढं जोयणप्पमाणं सो । अह सेयमंडवं तदुवरिं
च वेउव्वियं कुणइ ॥ १४३ ॥ मणिपेढियं च रयणेहिं निम्मियं कुणइ उवरि पीढस्स । सीहासणं तदुवरिं ठवेइ मणिरयण-
निम्मवियं ॥ १४४ ॥ तदुवरि निवेसिऊणं सणकुमारं सुरेहिं संजुत्तो । वेसमणो खीरोयहिजलेण मणिरयणकलसेहिं ॥ १४५ ॥
अहिसिंचइ जयजयरवदुंदुहिसेएण जणियजणहरिसो । सुरचइपेसियआहरणपचरवत्थेहिं डलंकरइ ॥ १४६ ॥ गंधवाणीएण य
सहरिसनच्चंतरंभमार्इहिं । विहिए पेच्छणए अइमहंतविच्छज्जुपुव्वम्मि ॥ १४७ ॥ नयरपवेसे य कए वेसमणो सह सुरेहिं सट्ठाणे ।
वच्चइ सणकुमारोऽवि पालए चक्कनट्टिपयं ॥ १४८ ॥ अह अनया सुरिंदो सोयामणिनाडयं निरिक्खंतो । चिहुइ जा सोहम्मे
ता ईसाणाउ कप्पाओ ॥ १४९ ॥ संगमओ नामेणं तस्स सयासम्मि भासुरो एइ । सकसभाए य सुरा तह कहवि हु तस्स

रोगांतक-
सहने
सनत्कु-
मारः ॥

॥६८२॥

तेषां ॥ १५० ॥ मधेऽत्रि हु अभिभूया जहा संसंगव स्रविन्दुदए । पवन्हुतेयसिरिणो जाया विगयप्पहा झत्ति ॥ १५१ ॥
अह तम्मि सुरम्मि गए सको पुडो सुरेहिं सवेहिं । एरिसतेयस्स इमस्स सामि ! संगमयदेवस्स ॥ १५२ ॥ हेऊ को ? तो सको
पभणइ एण पुव्वजम्मम्मि । परिविहियं उगगतं आयंत्रिलवट्टमाणंति ॥ १५३ ॥ किं अन्नस्सवि कस्सइ तेयसिरी एरिसा
इहं अत्थि ? । इइ पुडुणं कहियं मक्केण सणंकुमारस्म ॥ १५४ ॥ देवाणवि अब्भहियं रूवं तओ य तो सुरा दोन्नि । विजओ
य वेजयंती तममदहिउं इहं पचा ॥ १५५ ॥ वंभणरूवेण तओ सुयंधतेछेहिं विहियअब्भंगो । दिट्ठो सणंकुमारो तो रूवं तस्स
दट्ठणं ॥ १५६ ॥ विम्भियहियया चित्तेति सक्कभणियाओ रूवमेयस्स । अब्भहियं चिय तत्तो सविम्भयं ते परोप्परओ ॥ १५७ ॥
वयणं निरिक्खमाणा सणंकुमारेण पुच्छिया भदा ! । किमिहागमणपओयणमह भणियं तेण तुम्हाणं ॥ १५८ ॥ भुवणब्भहियं
मोउं रूवं दट्ठं इहागया अम्हे । नियरूवगविओ तो भणइ नरिंदो जइ इमंति ॥ १५९ ॥ तो उवविट्ठा चिट्ठह खणमेगं
जाव मज्जणं काउं । अत्थाणसहाएँ अहं कयसिगारो उवविसामि ॥ १६० ॥ इण्हि तु मज्झ अब्भंगियस्स तुव्वमेहिं रूवले-
मोऽत्रि । अज्जवि न हु दिट्ठो तो नहिं गया ते सुरा दोन्नि ॥ १६१ ॥ चक्कीवि य कयमज्जणविलेवणो पवरविहियसिगारो ।
अत्थाणे उवनिभिउं सदावइ दोन्नि ते विप्पे ॥ १६२ ॥ अह ते चक्किमरीरं दट्ठुणं विम्भिया परोप्परओ । अवलोयंति वयंति य
नामायमणा मणुस्साणं ॥ १६३ ॥ लायन्नरूवतणुजोव्वणाणि खणदिट्ठनट्ठरूवाणि । तं सोऊणं सिरिचक्कवट्ठिणा भणियमह
एणं ॥ १६४ ॥ किं निंदह भो ! मणुयाण रूवमाई ? भणंति तो ते उ । देवाण जम्मपभिइ जा पजंतम्मि छम्मासा ॥ १६५ ॥
ता रूवतेयजोव्वणपमुहाणि अवट्ठियाणि चिट्ठंति । वट्ठंति ताइ पायं नराण मज्झिमवयं जाव ॥ १६६ ॥ तुम्ह पुण रूवजोव्वण-

सिरीइ अच्छरयं इमं किपि । जं दिट्ठा अम्हेहिंवि जा नट्टा सा खगेणिण्हिं ॥१६७॥ जम्हा मज्झणसमयाओ आरओ खणसमुद-
एणेयं । अवहरियरूवसोहं सरीरयं तुम्ह पडिवनं ॥१६८॥ कह जाणह पुण तुब्भे एयंति ? तओ कहंति ते विप्पा । सक्कपसंसं
सोउं देवा अम्हे इहं पत्ता ॥ १६९ ॥ इच्चाइ साहिए चक्कवट्टिणा जाव लोइयं निययं । वच्छयलं हारजुयं सअंगयं बाहुजुयलं
च ॥ १७० ॥ ता दिट्ठं विच्छायं अह निवेयं गओ इमो इत्ति । चितइ अहो असारो किहणु इमो पेच्छ संसारो ? ॥ १७१ ॥
नियसु सरीरस्सवि भंगुरत्तणं जं किरिेत्तिएणावि । कालेण इमं विधुरं विहियं जुगवंपि रोगेहिं ॥ १७२ ॥ जस्स कए पाचाइ
देहस्स इमाइं सेवए लोओ । परिणामो तस्स इमो जायइ पेच्छसु खणद्वेण ॥१७३॥ तो नूणमठाणेचिय पडिवंधो एस एत्थ
जीवाणं । मुखवत्तणं इमोऽवि हु अहिमाणो जोवणाईसु ॥ १७४ ॥ तम्हा असगहो चिय परिगहो नूण सयलजीवाणं ।
उम्माओ भोगासेवणंपि इय तणुअणिच्चत्ते ॥ १७५ ॥ इच्चाइ चित्तिज्जणं वेरग्गओ सुयस्स रजभरं । आरोविउं पवत्तो भणिओ
सामंतमंतीहिं ॥१७६॥ विलससु ता रजसिं देव ! इमं पच्छिमंमि उ वयंमि ! वेत्तव्वं वयमवि दुक्करं तु इण्हिं तयं तुम्हं ॥१७७॥
रोगावि देहधम्मो लोए साहारणो चिय समग्गो । ओमहमाई य तहिं जुज्झांते ॥ १७८ ॥ इच्चाइ जंपमाणा
भणिया सिरिचक्कवट्टिणा एए । एवं ठिए किमज्जवि विलसेयद्वा नरिंदसिरी ॥१७९॥ पच्छिमवए य भणियं जं वयगहणं
तहिंपि को नियमो ? । विलसंति जत्थ एवं रोगजरामच्चुणो बलिणो ॥१८०॥ पुवं नरगाइभवे पत्ताणं णंतदुक्खलक्खवाणं ।
का वयदुक्करयावि हु सयावि दुहियाण जंतूण ? ॥ १८१ ॥ रोगाण य पडियारो सच्चं चिय ओसहाइणो किंतु । तं ओसहं
विमूढा कुणंति णेगंतियं तह य ॥ १८२ ॥ जमणचंतियमेयं कुणंति न य तं मुणंति पुण रूवं । रोगाईणं च जओ भणियं

नेहि न तं कुणिमो ॥ १८३ ॥ तं किंपि कुणह सवायरेण विजोसहं सरीरस्स । जेण जरमरणवाही पुणोऽवि देहे न संभवइ ॥ १८४ ॥ संसोमहेहि हरिया रोगा फिड्ढंति नेव अहवावि । जायंति अवगयानि हु पुणोऽवि समए सकम्माणं ॥ १८५ ॥ अन्नं न पुरा पावाइं देहकजे कयाइं विविहाइं । तहवि हु इमस्स जाओ परिणामो एरिसो चेव ॥ १८६ ॥ सावजेहिं सयाविह ओमनेहिं पुणोऽवि कइ इण्हि । अन्नाइं करेमि अहं तस्सवि कज्जम्मि पावाइं १ ॥ १८७ ॥ तो मज्झ हिएसी तं तेण न विग्घो खणंपि णायो । धीरपुरिमाणुचिन्नं मह मगं अनुसरंतस्स ॥ १८८ ॥ इय काऊण निरुत्तरममचसामंतपमुहपरिचारं । पुत्तं निवेसिज्जं गजे राहायरियपासे ॥ १८९ ॥ पडलगतणंपिव उज्झिऊण सबंपि चक्कव्हिसिं । पडिवजइ पव्वजं थिरपगई मो गिरिंदो ॥ १९० ॥ अनुसरिउं वीरतवं चरियं निययाण पुव्वपुरिसाणं । सिरिभरहचक्कव्हिप्पमुहाणं जयपसिद्धमिणं ॥ १९१ ॥ पेच्छइ य जणो सबो विलीयलक्खाइं सपरदेहम्मि । बहवे सयणेसु तहा न य कुणइ जहा तए विहियं ॥ १९२ ॥ इचाइपयारेणं उअव्वेउं मणं कुमारमुणिं । ते देवा तुहमणा तत्तो वचंति सुरलोकं ॥ १९३ ॥ अहं मंती सामंता रायाणो करितुरंगरहसुहडा । अनेउर ममगं निहिणो अभियोगियसुरा य ॥ १९४ ॥ अन्नोऽवि य परिवारो सणंकुमारस्स जाव छम्मासं । पट्टीइ परिब्भमिओ पिल्लवंतो दीणवयणेहिं ॥ १९५ ॥ सीहावल्लोयोणवि परं न कइयावि तेण सच्चवियो । तो तस्स निरीहत्तं विणिच्छिउं एस पिणियचो ॥ १९६ ॥ रायरिसिणावि पढमं छडे भत्ते कयंमि पारणए । चीणांकुरो लद्धो छगलियतक्केण सह भुत्तो ॥ १९७ ॥ पुणरवि छट्ठं विट्ठियं इचाइ कुणंतयस्स उगगतवं । अनुचियआहारेहिं होंति फुडा सत्तिमे रोगा ॥ १९८ ॥ कंइ अगच्छ(अन्नअ)सद्धा तिवा पियणा य अच्छिइच्छीसु । कासं सासं च जरं अहियासे सत्त वाससए ॥ १९९ ॥ कुणमाणस्स य उगं एयस्स तवं

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा-
भव-
भावना ॥
॥६८६॥

विसुद्धभावस्स । धीरस्स होंति लद्धीओ गुरुप्पभावाओ जं भणियं ॥ २०० ॥ आमोसहि विप्पोसहि खेलोसहि जल्लमोसही
चेव । सव्वोसहिप्पमुहाओ लद्धीओ सत्त जायंति ॥ २०१ ॥ तहवि कयत्थिजंतोऽवि तेहिं रोगेहिं सो पयंडेहिं । सम्ममहियास-
इच्चिय धीरो न करेइ पडियारं ॥ २०२ ॥ अह सयलसुरसभाए गुरुबहुमाणेण जणियउक्करिसो । सक्को कुणइ पसंसं पुणोवि तस्सेव
महरिसिणो ॥ २०३ ॥ रोगेहिं एत्तियो वाहिओवि तन्निग्गहे समत्थोऽवि । जह अहियासयइ धीरो एसो तह कुणइ (सहइ)को
अन्नो ? ॥ २०४ ॥ इय सोऊणं तेच्चिय देवा इह एंति तं असहहिउं । तो सवरवेज्जरूवं काउं पभणंति तं साहुं ॥ २०५ ॥ तुम्ह तिगिण्छं
अम्हे काउं वाहीओ निग्गहेमोत्ति । तुसिणीओ संचिठ्ठइ मुणीवि तो ते भणंति पुणो ॥ २०६ ॥ इय पुणरुत्तं बहुहा तेसु भणंतेसु
पभणए साहु । बहिरंगअंतरंगो दुविहो वाही इहं ताव ॥ २०७ ॥ जरकासाई पढमो वीओ पुण होइ कम्मवाहित्ति । सयमवि
पढमस्स विणिग्गहम्मि तत्थाहमवि सक्को ॥ २०८ ॥ वीयस्स निग्गहं पुण करेह जइ तुम्ह अत्थि सामत्थं । अह ते भणंति को
एत्थ पच्चओ पढमनिग्गहणे ? ॥ २०९ ॥ जं तुम्ह अत्थि सयमवि सामत्थं तो मुणी सहत्थेण । एक्कं करंगुलिं पम्हुसेइ कुणइ
य सुवच्चाभं ॥ २१० ॥ भणइ य अन्नं पि करेमि नियतणुं एरिसं समग्गं पि । किंतु समयंतरं भिवि जं वेयवं निययकम्मं ॥ २११ ॥
ते वेइज्जइ इण्हि पि जइ तओ होज्ज एत्थ किमजुत्तं ? । इय अहियासेमि अहं रोगाणं वेयणं सम्मं ॥ २१२ ॥ तो जइ सामत्थं
तुम्ह निग्गहं कुणह कम्मवाहिस्स । बहिरंगवाहिनिग्गहपच्चलो पुण सयमहं पि ॥ २१३ ॥ अह कणयाभं मुणिविहियमंगुलिं
पासिऊण तह सोउं । मुणिवयणाइं तुट्ठा नमिउं दुन्निवि भणंति सुरा ॥ २१४ ॥ धन्नोऽसि तुमं मुणिसीह ! जो सयं निग्गहे
समत्थोवि । रोगवियणं सयावि हु इय अहियासेसि सम्ममिणं ॥ २१५ ॥ सक्कोवि सलहणिज्जो तुम्ह पसंसाएँ जो सया नि-

रोगांतक-
सहने
सनत्कु-
मारः ॥

॥६८६॥

रओ । सद्विडंति न तीरंति तुम्ह गुणा पहु ! अउनेहि ॥ २१६ ॥ इय संयुणिऊण मुणि सक्कपसंसाइवइयरं च तथा । तस्स कहिडं समगं वचंति सुरा नियं ठाणं ॥ २१७ ॥ सिरिचक्कवड्डिसाहु सणकुमारोवि कुमरभावम्मि । पन्नास सहस्साइं वासाणं चिड्डिऊण तथा ॥ २१८ ॥ पन्नाससहस्साइं अणुपालेऊण मंडलीयपयं । तह वासलक्खमेगं ठाऊणं चक्कवड्डिपए ॥ २१९ ॥ त्तामाणा लक्खमेगं सम्मं परिवालिऊण पव्वजं । सम्मेयसेलसिहरे गंतुं पजंतसमयम्मि ॥ २२० ॥ काऊण मासमेगं तत्थ-
णमणं समाहिजोएण । कालं काऊण गतो सणकुमारम्मि कप्पम्मि ॥ २२१ ॥ आउक्खए य तत्तो चविऊण महाविदेहवासम्मि । अवणीयक्कमक्कओ सिद्धिस्सइ एस मुणिसीहो ॥ २२२ ॥ इति श्रीसनत्कुमारचक्रवर्तिकथानकं समाप्तम् ॥

अपरमपि ज्ञानिनो यत् कुर्वन्ति तद्वर्त्यति—

जे केइ जगु ठाणा उईरणाकारणं कसायाणं । ते सयमवि वजंता सुहिणो धीरा चरंति महिं ॥ ५२० ॥

धिया—सम्यग्ज्ञानलक्षणया राजन्त इति धीराः, सुखिनो महो चरंति—पर्यटंति, किं कुर्वन्त इत्याह—स्वयमपि ज्ञानेन विज्ञाय तानि वर्जयन्तः—परिहरन्तः, कानीत्याह—जगति यानि कानिचित् स्थानानि, कथंभूतानीत्याह—उदीरणाकारणं—उदीपनहेतु-
भूतानि, केषामित्याह—कपायाणां—क्रोधादीनां, इदमुक्तं भवति—ज्ञानिनः स्वयमपि ज्ञात्वा सर्वाण्यपि कपायोदीरणास्था-
नानि वर्जयन्ति, तद्वर्जनेन च कपायाः सर्वथैव नोदीर्यन्ते, कपायामावे चामृतसिक्ता इव सुखिनस्ते पृथिव्यां पर्यटन्तीति ॥
अपरमपि ज्ञानिनः किं कुर्वन्तीत्याह—

हियनिस्सेयसकरणं कल्लाणसुहावहं भवतरंडं । सेवंति गुरुं धन्ना इच्छंता नाणचरणाइं ॥५२१॥
सुगमा, नवरं ज्ञानिनोऽपि विशिष्टतरं ज्ञानमिच्छन्तो गुरुं सेवन्त एवेति मंतव्यमिति ॥ अपरमपि ज्ञानिनो यदनु-
तिष्ठति तदाह—

मुहकडुयाइं अंतिसुहाइं गुरुभासियाइं सीसेहिं । सहियद्वाइं सयावि हु आयहिंयं मग्गमाणेहिं ॥५२२॥
इय भाविऊण विणयं कुणंति इह परभवे य सुहजणयं । जेण कएणऽनोऽवि हु भूसिज्जइ गुणगणो सयलो
मुखकडुकानीत्यादि भावयित्वा इह परत्रापि च सर्वसुखजनकं विनयं गुर्वादीनां सम्यक्कुर्वन्ति ज्ञानिनो, येन विनयेन
कृतो नान्योऽपि ज्ञानादिगुणगणः समस्तोऽपि भूष्यत इति ॥ अथ समस्तस्यापि पूर्वोक्तग्रन्थस्य फलमुपदर्शयन्नाह—

एवं कए य पुव्वुत्तज्ञाणजलणेण कम्मवणगहणं । दहिऊण जंति सिद्धिं अजरं अमरं अणंतसुहं ॥५२३॥
एवं च ज्ञानिभिस्तनुस्वजनविभवपुत्रकलत्रादिषु ममत्वस्नेहादिवर्जने कृते रोगादिवेदनाधिसहने वाऽनुष्ठिते गुर्वादिषु
च विनयेनाराधितेषु पूर्वोक्तं द्वादशभावनात्मकं यद् विशुद्धं धर्मध्यानं तदेव ज्वलनस्तेन सर्वमपि उग्रमपि कर्मव्रतगहनं
दग्ध्या ते ज्ञानिनः सिद्धिं यान्ति, कथंभूतां ?—जरामरणवर्जितामनन्तसौख्यां चेति गाथार्थः ॥ अथ प्रस्तुतप्रकरणकर्त्ता
स्वकीयनामोपदर्शनपूर्वकमेतत्प्रकरणपठनश्रवणादिफलमभिधित्सुराह—

हेमंतमयणचंदणदणुसूरिणाइवन्ननामेहिं । सिरिअभयसूरिसीसेहिं रइयं भवभावणं एयं ॥५२५॥

जो पढइ सुत्तओ सुणइ अत्थओ भावए य अणुसमयं। सो भवनिव्वेयगओ पडिवज्जइ परमपयमग्गं ५२६
न य वाहिज्जइ हरिसेहिं नेय विसमावईविसाएहिं। भावियचित्तो एयाए चिट्ठए अमयसित्तोव ५२७
मुचोभाः ॥ नन्वेनेन भवभावनाप्रकरणेन सर्वेषामपि जन्तूनामविशेषेणोपकारः सम्पद्यते आहोश्चित् केषांचिदेवेत्याशंक्याह—
उवयारो य इमीए संसारसुइकिमीण जंतूणं। जायइ न अहव सबणणुणोऽवि को तेसु अवयासो? ५२८
तो अणभिनिविट्ठणं अर्थीणं किंपि भावियमईणं। जंतूण पगरणमिणं जायइ भवजलहिवोहित्थं ५२९

संसार एवाशुचिस्तत्कृमिरूपा ये जन्तवः, संसाराभिनन्दिन इति भावः, तेषां जंतूनां अनया भवभावनाया कदाचिदप्यु-
पकारी न जायते, अथवा छग्रस्थमात्रेण मादृशेन विरचिता तिष्ठत्वियं दूरे, सर्वज्ञस्यापि तेषु—संसाराभिनन्दिषु प्रतिबोधोपकार-
कर्तृत्वे कोऽनृतागः—कोऽवसरः?, तेषामभव्यत्वेन दूरभव्यत्वेन वा केनाप्युपकर्तुं प्रशक्यत्वात्, तस्मात् कदाग्रहानभिनिविष्टानां
धर्मार्थिनां किंनिजिनवनभावितमतीनां जन्तूनां प्रकरणमिदं भवजलधौ बोधिस्थवज्जायते, संसारसमुद्रनिस्तारहेतुर्जायत
इति भाव इति गाथाद्वयार्थः ॥ समस्ताध्येतुर्ज्ञानकण्ठद्वयभूपकत्वाच्च रत्नावलीकल्पेयं भवभावनेति दर्शयति—

एगतीसाहियपंचहिं सएहिं गाहाविचित्तरयणेहिं। सुत्ताणुगया वररयणमालिया निम्मिया एसा ५३०।

वररत्नमालिकेन वररत्नमालिका एया भवभावना मया निर्मिता, कैरित्याह—गाथा एव विचित्ररत्नानि गाथाविचित्र-

रत्नानि तैः, कियत्संख्यैरित्याह—एकत्रिंशदधिकपंचशतैरिति गाथार्थः । इह यद्यपि यद्भवचित्तव्यं तदेव भवति, तथापि शुभा-
शयफलत्वाच्छोभनार्थेषु आशंसा विधेयेति दर्शनार्थमाशंसां कुर्वन्नाह—

भुवणस्मि जाव वियरइ जिणधम्मो ताव सव्वजीवाणं । भवभावणवररयणावलीइ कीरउ अलंकारो ५३१

यावदत्र भुवने श्रीमज्जिनधर्मः क्वापि विचरति तावदनया भवभावनारत्नावल्या भव्यजीवानामलंकारः क्रियतां, सर्वेषा-
मेव भव्यजन्तूनां पठनादिना एतदुपकारः संपद्यतामिति भाव इति गाथार्थः ॥

प्रायोऽन्यशासदृष्टः सर्वोऽप्यर्थो मयाऽत्र संरचितः । न पुनः स्वमनीषिकया तथापि यत्किंचिदिह वितथम् ॥ १ ॥

सूत्रमतिलङ्घ्य लिखितं तच्छोध्यं मय्यनुगृहं कृत्वा । परकीयदोषगुणयोस्त्यागोपादानविधिकुशलैः ॥ २ ॥

छन्नस्थस्य हि बुद्धिः स्वलति न कस्येह कर्मवशगस्य ? । सद्बुद्धिविरहितानां विशेषतो मद्विधासुमताम् ॥ ३ ॥

कृत्वा यच्छास्त्रमिदं पुण्यं सपुपार्जितं मया तेन । मुक्तिमचिरेण लभतां क्षपितरजाः सर्वभव्यजनः ॥ ४ ॥

॥ इति श्रीहेमचंद्रसूरिविरचिता भवभावनावृत्तिः समाप्ताः ॥

अथ प्रशस्तिः ।

प्रशस्तिः ॥

॥६९१॥

श्रीप्रश्नवादनकुलाम्बुनिधिप्रभृतः, क्षोणितलप्रथितकीर्तिरुदीर्णशाखः । विश्वप्रसाधितविकल्पितवस्तुल्लेखलायाश्रितप्रचु-
रनिर्घृतभव्यजन्तुः ॥ १ ॥ ज्ञानादिकुमुमनिचितः फलितः श्रीमन्मुनीन्द्रफलवृन्दैः । कल्पद्रुम इव गच्छः श्रीहर्षपुरीय-
नामाम्नि ॥ २ ॥ एतस्मिन् गुणरत्नरोहणगिरिर्गाम्भीर्यपाथोनिधिस्तुंगान्वानुकृतक्षमाधरपतिः सौम्यत्वतारापतिः । सम्यग्र-
ज्ञानत्रिशुद्धसंवरतपस्स्वाचारवारांनिधिः, ज्ञान्तः श्रीजर्यासिंहद्वारिभत्राचिःसंगचूडामणिः ॥ ३ ॥ रत्नाकरादिवैतस्माच्छि-
ष्यरत्नं बभूव तत् । स वागीशोऽपि नो मन्ये, यद्गुणग्रहणे प्रभुः ॥ ४ ॥ श्रीवीरभद्रविजुघैः सन्मंत्राद्यतिशयप्रवरतोयैः ।
द्रुम इव यः संसिक्तः कस्तद्रुणकीर्त्तने चिबुधः ? ॥ ५ ॥ तथाहि—आज्ञा यस्य नरेश्वरैरपि शिरस्यारोप्यते सादरं, यं दृष्ट्वाऽपि
मुदं व्रजन्ति परमां प्रायोऽतिदुष्टा अपि । यद्वक्त्राम्बुधिनिर्यदुज्ज्वलवचःपीयूषपानोद्यतैर्गीवाणैरिव दुग्धसिन्धुमथने वसिर्न-
लेभे जनैः ॥ ६ ॥ कृत्वा येन तपः सुदुष्करतरं विश्वं प्रबोध्य प्रभोस्तीर्थं सर्वविदः प्रभावितमदस्तैस्तैः स्वकीयैर्गुणैः ।
गुह्यीर्ज्वदशेषविश्वकुहरं भव्यैर्निबद्धस्पृहं, यस्याशास्वनिवारितं विचरति श्वेतांशुभ्रं यशः ॥ ७ ॥ यमुनाग्रवाहविमलश्रीमन्-
सुनिचन्द्रद्वारिसम्पर्कात् । अमरसरतिव सफलं पवित्रितं येन भुवनतलम् ॥ ८ ॥ विस्फूर्जत्कलिकालदुस्तरतमः सन्तानलुप्त-
स्थितिः, सूर्येणैव विवेकभूधरगिरस्यासाद्य येनोदयम् । सम्यग्ज्ञानकरैश्चिरन्तनमुनिक्षुण्णः समुद्योतितो, मार्गः सोऽभयदेव-

मल० श्री
हेमचंद्रिया
स्वोपज्ञा
भव-
भावना ॥
॥६९२॥

प्रशस्तिः ॥

सूरिरभवत्तेभ्यः प्रसिद्धो भुवि ॥ ९ ॥ निजशिष्यलवश्रीहेमचन्द्रसूरेषुखेन विवृतिरियम् । सन्नयुता तैरेव हि विहिता श्रुतदेव-
तावचनात् ॥ १० ॥ सप्तत्यधिकैकादशवर्षशतैर्विक्रमादतिक्रान्तैः । निष्पन्ना वृत्तिरियं श्रावणरविपंचमीदिवसे ॥ ११ ॥ अत्र
प्रत्यक्षरगणनया ग्रन्थाग्रं १२९५० ॥ इति श्रीभवभावना समाप्ता ॥

इति श्रीप्रश्नवाहनकुलकल्पपादप्रसूतश्रीहर्षपुरीयगच्छशृङ्गार-
श्रीअभयदेवसूरिवरपादाम्बुजभ्रमरश्रीहेमचन्द्रसूरिवर्य-

विहिता स्वोपज्ञा भवभावनावृत्तिः समाप्ता

॥६९२॥

